ఆంధ్రపత్రిక

వృష సంవత్సరాది సంచిక

[1941 — 42]

ఆంధ్ర విద్వన్మహాజనులచే వ్రాయబడిన
సారస్వత, సాంఘిక, చారిత్రక
రాజకీయాది నానావిషయక వ్యాసములతో
సంకలితమైనది.

సంపాదకుడు :

శివలెంక శంభుప్రసాదు

1941 సంవత్సరము మార్చి నెల 28-వ తేదీ.

నేటికి

70 సంవత్సరములకు

పైగా ప్రశంసనీయమైన సేవచేసినది

స్థిరమైనట్టియు, ప్రజాభీష్టమునకు అనుకూలమైనట్టియు నియమములపై ఆధారపడియున్న బాంబే మ్యూచుయల్ సొసైటీ లిమిటెడ్ 70 సం॥ సేవచేసి దేశీయఆర్థికాభివృద్ధికి తోడ్పడినది. "పాలసీదారులకు సేవచేయుట" అనునదియే కంపెనీ సుస్థిరమైన ఆదర్శము. పాలసీదారులకే సంస్థలో సర్వాధికారమున్నది.

"భారత జీవితభీమా చరిత్రనుండి బాంబేమ్యూచుయల్ చరిత్రను వేరుచేయుటకువీలుకాదు."
"కాపిటల్"

మీరుకూడ ఈసౌకర్యములను ఈ సంస్థ సౌభాగ్యమును పంచుకొనవచ్చును. ఎంత ఎక్కువ లేక ఎంత తక్కువ భాగము కావలెననినను మీరు తీసుకొనవచ్చును. ఆదరణలోగాని, సౌకర్యములలో గాని తారతమ్య ముండదు.

ది బాంబే

మ్యూచుయల్ లైఫ్ ఎష్యూరెన్సు సొసైటీ,

లిమిటెడ్.

(స్థాపితము 1871.)

హెడ్ ఆఫీసు: బాంబే మ్యూచుయల్ బిల్డింగు, హార్నిబిరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబాయి.

ఏజంట్లు కావలెను: సరసమైన కమిషను.

వివరములకు ఈదిగువ అడ్రెస్సుకు వ్రాయుడు:— **ఎస్. ఎ. రామస్వామి బ్రదర్సు,**

మదరాసురాజధాని, తిరువాన్కూరు, కొచ్చిన్ సంస్థానములకు ఛీఫ్ ఏజంట్లు,

11, లింగిసెట్టివీథి, జి. టి. మదరాసు.

విషయానుక్రమణిక

INDEX OF ADVERTISEMENTS.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ వృష సంవత్సర సిద్ధాంత పంచాంగము

శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్న దోషాపహం, గంగాస్నాన విశేషపుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణామ్,
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతానసంపత్ప్రదం, నానాకర్మ సుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్.

రాహుకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యేదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$

గుళికకాలము

సూర్యోదయం 6 ఘం. అయ్యేదినములకు

వారములు	మొదలు	వరకు
ఆదివారము	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	7	9
శనివారము	6	$7\frac{1}{2}$

పంచాంగకర్తలు:

కుప్పా విశ్వపతిశాస్త్రి, చివుకుల వేంకటరమణశాస్త్రి

శ్రీరామాయ నమః.

శ్రీ వృ ష సం వ త్స ర ఫ లి తాం శ ము

ఈ సంవత్సరమున వేసగి యగు చైత్రాది మూడు మాసములందును విశేషముగ నెండలు గాయక అప్పడప్పుడు మంచి వర్షములు గురియుచుండును. మొత్తముమీద నీ వత్సరమంతయు వర్షము లెక్కువ. అందు వైశాఖ జ్యేష్ఠములందును కార్తికమందును పెద్ద గాలితో గూడి వర్షములు గురియును. పూర్వసస్యములు తక్కువగను, మధ్యసస్యములు మధ్యమముగను, అంత్యసస్యములు బాగుగను పండును. రాజు శుక్రుడు శుభుడైనను రాక్షసమంత్రి యగుటయు మంత్రి రవి తీక్ష్ణకరుడై రుద్రరూపి యగుటయు లోకమున యుద్ధాసక్తియు,న్యాయము కొఱకు పోరాటములున్ను పెరిగి యశాంతికరముగ నుండును. ఈ వత్సర పూర్వభాగమున కల్లోలములు, రాజ చోరాగ్నిబాధలు,యుద్ధ భయమున్నూ ఎక్కువగా నున్నను మధ్యభాగమున క్రమముగ తగ్గనారంభించి యంత్యభాగమున శాంతి చేకూరునట్లగపడు చున్నది. ధాన్యాది సర్వవస్తువులకున్నూ మొత్తముమీద ధర పెరుగును. వివరములు మాసనియమముచే ముందు వ్రాయబడినవి. వడ్లు, గోధుమలు, అపరధాన్యములలో నల్లనివి ఎక్కువగ పండును. మెట్టకంటె మాగాని బాగుగ పండును. వెండి బంగారములకు క్రమముగ ధర తగ్గును. అబ్దాది (28-3-41) మొదలు వైశాఖ బ ౩౦ (26-5-41) వఱకు ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యమున్నూ వైశాఖ శు ౯ (5-5-41) మొదలు జ్యేష్ఠ శు ౯ (4-6-41) వఱకు పశ్చాదస్తమిత గురుమౌఢ్యమున్నూ వైశాఖ శు ౧ (27-4-41) నాడు శ్రీ నర్మదానదీ పుష్కరారంభమున్నూ మాఘ శు ౧౧ (28-1-42) మొదలు మాఘ బ ౭ (8-2-42) వఱకు పశ్చాదస్తమిత శుక్రమౌఢ్యమున్నూ భాద్రపద శు ౧౫ (5-9-41) తేదీని చంద్రగ్రహణమున్నూ భాద్రపద బ ౩౦ (21-9-41) తేదీని సూర్యగ్రహణమున్నూ గలుగును. నాలుగుతూముల వర్షమున్నూ సుమారు ౯ వీసముల పంటయు గలిగి లోకము సుఖించును. ఫాల్గున శుద్ధ ౧౫ (2-3-42) గ్రస్తాస్తమయమగుచున్న చంద్రగ్రహణము గలుగును.

ఇష్టదేవతా ప్రార్థన

వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే,
యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యుస్తం నమామి గజాననమ్.
అచింత్యావ్యక్తరూపాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే,
సమస్త జగదాధారమూర్తయే బ్రహ్మణే నమః.
బ్రహ్మాణ మీశాన హరీ సురేశ్వరం
గ్రహా న్నవాప్యర్కముఖాన్ మహాత్మనః,
ఋషీన్ దినర్క్షాధిపతీన్ దివౌకసః
పుణ్యాన్ ప్రపద్యే శరణం ప్రతిక్షణమ్.

సంవత్సరాది దివసకృత్యం

అబ్దాదౌ బంధుసంయుక్తో మంగళస్నాన మాచరేత్,
వస్త్రై రాభరణై ర్దేహ మలంకృత్య తత శ్శుచిః.
విఘ్నేశం భారతీం ఖేటాన్ దైవజ్ఞ మభిపూజ్యచ,
సంవత్సరఫలం సమ్య క్ఛ్రుత్వా విప్రాన్ సమర్చయేత్.

అథాబ్దత్రయఫలం నిరూప్యతే.

అస్మిన్దేశే లోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్యదక్షిణదేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. విన్ధ్యస్యోత్తరదేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః. సర్వత్ర గురూదయవర్షం గ్రాహ్యం. శ్రీచాంద్రమానేన వృషనామసంవత్సరః, సౌరమానేన చైత్ర బ ౨ ప॥ విక్రమసంవత్సరః. అనంతరమబ్దాంతం వృషసంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన అబ్దాదిఫాల్గున బ ౩ ప॥ విజయసంవత్సరః తదుపర్యబ్దాంతం జయసంవత్సరః॥ గురూదయవశాత్కార్తికాబ్దః. అస్య సమస్తకల్యాణభాజనస్య సకలశ్రౌతస్మార్తనిత్య నైమిత్తిక కామ్యకర్మానుష్ఠాన క్రియాతంత్ర వ్యవహారహేతుభూతస్య శక్రదేవతాక తృతీయయుగాంశగతస్య రుద్రదేవతాక ఉద్వత్సర సంజ్ఞకస్య శ్రీ వృషసంవత్సరస్య సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః ౧౯౫౫౮౮౫౦౪౨ కల్యాదిగతాబ్దాః ౫౦౪౨ శాలివాహన శకాబ్దాః ౧౮౬౩ విక్రమశకాబ్దాః ౧౯౯౮ హూణ ౧౯౪౧-౪౨ ఫసలీ ౧౩౫౦-౫౧ హిజిరీ ౧౩౬౦-౬౧. అస్య సంవత్సరస్య రాజాది నిర్ణయః.

రాజా శుక్రః	పురోహితో బుధః
మంత్రీ రవిః	పరీక్షకః కుజః
సేనాధిప శ్శనిః	గణకో గురుః
సస్యాధిపో బుధః	గ్రామపాలకో రవిః
ధాన్యాధిపశ్చంద్రః	దైవజ్ఞశ్శనిః
అర్ఘాధిపశ్శనిః	పశుపాలకో గోపాలః
మేఘాధిపశ్శనిః	స్థానసంరక్షకో బలభద్రః
రసాధిపశ్శుక్రః	
నీరసాధిపో బుధః	

పూర్వసస్యాధిపో రవిః, మధ్యసస్యాధిపశ్శనిః, అంత్యసస్యాధిపశ్చంద్రః. ఉద్వహ నామకవాయుః, తమోనామక మేఘః, మేరోఃపశ్చిమదిగ్భాగే మేఘోత్పత్తిః, ఆఢక ౪ పరిమితం వర్షం, ఆఢకో గోపహస్తగతః, కేళినీహస్తగతశ్చ, భూవాహకః వాసుకిః-

శ్రీ చిత్రభాను సం॥ రాజాదినిర్ణయః

రాజా కుజః	మంత్రీ చంద్రః
సేనాధిపశ్చంద్రః	సస్యాధిపో గురుః
ధాన్యాధిపో బుధః	అర్ఘాధిప శ్చంద్రః
మేఘాధిపశ్చంద్రః	రసాధిపశ్శనిః
నీరసాధిపో గురుః	

రాత్రియం దార్ద్రాప్రవేశము. ౨ తూముల వర్షం ౧౨ వీసముల పంట.

అథ వర్ష ధాన్యాదయో లిఖ్యంతే

వర్షం ౯, ధాన్యం ౫, శీత ౧౩ తృణం ౧౫ ఉష్ణం ౧౧, మారుతం ౧౧ ప్రజావృ ౧౩, ప్రజాక్షయం ౧౧, రాజవిద్వరం ౭, ఉగ్రం ౭, పుణ్యం ౧౭, పాపం ౧౭, వ్యాధయః ౮, శాంతిః ౭, ఆచారం ౭, దుష్ప్రవర్తనం ౧౦, మరణాని ౯, జన్మాని ౫, దేశోపప్లవం ౮, దేశస్వాస్థ్యం ౧౧, చోరభయం ౬, తన్నాశః ౧౧, అగ్నిభయం ౧౧ తన్నాశః ౪, మృగోపద్రవం ౮, మృగక్షయం ౭, కీటభయం ౧౦, కీటనాశః ౯, మూషకోత్పత్తిః ౩, తన్నాశః ౩, సర్పోత్పత్తిః ౪, తన్నాశః ౧౦, కామం ౫, లోభం ౬, మోహం ౫, మదం ౧౧, మాత్సర్యం ౭, సుఖం ౩, దుఃఖం ౧౧, భోగం ౩, విడంబం ౧౧, మనోవ్యధ ౧౦, ద్వేషం ౮, ప్రతిష్ఠ ౫ అప్రతిష్ఠ ౧౦ ద్యూతం ౬ మత్తత ౧౦ నరోత్పత్తిః ౫ స్త్రీణా ముత్పత్తిః ౮ ధాతుర్వాదం ౧౧ భయం ౫ శౌర్యం ౧౧ దుష్టనిగ్రహం ౮, శిష్టపాలనం ౩ సత్యం ౧౦ విశ్వాసం ౩ అవిశ్వాసం ౫ దయ ౬ నిర్దయ ౧ న్యాయం ౮ అన్యాయం ౯ జ్ఞానం ౧ అజ్ఞానం ౧ కాపట్యం ౧ నిష్కాపట్యం ౫ ధార్మికం ౯ అధార్మికం ౯ గోమాయువు ౧౩ తన్నాశః ౪ కంటకవు ౪ తన్నాశః ౪ శలభోత్పత్తి ౧౦ తన్నాశః ౧ మశకవు ౧౦ తన్నాశః ౧౦ మత్కుణవు ౧౦ తన్నాశః ౩ వృశ్చికవు ౨౧ తన్నాశః ౧౦ వ్యాఘ్రవు ౧౨ తన్నాశః ౧౦ సస్యవు ౫ తన్నాశః ౮ శుకవు ౧ తన్నాశః ౬ పికవు ౪ తన్నాశః ౬ కుక్కుటవు ౬ తన్నాశః ౮ పతత్రివు ౩ తన్నాశః ౧ ధేనువు ౪ నాశః ౨ మహిషవు ౪ నాశః ౩ మృగవు ౧ నాశః ౨ ఛాగవు ౧ నాశః ౨ అశ్వవు ౪ నాశః ౪ దంతివు ౩ నాశః ౧ విప్రవు ౩ నాశః ౫ క్షత్రియవు ౨ నాశః ౩ వైశ్యవు ౪ నాశః ౫ శూద్రవు ౫ నాశః ౫ మ్లేచ్ఛవు ౫ నాశః ౫ సంకరవు ౫ నాశః ౫ వజ్రవు ౫ నాశః ౫ వైడూర్యవు ౫ నాశః ౫ నీలవు ౫ నాశః ౫ గోమేధికవు ౫ నాశః ౫ పుష్యరాగవు ౫ నాశః ౫ విద్రుమవు ౫ నాశః ౨ మరకతవు ౫ నాశః

౨ మాణిక్యవృ ౫ నాశః ౫ మౌక్తికవృ ౫ నాశః ౫ సువర్ణవృ ౬ రజతవృ ౫ తామ్రవృ ౪ కాంస్యవృ ౪ లోహవృ ౪ అయోవృ ౧ త్రపువృ ౫ సీస ౫ రసవృ ౨ వ్రీహివృ ౬ శాలివృ ౧౬ కుళుత్థవృ ౧౬ తిలవృ ౧౪ మాషవృ ౧౨ ముద్గవృ ౪ సర్షపవృ ౧౪ చణకవృ ౪ ఆఢకవృ ౧౬ గోధూమవృ ౧౬ కోద్రవవృ ౧౨ ప్రియంగువృ ౧౦, యావనాళవృ ౧౦ శ్యామాకవృ ౭ రాజ మాషవృ ౧౦ నీవారవృ ౬ శింబిధాన్యవృ ౧౬ అతివృష్టిః ౧౯ అనావృష్టిః౨ మూషకవృ ౧౫ శలభవృ ౧౫ శుక ౧౫ స్వచక్రభయం ౧౧ పరచక్రభయం ౧౨ విద్యుత్ ౨ శిలాపాతం౧ గర్జితం ౩ అండజాః ౨ స్వేదజాః ౭ ఉద్భిదాః ౮ జరాయుజాః ౮ స్థావరాః ౧౧ జంగమాః ౧౯ క్షుత్ ౧౧ తృష్ణ ౧౮ నిద్ర ౧౩ ఆలస్యం ౩ ఉద్యోగం ౧౫ శాంతిః ౮ కోపం ౧౩ డంబం ౧౮ మిత్రభేదం ౧౨ రసనివృత్తిః ౧౨ ఫలనివృత్తిః ౯ ఉత్సాహః ౧౨.

చాంద్రమానేన వృషసంవత్సర ఫలం.

వృషాబ్దే నిఖిలా క్ష్మేశాః యుధ్యంతే వృషభా ఇవ,
మత్తాః ప్రసక్తా విప్రేంద్రాః యజంతే సంతతం సురాన్. గ్రం.
వివిధై రన్నపానాద్యై ర్హృష్టపుష్టాంగచేతసః,
మదోన్మత్తాఖిలా లోకాః వృషాబ్దే వృషసన్నిభాః.

రాజులు మదించిన యాబోతులవలె యుద్ధములు చేయుదురు బ్రాహ్మణులు దేవతారాధనల జేయుదురు. ఇతరులు సుభిక్షము గలిగి సుఖింతురు.

సౌరమానేన ఏతత్సంవత్సర చైత్ర బ ౨ పః విక్రమ సంవత్సరఫలం.

ప్రవన్తో౽విరతం స్వచ్ఛం ప్రవన్తి ప్రచురం పయః,
విక్రామాబ్దే ఖిలా క్ష్మేశాః విక్రమాక్రాంతభూమయః.
తదుపర్యబ్దాంతం వృషసంవత్సరఫలం పూర్వమేవోక్తం.

బార్హస్పత్యమానాబ్ద ఫలం

అబ్దాదిఫాల్గున బ ౩ పః విజయాబ్దఫలం.– సశ్యైశ్వారి ధారాభిః సర్వంపూర్వకృతం ఫలం, రాజభిశ్చాపరం సస్యం, జయాబ్దే విజయేచ్ఛుభిః॥ గ్రం॥యుధ్యన్తే భూభృతోన్యోన్యం, లోకానాంచ ధనక్షయః, దుర్భిక్షంచ క్వచిత్స్వల్పం బహుసస్యార్ఘవృష్టయః॥ వింధ్యోత్తర దేశమున అతివర్షముచే పూర్వసస్యమున్ను రాజులయుద్ధభయమున నపర సస్యమున్ను నశించును. రాజు లన్యోన్యము కలహింతురు. ధనక్షయ మగును, కొన్నిచోట్ల దుర్భిక్షము గలుగును.

ఫాల్గున బ౩ ప్రః అబ్దాంతం జయాబ్దఫలం.– శైలోద్యానవనారామఫలై రతులితామహీ, గీయతే వేణువీణాద్యైర్జయాబ్దే కర్ణహార్యలం॥ ఆ పర్వతాంత మెల్లచోట్ల నన్నిరకములు చక్కగబండును. జనులు సంగీత సాహిత్యాది గోష్ఠిచే సుఖింతురు.

గురూదయవశాత్కార్తికాబ్ద ఫలం

పీడా స్యాత్కార్తికే వర్షే వహ్నిగోరథజీవినాం,
శస్త్రాగ్నిక్షుద్భయం వృద్ధిః పుష్పకౌసుంభ జీవినాం॥

స్వర్ణకార లోహకార ఆహితాగ్న్యాది వహ్న్యుపజీవులకున్ను, పుష్పకార కౌసుంభ జీవులకున్ను శస్త్రాగ్ని క్షుద్భయములు వృద్ధియగును.

రాజు శుక్రుడగుటకు ఫలము

శుక్రస్యరాజ్యే బహుసస్యసంకులా సుతీవ్రవేగాస్సరితోంబురాశిభిః॥
ఫలంతివృక్షా బహుగోప్రసూతి ర్వసుంధరాపార్థివ సౌఖ్యసంయుతా॥

శుక్రుడు రాజగుటచే పంటలు బాగుగ బండును. వర్షములు బాగుగ గురిసి నదులు జలపూరితము లగును గోవులు మొదలగుపశువులు బహుక్షీరప్రదములగును. రాజులకు సౌఖ్యము గలుగును.

మంత్రిరవియగుటకు ఫలము

నృపభయం గదతోపిహి తస్కరాత్ప్రచురధాన్యధనాది మహీతలే,
రసచయంహిసమర్ఘతమంతిదా రవిరమాత్యపదంహి సమాగతః.

యుద్ధమందాసక్తిగల రాజులవల్లను దొంగలవల్లను ధననష్టమున్ను, రసవస్తువులు మొదలగువాటికి ధరాభివృద్ధిన్ని గలుగును.

సేనాధిపతి శనియైనందుకు ఫలము

అధర్మిణస్సేనహీనా నృపాః పాపరతా నరాః,
పరస్పరం క్షోభకృత స్సేనాధీశశనైశ్చరే.
గ్రం॥ సేనాధిపే సూర్యసుతే ధరిత్ర్యాం సేనావి
యుక్తాస్సతతం నరేంద్రాః, అధర్మయుక్తా
స్సతతం ప్రజాశ్చ కృష్ణానిధాన్యాని ఫలంతి భూమౌ.

యుద్ధాధిక్యతచే రాజులు సైన్యవియుక్తు లగుదురు. ప్రజలన్యాయప్రవర్తకు లగుదురు. నల్లధాన్యములు బాగుగ బండును.

సస్యాధిపతి బుధుడగుటకు ఫలము

జలధరా జలరాశిముచో భృశం సుఖసమృద్ధియుతం నిరుపద్రవం,
ద్విజగణశ్శ్రుతిపారకరః సదా ప్రథమసస్యపతౌ సతి బోధనే.
గ్రం॥ మధ్యవృష్టిర్మందసస్యం మేఘా వాతేన పీడితాః,
త్రసంతి మనుజా నిత్యం బుధే సస్యాధిపే సతి.

మేఘములు బాగుగ వర్షించును, నిరుపద్రవమయిన సుఖసమృద్ధియగును. ద్విజులు వేదపారరతు లగుదురు. గ్రంథాంతరమున వర్షము మధ్యమము, సస్యవృద్ధిసామాన్యము, జనులు కష్టబడుదురని యున్నది.

ధాన్యాధిపతి చంద్రుడు

చంద్రే ధాన్యాధిపేజాతే ప్రజావృద్ధిః ప్రజాయతే,
గోధూమాః సర్షపాశ్చైవ గోషు క్షీరం సదా బహు.

చంద్రుడు ధాన్యాధిపతియౌటవల్ల ప్రజావృద్ధియగును. ఆవాలు గోధుమలు బాగుగ పండును. పశువులు బాగుగ పాలిచ్చును.

అర్ఘాధిపతి శని

వృష్టిస్తు మధ్యార్ఘపతౌశనౌచేదాతంకచోరాగ్నియుతామహీస్యాత్,
భయం భవే దన్నసమృద్ధి రల్పా కృష్ణాని సస్యాని ఫలంతి భూమౌ.

వర్షము మధ్యమముగ నుండును. దుర్భిక్షము గలుగును. చోరాగ్ని రాజభయములు పెరుగును. నల్లధాన్యములు బాగుగ పండును.

మేఘాధిపతి శని

రవిసుతే జలదస్య పతౌ భవే ద్విరలవృష్టివతీ వసుధా తదా,
మనసి తాపకరో నృపతిఃసదా వివిధరోగరతా జనతా మతా.

మేఘపతి శనియాటచే వర్షములు బాగుగ కురిసినను ప్రజలు రోగభూయిష్ఠులున్నూ రాజులు మనస్సంతాపములు గలవారున్నూ అగుదురు.

రసాధిపతి శుక్రుడు

యజన యాజన కోత్సవకోత్సుకా జనపదా జలతోషిత మానసాః,
సుఖసుభిక్షసుమోదవతీ ధరా ధరణిపా హతపాపగణప్రియాః.

పుణ్యకార్యాచరణ జరుగును. జానపదులు సుఖింతురు. సుభిక్షము గలుగును. పాపము శమించుటచే రాజులున్నూ సుఖింతురు.

నీరసాధిపతి బుధుడు

చిత్రవస్త్రాదికం చైవ శంఖ చందన పూర్వకం,
అర్ఘవృద్ధిః ప్రజాయేత నీరసేశో బుధో యది.

చిత్రవస్త్రములు, సుగంధద్రవ్యములు, శంఖములు, చందనము వీటికి ధరలు పెరుగును.

పురోహితుడు బుధుడు

పురోహితే యదా సౌమ్యే బుద్ధియుక్తాః పురోహితాః,
జనానాం సుఖమత్యంతం రాజాన స్సుఖసంయుతాః.

పురోహితులు బుద్ధిబలము గలియుందురు. ప్రజలు ప్రభువులు గూడ సుఖింతురు.

పరీక్షకుడు కుజుడు

చోరాగ్ని శస్త్రబాధాచ ఫలితా రక్తజాతయః,
రక్తద్రవ్య సమృద్ధిస్స్యాత్ భూసుతేతు పరీక్షకే.

లోకమున చోరాగ్ని శస్త్రబాధలు మెండగును. ఎఱ్ఱధాన్యాది రక్తవస్తువులు బాగుగ వృద్ధియగును.

గణకుడు గురుడు

గణకేతు సురాచార్యే గణకా స్సూక్ష్మబుద్ధయః,
నరాణాం సుఖమత్యంతం ద్విజాశ్చ స్వరతత్పరాః.

గురుడు గణకుడౌటచే గణకులు బుద్ధి బలము గలిగియుందురు. ద్విజులు కర్మాసక్తు లగుదురు. జనులకు మంచిసుఖము గలుగును.

గ్రామపాలకుడు రవి

గ్రామాణాం పాలకే సూర్యే క్రూరాస్స్యు గ్రామవల్లభాః,
ప్రజాపీడారతా నిత్యం మధ్యసస్యార్ఘ వృష్టయః.

గ్రామాధికారులు క్రూరులై ఎల్లప్పుడును ప్రజల బీడింతురు. సస్యార్ఘ వృష్టులు మధ్యమముగ నుండును.

దైవజ్ఞ శనిఫలం

దైవజ్ఞే భానుతనయే దైవజ్ఞా మందబుద్ధయః,
కృష్ణధాన్యాభివృద్ధిశ్చ మ్లేచ్ఛానాం జాయతే సుఖం.

జ్యోతిష్కులు మందబుద్ధు లగుదురు. మ్లేచ్ఛులకు వృద్ధి. నల్లధాన్యములు పండును.

పశుపాలక స్థానంసరక్షకఫలం

పశుపాలకుడు గోపాలు డగుటచే జను లారోగ్యవంతు లగుదురు. పశువులు బహుక్షీరప్రదము లగును. సర్వసస్యసమృద్ధి గలుగును. స్థానసంరక్షకుడు బలభద్రుడగుటచే పశువులు వృద్ధిబొందును.

ఫలాధిపతి శని యగుటచే పంటలకు మంచువల్ల జంతువుల వల్లను చోరులవల్లను హాని గలుగును. జానపదులు యుద్ధములవల్లను చోరులవల్లను బాధల నందెదరు.

ధనాధిపతి కుజు డగుటచే ధరలు విపరీతముగ హెచ్చు తగ్గులు గలిగియుండును. ఊశగలధాన్యమున కభివృద్ధి తక్కువ. పుష్యమాసమున ధర బాగుగ పెరుగును. రాజులవల్ల ప్రజలకు బాధలు గలుగును.

సూచన :— పై నవనాయకాది ఫలములలో పాంచాల సౌరాష్ట్ర విదర్భ దేశములందు రాజఫలమున్నూ, పౌండ్ర కళింగ దేశములందు మంత్రిఫలమున్నూ, ఆంధ్ర దేశమున మేఘార్ఘాధిపతుల ఫలములున్నూ, మగధకొంకణ దేశములందు రసాధిపతిఫలమున్నూ, మాలవ దేశమున నీరసాధిపతిఫలమున్నూ ఎక్కువగ వర్తించును. ఇతర దేశములందు సామాన్యముగ వర్తించును. పురోహితాదిఫలములు సర్వత్ర వర్తించును.

తమోనామక మేఘఫలం

మహావర్షం మహాఘోషం గర్జితం మేఘమండలే, ఏకార్ణవం తమోమేఘః సాగరాంతం ప్రవర్షతి ॥ ౧౦॥ రోగాధిక్యం జాయతే నీరశేషం శ్చౌరాధిక్యం నైవ ధాన్యస్య పోషః, యస్మిన్ వర్షే స్యాత్తమోనామ మేఘ స్తస్మిన్దుఃఖం ప్రాప్నుయాల్లోకసంఘః॥ గొప్ప వర్షములు ఉరుములు, మెరుపులతో గూడ వర్షించును. జనులకు రోగాధిక్యతగల్గును. చోరాధిక్యతవల్ల ధాన్యములు పోషింపబడవు. లోకము దుఃఖమునకు లోనగును.

ఆఢకఫలం

'చతురాఢే తు మధ్యమః' నాలుగుతూములు మధ్యమముగ వర్షించును. ఆఢకహస్తగత ఫలము:— అబ్దాది జ్యేష్ఠబ౧౦ పర్యంతం మార్గశిర బ ౮ ప్ర॥ ఫాల్గున బ ౩ ప॥ ఆఢకము గోపహస్తగత మగుటచే సుభిక్షము గలుగును. మిగిలిన కాలమందు ఆఢకము కేలినీ హస్తగత మగుటచే ధర లభివృద్ధియగుట, మంచివర్షములు గురియుట గలుగును.

వర్ష విభాగక్రమః

అష్టభాగా స్సముద్రేషు భూధరేషు తథానవ,
త్రిభాగా భువి పర్జన్య స్త్వేవం వర్షతి చత్రిధా.

సముద్రములం దెనిమిది భాగములున్నూ పర్వతములందు తొమ్మిదిభాగములున్నూ భూమియందు మూడుభాగములుగనున్నూ వర్షించును.

భూవాహకుడు వాసుకి యగుటచే సర్వసస్య ఫలాభివృద్ధి యగును. పూర్వసస్యాధిపతి రవి యగుటచే గోధూమాదులు పండును. పూర్వసస్యములకు హాని గలుగును. మధ్యసస్యాధిపతి శని యగుటచే నువ్వులు, మినుములు మొదలగు నల్లధాన్యములు పండును. మధ్య సస్యములు మధ్యమముగ ఫలించును. అంత్యసస్యపతి చంద్రుడగుటచే అంత్యసస్యమున్నూ దాళ్వా మొదలగు ధాన్యజాతులున్నూ బాగుగ బండును.

అథ మౌఢ్యనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సరే అబ్దాది వైశాఖ బ ౩౦ ప॥ ప్రాగస్తమిత శుక్రమౌఢ్యం.

వైశాఖ శు ౯ ప్ర॥ జ్యేష్ఠ శు ౯ ప॥ పశ్చాదమిత గురుమౌఢ్యం

మాఘ శు ౧౧ ప్ర॥ మాఘ బ ౭ ప॥ పశ్చాదస్తమిత శుక్ర మౌఢ్యం.

అథ పుష్కరనిర్ణయః

ఏతత్సంవత్సర వైశాఖ శు ౧ భానువాసరే సర్వమునీనాం శ్రీ నర్మదానదీపుష్కర ప్రవేశః

ఏవం సర్వమాలోడ్య నిశ్చిత్య ౯ అంశాః ఫలం. శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

అథ ఆదాయవ్యయౌ

	ఆ.	వ్య.		ఆ.	వ్య.
మేషవృశ్చికయోః	౨	౮	సింహస్య	౧౧	౫
వృషభతులయోః	౧౧	౧౪	ధనుర్మీనయోః	౫	౧౪
మిథునకన్యయోః	౧౪	౧౧	మకరకుంభయోః	౮	౮
కటకస్య	౮	౧౧	సర్వాదాయవ్యయౌ ౫౯		౭౧

రాజపూజ్యావమానౌ

	పూ.	అ.		పూ	అ.
మేషస్య	౧	౭	తులాయాః	౫	౬
వృషభస్య	౪	౭	వృశ్చికస్య	౧	౨
మిథునస్య	౭	౭	ధనుషః	౪	౨
కటకస్య	౩	౩	మకరస్య	౭	౨
సింహస్య	౬	౩	కుంభస్య	౩	౫
కన్యాయాః	౨	౬	మీనస్య	౬	౫

కందాయఫలాని

అశ్వి	భ	కృ	రో	మృ	ఆర్ద్రి	పున	పుష్య	ఆశ్రే
౭	౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦

మ	పూఫ	ఉఫ	హ	చి	స్వాతి	విశా	అనూ	జ్యేష్ఠ
౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨

మూ	పూషా	ఉషా	శ్ర	ధ	శ	పూభా	ఉభా	రే
౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪

శ్లో. ఆదిశూన్యే మహావ్యాధి ర్మధ్యశూన్యే మనోవ్యథా,
అంత్యశూన్యే ఫలం స్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలం భవేత్.
విషమే త్వర్థలాభస్స్యా త్సమేతు సమతా భవేత్,
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయఫల మీదృశం.

అథ సంవత్సరఫలాని

అశ్వినీ, పుష్య, స్వాత్యభిజితాం	భూషణం
భరణి, ఆశ్రే, విశా, శ్రవ	రోగం
కృత్తి, మఘ, అనూ, ధని	ఆరోగ్యం
రోహి, పూఫ, జ్యే, శత	అర్థలాభం
మృగ, ఉఫ, మూల, పూభా	మనస్తాపం
ఆర్ద్రి, హస్త, పూషా, ఉభా	రాజపూజ్యం
పున, చిత్ర, ఉషా, రేవ	యుద్ధభయం

అథ సౌరార్ఘాః

కన్యా, కుంభ, మీనమాసేష్వత్యర్ఘః—మిథున, తులా, వృశ్చిక మాసేషు సమార్ఘః—మేష, వృషభ, కటక, సింహ, ధనుర్మకర మాసేషు శూన్యార్ఘః.

అథ చాంద్రార్ఘాః

ఆషాఢే అత్యర్ఘః.

చైత్ర, జ్యేష్ఠ, భాద్రపద, ఆశ్వయుజ, పుష్య, మాఘ మాసేషు సమార్ఘః.

వైశాఖ, శ్రావణ, కార్తిక, మార్గశిర, ఫాల్గునమాసేషు శూన్యార్ఘః.

అథ రవిచారఫలం

అథ మేషసంక్రాంతిఫలం:—చైత్ర బ ౨ ఆదివారం ౧౫-౫ ఘడియలకు రవి మేషప్రవేశ మగుటకు ఫలము—'దుర్భిక్షం రవి వారేతు' అనుటచే దుర్భిక్షము గలుగును. 'దివాచే న్మేషసంక్రాంతి రనర్ఘకలహప్రదా' అనుటవల్ల పగటియందు గనుక ధరతగ్గుట కలహములు పెరుగుటయు గలుగును. 'మధ్యందినే మేషవినాశనం స్యాత్' అనుటచే మేకలకు హానిగలుగును.

ఆర్ద్రా ప్రవేశఫలం

జ్యేష్ఠ బ ౧౨ శనివారం ౩౮-౪౦ ఘడియలకు రవి యార్ద్రితో గూడుటచే తిథిఫలము, జయము, వారముచే లోకమునకు బుద్ధిమాంద్యతయు, కృశత్వమున్నూ నక్షత్రమువల్ల అగ్న్యాదులభయము, వృష్టిప్రదత్వము, యోగమున సుభిక్షము, కరణమున శుభము, రాత్రియందగుట సస్యాభివృద్ధి, లగ్నమున సువృష్టియు గలుగును. మొత్తమున చాల శుభకరము.

అథ మకరసంక్రాంతి ఫలం

ఈసంవత్సరమున పుష్య బ ౧౧ మంగళవారమున ౫౧-౪౭ ఘడియలకు రవి మకరప్రవేశమైనందుకు ఫలము:—సంక్రాంతి పురుష లక్షణము.

ద్విముఖం కృష్ణవర్ణంచ సురూపంచ త్రిణేత్రకం,
చతుర్వక్త్రం త్రిశీర్షంచ లంబభ్రూదీర్ఘనాసికం.
లంబకర్ణం రక్తదంతం మహాఘోరం విరూపిణం,
అష్టబాహుం త్రిపాదంచ శ్యామలం ఖరవాహనం.
దశయోజన మౌన్నత్యం విస్తీర్ణం ద్వాదశ స్మృతం,
ఏవంరూపం సువిజ్ఞేయం సంక్రాంతిపురుషస్యహి

ఈ పురుషునకు మహోదర నామధేయము, చోరారిష్టం బిల్వోదక స్నానం శుభం. పీతవస్త్ర ధారణం పీతవస్తు నాశనం. గోరోజన గంధం, పశుహాని. మల్లికా పుష్పధారణం, రసికారిష్టం. వజ్రాభరణం, యశోహాని. అయఃపాత్రే భక్షణం, అయోనాశనం. అపూపాహారః, స్ఫోటకభయం. జంబూఫల భక్షణం, ప్రజాపీడ. ఖరవాహనం, ఖరనాశనం. దండాయుధం, యుద్ధం. నీలఛత్రధారణం, నీలాశ్వనాశనం. వస్త్రధారణం రాజులకు శుభము. పశ్చిమ దిగ్యానం, తద్దేశారిష్టం. నైరాగ్య చేష్టా, ప్రజాసుఖం. సుప్తావస్థా, ప్రజావ్యాధి. సూతస్థితి, సమర్ఘత ఉపవాహనం మేఘా, సుభిక్షం. పాండురవస్త్రం, కాంస్యపాత్రే పక్వాన్నభక్షణం. తిథిఫలం ఉత్తమధాన్యవృద్ధి, వారఫలం వ్యాధి దుర్భిక్షతస్కరాది భయం గ్రం॥ జగత్తుకు గొప్పదుఃఖం. కాలఫలం నిశాచరారిష్టం. లగ్నఫలం సస్యవృద్ధి. ముహూర్తఫలం, జలనాశము. పక్షఫలం సుభిక్షం, క్షేమం, ఆరోగ్యం, సస్య సంపద

సంక్రాంతిపురుషేణాప్తం వర్ణద్రవ్యం న వృద్ధిదం,
తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన వర్ణద్రవ్యం నివర్తయేత్.

సంక్రాంతిపురుషునిచే ధరింపబడిన వస్తుజాతము వృద్ధిదము గానందున యాద్రవ్యము లావత్సరము త్యజింపబడవలెన.

ఈ పుష్య బ ౧౩ ఆదివారం **14-1-42** తేదీ పగలు **10** గంటల **22** నిమిషములవఱకు ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలము గాన ఆసమయమున తత్ప్రియుక్తమగు స్నానదాన వ్రతశ్రాద్ధాదులు చేయవలెను

చంద్రచారః ఫలం

భరణ్యాది షణ్మండలఫలం సస్యవృద్ధి.
జ్యేష్ఠ శుక్ల ౧ యుక్తభౌమవారఫలం.
వ్యాధిప్రదము. ఆషాఢ శుక్ల ౫ యుక్తరవివారఫలము
అల్పవృష్టి. తత్స్వాతీయోగం మహదర్ఘము సువృష్టి,
తత్కృష్ణ రోహిణీయోగఫలం :
ఏకాదశియందు మధ్యమ ఫలం

మఘాక్షయఫలం — అనర్ఘము అల్పవృష్టి, దుర్భిక్షము, సస్యనాశనము. రోహిణీవాసము తటమందనుటచే శుభ, జల, వృష్టి, ధన, తృణవృద్ధులగును. స్తమ్భానయనము ఫలము చైత్రశుక్ల ౧ యుక్త రేవతీయందు జలసమృద్ధి, వైశాఖ శు ౧ యుక్తభరణియందు తృణ సమృద్ధి, జ్యేష్ఠ శు౧ యుక్త మృగశిరయందు శుభము, ఆషాఢ శుక్ల ౧ పునర్వసువల్ల ధాన్యసంపత్తున్నూ గలుగును.

కుజచార ఫలము:—చైత్రశు ౧మొ ౧౦ వరకు ధాన్యము, నువ్వులు, నెయ్యి, మినుములు వీటికి ధర పెరుగును. చైత్ర శు ౧౦ మొ బ ౩౦ వఱకు ధాన్యారిష్టము, వర్షము గలుగును. చైత్ర బ ౩౦ మొ. వైశాఖ బ ౬ వఱకు ధాన్యము, బెల్లము, పంచదార మొదలగువాటికి ధర నిలచియుండును. దేశము సర్వసస్య సమృద్ధిగనుండును. వైశాఖ బ ౬ ప్ర॥ జ్యేష్ఠ శు౧౧ పౌ॥ కీట మూషకాదులవల్ల ధాన్యాదుల కరిష్టము. జ్యేష్ఠ శు ౧౧ ప్ర. ఆషాఢ శు ౨ పౌ॥ తిల వస్త్ర సూత్రకార్పాస పూగాదులకు మహార్ఘత. ఆషాఢ శు ౨ ప్ర॥ బ ౧౧ పౌ॥ దుర్భిక్షము వర్షాభావము గలుగును. ఆషాఢ బ ౧౧ మొ॥ భాద్రపద శు ౭ వ॥ ప్రజకు రోగభయమున్నూ సుభిక్షము, సౌఖ్యము, అన్నసమృద్ధియు గలుగును. భాద్రపద శు ౭ మొ॥ బ ౭ వఱకును చలిబాధయు, ఊక గల ధాన్యములకు ధర పెరుగుటయు గలుగును. భాద్రపద బ౭ ప్ర॥ పుష్య శు ౧౦ పౌ॥ తిరిగి సుభిక్షము, సౌఖ్యము, అన్నసమృద్ధియు, ఆరోగ్యనాశమున్నూ గలుగును. పుష్య శు ౧౦ ప్ర॥ మాఘ శు ౭ పౌ॥ చలిబాధయు ఊక గల ధాన్యములకు ధర పెంపు గలుగును. మాఘ శు ౭ మొ ఫాల్గున శు ౨ వఱకును ద్విజపీడయు అనేక నష్టములున్నూ గలుగును. అన్ని దేశములందును గ్రామములకు పీడయు ధాన్యాదులకు ధర పెంపున్నూ గలుగును. ఫాల్గున శు ౨ ప్ర॥ బ ౧౨ పౌ॥ తాపసులకు సజ్జనులకు హాని గలుగును. దేశభంగము గలిగి నష్టములెక్కువగును. భాద్రపద బ ౧౨ ప్రభృత్యబ్దాంతమున్నూ వృక్షములకున్నూ వ్యాఘ్రాది క్రూరమృగములకున్నూ పీడగలుగు.

భాద్రపద శు ౧౩ ప్ర॥ కార్తిక బ ౧౨ పౌ॥ కుజవక్రఫలం:— ఈ కాలమున రక్తానన మను వక్రము గలిగి అందువల్ల సుభిక్షము అతిరోగబాధ శత్రువృద్ధియు గలుగును.

బుధచార ఫలము :— అబ్దాది చైత్ర శు ౩ ప. శూద్రులకు రోగభయము. తదుపరి శు ౧౩ ప. దుర్భిక్షము క్షేమము ఆరోగ్యము గలుగును. అనంతరము బ ౮ ప. రాజులకు కష్టము పశుపక్షుల కారోగ్యము. అటుపైని.బ ౧౪ ప. ఆనందము కుంకుమాదులకు ధర లభివృద్ధి. చైత్ర బహుళ ౧౪ ప్ర॥ వైశాఖ శు ౬ ప. లోకమునకు పీడ. గోధుమ, వెఱకు, యవలు, పాలు, రసవస్తువులు, నెయ్యి వీటికి ధరలు నిలచియుండును. అనంతరం శు ౧౨ ప. చండాలాదులకు పీడ. తీవ్రరోగ పీడ, ధాన్యాదులకు ధర పెరుగుట, లోకమున అన్యోన్య వైరము గలుగును. వైశాఖ శు ౧౨ ప్ర.

బ ౪ ప. అన్యోన్య వైరం, విప్రపీడ, మేఘాల్పత, దుర్భిక్షము గలుగును. వైశాఖ బ ౪ ప్ర. బ ౧౧ ప. తిల కార్పాస, సూత్రములకు ధర పెంపు గలుగును. వైశాఖ బ ౧౧ ప్ర. జ్యేష్ఠ శు ౩ ప. సుభిక్షముగా నున్నను గొప్ప గాలివానలు గలుగును. జ్యే శు ౩ ప్ర. బ ౨ ప. గోధుమ, తిల, మాషములకు ధర పెంపు. గొప్ప వర్షములు గాలిదెబ్బలు గలుగును. జ్యేష్ఠ బ ౨ ప్ర. ఆషాఢ శు ౪ ప. బాలురకు పీడ, దూది, నూలు వీటికి ధర తగ్గుట గలుగును. ఆషాఢ శు ౪ ప్ర. శ్రావణ శు ౨ ప. గోధుమ, తిల, మాషాదులకు ధర పెంపు, గాలి, వానగలుగును. శ్రావణ శు ౨ ప్ర. శు ౧౨ ప. బాలపీడ గలిగి దూదికి నూలుకు ధర తగ్గును. శ్రావణ శు ౧౨ ప్ర. బ ౪ ప. జనలకైకమత్యము, రాజులకు భయము, జయము గలుగును. శ్రావణ బ ౪ ప్ర. బ ౧౦ ప. మహావర్షము, ధాన్యముల కభివృద్ధియు గలుగును. శ్రావణ బ౧౦ ప్ర. భాద్రపద శు౨ ప.వర్షము; ధాన్యనాశము, ప్రజాభయము గలుగును. భాద్రపద శు ౨ ప్ర. శు ౧౧ ప. రాజులకు యుద్ధము, సస్యారిష్టము, దుర్భిక్షము గల్గును. భాద్రపద శు ౧౧ ప్ర. బ ౩ ప. మినుములు, శనగలు వీటికి అరిష్టము భాద్రపద బ ౩ ప్ర. బ ౧౧ ప. మంచివర్షము, సుభిక్షము, ధాన్యవృద్ధి, ఆరోగ్యము గలుగును. భాద్రపద బ ౧౧ ప్ర. ఆశ్వయుజ శు ౯ ప. ద్విజ గణికా, శిల్పులకు పీడ, అల్పవృష్టియు గలుగును.

ఆశ్వయుజ శు ౯ ప్ర. కార్తిక శు ౧౦ ప. మందవృష్టి గలుగును. కార్తిక శు ౧౦ ప్ర. బ ౮ ప. ద్విజ గణికా శిల్పులకు పీడ, అల్పవృష్టి గలుగును. కార్తిక బ ౮ ప్ర. మార్గశిర శు ౮ ప. మంద వృష్టి గలుగును. మార్గశిర శు ౮ ప్ర. శు ౧౨ ప. సుభిక్షము కాని అచ్చటచ్చట వ్యాధిభయమున్ను దుర్భిక్షమున్ను గూడ గలుగును. మార్గశిర శు ౧౨ ప్ర బ ౫ ప. సుభిక్షము, పక్షిపీడా, ప్రజాసుఖము గలుగును. మార్గశిర బ ౫ ప్ర. బ ౧౪ ప. చెఱకు, వడ్లు, నెయ్యి వీటికి ధర పెరుగును, గుజ్జములకు పీడ. మార్గశిర బ ౧౪ ప్ర. పుష్య శు ౯ ప. బాలురకు పశుపక్ష్యాదులకు పీడ గలుగును. పుష్య శు ౯ ప్ర. బ ౧ ప. ధాన్యమునకు ధర తగ్గి లోకమున వ్యాధియు, వృష్టియు గలుగును. పుష్య బ ౧ ప్ర. బ ౭ ప. సస్యవృద్ధియు అష్టవర్ష శిశుక్షయమున్ను గలుగును. పుష్య బ ౪ ప్ర. మాఘ శు ౪ ప. బెల్లము, అవిశె, శనగ, ధాన్యములకు ధర, మంచువల్ల బాధయు గలుగును. మాఘ శు ౪ ప్ర. బ ౧౨ ప. పశుపీడ గలుగును. మాఘ బ ౧౨ ప్ర. ఫాల్గున బ ౨ ప. బెల్లము, శనగలు, ధాన్యములకు ధర గలుగుట, మంచువల్ల బాధయు గలుగును. ఫాల్గున బ ౨ ప్ర. బ ౩౦ ప. పశుపీడ గలుగును.

బుధుని అస్తమయఫలం:—చైత్ర బహుళమున రాజులకు పీడ, జ్యేష్ఠబహుళమున మహారాజులకు పీడ, శ్రావణబహుళమున అనావృష్టి, మృత్యు చోరభయములున్ను, అతివృష్టిన్ని, కార్తిక శుద్ధమున అన్నిటికి ధర పెరుగుటయు, మార్గశిర శుద్ధమునగూడ ధరయే పెరుగుటయు, మాఘ బహుళమున అతివాయువు, మంచుల చేత వృక్షములకు పీడయుగలుగును.

బుధోదయఫలం:—వైశాఖబహుళమున అతివర్షమున్ను, ఆషాఢ బహుళమున వృష్టియు, భాద్రపదశుద్ధమున బహుధాన్య సౌఖ్యమున్ను, కార్తికశుద్ధమున భూకంప యుద్ధాద్యుపద్రవమున్ను పుష్య బహుళమున ధాన్యము రసవస్తువులు వృద్ధిబొంది ధరతగ్గుటయు, ఫాల్గున శుద్ధమున ధాన్యాదులతోను రసవస్తువులతోను నిండియుంటయు గలుగును.

గురుచారఫలము

అబ్దాది వైశాఖ శు ౧ ప గురుడు మేషమం దుండుటచే చైత్ర సంవత్సర మనబడును. అందు ప్రబుద్ధమను మేఘము సర్వత్ర వర్షించును. ఈ మేషరాశి స్థితఫలము విక్రమపంచాంగమున వివరింపబడినందున నిట విరమించబడినది.

వైశాఖ శు ౧ ప్ర. అబ్దాంతమున్ను గురుడు వృషరాశియం దుండుటచే వైశాఖసంవత్సరమని పేరు. ఇందు నందశాలయను మేఘము బాగుగ వర్షించును. సర్వధాన్యములకు ధరలు నిలబడి యుండును. వైశాఖాశ్వినమాసములందు స్త్రీలకున్ను అశ్వగజాదులకున్ను రోగపీడ గలుగును. గృహములందు పరస్పర వైరములు గలుగును. గోధుమలు, వడ్లు, శనగలు, పెసలు, మినుములు, నువ్వులు వీటికి ధరలు బాగుగ బెరుగును. జ్యేష్ఠ శ్రావణమాసములందు వర్షములు తక్కువ. శృంగాలక మాలవదే ములం దుత్పాతములు, రాజులకు యుద్ధములు గలుగును. దేశభంగమువల్ల వస్తుశూన్యమయి నేతికి, ధాన్యములకున్ను ధరలు పెరుగును. ఆషాఢ శ్రావణమాసములందు వర్షించి భాద్రపదమున వర్షించదు. అశ్వాది చతుష్పాద జంతువులు రోగబాధలు గలిగినశించును. చైత్ర బ ౨ మొదల లబ్దాంతము కృత్తిక రోహిణులయం దుండుటచే వర్షము పంట, మధ్యమముగనే యుండును.

గురువక్రఫలం:—ఆశ్వయుజ బ ౫ ప్ర. మాఘ బ ౪ ప. వక్రించుటచే వక్రము మొదలైదు నెలలవఱకును పశువులు మొదలగు చతుష్పాదజంతువులకున్ను నూనె మొదలగు రసవస్తువులకున్ను ధరలు మిక్కిలిగా బెరుగును ఎనిమిది నెలలవఱకును సర్వధాన్యములకున్ను గొప్పగా ధర పెరుగును గాన సర్వధాన్యములున్ను సంగ్రహించి యుంచవలెను. శ్రావణ భాద్రపదాశ్వయుజ కార్తిక మాసములందు ధాన్యమునకు ద్విగుణముగను, చతుష్పాత్తులగు పశువులు మొదలగువాటికి త్రిగుణముగను ధరలు పెరిగి లాభించును.

గుర్వస్తమయ ఫలం :—వైశాఖ శు ౭ నాడస్తమించినందుకు దుర్భిక్షము గలుగును.

గురూదయ ఫలం :—జ్యేష్ఠ శు ౭ నాడుదయించుటచే సుభిక్షము గలిగినను వర్షమునకు నిరోధము గలుగును.

శుక్రచార ఫలము:— చైత్ర శు ౧ ప్రా॥ బ ౧౪ పా॥ లోకమున బ్రహ్మద్వేషము పెరుగును. చైత్ర బ ౧౪ ప్రా॥ వైశాఖ శు ౧౦ పా॥ ఊకగలధాన్యములకు ధర హెచ్చు, తిలలకు నాశము సంభవించును. వైశాఖ శు ౧౦ ప్రా॥ బ ౬ పా॥ ఆవాలు, నువ్వులు, మినుములు వీటికిధర హెచ్చు. మిగిలిన ధాన్యాదులకు ధరతగ్గును. వైశాఖ బ ౬ ప్రా॥ జ్యేష్ఠ శు ౧ పం॥ ఆరోగ్యము గలుగును. జ్యేష్ఠ శు ౧ ప్రా॥ శు ౧౪ పా॥ ధాన్యాదులకు గొప్పధర గలుగును. జ్యేష్ఠ శు ౧౪ ప్రా॥ బ ౯ పా॥ అల్పవృష్టి. జ్యేష్ఠ బ ౯ ప్రా॥ ఆషాఢ శు ౫ పా॥ దుర్భిక్షము ఆషాఢ శు ౫ ప్రా॥ బ ౨ పా॥ దుర్భిక్షము చోరభయం. ఆషాఢ బ ౨ ప్రా॥ బ ౧౨ పా॥ అనావృష్టి చైత్ర బ ౧౪ ప్రా॥ ఆషాఢ బ ౧౨ పా॥ మొత్తమున సువృష్టి, ఆనందము, ధాన్యాదుల ధర సమముగ నుండుట గలుగును. ఆషాఢ బ ౧౨ ప్రా॥ భాద్రపద బ ౯ పా॥ ప్రజాదుఃఖం, జననాశనము, ఉపద్రవములు గలుగును. భాద్రపద బ ౯ ప్రా॥ మార్గశిర బ ౫ పా॥ క్షేమం, సువృష్టి, సుభిక్షము, ఊకగల ధాన్యములకు ధర హెచ్చు, లోకమున భయము, ఛత్రపతుల కరిష్టాదులు గలుగును మార్గశిర బ ౫ ప్రా॥ అబ్దాంతము సుఖము, సుభిక్షము గలుగును

శుక్రాస్తమయ ఫలము —మాఘ శు ౧౧ శుక్రాస్తమయమగుటచే సుభిక్ష సస్యసంపద లున్నను భయంకరమగు యుద్ధములు గలుగును. గొప్ప ప్రభుత్వభంగము తేర్పడును.

శుక్రోదయ ఫలము:—వైశాఖ బ 30 నాడు శుక్రోదయమగుటచే యుద్ధాధిక్యత గలుగును. ధాన్యపుధరలునిలచియుండును. దుర్భిక్షము, వాయుపీడయు గలుగును. స్వర్ణరౌప్యాదులకున్నూ దూది, నూలు, చతుష్పాత్తులకున్నూ ధరలు పెరుగును. మాఘ బ ౬ నాడుదయించుటచే మహీపతులకు ఛత్రభంగకర మని యున్నది. వర్షాభావమై ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. సింధుఘూర్జరకర్పట దేశములందు సస్యనాశము మహారోగములున్నూ గలుగును.

శనిచార ఫలము:—అబ్దాది జ్యేష్ఠ శు ౧౦ పా॥ మార్గశిర బ ౮ ప్రా॥ ఫాల్గున బ 3 పా॥ శనిమేషమున నుండుటచే త్రిలింగవంగదేశములందున్నూ, పాశ్చాత్య దేశములందున్నూ యుద్ధభయమున్నూ ధాన్యములకు నాశముగలిగి ధరలు పెరుగుటయు, పాతశనాగలోకాదులతో సహా ప్రభువులు తీవ్రయుద్ధముల మునుంగుటయు లోకము క్షేమమును సుభిక్షమునాతురతతో గోరుచుంటయుగలుగును జ్యేష్ఠ బ ౧౦ ప్రా॥ మార్గశిర బ ౮ పా॥ ఫాల్గున బ 3 ప్రా॥ అబ్దాంతమున్నూ శని వృషరాశి నుండుటంజేసి జనులలన్యోన్య వైరులగుట,ధనసుఖములు నశించుట, అన్నిదేశములం దన్నివస్తువులకు ధరలు పెరుగుట, జనులకు దుఃఖము, వైరాగ్యము, అన్ననాశము, పశునష్టము, ధాన్యము రసవస్తువులు మొదలగు నన్నియు నశించుట, ఈ మొదలగు సర్వభయములతో సర్వులు ననేకబాధలకు లోనగుదురు లోకమున సుఖము తగ్గును. గ్రంథాంతరమునఁపైవృషభరాశి యందలి శని శుభప్రదు డని యున్నది.

అబ్దాది వైశాఖ బ ౧3 ప. భరణియందుండుటకు ఫలము:= నర్తకులకు, వాదకులకు, గాయకులకు, అన్యాయమార్గ వర్తులకు, నిషాదాది నైకృతికులకును అరిష్టములు గలుగును

వైశాఖ బ ౧3 ప్ర. అబ్దాంతమున్నూ కృత్తికయం దుండుటకు ఫలము —స్వర్ణకార, లోహకార, అయస్కారులకు (కమసల, కమ్మర, కంచర పని చేయువారికి) సేనాపతులకు నాశనము గలుగును. పరాశరమతమున, అగ్నిస్థూల, శూరసేన, ఆహితాగ్ని లోహకార ధాతుకార అంగనా శౌండిక అశ్వ్యుపజీవులకు పీడ గలుగునని యున్నది

శన్యస్తమయఫలం:—చైత్ర బ౧౦ సోమ॥ధాన్యములకు గొప్పగా ధర పెరుగును.

శన్యుదయఫలము :— జ్యేష్ఠ శ ౧ మం గొప్పవర్షము జనులకు సుఖము గలుగును.

రాహుచారఫలము:—అబ్దాది భాద్రపద శు ౧౧ ప. కన్యలో రాహువున్నూ, మీనమున కేతువు నుండుటచే ఆరెపువ్వు, పిప్పళ్లు, వీటికి విశేషముగ ధర పెరుగును. భాద్రపద శు ౧౧ ప్రా॥ అబ్దాంతము సింహమున రాహువున్ను. కుంభమున కేతువునుండుటచే ప్రవేశకాలము మొదలారునెలలవరకును, ధనియాలు, శుంఠి, మిరియాలు, పిప్పళ్లు, జీలకర్ర, సైంధవలవణము, సౌవర్చాది లవణములు, కరక్కాయలు, వీటిని గ్రహించియుంచి అటుపైన అమ్మిన ధర పెరిగి నాలుగురెట్లు లాభించును.

చంద్ర గ్రహణము

ఈ సంవత్సరమున భాద్రపద శు ౧౫ శుక్రవారం (5-9-41) శతతారానక్షత్రమున ఉదయాది ౪౨-౦ లకు కేతుగ్రస్త సోమోపరాగము గలుగును ఫలాదికము —

	రాత్రి	
సూర్యాస్తమయాది	ఘ. వి	గం॥ ని.
,, స్పర్శకాలము	౧౧-౧౪	10-37
,, మధ్యకాలము	౧౨-౩౪	11- 9
,, మోక్షకాలము	౧౩-౫౪	11-41

వరుణమండలే యామ్యగోళే ఆగ్నేయ స్పర్శః, నైఋతి మోక్షః, సవ్యగ్రహణం, కించిన్న్యూన పాదగ్రాసః, ధూమ్రవర్ణః, పర్వపతిః చంద్రః॥ పర్వాధిపతి చంద్రు డగుటచే వర్షప్రదము సజ్జన హాని గల్గును. గ్రహణమాసఫలం — కళింగ, వంగ, మగధ రాష్ట్రవాసులకును, ఆంధ్ర, కాశ్మీరదేశీయులకును, స్త్రీలకును, వీరులకు నాశము గలుగును. మంచి వర్షములు గురియును. వరుణమండలమున ధరలు పెరుగును. యుద్ధభయము గలుగును.

ఈగ్రహణదినమున నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్దికాదులను పగలు 12 గంటలకు పూర్తి చేయవలయును. ధనిష్ఠ 3,౪ పాదములలోను

శతతార, పూర్వాభాద్ర మొదటి మూడు పాదములలో జన్మించిన వారు యథావిధ్యుక్త శాంతిని మరునాడుదయమున జేసికొనవలయును.

సూర్యగ్రహణము

ఈ సంవత్సరమున భాద్రపద బ 3౦ ఆదివారమున (21-9-41) ఉత్తరానక్షత్రమున ఉదయాది ౪-౫ ఘడియలకు రాహుగ్రస్త సూర్యోపరాగము. ఫలము—

	ఘ. వి.	గం.ని.
		పగలు
ఉదయాది వాయవ్య		
స్పర్శకాలము	౪-౫	7-29
మధ్యకాలము	౬-౨౦	8-23
ఈశాన్య మోక్షకాలము	౮-౫౦	9-23

పర్వపతి చంద్రుడు వాయవ్యమండలము, కపిలవర్ణము, కించిన్న్యూనపాదగ్రాసము పర్వపతి చంద్రుడగుటచే సజ్జనులకు గోవులకు భయము. వర్షము గురియు. వాయవ్యమండల మగుటచే వాయుభయం, రోగభయం, యుద్ధభయం, అగ్నిభయం వీటిచే పాంచాల సుషేణ బర్బర పుళిందాది దేశములవారు పీడింపబడుదురు. కపిలవర్ణమున మ్లేచ్ఛనాశనమగును. గ్రహణమాసఫలము కళింగ, వంగ, మగధాంధ్ర సౌరాష్ట్ర మ్లేచ్ఛాదిదేశములందు వీరులకు స్త్రీలకు పీడగలుగును.

కన్యారాశి జన్మలగ్న రాసులుగా గలవారు యథావిధ్యుక్త శాంతుల జేసికొనవలెను.

సుముహూర్తములు

జ్యేష్ఠ	బ	3	గు	ఉత్త-షా	యుక్త	ధనుస్సు (రవివేధ)
	బ	౪	శు	శ్రవణం	,,	ధనుస్సు (శనివేధ)
	బ	౬	ఆ	శతతారా	,,	ధనుస్సు (నక్షత్రభేదేన సగ్రహః)
	బ	౯	బు	రేవతీ	,,	ధనుస్సు (రాహువేధ)
	బ	౧౦	గు	అశ్విని	,,	ధనుస్సు
శ్రావణ	శు	౭	బు	చిత్రా	,,	కుంభం
	శు	౮	గు	స్వాతీ	,,	కుంభం
	శు	౧౧	ఆ	మూలా	,,	కుంభం
ఆశ్వయుజ	బ	౪	గు	రోహిణీ	,,	కటకం
కార్తిక	బ	౮	బు	మఘా	,,	మిథునం
	బ	౯	గు	మఘా	,,	ధనస్సు
ఫాల్గున	బ	౫	శ	స్వాతీ	,,	మేషం

సూచన:—ఈ సంవత్సరమున జ్యేష్ఠ శు ౧౫ వఱకును మౌఢ్యములతో నిండియుండుట, తిరిగి మాఘమున మౌఢ్యము వచ్చుట తక్కినమాసములలో మంచిముహూర్తములు దొరకకపోవుటచే ఏవియో లెక్కకు తృప్తిలేకయే వ్రాయవలసి వచ్చినది.

వర్ష యోగములు ధరలు మాసఫలములు

చైత్ర శు ౭ నుండి బ ౭ లోగా స్వల్పవృష్టిన్నీ, ఇతర కాలమునందు ఎండయు, గాలిన్నీ గలుగును. రాజులకు యుద్ధము, దుర్భిక్షము గలుగును. శుక్ల పక్షమున ధాన్యములకు ధర పెరిగి కృష్ణ పక్షమున తగ్గును. నువ్వులు, పెసలు, మినుములు, ఆముదాలు, ఇనుము, నూనెలు- వీటికి ఈ మాసమున ధరలు పెరిగి యుండును. చెఱకు, పసపు, మిర్చి, పొగాకులకు శుక్ల పక్షమున మందముగా నుండి కృష్ణపక్షమున పెరుగును. దూదికి మాసాంతమున ధర బాగుగ పెరుగును.

వైశాఖమున శుద్ధ ౭ నుండి బ ౮ వఱకు గాలితోగూడి వర్షము గురియును. ౬ ౫ నుండి ౧౦ వఱకు అతివృష్టి గలుగును. మాసాంతమున గొప్ప గాలివాన గురియును. ఈ మాసమున ప్రజా క్షేమము సామాన్యముగ నుండును. శుక్ల పక్షమున ౬ వఱకు ధాన్య, గోధూమాదులకు ధర మందగించి, అనంతరము మాసాంతము వఱకు పెరుగును. రసవస్తువుల కన్నిటికిని ధర పెరుగును.

జ్యేష్ఠమాసమంతయు మంచి వర్షములు గురియును. మాసాదియందు మంచి వర్షము గురియును. బ ౧౧ మొ॥ ఆర్ద్రకార్తెయందు గొప్ప వర్షములు గురిసి నదీనదములు ప్రవహించును. ఈ శు 3 మొదలు బ ౨ వఱకును క్రమముగా ధాన్యములు, గోధుమలు, నువ్వులు, దూది, వస్త్రములు, నూలు, మినుములు వగైరాకు ధర పెరుగును. బ ౨ నుండి మాసాంతమువఱకును పైవస్తువులకు పెంపు మీద ధర నిలబడును. శృంగాల మాలవ దేశములం దుత్పాతములు గలుగును. యుద్ధములు పెరిగి దుర్భిక్షము గలుగును. నేతికి ధర పెరుగును. బ ౫ మొ॥ ధాన్యాదులకు ధర బాగుగ పెరుగును.

ఆషాఢమాసమున శుద్ధ 3 మొ॥ ౫ లోగా మంచి వర్షము గురియును. అనంతరం ౧౧ వఱకు సామాన్యవర్షము. శుద్ధ ౧౧ మొ॥ పునర్వసుకార్తెయందు బ ౧౦ వఱకు ఖండవృష్టి, గలుగును. బ ౧౦ మొదలు పుష్యమికార్తెయందు సువృష్టి మాసాంతమున గాలితో గూడిన మంచి వర్షము. ఈ మాస మంతయు నువ్వులు, ప్రత్తి, నూలు, ధాన్యములు వీటికి క్రమముగా ధరలు పెరిగియే యుండును. మినుములకు గూడ బెరుగును. బ ౧౨ మొ॥ ధాన్యాదులకు క్రమముగా ధర తగ్గును.

శ్రావణమాసమున శు ౧౦ వఱకు సస్యానుకూలముగ వర్షించును. శు ౧౦ మొ॥ బ ౧౦ వఱకు ఆశ్రేషకార్తెయందు మంచి వర్షము. బ ౧౦ నుండి మాసాంతంలోగా మంచి వర్షములు గురియును. రసవస్తువులకు కొంచెం ధర పెరుగును. ధాన్యాదులకు నిలుకడ లేక ధర పెరుగుచుండును. బ ౮ ప్రాంతమున ధాన్యాదులకు రసవస్తువులకు ధర బాగుగ పెరుగును.

భాద్రపదమున మాసాదియందు సామాన్యవర్షమున్ను, శు ౮ మొ॥ బ ౭ లోగా పుబ్బకార్తెలో సస్యానుకూలవృష్టియు, బ ౭ మొద లుత్తరకార్తెయందు మంచి వర్షములున్ను గురియును.

ఈ మాసమున ధాన్యాదులకు ధరలు నిలచియుండును. రక్తవస్తువులకు, రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగుచు. కలపకు ధర పెరుగును. బ ౧౦ మొ॥ కొబ్బరికాయలు, మంజిష్ఠ, రసవస్తువులు వీటికి ధరలు పెరుగును. బంగారు, పంచదార వీటికి ధర తగ్గును. దనియాలు, శొంఠి, పిప్పళ్లు, జీలకర్ర మొదలగు పచారీ దినుసుల ధర తగ్గి వీటిమీద ౬ నెలలకు గొప్పగ లాభించును గాన వీటిని సంగ్రహించ నగును.

ఆశ్వయుజమాసమున శు ౬ వఱకు సస్యానుకూలవృష్టి. ఈ శు ౬ మొదలు హస్తకార్తెయందు వర్షము తక్కువ. పూర్ణిమ ప్రాంతమున మంచి వర్షము గురియును. ఈ బ ౫ మొదలు కార్తిక శు ౩ వఱకు చిత్రకార్తెయందు చిత్రవృష్టి గురియును. అమావాస్య ప్రాంతమున మంచి వర్షములు గురియును. ఈ మాసమున క్రమముగ బ ౧౨ పర్యంతం మంజిష్ఠ, కొబ్బరికాయలు, నువ్వులు, నూనె, ధాన్యాదులు వీటికి ధరలు పెరుగును. లోకమున కొంచెము స్వస్థత చేకూరును.

కార్తిక శు ౩ మొదలు బ ౨ వఱకు స్వాతికార్తెయందు సస్యానుకూలమైన సామాన్యవర్ష ముండును. బ ౨ మొ॥ మాసాంతము వఱకు విశాఖయందు చాల స్వల్పవృష్టియే గాని అమావాస్యప్రాంతమున గొప్పగాలితో గూడి వర్షించును. వస్తువు లన్నిటికిని ధరలు సమముగ నుండును. ఉన్నివస్తువులకుమాత్రము కొంచెము ధర పెరుగును. శు ౧౨ మొదలు సస్యారిష్టము గలుగును. ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. బ ౧౨ మొదలు ధాన్యాదులకు ధరలు నిలబడి యుండును. దూది, నూలు, ఉన్నివస్తువులకు ధర పెరుగును. కలపకు క్రమముగ ధర పెరుగును.

మార్గశిర శు ౧ మొ॥ శు ౧౪ వఱకును దక్షిణదేశమున వర్షమున్నూ, మధ్యదేశమున మబ్బులున్నూ గలుగును. శు ౧౪ మొ॥ బ ౧౨ వఱ కప్పుడప్పు డచ్చటచ్చట ఖండవృష్టి గలుగును. ఈ మాసాదిమొదలు బ ౧౨ వఱకు ధాన్యాదులకు ధర సామాన్యముగ పెరుగును. దూది, నూలు, ఉన్నివస్తువులకు ధరలు పెరుగును. శు ౧౦ మొదలు ధాన్యాదులకుగూడ ధర పెరుగును. బ ౭ మొదలు వెండి బంగారములకు మణులకు ఇతరలోహములకు గూడ ధరలు పెరుగును. పసుపుకు ధర తగ్గును.

పుష్యమాసమున శుక్లపక్షమున వర్షము తక్కువ, కృష్ణపక్షమున అచ్చటచ్చట వర్షించును. ఈ మాసమున ధాన్యాదులకు ధరలు పెరుగును. యుద్ధభయము గలుగును. రాజచోరభయములు గలుగును. గుఱ్ఱములకు పశువులకు జబ్బులుచేయును. చెఱకుబెల్లము మొదలగు రసవస్తువులకు ధరలు పెరుగును. బ ౧౧ మొదలు నెయ్యి నూనె మొదలగు రసవస్తువులకును ధాన్యాదులకును ధర పెరుగును. వెండిబంగారము మణులు లోహములు మొదలగు వాటిధరలు పెరుగును.

మాఘమాసమున ఆదియందును, అంత్యమందును కొంచెము వర్షించును. బ ౭ ప్రాంతమున మంచి వర్షములు గురియును. ఈ మాస మంతయు ధాన్యాదులకును, రసవస్తువులకును ధరలు పెరుగుచుండును. వెండి బంగారములకు, మణులకుగూడ ధరలు పెరుగును. యుద్ధములు ప్రబలి ఛత్రభంగాది యోగములు గొప్పయాపదలు గలుగునని శాస్త్రము సూచించుచున్నది అశాంతి యెక్కువ. బ ౧౨ మొదలు ధాన్యాదులకు ధరలు నిలబడును. అంతకులోగడ నిలుకడ లేక అన్నివస్తువులకున్నూ ధర పెరుగును.

ఫాల్గునమాసమున శుద్ధ ౭ ప్రాంతమున, పూర్ణిమప్రాంతమున మంచి వర్షములు గురియును. అశాంతి పెరుగును. అన్నివస్తువులకున్నూ ధరలు నిలుకడలేక పెరుగుచు తరుగుచు నుండును. బ ౧౨ మొదలు ధాన్యాదులకు ధర పెరుగుచుండును. పశువులకు పీడ గలుగును. ధాన్యాదుల కరిష్టములు గలిగి ధర పెరుగును. రాజచోరభయము లెక్కువ.

సూచన:—గ్రంథవిస్తరభీతిచే ధరలు క్లుప్తముగ వ్రాయబడినవి. ధరలు, వర్షము మొదలగు ఏఫలములైన వివరముగ గావలసియున్నచో పంచాంగకర్తలకు వ్రాసిన బదులుగలరు.

పంచాంగ శ్రవణఫలం

శ్లో. కన్యావనీకాంచనదిగ్గజానాం గవాంసహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః,
దత్వాఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్ఫలాన్యబ్దఫలాని శృణ్వన్.
రాజా మంత్రీ సస్యనాథోరసానా, మీశాస్సార్ధం స్వామినో నీరసానాం, అర్ఘాధీశః కించ మేఘాధినాథో దద్యుశ్శ్రియశ్శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

శ్రీ వైష్ణవ తిరునక్షత్రములు

వైశాఖ	శు	౫	గురు	ఎంబెరుమానార్ తిరు_
	,,	౬	శుక్ర	శ్రీ చక్రవర్తి తిరుమఘనార్
	,,	౧౨	గురు	తేవప్పెరుమాళ్ తిరు
	,,	౧౩	శుక్ర	మధురకవియాళ్వార్
జ్యేష్ఠ	,,	౧౨	,,	అళహసింగర్
	,,	౧౩	శని	నమ్మాళ్వార్
ఆషాఢ	,,	౧౦	శుక్ర	పెరియాళ్వార్
శ్రావణ	,,	౩	ఆది	చ్యూడికుడుత్తనాచ్చార్
	,,	౧౪	బుధ	ఆళవందార్ తిరు
భాద్రపద	,,	౭	శని	కణ్ణన్ తిరు
ఆశ్వయుజ	,,	౧౦	మం	వేదాంతదేశికర్ తిరు
కార్తిక	,,	౫	శని	మనవాళ్ మహాముని
	,,	౬	ఆది	నేసై మొదలియూర్

కార్తిక	శు	౯	మం	పొయ్‌గయాళ్వార్
	,,	౧౦	బుధ	పూధత్తాళ్వార్
	,,	౧౧	గురు	పేయాళ్వార్ తిరు
మార్గశిర	,,	౧౪	మం	తిరుమంగయాళ్వార్
	బ	౧	గురు	తిరుప్పాణియాళ్వార్
	,,	౩౦	,,	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్
మాఘ	బ	౨	మం	తిరుముడిశయాళ్వార్
	,,	౫	శుక్ర	కూరత్తాళ్వార్
ఫాల్గున	శు	౮	సోమ	నంబెరుమానార్
	,,	౧౨	శుక్ర	కులశేఖరాళ్వార్ తిరు

శ్రీ మధ్వ పుణ్యదినములు

చైత్ర	శు	౨	శని	వేదవ్యాస	తీర్థానాం	పుణ్యదినం
	,,	౮	,,	కవీంద్ర	,,	,,
	,,	౧౨	బుధ	సత్యప్రియ	,,	,,
	బ	౨	ఆది	వాగీశ	,,	,,
	,,	౧౦	సోమ	సత్యవిజయ	,,	,,
వైశాఖ	శు	౩	మం	విద్యాధిరాజ	,,	,,
	,,	౬	శుక్ర	రామచంద్ర	,,	,,
జ్యేష్ఠ	,,	౧	మం	సత్యసంధ	,,	,,
	,,	౧౪	ఆది	సత్యాభినవ	,,	,,
	బ	౨	బుధ	సత్యపూర్ణ	,,	,,
	,,	,,	,,	రఘువర్య	,,	,,
ఆషాఢ	శు	౯	గురు	సత్యాధిరాజ	,,	,,
	బ	౧౪	బుధ	సత్యాధీశ	,,	,,
శ్రావణ	శు	౭	,,	సత్యాపర	,,	,,
	బ	౧	శుక్ర	రాఘవేంద్ర	,,	,,
భాద్ర	,,	౧౪	శని	మాధవతీ	,,	,,
కార్తీక	శు	౧౧	గురు	వేదనిధి	,,	,,
	బ	౩	శుక్ర	విద్యానిధి	,,	,,
	,,	౧౩	సోమ	పద్మనాభ	,,	,,
మార్గ	శు	౧౦	శుక్ర	సత్యనిధి	,,	,,
	,,	౧౧	శని	సత్యనాధ	,,	,,
	బ	౪	సోమ	అక్షోభ్య	,,	,,
	,,	౧౧	ఆది	రఘునాధ	,,	,,
పుష్య	బ	౭	శుక్ర	నరహరి	,,	,,
	,,	౧౩	గురు	విద్యాధీశ	,,	,,
మాఘ	శు	౯	ఆది	శ్రీరామానంద	,,	,,
ఫాల్గున	,,	౬	శని	సత్యవ్రత	,,	,,
	బ	౨	బుధ	సత్యబోధ	,,	,,

ఈవారములందు ఆయాతిథులున్నపుడు మృత్యుయోగమనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	౨	౧	౩	౪	౨	౫
౬	౭	౬	౮	౯	౭	౧౦
౧౧	౧౨	౧౧	౧౩	౧౪	౧౨	౧౫

ఈవారములందు ఈనక్షత్రము లున్నపుడు దగ్ధయోగమనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
భరణి	చిత్ర	ఉ-షా	ధని	ఉ-ఫ	జ్యేష్ఠ	రేవతి

ఈవారములందు ఈతిథులున్నపుడు దగ్ధయోగమనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧౨	౧౧	౫	౩	౬	౮	౯

ఈ వారములందు ఈ తిథు లున్నపుడు విషయోగమనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౪	౬	౭	౨	౮	౯	౭

ఈవారములందు ఈతిథులున్నపుడు హుతాశనయోగమనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧౨	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧

ఈవారములందు ఈ నక్షత్రము లున్నపుడు యమఘంటయోగ మనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
మఘ	విశా	ఆర్ద్ర	మూల	కృత్తి	రోహి	హస్త

ఈవారములందు ఈ నక్షత్రము లున్నపుడు ఉత్పాతయోగ మనబడును.

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
విశాఖ	పూషా	ధని	రేవ	రోహి	పుష్య	ఉఫ

ఈవారములందు ఈనక్షత్రము లున్నపుడు మృత్యుయోగ మనబడును

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృగ	ఆశ్లే	హస్త

ఈవారములందు ఈనక్షత్రము లున్నపుడు కాణయోగమనబడును. దీనికే రంధ్రయోగమనికూడ పేరు

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
జ్యేష్ఠ	అభిజిత్	పూ-భా	భర	ఆర్ద్ర	మఘ	చిత్ర

ఈవారములందు ఈనక్షత్రము లున్నపుడు గ్రహజన్మనియోగమనబడును

ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
భర	చిత్ర	ఉషా	ధని	ఉ.ఫ	జ్యేష్ఠ	రేవ

ఈపైన వ్రాయబడిన అన్నియోగములకును ఆనందాదియోగములకున్ను అపవాద కలదు. "కుయోగా స్తిథివారోత్థా తిథిభోత్థాథవారజాః, హూణవంగఖశేష్వేవ వర్జ్యాస్త్రితయజా స్తథా" అని ముహూర్త చింతామణికనుక ఈ ఆంధ్రదేశమునకు పైయోగములుగాని ఆనందాదియోగములుగాని ప్రధానముగా చూడదగినవిగావు.

గౌరీపంచాంగము కాలము ౧-కి గడియలు ౩½. ఘంట ౧, నిమిషములు ౩౦.

పగటిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
౩	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	లాభం	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రిముహూర్తములు

వారములు	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
౩	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయం దుండునపు డిచ్చెడి గోచారఫలమును తెలియజేయు చక్రము.

గ్రహములు	౧	౨	౩	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	భయం	సంపత్తు	మానభంగం	భయం	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగం	భయం	లాభం	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	సౌజన్యం	వ్యయం	లాభః	రోగం	కార్యనాశనం	ధనం	లాభః	వ్యయం	వ్యాకులం	లాభం	సుఖం	దుఃఖం
కుజః	భేదం	వ్యయం	లాభం	శత్రుపీడ	రిపుభయం	ధనలాభం	కలహం	భయం	వ్యయం	చలనం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధం	లాభం	వ్యయం	శత్రుభయం	దారిద్ర్యం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషం	దుఃఖం	శుభం	సుఖం	వ్యయం
గురుః	గమనం	ధనలాభః	ఆపత్తు	నాశనం	సంపత్	క్లేశం	ఆరోగ్యం	హాని	ధనాగమనం	హాని	సంతోషం	పీడా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభం	మానహాని	క్లేశం	భయం	ధనలాభం	హాని	సౌఖ్యం	లాభం
శనిః	అఫలం	హాని	సంపత్తు	కుక్షిరోగం	బుభుక్ష	లక్ష్మి	రాజవంశం	దుఃఖం	రోగం	జాడ్యం	లాభం	క్లేశం
రాహుః	భయం	కలహం	సౌఖ్యం	మానహాని	ధనవ్యయం	సుఖం	భయం	మృత్యువు	సంతాపం	కలహం	లాభం	హాని
కేతుః	భయం	విరోధం	సుఖం	మానహాని	ధనక్షయం	సుఖం	భీతి	హాని	కలహం	విరోధం	ధనాగమః	హాని

ప్రయాణమునకు

తిథిశూల, వారశూల, నక్షత్రశూల, లగ్నశూలలు

దిక్కులు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు
తూర్పు	౧, ౯	శని, సోమ	జ్యేష్ఠ, ధనిష్ఠ	తుల, కుంభము
ఆగ్నేయము	౩, ౧౧	శని, గురు		మకరము
దక్షిణము	౫, ౧౩	గురు	శ్రవణము, అశ్విని	మీనము, వృశ్చికము
నైరృతము	౪, ౧౨	సోమ, శుక్ర		కర్కాటకము
పడమర	౬, ౧౪	ఆది, శుక్ర	రోహిణి, పుష్య	ధనుస్సు, సింహము
వాయవ్యము	౭, ౧౫	మం, ఆది		మేషము
ఉత్తరము	౨, ౧౦	బుధ, మం	పూర్వఫల్గుణి, హస్త	వృషభము, కన్య
ఈశాన్యము	౮, ౩౦	బుధ		మిథునము

రాహుకాల గుళికకాలములు

సూర్యోదయము 6 ఘం లకు అయ్యే దినములకు

వారములు	రాహు కాలము మొదలు	రాహు కాలము వరకు	గుళిక కాలము మొదలు	గుళిక కాలము వరకు
ఆదివారము	$4\frac{1}{2}$	6	3	$4\frac{1}{2}$
సోమవారము	$7\frac{1}{2}$	9	$1\frac{1}{2}$	3
మంగళవారము	3	$4\frac{1}{2}$	12	$1\frac{1}{2}$
బుధవారము	12	$1\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	12
గురువారము	$1\frac{1}{2}$	3	9	$10\frac{1}{2}$
శుక్రవారము	$10\frac{1}{2}$	12	$7\frac{1}{2}$	9
శనివారము	9	$10\frac{1}{2}$	6	$7\frac{1}{2}$

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథి వార నక్షత్రాదులు

ముహూర్తముల పేరు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
శంకుస్థాపనము	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-హ-చి-అనూ-ఉఫ-పుష్య-శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధి, అష్టమశుద్ధి
గృహప్రవేశము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	రో-మృ-ఉఫ-చిత్త-అనూ-ఉషా-ధ-శత-ఉభా-రే	వృష-సిం-వృశ్చి-కుం-మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, చతుర్థశుద్ధి
నిషేకము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-హ-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్ర-శత-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-సిం-తు-ధను-కుం-మీన	లగ్నశుద్ధి
గర్భాధానము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉఫ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉషా-శ్రవ-శత-ఉభా-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు-ధను-కుంభ	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పర్వవర్జ్యము
పుంసవనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల-ఉషా-శ్రవ-ధ-శత-ఉభా-రే	మే-ధ-మి-మీ	నవమశుద్ధి-మూడవ మాసము
సీమంతము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-హ-చి-స్వా-అను-మూ-ఉషా-శ్ర-ధ-శ-ఉభా-రే	మే-ధ-మీ	౪-౬-౮-మాసములు-నవమశుద్ధి
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉభా-ఉషా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత-అశ్వి-హస్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క-ధ-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
నామకరణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-స్వా-పున-శ్ర-ధ-శ-హస్త-పుష్య-అనూ	వృ-తు-మి-కన్య-ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధి
డోలారోహణము	౨-౩-౫-౭-౧౪-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-పున-హ-చి-స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మాసములు శుభము-అష్టమశుద్ధి
అన్నప్రాశనము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధను-మీ	పురుషులకు-౬-౮-౧౦ వ మాసములు, స్త్రీలకు ౫-౭-౯-మాసములు, శుభము దశమశుద్ధి, లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధ	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ-శ్రవ-ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉఫ-ఉషా-ఉభా	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ	౬-౮ మాసములయందు శుభము-అష్టమశుద్ధి
కేశఖండనము	౨-౩ ౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర-ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ	ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణము
అక్షరస్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ-శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు-మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చరస్థిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్లే-పూఫ-పూషా-పూభా-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచిపెట్టవలెను శస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములు శుభము
ఉపనయనము	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ నుండు లగ్నము	అష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

ముహూర్తములు	తిథులు	వారములు	నక్షత్రములు	లగ్నములు	విశేషవిధులు
వివాహము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ- రే-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య తు-ధను-మీన-మే	సప్తమశుద్ధి
కంచుక ధారణము	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తుల-ధ-మ-కుం	పూర్వాహ్ణమందు శుభము
నవవస్త్ర ధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-చిత్త-స్వా అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మీ-మ-కుం	తృతీయశుద్ధి
ప్రయాణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-బు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర మూల-ధ-రే	మే-వృ-కర్కా-తు-ధను-మకరం-మీనం	పంచమశుద్ధివారశూల-తిథిశూల-నక్షత్రశూలలు కల దిక్కులు వదలి పెట్టవలెను
కూపారంభము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-మ-గు-శు	అశ్వి-రో-పుష్య-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రే	కర్కా-వృ-మ-మీ-	తూర్పు-ఈశాన్య-ఉత్తర దిక్కులయందు ఉత్తమము
బీజావాపమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉఫ-ఉషా-ఉభా-మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది
దేవతాప్రతిష్ఠ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	శ్ర-ధ-శ-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-పున హ-చి-రే-మృ-ఆశ్లే-రో	వృ-మ-మి-కన్య తుల-ధను-మీనం	౮ శుద్ధి ఉత్తరాయణం-పూర్వాహ్ణముశుభము
వృక్షలతాది స్థాపనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పుష్య-హ-చి-ఉత్తరాత్రయం-అనూ-రే	వృమ-కట-కన్యా తులా-ధను-మీ	౮ శుద్ధి, లగ్నమునకు శుభదృష్టి
ఔషధసేవ	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౭	ఆది-గు-శు-సో-బు	అశ్వి-పుష్య-హ-చి-మృ-అనూ-రే-శ్రవ-ధని-శత-స్వా-పున-మూ	మిథు-కన్యా ధను-మీనం	౭-౮-౧౨ శుద్ధి లగ్నమున శుభులు
వాణిజ్యము	౨-౩-౫-౭	అ-గు-శు సో-బు	అశ్వి-రో-మృ-హ-చి-అనూ ఉత్తరాత్రయం-పుష్య-రే	వృ-మి-కట-కన్యా తు-ధను-మీ	౧౧-వ స్థానములు శుద్ధి

వార దుర్ముహూర్తములు

ఆ సో మం బుధ గురు శుక్ర శని

ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ

౨౭-౨౯, ౧౭-౧౯, ౭-౮, ౧౫-౧౬, ౧౧-౧౨, ౭-౮, ౧-౨,
౨౩-౨౪, ౪౩-౪౪, ౨౩-౨౪, ౧౭-౧౯, ౩-౪

బల్లి పాటునకు ఫలములు

శిరస్సు-కలహము, ముఖము-బంధు దర్శనము, కనుబొమ్మనడుమ-రాజానుగ్రహము, పైపెదవి-ధనవ్యయము, క్రిందిపెదవి-ధనలాభము, ముక్కుచివర-రోగము, కుడిచెవి-దీర్ఘాయువు, ఎడమచెవి-వర్తకలాభము, నేత్రము-బై, దుగడ్డము-రాజదండనము, నోరు-భయము, కంఠము-శత్రుహాని, కుడిభుజము-ఆరోగ్యము, ఎడమభుజము-స్త్రీ సంగమము, కుడిముంజేయి-కీర్తి, ఎడముంజేయి-రోగము, స్తనయుగ్మము-దోషము, ఉదరము-ధాన్యలాభము, రొమ్ము, నాభి-ధనలాభము, ప్రక్కలు-సుఖము, పాదము-ప్రయాణము, వీపు-శుభము, గోళ్లు-ధనవ్యయము, లింగము-దారిద్ర్యము, జుట్టుకొన-మృత్యువు. ఈప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫలమిట్లే యని తెలియునది.

మేషాదిలగ్నప్రమాణములు పుష్కరకాలము

లగ్నము	ప్రమాణం గడియలు	ప్రమాణం గంటలు	పుష్కరాంశ ఘడియలు	పుష్కరాంశ ఘంటలు
మేషము	౪-౨౩	1-45	౩-౧౧	1-15
వృషభము	౫-౨	2-1	౨-౨౧	0-56
మిథునము	౫-౨౯	2-12	౪-౨౪	1-46
కర్కాటకము	౫-౩౦	2-12	౧-౧౭	0-31
సింహము	౫-౧౯	2-7	౩-౪౧	1-28
కన్య	౫-౧౫	2-6	౨-౨౭	0-59
తుల	౫-౨౫	2-10	౪-౨౦	1-44
వృశ్చికము	౫-౩౩	2-18	౧-౧౯	0-31
ధనుస్సు	౫-౧౬	2-6	౩-౩౧	1-24
మకరము	౪-౩౮	1-52	౨-౧౦	0-52
కుంభము	౪-౮	1-89	౩-౧౯	1-19
మీనము	౪-౨	1-37	౦-౫౬	0-22

సూర్యునియొక్క ఉదయాస్తమయ కాలములు

౧౯౪౧ సం.	తేది	మద్రాసుకు ఉదయం ఘం	వి	అస్తం ఘం	వి	బెజవాడకు ఉదయం ఘం	వి	అస్తం ఘం	వి
మార్చి	౨౭	౬	౦	౬	౧౦	౬	౨	౬	౧౦
ఏప్రిల్	౬	౫	౫౪	౬	౧౧	౫	౫౫	౬	౧౧
	౧౬	౫	౪౮	౬	౧౨	౫	౫౧	౬	౧౧
	౨౬	౫	౪౨	౬	౧౩	౫	౪౪	౬	౧౪
మే	౧	౫	౪౦	౬	౧౩	౫	౩౮	౬	౧౬
	౧౧	౫	౩౭	౬	౧౫	౫	౩౩	౬	౧౯
	౨౧	౫	౩౫	౬	౧౮	౫	౨౯	౬	౨౩
జూన్	౧	౫	౩౪	౬	౨౧	౫	౨౮	౬	౨౪
	౧౧	౫	౩౫	౬	౨౪	౫	౨౬	౬	౨౬
	౨౧	౫	౩౬	౬	౨౭	౫	౩౦	౬	౩౨
జూలై	౧	౫	౩౯	౬	౨౮	౫	౩౩	౬	౩౩
	౧౧	౫	౪౨	౬	౨౯	౫	౩౬	౬	౩౪
	౨౧	౫	౪౪	౬	౨౯	౫	౩౯	౬	౩౩
	౩౧	౫	౪౭	౬	౨౫	౫	౪౨	౬	౩౦
ఆగస్టు	౧౦	౫	౪౮	౬	౨౨	౫	౪౫	౬	౨౫
	౨౦	౫	౫౦	౬	౧౭	౫	౪౭	౬	౧౯
	౩౦	౫	౫౦	౬	౧౧	౫	౪౯	౬	౧౩
సెప్టెంబరు	౯	౫	౫౦	౬	౪	౫	౪౯	౬	౫
	౧౯	౫	౫౦	౫	౫౬	౫	౫౦	౫	౫౮
	౨౯	౫	౫౧	౫	౪౯	౫	౫౦	౫	౫౦
అక్టోబరు	౯	౫	౫౨	౫	౪౩	౫	౫౩	౫	౪౧
	౧౯	౫	౫౩	౫	౩౭	౫	౫౬	౫	౩౪
	౨౯	౫	౫౫	౫	౩౩	౫	౫౯	౫	౨౯
నవంబరు	౧౨	౬	౦	౫	౨౯	౬	౪	౫	౨౪
	౨౨	౬	౪	౫	౨౯	౬	౮	౫	౨౦
	౩౦	౬	౮	౫	౩౦	౬	౧౪	౫	౨౨
డిసెంబరు	౭	౬	౧౨	౫	౩౨	౬	౨౦	౫	౨౪
	౧౭	౬	౧౮	౫	౩౬	౬	౨౬	౫	౨౮
	౨౭	౬	౨౨	౫	౪౧	౬	౩౨	౫	౩౨
౧౯౪౨ జనవరి	౭	౬	౨౬	౫	౪౬	౬	౪౪	౫	౩౮
	౧౭	౬	౨౮	౫	౫౨	౬	౪౦	౫	౪౦
	౨౭	౬	౨౮	౫	౫౭	౬	౩౩	౫	౪౯
ఫిబ్రవరి	౫	౬	౨౯	౬	౧	౬	౩౨	౫	౫౬
	౧౫	౬	౨౪	౬	౪	౬	౨౭	౫	౫౯
	౨౫	౬	౨౦	౬	౭	౬	౨౩	౬	౦
మార్చి	౮	౬	౧౩	౬	౯	౬	౧౬	౬	౬
	౧౮	౬	౦	౬	౧౦	౬	౯	౬	౯

ఆనందాది యోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	యోగములు	ఫలము
అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందః	ద్రవ్యలాభము
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	కాలదండః	విఘ్నము
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రాక్షః	హాని
రో	పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	ప్రజాపతిః	కార్యసిద్ధి
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అశ్వి	సౌమ్యః	కార్యసిద్ధి
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షః	విఘ్నము
పున	పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజః	రాజ్యలాభము
పుష్య	ఉఫ	వి	పూషా	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సః	లక్ష్మీలాభము
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	వజ్రః	కలహము
మ	చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	ముద్గరః	మరణము
పూఫ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం	రాజ్యలాభ
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం	కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	మానసః	శ్రీలాభము
చి	జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	పద్మం	ఐశ్వర్యము
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం	భోజనలాభము
వి	పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతః	ద్రవ్యనాశము
అనూ	ఉషా	శత	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	మృత్యుః	హాని
జ్యే	అభి	పూభా	భ	ఆ	మ	చి	కాలః	కార్యహాని
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధః	కార్యసిద్ధి
పూషా	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం	శుభకార్యసిద్ధి
ఉషా	శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం	శ్రీసంతోషము
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం	భోజనహాని
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా	అశుభము
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మాతంగః	స్వర్ణలాభము
శ	అశ్వి	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసః	క్లేశము
పూభా	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరః	దుర్వార్తాశ్రవణము
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరః	కార్యసిద్ధి
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానః	అతిశయలాభం

N.B .— ధ్వాంక్ష, వజ్ర, ముద్గర యోగములలో ప్రథమ ౫ ఘడియలున్నూ, పద్మ, లంబములలో ప్రథమ ౪ ఘడియలున్నూ, గదా యోగమందు ప్రథమ ౧ ఘడియయున్నూ, కాల, ముసలములందు ప్రథమ ౨ ఘడియలున్నూ, వదలిన శుభము. రాక్షస, మృత్యు, ఉత్పాతములను సంపూర్ణముగా వదలవలెను.

ఆశౌచ ప్రకరణము

గర్భిణికి ౩, ౪ మాసములగర్భము నష్టమయితే స్రావ మనియు, ౫, ౬ మాసములలో నష్టమైతే పాత మనియు పేరు. ఏడవమాసము మొదలు జననమని పేరు. స్రావమున తల్లికి ౩, ౪ దినములు మాససంఖ్యను బట్టి యాశౌచ మనియు, తండ్రికి స్నానమాత్రమున శుద్ధి యనియు, పాతమందు మాససంఖ్యనుబట్టి తల్లికి ౫, ౬ దినము లాశౌచమనియు, పిత్రాదిసపిండులకు త్రిరాత్రము జాతాశౌచ మనియు శాస్త్రమం దున్నది పాతము గ్రామాంతరమం దయితే పిత్రాదిసపిండులకు అంద రకును ఏకదినము జాతాశౌచము. ఏడవమాసము, మొదలు మాతాపితరు లకు, ఇతర సపిండులకున్నూ, మామూలుగా పదిదినములు జాతాశౌ చము గర్భపాతమునందుగాని, జననమందుగాని జాతాశౌచమున కతి క్రాంతాశౌచము లేదు తండ్రిమాత్రము అతిక్రాంతజాతాశౌచ మున స్నానముచేయవలయును "ప్రసూతా చేత్పితుర్గేహే పుత్రపిత్రో స్త్రిరాత్రకం, భ్రాతౄణాం త్రిరాత్రం స్యాదాద్ జ్ఞాతీనాం చైకరాత్ర కం" అనగా కుమార్తె తండ్రియింట ప్రసవించినయెడల, ఆమెతల్లిదం డ్రులకున్నూ సోదరులకున్నూ త్రిరాత్రమున్నూ, ఆమెతండ్రిజ్ఞాతులకే కరాత్రమున్నూ జాతాశౌచము కలదని మదకీతియందు చెప్పబడి యున్నది కన్యాప్రసవమందు ఆశౌచము పైవారికి లేదు.

శిశువు ప్రాణముతో బుట్టి నాభిచ్ఛేదనకు పూర్వము మృతి పొందినచో తల్లికి దశరాత్రములు జాతాశౌచము. తండ్రికిన్నీ సపిండు లకున్నూ త్రిరాత్రము జాతాశౌచము. మృతాశౌచము స్నానమాత్రముననే శుద్ధి. (సపిండు లనగా ఏడుపురుషాంతరములలోపుజ్ఞాతులు) (సోదకు లనగా ఎనిమిది మొదలు పదునాలుగు పురుషాంతరములలోపు వారు) సోదకులకు జననాశౌచము మూడుదినములు మాత్రమే. మృత ప్రసవమయినను, నాభిచ్ఛేదనతర్వాత శిశువు మరణించినను తల్లిదండ్రు లకు జ్ఞాతుల కందరకును (సపిండులకు) పదిదినములు జాతాశౌచము. మృతాశౌచము స్నానముమాత్రమున శుద్ధి. పదిదినములలో నెపుడు మరణించినను జననాదిగ జాతాశౌచమునే యాచరించుచు మరణము నిమిత్తము స్నానము చేయవలయును.

పదిదినములు దాటినతర్వాత దంతజననపర్యంతము అనగా పది మాసములలోపుశిశువు మరణించినయెడల తల్లిదండ్రులకు త్రిరాత్ర మృతాశౌచమున్నూ జ్ఞాతులకు స్నానముమాత్రము. పదిమాసములు మొదలు చూడాకర్మపర్యంతము అనగా నాలుగేండ్లు పూర్తియగు పర్యంతమున్నూ మాతాపితరులకు త్రిరాత్రము, సపిండులకు ఏక దినము, సోదకులకు స్నానము. చూడాకర్మయనగా ఐదవసంవత్సరము మొదలు, ఉపనయన పర్యంతమున్నూ, తలిదండ్రులకు సపిండజ్ఞాతులకున్నూ త్రిరాత్రము. సోదకులకు స్నానముమాత్రము. అనుపనీతమరణమునకు అతిక్రాంతాశౌచములేదు. స్నానముమాత్రము చేయవలయును. అనుప నీతమరణమున క్షత్రియులకును వైశ్యులకును పయినిచెప్పిన ప్రకా రము బ్రాహ్మణులతోపాటే ఆచరణీయము శూద్రులవిషయమున ౧౬ సంవత్సరములపర్యంతము బ్రాహ్మణులలో అనుపనీతులకువలెనే ఆచరింపదగియున్నది. జాతాశౌచమునందు బ్రాహ్మణులకువలెనే క్షత్రియవైశ్యశూద్రులకు గూడ పదిదినములే యని శాస్త్రమందు ఒక పక్షమున్నది.

అసగోత్రులగు బంధువులకు అనుపనీతుని మరణమున, కన్యా మరణమున స్నానమాత్రము. అవివాహితలగుకన్యల విషయమున్న చౌలపర్యంతము అనగా నాలుగుసంవత్సరముల పర్యంతము సపిండజ్ఞాతులకు స్నానమాత్ర మనిన్నీ, చౌలము మొదలు వివాహపర్యంతము ఒక అహోరాత్ర మనిన్నీ మృతాశౌచవిషయ మున భేదము చెప్పబడియున్నది. ఉపనీత పురుషమరణమందున్నూ వివాహిత స్త్రీమరణమందున్నూ సపిండజ్ఞాతుల కందరకున్నూ బ్రాహ్మణులలో దశాహాశౌచము. క్షత్రియులకు ౧౨ దినములున్నూ వైశ్యులకు ౧౫ దినములున్నూ శూద్రులకు మాసమున్నూ అని శాస్త్రము చెప్పుచున్నది బ్రాహ్మణాది సర్వవర్ణముల వారికిన్నీ దశాహాశౌచమే మృతియందు గూడనున్నదనుపక్షము యుగాన్తరాది విషయికమయిన పూర్వపక్షవచనముగ నిబంధనకర్తలు నిర్ణయించిరి శాస్త్రీయమైన పూర్వాచరణను శాస్త్రము పరమ ప్రమాణముగా నంగీ కరించు చున్నదిగాన ఎల్లరున్నూ తమపెద్ద లాచరించిన శాస్త్రీయ మార్గము నవలంబించుట శ్రేయోదాయకము.

వివాహితలైన స్త్రీలకున్నూ వారి తల్లిదండ్రులకున్నూ పర స్పరము దశరాత్రంలోగా ఎప్పుడు విన్నను, త్రిరాత్రాశౌచము పట్ట వలెను సోదర సోదరీలకు పరస్పరమున్నూ సన్నిధానమున త్రిరాత్రము, అసన్నిధానమున పక్షిణీ సన్నిధాన మనగా శవదహనము కాకమునుపు గ్రామాంతరమునుండి విని వచ్చి చూచినను దగ్గఱనున్నట్లే భావించి త్రిరాత్రము పట్టవలెను. పక్షిణీ యనగా తొంబదిగడియలు. అనగా 'ఆగామివర్తమానాహర్యుక్తాయాం నిశి పక్షిణీ, అను అమరకోశ వచనమునకు తద్వ్యాఖ్యాతయగు క్షీరస్వామి రెండుపగళ్లు, ఒక రాత్రిగాని ఒకపగలు రెండురాత్రులుగాని పక్షిణీయని యర్థము వ్రాసెను. (పగలుగాని రాత్రిగాని ఎప్పుడు విన్నను ఆ పగలంతయు లేక ఆరాత్రి యంతయు ఆశౌచాచరణ చేసినట్లే ఎంచదగును.) కనుక రాత్రియందు మరణమునకు రెండురాత్రులు, ఒక పగలున్నూ, పగటి మరణమునకు రెండుపగళ్లు ఒక రాత్రిన్నీ పక్షిణీ యగును. అసన్నిధాన మున పక్షిణీకాలంలోగా వినినచో విన్నదిమొదలు ఆపక్షిణిశేషముతో నే శుద్ధి అసన్నిధానమున పక్షిణీకాలాతిక్రమణమున వింటే స్నానము తోనే శుద్ధి. సర్వత్ర పక్షిణీఆశౌచమున కిట్లే నిర్ణయము. సోదరీలలో పరస్పరము సన్నిధానమున త్రిరాత్రము అసన్నిధానమున పక్షిణీపట్టుట పూర్వమునుండియు ఆచరణయేగాని శాస్త్రము కన్పించుటలేదు. కాని నిబంధనకర్తల యభిప్రాయమునుబట్టి ఆశౌచగ్రహణమే యుక్త ముగా కన్పించుచున్నది.

మాతామహ మాతామహీలు, మేనత్త మేనమామలు వీరికు మారులు, పినతల్లి పెత్తల్లులు వీరికుమార్లు వీరల మరణమందు పురుష

పర్యాయములో సన్నిధానమున త్రిరాత్రము, అసన్నిధానమున పక్షిణీ పై వారికి వివాహితస్త్రీలు ఆశౌచము పట్టవలెనని శాస్త్రము లేదు చాల దేశములందు ఆచరణయు లేదు. వివాహితస్త్రీలు తమ సోదర సోదరీల పుత్రులకు (ఉపనీతులకు) సన్నిధానమున త్రిరాత్రం, అసన్నిధానమున పక్షిణీ, ఆశౌచము పట్టవలెను. మేనమామభార్యకు పురుషులు సన్నిధానమున త్రిరాత్రము, అసన్నిధానమున పక్షిణీ యని మఠశీతియం దున్నది సన్నిధానమున పక్షిణీ, అసన్నిధానమున స్నానమాత్రము, అని ధర్మసింధుయం దున్నది పినతల్లి, పెత్తల్లి, మేనత్తల భర్తలకు పురుషపర్యాయమున స్నానమాత్రమే. స్త్రీలకు పితామహపితామహీలకు, పినతండ్రి, పెత్తండ్రులకు సన్నిధానమున ఏకదినాశౌచము అసన్నిధానమున స్నానమాత్రము ఆచరించుట ద్రావిడపక్షముగా మఠశీతిలో నున్నది. కొందరాంధ్రులున్నూ ఆచరించుచున్నారు కాని వివాహితస్త్రీలకు పితామహీ పితామహులకున్నూ మాతామహీ మాతామహులకున్న పినతండ్రి, పెత్తండ్రి మేనమామ, మేనత్త, పినతల్లి, పెత్తల్లి, వీరల బిడ్డల మరణములందున్నూ స్నానమాత్ర మని శాస్త్ర మందున్నది భార్యగాని సంతానముగాని యుండగా అత్తమామల మరణములందు సన్నిధానమున త్రిరాత్రము, అసన్నిధానమున పక్షిణీ. భార్యగాని పిల్లలుగాని లేనిచో అత్తమామలమరణమున సామీప్యమున ఒకఅహోరాత్రము, గ్రామాంతరమున స్నానమాత్రం, భార్యాయొక్క సోదరుని మరణమున సన్నిధానమున ఒక అహోరాత్రమని శాస్త్రమం దున్నది దగ్గర లేనిచో స్నానమాత్రము సోదరీభర్తయొక్క మరణమున ఆశౌచము శాస్త్రమున గానరాదు కాని పూర్వమునుండి ఆచరణలో సామీప్యమున పక్షిణీ, దూరమున స్నానమాత్రముగా నున్నది. అల్లుని మరణమున తన కుమార్తెగాని ఆమెసంతానము గాని యున్నచో అత్తమామలకు సామీప్యమున త్రిరాత్రము, దూరమున పక్షిణీ. కుమార్తెగాని ఆమెసంతానముగాని లేనిచో దగ్గర నొకయహోరాత్రమున్నూ దూరమున స్నానమాత్రమున్నూ.

సవతితల్లి పోయినప్పుడు వివాహితయైన సవతికూతురకున్నూ సవతికూతురి మరణమున సవతితల్లికిన్నీ దశాహములోగా ఎచ్చట ఎప్పుడు విన్నను త్రిరాత్రమాశౌచము దశాహానంతర మెచ్చట నెప్పుడు విన్నను పక్షిణీ సవతిసోదరీ సోదరులకు సన్నిధానమున అనగా ఒక గృహమున త్రిరాత్రం, ఒక గ్రామమున పక్షిణీ, గ్రామాంతరమున ఒక అహోరాత్రమున్నూ ఆశౌచము. తత్తత్ప్రదేశముల నుక్తకాలాతిక్రమణమున స్నానం. సవతి మేనమామకు సొంత మేనమామకు వలెనే ఆశౌచ మని ధర్మసింధుమతము.

అసగోత్రాశౌచములలో ఆయాయా కాలములు దాటిన తర్వాత స్నానమాత్రమేగాని అతిక్రాంతాశౌచము లేదు. పక్షిణ్యాశౌచమున ఆ కాలములోగా ఎప్పుడు విన్నను మిగిలిన కాలమే ఆశౌచము.

దశరాత్రజ్ఞాతులు దశాహానంతరము మూడుమాసములలోగా వినినచో త్రిరాత్రమున్నూ ఆరుమాసములలోగా పక్షిణిన్నీ, తొమ్మిది నెలలలోగా ఒక అహోరాత్రమున్నూ అనంతరం స్నానమాత్రముగా నున్నూ ఆశౌచము పట్టవలెను త్రిరాత్రజ్ఞాతులు దశరాత్రంలోగా వినినచో ఒకరోజు అతిక్రాంతాశౌచము పట్టవలెను దశాహానంతరమున స్నానం. త్రిరాత్రజ్ఞాతులకు బంధువులకువలెనే అతిక్రాంతాశౌచము లేక స్నానమాత్ర మనియే మరియొకపక్షము గలదు.

దేశాంతరమున మాతాపితరులమరణమును వినినచో, దశాహంలోగా వింటే దశాహశేషముతో ఆశౌచశుద్ధి యగును. కర్మకూడ శేషాశౌచముతోనే సమాప్తి కావలెను. దశాహానంతరము వినినచో శ్రవణము మొదలు పదిదినములున్నూ ఆశౌచము పట్టి కర్మచేయవలెను ఎన్ని సంవత్సరములు గతించినను మాతాపితరులకు పదిదినములున్నూ ఆశౌచము పట్టితీరవలెను. మాతాపితరులకు ప్రేతక్రియలు జరిగి యుంటే ౨౦ సంవత్సరముల లోపున వినినయెడల పదిదినములాశౌచమున్నూ తర్వాత వినినయెడల త్రిరాత్రాశౌచమున్నూ పట్టవలెను. దంపతులున్నూ పరస్పరము దేశాంతరమందున్నూ కాలాంతరమందున్నూ దశాహాశౌచమే పట్టవలెను. సవతులకున్నూ పరస్పరము దంపతులకువలెనే దేశాంతరకాలాంతరములందు పదిదినములాశౌచము. దంపతులకు సవతులకు కూడ దశాహంలోగా వింటే విన్నదిమొదలు శేషముతోనే శుద్ధి సపత్నీమాతృమరణమందు దశాహానంతరము శ్రవణమయినయెడల ఎంతదూరమందైనను ఎంతకాలాతిక్రమణమయినను త్రిరాత్రాశౌచము పట్టవలెను పుత్రమరణమందు పితరులకు దశాహానంతరము సంవత్సరపర్యంతము ఎప్పుడు ఎచ్చట విన్నను త్రిరాత్ర మాశౌచము. సంవత్సరానంతరమున స్నానమాత్రం. ఆ కుమారునకు ప్రేతక్రియలు జరుగనిచో కర్మ జరిగేవఱకు త్రిరాత్రమే ఆశౌచము.

సవతులకు, దంపతులకు, మాతాపితరులకు, పుత్రులకు వీర్లకు దేశాంతరవ్యవస్థ లేకయే శాస్త్రోక్తాతిక్రాంతాశౌచము పట్టవలెను. ఇతరులకు దేశాంతరమున అతిక్రాంతాశౌచము లేదు.

దేశాంతరవ్యవస్థ:—

మహానద్యంతరము, త్రింశద్యోజనవ్యవస్థ, శ్రీశైలవింధ్యాది ప్రసిద్ధకులపర్వతాంతరము, భాషాభేదము-ఇవియన్నియు నుండవలెనని యొకపక్షమున్నూ ఇందులో నొక్కటైన చాలునని మరియొక పక్షమున్నూ గలవు. కాని భాషాభేదము ముఖ్యముగా నుండవలెనని బహుగ్రంథసమ్మతమై యున్నది.

జ్ఞాతులలోను దేశాంతరమృతునకు ప్రేతకర్మ కానియెడల దశాహానంతర మెప్పుడు విన్నను త్రిరాత్ర మాశౌచము.

దేశాంతరమాతాపితృమరణవిషయమున జ్యేష్ఠుడు సాన్నిధ్యమున నుండి కర్మ చేసినయెడల కనిష్ఠుడు దశాహానంతరము వినినచో త్రిరాత్రాశౌచమును గ్రహించి తిలోదకములమాత్ర మీయవలెను. కనిష్ఠు డుండి కర్మ చేసినప్పుడు జ్యేష్ఠుడు దశాహానంతరము వినినచో విన్నదిమొదలు పదిదినములాశౌచము పట్టి కర్మ చేయవలెను అట్టి.

కర్మయొక్క విధివిశేషములు గ్రంథవిస్తరభీతిచే వ్రాయబడలేదు. మాతాపితరులు వినాగా దశాహానంతరము ఏస్వకర్తృకశ్రాద్ధవిషయక మృతి విన్నను త్రిరాత్రమాశౌచముపట్టి ఆ త్రిరాత్రంలో కర్మసమాప్తి చేయవలెను. సోదరులలో సర్వజ్యేష్ఠుడు సంతతిరహితుడై మృతి పొందినపుడు సన్నిహితకనిష్ఠునకే శాస్త్రీయమైన కర్తృత్వము సంక్రమించినప్పుడున్నూ దశాహానంతర మెప్పుడు విన్నను పదిరోజులాశౌచము పట్టి కర్మ చేయవలెను

అనేకాశౌచసన్నిపాతమున రెండును ఏకజాతీయములై సమానకాలములైన యెడల పూర్వాశౌచముచేతనే ఉత్తరాశౌచమున్నూ శుద్ధియగును అట్లుగాక త్రిరాత్రజాతాశౌచముతో దశరాత్ర జాతముకలసివచ్చినప్పుడు ముందేదివిన్నను దశరాత్రజాతము చేతనేశుద్ధి అట్లే త్రిరాత్ర దశరాత్ర మృతములు కలసివచ్చినప్పుడు ముందేది విన్నను దశరాత్రమృతముచేతనే శుద్ధి దశరాత్ర జాతమున్నూ దశరాత్రమృతమున్నూకలసివచ్చినప్పుడు ముందేదివిన్నను దశరాత్రమృతముచేతనే శుద్ధి దశరాత్రజాతమున్నూ త్రిరాత్రమృతమున్నూకలసి వచ్చినప్పుడు ముందేదివిన్నను దశరాత్రజాతముతోనే శుద్ధి. మృతమునకు స్నానమాత్రమే. త్రిరాత్రమృతము పట్టియుండగా దశరాత్ర జాతము వచ్చినచో స్నానముచేసి దశరాత్రజాతము నాచరించవలెను

తనభార్య ప్రసవించినజాతములో జ్ఞాతిసంబంధ మయిన ఏ ఆశౌచము వచ్చినను తన సంతతిసంబంధ మయిన జాతముతోనే శుద్ధి. జ్ఞాతిసంబంధమయిన ఏ ఆశౌచము పట్టియుండగానైనను తనకు సంతతి గల్గుచో స్వీయసంతతిజాతము నే ఆచరించి అన్యమును వదలవలెను. తన సంతతిసంబంధజాతమున తనపితరుల మృతము వచ్చినచో తన మాతాపితరుల మృతమునే యాచరించి జాతమును వదలివేయవలెను.

పరమహంసలైన యతిమరణమున పుత్రాదిజ్ఞాతుల కెవ్వరికిను ఆశౌచము లేదు.

సంపూర్ణ జాతాశౌచమున గాని మృతాశౌచమునగాని పదియవ దినమందు సూర్యాస్తమయంలోగా సజాతీయమైన మఱియొక దశాహాశౌచమును వినినయెడల పూర్వాశౌచానంతరము రెండుదినములు వినిన ఉత్తరాశౌచమును పట్టవలెను అస్తమయము మొదలు అరుణోదయములోగా వినినయెడల మూడు దినములు ఉత్తరాశౌచ మాచరించవలెనని శాస్త్రమున్నది. కాని ఆచరణమున కన్పించుటలేదు

సంవత్సరసూతకము.

తల్లిదండ్రుల కిర్వురకును ఒక సంవత్సరము. సవతి తల్లి కి ఆరు మాసములు. భార్యకు మూడు మాసములు పుత్రునకు సోదరులకు పితృవ్యులకు, ఇతరసపిండులకు ఒకమాసం. మాతాపితరులకు తక్క తక్కినవారికి స్వీయకర్తృకమున కర్మజరిగిన గాని పైయాశౌచము లేదు.

కర్తృక్రమము

౧ ఔరసపుత్రుడు, ౨ పౌత్రుడు, ౩. ప్రపౌత్రుడు, ౪. దత్తుడు, (దత్తునితరువాత పౌత్ర ప్రపౌత్రు లని కొందరిమతము,

వివాహమునకు ముందు చూడవలసిన కొన్నిపొంతనములు నాడికూటము

ఏకనాడీనక్షత్రములు—జ్యేష్ఠ, మూల, ఉ-ఫ, హస్త, ఆర్ద్ర, పున, శత, పూభా, అశ్వని

మధ్యనాడీ నక్షత్రములు—పుష్య, మృగ, చిత్ర, అనూ, భరణి, ధనిష్ఠా, పూఫ, ఉ-భా.

అంత్యనాడి నక్షత్రములు

స్వాతి, కృత్తిక, ఆశ్రే, ఉ-షా, విశా, రోహి, మఘ, శ్రవ, రేవతి, ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును ఒకేనాడీయందున్నచో అనిష్టముగల్గును. భిన్ననాడిగతనక్షత్రము లైనచో శుభప్రదములు

౨ గణకూటము

దేవగణనక్షత్రములు—అనూ, పున, మృగ, శ్రవ, రేవ, స్వాతి, అశ్వి, హస్త, పుష్య

రాక్షసగణనక్షత్రములు

మఘ, ఆశ్రే, ధని, జ్యేష్ఠ, మూల, శత, కృత్తి, చిత్ర, విశా.

మనుష్యగణ నక్షత్రములు

పూ-ఫ, ఉఫ, పూషా, ఉషా, పూభా, ఉభా, రోహి, భర, ఆర్ద్ర.

ఇందు వధూవరుల నక్షత్రములురెండును ఒకేగణమందున్నచో, అత్యంతానురక్తులై యుందురు. ఒకటి దేవగణములోనిది రెండవది మనుష్యగణములోనిది అయినయెడల సామాన్యమైన అనురాగముగల వారగుదురు. ఒకటి రాక్షసగణములోనిదై, రెండవది మనుష్యగణములోనిదైనను, దేవగణములోనిదైనను, అశుభకరము.

౩ యోని కూటము

అశ్వి, శత-అశ్వము స్వాతి, హస్త-మహిషము ధని, పూభా-సింహము భర, రేవ-గజము కృ, పుష్య-మేక శ్రవ, పూషా-కోతి ఉషా, అభి-ముంగిస రోహి, మృగ-సర్పము జ్యే, అనూ-లేడి మూ, ఆర్ద్ర-కుక్క పున, ఆశ్రే-పిల్లి మఘ, పూఫ-ఎలుక చిత్ర, విశా-వ్యాఘ్రము ఉఫ, ఉభా-గోవు ఇందు పరస్పర వైరముగల వేవనగా ౧ అశ్వమహిషములు ౨ గజసింహములు ౩ కోతి మేకలు ౪ ముంగిసర్పములు ౫ లేడి, కుక్కలు ౬ పిల్లిఎలుకలు ౭ గోవ్యాఘ్రములు వధూవరుల నక్షత్రములు రెండును పరస్పరవైరము గలవాటిలో చేరిన యెడల వారల కనిష్టము. అనగా వధూనక్షత్రము గజమున్న వరుని నక్షత్రము సింహమున్న అయినచో వారికు, అశుభకరము ఇట్లే అన్నిటికి తెలియవలెను. రెండును ఏకజాతీయములైనచో అత్యంత శుభప్రదము.

గ్రామార్వణం

గ్రామనక్షత్రం మొదలు యజమాని నక్షత్రంవరకు లెక్కించగా, మొదటి ౫కు ఫలము ధనలాభం తదాది ౩ ధననాశనం తదాది ౫ ధనవృద్ధి. తదాది ౬ దారిద్ర్యము, తదాది ౧ ప్రాణహాని తదాది ౪ సంపత్తు. తదాది ౨ ధనవ్యయము, తదాది [illegible] ధనలాభం తదాది ౧ ధననాశనం - అని [illegible] ఫలముల నరుగవలెను.

సమష్టికుటుంబమున, ౫ సోదరుడు, ౬. భిన్నోదరుడు, ౭. సోదర పుత్రుడు, (సోదరపుత్రుని తర్వాత భిన్నోదరు డని కొందరిమతము.) ౮. భిన్నోదరపుత్రుడు, ౯. భార్య వ్యష్టికుటుంబమున దత్తుని తర్వాత భార్య, ౧౦. కూతురు, ౧౧. దౌహిత్రుడు, (పుత్రీకృత పుత్రికాపుత్రుడున్నయెడల దత్తుని తర్వాత అట్టిదౌహిత్రుడు, అతని తర్వాత భార్య, ౧౨. తండ్రి, ౧౩. తల్లి, ౧౪. కోడలు, ౧౫. తోబుట్టువు, ౧౬. మేనల్లుడు, ౧౭. సపిండజ్ఞాతి, ౧౮. ధనహారి- ఇత్యాది సంగ్రహముగా వ్రాయబడినది.

* శ్రాద్ధకాండలో వైద్యనాథదీక్షితీయములో కొంతమార్పుగా కర్తృక్రమము చెప్పబడినది. అందు కొన్ని దేశాచారవిరుద్ధములున్నూ కొన్ని అనవసరములనిన్నీ తోచి వ్రాయలేదు.

గండపురుషస్థితి

గండపురుషుడు కార్తిక, ఆషాఢ, ఫాల్గున, వైశాఖమాసముల యందు ఆకాశమునను, మాఘ భాద్రపద, చైత్ర ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ, శ్రావణ, మార్గశీర్ష, పుష్యమాసములలో భూమియందును ఉండును. రజోదర్శనము ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు గండపురుషుడు భూమియం దుండెనేని దోషమధికమగుటచే విశేషశాంతిచేయవలెను. మిగతకాలములో దోషము సామాన్యము.

N B ఈ పంచాంగమందలి ప్రతివిషయమున్నూ సవిమర్శకముగా సరియగు శాస్త్రప్రమాణములబట్టి వ్రాయబడినవిగాన ఎల్లరున్నూ ఆచరింపనగును. సందేహములకు శంకించనలేక సమాధానము తీయబడును.

వర్షవిషయక కార్తెప్రవేశ వాహనఫలాది చక్రము

ఇంగ్లీషు తేది 1941	పార్శీ తేది ౧౩౫౦	మాసం తిథి	వారం	కార్తె	ప్రవేశకాలం ఘ-వి	స్త్రీ. పుం. నపుంచివరం	జలరాశి వివరం	వాహనం	ఫలం.
20 మార్చి	౧౬ అర్దిబేవస్తు	చైత్ర శు ౩	ఆ.	రేవతి	౪౧-౯	పుం పుం.	పాదజల	మండూక	సామాన్యవృష్టి
13 ఏప్రిల్	౮ ఖుర్దాద్	బ ౨	,,	అశ్విని	౧౫-౫	స్త్రీ. పుం.	పూర్ణజల	మూషక	మధ్యమవృష్టి
26 ,,	౨౨ ,,	బ ౩౦	శని	భరణి	౫౧-౧	పుం పుం.	అర్ధజల	అశ్వ	సామాన్యవృష్టి
10 మే	౫ తీర్	వైశాఖ శు ౧౪	,,	కృత్తిక	౨౯-౦	పుం. పుం.	పాదజల	ఛాగ	అల్పవృష్టి
24 ,,	౧౯ ,,	బ ౧౪	,,	రోహిణి	౩౭-౩౨	,, ,,	అర్ధజల	గర్దభ	,,
7 జూన్	౨ అమర్దాద్	జ్యేష్ఠ శు ౧౩	,,	మృగశిర	౩౭-౧౮	పుం. నపుం	,,	మండూక	మధ్యమవృష్టి
21 ,,	౧౬ ,,	బ ౧౨	ఆది	ఆర్ద్ర	౩౮-౪౦	స్త్రీ. పుం.	పూర్ణజల	మహిష	సంపూర్ణవృష్టి
5 జూలై	౩౦ ,,	ఆషాఢ శు ౧౧	శని	పునర్వసు	౪౨-౪౧	స్త్రీ. నపుం.	అర్ధజల	జంబుక	మధ్యమవృష్టి
19 ,,	౧౩ షహరేవర్	బ ౧౦	,,	పుష్యమి	౪౫-౨౮	,, పుం	,,	మూషక	,,
2 ఆగష్టు	౨౭ ,,	శ్రావణ శు ౧౦	,,	ఆశ్రేష	౪౭-౧౫	,, నపుం.	,,	అశ్వ	,,
16 ,,	౧౦ మెహర్	బ ౯	,,	మఖ	౪౩-౫౦	,, పుం.	,,	ఛాగ	,,
30 ,,	౨౪ ,,	భాద్ర శు ౮	,,	పుబ్బ	౩౪-౪౯	,, నపుం	పూర్ణజల	గర్దభ	,,
13 శెప్టెం	౮ ఆబాన్	బ ౭	,,	ఉత్తర	౧౯-౨౦	,, పుం.	అర్ధజల	మండూక	పూర్ణవృష్టి
26 ,,	౨౧ ,,	ఆశ్వ శు ౬	శుక్ర	హస్త	౫౬-౫౮	,, నపుం	నిర్జల	మూషక	అల్పవృష్టి
	౧౩౫౧								
10 అక్టో	౫ ఆజార్	బ ౫	,,	చిత్ర	౨౭-౩౭	,, పుం.	పూర్ణజల	గజ	సువృష్టి
23 ,,	౧౮ ,,	కార్తిక శు ౩	గురు	స్వాతి	౫౧-౨౬	,, నపుం.	నిర్జల	ఛాగ	అనావృష్టి
6 నవంబరు	౨ దై	బ ౨	గురు	విశాఖ	౯-౦	పుం. నపుం.	అర్ధజల	మహిష	అల్పవృష్టి
19 ,,	౧౫ ,,	మార్గశి శు ౧	బుధ	అనూరాధ	౨౧-౦	నపుం. నపుం.	పూర్ణజల	అశ్వ	అల్పవృష్టి
2 డిసెం	౨౮ ,,	శు ౧౪	మంగళ	జ్యేష్ఠ	౨౮-౩౦	నపుం పుం.	నిర్జల	ఛాగ	,,
15 ,,	౧౨ బహమన్	బ ౧౨	సోమ	మూల	౩౩-౩౫	పుం. నపుం.	పూర్ణజల	మహిష	,,
28 ,,	౨౫ ,,	పుష్య శు ౧౦	ఆది	పూ షాఢ	౩౪-౪౩	పుం. పుం.	నిర్జల	అశ్వ	,,
1942									
10 జనవరి	౮ ఇస్పంది	బ ౮	శని	ఉ షాఢ	౩౬-౧౭	పుం. స్త్రీ	నిర్జల	మండూక	,,
23 ,,	౨౧ యార్	మాఘ శు ౭	శుక్ర	శ్రవణం	౩౯-౯	పుం. పుం	,,	మహిష	,,
5 ఫిబ్రవరి	౪ ఫర్వర్డి	బ ౪	గురు	ధనిష్ఠ	౫౪-౪౪	పుం. స్త్రీ.	పాదజల	గజ	,,
18 ,,	౧౭ ,,	పాల్గున శు ౩	బుధ	శతభిషం	౫౪-౨౯	పుం పుం.	అర్ధజల	ఛాగ	,,
4 మార్చి	౩౧ ,,	బ ౨	బుధ	పూ భాద్ర	౯-౮	పుం. స్త్రీ.	పాదజల	మూషక	మధ్యమవృష్టి

ర కు కే చ	గు శు		
బు	జగల్లగ్న కుండలి.		
కు			
ల			రా

బు శు కే	ర గు శ		
	వర్ష లగ్న కుండలి.		ల
కు			
		చ	రా

జగల్లగ్న వర్షలగ్న ఫలము. ఈసంవత్సరము చైత్రమున చోరాగ్ని బాధలున్నూ, యుద్ధభయము, అప్పుడప్పుడు వర్షములు గలుగును. వైశాఖమున కల్లోలములు పెరుగును. ధాన్యాదులకు ధర పెరుగును. ఖండవృష్టి గలుగును. జ్యేష్ఠమున గాలి, వానలు, దుర్భిక్షము, చోరాదిభయములు గలుగును. ఆషాఢమున మధ్యవర్షము, యుద్ధభయము, శ్రావణమున అవినీతి చోరాద్యుపద్రవములు, వర్ష ప్రాబల్యము, భాద్రపదమున ధరలు పెరుగుట ధనవ్యయ మెక్కువగుట, ఆశ్వయుజమున వర్షములు, విద్యావినోదగోష్ఠి పెరుగుట, కార్తీకమున చలి పెరుగుట సుభిక్షము గలుగుట, చోరబాధ, మార్గశిరమున సుభిక్షము క్షేమము, పుష్యమున, యుద్ధభయము, మాఘ ఫాల్గునములందు క్షేమలాభములున్నూ చేకూరును.

దేశభేదములచే తిథి నిర్ణయములు

విషువాంశరేఖ 70° మొ॥ 82° వ॥	విషువాంశరేఖ 82° మొ॥ 86° వ॥
బెంగుళూరు, కర్నూలు, హైద్రాబాదు, సికింద్రాబాదు, బెజవాడ, రాజమండ్రి వర్కురా ప్రదేశములందు తిథిద్వయములు	కాకినాడ, విశాఖపట్నం, విజయనగరం వగైరా ప్రదేశములకు తిథిద్వయములు
వైశాఖ శు ౧౩ శుక్రవారం	వైశాఖ శు ౧౪ శనివారం
శ్రావణ శు ౧౨ సోమవారం	శ్రావణ శు ౧౩ మంగళవారం
కార్తిక శు ౨ బుధవారం	కార్తిక శు ౩ గురువారం
ఫాల్గున శు ౧ సోమవారం	ఫాల్గున శు ౨ మంగళవారం

గ్రహప్రవేశ విషయమైన చక్రములు

వృషభచక్రం రవిభాత్		కలశచక్రం రవిభాత్	
3 మృత్యు	౪ అర్థకృత్	౧ శీర్షచ్ఛేదం	౪ నిర్ధనం
౪ దుర్దశా	౪ ధాన్యం	౪ ప్రవాసః	౪ గర్భస్రావం
౪ స్థైర్యం	3 సంపద	౪ అభయః	3 శ్రియం
3 భ్రమణం	3 పశువృద్ధి	౪ ధాన్యం	3 శతాయుః

ఫాల్గునశుద్ధ పూర్ణిమా ఇందువారమున ఖచ్ఛన్నగ్రస్తాస్తమయ చంద్రగ్రహణము, రాహుగ్రస్తము, కపిలవర్ణము, ఈశాన్యస్పర్శ, వాయవ్య మోక్షము.

ఉదయాది స్పర్శకాల ఘ	౫౪-3౧	తెల్లవారి 4- 8 గం. ని	●
సంమీలనకా॥ ఘ	౫౭-౯	5-12	,,
గ్రహణమధ్యకాల ఘ	౫౯-౪	5-58	,,
పరదినే ఉన్మీలనకాల ఘ	౦-౫౯	6-44	,,
,, మోక్షకాల ఘ	3-3౭	7-47	,,

గ్రహణమాసఫలం—వంగ, అశ్మక, అవంతిక, మేఖలదేశములకు నృత్తజ్ఞులకు, తపస్వులకు పీడాకరము. బ్రాహ్మణక్షత్రియులకు అరిష్టము. చంద్రగ్రహణము సోమవారమునా డగుటచే చూడామణి యోగము. అందువలన ఈకాలమందు చేయు స్నానదానాదులకు ఫలము కోటిగుణితముగా గల్గును. ఈదినమందు నిత్యభోజన ప్రత్యాబ్ధికాదులు నిస్సందేహముగా చేయవచ్చును. మరునాడు పాడ్యమినాడు పగలు భుజింపక రాత్రి చంద్రోదయానంతరము భుజింపవలెను. పాడ్యమినాడు ఆహితాగ్నులు ప్రాతఃసంధ్యాహోమాది కృత్యములను యథాప్రకారము నిర్వర్తించి, శాస్త్రతః ముక్త్యనంతరమందు యాగమును పూర్తిచేసి, భోజనమును రాత్రి చంద్రోదయానంతరము చేయవలెను. ధర్మసింధువు, "చంద్రగ్రస్తాస్తే ఉత్తరదినే సంధ్యాహోమాదౌ నదోషః, తత్ర అల్పకాలేన శాస్త్రతో ముక్తినిశ్చయే ముక్త్యనంతరం స్నాత్వా హోమాదికం కర్తవ్యం. చిరకాలేన ముక్తౌ హోమకాలాతిప్రసంగాత్ గ్రసోదయ ఇవ గ్రహణమధ్యేఏవ సంధ్యాహోమంచ కృత్వా శాస్త్రతో ముక్తికాలే స్నాత్వా బ్రహ్మయజ్ఞాదినిత్యకర్మ కర్తవ్యమితి భాతి .. గ్రహణదినే పిత్రాది వార్షికశ్రాద్ధప్రాప్తౌ సతిసంభవే అన్నేన కార్యం, బ్రాహ్మణాద్యలాభేన అసంభవేతు ఆమేన హేమ్నావా కార్యం"అని యుండుటనుబట్టి ప్రతిపత్ప్రయుక్తవార్షికశ్రాద్ధమును ఆదినముననే ఎటులైన చేయవలెనని తోచుచున్నది.

స్వస్తిశ్రీ వృష సం॥ర చైత్రమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౩ కల్యాది ౫౦౪౨ ఫాస్లీ ౧౩౫౦ హూణ 1941

ఏప్రిల్ నెల 1941

28	౧౫	౨౪	శు-ప్ర॥శు౫౦-౧౫రే౬౦-౮౹బ౧౨-౮కిం౧౭-౫౭రా౨-౩౫త్యా౪౨౫అహః౩౦-౭౦చాంద్రమానాబ్దాదిః శ్వేతవరాహ
			కల్పః తైలాభ్యంగః నింబకుసుమభక్షం ప్రపాదానం వసంతనవరాత్రారంభః రావేయాగః భో౨-౯ చ౨౯
29	౧౬	౨౫	ద్వి॥శ౫౫-౨౧రే౬-౧౩౧౩-౧౫బా౨౨-౪౨త్యాజ్యా భావఃఅహః౩౦-౨౨చంద్రోదయఃదక్షిణశృంగఃభో౨-౦చ౩౦
30	౧౭	౨౬	తృ॥అ౬౦-౮అశ్వ౧౨-౩౩తై౧౪-౪౪తై౨౮-౩౬ది౧-౨౯త్యా౪-౨౬రా౮-౪౬త్యా౪-౨౬అహః౩౦-౨౪రే౧౪రవిః
			౪౧-౯నక్షత్రమానాబ్దాదిఃమాసగౌరీవ్రతంమత్స్యజయంతీఉత్తమమన్వాదిఃత్రిద్యుస్పృక్ భో౧-౫౨మొహరం
31	౧౮	౨౭	తృ॥సో౦-౪౮భ౧౯-౬వి౧౬-౧౨గ౦-౪౮రా౨౧-౪౨త్యా౪-౨౪అహః౩౦-౨౬ప్రదోషఃశ్రక్రాంభో౧-౪౪చ౨
1	౧౯	౨౮	చ॥మం౫-౪౭కృ౨౫-౧౫ప్రీ౧౭-౨౬భ౫-౪౭త్యా॥భావఃఅహః౩౦-౨౮మహార్ఘకల్పః భో౧-౩౬చ౩ [౧-౨౭చ౪
2	౨౦	౨౯	పం॥బు౧౦-౭౪౦౩౦-౪౨ఆయు౧౮-౫బా౧౦-౭ది౮-౫౩త్యా౪-౨౨రా౧౫-౧౩ త్యా౪-౧౮ అహః౩౦-౩౦ భో
3	౨౧	౩౦	ష॥గు౧౩-౩౦మృ౩౫-౧౧సౌ౧౮-౨తై౧౩-౩౦త్యాజ్యా భావఃఅహః౩౦-౩౪రేవ౨౪వి౩-౫౫ప్రదో భో౧-౧౯చ౫
4	౨౨	౩౧	స॥శు౧౫-౩౯ఆర్ద్ర౩౮-౩౦శో౧౭-౨వ౧౫-౩౯ది౨-౨౧త్యా౪-౧౩అహః౩౦-౩౬అనఘ్యయన౨భో౧-౧౧చ౬
5	౨౩	౧	అ॥శ౧౬-౩౬పున౪౦-౩౨అతి౧౫-౭బ౧౬-౩౬ది౯-౩౧త్యా౪-౮అహః౩౦-౩౮షడశీతి ముఖః౫-౫౩ భవానీయా
			త్రాఅశోకాష్టమీనవమీతిథిఃభో౧-౩చ౭ [నవమీ భో౦-౫౫చ౮
6	౨౪	౨	న॥ఆ౧౬-౧౪పుష్య౪౧-౨౦సుక౧౨-౯కౌ౧౬-౧౪ది౦-౪౮త్యా౪-౩అహః ౩౦-౪౨ రేవిః ౩౦-౩౮ శ్రీరామ
7	౨౫	౩	ద॥సో౧౪-౪౦ఆశ్లేష౦-౫౮ధృ౮-౧౩గ౧౪-౪౦ది౧౩-౯త్యా౩-౫౮అహః౩౦-౪౪ధర్మరాజదశమిభో౦-౪౭చ౯
8	౨౬	౪	ఏ॥మం౧౧-౫౭మ౩౯-౩౦శూ౩-౨౩గ౦౫౪-౩౩భ౧౧-౫౭ది ౧౦-౧౪త్యా౩-౫౪రా ౨౭-౫౩త్యా౩-౫౦అహః
			౩౦-౪౬సర్వేషామేకాదశీడోలోత్సవః శువేళవేభో౦-౪౦చ౧౦
9	౨౭	౫	ద్వా॥బు౮-౧౩పూఫ౩౭-౮వృ౫౧-౨౮బా౮-౧౩ శేషః౨-౩౩రా౨౩-౨౦త్యా౩-౪౮అహః౩౦-౪౮రే౪౪వీః౫౦-
			౫౮ దమనోత్సవఃఅనంగత్రయోదశీప్రదోషఃభో౦-౩౩ చ౧౧ [భో౦౨౫-చ౧౨
10	౨౮	౬	త్ర॥గు౩-౪౦ఏప్పా౫౪-౫౭ఉఫ౩౪-౨ధ్రు౪౪-౩౦తై౩-౪౦రా౨౨-౫౧త్యా౩-౪౫ అహః౩౦.౫౦౪వే,రాక్రాం
11	౨౯	౭	○పూ॥శు౫౨-౫౧హ౩౦-౨౩వ్యా౩౭-౮భ౨౫-౪౪రా౧౮-౬రౌచ్యకమన్వాదిఃఅన్వాధానం భో౦-౧౭ చ౧౩
12	౩౦	౮	కృ-ప్ర॥శ౪౬-౪౬చిత్ర౨౬-౨౨హ౨౯-౨౯బా౧౯-౪౮రా౮-౨౪త్యా౩-౪౩అహః౩౦౫౪యాగఃభో౦-౧౦చ౧౪
13	౧	౯	ద్వి॥ఆ౪౦-౪౧స్వా౨౨-౧౧వ౨౧-౪౪తై౧౩-౪౩రా౪-౧౨అశ్వ౧ మే॥౪॥ విషువత్పుణ్యకాలఃర౫-౫భో౦-౨
14	౨	౧౦	తృ॥సో౩౪-౪౬విశా౧౮-౬సి౧౪-౪వ౭-౪౩ది౨౭-౨౮త్యా౩-౪౫అహ౩౧-౦పామం॥గౌరీవ్ర॥ప్రదోషఃభో౪-౧౬
15	౩	౧౧	చ॥మం౨౯-౯అనూ౧౪-౧౬వ్య౬-౩౫వరీ౫౨-౪౪బ౧-౫౭ది౨౭-౨౯త్యా౩-౪౭అహః౩౧-౨౪వేభో౪-౯చ౧౭
16	౪	౧౨	పం॥బు౨౪-౪జ్యే౧౦-౫౫ప౫౨-౪౪తై ౨౪-౪త్యా॥భావఃఅహః౩౧-౬అశ్వ౨ రవిః౩౯-౪౪పంచమీతిథిః భో౪-౦
17	౫	౧౩	ష॥గు౧౯-౪౧మూ౮-౧౧శి౪౬-౪౮వ౧౯-౪౧ది౪-౨౨త్యా౩-౪౮రా౦-౧౫తిథిద్వయం అహః౩౧-౮ భో౩-౫౨
18	౬	౧౪	స॥శు౧౬-౧౦పూషా౬-౧౮సి౪౧-౪౦బ౧౬-౧౦ది౨౬-౦త్యా౩-౫౬అహః౩౧-౮ అష్టమీతిథిః భో ౩-౪౩చ౨౦
19	౭	౧౫	అ॥శ౧౩-౪౧ఉషా౫-౨౫సా౩౭-౨౩కౌ౧౩-౪౧ది౧౫-౨౮ త్యా౪-౧అహః౩౧-౧౦భో౩-౩౫చ౨౧
20	౮	౧౬	న॥ఆ౧౨-౨౧శ్ర౫-౪౧శు౩౩-౫౪గ౧౨-౨౧ది౧౫-౫౫త్యా౪-౬ అహః౩౧-౧౦అశ్వ౩౪౪-౩౬శుక్రాంభో౩-౨౬
21	౯	౧౭	ద॥సో౧౨-౧౭ధ౭-౯శుక్ల ౩౧-౩౮భ౧౨-౧౭ది౨౫-౫౮త్యా౪-౧౧అహః౩౧-౧౨భో౩-౧౮చ౨౩
22	౧౦	౧౮	ఏ॥మం౧౩-౨౮శత౯-౫౧బ్ర౩౦-౧౮బా౧౩-౨౮ది౨౬-౫౪త్యా౪-౧౬అహః౩౧-౧౪సర్వేషాం౧౧భో౩-౯చ౨౪
23	౧౧	౧౯	ద్వా॥బు౧౫-౫౩పూభా౧౩-౪౭ఐ౨౯-౫౪తై౧౫-౫౩రా౮-౨౫త్యా౪-౨౦అహ౩౧-౧౬అశ్వ౪౪॥౨౮-౮భో౩-౦
24	౧౨	౨౦	త్ర॥గు౧౯-౨౬ఉభా౧౮-౪౬వై౩౦-౧౯వ౧౯-౨౬రా౨౦-౧౮ చతుర్దశీ తిథిః క్షేత్రాం భో౨-౫౨చ౨౬
25	౧౩	౨౧	చతు॥శు౨౩-౫౨రే౨౪-౩౮వి౩౧ ౨౪శ౨౩-౫౨త్యా॥ భావఃఅహః౩౧-౨౦శూన్యతిథిగంగాస్నానంరావేభో౨-౪౩
26	౧౪	౨౨	🌑అమా॥శ౨౮-౫౩అశ్వ౩౧-౩ప్రీ౩౨-౫౫నా౨౮-౫౩ది౨౦-౦త్యా౪-౨౬రా౨౬-౧౪త్యా౪-౨౬అహః౩౧-౨౦
			భ౧౪౫౧-౧దర్శతిథిఃఅన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞః యవాగ్రయణం భో౨-౩౫చ౨౭

కుజచారః	౫బు-పూ౨బు౧౧-౩౦	౧౨బు-రే౪బు౫౨-౫౦	౯ఆ-రే౨శు౩౮-౫౩	౩౦శ-భర౪శనిః౫౨-౩౯
శు౧శు-ఉషా౩కుజ౨౫-౧౦	౮శ-పూభా౩బు౨౮-౧౩	ప్రాగస్తంబుధః	౧౨బు-రే౩శు౧౮-౪౧	రాహుకేతుచారాన స్తః
౫బు-ఉషా౪కుజః౧౫-౧౬	౧౦సో-పూభా౪మీ బు	బ౧౪శు-అశ్వి౧మేషే	బ౧శ-రే౪శు౩-౧౩	
౧౦సో-శ్ర౧కుజః౨-౧౭	౫౪-౧౮	బుధః౩౩-౨౫	౩సో-అశ్వి౧మేశు౩-౨౨	
౧౫శు-శ్ర౨కుజః౫౩-౪	౧౩గు-ఉభా౧బు౪-౧౬	గురుచారః	౬గు-అశ్వి౨శు౨౫-౮	కే ర శు / గు శ
బ౫బు-శ్ర౩కుజః౪౩-౦	బ౧శ-ఉభా౨బు౩౦-౨౪	శు౧శు-భర౪గురుః౪౪-౧౪	౯ఆ-అశ్వి౩శు౫-౩౬	బు / బ౨ మేషే రవిః / శు౧౦ మీ బుధః
౧౦సో-శ్ర౪కుజః౩౩-౪౦	౩సో-ఉభా౩బు౫౯-౧౧	బ౨ఆ-కృ౧గురుః౩-౪౪	౧౧మం-అశ్వి౪శు౪౮-౩౪	శు / బ౩ మేషే శుక్రః
౩౦శ-ధని౧కుజః౨౪-౦	౫బు-ఉభా౪బు౩౪-౩౨	శుక్రచారః	౧౪శు-భ౧శు౩౦-౩౫	
బుధచారః	౭శు-రే౧బు౭-౩౧	శు౨శ-ఉభా౩శు౩౫-౧౦	శనిచారః	
శు౧శు-శత౪బు౩౦-౧౬	౯ఆ-రే౨బు౮-౪	౪మం-ఉభా౪శు౧౬-౧౨	శు౩ఆ-భ౩శ౪౧-౫౧	
౩సో-పూభా౧బు౨౮-౫౬	౧౧మం-రే౩బు౦-౫౪	౬గు-రే౧శు౫౬-౧౫	బ౧౦సో-పశ్చాదస్తం శనిః	రా

శ్రీ వృష సం॥ర వైశాఖమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౩ కల్యాది ౫౦౪౨ పార్సీ ౧౩౫౦ హూణ 1941

27	౧౫	౨౩	శు-ప్ర॥ఆ౩౪-౫భ౩౭-౩౯ఆయు౩౪-౩౦కిం౧-౨౯ శేషః౨-౮పునస్త్యా॥ భా అహః౩౧-౨౨వైశాఖస్నానారంభః
			నర్మదానదీ పుష్కరారంభః యోగః శక్రాం భో౨-౨౬చ౨౮ [భో౨-౧౭చ౨౯
28	౧౬	౨౪	ద్వి॥సో౩౯-౦కృ౪౩-౫౭సౌ౩౫-౫౫బా౬-౩౨దిం౦-౪౮త్యా౪-౨౫అహః౩౧-౨౪ చంద్రోదయః దక్షిణశృంగః
29	౧౭	౨౫	తృ॥మం౪౩-౧౬రో౪౯-౩౭శో౩౬-౪౯తై౧౧-౮ది౨౭-౪౩త్యా౪-౨౩అహః౩౧-౨౬పద్మకల్పః త్రేతాయుగాదిః
			పరశురామజయంతీ అక్షతృతీయా, శ్రీవిద్యారణ్యస్వామ్యారాధనం భో౨-౮సఫర్ నెలచా [భో౨-౦చ౨
30	౧౮	౨౬	చ॥బు౪౬-౩౮మృగ౫౪-౨౫అతి౩౭-౩వ౧౪-౫౭జి౪-౪౫త్యా౪-౧౯అహః ౩౧-౨౮భ౨౪రవిః ౨౨-౧౯ ప్రదోషః
1	౧౯	౨౭	పం॥గు౪౮-౪౦ఆర్ద్ర౫౮-౦సుక౩౬-౧౬బ౧౭-౩౯ది౧౬-౪౦ త్యా౪-౧౪అహః౩౧-౩౦ శ్రీజగద్గురు శంకరజయంతీ
2	౨౦	౨౮	ష॥శు౪౯-౩౯పున౬౦-౯ధృ౩౪-౪౨కౌ౧౯-౧౨ది౨౯-౫త్యా౪ ౯అహః౩౧-౩౨భో౧-౪౩చ౪ [భో౧-౫౧చ౩
3	౨౧	౨౯	స॥శ౪౯-౧౪పున౦-౧౦-శూ౩౨-౨గ౧౯-౨౬ది౨౦-౩౧త్యా౪-౪అహ౩౧-౩౪భ౩౪రవి౪౯-౨కర్తరి ప్రా॥భో౧-౩౪
4	౨౨	౩౦	ఆ॥ఆ౪౭-౩౬పుష్య౧-౧౩గం౨౮-౨౫భ౧౮-౨౫రా౧-౨౫త్యా౪-౦అహ౩౧-౩౬అనధ్యాయ శ్రేకువేభో౧-౨౫చ౬
5	౨౩	౩౧	న॥సో౪౪-౪౭ఆశ్రే౧-౫మ౫౯-౦వృ౨౩-౪౮బా౬-౧౧ది౩౦-౩౫త్యా౩-౫౬గురుమాధ్యారంభః అహః౩౧-౪౦
6	౨౪	౧	ద॥మం౪౦-౫౫పూఫ౫౭-౫౫ధ్రు౧౮-౨౬తై౧౨-౫౧ది౧౯-౨౨త్యా౩-౫౨అహః౩౧-౪౪భో౧-౮చ౮ [భో౧-౧౬
7	౨౫	౨	ఏ॥బు౩౬-౧౬ఉఫ౫౪-౫౫వ్యా౧౨-౧౯వ౮-౩౫ది౧౫-౧త్యా౩-౪౮అహః౩౧-౪౬భ౪రవిః౧౫-౨౩ భో౧-౦చ౯
8	౨౬	౩	ద్వా॥గు౩౦-౫౮హ౫౧-౨౦హ౫-౩౫వ౫౨-౫౫బ౩-౩౭ది౧౪-౪౦ ద్వాదశీ తిథిః కేవేభో౦-౫౨చ౧౦
9	౨౭	౪	త్ర॥శు౨౫-౧౭చి౪౭-౨౦సి౫౦-౫౪తై౨౫-౧౨ది౧౦-౦అనధ్యయనం తిథిద్వయం నృసింహజయంతీ౪భో౦-౪౪
10	౨౮	౫	చతు॥శ౧౯-౯స్వా౪౩-౮వ్య౪౩-౧౧వ౧౯-౯ది౦-౨౧త్యా౩-౪౩రా౨౪-౧౪త్యా౩-౪౩అహః ౩౧-౫౨కృ౧౪రవిః
			౨౯-౦పూర్ణిమాతిథిః కూర్మజయంతి మృద్దారుశిలాకర్మాణివర్జనీయాని మండలపూర్ణిమ భో౦-౩౬చ౧౨
11	౨౯	౬	○పూ॥ఆ౧౩-౨వి౩౯-౦వ౩౫-౩౨బ౧౩-౨౮౧౬-౨౨త్యా౩-౪౪అహః౩౧-౫౬ వ్యాసపూర్ణిమ సింధుస్నానం
			దధ్యన్న ఛత్రపాదుకాది దానాని సంపద్గౌరీవ్రతం సద్యస్నాలయోగః భో౦-౨౮చ౧౩
12	౩౦	౭	కృ-ప్ర॥సో౭-౦అనూ౩౫-౫ప౨౮-౩కౌ౭-౦రా౧౬-౧౬మల్లవరం వెంకటేశ్వరగజోత్సవఃశ వే భో౦-౨౦చ౧౪
13	౩౧	౮	ద్వి॥మం౧-౨౦విశా౫౪-౪౧జ్యే౩౧-౩౫శి౨౦-౫౪గ౧-౨౦త్యాజ్యాభావః అహః౩౧-౫౮అవమ భో౦-౧౧చ౧౫
14	౧	౯	చ॥బు౫౧-౩౩మూ౨౮-౪౪సి౧౪-౧౫బ౨౩-౪౭ది౨౪-౫౫త్యా౩-౪౯రా౧౯-౫౧త్యా౩-౫౨అహః౩౨-౦కృ౨
			వృషేరవిః౧౧-౫౩ ఉదయాది హరిపద పుణ్యకాలః ద్వాపరయుగాంతః ప్రదోషః భో౦-౨చ౧౬
15	౨	౧౦	పం॥గు౪౭-౫౮పూషా౨౬-౪౦సా౮-౧౧కౌ౧౯-౪౫రా౧౪-౧౨త్యా౩-౫౬అహః౩౨-౨భో౪-౫౫చ౧౭
16	౩	౧౧	ష॥శు౪౫-౨౨ఉషా౨౫-౩౩శుభం౨-౫౧శుక్ల౦౫౫-౮గ౧౬-౪౦రా౩-౨౫త్యా౪-౦అహః౩౨-౪భో౪-౪౫చ౧౮
17	౪	౧౨	స॥శ౪౩-౫౪శ్ర౨౫-౩౦బ్ర౫౪-౩౮భ౧౪-౩౮రా౩-౩౧త్యా౪-౫అహః౩౨-౪కృ౩రవిః౩౯-౫౭ప్రదో॥భో౪-౩౬
18	౫	౧౩	ఆ॥ఆ౪౩-౪౦ధని౨౬-౩౯ఐం౫౨-౬బా౧౩-౪౭రా౧౩-౧౦త్యా౪-౧౦అహః౩౨-౬అనధ్యాయః భో౪-౨౬చ౨౦
19	౬	౧౪	న॥సో౪౪-౪౪శ౨౯-౫వై౫౦-౩౮తై౧౪-౧౨రా౧౩-౫౦త్యా౪-౧౫అహః౩౨-౮కుక్రాం భో౪-౧౬చ౨౧
20	౭	౧౫	ద॥మం౪౭-౩పూభా౩౨-౪౪వి౫౦-౦వ౧౫ ౫౪రా౨౬-౨౪త్యా౪-౧౯అహః౩౨-౧౦ హనుమజ్జయంతీ భో౪-౭
21	౮	౧౬	ఏ॥బు౫౦-౨౮ఉభా౩౭-౨౮ప్రీ౫౦-౨౭బ౧౮-౪౫శేషః౨-౫౭పు॥భా వృషాయన౧౮-౦కృ౪౪౧౮-౧౪భో౩-౫౭
22	౯	౧౭	ద్వా॥గు౫౪-౪౫రే౪౩-౯ఆయు౫౧-౩౨కౌ౨౨-౩౬ది౧౦-౧౮త్యా౪-౨౩అహః౩౨-౧౦రావే భో౩-౪౮చ౨౪
23	౧౦	౧౮	త్ర॥శు౫౯-౪౦అశ్వ౪౯-౨౮సౌ౫౩-౨గ౨౭-౧౨రా౬-౧౦త్యా౪-౨౫అహః౩౨-౧౨ప్రదోషః భో౩-౩౮చ౨౫
24	౧౧	౧౯	చతు॥శ౬౦-౧౧భ౫౬-౫శో౫౪-౪౬భ౩౨-౧౭ది౧౬-౫మాసశివరాత్రిః రో౧౪రవిః౩౭-౩౨భో౩-౨౯చ౨౬
25	౧౨	౨౦	చతు॥ఆ౪-౫౫కృ౬౦-౧౦అతి౫౬-౨౨శ౪-౫౫ది౨౯-౧౭అన్వాధానం వాజసనేయి౩౦ భో౩-౧౯చ౨౭
26	౧౩	౨౧	●అమా॥సో౯-౪౭కృ౨-౩౦సు౫౭-౩౧నా౯-౪౭రా౧౪-౪యోగః పిండపితృయజ్ఞః శుక్రమౌ॥సమాప్తి భో౩-౧౦

1941

కుజచారః	౭శ-భ౨బు౪౦-౪౨	బ౧౧బు-మృ౧బు౭-౨౮	శు౭శ-భ౪శుక్రః౩౬-౩౫	రాహుకేతుచారౌ
శు౫గు-ధని౨కుజః౧౪-౦	౯సో-భ౩బు౧౩-౨౯	౧౩శు-మృ౨బు౯-౫౪	౧౦మం-కృ౧శు౧౮-౪౭	శు౨సో-పూఫ౩రాహుః
౧౦మం-ధ౩కుంకు౮-౨౪	౧౦మం-భ౪బు౫౪-౨౨	౧౪ఆ-మృ౩మిబు౧౨-౨౧	౧౩శు-కృ౨వృషేశు౦-౫౭	ఉభా౧కేతుః౫౦-౪౬
౧౫ఆ-ధ౪కు౫-౪౦	౧౨గు-కృ౧బు౧౮-౩౧	గురుచారః	౧౫ఆ-కృ౩శు౪౩-౧౭	
బ౬శు-శత౧కు౧-౧౫	౧౩శు-కృ౨వృబు౪౬-౪౪	శ౧ఆ-కృ౨వృషే గురుః	బ౪బు-కృ౪శు౨౫-౪౪	
౧౦మ-శత౨కు౫౬-౩౦	౧౪శ-కృ౩బు౨౨-౨౦	౪౧-౨౬	౭శ-రో౧శు౮-౭	
౧౪ఆ-శత౩కు౫౫-౧౪	బ౧సో-కృ౪బు౫౬-౨౨	౯సో-పశ్చాదస్తమితో గురుః	౯సో-రో౨శు౫౧-౨	
బుధచారః	౪బు-రో౧బు౪౨-౪౫	౧౫ఆ-కృ౩గురుః౫౫-౧౮	౧౨గు-రో౩శు౩౩-౧౮	
శు౧ఆ-అశ్వి౨బు౧౩-౫౫	౬శు-రో౨బు౭-౩౧	బ౩౦ఆ-కృ౪గురుః౩-౫౩	౧౪ఆ-రో౪శు౧౬-౧	
౨సో-అశ్వి౩బు౫౫-౪౭	౭శ-రో౩బు౩౭-౨౨	శుక్రచారః	౩౦సో-పశ్చాదుదితశ్శుక్రః	
౪బు-అశ్వి౪బు౨౯-౫౬	౮ఆ-పశ్చాదుదయంబుధః	శు౨సో-భ౨శు౧౨-౩౦	శనిచారః	
శు౬శు-భ౧బు౭-౫౨	౯సో-రో౪బు౨౮-౨౨	౪బు-భ౩శు౫౪-౨౬	బ౧౩శు-కృ౧శనిః౪౩-౬	

కే	ర బు శు శ	గు	
	బ౪-వృషేరవిః శు౧౦-కుంకుజః శు౧౩-వృ బుధః బ౧౪-మి బుధః శు౧-వృషేగురు శు౧౩-వృశుక్ర		
శ			
			రా

జూన్ నెల 1941

27	౧౪	౨౨	శు-ప్రా॥మం౧౩-౫౫రో౮-౧౭ధృ౫౭-౫౮బ౧౩-౫౫ది౨౩-౨౬ద్వితీయాతిథిః చంద్రో॥ సమశృంగః భో౩-౦చ౨౮
28	౧౫	౨౩	ద్వి॥బు౧౭-౧౦మృగ౧౩-౧౨శూ౫౭-౩౫కౌ౧౭-౧౦రా౩-౧౩త్యా౪-౧౫ అహః౩౨-౧౮ రో౨రవిః౬-౪౯కర్తరీ త్యాగః రంభావ్రతం తృతీయాతిథిః భో౨-౫౧ రబ్బ్యాలవల్ చ౧ [ప్రదోషః భో౨-౪౧చ౨
29	౧౬	౨౪	తృ॥గు౧౯-౧౬ఆర్ద్రా౧౬-౫౯గ౫౬-౧౨గ౧౯-౧౬రా౧౫-౫౮ త్యా౪-౧౦ అహః౩౨-౨౦ చతుర్థీతిథిః సోపపదం
30	౧౭	౨౫	చ॥శు౨౦-౮పున౧౯-౩౫వృ౫౩-౪౭భ౨౦-౮రా౭-౪౨త్యా౪-౫అహః౩౨-౨౦పంచమీతిథిః భో౨-౩౨చ౩
31	౧౮	౨౬	పం॥శ౧౯-౪౧పుష్య౨౦ ౫౫ధ్రు౫౦-౨౦బా౧౯-౪౧రా౨౦-౪౦త్యా౪-౧ అహః౩౨-౨౦రో౩రవిః౩౭-౫ షష్ఠీతిథిః భో౨-౨౨చ౪ [భో౨-౧౩చ౫
1	౧౯	౨౭	ష॥ఆ౧౮-౧ఆశ్లే౨౧-౪వ్యా౪౫-౫౯తై౧౮-౧౮రా౧౮-౧౩త్యా౩-౫౬అహః౩౨-౨౨అరణ్యగౌరీవ్రతం ప్రదోషః
2	౨౦	౨౮	స॥సో౧౫-౧౫మ౨౦-౫హ౪౦-౪౫వ౧౫-౧౫రా౭-౪త్యా౩-౫౨అహః౩౨-౨౪ ఉభయానధ్యాయః భో౨-౩చ౬
3	౨౧	౨౯	ఆ॥మం౧౧-౨౭పూఫ౧౮-౭వజ్ర౩౪-౪౪బ౧౧-౨౭రా౨-౫౭త్యా౩-౪౯అహః౩౨-౨౪భో౧-౫౪చ౭
4	౨౨	౩౦	న॥బు౬-౫౦ఉఫ౧౫-౨౧సి౨౮-౭తై౬-౫౦రా౨-౪౭త్యా౩-౪౭ గురుమౌఢ్య సమాప్తిః అహః౩౨-౨౬ రో౪రవిః౬-౧౪దశపాపహర౧౦గంగావతారః రాక్రాంభో౧-౪౪చ౮
5	౨౩	౩౧	ద॥గు౧-౩౭ఏష్యా౫౮-౧౬హ౧౨-౧వ్య౨౧-౬గ౧-౩౭ది౩౦-౪౧ స్మార్తానాం నిర్జలైకాదశీ భో౧-౩౪చ౯
6	౨౪	౧	ద్వా॥శు౪౯-౪౦చి౮-౪ వరీ౧౩-౩౬బ౨౨-౪౬ది౨౧-౭ మధ్వవైష్ణవైకాదశీ అళహాసింగర్ భో౧-౨౪చ౧౦
7	౨౫	౨	త్ర॥శ౪౩-౨౭ స్వా౩-౫౭విశా౫౫-౪౯పి౬-౦శి౫౨-౨౪కౌ౧౬-౩౩ది౧౬-౫౮ త్యా౩-౪౩ అహః ౩౨-౨౮ మృగ౧రవిః౩౬-౧౮ ప్రదోషః శని త్రయోదశి విశాఖవేభో౧-౧౪చ౧౧ [భో౧-౩చ౧౨
8	౨౬	౩	చతు॥ఆ౩౭-౨౧అనూ౫౫-౪౩సి౫౦-౪౮గ౧౦-౨౪ది౯-౬త్యా౩-౪౪అహః౩౨-౨౮మరీచి పూర్ణిమఅనధ్యయనం
9	౨౭	౪	○పూ॥సో౩౧-౩౯జ్యే౫౨-౭సా౪౩-౩౬ధ౪-౩౦ది౮-౫౩ఖౌచ్యతమస్వాధిః వృషభపూజాఅన్వాధానంభో౦-౫౩
10	౨౮	౫	కృ-ప్రా॥మం౨౬-౨౪మూ౪౯-౪శుభం౩౬-౫౧కౌ౨౬-౨౪రా౧౨-౬౦ప్రతిపత్తిథిః యాగః భో౦-౪౩చ౧౪
11	౨౯	౬	ద్వి॥బు౨౧-౫౦పూషా౪౬-౪౭ శుక్లం౩౦-౪౧గ౨౧-౫౦ది౧౨-౧౦త్యా౩-౫౧అహః౩౨-౩౦ మృగ౨రవిః౬-౩౭ తిథిద్వయం భో౦-౩౩చ౧౪ [తిథిఃప్రదోషఃరవేభో౦-౨౪చ౧౫
12	౩౦	౭	తృ॥గు౧౮-౭ఉషా౪౫-౨౩బ్ర౨౫-౧౬భ౧౮-౭ది౬-౯త్యా౩-౫౪రా౨౨-౫౦త్యా౩-౫౮ అహః౩౨-౩౦ చతుర్థీ
13	౩౧	౮	చ॥శు౧౫-౨౬శ్ర౪౫-౫ఐ౨౦-౪౦బా౧౫-౨౬రా౨౨-౪౩త్యా౪-౩అహః౩౨-౩౦శవేభో౦-౧౫చ౧౬
14	౧	౯	పం॥శ౧౩-౫౦ధని౪౫-౫౬వై౧౬-౫౮తై౧౩-౫౦త్యాజ్యాభావః అహః౩౨-౩౦మృగ౩మిథునేరవిః౩౭-౭మధ్యాహ్నే ప్రా॥షడశీతిపుణ్యకాలఃభో౦-౫చ౧౭
15	౨	౧౦	ష॥ఆ౧౩-౨౮శత౪౮-౩౭వి౧౪-౧౫వ౧౩-౨౮ది౪-౩౫త్యా౪-౮అహః౩౨-౩౨ప్రదోషఃభో౫-౨౨ [భో౫-౧౨
16	౩	౧౧	స॥సో౧౪-౨౪పూభా౫౧-౨౧ప్రీ౧౩-౪౭బ౧౪-౨౪ది౨౪-౫౬త్యా౪-౧౩అహః౩౨-౩౨ ఉభయానధ్యాయఃసంక్రాం
17	౪	౧౨	ఆ॥మం౧౬-౩౪ఉభా౫౫-౫౩ఆయు౧౧-౫౪కౌ౧౬-౩౪ది౭-౯త్యా౪-౧౮అహ౩౨-౩౨కేక్రాంభో౫-౧చ౨౦
18	౫	౧౩	న॥బు౧౯-౫౧రే౬౦-౧౦సౌ౧౨-౫౯గ౧౯-౫౧ది౨౮-౪౫ దశమీతిథిః మృగ౪రవిః౭-౫౨రవే భో౪-౫౦చ౨౧
19	౬	౧౪	ద॥గు౨౪-౫రే౧-౩౭శో౧౩-౧భ౨౪-౫రా౨౪-౧౪త్యా౪-౨౫అహః౩౨-౩౨శూన్యతిథిఃభో౪-౪౦చ౨౨
20	౭	౧౫	ఏ॥శు౨౮-౫౪అశ్వ౭-౪౮అతి౧౪-౨౭బా౨౮-౫౪ శే౧-౧౧రా౧-౫౧ఏకాదశీతిథిః సర్వేషాం ౧౧భో౪-౩౦చ౨౩
21	౮	౧౬	ద్వా॥శ౩౩-౫౭భ౧౪-౨౧సుక౧౬-౮కౌ౧-౨౫రా౧౫-౦త్యా౪-౨౬అహః౩౨-౩౨ఆర్ద్రా౧రవిః౩౮-౪౦ కటకాయనం౪౮-౨౯పక్షిణ్యనధ్యాయః ఉభయప్రదోషః శనిత్రయోదశి భో౪-౯చ౨౪
22	౯	౧౭	త్ర॥ఆ౩౭-౪౯కృ౨౦-౪౭ధృ౧౭-౪౪గ౬-౩౩త్యాజ్యాభావఃఅహః౩౨-౩౨శీక్రాంభో౪-౯చ౨౫
23	౧౦	౧౮	చతు॥సో౪౩-౫రో౨౬-౪౭శూ౧౭-౫౭భ౧౦-౫౬ది౪-౪౭త్యా౪-౨౪రా౯-౨౬త్యా౪-౨౧అహః౩౨-౩౨అనధ్యయనం మాసశివరాత్రిఃభో౩-౫౭చ౨౬ |పిండపితృయజ్ఞఃభో౩-౪౭చ౨౭
24	౧౧	౧౯	●అమా॥మం౪౬-౨౫మృ౩౧-౫౭గం౧౯-౩౪చతు౧౪-౪౫రా౨౧-౪౯త్యా౪-౧౬ అహః౩౨-౩౨ అన్వాధానం

కుజచారః	౩గు-ఆర్ద్రా౧బు౧౮-౪౨	౨౧సో-రో౨శు౫౯-౧౫	౪గు-ఆర్ద్రా౩శు౬-౪౭
౬కు-శత౪కు౫౭-౨౦	౬ఆ-ఆర్ద్రా౨బు౮-౧౧	శుక్రచారః	౭సో-ఆర్ద్రా౪శు౦-౪౨
౧౧గు-పూభా౧కు౮-౪	౮మం-ఆర్ద్రా౩బు౫౩-౬	కు౧మం-మృ౧శు౫౮-౩౯	౯బు-పున౧శు౪౩-౨౨
౨౧మం-పూభా౨కు౨౧-౦	౧౨శు-ఆర్ద్రా౪బు౮-౩౨	౪శు-మృ౨శు౪౧-౩౭	౧౨శ-పున౨శు౨౭-౪
౬ఆ-పూభా౩కు౩౫-౪౮	౨౨బు-పున౧బు౧౨-౩౬	కు౭సో-మృ౩మి శు	౩౦మం-పున౩శు౧౦-౪౨
౧౧శు-పూభా౪మీకు	౨౦గు-వక్రారంభః.	౨౪-౨౬	శనిచారః
౫౪-౩౦	౧౪సో-పశ్చాదస్తంబుధః	౧౦గు-మృ౪శుక్రః౭-౨౬	కు౧మం-ప్రాగుదితః
బుధచారః	గురుచారః	౧౪ఆ-ఆర్ద్రా౧శు౫౦-౨౬	౨౧౦కు-కృ౨వృషేశనిః
కు౧మం-మృగ౪బు	౯బు-ప్రాగుదితోగురుః	౨౧మం-ఆర్ద్రా౨శు	౩౦-౧౦
౧౪-౨౮	౧౫సో-రో౧గురుః౨౦-౪౦	౩౩-౨౭	రాహుకేతుచారౌనస్తః

కే	శ	ర గు శు	బు
కు	బ౫-మిథునరవిః బ౧౧-మీ కుజః ౪౯-మిథుశుక్రః బ౧౦-వృషేశని		
			రా

జూలై 1941

మిథునమాసం

ఫసలీ ౧౩౫౦

కర్కాటకమాసం

25	౧౨	౨౦	శు-ప్ర॥బు౪౮-౩౬ఆర్ద్రా౩౬-౩వృ౯-౯కిం౧౭-౩౦త్యా॥భావఅహ౩౨-౩౪ఆర్ద్రా౨౪వి౯-౧౦భో౩-౩౭చ౨౮
26	౧౩	౨౧	ద్వి॥గు౪౯-౨౯పున౩౮-౫౫ధ్రు౧౮-౯బా౧౯-౨ది౭-౨౮త్యా౪-౧౮రా౨౬-౫౪ చం॥దయః ఉ॥శ్శం॥ భో౩-౨౭
27	౧౪	౨౨	తృ॥శు౪౯-౬ పుష్య ౪౦-౩౨ వ్యా ౧౫-౫౮ తై ౯-౧౭ శేషః ౩-౩౩ అహః ౩౨-౩౪ దూర్వారణ్యా గౌరీ వ్రతం భో ౩-౧౬ రబ్యుసాని చ ౧. [రవిః ౪౦-౩౯ ప్రదోషః భో ౩-౫ చ ౨
28	౧౫	౨౩	చ॥శ ౪౭-౩౧ ఆశ్లే ౪౦-౫౮ హ ౧౨-౪౬ వ ౧౮-౧౭ ది ౧౨-౪౬ త్యా ౪-౨ అహః ౩౨-౩౨ ఆర్ద్రా ౩
29	౧౬	౨౪	పం॥ఆ ౪౪-౪౫ మ ౪౦-౧౪ వ ౮-౩౯ బ ౧౬-౭ ది ౧౦-౩౭ త్యా౩-౫౭ అహః ౩౨-౩౨ రా ౨౭-౬త్యా ౩-౫౩ స్కందపంచమీ భో ౨-౫౫ చ ౩. [౩-౪౯అహః౩౨-౩౦ఉభయ ప్రదోషః భో ౨-౪౪
30	౧౭	౨౫	షష్ఠి॥సో ౪౦-౫౮ పూఫ ౩౮-౨౭ సి ౩-౩౯ వ్య ౫౪-౨౫ కా ౧౨-౫౨ శేషః ౩-౩ రా ౨౩-౯ త్యా
1	౧౮	౨౬	స॥మం౩౬-౧౯ఉఫ౩౫-౪౯వరీ౫౧-౨౮గ౮-౩౮రా౨౩-౨౮త్యా౩-౪౭అహః౩౨-౩౦ రా క్రాం భో౨-౩౪చ౫
2	౧౯	౨౭	అ॥బు౩౦-౫౮హ ౩౨-౨౯ పర౪-౨౪ భ౩-౩౮ రా౧౮-౪౨ త్యా౩-౪౫ అహః౩౨-౩౦ అర్ద్రా ౪రవిః౧౧-౪౭ అష్టమీతిథిఃఅగస్త్యాస్తమయః౩౨-౨౩అనధ్యాయఃకువేభో౨-౨౮ [౩౫-౩౯ ఐంద్రనవమీకేవే భో౨-౧౩
3	౨౦	౨౮	న॥గు ౨౫-౧౦ చి౨౮-౪౧శి౩౭-౧కా౨౫-౧౦రా౯-౧౪త్యా ౩-౪౪ అహః ౩౨-౨౯ తిథిద్వయం షడశీతిముఖః
4	౨౧	౨౯	ద॥శు౧౯-౪స్వా౨౪-౩౪సి౨౯-౨౪గ౧౯-౪ రా౫-౬ త్యా౩-౪౩ అహః౩౨-౨౮ ఏకాదశీతిథిః భో౨-౩చ౮
5	౨౨	౩౦	ఏ॥శ౧౨-౫౧వి౨౦-౨౩సా౨౧-౪౪భ౧౨-౫౧ది౨౯-౪౩సర్వేషాంశ్రీయనైకాదశి పున౧రవి౪౨-౪౧శవేభో౧-౫౨
6	౨౩	౩౧	ద్వా॥ఆ ౬-౪౫అనూ౧౬-౯శు౧౩-౪౭బా౬-౪౫ది౨౯-౨౭ త్యా౩-౪౫ ఆహః౩౨-౨౬ ప్రదోషః భో౧-౪౨
7	౨౪	౧	త్ర॥సో ౦-౫౪ ఏష్యా౫౪-౩౬జ్యే౧౨-౩౭శుక్ల ౬-౫౬బ్ర౫౩-౨ తైం-౫౪ అనధ్యయన౩అవమ భో౧-౩౨చ౧౧
8	౨౫	౨	◯పూ॥మం ౫౦-౫౧మూ౯-౨౫ ఐం ౫౩-౪౧ భ౨౩-౧౦ది౫-౩౮త్యా౩-౪౭ ది ౩౨-౨౫ త్యా౩-౫౦ అహః ౩౨-౨౪వ్యాసపూర్ణిమ. సింధుస్నానం పవిత్రారోపణం అన్వాధానం రవే భో౧-౨౨చ౧౨ [భో౧-౧౨
9	౨౬	౩	కృ-ప్ర॥బు౪౭-౭పూషా౬-౫౫వై౪౮-౫బా౧౮-౫౮ది౨౬-౨౩త్యా౩-౫౪అహ౩౨-౨౪పున౨రవి౧౩-౩౨యోగః
10	౨౭	౪	ద్వి॥గు ౪౪-౧౨ఉషా౫-౨౦వి౪౩-౨౦ తై౧౫-౩౯ది ౧౫-౧౪త్యా౩-౫౮అహః౩౨-౨౪ భో౧-౨చ ౧౪.
11	౨౮	౫	తృ॥శు ౪౨-౩౧శ్ర౪-౪౫ ప్రీ౩౯-౨౮ వ౧౩-౨౧ ది౧౪-౫౨త్యా౪-౩అహ॥౩౨-౨౨ శ్ర శవేభో౦-౫౨ చ౧౫.
12	౨౯	౬	చ॥శ౪౨-౪ధ౫-౨౪ఆయు౩౬-౩౪బ౧౨-౧౭ది౨౩-౫౬త్యా౪-౭అహ౩౨-౨౨పున౩రవి౪౪-౫౧భో౦-౪౨చ౧౬
13	౩౦	౭	పం॥ఆ ౪౨-౫౨శ౭-౧౨ సౌ౩౪-౩౬కౌ౧౨-౨౮ది౨౬-౭త్యా౪-౧౨ అహః౩౨-౨౦ భో ౦-౩౨ చ ౧౭.
14	౩౧	౮	ష॥సో ౪౪-౫౬ పూబా౧౦-౧౨శో౩౩-౫౧ గ౧౩-౫౪-రా౩-౩౫త్యా౪-౧౭అహః౩౨-౨౦ కేక్రాంభో౦-౨౨
15	౩౨	౯	స॥మం౪౮-౮ఉభా౧౪-౩౨అతి౩౩-౫౦భ౧౬-౩౨రా౧౪-౪౭త్యా౪-౨౧అహ॥౩౨-౧౮ప్రదోషఃకుక్రాంభో౦-౧౨
16	౧	౧౦	అ॥బు౫౨-౨౦రే౯-౪౮సుక౩౪-౪౧బా౨౦-౧౪త్యాజ్యాభావః అహః౩౨-౧౮పున౪కటకే రవిః౧౫-౪౩ప్రవేశ పర్యంతందక్షిణాయనపుణ్యకాలః పక్షిణ్య నధ్యాయః ధర్మసావర్ణిక మన్వాదిః కుక్రాంభో౦-౨చ౨౦.
17	౨	౧౧	న॥గు౫౭-౮అశ్వ౨౫-౫౧కృ౩౬-౨తై౨౪-౪౪ది౧౪-౫౦త్యా౪-౨౪రా౨౦-౬త్యా౪-౨౬అహ౩౨-౧౬భో౫-౨౩
18	౩	౧౨	ద॥శు౬౦-౧౦భ౩౨-౨౧శూ౩౭-౪౦వ౯-౪౧త్యాజ్యాభావఃఅహః౩౨-౧౬త్రిద్యుస్పృక్ భో౫-౧౨చ౨౨.
19	౪	౧౩	ద॥శ౨-౧౪కృ౩౮-౫౧గం౩౯-౧౬భ౨-౧౪ది౫-౩౬త్యా౪-౨౬అహః౩౨-౧౬పుష్య౧ రవిః౪౫-౨౮భో౪-౫౧
20	౫	౧౪	ఏ॥ఆ౭-౫రో౪౪-౫౮ వృ౪౦-౩౮బా౭-౫౬ది౨౨-౫౬త్యా౪-౨౫అహః౩౨-౧౬సర్వేషాం౧౧భో౪-౫౧చ౨౪.
21	౬	౧౫	ద్వా॥సో౧౧-౨౨మృ౫౦-౨౧ధ్రు౪౧-౨౧తై౧౧-౨౨ది౦-౧౩త్యా౪-౨౨అహః౩౨-౧౬సోమప్రదోష,భో౪-౪౦
22	౭	౧౬	త్ర॥మం౧౪-౪౩ఆ౫౪-౪౭వ్యా౪౧-౧౮వ౧౪-౪౩ది౧౨-౫౪త్యా౪-౧౮అహః౩౨-౧౪మాసశివరాత్రిఃఅనధ్యయన ౪భో౪-౩౨చ౨౬. [దర్శ తిథిః-సింహోయనం౨౬-౪౭ వాజసనేయి ౩౦భో౪-౯చ౨౭.
23	౮	౧౭	చతు॥బు౧౬-౪౮పున౫౮-౦హ౪౦-౨౪శ౧౬-౪౮ ది౨౬-౨౩ త్యా౪-౧౩ అహః౩౨-౧౨ పుష్య౨ రవిః౧౬-౫౯
24	౯	౧౮	●అమా॥గు౧౭-౪౮పుష్య౫౯-౪౨వజ్ర౩౮-౨౩ నా౧౭-౪౮ది౧౮-౩౪ త్యా౪-౮ అహః ౩౨-౧౨ ప్రతిపత్తిథిః అన్వాదానం పిండపితృయజ్ఞః భో౪-౯చ౨౮

కుజచారః	బ౩శు-ఆర్ద్రా౨వబు	౩౦గు-రో౪గురుః౫౧-౪౮	౮బు-ఆశ్లే౩శు౨-౪౪
శు౨గు-ఉభా౧కు౨౪-౧౦	౧౬-౫౩ప్రాగుదయం	శుక్రచారః	౧౦శు-ఆశ్లే౪శు౪౬-౫౪
౮బు-ఉభా౨కు౩-౦	బుధః	శు౨గు-పున౪కటకేశుక్రః	౧౨సో-మఘా౧ సిం శు
౧౪సో-ఉభా౩కు౫౪-౪౮	౯గు-బుధవక్రత్యాగః	౫౩-౪౪	౩౨-౩
బ౬సో-ఉభా౪కు౧-౩౦	౯గు-ఆర్ద్రా౩బుబుధః	౫ఆ-పుష్య౧శుక్రః౨౧-౪	౩౦గు-మఘా౨శు౧౭-౩
౧౧ఆ-రే౧కు౨౯-౧౬	౫౪-౪౪	౮బు-పుష్య౨శు౨౧-౫౫	శనిచారః
బుధచారః	౧౩మం-ఆర్ద్రా౪బుబు	౧౧శ-పు౩శు౫-౫౦	బ౧౩మం-కృ౩శనిః
శు౪శ-ఆర్ద్రా౪వక్రీబు	౫౮-౩౪	౧౩సో-పు౪శు౪౯-౫౯	౩౯-౨౩
౭-౩౬	గురుచారః	బ౨గు-ఆశ్లే౧శుక్రః౩౪-౬	రాహుకేతుచారా
౯గు-ఆర్ద్రా౩వబు౪౫-౯	బ౧బు-రో౩గురుః౨౩-౫౦	౫ఆ-ఆశ్లే౨శు౧౮-౧౬	శ౬సో-ఉఫ౨రాహుః

పూభా౪కేతుః౪౬-౧౫

కు కే		గు శ	ర బు
	ఒ౮-కట రవిః శు౨-కట శుక్రః బ౧౨-సిం హ్ శుక్రః		శు
			రా

25	౧౦	౧౯	శు-ప్ర॥శు౧౭-౩౨ ఆశ్రే౬౦-౧౦ స౩౫-౨౨ బ౧౭-౩౨ ది౩౨-౩ త్యా౪-౩ అహః౩౨-౧౦ చంద్రోదయః ఉత్తర
			శృంగః యాగః భో౩-౫౯ చ౨౯ [౪౭-౯ భో౩-౪౮ జమాదిలవల్ చ౧
26	౧౧	౨౦	ద్వి॥శ౧౬-౩౯ ఆశ్రే౦-౨౦ మ౫౯-౫౧ వ్య౩౧-౨౩ కౌ౧౬-౩ ది౩౦-౧౬ త్యా౩-౫౯ అహః౩౨-౧౦ పుష్య౩ రవిః
27	౧౨	౨౧	తృ॥ఆ౧౩-౨౪ పూఫ౫౮-౩౩ వరీ౨౬-౨౭ గ౧౩-౨౪ ది౧౯-౩౮ త్యా౩-౫౪ అహః౩౨-౮ ప్రదోషః భో౩-౩౮ చ౨
28	౧౩	౨౨	చ॥సో౯-౪౩ ఉఫ౫౬-౨ ప౨౧-౪౯ భ౯-౪౩ ది౧౫-౪౮ త్యా౩-౫౦ అహః౩౨-౬ మ.వేరాక్రాం భో౩-౨౭ చ౩
29	౧౪	౨౩	పం॥మం౫-౧౨ పుష్య౫౪-౫౫ హ౫౨-౪౭ శి౧౪-౨౨ బా౫-౧౨ ది౧౫-౫౪ త్యా౩-౪౭ అహః౩౨-౪ కల్కిజయంతీ
			పార్థివకల్పః మంగళగౌరీవ్రతం అగస్త్యోదయః౫౬-౩౬ అవమ భో౩-౧౬ చ౪ [భో౩-౫ చ౫
30	౧౫	౨౪	స॥బు౫౪-౧౭ చి౪౯-౧౭ సి౭-౨౭ గ౨౭-౧౨ ది౧౧-౩ ౨త్యా౩-౪౫ అహః౩౨-౨ పుష్య౪౪ రవిః౧౭-౨౬ ప్రదోషః శే.వే
31	౧౬	౨౫	అ॥గు౪౮-౧౨ స్వా౪౪-౫౭ సాం౦-౧౦ శుభం౨-౩౧ భ౨౧-౧౫ ది౨-౪ త్యా౩-౪౪ రా౨౬-౨ త్యా౩-౪౩ అహః౩౨-౦
			అనధ్యాయః భో౨-౫౫ చ౬ [శవే భో౨-౪౪ చ౭
1	౧౭	౨౬	న॥శు౪౧-౫౭ విశా౪౦-౪౨ శు౪౪-౫౨ బా౧౫-౫ శే౧-౪౧ రా౧౯-౪౭ త్యా౩-౪౩ అహః౩౧-౫౬ వరలక్ష్మీవ్రతం
2	౧౮	౨౭	ద॥శ౩౫-౪౭ అనూ౩౬-౩౪ బ్ర౩౭-౧౫ తై౮-౫౨ రా౧౭-౪౮ త్యా౩-౪౫ అహః౩౧-౫౪ ఆశ్రే౧ రవిః౭-౧౫ భో౨-౩౪
3	౧౯	౨౮	ఏ॥ఆ౨౯-౫౭ జ్యే౩౨-౪౪ ఐం౨౯-౫౩ వ౨-౫౨ త్యాజ్యాభావః అహః౩౧-౫౨ ఏకాదశీతిథిః సర్వేషాం౧౧ భో౨-౨౩
4	౨౦	౨౯	ద్వా॥సో౨౪-౩౭ మూ౨౯-౨౪ వై౨౨-౫౫ బా౨౪-౩౭ ది౨౫-౩౭ త్యా౩-౪౨ రా౨౦-౩౨ త్యా౩-౪౯ అహః౩౧-౫౦
			ద్వాదశీతిథిః ప్రదోషః భో౨-౧౩ చ౧౦
5	౨౧	౩౦	త్ర॥మం౨౦-౧౩ పూషా౨౬-౪౩ వి౧౬-౨౮ తై౧౯-౫౫ రా౧౪-౨౦ తిథిద్వయం అహః౩౧-౪౮ భో౨-౨ చ౧౧
6	౨౨	౩౧	చతు॥బు౧౬-౪ ఉషా౨౪-౫౪ ప్రీ౧౦-౪ వ౧౬-౪౮ రా౩-౨ త్యా౩-౫౭ పూర్ణిమాతిథిః ఆశ్రే౨ రవిః౧౬-౫౦ భో౧-౫౨
7	౨౩	౧	○పూ॥గు౧౩-౧౦ శ్ర౨౪-౩ ఆయు౫-౪౦ బ౧౩-౧౦ రా౨-౨౪ త్యా౪-౧ అహః౩౧-౪౪ వాజసనేయాపస్తంబాశ్వ
			లాయన నవోపాకర్మ శ్యామకాగ్రయణం సద్యస్కాలయోగః శవే భో౧,౪౧ చ౧౩
8	౨౪	౨	కృ-ప్ర॥శు౧౧-౨౫ ధ౨౪-౨౧ సౌ౧-౩౪ శో౫౬-౪౦ కౌ౧౧-౨౫ రా౧౧-౮ త్యా౪-౬ అహః౩౧-౪౨ భో౧-౩౧ చ౧౪
9	౨౫	౩	ద్వి॥శ౧౦-౫౪ శత౨౫-౫౩ అతి౫౬-౭ గ౧౦-౫౪ రా౧౦-౫౯ త్యా౪-౧౧ అహః౩౧-౪౦ ఆశ్రే౩ రవిః౪౯-౨౦ భో౧-౨౦
10	౨౬	౪	తృ॥ఆ౧౧-౩౮ పూభా౨౮-౩౮ సుక౫౫-౨ భ౧౧-౩౮ రా౨౨-౩౮ త్యా౪-౧౬ అహః౩౧-౩౮ కర్కాక్రాం భో౧-౧౦
11	౨౭	౫	చ॥సో౧౩-౩౮ ఉభా౩౨-౩౬ ధృ౫౪-౫౧ బా౧౩-౩౮ త్యాజ్యాభావః అహః౩౧-౩౬ భో౦-౫౯ చ౧౭
12	౨౮	౬	పం॥మం౧౬-౪౭ రే౩౭-౩౮ శూ౫౫-౩౦ తై౧౬-౪౭ ది౫-౬ త్యా౪-౨౦ అహః౩౧-౩౪ షష్ఠీతిథిః రావే భో౦-౪౯
13	౨౯	౭	ష॥బు౨౦-౫౭ అశ్వ౪౩-౩౪ గం౫౬-౪౬ వ౨౦-౫౭ రా౧-౮ త్యా౪-౨౪ అహః౩౧-౩౪ ఆశ్రే౪ రవిః౧౫-౧౦ శూన్య
			తిథిః ప్రదోషః భో౦-౩౮ చ౧౯ [ఉభయానధ్యాయః భో౦-౨౮ చ౨౦
14	౩౦	౮	స॥గు౨౫-౪౪ భ౫౦-౧ వృ౫౮-౨౨ బ౨౫-౪౪ ది౧౦-౯ త్యా౪-౨౬ అహః౩౧-౩౨ సప్తమీతిథిః శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమి
15	౩౧	౯	అ॥శు౩౦-౪౮ కృ౫౬-౩౬ ధ్రు౬౦-౧౦ కౌ౩౦-౪౮ ది౨౩-౧౮ త్యా౪-౨౬ అహః౩౧-౩౦ కర్క్రాం భో౦-౧౬ చ౨౧
16	౧	౧౦	న॥శ౩౫-౪౩ రో౬౦-౧౦ ధ్రుం౦-౧౦ తై౩-౧౫ ర౯-౧౮ త్యా౪-౨౫ అహః౩౧-౨౮ మఘా౧ సింహే రవిః౪౩-౫౦
			ఉదయాది౨౭-౫౦ ప్ర॥హరిప్రద పుణ్యకాలః కృతయుగాంతః భో౦-౭ చ౨౨
17	౨	౧౧	ద॥ఆ౪౦-౬ రో౨-౪౮ వ్యా౧-౨౩ వ౭-౫౫ ది౧౮-౫ త్యా౪-౨౨ అహః౩౧-౨౬ భో౫-౧౬ చ౨౩
18	౩	౧౨	ఏ॥సో౪౩-౯ మృ౮-౯ హ౨-౧౨ బ౧౧-౫౨ ది౩౦-౫౪ త్యా౪-౧౮ అహః౩౧-౨౪ సర్వేషాం౧౧ భో౫-౬ చ౨౪
19	౪	౧౩	ద్వా॥మం౪౬-౩ ఆర్ద్ర౧౨-౫౩ వజ్ర౨-౧౬ కౌ౧౪-౫౧ రా౧౩-౧౫ త్యా౪-౧౪ అహః౩౧-౧౮ భో౪-౫౬ చ౨౫
20	౫	౧౪	త్ర॥బు౪౭-౧౫ పున౧౬-౧౭ సి౧-౨౩ వ్య౫౮-౨౩ గ౧౬-౩౯ రా౫-౪౩ త్యా౪-౯ అహః౩౧-౧౬ మఘా౨ రవిః౧౨-౮
			అనధ్యయనం ప్రదోషః భో౪-౪౬ చ౨౬
21	౬	౧౫	చతు॥గు౪౭-౭ పుష్య౧౮-౨౮ వరీ౫౬-౫౪ భ౧౭-౧౧ రా౧౯-౪౪ త్యా౪-౪ అహః౩౧-౧౪ మాసశివరాత్రిః భో౪-౩౫
22	౭	౧౬	● అమా॥శు౪౫-౪౩ ఆశ్రే౧౯-౨౪ ప౫౩-౧ చ౧౬-౨౫ రా౧౮-౩ త్యా౩-౫౯ అహః౩౧-౧౪ రుద్రసావర్ణికమన్వాదిః
			శ్యామకాగ్రయణం, శుక్లగ్రహణం అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భో౪-౨౫ చ౨౮

ఆగస్టునెల 1941 — కటకమాసం ఆడినెల — సింహమాసం ఆవణినెల — రజబ్ ౧౩౫౦ సం॥

కుజచారః	౧౨సో-పుష్య౧బు౯-౫	౧౦ఆ-మ౧సింబు౪౫-౩౩	౯శు-పూఫ౧శు౩౨-౧౩	రాహుకేతుచారో నాస్తి
శు౪సో-రే౨శు౨౧-౫	౧౩మం-ప్రాగస్తంబుధః	౧౨మం-మ౨బు౨౭-౪౭	౧౨సో-పూ౨శు౧౭-౪౪	
౧౨సో-రే౩శు౨౭-౨౦	౧౪బు-పుష్య౨బు౧౨-౩౪	౧౪గు-మ౩బు౯-౫౭	౧౫గు-పూఫ౩శు౩-౭	శు కే / గు శ / బు
బ౬బు-రే౪శు౫౮-౯	శు౧౫గు పుష్య౩బు౫౩-౨౯	౩౦శు-మ౪బు౫౧-౫౦	బ౨శ-పూఫ౪శు౪౮-౨౩	
బుధచారః	బ౨శ-పుష్య౪బు౨౮-౩౯	గురుచారః	౫మం-ఉఫ౧శు౩౪-౩౫	బ౯.సింహే రవి / ర
శు౨శ-పున౧బు౨౨-౫౨	౪సో-ఆశ్రే౧బు౧౫-౧౬	బ౭గు-మృ౧గు౧౫-౭	౮శు-ఉఫ౨కశు౨౦-౪౦	శు౧౦-కటబుధ
౫మం-పున౨బు౧౫-౪౯	౫మం-ఆశ్రే౨బు౫౧-౨౯	శుక్రచారః	౧౧సో-ఉఫ౩శు౧౫-౧౧	బ౧౦-సిం బుధః / కు
౮గు-పున౩బు౯-౫౩	౭గు-ఆశ్రే౩బు౩౦-౩౦	శు౩ఆ-మ౩శు౨-౧౬	౧౩బు-ఉఫ౪శు౭-౫౭	బ౮-కన్యాశుక్ర
౧౦శు-పున౪కబు౩౦-౨౪	౯శ-ఆశ్రే౪బు౯-౩౦	౫మం-మ౪శు౭-౨౧	శనిచారో నాస్తి.	రా

సెప్టెంబరు 1941

తేది			
23	౮	౧౭	శు-ప్ర॥ ౪౪౩-౯మ౮౯-౧౦౪౪౮-౧౨౬౦౧౪-౭౬రా౭-౩౧త్యా౩-౫౫అహః౩౧-౧౪మఘ౩౪వి.౪౦-౫కన్యాయనం ౪౯-౪౬యోగః భో౪-౧౬చ౮౯ [భో౪-౫చ౩౦
24	౯	౧౮	ద్వి॥ ఆ౩౯-౩౧పూఫ౧౭-౫౦౩౪౨-౩౭బా౧౧-౨౦రా౪-౦త్యా౩-౫౧అహః౩౧-౧౨చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః
25	౧౦	౧౯	తృ॥ సో౩౫-౩ఉఫ౧౫-౩౫సా౩౬-౧౨తై౭-౧౭రా౪-౨౪త్యా౩-౪౮ అహః౩౧-౧౦ తామసమన్వాదిః వరాహజయంతీ, సామగోపాకర్మ హరితాళీగౌరీవ్రతం ప్రదోషః రాత్రికాం శుపేభో౩-౫౫జమాదిల్ సానిచ౧
26	౧౧	౨౦	చ॥ మం౨౯-౫౨హ౧౨-౩౪శుభం౨౯-౧౮వ౨-౨౭రా౦-౧౭చతుర్థీ౪ఘ్నః అహ౩౧-౮వినాయకచతుర్థీభో౩-౪౪చ౨
27	౧౨	౨౧	పం॥ బు౨౪-౧౧చి౯-౦శుక్ల౨౨-౦బా౨౪-౧౧ది౨౨-౪త్యా౩-౪౪తిథిద్వయంమఘూరవిః౭-౩౮భో౩-౩౪చ౩
28	౧౩	౨౨	ష॥ గు౧౮-౧౦స్వా౫-౦బ్రహ౪-౨౬తై౧౮-౧౦దిర౮-౨త్యా౩-౪౩అహః౩౧-౪సప్తమీతిథిఃవిశాఖాపేభో౩-౨౪చ౪
29	౧౪	౨౩	స॥ శు౧౨-౨వి౦-౫౦అనూ౫౫-౯౫౬-౪౪వై౫౨-౧౭వ౧౨-౨ది౧౦-౮త్యా౩-౪౩ అహః౩౧-౨ అముక్తాభరణ సప్తమీ ఉభయానధ్యాయః భో౩-౧౪చ౫ [అవమ, దూర్వాష్టమీ, నందనవమీ కేదారవ్రతంభో౩-౪చ౬
30	౧౫	౨౪	అ॥ శ౫-౫౭ఏష్యా౫౪-౮జ్యే౫౨-౪౨వి౫౧-౩౭బ౫-౫౮ది-౪౪ త్యా౩-౪౪ అహః౩౧-౦ పూఫ౧ రవిః౩౪-౪౯
31	౧౬	౨౫	ద॥ ఆ౫౪-౪౪మూ౪౯-౧౪ప్రీ౪౪-౭౬తై౨౭-౨౯రా౧౪-౩౦త్యా౩-౪౬అహః౩౦-౫౮దధివ్రతారంభః భో౨-౫౩
1	౧౭	౨౬	ఏ॥ సో౫౦-౦పూషా౪౬-౨౨ఆయు౩౭-౪౭వ౨౨-౨౨ది౨-౬పర్వేషాంపరివర్తనైకాదశీబలిబంధనంభో౨-౪౬చ౮
2	౧౮	౨౭	ద్వా॥ మం౪౬-౧౧ఉషా౪౪-౯సౌ౩౧-౫౦బ౮-౫ది౫-౪౧త్యా౩-౫౨రా౨౩-౧౫వామనజయంతీభో౨-౩౩
3	౧౯	౨౮	త్ర॥ బు౪౩-౧౫శ్ర౩-౧౫శో౨౬-౪౨కౌ౧౪-౪౩రా౨౨-౨౩త్యా౪-౦అహః౩౦-౫౨పూఫ౨౪వి౧-౩౫ భో౨-౨౩
4	౨౦	౨౯	చతు॥ గు౪౧-౩౦ధ౪౩-౧౬అతి౨౨-౨౭గ౧౨-౨౨త్యాజ్యాభావః అహః౩౦-౫౦ అనంతవ్రతం అనధ్యయన౩భో౨-౧౩
5	౨౧	౩౦	○పూ॥ శు౪౦-౫౮శత౪౪-౮౯సు౯౮-౫౮ఫి౧౧-౧౪ది౧-౩౭జ్యా మా కా౯ యణం అన్వా॥ చంద్రగ్రహణభో౨-౧౨
6	౨౨	౧	కృ-ప్ర॥ శ౪౧-౪౩ పూభా౪౬-౫౮ధృ౧౬-౩౩బా౧౧-౨౦ది౧-౭త్యా౪-౧౦ అహః౩౦-౪౬ పూఫ౩౪వి:౨౭-౫౫ కేక్రాం మహాలయపక్షారంభఃయోగః భో౨-౫౨చ౧౩
7	౨౩	౨	ద్వి॥ ఆ౪౩-౪౨ఉభా౫౦-౩౬శూ౧౫-౮తై౧౨-౪౨ది౨-౨౪త్యా౪-౧౫ అహః౩౦-౪౪భో౧-౪౨చ౧౪
8	౨౪	౩	తృ॥ సో౪౬-౪౭రే౫౫-౯గం౧౪-౩౬వ౧౫-౧౫ది౨౨-౫౮త్యా౪-౯బృహత్యుమావ్రతంభో౧-౩౨చ౧౫ [౨౨
9	౨౫	౪	చ॥ మం౫౧-౨అశ్వి౬౦-౧౦వృ౧౫-౩బ౮-౫౬రా౯-౪౧త్యా౪-౨౩అహః౩౦-౪౦పూఫ౪వి:౫౩-౫౧భో౧-
10	౨౬	౫	పం॥ బు౫౫-౫౩అశ్వి౧-౯ధ్రు౧౬-౩కౌ౨౩-౨౭ది౭-౫౦త్యా౪-౨౫భరణీమహాలయః భో౧-౧౧చ౧౭
11	౨౭	౬	ష॥ గు౬౦-౦భ౭-౩రవ్యా౧౭-౩౦గ౨౮-౩౩రా౧౦-౨౦త్యా౪-౨౬అహః౩౦-౩౬త్రిద్యుస్పృక్ భో౧-౧చ౧౮
12	౨౮	౭	ష॥ శు౧-౧౩కృ౧౪-౧౧హ౧౯-౨వ౧-౧౩రా౨౭-౫౧త్యా౪-౨౫అహః౩౦-౩౨ప్రదోషః భో౦-౫౧చ౧౯
13	౨౯	౮	స॥ శ౬-౧౩రో౨౦-౨౯వజ్ర౨౦-౨౩బ౬-౧౩ తై౨-౪౮రా౫-౧౮ త్యా౪-౨౩ అహః౩౦-౨౮ ఉఫ౧రవిః౧౯-౨౦ ఫల్గున్యుమావ్రతం సూర్యసావర్ణికమన్వాదిః మధ్యాష్టమీ ఉభయానధ్యాయః భో౦-౪౦చ౨౦
14	౩౦	౯	ఆ॥ ౧౦-౪౧మృగ౨౬-౧౨సి౨౧-౧౪కౌ౧౦-౪౧రా౮౯-౨౫త్యా౪-౧౯అహః౩౦-౨౬దుర్గాస్థాపనం భో౦-౩౦
15	౩౧	౧౦	ద॥ సో౧౪-౧౫ఆర్ద్ర౩౧-౨వ్య౨౧-౨౫౧౪ ౧౫త్యాజ్యాభావః అహః౩౦-౨౪వ్యతీపాతమహాలయః భో౦-౧౯
16	౧	౧౧	ద॥ మం౧౬-౪౩పున౩౪-౪౩వరీ౨౦-౪౫భ౧౬-౪౩ది౨-౫౨త్యా౪-౧౫రా౨౫-౯త్యా౪-౧౦అహః౩౦-౨౦ఉఫ౨ కన్యాయాం రవిః౪౪-౨౫మధ్యాహ్నప్రావడశీతిపుణ్యకాలఃభో౦-౭చ౨౩
17	౨	౧౨	ఏ॥ బు౧౭-౫౮పుష్య౩౭-౧౩పరి౯-౧బా౧౭-౫౮త్యాజ్యాభావఃఅహః౩౦-౧౮ సర్వేషాం౧౧ భో౫-౧౭చ౨౪
18	౩	౧౩	ద్వా॥ గు౧౭-౫౭ఆశ్లే౩౮-౨౭శి౧౬-౨౦ తై౭-౫౭ది౫-౫౩త్యా౪-౫అహః౩౦-౧౬ ప్రదోషః భో౫-౫౭చ౨౫
19	౪	౧౪	త్ర॥ శు౧౬-౪౮మ౩౮-౨౯సి౨-౪౦వ౧౬-౪౮ది౮-౨౭త్యా౪-౦రా౭-౫౦త్యా౩-౫౬అహః౩౦-౧౪భో౪-౫౨
20	౫	౧౫	చతు॥ శ౧౪-౧౫పూఫ౩౭-౨౫సా౮-౭౧౪-౧౫శేషః౨-౦రా౨౪-౩౧త్యా౩-౫౨అహః ౩౦-౧౨ఉఫ౩ రవిః౯-౦ మహాలయామావాస్య అన్వాధానం భో౪-౪౨చ౨౭ [గ్రహణం పిండపితృయజ్ఞః యోగః భో౪-౩౦చ౨౭
21	౬	౧౬	● అమా॥ ఆ౧౦-౪౬ఉఫ౩౫-౧౯శు౨-౩౬ శుక్ల ౫౪-౦నా౧౦-౪౬రా౨౫-౪త్యా౩-౪౯ అహః౩౦-౧౦ సూర్య

కుజచారః		గురుచారః	
కుర౭-అశ్విని మేషు౨-౧౭	౧౨మ-ఉఫ౨కబు౫౧-౪౫	బ౪మం-మృగ౨సుగ౧-౨౫	౬శు-చిర౩గు౧-౪౨
౧౩బు-కుజవక్రారంభః	౧౩బు-పశ్చాదుదయం	శుక్రచారః	౯సో-స్వా౧శు౧-౪౩
బ౯ఆ-రేవవక్రీకుర౫-౧౪	శు౧౪గు-ఉఫ౩బు౫౩-౭	శు౧౪-హ౧శు౩౭-౨౧	౧౧బుస్వా౨శు౫౦-౩౯
బుధచారః	బ౧౮-ఉఫ౪బు౫౨-౨౧	౪మం-హ౨శు౨౬-౪౪	బ౧౪శ-స్వా౩శు౩౯-౩౭
శు౨ఆ-పూఫ౧బు౩౭-౪౯	౩సో-హ౧బు౫-౪౫	౭శు-హ౩శు౧౫-౬	శనిచారః
౩సో-పూఫ౨బుర౯-౨౯	౬గు-హ౨బు౨-౨౪	౧౧సో-హ౪శు౩-౧౭	శు౧౪గు-వక్రారంభః
౬గు-పూఫ౩బు౧౭-౪౩	౭శు-హ౩బు౯-౩౬	౧౩బు-చి౧శు౫౦-౪౦	రాహుకేతుచారా
౯౭-పూఫ౪బు౧౬-౪౫	౯సో-హ౪బు౩౨-౪౫	బ౧-శచి౨శు౩౬-౨౦	శు౧౧సో-ఉఫ౧సిం౦-రా
౧౧సో-ఉఫ౧బు౧౬-౨౬	౧౧బు-చి౧బు౫౪-౪౫	౪మం-చి౩శు౨౯-౯	పూభా౩కుంకే౩౯-౨౮
	౧౪శ-చి౨బు౧౬-౫౦		

శు కే		శ గు	
	బ౧౦-కన్యారవిః శుర-మేషేకుజ బ౯మీ(వ)కుజ శు౧౨,తన్యబుధ బర-తులా శుక్ర శు౧౧-సింహే రా కుం కేతు		ర
			బు
			శు రా

శ్రీ వృష సం॥ర ఆశ్వయుజమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౩ కల్యాది ౫౦౪౨ పార్శీ ౧౩౫౦ హిజరి 1941

22	౭	౧౭	శు-ప్ర॥సో-౬-౨౬హ౩౭-౨౫బ౪౯-౪౧బ౬-౨౬రా౨౧-౫త్యా౩-౪౬అహః౩౦-౬ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః దేవీనవరాత్రారంభః కలశస్థాపనం స్తన్యవృద్ధి గౌరీవ్రతం ప్రీతిద్వితీయ భో౪-౨౨చ౯
23	౮	౧౮	ద్వి॥మం౧-౨౦వి స్వా౫౪-౩౭వి౨౮-౫౬౬౭౪౨-౨౦కౌ౧-౨౦రా౧౧-౫౩ త్యా ౩-౪౪అహః ౩౦-౪ ఉఫరరవిః ౩౩-౧౩తులాయనం౪౩-౪౩ సమహః పక్షిణ్యనధ్యాయః అవమకేవే భో౪-౧౧ రజ్జఫ్ చ ౧
24	౯	౧౯	చ॥బు౪౯-౫౭స్వా౭౪-౫౮వై౩౪-౪౪వ౭౭-౫౭రా౭-౫౬త్యా౩-౪౩అహః౩౦-౨భో౪-౧చ౨ [శవే.భో౩-౫౦
25	౧౦	౨౦	పం॥గు౪౩-౪౭విశా౨౦-౪౭విమ్క-౨౬-౫౭బా౬-౪౭రాం-౪త్యా౩-౪౩అహః౩౦-౦ఉపాంగలలితా గౌరీవ్రతం
26	౧౧	౨౧	ష॥శు౩౭-౩౯అనూ౧౬-౩౬ప్రీ౯-౧౦కౌ౧౦-౪౦ది౯-౪౦త్యా౩-౪౪అహః ౨౯-౫౮హస్తా ౧రవిః ౫౬-౫౮ ఉభయప్రదోషః భో౩-౪౦చ౪
27	౧౨	౨౨	స॥శ౩౧-౫౪జ్యే౧౨-౩౭ఆయు౧౧-౩౪గ౪-౪౭త్యాజ్యాభావః అహః౨౯-౫౬ సరస్వతీపూజా భో౩-౩౦చ౫
28	౧౩	౨౩	అ॥ఆ౨౬-౩౯మూ౯-౧సౌ౪-౧౭తో౫౩-౫౬౨౬-౩౯ది౫-౧౫త్యా౩-౪౬రా ౧-౫౫త్యా౩-౪౮ అహః ౨౯-౫౪ అష్టమీతిథిః దుర్గాష్టమి కాళీపూజరాత్రౌ దుర్గాహోమః బలిదానంచ అనధ్యాయః భో౩-౯చ౬
29	౧౪	౨౪	న॥సో౨౨-౨పూషా౬-౧౦అతి౫౧-౮కౌ౨౨-౨ది౨౫-౧౬ త్యా౩-౫౧ అహః ౨౯-౫౨ బుద్ధజయంతీ భో౩-౯చ౭
30	౧౫	౨౫	ద॥మం౧౮-౧౬ఉషా౩-౪౬సుక౪౫-౪౦గ౧౮-౧౬ది౧౩-౩౩త్యా౩-౫౫అహః ౨౯-౫౦ హస్తా ౨రవిః ౨౦-౧౮ ఏకాదశీతిథిః సోపపదం విజయదశమి శమీపూజారాజ్ఞాం పట్టాభిషేకః భో౨-౫౯చ౮ [వే.భో౨-౪౮చ౯
1	౧౬	౨౬	ఏ॥బు౧౫-౨౪శ్ర౭-౨౫శ్ర౪౧-౪౪౧౫-౨౪ది౨-౨౩త్యా౩-౫౯అహః౨౯-౪౮సర్వే౧౧మహదశీతిముఖః౦-౫౪[శ.శ.
2	౧౭	౨౭	ద్వా॥గు౧౩-౪౩ధని౨-౧౦శూ౩౭-౨౫బా౧౩-౪౩ది౨౦-౨౮త్యా౪-౪అహః౨౯-౪౬ ప్రదోషః భో౨-౩౮చ౧౦
3	౧౮	౨౮	త్రి॥శు౧౩-౧౫శత౩-౯౦౩౪-౩౮తై౧౩-౧౫ది౯-౪౪త్యా౪-౯అహః౨౯-౪౪హస్తా౩రవిః౩-౧౦భో౨-౨౮
4	౧౯	౨౯	చతు॥శ౧౪-౫పూభా౫-౨౦వృ౩౭-౫౫వ౧౪-౫రా౧-౩త్యా౪-౧౪అహః౨౯-౪౨మన్వాదిపూర్ణి కేక్రాంభో౨-౧౭
5	౨౦	౩౦	○పూ॥ఆ౧౬-౯ఉభా౮-౪౭ధ్రు౩౭-౯బ౧౬-౯రా౬-౫౩త్యా౪-౧౮అహః౨౯-౪౦ప్రతిపత్తిథిః కోజాగరీ, అక్షక్రీడా, కౌముదీపూజా ప్రీహ్యాగ్రయణం రవే అన్వాధానం భో౨-౭చ౧౩ [యాగః భో౧-౫౭చ౧౪
6	౨౧	౧	కృ-ప్ర॥సో౯-౨౭రే౧౩-౨౧వ్యా౩౭-౧౯కౌ౧౯-౨౭త్యాజ్యాభావఃఅహః౨౯-౩౮మన్వాదితిథిః రా.వే.శు.క్రాం
7	౨౨	౨	ద్వి॥మం౨౩-౩౯అశ్వ౧౮-౫౪హ౩౩-౮గ౨౩-౩౯ది౭-౫౬త్యా౪-౨౨రా౧౫-౫౦ త్యా ౪-౨౫ అహః ౨౯-౩౬ హస్తా౪రవిః౫-౩౬ ద్వితీయాతిథిః చంద్రోదయో మాప్రవ్రతం భో౧-౪౬చ౧౫
8	౨౩	౩	తృ॥బు౨౮-౩౪భ౨౫-౫వ౩౪-౨౫భ౨౮-౩౪రా౨౮-౫౧త్యా౪-౨౬అహః ౨౯-౩౨ ఉభయప్రదోషః భో౧-౩౬
9	౨౪	౪	చ॥గు౩౩-౪౯కృ౩౧-౩౭సి౩౫-౫౫బ౧-౧౧శే౨-౪౭పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౯-౨౪క్రాంభో౧-౨౫చ౧౭
10	౨౫	౫	పం॥శు౩౮-౫౭రో౩౮-౨వ్య౩౭-౧౬కౌ౬-౨౩ది౧౫-౫౩త్యా౪-౨౬రా౨౩-౫౯త్యా౪-౨౪అహః౨౯-౨౬చిత్రా ౧రవిః౨౭-౩౭ ఈరాన్న భోజనం భో౧-౧౫చ౧౮
11	౨౬	౬	ష॥శ౪౩-౩౧మృ౪౩-౫౭వ౩౮-౧౩౫౧౧-౧౪త్యాజ్యాభావః అహః౨౯-౨౪భో౧-౫చ౧౯
12	౨౭	౭	స॥ఆ౪౭-౧౩ఆ౪౯-౨ప౩౮-౩౧భ౫-౨౨౬౬-౪౪త్యా౪-౨౦అహః౨౯-౨౨ప్రదోషః భో౦-౫౪చ౨౦
13	౨౮	౮	అ॥సో౪౯-౫౭పున౫౨-౬౩౮-౦బా౧౮-౩౭ది౨౧-౪త్యా౪-౧౬అహః౨౯-౨౦చిత్రా౨రవిః౪౯-౧౪ భో౦-౪౩
14	౨౯	౯	న॥మం౫౧-౧౮పుష్య౫౫-౫౫౩౬-౨౯తై౨౦-౩౫ది౧౪-౩త్యా౪-౧౧అహః౨౯-౧౮భో౦-౩౩చ౨౨
15	౩౦	౧౦	ద॥బు౫౧-౨౦ఆశ్లే౭-౨౫సా౩౩-౫౮వ౨౧-౯ది౨౮-౪౩త్యా౪-౬అహః౨౯-౧౬భో౦-౨౩-చ౨౩
16	౩౧	౧౧	ఏ॥గు౫౦-౭మ౫౭-౪౪శుభ౩౦-౨౮బ౨౦ ౪౩ది౨౭-౩౫త్యా౪-౧అహః ౨౯-౧౪ గురువారైకాదశి భో౦-౧౩
17	౧	౧౨	ద్వా॥శు౪౭-౪౦పూఫ౫౬-౪౯శుక్ల ౨౬-౦కౌ౧౮-౫౩ది౭-౨౪త్యా౩-౫౬అహః౨౯-౧౨చిత్రా౩తులాయాం౪రవిః ౧౦-౨౦విషువత్పుణ్యకాలః పక్షిణ్యనధ్యాయః భో౦-౨చ౨౫
18	౨	౧౩	త్రి॥శ౪౪-౧౩ఉఫ౫౪-౫౮బ్ర౨౦-౪౧౯౧౫-౫౬ది౧౪-౧౫త్యా౩-౫౨అహః౨౯-౧౦నరకచతుర్దశీస్నానం రాత్రౌ చంద్రోదయ కాలేకర్తవ్యం యమతర్పణంచ కుబేరాక్రాంభో౫-౬చ౨౭ [భో౫-౬చ౨౭
19	౩	౧౪	చతు॥ఆ౩౯-౫౭హ౫౨-౧౨వై౧౮-౩౭భ౧౨-౨ది౫-౧త్యా౩-౯అహః౨౯-౮వాజసనేయానాం౩౦నటికచతుర్దశి
20	౪	౧౫	●అమా॥సో౩౪-౪౮చి౪౮-౪౭వై౭-౫౫చతు౭-౨౦ది౧౧-౪త్యా౩-౪౬అహః౨౯-౬ చిత్రా ౪రవిః ౩౧-౫ దీపావళీ అమావాస్య ప్రీహ్యాగ్రయణం ఘూర్జరవత్సరాదిః ధనలక్ష్మీపూజా కేవే భో౪-౫౬ చ౨౮

Side labels: అక్టోబరు నెల 1941; ఆశ్వయుజమాసము; ౧౩౫౦ షాబాన్; ౧౩౫౦ రంజాన్

శుక్రచారః			
శుక్రచారః	౫శు-చిత్రబు౨౫-౩౩	బ౫శు-గురువక్రారంభః	బ౨మం-అనూ౧శు౪౪-౧
శు౧౦మం-శే౩వక్రీశు	౮ఆ-స్వా౧బు౮-౭	శుక్రచారః	౫శు-అనూ౨శు౩౬-౩౯
౩౭-౨౮	౧౦మం-స్వా౨బు౫౫-౩౫	శు౨మం-స్వా౪శు౨౯-౪౨	౮సో-అనూ౩శు౩౦-౩౯
బ౬శ-శే౨వక్రీశు౨౮-౨	౧౪శ-స్వా౩బు౩౩-౯	౬శు-విశా౧శు౧౯-౫౧	౧౧గు-అనూ౪శు౨౪-౨౬
బుధచారః	బ౩బు-స్వా౪బు౭౮-౦	౯సో-విశా౨శు౯-౩౪	బ౧౪ఆ-జ్యే౧శు౧౯-౯
శు౧సో-చి౩తులాబు	౧౨శు-బుధవక్రారంభః	౧౨గు-విశా౩శు౦-౪	శనిచారో నాస్తి
౪౨-౧౭	గురుచారః	౧౪శ-విశా౪వృశు౫౧-౨౧	రాహుకేతుచారౌ నస్తః

శు	గు శ
కే	బ౧౨-తులాయాం౪రవిః
	శు౧౨-వృశుక్ర ౮
	బు శు

నవంబరు నెల 1941 — తులామాసం — అబాన్ నెల ౧౩౫౧ సం॥ — ఆజర్ ౧౩౫౧ సం॥

21	౫	౧౬	శు-ప్రా॥మం౨౯-౧౩ స్వాతి౪౪-౫౩ విం-౪౨ ప్రీ౫౨-౩౧ కిం౨-౦ది౧-౫౨ త్యా౩-౪౪ రా౨౮-౫౫ త్యా౩-౪౩ అహః౨౯-౦ గోక్రీడనం కార్తీకనక్త, స్నాన, ఆకాశదీపారంభాః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భో౪-౪౫ చ౨౯
22	౬	౧౭	ద్వి॥బు౨౩-౨౨ వి౪౦-౪౨ ఆయు౪౫-౨౨ కౌ౨౩-౨౨ శేషః౧-౩౮ రా౨౧-౨ త్యా౩-౪౩ అహః౨౮-౫౮ తిథిద్వయం భగినీహస్తభోజనం భో౪-౩౪ పాబాన్ చ౧ [చతుర్థీతిథిః త్రిలోచనగౌరీవ్రతం నాగచతుర్థీ భో౪-౨౩ చ౨
23	౭	౧౮	తృ॥గు౧౭-౨౧ అనూ౩౬-౨౯ సౌ౩౭-౩౦ గ౧౭-౧౮ రా౨౦-౩౬ త్యా౩-౪౪ అహః౨౮-౫౬ స్వా౧ రవిః౫౧-౨౬
24	౮	౧౯	చ॥శు౧౧-౨౨ జ్యే౩౨-౨౫ శో౨౯-౪౭ భ౧౧-౨౨ త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౫౪ వృశ్చికాయనం ౦-౪౨ భో౪-౧౨
25	౯	౨౦	పం॥శ౫-౪౧ మూ౨౮-౪౩ అతి౨౨-౨౧ బా౫-౪౧ ది౨౪-౫౮ త్యా౩-౪౫ రా౨౨-౩౫ త్యా౩-౪౭ అహః౨౮-౫౨ వహ్నిపూజా భో౪-౦ చ౪ [వ్రతం ప్రదోషః అవమ భో౩-౪౮ చ౫
26	౧౦	౨౧	ష॥ఆం-౨౯ ఏష్యా౫౫-౧౮ పూషా౨౫-౩౩ సుక౧౫-౨౦ తై౦-౨౯ రా౧౫-౫౫ త్యా౩-౫౦ అహః౨౮-౫౦ సావిత్రీ
27	౧౧	౨౨	అ॥సో౫౨-౩ ఉషా౨౩-౭ ధృ౮-౫౪ భ౨౩-౫౫ రా౪-౫ త్యా౩-౫౪ అహః౨౮-౪౮ స్వా౨ రవిః౧౧-౨౩ భో౩-౩౬ చ౬
28	౧౨	౨౩	న॥మం౪౯-౨౦ శ్ర౨౧-౩౩ శూ౩-౫ గం౫౪-౫౧ బా౨౦-౪౧ రా౨-౫౦ కృతయుగాదిః విష్ణుత్రిరాత్రవ్రతం భో౩-౨౪
29	౧౩	౨౪	ద॥బు౪౭-౪౪ ధ౨౧-౩ వృ౫౩-౫౫ తై౧౮-౩౨ రా౧౦-౩౩ త్యా౪-౩ అహః౨౮-౪౪ భో౩-౧౨ చ౮
30	౧౪	౨౫	ఏ॥గు౪౭-౨౧ శ౨౧-౪౩ ధ్రు౫౦-౫౧ వ౧౭-౩ ౨౪౯-౩౩ త్యా౪-౮ అహః౨౮-౪౨ స్వాతి౩ రవిః౩౦-౫౮ సర్వేషా ముద్ధాన్తైకాదశీ తులసీపద్మవ్రతం భీష్మపంచకం భో౩-౧ చ౯ [మన్వాదిః కేక్రాం భో౨-౫౦ చ౧౦
31	౧౫	౨౬	ద్వా॥శు౪౮-౨౦ పూభా౨౩-౩౭ వ్యా౪౮-౪౭ బ౧౭-౫౦ రా౨౦-౧౩ త్యా౪-౧౩ అహః౨౮-౪౦ స్వాయంభువ
1	౧౬	౨౭	త్ర॥శ౫౦-౨౯ ఉభా౨౬-౪౫ హ౪౭-౪౧ కౌ౧౯-౨౫ రా౩౦-౧౮ త్యా౪-౧౭ అహః౨౮-౩౭ శనిత్రయోదశీ భో౨-౪౧
2	౧౭	౨౮	చతు॥ఆ౫౩-౫౩ రే౩౧-౩ వజ్రం౪౭-౩౧ గ౨౨-౧౧ శేషః౩-౧౧ పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౩౬ స్వా౪ రవిః౫౦-౧౨ శుక్రాం రావే అనధ్యయన౪ భో౨-౩౦ చ౧౨
3	౧౮	౨౯	○పూ॥సో౫౮-౧౫ అశ్వ౩౬-౨౩ సి౪౮-౪ భ౨౬-౪ ది౨౫-౩౦ త్యా౪-౨౧ అహః౨౮-౩౪ దక్షసావర్ణికమన్వాదిః సింధుస్నానం, వ్యాసపూజజ్వాలాతోరణం వృషోత్సర్గః వ్రీహ్యాగ్రయణం అన్వాధానం భో౨-౨౦ చ౧౩
4	౧౯	౩౦	కృ-ప్రా॥మం౬౦-౧౦ భ౪౨-౨౬ వ్య౪౯-౯ బా౩౦-౫౩ ది౨-౪౮ త్యా౪-౨౪ అహః౨౮-౩౨ త్రిద్యుస్పృక్ భో౨-౯
5	౨౦	౧	ప్రా॥బు౩-౩౨ కృ౪౮-౫౭ వరీ౫౦-౩౪ కౌ౩-౩౨ ది౧౫-౪౧ త్యా౪-౨౬ అహః౨౮-౩౦ కృత్తికాదీపోత్సవః భో౧-౫౮
6	౨౧	౨	ద్వి॥గు౮-౫౨ రో౫౫-౩౩ ప౫౨-౧ గ౮-౫౨ రా౪-౫౫ త్యా౪-౨౬ అహః౨౮-౨౮ విశా౧ రవిః౯-౦ భో౧-౪౭ చ౧౬
7	౨౨	౩	తృ॥శు౧౪-౪౭ మృ౬౦-౧౦ శి౫౩-౫ భ౧౪-౪ ది౧౦-౫౭ త్యా౪-౨౪ అహః౨౮-౨౬ చతుర్థీతిథిః ప్రదోషః భో౧-౩౭
8	౨౩	౪	చ॥శ౧౮-౪౦ మృ౧-౩౦ సి౫౩-౩౪ బా౧౮-౪౦ ది౨౪-౨౦ త్యా౪-౨౧ అహః౨౮-౨౪ శూన్యతిథిః భో౧-౨౬ చ౧౮
9	౨౪	౫	పం॥ఆ౨౨-౨౪ ఆర్ద్రా౬-౪౪ సా౫౩-౧౫ తై౨౨-౨౪ రా౧౦-౩౦ త్యా౪-౧౭ అహః౨౮-౨౨ వి౨౪ వి౨౭-౨౭ భో౧-౧౬
10	౨౫	౬	ష॥సో౨౫-౦ పున౧౦-౫౭ శుభం౫౧-౫౭ వ౨౫-౦ రా౩-౪౦ త్యా౪-౧౨ అహః౨౮-౩౦ ప్రదోషః భో౧-౫ చ౨౦
11	౨౬	౭	స॥మం౨౬-౨౨ పుష్య౧౪-౦ శు౪౯-౪౩ బ౨౬-౨౨ రా౧౮-౪౦ త్యా౪-౭ ప్రళయకల్పః భో౦-౫౪ [భో౦-౪౩ చ౨౨
12	౨౭	౮	అ॥బు౨౬-౨౬ ఆశ్లే౧౫-౪౫ బ్ర౪౬-౨౬ కౌ౨౬-౨౬ రా౧౭-౪౮ త్యాగ ౨ అహః౨౮-౧౬ విశా౩ రవిః౪౫-౩౭
13	౨౮	౯	న॥గు౨౫-౧౬ మ౧౬-౨౦ ఐ౪౨-౯ గ౨౫-౧౬ రా౭-౫౫ త్యా౩-౫౮ నవమీతిథిః అహః౨౮-౧౨ భో౦-౩౩ చ౨౩
14	౨౯	౧౦	ద॥శు౨౨-౫౪ పూఫ౧౫-౪౪ వై౩౭-౦ భ౨౨-౫౪ రా౫-౩ త్యా౩-౫౪ అహః౨౮-౧౨ దశమీతిథిః రాక్రాం భో౦-౨౨
15	౩౦	౧౧	ఏ॥శ౧౯-౩౦ ఉఫ౧౪-౭ వి౩౧-౪ బా౧౯-౩౦ రా౬-౫ త్యా౩-౫౦ తిథిద్వయం సర్వేషాం౧౧కువే భో౦-౧౨ చ౨౫
16	౧	౧౨	ద్వా॥ఆ౧౫-౧౩ హ౧౧-౩౭ ప్రీ౨౪-౨౮ తై౧౫-౧౩ రా౨-౨౫ త్యా౩-౪౭ అహః౨౮-౮ విశా౪ వృశ్చికే రవిః౩-౨౭ త్రయోదశీతిథిః ప్రవేశప॥హరిపదపుణ్యకాలః త్రేతాయుగాంతః ప్రదోషః భో౦-౧ చ౨౬ [కేవే భో౫-౨౩ చ౨౭
17	౨	౧౩	త్ర॥సో౧౦-౧౬ చి౮-౨౪ ఆయు౧౭-౯ వ౧౦-౧౬ ది౨౧-౩౧ త్యా౩-౪౫ అహః౨౮-౬ మాసశివరాత్రిః అనధ్యయన౩
18	౩	౧౪	చతు॥మం౪-౪౫ ● ఏష్యా౫౪-౨౦ స్వా౪-౩౮ సౌ౯-౪౭ శ౪-౪౫ ది౧౭-౪౧ త్యా౩-౪౪ అహః ౨౮-౬ సినీవాలీ అవమ. శవే. అన్వాధానం పిండత్రయజ్ఞః భో౫-౧౨ చ౨౮

కుజచారః	౧౪ఆ-ప్రాగుదయం బుధః	శుక్రచారః	౧౪మం-పూషా౩శు
శు౩గు-రే౧వక్రీకు౩౧-౫౨	బ౩శు-బుధవక్రత్యాగః	శు౨బు-జ్యే౨శు౧౫-౩౧	౩౯-౫౭
బ౧౨ఆ-వక్రత్యాగః	౭మం-స్వా౧బు బు	౫శ-జ్యే౩శు౧౧-౫౫	శనిచారః
బుధచారః	౪౪-౨౭	౭మం-జ్యే౪శు౧౦-౨౯	బ౩శు-కృ౨వక్రీశని
శు౧మం-స్వా౩వక్రీబు	౧౦శు-స్వా౨బు బు	౧౨శు-మూ౧ధశు౯-౯	౪౧-౫౧
౩౪-౩౧	౫౪-౪౧	౧౫సో-మూ౨శు౮-౨౦	రాహుకేతుచారా
పశ్చాదస్తం బుధః	౧౩సో-స్వా౩బు బు	బ౨గు-మూ౩శు౯-౧౩	శు౧౫సో-పూఫ౪రాహుః
౪శు-స్వా౨వక్రీబు౨౬-౨౫	౨౮-౪౨	౫ఆ-మూ౪శు౧౩-౪౭	పూభా౨కేతుః౩౩-౧౪
౮సో-స్వా౧వబు౧౪-౨౩	గురుచారః	౮బు-పూషా౧శు౨౦-౧	
౧౦బు-చి౪వబు౪౨-౩౪	బ౫-వృ౧వక్రీ గు౫౪-౫౦	౧౧శ-పూషా౨శు౩౦-౨౨	

శు		గు శ	
కే	౧౨-వృశ్చికరవి శు౧౨-ధనుషి శుక్రః		
			రా
	శు	ర బు	

శ్రీ వృష సం॥ర మార్గశిరమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౩ కల్యాది ౫౦౪౨ పార్సీ ౧౩౫౧ హూణ 1941

నవంబరు నెల 1941

19	౪	౧౫	శు-ప్ర॥బు౫౨-౫౪వి౦౬-౩౪అనూ౫౫-౪౯శో౨-౦అతి౫౨-౧౦కిం౦-౨౬-౦౯-౫౨త్యా౩-౪౩అహః౨౭-౪౮నూ రవిః౨౧-౦యోగః భో౫-౧ చ౨౯ [భో౪-౪౯చ౩౦
20	౫	౧౬	ద్వి॥గు౪౭-౩జ్యే౫౨-౧౨సు౬-౪౬-౧౫బా౧౯-౫౯ది౯-౨౫త్యా ౩-౪౩అహః౨౭-౨ చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః
21	౬	౧౭	తృ॥శు౪౧-౨౭మూ౪౮-౨౪ధృ౩౮-౪౦తై౧౪-౧౫రా౧౬-౪౧త్యా౩-౪౫అహః౨౮-౦భో౪-౩౮రంజాన్చ౧
22	౭	౧౮	చ॥శ౩౬-౨౧పూషా౪౫-౪శూ౩౧-౨౭వ౮-౫౪ది౧౮-౪త్యా౩-౪౭అహః౨౭-౫౮అనూ౨రవిః౩౮-౧౩ ధనురయ నం౪౭-౨౩కపర్ది గణపతివ్రతం ప్రదోషఃభో౪-౨౭చ౨ [పంచమీభో౪-౧౬చ౩
23	౮	౧౯	పం॥ఆ౩౧-౫౫ఉషా౪౨-౨౫గం౨౪-౪౬బ౪-౮ది౪-౧౧ త్యా౩-౪౯రా౨౪-౧౪ త్యా౩-౫౩అహః౨౭-౫౬నాగ
24	౯	౨౦	ష॥సో౨౮-౨౦శ్రీ౪౦-౪౧వృ౧౮-౪౫తై౨౮-౨౦రా౨౨-౪౧త్యా౩-౫౭అహః౨౭-౫౪ప్రదోషః శవే సుబ్రహ్మణ్య షష్ఠీచంపాషష్ఠీభో౪-౪చ౪ [౫౩చ౫
25	౧౦	౨౧	స॥మం౨౫-౪౫ధ౩౯-౫౬ధ్రు౧౩-౩౦వ౨౫-౪౫రా౩౦-౧౦త్యా౪-౧అహః౨౭-౫౨అనూ౩ రవిః౫౪-౫౭భో౩-
26	౧౧	౨౨	అ॥బు౨౪-౧౮శత౪౦-౧౮వ్యా౯-౬బ౨౪-౧౮శేషః౨-౩రా౨౮-౫౪త్యా౪-౬అహః౨౭-౫౦అనధ్యాయఃభో౩-౪౨
27	౧౨	౨౩	న॥గు౨౪-౬పూభా౪౧-౫౫హ౫-౩౯కౌ౨౪-౬శేషః౦-౫౦ అహః౨౭-౫౦ ఉదయకల్పః కేక్రాం భో౩-౩౦చ౭
28	౧౩	౨౪	ద॥శు౨౯-౩౪ఉభా౪౪-౪౬వజ్ర౩-౩౧గ౨౫-౩౪ది౭-౪త్యా౪-౧౧అహః౨౭.౫౦భో౩-౯చ౮
29	౧౪	౨౫	ఏ॥శ౨౭-౩౩రే౪౮-౪౮సి౧-౪౫భ౨౭-౩౩ది౧౬-౪౭త్యా౪-౧౬అహః౨౭-౫౦అనూ౪రవిః ౧౧-౫౭సర్వేషాం౧౧ వక్రాంభో౩-౮చ౯ [౫౭చ౧౦
30	౧౫	౨౬	ద్వా॥ఆ౩౧-౬అశ్వ౫౩-౫౬వ్య౧-౧౨బా౩౧-౬రా౧౫-౧౭త్యా౪-౨౧అహః౨౭-౫౦ఉభయప్రదోష రావేభో౨.
1	౧౬	౨౭	త్ర॥సో౩౫-౩౭భ౫౯-౫౫వరీ౧-౨౯కౌ౩-౨౧ది౨౦-౨౦త్యా౪-౨౪అహః ౨౭-౪౮హనుమద్వ్రతం సోమప్రదోషః రవేభో౨-౪౫చ౧౧ [౩శక్రాంభో౨-౩౪చ౧౨
2	౧౭	౨౮	చతు॥మం౪౦-౪౮కృ౬౦-౧౦ప౨-౨౩గ౮-౧౨రా౫-౨౭త్యా౪-౨౬అహ ౨౭ ౪౮జ్యే౧రవిః౨౮-౩౦ అనధ్యయన
3	౧౮	౨౯	○పూ॥బు౪౬-౧౬కృ౬-౩౧౭౩-౩౯భ౧౩-౩౨రా౨౩-౬త్యా౪-౨౬అహః౨౭-౪౬విపూర్ణిమ భో౨-౨౩చ౧౩
4	౧౯	౧	కృ-ప్ర॥గు౫౧-౩౩రో౧-౨సి౫-౦బా౧౯-౫౫రా౦-౪౩త్యా౪-౨౫అహః౨౭-౪౪యోగఃభో౨-౧౨చ౧౪
5	౨౦	౨	ద్వి॥శు౫౬-౧౭మృ౧౯-౧౧సా౬-౪తై౨౩-౫౫రా౧౪-౨౧త్యా౪-౨౨అహః౨౭-౪౪ జ్యే౨రవిః౪౪-౪౬ భో౨-౧
6	౨౧	౩	తృ॥శ౫౯-౩౫ఆర్ద్రా౨౪-౩౮శుభ౬-౩౯వ౨౭-౫౬రా౨౯-౪త్యా౪-౧౮అహః౨౭-౪౨భో౧-౫౦చ౧౬ [భో౧-౩౯

డిసెంబరు నెల 1941

7	౨౨	౪	చ॥ఆ౬౦-౧౦పున౨౮-౫౯శు౬-౨౩బ౩౧-౨శే౧-౫౪రా౨౨-౨౭ త్యా౪-౧౩అహః౨౭-౪౨ పితృశ్రాద్ధం ప్రదోషః
8	౨౩	౫	చ॥సో౨-౯పుష్య౩౨-౩౦బ్ర౫-౩౨బా౨-౯తాజ్యాభావఃఅహః౨౭-౪౨వేభో౧-౨౭చ౧౮
9	౨౪	౬	పం॥మం౩-౪౯ఆశ్లే౩౪-౩౬ఐ౩-౩౪తై౩-౪౯ది౫-౩౭త్యా౪-౮అహః౨౭-౪౨జ్యే౩రవిం-౫౪భో౧-౧౬ చ౧౯
10	౨౫	౭	ష॥బు౩-౫౦మ౩౫-౨౭వై౦-౩౬వి౫౬-౨౦వ౩-౫౦ది౫-౧త్యా౪-౩రా౨౭-౪౧త్యా౩-౫౯అహ౨౭-౪౦భో౧-౫
11	౨౬	౮	స॥గు౨-౩౬పూఫ౩౫-౮ప్రీ౫౨--౦బ౨-౩౬రా౨౫-౨త్యా౩-౫౪అహః ౨౭-౪౧త్రిస్పృష్టకౌఃరాక్రాంభో౦-౫౩
12	౨౭	౯	అ॥శు౦-౧౬ఏహ్యా౫౬-౫౦ఉఫ౩౩-౪౪ఆయు౪౬-౧౪కౌ౦-౧౬రా౨౬-౧౬త్యా౩-౫౧అహః౨౭-౫౩ జ్యే౪రవిః ౧౬-౫౪రామకల్పఃఅవమ వవేభో౦-౪౨చ౨౨
13	౨౮	౧౦	ద॥శ౫౨-౪౨హ౩౧-౨౩సౌ౩౯-౪౬వ౨౪-౫౪రా౨౨-౪౪త్యా౩-౪౮అహ౨౭-౩౬భో౦-౩౦చ౨౩
14	౨౯	౧౧	ఏ॥ఆ౪౭-౩౮చి౨౮-౧౮శో౩౨-౪౫బ౨౦-౧౦రా౧౩-౫౧త్యా౩-౪౫అహః౨౭-౩౪ సర్వేషాం౧౧కే వేభో౦-౯
15	౧	౧౨	ద్వా॥సో౪౨-౫స్వా౨౪-౩౮అతి౨౫-౧౬కౌ౧౪-౫౧రా౧౦-౭త్యా౩-౪౪అహః౨౭-౩౨మూ౧ ధను రవిః౩౩-౩౫ మధ్యాహ్న పు॥షడశీతిపుణ్యకాలఃధనుర్మాసారంభఃఉభయప్రదోషఃభో౦-౭చ౨౫ [౫-౧౦చ౨౬
16	౨	౧౩	త్ర॥మం౩౬-౧౪విశా౨౦-౩౭సు౧౭-౩౦గ౯-౧౦రా౨-౨౧త్యా౩-౪౩ అహః ౨౭-౩౦ మాసశివరాత్రిః శవేభో
17	౩	౧౪	చతు॥బు౩౦-౧౭అనూ౧౬-౨౪ధృ౯-౩౫భ౩-౧౫రా౧-౫౨త్యా౩-౪౩అహః౨౭-౨౮వాజసనేయీ౩౦అనధ్యయన ౩భో౪-౫౮చ౨౭ [దర్శతిథిఃఅన్వాధానంపిండపితృయజ్ఞఃభో౪-౪౭చ౨౮
18	౪	౧౫	●అమా॥గు౨౪-౨౮జ్యే౧౨-౧౬శూ౧-౪౨గం౫౨-౧౭నా౨౪-౨౮త్యాజ్యాభావఅహః౨౭-౩౦మూ౨౪వి౪౮-౧౫

కుజచారః
శు౧౦శు-రేవతిబుకు౩౧-౩
బ౬బురే౩బుకుర౫-౪౪

బుధచారః
శు౧బు-స్వా౪బు౪౪-౩౬
౪శ-విశా౧బు౨-౩౨
౬సో-విశా౨బు౧౪-౩౩
ప్రాగస్తమయంబుధః
శు౭మం-విశా౩బు౨౭-౫
౧౦శు-విశవృశ్చిబు౫౬-౬
౧౨ఆ-అనూ౧బు౪౫-౩౦
౧౪మం-అ౨బు౫౩-౨౫
బ౨శు-అనూ౩బు౧-౧౭
౪ఆ-అనూ౪బు౯-౧౩
౫మం-జ్యే౧బు౧౬-౯
౭గు-జ్యే౨బు౨౪-౪౨
౧౦శ-జ్యే౩బు౩౧-౫౭
౧౨సో-జ్యే౪బు౩౮-౩౫
౧౪బు-మూ౧ధబు౪౬-౯

గురుచారః
బ౧౨సో - రో౪ వక్రీగురుః
౫౪-౫౦

శుక్రచారః
శు౩శు-పూషా౪శు౫౨-౨౬
౭మం-ఉషా౧శు౧౫-౫౩
౧౦శు-ఉషా౨శు౪౦-౭
౧౪మం-ఉషా౩శు౮-౪౪
బ౨శు-ఉషా౪శు౩-౫౮
౫మం-శ్ర౧శు౨౮-౧౧
౧౦శ-శ్ర౨శు౨౫-౧౩
౧౪బు-శ్ర౩శు౪౪-౫౬

శనిచారః
బ౫శు-కృ౧ మేషవక్రీశనిః
౨౨-౨౦
రాహుకేతుచారౌ నస్తః

కు		గు శ	
కే	బ౧౨- ధను రవి శు౧౦-వృ బుధ బ౧౪-ధను బుధ శు౧౦-మకర శుక్ర బ౮-మేషవక్రీశనిః		రా
శు	ర	బు	

డిసెంబరు నెల 1941

19	౫	౧౬	శు॥శు-ప్ర౧౮-౫౭మూ౮-౨౩వృ౪౬-౩౪బ౧౮-౫౭ద౪-౩౮త్యా౩-౪౫రా౩-౩౦త్యా౩-౪౬అహః౨౭-౩౨తిథిద్వయం యోగః చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః భో౪-౩౭చ౨౯ [మవ్యాల్ చ౧
20	౬	౧౭	ద్వి॥శ౧౩-౫౬పూషా౪-౫౭ధ్రు౩౯-౪౧కౌ౧౩-౫౬ది౨౪-౧ త్యా౩-౪౯అహః౨౭-౩౪ తృతీయాతిథిః భో౪-౨౬
21	౭	౧౮	తృ॥ఆ౯-౩౭ఉషా౨-౯శ్ర౫౭-౪౯వ్యా౩౩-౨౪గ౯-౩౭ ది౧౧-౪౭ త్యా౩-౫౨ అహః౨౭-౩౬ ప్రదోషః శ్రీశవే భో౪-౧౫ చ౨ [౧౩-౦పక్షిణ్యనధ్యాయః భో౪-౫ చ౩
22	౮	౧౯	చ॥సో౬-౭ధ౫౮-౫౮హ౨౭-౫౦ భ౬-౭ది౯-౪౮త్యా౩-౫౬ అహః౨౭-౩౮ మూ౩రవిః౩-౫౨ మకరాయనం
23	౯	౨౦	పం॥మం౩-౪౧శత౫౯-౧ వజ్ర౨౩-౫౦బా౩-౪౧ది౧౬-౫౯త్యా౪-౧ అహః౨౭-౪౦భో౩-౫౪ చ౪
24	౧౦	౨౧	ష॥బు౨-౨౪పూభా౬౦-౧౦కి౧౯-౨౫తై౨-౨౪ది౧౫-౨౫త్యా౪-౬అహః౨౭-౪౦ప్రదోషఃకేక్రాంభో౩-౪౩
25	౧౧	౨౨	స॥గు౨-౨౧పూభా౦-౪౧వ్యా౧౬-౩౫వ౨-౨౧ది౨౫-౪౩త్యా౪-౧౦అహః౨౭-౪౦మూ౪రవిః౯-౯ ఉభయాన
26	౧౨	౨౩	అ॥శు౩-౩౮ఉభా౩-౧౮వ౧౪-౪౪బ౩-౩౮రా౭-౩౯త్యా౪-౧౫అహః౨౭-౪౦భో౩-౨౨[ధ్యాయఃభో౩-౩౩చ౬
27	౧౩	౨౪	॥శ౬-౨౨రే౭-౮ప౧౩-౫౩కౌ౬-౨౨త్యాజ్యాభావఃఅహః౨౭-౪౦కుక్రాంభో౩-౧౧చ౮ [౩౪-౪౩రావేభో౩-౧
28	౧౪	౨౫	ద॥ఆ౯-౫౫అశ్వ౧౨-౪శి౧౩-౫౪గ౯-౫౫ది౧-౧౭త్యా౪-౨౦రా౧౦-౪౯త్యా౪-౨౩అహః౨౭-౪౦పూషా౧౪రవిః
29	౧౫	౨౬	ఏ॥సో౧౪-౩౦భ౧౭-౫౧సి౧౪-౩౪భ౧౪-౩౦రా౨౩-౨౬త్యా౪-౨౫అహః౨౭-౪౦ద్వాదశీతిథిః సర్వేషాం వైకుంఠైకాదశీరైవతమన్వాదిః శ్రీరంగక్షేత్రేద్వారదర్శనం శక్రాంభో౨-౫౦చ౧౦ [౨-౩౯చ౧౧
30	౧౬	౨౭	ద్వా॥మం౧౯-౪౩కృ౨౪-౧౧సా౧౫-౪౧ బా౧౯-౪౩ త్యాజ్యాభావః అహః౨౭-౪౦ శూన్యతిథిః ప్రదోషఃభో
31	౧౭	౨౮	త్ర॥బు౨౫-౧౫రో౩౦-౪౭శుభం౧౭-౪౮తై౨౫-౧౫ది౮-౩౫త్యా౪-౨౬ రా౧౮-౩౭ త్యా౪ ౨౫ అహః౨౭-౪౦ పూషా౨౪రవిః౫౦-౫త్రయోదశీతిథిఃభో౨-౨౯చ౧౨ [౨-౧౮చ౧౩హూణవత్సరాదిః
1	౧౮	౨౯	చతు॥గు ౩౦-౩౪ మృ౩౭-౫శు౧౮-౯వ౩౦-౩౪ త్యాజ్యాభావఃఅహః౨౭-౪౯ హిమశోధన౧౫ అనధ్యయ్న౩భో
2	౧౯	౩౦	○పూ॥శు౩౫-౧౧ఆర్ద్రా౪౨-౪౭బ్ర౧౮-౫౭భ౨-౫౨ది౦-౫త్యా౪-౨౩అహః౨౭-౪౨అన్వాధానంభో౨-౭చ౧౪
3	౨౦	౧	కృ-ప్ర॥శ౩౮-౫౫పునర౭-౩౬ఐ౧౯-౫బా౭-౩ది౧౫-౧౨త్యా౪-౯అహః౨౭-౪౨యోగఃభో౧-౫౬చ౧౫
4	౨౧	౨	ద్వి॥ఆ౪౧-౨౭పుష్య౫౧-౧౬వై౧౮-౨౪ తై౧౦-౧౧ది౮-౫౦ త్యా౪-౧౫ అహః౨౭-౪౪ పూషా౩రవిః౫-౨౭
5	౨౨	౩	తృ-సో౪౨-౪౨ఆశ్రే౫౩-౪౧వి౧౬-౪౫వ౧౨-౪ది౨౪-౩౩త్యా౪-౧౦అహః౨౭-౪౬భో౧-౩౪చ౧౭[భో౧-౪౫
6	౨౩	౪	చ॥మం౪౨-౩౩మఘ౫౪-౫౧ప్రీ౧౪-౭బ౧౨-౪౦ది౨౪-౧౬త్యా౪-౫అహః౨౭-౪౬ ప్రదోషః భో౧-౨౩చ౧౮

జనవరి నెల 1942

7	౨౪	౫	పం॥బు౪౧-౨౧పూఫ౫౪-౫౦ఆయు౧౦-౩౨కౌ౧౨-౦ది౧౪-౫౧త్యా౪-౦ అహః౨౭-౪౬ పూషా౪రవిః౨౦-౫౧ కువేరాక్రాం భో౧-౧౩చ౧౯
8	౨౫	౬	ష॥గు౩౮-౫౧ఉఫ౫౩-౩౯సౌ౬-౦గ౧౦-౬ది౨-౨౯త్యా౩-౫౫అహః౨౭-౪౬ ఉభయప్రదోషః భో౧-౨చ౨౦
9	౨౬	౭	స॥శు౩౫-౨౦హ౫౧-౩౦శో౦-౧౦అతి౫౪-౩౭ధ౭-౫ది౧౩-౫౪త్యా౩-౫౧అహః౨౭-౪౬భో౦-౫౧చ౨౧
10	౨౭	౮	అ॥శ౩౦-౫౭చి౪౮-౩౨సుక౪౭-౪౩బా౩-౮ది౧౦-౩౦త్యా౩-౪౪అహః౨౭-౪౮ఉషా౧రవిః౩౬-౧౭ భో౦-౪౧
11	౨౮	౯	న॥ఆ౨౫-౫౫స్వా౪౪-౫౭ధృ౪౦-౨౧గ౨౫-౫౫ది౧-౪౨త్యా౩-౪౬రా౩౦-౧౫త్యా౩-౪౪అహః౨౭-౪౮నవమీతిథిఃభో౦-౩౦చ౨౩ [భో౦-౧౯చ౨౪
12	౨౯	౧౦	ద॥సో౨౦-౨౫వి౪౧-౦శూ౩౨-౪౧భ౨౦-౨౫శే౧-౪౫రా౨౨-౩౧ త్యా౩-౪౩ అహః౨౭-౪౮ తిథిద్వయం శవే
13	౩౦	౧౧	ఏ॥మం౧౪-౩౫అనూ౩౬-౪౭గం౨౪-౪౭బా౧౪-౩౫రా౨౨-౧త్యా౩-౪౩అహః౨౭-౫౦ఉషా౨ మకరేరవిః౫౧-౪౭సర్వేషాం౧౧ద్వాదశీతిథిఃపక్షిణ్యనధ్యాయఃభో౦-౮చ౨౫
14	౧	౧౨	ద్వా॥బు౮-౪౦జ్యే౩౨-౩౭వృ౧౬-౫౧తై౮-౪౦త్యాజ్యాభావఃఅహః౨౭-౫౦ఉదయాది౧౧-౪౭ పు॥ఉత్తరాయణ పుణ్యకాలః కూష్మాండదానం ప్రదోషఃభో౪-౨౯చ౨౬ [అహః౨౭-౫౦ అవమ మాసశివరాత్రి భో౪-౨౦
15	౨	౧౩	త్ర॥గు౨-౫౪ఏష్యా౫౪-౨౪మూ౨౮-౪౧ ధ్రు౯-౧౩వ౨-౫౪ ది౨౪-౫౭ త్యా౩-౪౪ రా౨౩-౨౬ యమతర్పణం
16	౩	౧౪	●అమా॥శు౫౨-౨౧ పూషా౨౫-౮వ్యా౧-౩౫హ౫౨-౫౨ చతు౨౪-౫౦రా౧౬-౯ త్యా౩-౪౮ అహః౨౭-౫౨ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భో౪-౧౨చ౨౮

కుజచారః	౬బు-మూ౪బు౫-౨౨	౭శు-ఉషా౪బు౨౮-౩	శు౪సో-శ్ర౪శు౨౮-౨౨
కు౨౪-రేవకుజః౪-౩౨	౮శు పూషా౧బు౯-౪౩	౯ఆ-శ్ర౧బు౩౦-౭	౯శ-ధ౧శు౫౮-౩౯
౧౦ఆ-అశ్వి౧మేషు ౧౦-౩౦	౧౦ఆ-పూషా౨బు౧౪-౩౭	౧౧మం-శ్ర౨బు౨౯-౩౩	బ౩సో-ధ౨శు౩-౪౭
బ౨ఆ-అశ్వి౨కు౩౪-౩౩	౧౨మం-పూషా౩బు ౧౭-౫౬	పశ్చాదుదయంబుధః	౧౧మం-శుక్రవక్రారంభః
౯ఆ-అశ్వి౩కు౩౧-౩౭	౧౪గు-పూషా౪బు౨౧-౪౮	౧౩గు-శ్ర౩బు౩౮-౭	శనిచారో నాస్తి
బుధచారః	బ౧శ-ఉషా౧బు౨౪-౨౧	గురుచారః	రాహుకేతుచారా
కు౧కు-మూ౨బు౫౩-౧౭	౩సో-ఉషా౨మబు౨౬-౧	కు౮౨మం-రో౩వక్రీగురుః ౩౩-౫౦	బ౩సో-పూఫ౩రాహుః
౩ఆ-మూ౩బు౫౮-౫౬	౫బు-ఉషా౩బు౨౭-౧౩	శుక్రచారః	పూభా౧కేతుః౨౭-౧౨

కు	శ	గు	
కే	బ౧౧-మకరవిః కు౧౦-మేషేకు బ౩-మకరేబుధః		
శు			రా
ర బు			

శ్రీ వృషసం॥ర మాఘమాసః శాలివాహనశకః ౧౮౬౩ కల్యాది ౫౦౪౩ పార్సీ ౧౩౫౧ హూణ 1942

జనవరి నెల 1942 — మకరమాసం — నెల ౧౩౫౧ సాలి

17	౪	౧౫	శు-ప్ర॥౪౮-౭ఉషా౨౨-౧౨వ౪౭-౫౭కిం౨౦-౧౪రా౩-౫౯త్యా౩-౫౧అహః౨౭-౫౨ఉషా౩రవిః౭-౨౮ మాఘస్నానారంభః యాగ్యః భో౪-౧చ౨౯ [భో౩-౫౨చ౩౦
18	౫	౧౬	ద్వి॥ఆ౪౪-౪౩శ్ర౨౦-౨సి౪౨-౭బా౧౬-౨౫రా౧-౫౮త్యా౩-౫౫అహః౨౭-౫౨చంద్రోదయః ఉత్తరశృంగః శవే
19	౬	౧౭	తృ॥సో౪౨-౨ధ౧౮-౪౮వ్య౩౭-౭తై౧౩-౩౨రా౮-౫౩త్యా౩-౫౯అహః౨౭-౫౪భో౩-౪౨జిలకాజ్ చ౧
20	౭	౧౮	చ॥మం౪౧-౧౦శ౧౮-౩౯వ౩౩-౧వ౧౧-౪౬రా౭-౪త్యా౪-౪అహః౨౭-౫౪ ఉషా౪రవిః౨౩-౧౧ కుంభాయనం ౩౨-౨౭కుందచతుర్థీ ప్రదోషః భో౩-౩౩చ౨ [భో౩-౨౩చ౩
21	౮	౧౯	పం॥బు౪౧-౧౪పూభా౧౯-౪౬ప౨౯-౫౬బ౧౧-౧౨రా౧౬-౪౬ త్యా౪-౯అహః౨౭-౫౬ శ్రీ పంచమీ కేస్రాం
22	౯	౨౦	ష॥గు౪౨-౩౭ఉభా౨౨-౩౪౨౭-౪౬కౌ౧౧-౫౬రా౨౫-౪౪త్యా౪-౧౪అహః౨౭-౫౮భో౩-౧౪చ౪
23	౧౦	౨౧	స॥శు౪౫-౧౬రే౨౫-౩౭సి౨౬-౩౮గ౧౩-౫౬త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౦శ్ర౧రవిః౩౯-౯ వైవస్వతమన్వాదిః ప్రదోషః రథసప్తమీ సోపపదం సూర్యచంద్రవ్రతం శ్రీ ఆకిరిపల్లి శోభనాచలస్వామి రథోత్సవః భో౩-౫చ౫
24	౧౧	౨౨	అ॥శ౪౯-౨అశ్వ౩౦-౧౭సా౨౬-౨౩భ౧౭-౯దిర౯-౩౧ రా౨౮-౩౨ కుస్రాం-రావే భీష్మాష్టమీ భో౨-౫౫చ౬
25	౧౨	౨౩	న॥ఆ౫౩-౪౦భ౩౫-౫౪శు౨౬-౫౨బా౨౧-౨౧శే౦-౫౫పునస్త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౨భో౨-౪౬చ౭ [౨-౩౭చ౮
26	౧౩	౨౪	ద॥సో౫౯-౩కృ౪౨-౧౦శు౨౭-౫౪తై౨౬-౨౧ది౯-౨త్యా౪-౨౫అహః౨౮-౪శ్ర౨రవిః౫౫-౧౪౪వే-శ్రక్రాం భో
27	౧౪	౨౫	ఏ॥మం౬౦-౧౦రో౪౮-౪౬బ్ర౨౯-౧౫వ౩౧-౫౧ది౨౬-౩౪త్యా౪-౨౬అహః౨౮-౬త్రిద్యుస్పృక్ భో౨-౨౭చ౯
28	౧౫	౨౬	ఏ॥బు౪-౩౯మృ౫౫-౧౭ఐ౩౦-౩౫భ౪-౩౯ది౪-౧౭త్యా౪-౨౬ అహః౨౮-౧౦ సర్వేషాం భీష్మ, భీమ, ఏకాదశీ శుక్రమౌఢ్యారంభః తిలపద్మవ్రతం భో౨-౧౭చ౧౦ [ప్రదోషః భో౨-౯చ౧౧
29	౧౬	౨౭	ద్వా॥గు౯-౫౧ఆర్ద్ర౬౦-౧౦వై౩౧-౩౬ బా౯-౫౧ది౧౮-౧౭ త్యా౪-౨౩ అహః౨౮-౧౨సోపపదం భీష్మద్వాదశీ
30	౧౭	౨౮	త్ర॥శు౧౪-౨౦ఆ౧-౪వి౩౨-౦తై౧౪-౨౦రా౫-౨౨త్యా౪-౨౦శ్ర౩రవిః౧౧-౩౬ చతుర్దశీతిథి భో౨-౦ చ౧౨
31	౧౮	౨౯	చతు॥శ౧౭-౫౩పున౬-౩ప్రీ౩౧-౪౦వ౧౭-౫౩ది౨౭-౨౧త్యా౪-౧౬అహః౨౮-౧౬పూర్ణిమాతిథిః భో౧-౫౧చ౧౩
1	౧౯	౩౦	○పూ॥ఆ౨౦-౧౬పుష్య౯-౫౭ ఆయు౩౦-౨౪బ౨౦-౧౬ రా౧౫-౭త్యా౪-౧౧అహః౨౮-౧౮శూన్యతిథిః సింధుస్నానం తిలపాత్రకం బళాదిదానాని శ్రీహంసద్వీప వేణుగోపాలస్వామినాంకల్యా॥ భో౧-౪౨చ౧౪
2	౨౦	౧	కృ-ప్ర॥సో౨౧-౨౩ఆశ్లే౧౨-౩౮ సౌ౨౮-౭కౌ౨౧-౨౩ రా౧౫-౩ప్రతిపత్తిథిః శ్ర౪ రవిః౨౮-౧౦ భో౧-౩౩
3	౨౧	౨	ద్వి॥మం౨౧-౧౨మ౧౪-౪శో౨౪-౫౨గ౨౧-౧౧రా౫-౪౮త్యా౪-౧అః౨౮-౨౨ద్వితీయాతిథిః రవే-కువే భో౧-౨౪

ఫిబ్రవరి నెల 1942 — నెల ౧౩౫౧ సాలి

4	౨౨	౩	తృ॥బు౧౯-౪౬పూఫ౧౪-౧౭అతి౨౦-౪౦ భ౧౯-౪౬రా౩-౩౯ తిథిద్వయం అహః౨౮-౨౪భో౧-౧౫ [భో౧-౬
5	౨౩	౪	చ॥గు౧౭-౧౧ఉఫ౧౩-౨౪సుక౧౫-౩౩బా౧౭-౧౧రా౫-౧౯త్యా౩-౫౨అహః౨౮-౨౬ధని౧రవిః౫౪-౪౪
6	౨౪	౫	పం॥శు౧౩-౩౬హ౧౧-౩౦ధృ౯-౪౧తై౧౩-౩౬రా౩-౭త్యా౩-౪౯అహః౨౮-౨౮భో౦-౫౭చ౧౯
7	౨౫	౬	ష॥శ౯-౧౧చి౮-౪౭శూ౩-౮గ౦౫౩-౨౯-౧౧ది౨౨-౦త్యా౩-౪౭అహః౨౮-౩౦ప్రదోషః కేవే భో౦-౪౮చ౨౦
8	౨౬	౭	స॥ఆ౪-౬విశా౫౪-౩౨స్వా౫-౨౫వ్య౪౮-౩౩ బ౪-౬ది౧౮-౩౧ త్యా౩-౪౫ అహః౨౮-౩౨అనధ్యాయః అవమ శుక్రమౌఢ్య సమాప్తిః త్రిస్పృష్టకాః సీతాష్టమీ విశా రవే, శవే భో౦-౩౯చ౨౧ [కువే భో౦-౩౦చ౨౨
9	౨౭	౮	న॥సో౫౨-౪౩వి౧-౩౪అనూ౫౫-౫౬ధ్రు౪౦-౪౫తై౨౫-౪౬ది౧౦-౪౭త్యా౩-౪౪అహః౨౮-౩౪ ధని౨రవి౧-౫౦
10	౨౮	౯	ద॥మం౪౬-౪౧జ్యే౫౩-౧౫వ్యా౩౨-౫౨వ౯-౪౨ది౦-౩౧త్యా౩-౪౩అహః౨౮-౩౬భో౦-౨౧చ౨౩
11	౨౯	౧౦	ఏ॥బు౪౦-౫౪మూ౪౯-౧౨హ౨౫-౪బ౧౩-౪౭రా౧౬-౫౨త్యా౩-౪౪అహః౨౮-౩౮సర్వేషాం౧౧భో౦-౧౨
12	౧	౧౧	ద్వా॥గు౩౫-౨౭పూషా౪౫-౩౩వజ్ర౧౭-౩౦కౌ౮-౧౦ది౧౧-౪౪త్యా౩-౪౫అహః౨౮-౪౦ధని౩కుంభేరవిః౯-౫ ఉదయాది౩-౫ప్ర॥హరిపద పుణ్యకాలః కలియుగాంతః ఉభయప్రదోషః భో౦-౩చ౨౫
13	౨	౧౨	త్ర॥శు౩౦-౩౨ఉషా౪౨-౨౮సి౧౦-౨౦౪౩-౦ది౪-౩౧త్యా౩-౪౮రా౨౩-౨౫ త్యా౩-౫౧అహః౨౮-౪౨ సావిత్రీకల్పః మహాశివరాత్రిః భో౪-౩చ౨౬ [నేయూ౩౦అనధ్యయన౩శవే భో౩-౫౪చ౨౭
14	౩	౧౩	చతు॥శ౨౬-౨౦శ్ర౪౦-౭వ్య౩-౪౦వరీ౫౩-౪౪శ౨౬-౨౦రా౨౧-౧౧త్యా౩-౫౪అహః౨౮-౪౪సినీవాలి౩౦వాజస
15	౪	౧౪	●అమా॥ఆ౨౩-౦ని౩౮-౪౧ప౫౨-౧౩నా౨౩-౦రా౨౭-౫౧ త్యా౩-౫౮అహః౨౮-౪౬ధని౪రవిః౩౬-౩౪దర్శ తిథిః ద్వాపరయుగాదిః అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భో౩-౪౬చ౨౮

కుజచారః
శు౨౯ఆ-ఆశ్వి౪కు౧౩-౦
౮శ-భ౧కు౩౨-౫౩
౧౩శు-భ౨కు౪౯-౬
౪౪గు-భ౩కు౫౫-౧౭
౧౧బు-భ౪కు౫౩-౨౨

బుధచారః
శు౧శ-శ్ర౪బు౪౩-౨౩
౪మం-ధని౧బు౦-౧౩
౬గు-ధని౨బు౩౬-౩౭
౮శధని౩కుం-బు౩౬-౨౨
శు౧౨గు-ధని౪బు౫౮-౪౯
బుధవక్రారంభః
బ౧సో-ధని౩వబు౧౫-౫౮
పశ్చాదస్తం బుధః
౫శ-ధని౨వక్రీబు౫౨-౨
౧౦మం-ధ౧వ బు౨౮-౫౫
౧౨గు-శ్ర౪వబు౩౦-౫

గురుచారః
బ౪గు-గురువక్రత్యాగః

శుక్రచారః
శు౪మం-ధ౧వక్రీకు౫౩-౩
౧౧మం-శ్ర౪వకు౫౩-౩౮
౧౧బు-పశ్చాదస్తం శుక్రః
బ౧సో-శ్ర౩వకు౨౫-౪౩
౬శ-శ్ర౨వకు౯-౧
౭ఆ-ప్రాగుదితః
౩౦ఆ-శ్ర౧వకు౧౨-౪౦

శనిచారః
శు౨౯ఆ-శనివక్రత్యాగః

	కు శ	గు	
కే	బ౧౨-కుం రవిః శు౮-కుం బుధః బ౫-వక్రీ మకరే బుధః		
ర బు శు			రా

ఫిబ్రవరి నెల 1942 — ౧౩౫౧ సం॥

తేది			
16	౫	౧౫	శు-ప్ర॥ సో౨౦-౪౩ శత౩౮-౧౯శిర౭-౫౧ బ౨౦-౪౩ శే౦-౩౩ రా౨౫-౪౪త్యా౪-౩ అహః౨౮-౪౮ తిథిద్వయం చంద్రోదయః సమశృంగః యోగః భో౩-౩౮చ౨౯ [౩-౨౯జిలహేజ్ చ౧
17	౬	౧౬	ద్వి॥మం౧౯-౩౬పూభా౩౯-౨ సిర౪-౨౫కా౧౯-౩౪ త్యాజ్యాభావ అహః౨౮-౫౦ తృతీయాతిథిః కేక్రాం భో
18	౭	౧౭	తృ॥బు౧౯-౪౪ఉభా౪౧-౫సా౪౨-౩గ౧౯-౪౩ది౩-౫౧ త్యా౪-౮ అహః౨౮-౫౨ శత౧రవిః ౫౪-౨౮కూష్మాండతిథిః ప్రదోషః భో౩-౨౧చ౨ [భో౩-౧౩చ౩
19	౮	౧౮	చ॥గు౨౧-౮రే౪౪-౨౪శుభం౪౦-౩౮భ౨౧-౮ది౧౨-౪౫త్యా౪-౧౩ చతుర్థీతిథిః మీనాయనగోరవిః౩-౪౬
20	౯	౧౯	పం॥శు౨౩-౪౮అశ్వ౪౮-౪౫శు౪౦-౧౧బా౨౩-౪౮రా౯-౮త్యా౪-౧౭అః౨౮-౫౮ పంచమీతిథిః రా-వే భో౩-౪
21	౧౦	౨౦	ష॥శ౨౭-౩౭భ౫౪-౧౯బ్ర౪౦-౩౨తై౨౭-౩౭ది౧౪-౫౬త్యా౪-౨౧అహః౨౯-౦ఉభయప్రదోషః భో౨-౫౬చ౫
22	౧౧	౨౧	స॥ఆ౩౨-౧౮కృ౬౦-౧౦వి౪౧-౩౦వ౩౨-౧౮ది౨౭-౯౨త్యా౪-౨౫అహః౨౯-౨శత౨రవిః౧౨-౩౫కుంభక్రాంశక్రాం భో౨-౪౮చ౬
23	౧౨	౨౨	అ॥సో౩౭-౩ కృ౦-౩౨వై౪౨-౫౧భ౪-౫౫రా౧౫-౫౪త్యా౪-౨౬అహః౨౯-౪అనధ్యాయః భో౨-౩౯చ౭
24	౧౩	౨౩	న॥మం౪౨-౫౭రో౭-౫వి౪౪-౧౮బా౧౦-౧౫ది౨౨-౩౬త్యా౪-౨౬అహః౨౯-౬భో౨-౩౦చ౮
25	౧౪	౨౪	ద॥బు౪౮-౫మృ౧౩-౩౪ప్రీ౪౫-౩౨తై౧౫-౩౧రా౭-౩౬త్యా౪-౨౪అహః౨౯-౮శత౩రవిః౩౧-౩భో౨-౨౩చ౯
26	౧౫	౨౫	ఏ॥గు౫౨-౨౯ఆర్ద్ర౧౯-౩౩ఆయు౪౬-౧౩వ౨౦-౧౭రా౨౨-౩౪ సర్వేషాం గురువారైకాదశీభో౨-౧౪చ౧౦
27	౧౬	౨౬	ద్వా॥శు౫౬-౩పున౨౪-౪౭సౌ౪౬-౧౩బ౨౪-౧౬రా౧౭-౨త్యా౪-౧౭అహః౨౯-౧౨భో౨-౬చ౧౧
28	౧౭	౨౭	త్ర॥ ౫౮-౨౦పుష్య౨౮-౫౮శో౪౫-౨౦కౌ౨౭-౧౨త్యాజ్యాభావః అహ౨౯-౧౪శత౪రవిః౪౯-౫౩శనిత్రయోదశీ కామదహనం దారుబ్రహ్మోత్సవః ప్రదోషః భో౧-౫౮చ౧౨
1	౧౮	౨౮	చతు॥అ౫౯-౪౭ఆశ్లే౩౧-౫౯అతి౪౩-౨౭గ౨౯-౩ది౨-౩౪త్యా౪-౧౨అహః౨౯-౧౬అనధ్యయనః ౩ భో౧-౪౯
2	౧౯	౨౯	○పూ॥సో౫౯-౧౦మ౩౩-౪౩సు౪౦-౨౭భ౨౯-౨౮ది౨-౫౧ త్యా౪-౭ రా౨౪-౩౮ త్యా౪-౨ అహః౨౯-౧౮ బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః వసంతపూజ హోళికఅన్వాధానం భో౧-౪౧చ౧౪
3	౨౦	౩౦	కృ-ప్ర॥మం౫౭-౨౭పూఫ౩౪-౧౩ధృ౩౬-౪౧బా౨౮-౧౮రా౨౨-౪౩ త్యా౩-౫౭అహః౨౮-౨౨ వర్షాంత వసంతోత్సవః రాక్రాంయోగః భో౧-౩౩చ౧౫ [రాశ్యస్య౨భో౧-౨౫చ౧౬
4	౨౧	౩౧	ద్వి॥బు౫౪-౭ఉఫ౩౩-౩౫శూ౩౧-౫౩తై౨౬-౫౮రా౨౪-౩౯త్యా౩-౫౩అహః౨౯-౨౪పూభా౧రవిః ౯-౮చాతు

మార్చి నెల 1942

తేది			
5	౨౨	౧	తృ॥గు౫౦-౫౮హ౩౧-౫౪గ౦౨౬-౧౬వ౨౨-౫౦రా౨౧-౩౯బార్హస్పత్యమానాబ్దాదిః బ్రహ్మకల్పః భో౧-౧౭
6	౨౩	౨	చ॥శు౪౬-౧౮చి౨౯-౨౧వృ౧౯-౫౭బ౧౮-౩౮రా౧౩-౯త్యా౩-౪౭అహః౨౯-౨౮ప్రదోషః రవేకేవే భో౧-౯
7	౨౪	౩	పం॥శ౪౧-౭స్వా౨౬-౫ధ్రు౧౩-౩౪కౌ౧౩-౪౨౯-౪౩ త్యా౩-౪౫అహః౨౯-౩౨పూభా౨రవిః ౨౮-౨౮భో౧-౧
8	౨౫	౪	ష॥ఆ౩౫-౨౫వి౨౨-౨౦వ్యా౫-౪౩ హ౫౨-౨౪ గ౮-౧౬ రా౨-౬ త్యా౩-౪౪ అహః౨౯-౩౬షష్ఠీ-శవే భో౦-౫౩
9	౨౬	౫	స॥సో౨౯-౨౯ అనూ౧౮-౧౬వ౫౦-౧౬భ౨-౨౭రా౧-౪౩ త్యా౩-౪౩ అహః౨౯-౩౮సప్తమీతిథిః భో౦-౪౫చ౨౧
10	౨౭	౬	అ॥మం౨౩-౩౦జ్యే౧౪-౬సి౪౨-౨౫కౌ౨౩-౩౦త్యాజ్యాభావః అహః౨౮-౪౦ పూభా౩రవిః౪౮-౩౩ తిథిద్వయం త్రిస్పృష్టాః అబ్దసంధిః అనధ్యాయః భో౦-౩౭చ౨౨ [తిథిః భో౦-౨౮చ౨౩
11	౨౮	౭	న॥బు౧౭-౪౨మూ౧౦-౩వ్య౩౫-౪౪గ ౧౭-౪౨ది౬-౧౯త్యా౩-౪౪ రా౨-౫౩త్యా౩-౪౫అహః౨౯-౪౪ దశమి
12	౨౯	౮	ద॥గు౧౨-౧౨పూషా౬-౧౮వరీ౨౭-౩౬భ౧౨-౧౨ది౨౫-౧౩త్యా౩-౪౭అహః౨౯-౪౬భో౦-౧౯చ౨౪
13	౩౦	౯	ఏ॥శు౭-౧౬ఉషా౩-౪౫ప౨౦-౪౭ బా౭-౧౬ది౧౨-౩౯ త్యా౩-౫౦అహః ౨౯-౪౮సర్వేషాం౧౧క్ర శవే భో౦-౧౦
14	౧	౧౦	ద్వా॥శ౩-౭ఏష్యా౫౬-౨౪శ్ర౦-౩౩ధని౫౮-౬శి౧౪-౩౫తై౩-౭ది౧౦-౧౪త్యా౩-౫౩అహః౨౯-౫౦అవమ పూభా౪మీనేరవిః౮-౫౦ప్రవేశప్రభృతి౧౬పా॥షడశీతిపుణ్యకాలః శనిత్రయోదశీప్రదోషఃభో౧-౨చ౨౬ [భో౩-౫౫
15	౨	౧౧	చతు॥ఆ౫౭-౧౨శత౫౭-౫౯కి-౧౦భ౨౮-౨౧ది౧౬-౨౮త్యా౩-౫౭ అహః౨౯-౫౨మాసశివరాత్రిః అనధ్యయన ౩
16	౩	౧౨	●అమా॥సో౫౬-౪పూభా౫౮-౨౮సా౪-౩౩చతు౨౬-౩౮ది౧౪-౭ త్యా౪-౨అహః౨౯-౫౪ కేక్రాంఅన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భో౩-౪౮చ౨౮ [అహః౨౯-౫౮ఉభా౧రవిః౨౯-౩౬యోగః భో౩-౩౯చ౨౯
17	౪	౧౩	మం॥ శ్రీ చిత్రభాను సం॥ చైత్ర శు-ప్ర॥౫౬-౯ఉభా౬౦-౯శుభం౦-౫౪శుక్లం౫౭-౦కిం౦-౨౬-౬ది౨౩-౧౬త్యా౪-౭

కుజచారః			శనిచారః
శు౨మం-కృ౧కు౪౫-౧౭	౨మం-శ౩వబు౪౫-౯	౩౦సో-శత౧బు౮-౩౪	బ౩గు-కృ౨వృబుశ౬-౫౨
౮సో-కృ౨వృకు౩౩-౫౩	౫శు-బుధవక్రత్యాగః [౪౧	గురుచారః	రాహుకేతుచారౌ నస్తః
౧౪ఆకృ౩కు౧౯-౫౬	శు౧౨శు-శ౪ బుబు౫౭-	౯బు-రో౪బుకు౧౪-౫౨	
బ౫శ-కృ౪కుం-౨౦	బ౨బు-ధ౧బుబు౪౧-౩౮	శుక్రచారః	
౧౦గు-రో౧కు౪౧-౪౦	౬ఆ-ధ౨బుబు౨౮-౪౯	శు౮సో-శుక్రవక్రత్యాగః	
బుధచారః	౯బు-ధ౩కుంబుబు	బ౧మం-శ౨బుకు౨-౫౨	
	౨౬-౩౪	౯బు-శ౩బుకు౮-౩౪	
శు౧సో-ప్రాగుదయంబుధః	౧౨శ-ధ౪బుబు౧౬-౨౬	౧౪ఆ-శ౪బుకు౩౮-౩౮	

	శ కు	గు	
ర కే	శు౮-వృషే కుజ బ౧౨-మీనే రవి		
బు శు	బ౯కుంభే బుధః బ౩-వృషే శనిః		రా

భరతముని

జగత్తు భావరాగతాళాత్మకము. నృత్యశివుడు, రాగవిష్ణువు, లయబ్రహ్మ—ముగ్గురును జగల్లీలామూర్తులు. ఈ సత్యమును దర్శించి అనుభవించిన భరతముని భావరాగతాళములతో తాదాత్మ్యమును ఘటించినాడు.

ప్రస్తావన

అనంతమగు కాలవృక్షమునం దొకపువ్వు రాలి పోయినది. క్రొత్త మొగ్గ తొడిగినది. నూతన సంవత్సరారంభముతో ప్రజల మానసములు చిగిరింప సాగినవి. కాని, ఈ సంవత్సరమునందు కూడా సంగ్రామారుణ మైయున్న ప్రపంచరంగమునందు శాంతిచ్ఛాయలు నెలకొను ననెడియాశ కన్పించుటలేదు. నూతన సంవత్సరముతో బాటు ప్రజలందరును తమ తమ జీవితములందు నూతనాధ్యాయము ప్రారంభము కావలెనని నూతనాశయములతోడను, నూతనాభిరుచులతోడను ఉవ్విళ్లూరుచున్నారు. జీవితములను సుఖవంతముగ చేసికొనవలె ననెడి యిచ్ఛా, సంకల్పములే ప్రజల జీవితములను శక్తిమంతములుగను, అభివృద్ధిప్రదములుగను చేయ తోడ్పడుచున్నవి. అట్టి యిచ్ఛాసంకల్పములును, కార్యపరత్వమును లేకుండినచో ప్రపంచము అభివృద్ధి యనునది లేక జడత్వమును దాల్చియుండెడిది. ఆధునిక నాగరక, విజ్ఞానములకు దూరులమై మనమెల్లరము ఆదిమవాసుల స్థితిలో నుండెడివారము. ఈప్సితార్థము కొరకే నేటి విజ్ఞానసాధనలు, ఆధునిక శాస్త్రపరికరము లన్నియు ఏర్పడినవి. మానవుని మనోరథసిద్ధికై యేర్పడిన ఈ యాధునికశాస్త్ర విజ్ఞానమంతయును ప్రకృతిపై మానవుని విజయపతాకను ప్రతిష్ఠించుచున్నది. ఇదియే నేటి సభ్యతకు మూలాధారము. మానవు డీవిధముగ ప్రకృతిని వశపరచుకొనజాలినను, శాస్త్రీయ పరిశోధనల ద్వారా యంత్రములపై యంత్రములను నిర్మించి జీవితమును సుఖవంతముగ చేసికొనుటకు సుఖాధారములను హెచ్చించుకొనుటకు పలుపాట్లు పడుచున్నను, సుఖము హెచ్చినకొలదియు మానవుని కోరికలు కూడ పెచ్చుపెరుగుటయు, తత్ఫలితముగ జీవితమందు శాంతిగాని, సంతృప్తిగాని లేకపోవుటయు సంభవించుచున్నది. ఆధునిక విజ్ఞానశాస్త్రపరిశోధనా ఫలితమగు నీయంత్రములు అపారమగు వస్తు సంపదల నుత్పత్తి చేయగలిగినప్పటికిని మానవుల పీడలను తొలగింప లేకున్నవి. యంత్రపరిశ్రమచే నుత్పత్తియైన యనల్పవస్తురాశి యొకమూలను పడి మూలుగుచున్నది. మరియొకమూల లక్షలు కోట్లకొలదిగ మానవులు క్షుత్పిపాసలకు లోనై అల్లాడుచున్నారు. జీవితమును సుఖకరముగ చేయుటకు తోడ్పడవలసిన యంత్రములు ఘోరసంగ్రామములకు కారణములై, ఆకసమునుండి అగ్నివర్షములు కురియజేయుచు, మానవుల మారణహోమమున కుపకరించుచున్నవి. వీనిని గాంచి ఆధునిక నాగరకత, ఆధునిక విజ్ఞానమంతయును మానవునకు మేలొనగూర్చుటకంటె కీడు చేయుటకే తోడ్పడుచున్నదను భావము కొందరలో నుదయించుచుండుట ఆశ్చర్యకరము కాదు. కాని, నేడీ ప్రపంచమున ప్రత్యక్షమగుచున్న దోషముల నన్నిటిని ఆధునిక విజ్ఞానమునకుగాని, శాస్త్రపరిశోధనకు గాని అంటగట్టుట సమంజసము కాదు. మానవుడెల్లప్పుడును జ్ఞాన, విజ్ఞానములను కాంక్షించుచునే యుండును. విజ్ఞాన మెన్నటికిని దోషభూయిష్ఠము కాదు. దానిని వినియోగించుకొనుటకే మనుజునకు విచక్షణజ్ఞాన మవసర మైయున్నది. సద్వినియోగమైనచో మానవవిజ్ఞానము సత్ఫలితముల నిచ్చును. దుర్వినియోగ మైనచో అదియె సర్వానర్థములకును దారితీయును. ఆధునిక శాస్త్రపరిశోధనాఫలితముగను, పాశ్చాత్యప్రపంచమునందు ప్రబలియున్న పారిశ్రామికాభివృద్ధిచేతను తరుచుగా నీ సంగ్రామములు సంప్రాప్త మగుచున్న వనియు, దౌర్జన్యమునకును, హింసకును దారితీయుచున్న వనియు తలంచుట భ్రమ,

ప్రమాదజనితము. మానవుని మానసమున సత్యము, అహింసలవలెనే ఆదికాలమునుండియు అసూయా ద్వేషములుకూడ కాపురముండుచువచ్చినవి. ఆధునికులు నీటిపై నౌకాది జలాంతర్గాములతోను, భూమిపై ఫిరంగులతోను, ఆకసమున వాయువిమానములతోడను ఒకరి నొకరు హింసించుకొనుచుండ ఈ సాధనము లేవియు లేనినాడు ఆదిమవాసులు రాళ్లు రప్పలతోను, కట్టె, కర్రలతోను కొట్టుకొనుచుండెడివా రనుట కెట్టి సందియమును లేదు. పారిశ్రామికాభివృద్ధివలన నేర్పడు అధికోత్పత్తి యేవిధముగ వినిమయము కావలెనో దానిని నిర్ణయించుట లెస్స గాని పారిశ్రామికాభివృద్ధియే కూడ దనుట వాస్తవికదృష్టి గలవా రెవ్వరికి నచ్చదు.

యంత్రమూలక మగు పారిశ్రామికాభివృద్ధికిని, దౌర్జన్యమునకును అవినాభావసంబంధమునుకల్పించుచు, భారతప్రజానాయకుడయిన గాంధిమహాత్ముడు రాట్నచిహ్నితమైన గ్రామపునర్నిర్మాణ విధానమును, గృహపరిశ్రమోద్ధరణను ప్రబోధించుచున్నాడు. సత్యము, అహింస అనెడి జంటసిద్ధాంతములయొక్క బాహ్య చిహ్నమే రాటమని గాంధిగారి మతము. మహాత్ముని యభిమతము ననుసరించి కాంగ్రెసు మహాసభ కూడా రాట్నచిహ్నితమైన ఆర్థిక పునరుద్ధరణనే భారత దేశమున కంతటికిని ప్రవర్తింపజేయవలె ననుచున్నది.

పారిశ్రామికాభివృద్ధికిని, దౌర్జన్యమునకును పరస్పర సంబంధ మెచ్చటను కన్పింపదు. పరిశ్రమలు స్వతస్సిద్ధముగ దోషసంకలితములు కావు. పాశ్చాత్య దేశములందు నేడు చెలరేగుచున్న దౌర్జన్య మంతయును ఆయాదేశములందలి సాంఘిక వ్యవస్థను బట్టిన్ని. ఆర్థికవిధానమును బట్టిన్ని ఏర్పడినదేగాని పారిశ్రామికాభ్యుదయమువలన కాదు. సోవియటు రషియా దేశమున పారిశ్రామికాభ్యుదయము దౌర్జన్యమునకు దారి తీసినదా? కావున భారతీయు లందరును గాంధిమహాత్మునివలె నిష్కామకర్మయోగు లైన నేతప్పు, సామాన్యమానవమాత్రులై ఇతర దేశముల ప్రజలతో బాటు సమస్త సుఖములను అనుభవింపవలె ననిన, భారత దేశము తక్కిన దేశములతో బాటును సర్వసంపదలతో తులతూగవలె నన్న మన దేశము కూడ పారిశ్రామిక విధానము ననుసరించుట తప్ప మార్గాంతరము లేదు.

పై విధముగ చర్చించినంతమాత్రమున గాంధి మహాత్ముని రాజకీయ నాయకత్వమునందు గాని, వారి ఆధ్యాత్మికశక్తిసంపన్నత్వమునందుగాని మాకు విశ్వాసము లేదని భావింపకుందురుగాక! శతాబ్దుల తరబడి పారతంత్ర్యమునందు మునిగిపోయి నిర్వీర్యమైన భారతజాతియందు స్వాతంత్ర్యభావమును, ఆత్మవిశ్వాసమును రగుల్కొల్పిన భారతనాయకులలో గాంధి మహాత్ము డగ్రగణ్యు డని మే మెన్నటికిని మరువజాలము. గత యిరువదేండ్లుగ భారతజాతి గాంధి మహాత్ముని యానతిని తలదాల్చి నడుచుకొనుచున్నది. భారతప్రజకు గాంధిమహాత్ముడు మకుటములేని మహీపతి యైయున్నాడు. గాంధిమాట వేదవాక్యమై పరగినది; పరగుచున్నది. ప్రాచీన భారతవర్షమందు విలసిల్లిన ఆధ్యాత్మికౌన్నత్యము గాంధిమహాత్మునియందు మూర్తీభవించుటంజేసి మహాత్ముని వాక్కు అమోఘముగ చలామణి యగుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు సూచించుమార్గము ముఖ్యముగ నిస్సహాయ స్థితియందున్న భారతీయులు రాజకీయ దాస్యబంధములను త్రెంపుకొనుటకు ఉత్తమ సాధనము కావచ్చును గాని ఆర్థికసమస్యాపరిష్కారమున కీయుగమున అంతగా నరిపడదని మానమ్మకము. గాంధిమహాత్ముడు మిశ్రమములేని, నూటికి నూరుపాళ్లు, సంపూర్ణ అహింసావాది. ఈసంపూర్ణ అహింసావాదమునందు మహాత్ముని యనుచరవర్గమునకే పూర్ణవిశ్వాసము లేదని పూనా తీర్మానమువలన ఈ వరకే స్పష్టమైనది. భారతవర్షము స్వపరిపాలనను సమకూర్చుకొనినపిమ్మట, కాంగ్రెసు ప్రభుత్వాధికార

మును వహించినయనంతర మైనను దేశమునందు శాంతి భద్రతలను నెలుకొల్పుటకుగాని, ఆత్మరక్షణకుగాని ఆయుధబలముపైనాధారపడకతప్పదు. ప్రపంచ మంతయు అస్త్రసన్యాస మొనర్చిననే తప్ప భారత దేశము ననుసరింప జాలదు. కావున దేశకాలపాత్రముల ననుసరించీ, ప్రస్తుత దేశావసరములను గుర్తించీ, భారతసంపదభ్యుదయమునకు సాధనము లెన్నియున్నను వాని నన్నిటిని మన మవలంబించుట కాక్షేపణ యుండనక్కరలేదు

అల్లకల్లోలముగ నున్న ప్రస్తుత ప్రపంచ పరిస్థితు లెటుల పరిణమించునో యని అన్ని దేశములును ఆతురత నందుచున్నవి. సంగ్రామజ్వాలలు ఐరోపాఖండమునుమాత్రమే యాక్రమించి యంతటితో చల్లారునని తలంచుటకు అవకాశములు తొలగుచున్నవి. జపాను ఇటలీ జర్మనీలతో గావించుకొనిన యొడంబడిక వలన ఐరోపా సంగ్రామ మేక్షణమైనను ఇటు దూర ప్రాచ్యమువరకును, అటు అట్లాంటికును దాటి పశ్చిమార్ధగోళము నంతనుగూడ వ్యాపింప నుంకించుచున్నది. ప్రపంచ మంతయు నీవిధముగ నొక పెద్ద యగ్నిగుండముగ మారు సూచన లెల్లెడలను గన్పట్టుచున్నవి.

ఈ ప్రపంచసంగ్రామమున యెవరెవ రేపక్షము వహించిరో ఇప్పటికి స్పష్ట మగుచున్నది. ఒకవైపున జర్మనీ, ఇటలీ, జపానులు పూర్వార్ధగోళ దేశముల నన్నిటిని తమలో తాము పంచుకొనుటకు సంసిద్ధమై నిలిచియున్నవి. ప్రాచ్యదేశములు జపాను ఆధిపత్యము నందు అడగి మడగి యుండవలె ననియు, ఐరోపా ఆఫ్రికాలు జర్మను ఇటాలియను ఆధిపత్యమునం దుండవలె ననియు వా రిదివరకే నిర్ణయించుకొనిరి. వీరిలెక్కలో ఈ మూడు దేశములకు దప్ప, ఇతర దేశములకు స్వాతంత్ర్యమనునదిగాని, సమానప్రతిపత్తి గాని యుండరాదు. రెండవ వైపున, బ్రిటనును బ్రిటిషు సామ్రాజ్య దేశములును నిలిచియున్నవి. అమెరికా యునైటెడు స్టేట్సు స్వయముగ నిపుడు యుద్ధమున దిగకపోయినను, జర్మనీ ఇటలీ జపానుల నోడించుటకు బద్ధకంకణమై, బ్రిటను, చైనాలకు బాసటమై నిలిచి, సర్వవిధముల సహాయ మొనర్చుచున్నది. సోవియటురష్యా యేవైపునగాని బహిరంగముగ తన అభిమానమును ప్రకటింపక తటస్థముగనే యున్నను జర్మనీ కొనర్చుచున్న సహాయమును గమనింపకుండజాలము.

సంగ్రామానంతరము ప్రపంచపరిస్థితి పూర్తిగా మారిపోవు నని యుభయపక్షములవారును దెలుపుచున్నారు. నియంతలు విజయమందునెడల, ప్రపంచమున చిన్నజాతుల స్వాతంత్ర్య ప్రతిపత్తికి అవకాశముండదను విషయము నెల్లరు నూహించుకొనగలిగినదే. బ్రిటిషు మిత్రమండలి విజయము వలన చిన్న రాజ్యములకు రక్షణ లభించుననియు, మానవసంఘనిర్మాణము గూడ మారి, ధనికనిర్ధనవిచక్షణ లంతరించి సరిసమానత్వము నెలకొనుననియు బ్రిటిషునాయకులు దెలుపుచున్నారు. ఆంగ్లదేశమున ప్రజలకు సంబంధించినంతవర కిందు కొంత యథార్థముండిన నుండవచ్చును. కాని, భారత దేశమునకుగాని, ఇతరవలస దేశములకుగాని సంబంధించినంతవరకు, వాని ప్రతిపత్తియం దెక్కువమార్పులు జరుగుసూచనలు గనిపింపవు. అట్టిది జరుగబోవునెడల బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు తమ యుద్ధాశయములందు భారత దేశమునకు స్వాతంత్ర్యము నిచ్చుటయనునది ముఖ్యాంశముగ ప్రకటించి యుండుటయు, కాంగ్రెసువారి పూనాతీర్మానమును ఆమోదించుటయు జరిగియుండెడిది. మన దేశమున, రాజ్యాంగ ప్రతిష్టంభన మేర్పడి 18 నెల లగుచున్నది. ఇంతకాలమునుండియు 7 రాష్ట్రములయందును శాసనసభలను, మంత్రివర్గములను రద్దు చేసి, గవర్నరులు తమ తాబేదారుల సలహాతో పరిపాలనను సాగించుచున్నారు. కేంద్రప్రభుత్వము యథాపూర్వముగనే, నిరంకుశాధికారవర్గముచే నిర్వహింపబడుచున్నది. సంగ్రామానంతరము భారత దేశము యొక్క స్వాతంత్ర్యప్రతిపత్తి నంగీకరించెద మని బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు వాగ్దాన మొనర్ప నిరాకరిం

చిరి. దానికి బదులు, సంగ్రామానంతరము సాధ్యమైనంత త్వరలో రాజ్యాంగము సంస్కరింపబడు ననియు, అధినివేశప్రతిపత్తి యొసగబడు ననియు మాత్రము వాగ్దాన మొనర్చిరి. కేంద్రమున, ప్రస్తుతమున్న కార్యనిర్వాహకవర్గమునందు మరికొందరు ప్రజాప్రతినిధులు చేర్చుకొనబడుదురని రాజప్రతినిధి ప్రకటించెను గాని, భారతశాసనసభకు బాధ్యతవహించు కార్యనిర్వాహకవర్గమును నియమింపవలె నను కాంగ్రెసువారి కోరికను నిరాకరించిరి. భారతజాతీయ స్వాతంత్ర్య ప్రదానమునకు ముస్లింలీగు కాంగ్రెసు వివాదములను ప్రతిబంధకముగ తెలుపుచున్నారు. కేంద్రమున జాతీయ ప్రభుత్వము నేర్పరచిన యెడల యుద్ధ నిర్వహణ ప్రయత్నము ఇంకను ఉత్సాహముతో సాగింపబడు నని భారతజాతీయనాయకులు సూచించినను బ్రిటిషు ప్రభుత్వవైఖరియం దెట్టి మార్పును గలుగలేదు. ఇండో-బ్రిటిషు సహకారము శాశ్వతముగ నుండవలె ననుచుండిరే గాని బ్రిటిషునాయకులు భారతదేశ అంతస్సును, భారతదేశ జన్మస్వత్వమైన స్వాతంత్ర్యమును మాత్రము గుర్తించుటలేదు. అందుచే, దేశమునందు వ్యాపించియున్న రాజ్యాంగప్రతిష్టంభన ఇంతలో అంతమొందు సూచనలుగాని, సంగ్రామానంతరము బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు భారతదేశమునకు స్వపరిపాలనము నొసగెదరను ఆశకు అవకాశముగాని కనిపింపవు. ఇట్టి విషమ పరిస్థితియందుగూడ బ్రిటను భారతదేశముపై పట్టును సడలించు నుద్దేశమును వెల్లడింపకుండుటచే, బ్రిటనుతో సంబంధములు త్రెంచుకొని సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యముకొరకు కృషి సలుపవలెనను అభిప్రాయము ప్రజలందరిలోను నిదివరకుకంటె నెక్కుడుగా వ్యాపించుచున్నది.

భారతదేశమునకు స్వరాజ్య మెటులో, ఆంధ్రులకు ఆంధ్రరాష్ట్రమంత ముఖ్యమని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణోద్యమము ప్రారంభమై ఇరువదియేడు సంవత్సరములు దాటినను ఆంధ్రరాష్ట్రసిద్ధి నాటి కెంతదూరమున నున్నదో నేటికిని అట్లే యున్నది. ఈస్థితి ప్రజలలో నిస్పృహను, ఆంధ్రరాష్ట్ర మసలు సిద్ధించదేమో యను నిరాశనుగూడ కలుగజేయుచున్నది. కాని, పరిస్థితుల నన్నిటిని అవలోకించినచో ఈనిరాశ కెంతమాత్రము ఆధారము కన్పింపదు. భారతదేశమునకు స్వరాజ్యమువలెనే ఆంధ్రులకు స్వరాష్ట్రముకూడ నేడు గాకున్న రేపైనను వచ్చితీరు ననుట కెట్టి సందియమును లేదు.

కాని ఒకవైపున బ్రిటిషుప్రభుత్వము యుద్ధమున నిమగ్నమైయుండ మరియొకవైపున దేశములో కాంగ్రెసువారు మంత్రిపదవులను వదలి సత్యాగ్రహోద్యమమును సాగించుచున్న సమయమున, నిపుడు ఆంధ్రరాష్ట్రమునకై యాందోళనను సాగించుట ఉచితమా, యుక్తాయుక్తమా యని యనుమానించుటలో విపరీతమేమియు లేదు. దీనికి తోడు రాయలసీమ జిల్లాలను, సర్కారుప్రాంతములను నైజామున కొనగవలె నను సూచనలుగూడ అటనట బయలుదేరుచున్నవి. పాకిస్థాన వాదులు భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర నిర్మాణోద్యమమును తాము గోరు భారతదేశ విభజనోద్యమముతో పోల్చుకొనుచున్నారు. తాత్కాలికముగ ఇన్ని చిక్కులు మనల నెదర్కొనుచున్ననుగూడ ఆంధ్రులు ఆంధ్రరాష్ట్రాశయము నేమాత్రమును మరువరాదు. తదీయస్ఫూర్తికై చేయుప్రయత్నముల నెంతమాత్రము సడలింపరాదు. రాష్ట్రనిర్మాణ మేర్పడులోపుగ ప్రజలు తమంత దా మిపుడు చేసుకొనగల ప్రయత్నము లనేకములు గలవు. రాష్ట్రనిర్మాణ మనగా ప్రత్యేకశాసనసభ, గవర్నరు ప్రభుత్వము యేర్పరచుకొనుటయే యని తలంపరాదు. అట్లెంచినయెడల, ఆంధ్రప్రజాభ్యుదయమునకు ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము యెంత సహాయపడినదో, ఆంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణముగూడ అంతియే తోడ్పడగలదు. ఆంధ్రాభ్యున్నతికి ప్రత్యేకరాష్ట్ర మొక సాధనముగాని అదియే పరమలక్ష్యము గాదు. ఇపుడు రాజకీయముగ ప్రత్యేక

రాష్ట్రమేర్పడుసూచన లేకపోయినను, ఆంధ్రదేశమును ఆర్థికముగను అభివృద్ధిచెందునట్లు ప్రయత్నించవలయును. రాష్ట్రము వచ్చినతరువాత నీ ప్రయత్నములు ఎక్కువగ సఫలమగునను విషయమున నేమియు చేయజాలమని చెప్పుటకు వీలులేదు. హిందూదేశమున మిగిలిన ప్రాంతములతో పోల్చినయెడల ఆంధ్రప్రాంతము పరిశ్రమలలో చాల వెనుకబడియున్నది. ఇతరప్రాంతములనుండి వచ్చెడు వస్తుసామగ్రిని మనదేశమునందే తయారుచేసుకొనుట కెంతయో అవకాశమున్నది. కాని ఆవైపున కెవరును దృష్టిని మరల్చుటలేదు. మనదియని చెప్పుకొనుటకు ఆంధ్రుల కొకబట్టలమిల్లు లేదు. ఒక కాగితపుమిల్లు లేదు. ఒకఖనిజపరిశ్రమ లేదు. చివరకు సబ్బులపరిశ్రమకు గూడ మనము నోచుకొనలేదు. తెల్లవారి లేచినది మొదలు ప్రతివస్తువునకును మనమితరరాష్ట్రములపై నాధారపడవలసిన యవస్థలోనున్నాము. రాష్ట్రము సిద్ధించువరకీ స్థితి యిటులే యుండనక్కరలేదు ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చువర కుపేక్షించి యూరకొనుటకంటె, స్వప్రయత్నముచేత నీపరిశ్రమల నిప్పటినుండియు మనదేశమున నెలకొల్పుకొని పోషించుకొనుచుండు టవసరము.

ఆంధ్రోద్యమవ్యాప్తికొరకు అచ్చటచ్చట విద్యార్థిబృందములు, ఆంధ్రవారోత్సవములు జరుపుచుండుట శుభసూచకము. రాష్ట్రనిర్మాణము, రాష్ట్రాభ్యుదయము ముందుముందు ఈ విద్యార్థులమీదనే ఆధారపడి యున్నది. అందుచే, ఆంధ్రదేశమును గురించియు, ఆంధ్రవిజ్ఞాన, సంప్రదాయములనుగురించియు విద్యార్థులయందు ప్రబోధము జరుగవలసియున్నది. ఇపుడు తెలుగుజిల్లాలలో ఒక ప్రాంతమువారినిగురించి మరియొకప్రాంతమువారికి తెలియకున్నది. ఇట్టి పరిస్థితి మారవలెను. ఆంధ్రరాష్ట్రమును సుస్థిరమగు పునాదులపై నిర్మించుటకు నాయకులును, యువకులును ఇప్పటినుండియును గూడ సత్వరప్రయత్నము చేయవలసియున్నది.

మే మడుగుటయే తడవుగా మా కోరికను మన్నించి వ్యాసములు చిత్రములు పద్యములు పంపి ఈ సంచిక ప్రచురణకు తోడ్పడిన కళాభిజ్ఞు లందరికిని మా కృతజ్ఞతాభివందనముల నందజేయుచున్నాము. ఇకముందు కూడ యిప్పటివలెనే మా ప్రయత్నములకు తోడ్పడెదరని ఆశించుచున్నాము. ఈ వృషసంవత్సరము విశ్వమానవకల్యాణప్రదమై భారతజాతీయాభీష్టసిద్ధి సంధాయకమై, ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణానుకూలమై మా పాఠకులకు, ఆంధ్రమహాజనులకు ఆనందప్రదమై విలసిల్లుగాక.

'వృష' ప్రశంస

శ్రీ వక్కలంక శ్రీనివాసరావు

స్వాగతం బోయి "వృష" నామ, స్వర్గధామ
ధాత్రిగతసోమ, పూతాత్మ, ధర్మధామ,
శాంతియుతరామ, విశ్వాసశక్తిభీమ
మనుజకల్యాణసౌధామ, మా, రమామ!

చైత్రవైశాఖ మాదిగఁ జెన్ను మీఱు-మాసములఁ గూడి సంతస మతిశయింప
భారతావని శాంతిని బాడుకొల్ప-వేడ్క నరుదెంచు నీ "వృష"
వివిధగతుల పాడిపంటల భాగ్యాన బరపుత ప్రజ!!

అరువదివత్సరంబులకు నారయవచ్చితె యో వృషాబ్దమా,
కరుణను ధాత్రి శాంతి నెఱేఁగప్పఁగ దీవనలిచ్చు వాగ్ధ్వనిన్
భరతతనూజులన్ గనుచుఁ బాలనసేసెద నంచు బాసలన్
మురిపెముతోడ సల్పు మిష ముగ్ధులుగాఁగ ధరామరుల్ మదిన్.

వృషనామవత్సరము, ప్రజ-కృషిఁ జేయుచు శాంతి భువిని గూర్చెడునటులన్
మిషఁ బూని మెలఁగుఁగావుత-వృషభాధిపుకృపను మెఱసి, వేవెలుఁగువలెన్!

అమరవరుల్ నుతింప భరతావనిఁ జల్లగఁ జూచి, దీక్షతో
సమరజయాభిలాషపరిషత్తు లనేకముఁ గూర్చి, గాంధిజీ
విమలవచస్సులన్ మగుడ విశ్రుత మానటు చక్కదిద్ది, శ్రు
సములగు భారతాంగనల సత్పథగాములఁ జేయుమా వృషా!

నీవు వసంత మాదిగల నిండునెలల్ బచరింపఁగాఁ దమిన్
భావి శుభాశుభంబులను భారతవీరుల కెల్లఁ జూప, మా
కీవె శరణ్య మంచు నిను నెల్లరు ప్రీతి నుతింత్రు, వారలన్
బ్రోవవె ఆయువున్ సిరిని బాల్పుగ నిచ్చుచు నో వృషాబ్దమా!

విషునామవత్సరం బని
వృషనామాబ్దం బటంచు, వివిధగతి జనుల్
మిషఁ బూని యెటుల పిలచిన
"వృష" బాపురె, కినియఁబోక వృష్టి నొసఁగుమా!

నన్నయకు పూర్వము ఆంధ్రభాష

పూర్వపు తెనుగు శాసనములు

మన వాఙ్మయచరిత్రమున మొట్టమొదటి ప్రకరణమే సమస్యాబహుళమయిన పెద్దఘట్టము. మనభాష పుట్టుపూర్వోత్తరము లింకను దురవబోధములుగనే యున్నవి అసలు మనభాష పేర్లనుగురించియే ఇంకను ఎన్నో తికమకలు పడుచున్నాము. వానిని గురించి యింతవరకు ఒక నిశ్చితమయిన సిద్ధాంతమే కుదరలేదు.

ఆంధ్రము · తెలుగు

ఆంధ్రము, తెలుగు అను రెండుపదములను మనభాషకు పర్యాయపదములుగా వాడుచున్నాము. ఒకటేభాష కింతటి పరస్పరభిన్నములైన యివి పర్యాయపదములుగ నేర్పడుట ఎట్లు సంభవించిన దను ప్రశ్న ప్రప్రథమముననే కలుగుచున్నది. తెలుగేమిటి, ఆంధ్రమేమిటి అను జిజ్ఞాస పెక్కువాదములకు కారణమయినది. నిర్ణయమునకు తోడ్పడు నికరములయిన యాధారములు లేకపోవుటవలన యుక్తికి బలము దొరకి వాదములు బహుళము లయినవి. ఎన్నోవిధముల ఎందరో యీవాదమును పరిష్కరించినారు. కాని ఏపరిష్కారమునకును ఇంతవరకు సర్వజనాంగీకారము లభింపలేదు; లభించుటయు కష్టమే. ఈ పదములకు గల భేదమును పురస్కరించుకొని అసలు తెలుగువారు వేరు, ఆంధ్రులు వేరు అను వాదములును పుట్టినవి. ఆంధ్రులు అసలు ఇచ్చటివారు కారని, ఇతరప్రాంతములనుండి యిచ్చటికి వచ్చినారని, ఇచట మొదటినుంచి నివసించుచున్న జనులు తెలుగువారని, ఇది అసలు తెలుగుదేశమని, ఆంధ్రు లిచటికి వచ్చి తెలుగులతో కలిసిపోయి ఆ రెండుతెగలవారికి గల భేద మంతరించిన పిదప ఆంధ్ర, తెలుగుపదములు పర్యాయపదములుగ నేర్పడినవని కొందరివాదము. ఇప్పటి రాయలసీమ అసలు తెలుగుదేశమని, సముద్రతీరస్థదేశము ఆంధ్రమని మరికొందరి యభిప్రాయము. ఇట్లే వాదములలో ఇంకను భేదములున్నవి. వానినన్నిటిని ఇచట నుటంకించుట యనవసరము.

ప్రబల ప్రమాణములుగ ఎన్నదగిన శాసనములను బరిశీలించినచో ప్రాచీనకాలమున ఆంధ్రులు అంధ్రులుగనే వ్యవహరింపబడినట్లు తెలియగలదు. పురాణములునయితము ఆంధ్రులను అంధ్రు లనియే వ్యవహరించియున్నవి. క్రీస్తుశకము అయిదారు శతాబ్దులనాటినుండి అంధ్రపదమును, అంతకుపూర్వము అంధపదమును శాసనములందు గానవచ్చును. అంధపదము క్రీస్తుశకము మొదటిశతాబ్దులలోని ప్రాకృత శాసనములలో గానవచ్చును. ప్రాకృతమున అంధ్ర అంధ మైనది. ప్రాచీన బౌద్ధత్రిపిటక వాఙ్మయమునందును, ప్రాచీన జైనవాఙ్మయమునందును అంధ్రులు అంధులని,

రచయిత:

శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ

అంధకులని వ్యవహరింపబడియున్నారు. తెలుగుపదము శాసనములలో పది, పదునొకండవశతాబ్దులనుంచి కాని కానరాదు. తెలుగు, తెలుంగు, తిలంగ, తిలింగ రూపములతో శాసనవాఙ్మయమున అది కనబడుచున్నది. అప్పటికే తెలుగు, ఆంధ్రములు దేశనామములుగను, జాతివాచకములుగను పర్యాయపదము లయినవి. పది, పదునొకండవ శతాబ్దులకు పూర్వము పురాణములందు కాని, శాసనములందుకాని, జైన బౌద్ధవాఙ్మయము లందుకాని దేశనామముగగాని, జాతివాచకముగగాని తెలుగుపదమే కానరాదు. దీని ననుసరించి తెలుగుజాతి వేరుగ నొకటి యుండె ననుటకుగాని, తెలుగు దేశము వేరొకటి యుండె ననుటకుగాని ఆధారములు లేవు.

ఆంధ్రపదము జాతివాచక మని పురాణములను బట్టియు, బౌద్ధ జైన వాఙ్మయములనుబట్టియు స్పష్టమగుచున్నది. ఆంధ్రజాతి బహుపురాతనమయినదని ఐతరేయ బ్రాహ్మణమునుబట్టి మనకు దెలియుచున్నది. ఈ బ్రాహ్మణమునాటికి ఆంధ్రులు ఆర్యావర్త సీమావధులందు నివసించుచుండిరి. వీ రొకప్పుడు ఇప్పటి సంయుక్తరాష్ట్రములం దుండినట్లు అనుమానింప నవకాశము కలదు. అంధవన మనుపేర నొకవనము ఉత్తర కోసలమున నుండినట్లు విదేశబౌద్ధయాత్రికుల గ్రంథముల వలన దెలియుచున్నది. ఇది బౌద్ధవాఙ్మయమున ప్రసిద్ధమైన జేతవనమునకు వాయవ్యదిశ నుండెను. ఇక్ష్వాకు వంశజుల కాణాచియైన ఉత్తరకోసలమునకు బుద్ధునికాలమున శ్రావస్తి రాజధాని. అంధవన, జేతవనములు రెండును ఆనగరము పరిసరములందలివే. ఆంధ్రుల ననుసరించియే ఆవనమునకు అంధవన మనుపేరు కలిగినదని నాయూహ. ఆంధ్రజనపదము నంటియున్న యరణ్యప్రదేశము అంధవన మనుపేర వ్యవహరింపబడియుండును. శ్రావస్తికిని, ఆంధ్రులకును కొంత సంబంధ ముండినట్లు అంధవనము ననుసరించియేకాక పురాణప్రమాణము ననుసరించియు సంశయింపదగియున్నది. శ్రావస్తీనగర నిర్మాతయైన శ్రావస్త, లేక శ్రావస్తక మహారాజు ఇక్ష్వాకువంశజుడయిన వికుక్షికి ఆఱవతరమువాడని, అతని తండ్రిపేరు ఆంధ్రుడని వాయుపురాణము తెలుపుచున్నది (వాయు పు. అ. ౮౮, ౨౪-౨౯, విష్ణు పు. అ. ౪, ౨-౧౨). కాని మత్స్య, బ్రహ్మపురాణములు అతడు యువనాశ్వకనూజుడని, ఆర్ధమహీపతి మనుమడని చెప్పుచున్నవి వాయుపురాణోక్త ఆంధ్రుడే యీ ఆర్ధుడు. ఇతనినే భాగవతపురాణము, పొరపాటున కావచ్చును, చంద్రుడని పేర్కొనుచున్నది. ఈశ్రావస్తి సంయుక్తరాష్ట్రములయందలి అయోధ్య (Oudh) జిల్లాయం దుండెను.

దక్షిణకోసలము కళింగదేశముపొరుగున నున్నది. ఇక్ష్వాకువంశజులు కొందరు దక్షిణమునకు వలసవచ్చి యచ్చట స్థిరనివాసము కుదుర్చుకొనుటచేతనే దక్షిణకోసల మిచట ఏర్పడుట సంభవించియుండును.

ఇక్ష్వాకులకును ఆంధ్రదేశమునకును సంబంధము కలదనుటను నాగార్జునునికొండ, జగ్గయ్యపేట శాసనములు రూఢిపరుచుచున్నవి. వీనిననుసరించి చూడగా ఆంధ్రులు ఉత్తరకురుభూములనుండి క్రమముగా దక్షిణమునకు వచ్చి కృష్ణా గోదావరీ తీరప్రదేశములను తమ జన్మదేశములుగ జేసికొనిరని విదితముకాగలదు. ఆంధ్రులు ఇక్ష్వాకువంశజులయినను, విశ్వామిత్ర సంతతి వారయినను ఉత్తరదేశమునుండి దక్షిణమునకు వచ్చిన యార్యజాతివారనుట స్పష్టము. ఇచ్చటికి వచ్చినపిదప ఆంధ్రులకు ఇరుగుపొరుగుల నుండు జాతులవారితో సంపర్కము హెచ్చినది: ప్రాంతీయభాషా సంసర్గమున వారిభాషయు చాలమార్పుచెందినది. ఉత్తరదేశస్థ ఆర్య జనపదములతో సంబంధము తెగిపోయినది. కాగా, ఆంధ్రులలో దాక్షిణాత్యభాషాచార సంప్రదాయములు వెలసి బలపడినవి. ఆంధ్రులు చివరకు పంచద్రావిడుల లోనివారయినారు. ఆంధ్రు లిచ్చటికి వచ్చినపిదప దాక్షిణాత్యభాషల సంసర్గ, సంమిశ్రణమున పరిణతి చెందిన వారిభాషయే తెలుగైనదని నాయూహ. ఆంధ్రము జాతివాచకమని, తెలుగు వారి భాషాసంకేతమని నాతలంపు. ఈకారణముననే కావచ్చును దాక్షిణాత్య భాషలలోని కెల్ల తెలుగే పరిపూర్ణత నందుటకు కట్టకడపటి దయినది. తెలుగు రూపొంది కావ్యప్రసిద్ధి నందుటకు చాల కాలము పట్టుటకును ఇదియే హేతువైయుండవచ్చును. క్రమాభివృద్ధి పరిణామముల నొంది తెలుగు చక్కగ పరిణతిచెందునాటికి ఆంధ్ర, తెలుగుపదములు జాతికిని

భాషకునుగూడ పర్యాయవాచకములుగ రూఢములయి నవి. తెలుగుపదము శాసనములందుకాని, పురాణము లందుకాని క్రీస్తుశకము పదిశతాబ్దులవరకు కానరాక పోవుట ననుసరించి యీయూహయందు కొంత సత్య ముండవచ్చు ననిపించుచున్నది కాని యిది రాయిగుద్ది నట్లు చెప్పదగిన సిద్ధాంతముకాదనియు, ఊహామాత్రమే యనియు, ప్రస్తుతము మనకు దొరకిన యాకరముల ననుసరించి యిట్లూహింప ననువైనదనియు జ్ఞాపకముంచు కొనవలసియున్నది.

ఇక తెలుగు ప్రాచీన స్వరూప మెట్లుండె నన్నది విచారింపవలసియున్నది. నన్నయభట్టారకుని నాటి నుండి మన తెలుగుభాష ఎట్టెట్లు మార్పుచెందుచు వచ్చినదియు, ఏయేరీతుల వృద్ధిచెందినదియు దెలిసికొను టకు గ్రంథజాలము కావలసినంత యున్నది. నన్నయ భట్టారకునికి పూర్వము, అనగా పదునొకండవ శతాబ్దికి మునుపు తెలుగుభాష తీరుతీరువ లెట్లుండినదియు తెలిసికొనుటకు గ్రంథములులేవు. అందువలన మనకు శాసనములే శరణ్యము.

ప్రాచీన శాసనములు తెలుగు

శాసనములను గురించి ముఖ్యముగా జ్ఞాపక ముంచుకొనవలసిన విషయములు ఒకటి రెండు కలవు. శాసనములలోని భాష కడుపరిమితమయినది; పరిమిత ప్రయోజనమును కలది. చేసిన భూదానమును కాని, మరియొక దానమును కాని తెలుపుటకే శాసనములు పుట్టినవి. అందువలన ఆయక్కర కెంతభాష యవసరమో అంతవరకే శాసనము లందు దొరకును. దానానుపాలనాదులవలన గలుగు మంచిచెడ్డలు కూడ శాసనము లందు వివరింపబడుటవలన దానమును దెలుపుట కవసరమైనవేకాక ఈ సంబంధమైనవి కూడ మరికొన్ని పదములు దొరకును. ఎన్ని దొరికినను అవి లెక్కపెట్టదగినవేకాని అపరిగణనీయములు కావు.

నన్నయకు పూర్వపుకాలమును స్థూలముగ రెండు విభాగములు చేయవచ్చును. క్రీస్తుశకారంభము నాలుగవ శతాబ్దినుండి పదునొకండువరకు సంస్కృత శాసన కాలము. అటుతరువాతిది శిలా శాసనకాలము; శిలా శాసనము లన్నియు శిలలమీద చెక్కినవి; సంస్కృతభాషా శాసనములన్నియు తామ్ర ఫలకముల పై చెక్కినవి. సంస్కృత తామ్రశాసనయుగ మయిన పిదప ఒకవిధముగ శిలా శాసనయుగమని నుడువ వచ్చును. అట్లని తామ్రశాసనయుగమున శిలాశాసనము లసలే లేవని యూహింపరాదు; ఉన్నవికాని తామ్రశాసనములవలె విరివిగా గానరావు. శిలా శాసనములు కొలదిగా దొరకినను అవి మన కెక్కువ యుపకారకములు. మన దేశమున దొరకిన ఈ శిలా శాసనములలోని భాష తెలుగు.

తామ్రశాసనములు తెలుగు శిలాశాసనములకు ముందునుండియు నున్నవి. వానిలో ఎక్కడ ఏ తెలుగు పదమయినను కనబడుట సంభవించినయెడల మనకు పెన్నిధి దొరకినట్లే. తామ్రశాసనయుగమున ఆంధ్ర దేశము ఒక్కొక శతాబ్ది గడచినకొద్ది తెలుగు మీరినది. తెలుగుకు రూపురేఖ లమరి అది క్రమముగా ప్రబల మయినది. ఈ ప్రాబల్యముననే శిలాశాసనములు సొంతముగ తెలుగుననే వెలసినవి. తెలుగునకు దేశమున క్రమముగా దొరకుచువచ్చిన యాదరాభిమానముల వలన ఒక్కొక శతాబ్ది గడచినకొద్ది ఏ రూపముననో ఒక రూపమున తెలుగుపదములు తామ్రశాసనములలో గూడ దూరినవి.

తామ్రశాసనములలో మొట్ట మొదట దానమిచ్చిన గ్రామనామము మాత్రమే తెలుగునకు సంకేతముగ నుండుచువచ్చెను. అటుతరువాత కొంత కాలమునకు దానమిచ్చిన గ్రామమునకు సీమావధులు (సరిహద్దులు) పేర్కొనబడుచు వచ్చుటచేత మరికొన్ని ఆంధ్ర పదములు తామ్రశాసనములలో నుదాహృతము లయినవి. ఇట్లు దాన మిచ్చిన భూమికికాని, గ్రామమునకుగాని సరిహద్దులను దెలుపుట ఆచారముకాగా నాడాంధ్రదేశమున వ్యవహారమునందుండిన క్షేత్రనామములు, గ్రామ నామములు తామ్రశాసనములలోని కెక్కినవి. ఇదయినను సంస్కృత వేషమును ధరించియే; సంస్కృత వర్ణక్రమముననే. ఉదాహరణమునకు చూడుడు: 'ముణ్డూర గ్రామే'; 'కమ్బురాఞ్చెరువే'; 'ప్రాలూర గ్రామే'; 'గొల్లతెంకిః'; 'చెఱుకుమడ్లుళ్ళ'; 'పోతురాయుః'. సంస్కృత వర్ణక్రమముననుసరించి, విభక్తి

ప్రత్యయమో, విభక్తిరూపమో, విసర్గమో తగిలించు కొన్నచో ఊరిపేరులును, క్షేత్రముపేరులును సంస్కృత తామ్రశాసనములలోని కెక్కుటకు యోగ్యతగడించు కొన్నవన్న మాటే.

దేశమున తెలుగు ఎన్నికకాంచిన కొద్ది తామ్ర శాసనములయందవి యున్నవి యున్నయట్లు సంస్కృత ప్రత్యయముల తగులుబడి లేకయే నిలబడుటకు బలము కలిగినది.

పైని చెప్పిన విషయముల ననుసరించి మనకు ప్రాచీన శాసనములలోగానవచ్చు మొదటి తెలుగుపేరులు గ్రామ నామములవే యని తెలియగలదు. తామ్ర శాసనముల లోను, శిలాశాసనములలోను గానవచ్చు తెలుగును బట్టి మనము తెలుగుబాస ప్రాచీన స్వరూపమును దెలిసి కొనవలసియుండును.

శాసనములలో గానవచ్చిన మొట్టమొదటి తెలుగు పదము 'నాగబు.' ఇది అమరావతీ స్తూపశాసనములలో కానవచ్చినది. అందువలన ఏ మూడవ, నాలుగవ శతాబ్దినాటిదో కావచ్చును. శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు దీనిని భారతిలో ప్రకటించినారు. మహా నాగ ప్రతిమ క్రింద ఈ శాసనమును జెక్కియుందురని వారన్నారు. కావచ్చును. ఇప్పుడా నాగ ప్రతిమ శిథిల మగుటచేతనో, త్రవ్వినపుడు పగిలిపోవుటచేతనో ఈ 'నాగబు' శాసనమొక్కటియే మనకు దక్కినది. 'నాగబు' అనగా 'నాగంబు-నాగము' అన్నమాట. ఈ శాసనము ననుసరించి క్రీస్తుశకము మూడవ శతాబ్ది నాటికే తెలుగునకు ఒకరూప మేర్పడెనని యూహింప వచ్చును.

గ్రామనామ వాచకములు:

ప్రాచీన తామ్రశాసనములలో ఆంధ్రదేశ గ్రామములనేకము లుదాహృతములయినవి అప్పటి యూరి పేళ్ల ననుసరించి మన ప్రాచీన భాషాస్వరూపము కొంత బోధపడగలదు. అదియునుగాక ఆ పూర్వపుపేరు లెట్లు మారినవో తెలిసినచో భాషమారుచు వచ్చుటలో నేసూత్రముల ననుసరించినదియు గొంత తెలియ గలదు. సాధారణముగ మన గ్రామనామములు పఱ్ఱు, కుఱ్ఱు, దొఱ్ఱు, ఊరు, ప్రోలు, వాడ, వాటి, కొలను, చెఱువు, పల్లి, పూండి మొదలైనవాటితో నంతమైనవి. పేర్ల చివర సాధారణముగ నివి కనబడును. చూడుడు: ఉదాహరణము.

పాంబఱ్ఱు	దొంతికుఱ్ఱు	తాండివాడ
కొంబఱ్ఱు	మండదొఱ్ఱు	కొకండివాడ
నిడుంబఱ్ఱు	ప్రొంతుకూరు	గుద్దవాడి
మొనంబఱ్ఱు	కొంతలూరు	ద్రోణవాడి
దిగుంబఱ్ఱు	క్రానూరు	ఒడ్డవాడి
కలుచువుంబఱ్ఱు	మల్లప్రోలు	కోరుకొలను
పొలకుంబఱ్ఱు	కొల్లిప్రోలు	పూంగొలను
పసపుంబఱ్ఱు	చేంబ్రోలు	రాంగొలను

కలుచెఱువుల	చెఱకుంబల్లి
రొంపిచెఱువుల	పెసరుంబల్లి
మహాదేవిచెఱువుల	నారికెడంబల్లి
జక్కనచెఱువుల	పెనుంబూండి
పోకనచెఱువుల	వడ్లంబూండి

ఈ పై ప్రత్యయములలో పఱ్ఱు పఱితిగను, కుఱ్ఱు కుఱితిగను, దొఱ్ఱు దొఱితిగను కూడ వ్యవహరింపబడుట కలదు. ప్రోలన్న పట్టణము. వాడ, వాటి- నివాసప్రదేశము. వాటి వాడుకలో వాడియైనది. వాడిలోని 'డి' 'ది'గ నుచ్చరించుటయు, వ్రాయుటయు కూడ గలదు. అందువలన 'వాడి' 'వాది' యైనది. పూండి యన్నది శివారు గ్రామము. పూర్వము బ్రాహ్మణుల కగ్రహారము దాన మిచ్చునపుడు గ్రామగ్రాసముగ నొక చిన్నపల్లె నిచ్చుటకూడ ఆచారము; ఏలన, బ్రాహ్మణులు వ్యవసాయముచేయుట ధర్మశాస్త్రముల ననుసరించి కూడదు గనుక వ్యవసాయముచేయు రైతాంగ ముండుటకీ గ్రామ గ్రాసము నిచ్చువారు. గ్రామగ్రాసపు పల్లెకే పూండి యన్న నామము తొలుదొల్త చెల్లుచువచ్చినది. కాని కాలక్రమమున దాని విశిష్టత పోయి సామాన్యగ్రామ వాచకమైనది. గ్రామగ్రాసపు పల్లెలు పదునాలుగవ శతాబ్దిని కూడ నుండెననుటకు,

"మూఁడు గ్రామగ్రాసములతోఁడఁ గూడంగ
మోపూరు పాలించె ములికినాట"

అని క్రీడాభిరామమున వినుకొండ వల్లభరాయుడు,

పై గ్రామనామములను పరిశీలించినచో కను, పెను, మొన, నిడు, దగ్గు, దిగు, పాము, కోము— వీనికి పట్టును, చెఱకు, పెసరు, పసపులకు పల్లియును, పెను, వడ్లపదములకు పూండిని చేర్చిన పైరూపము లేర్పడిన వనుట స్పష్టమగును. వానికి సరియైన యిప్పటిరూపములు దిగువ నిచ్చుచున్నాను.

కనుం + పట్టు = కనుంబట్టు = కనుమట్టు
పెనుం + పట్టు = పెనుంబట్టు = పెనుమట్టు
మొనం + పట్టు = మొనంబట్టు = మొనమట్టు
నిడుం + పట్టు = నిడుంబట్టు = నిడుమట్టు
దగ్గుం + పట్టు = దగ్గుంబట్టు = దగ్గుమట్టు
దిగుం + పట్టు = దిగుంబట్టు = దిగుమట్టు
పాము + పట్టు = పాంబట్టు = పామట్టు
కోము + పట్టు = కోంబట్టు = కోమట్టు
చెఱకు + పల్లి = చెఱకుంబల్లి = చెఱకుమల్లి = చెఱకుమిల్లి
పెసరు + పల్లి = పెసరుంబల్లి = పెసరుమల్లి = పెసరుమిల్లి
పసపు + పఱ్ఱు }
పసు + పఱ్ఱు } పసపుంబఱ్ఱు = పసుంబట్టు = పసుమట్టు
కలుచువు + పట్టు = కలుచువుంబట్టు = కల్చుంబట్టు = కంచుమట్టు

మన గ్రామనామములలోని కొలను, చెఱువుల పదము లిపుడు కొల్లు, చెర్లలుగా మారినవి.

కోరుకొలను = కోరుకొల్లు
మాంగొలను = మాంగొల్లు
రాంగొలను = రాంగొల్లు = రాయోలు
కలుచెఱువుల = కలుచెర్ల
రొంపిచెఱువుల = రొంపిచెర్ల
మహాదేవి చెఱువుల = మాదేవిచెర్ల = మాచెర్ల
జక్కన చెఱువుల = జక్కంచెర్ల
పోకనచెఱువుల = పోకంచెర్ల.

ఇట్లే మల్ల + ప్రోలు = మల్లప్రోలు = మల్లవోలు
బిక్క + ప్రోలు = బిక్కప్రోలు = బిక్కవోలు = బిక్కవోలు
చేం + ప్రోలు = చేంబ్రోలు = చేబోలు

మావుండూరు మాముడూరు; మావిండిపల్లి మామిడిపల్లి అయినది.

తామర + వాడ = తామరవాడ = తామరాడ
ద్రోణ + వాడి = ద్రోణవాది = ద్రోణాది
ఒడ్డ + వాడి = ఒడ్డవాది = ఒడ్డాదియైనది.

ఈ పై మార్పుల ననుసరించి మనము కొన్ని సూత్రములను గమనింపవచ్చును. ఆగమముగావచ్చిన అనుస్వారమునకు పరమైన పట్టు, పల్లి, పూండులు ప్రాచీనాంధ్రమున బట్టు, బల్లి బూండిగా వ్యవహరింపబడి నేడు మట్టు, మల్లి-మిల్లి, మూండి మూడిగా మారినవని నిశ్చయింపవచ్చును. ఈసూత్రము ననుసరించి అర్వాచీన రూపములకు ప్రాచీన రూపములును, ప్రాచీనరూపములకు అర్వాచీనరూపములును కనుగొనవచ్చును. ఇట్లే ప్రాచీనాంధ్రమున అనుస్వారపూర్వక 'డి' వర్ణము నేడు 'ణి'-'ని'గా మారినది: ఉదా: కాకాండి - కాకాణి - కాకాని; కాకండివాడ - కాకణివాడ - కాకణాడ - కాకనాడ. పండిదం = పణిదం; కొండికి = కొణికి.

అరియేడు, ఇడియూరు, ఎలియేరు- ఈ ప్రాచీనాంధ్రమునందలి రూపములు అర్వాచీనాంధ్రమున ఆరేడు, ఈడూరు, ఏలేరుగా మారినవి. ఈయుదాహరణముల ననుసరించి ప్రాచీనాంధ్రస్వరూపము కొంత గోచరింపగలదు.

మనుష్య నామములు

ఇక మనుష్యులపేర్లు చూతము. దోచిశర్మ, అగ్గిశర్మ, కుండిశర్మ, నన్నిశర్మ, కాటిశర్మ మొదలయిన ఇకారాంత పదములన్నియు శర్మపదము వాడని సందర్భములందు దోచియ, అగ్గియ, కుండియ, నన్నియ, కాటియ అని యకారాంతములుగా వ్యవహరింపబడెను. 'ఇయ'తో అంతములయిన ఇట్టి పదములు దోచె, అగ్గె, కాటె, కుండె, నన్నె అను రూపాంతరములను బొందుచువచ్చినవి. ఇట్టి రూపములను పదవ, పదునొకండవ శతాబ్దినాటి శాసనములో ఎన్నిటినైన చూడవచ్చును. ఉదా: ప్రోలె-ప్రోలియ; కేతె-కేతియ; బాదె-బాదియ మొదలైనవి. 'ఇయ' కాలక్రమమున 'అయ'గా మారగా నేటి దోచయ, అగ్గయ, కుండయ, నన్నయ, కాటయరూపములు సిద్ధించినవి.

నన్నయకు పూర్వము కానవచ్చు శాసనము లలో మనము ప్రధానముగ గమనింపవలసినవి మూడు పదములుకలవు (1) భోజక, (2) రట్టకుడి, (3) గామకుడి.

(1) భోజకులనగా ఊరిపెద్దలు, గ్రామప్రముఖులు. షైల్డర్స్ పాలీనిఘంటువునందు భోజక పదమునకు VillageHeadman అని యర్థముచెప్పబడినది గ్రామ భోజకులు రాజాధికార పురుషులలో ఒకరు. శాసనము లందు గ్రామ భోజకులు పేర్కొనబడినారు. భోజ, భోజక పదములు రెండును ఏకార్థ ప్రతిపాదకములు భోజశబ్ద వికృతి బోయ. పూర్వము బ్రాహ్మణులు గ్రామ భోజకులుగ నుండినట్లు శాసనములవలన మనకు దెలియగలదు. ఉదా ముదుగోన్డబోయ దుగ్గశర్మ్మ, ఇల్లేచేయబోర్బోయ, పొన్నభూర్బోయ, రాంపూర్బోయ మొదలయినవి బోయ, భోజ, భోజక పదములు నేడు బ్రాహ్మణులకు చెల్లుట కానరాదు, కాని నేడు వ్యవహారమునన్న బుగత, భుక్త పదములు భోజక శబ్ద భవములుకాని, తత్సంబంధులుకాని యైయుండునని నా యుద్దేశము. ప్రాచీనాంధ్ర శాసనములలో కానవచ్చు 'బోండు' పదము 'బోయండు' అనుదాని రూపాంతరము ప్రథమ ఏకవచనరూపము బోండు, బోఁడు, బోడు, బహువచనరూపము బోలు ఉదా' 'బోలు నల్వురాయుతోఁట'. బోలుపదము గౌరవ వాచకముగ ప్రయోగించుటయు కలదు. ఉదా 'బాదెబోల పన్నస' 'బోని'యన్నది ద్వితీయ, షష్ఠి ఏకవచన రూపము ఉదా: 'మండెబోనిచేను'

(2) ఇప్పటి రెడ్డిపదమునకు ప్రాథమికరూపము రట్టకుడి రట్టకుడి రట్టోడి, రఢ్డోడి, రద్దోడి, రట్టడి, రడ్డి అని పరిణామమున రూపాంతరములను పొంది తుదకిపుడు రెడ్డి యైనది రాష్ట్రకూట యనునది రట్టకుడిపదము యొక్క సంస్కృతరూపము. అదికూడ రాష్ట్రోఢ, రాష్ట్రౌఢ, రారోడ, రాఢ యని రూపాంతరములను పొందినది. రట్టకుడి, రాష్ట్రకూటపదములు పొందిన రూపాంతరముల నన్నిటిని మనము ప్రాచీన శాసనముల లోను, తరువాత వాఙ్మయమునను జూడగలము.

(3) రట్టకుడి వంటిదే గామకుడి. గామకుడి సంస్కృతమున గ్రామకూట యైనది. గ్రామప్రముఖులని ఆ పదమున కర్థము. గామకుడి (గ్రామకూట) గామోడ, గాముండ, గావుండ, గౌండ అయి నేడు గౌడు అయినది. ఉచ్చారణ సౌకర్యము ననుసరించి పదము అనేక వికృతులను పొందుననుట కివి యుదాహరణములు. ఎన్నిరూపాంతరములను పొందినను ఒక పద్ధతికి, ఒక సూత్రమునకు కట్టుపడియే అది మారుచుండు నన్న విషయము మనము గమనింపవలసి యుండును.

ఇతర విశేషములు

తెలుగుమాటలు కాదినుండియు సంస్కృత వర్ణ క్రమపద్ధతియే యేర్పడినదని యిదివరలో చెప్పియున్నాను. ఈ కారణమున నన్నయకాలమునకు చాల పూర్వమునకు బోయిన కొలది తెలుగుపదములలో అనుస్వారము కానబడదు. అనుస్వారమునకు బదులు వర్గాంత్యను నాసికములే వాడుకయందుండెను. కాలక్రమమున అనునాసికము లోపింపగా దాని స్థానమున అనుస్వారము వచ్చినది. అర్ధానుస్వార మసలులేదు. దేశి కవితనుగాని, మార్గకవితనుగాని సందర్భానుసారముగ అనుస్వారము నూది, తేల్చి పలుకువారు. ఊది పలికినది(సిద్ధము) పూర్ణానుస్వారమును, తేల్చి పలికినది (సాధ్యము) అర్ధానుస్వారముగను పరిణమించెను.

కడు ప్రాచీన కాలమునకు బోయిన కొలది తెలుగుపదములు పరుషబహుళములుగ నుండినట్లు కన్పట్టును ఉదా అకుఞ—(అగును), కరుసు, కర్త.

కొను, తిను మొదలయిన తెలుగుపదములు ప్రాచీన కాలమున ణజంతములుగ గనబడును, ఉదా పణి, కొణు.

తెలుగుపదములలోని క, చ, ట, త, పలకు పూర్వము రేఫసంశ్లేషమయిన అది లోపించి, పరవర్ణము ద్విత్వముం జెందును ఉదా. వర్చు—వచ్చు, పెర్గడ—పెగ్గడ, ఉర్పుటూరు—ఉప్పుటూరు, అర్క—అక్క.

పరస్థరేఫము వ్యతిపాతవిధి నొంది ప్రథమాక్షర సంయోగము చెందుటయు కలదు. ఉదా: పఱికి—ప్రిక్కి

ప్రక్కి; పుఱోలు—ప్రోలు; పెర్గడ — ప్రెగ్గడ; పఱంతూరు—ప్రాంతూరు—పాతూరు.

పూర్వపు తెలుగు శాసనములను బరిశీలించిన చో సముచ్చయ ప్రత్యయ మిప్పటివలె 'ను' గా గాక అఱవమునందువలె 'ఉమ్'గ నుండినట్లు తెలియగలదు. వాడుకయం దిది 'ఉము' గను, 'నుము' గను ప్రయుక్తమయినది. ఉదా: 'వేగుమ్బుము వేసెఱువుఱుము'; 'మాత్పిడుగునుము, వోటియరట్టగుడ్యాకునుము, ఉత్తమాదిత్యరట్టగుడ్యాకునుము.'

రాజులయొక్క యనునర్థమున పూర్వపు తెలుగున షష్ఠీ విభక్తి'కు'ప్రత్యయము ప్రయుక్తమగుచువచ్చినది. 'కు'కు పూర్వపు అచ్చు దీర్ఘమగుటయు కలదు. ఉదా: "జయసింహావల్లభమహారాజులాకుఱ్ ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్సరంబుళ్"; "(శ్రీ) విష్ణువర్ధన మహారాజులాకు ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్సరంబుళ్", "మహారాజాధిరాజ పరమేశ్వర భటారళాకు విజయరాజ్య సంవత్సరంబుళ్", "పొర్మ్ముఖ రామపుణ్యకుమార ప్రిథివీవల్లభచోల మహారాజులాకు ప్రవర్ధమాన విజయరాజ్య సంవత్సరంబుళ్". ఇవి ఏకవచనరూపములు. ఈ బహువచనరూపము గమనింపదగినది: "తొంటళాయు పడువారంబు" — (తొంటళు + అయు + పడువారంబు). "యొక్క" అనుషష్ఠ్యర్థమున అరవమున "ఉడయ", వచ్చును. ఉదా: ఎన్నుడయ; అవరుడయ". ప్రాచీన కన్నడమున నిది "అయ", "అ"గా మారినది. ఉదా: 'ఎన్నయ' (నాయొక్క); 'ఎన్న' (నా). ప్రాచీన కన్నడమునందలి "అయ" ప్రత్యయమే "తొంటళాయు పడువారంబు" లోని "అయ". "అ", "అయ" ప్రత్యయములు రెంటిని ప్రాచీనాంధ్రమున జూడగలము."అ" ప్రత్యయమున కుదాహరణములు: మాటలు + అ + పొందిక=మాటల పొందిక (మాటలయొక్క పొందిక). ఇట్లే పదముల కూర్పు, తమ్ముల ప్రేమ మొదలైనవి.

కడు ప్రాచీనకాలమున షష్ఠీ విభక్తి ప్రత్యయమయిన 'కు' పరంబగునపుడు అకారాంత పదముల మీది తుదియచ్చును, నగాగమముమీది తుది అకారమును దీర్ఘమగుచుండెను. ఉదా: "నిప్తసోముళాకు"; "ఉబలీశ్వర భటారళాకు"; "వోటియరట్టగుడ్యాకు"; "విన్నశర్మళాకు"; పల్లియూరియనంబునాకు"; గంగ రాజ్యంబునాకు"; సముద్రరంబునాకు"; "వసంతీశ్వరంబునాకు" మొదలైనవి.

షష్ఠీవిభక్తి రూపములందలి యీ దీర్ఘములు కడు ప్రాచీనశాసనములందు మాత్రమే కానవచ్చును. కాలము గడచినకొద్ది ఈ దీర్ఘములు హ్రస్వములై "రాజులకు", "గంగరాజ్యంబునకు", "ఉబలీశ్వర భటారళకు" అను అర్వాచీనరూపములు ఏర్పడినవి. స్థూల దృష్టిని శాసన ప్రాచీనతను గుర్తించుట కీ రూపములు కొంతవఱకు తోడ్పడగలవు. దీర్ఘరూపములు ఆఱవ, ఏడవ శతాబ్దులనాటి శాసనములలో కనబడును. ఎనిమిదవశతాబ్ది యీ రూపములకు మార్పుకాలము. అందువలన నాటిశాసనములలో ఉభయరూపములను గాంచగలము.

చతుర్థి, షష్ఠీ విభక్తులు రెంటను 'కు' ప్రత్యయమే వచ్చును.

ఇప్పటి తృతీయావిభక్తి ప్రత్యయము 'తోడ' ప్రాచీనరూపము 'తోఱ' ఉదా: "రామనిభుతోఱ." 'తోడు'తోడిదే యీ 'తోఱ'. ఇది సహార్థమున తొలుదొల్త ప్రయుక్తమయి తుదకు తృతీయావిభక్తి ప్రత్యయముగ రూఢమయినది. చూడు డీ యుదాహరణము: "నల్వురాయుతోఱ"; (నల్వురు + అయు + తోఱ).

ఇక ద్వితీయా విభక్తి రూపమయిన 'దీని' గుఱించి కొంత చెప్పవలసియున్నది. నన్నయకాలమున నుండి ఒక్కొక శతాబ్ది వెనుకకు పూర్వపు తెలుగు శాసనములను బరిశీలించుచు పోగా 'దీని' రూపమున మార్పులు కనబడును. 'దీని' అన్నది కొంత పూర్వమునకు బోయినయెడల 'దేని' గాను, ఇంకను పూర్వమునకు బోయిన 'తేని'గాను పరిణమించును. ఇట్లగుట, 'దీని' ప్రాచీన ప్రాథమిక రూపము 'తేని'. ఈ యుదాహరణములు చూడుడు.

'దీని చెఱిచ్చినవారు'	'దేనిం గాచినవారు'
'దీని రక్షించ్చినవారు'	'దేనికి సక్కి'(దేనికి సాక్షి)
'దీనిఱచ్చినవాని'	'దేనికి వక్రంబువచ్చువాన్డు'

'దీనికి వక్రంబువచ్చినవారు' 'దేని నిల్పినవానికి'
'దీనికి అడ్డమయినవారు' 'దేని అచ్చువాన్రు'

'తేని అచ్చినవారికి'
'తేని అచ్చినవాన్రు'
'తేని అచ్చువారు'

స్థూలదృష్టిని ఈ రూపముల యునికిని బట్టికూడ మనము తెలుగుశాసనముల ప్రాచీనతను గుర్తింప వచ్చును. నేను చూచినంతవఱకు, నాకు తెలిసినంత వఱకు క్రీస్తుశకము ఏడవ శతాబ్దికి పూర్వమే శాసనములలో 'తేని' దొరకును.

తొలుదొలుత తెలుగుపదములు సాధారణముగ పరుషాన్వితములుగ నుండెననుట కిదియొక దృష్టాంతము. ఇట్లే నేటి 'గరుసు'—"ఏకభోగంబుగాగ నేలేరు గరుసు కడలి సీమయు గౌతమీ గంగమేర"—ఈ 'గరుసు' ప్రాచీనకాలమున 'కరుసే. ఉదా: 'పుల కరుసు.'

'దీని' ప్రాచీన రూపమయిన 'దేని' ('దేఁ') అన్నది 'దే+ని'(దే+ఁ') అనుదాని సమాహారము. మన 'దేఁ' రూపము ప్రాచీన కన్నడమున 'ఇదాఁ' అయినది. ప్రాచీన కన్నడ శాసనములను జూచిన నిది తేటపడగలదు. ఉదా : 'ఇదాఁ అటివోఁ; 'ఇదా నటిదోఁ'. "ఇదాఁ", "దేఁ" అనురూపములలోని "ఆ" "ఏ" లభేదము కన్నడులకు, మనకు ప్రాచీన కాలముననుండియు సంప్రదాయ సిద్ధముగ వచ్చుచున్నదే. ఈ విషయము అరవము, కన్నడము, తెలుగు భాషలయందలి సర్వనాములను పరిశోధించి స్వర్గీయ శ్రీ కొమర్రాజు వేంకటలక్ష్మణరావు పంతులుగారు ఇదివరకు నిరూపించియే యున్నారు (చూడుడు: లక్ష్మణరాయ వ్యాసావళి: ద్రావిడభాషలయందలి సర్వనామములు). పోలికకు 'నేను' విభక్తులు చూడుడు:

తెలుగు	అరవము	ప్రాచీన కన్నడము
నేను; ఏను	యాఁ	ఆఁ
నన్ను	ఎన్నై	ఎన్నం
నాకు	ఎన్నుడయ	ఎన్న, ఎన్నయ
నాకై	ఎనక్కు	ఎనగె

ఈ యుదాహరణములనుబట్టి 'ఆఁ', 'ఏఁ' సంప్రదాయములన్న దానిలోని యర్థము గ్రహింప వచ్చును. ప్రథమా విభక్తియందు తెలుగువారికి 'ఏఁ', 'నేఁ' రూపములు రాగా కన్నడులకు, అరవలకు 'ఆఁ', 'యాఁ' రూపములు వచ్చినవి. కన్నడులు 'ఆఁ' సంప్రదాయమువారు; తెలుగులు 'ఏఁ' సంప్రదాయమువారు. ఈ సంప్రదాయమే 'దీని' తెలుగు, కన్నడ ప్రాచీన రూపములందు పొడకట్టుచున్నది. పూర్వపు తెలుగు శాసనములందు 'తేని' దొరకినట్లే ప్రాచీన కన్నడ శాసనములయందు 'ఇతాన్' రూపము కనబడవచ్చును.

'తేని'లోని 'త'యును, అతను, ఇతను, ఎతనుల లోని 'త'యును ఏకైక శబ్దములు. అతను, ఇతను, ఎతను, అతడు, ఇతడు, ఎతడు, అది, ఇది, ఎది రూపములలో 'తను', 'తడు', 'ది'లు సామాన్యములు. కాగా, అ, ఇ, ఎలు విశిష్టములైనవి. ఇవి నిర్దేశక ప్రత్యయములు: వస్తువు ఫలానది అని నిరూపించి చూపునవి. అతను, ఇతను, ఎతను రూపముల పరిచ్ఛేద మిది: అ+త+ను; ఇ+త+ను; ఎ+త+ను. ఇట్లే అ+త+డు; ఇ+త+డు; ఎ+త+డు. అది, ఇది, ఎదిలలో ని'ది'కిని, 'త'కును పైకి పోలిక లేనట్టు కనిపించుచున్నను ఉన్నదను విషయము 'తేని' రూపమే స్పష్టపఱుచుచున్నది. 'ఇది' యొక్క ద్వితీయరూపము 'దీని'. 'దీని' ప్రాథమికరూపము 'తేని'. ఈ రూపమెట్లు కలిగినది ఇక తేల్చవలసియున్నది.

అది, ఇది, ఎది అనువాని విభక్తి రూపములు చూచినచో ద్వితీయారూపములకు మిగిలిన విభక్తి ప్రత్యయములు చేర్చినయెడల మిగిలిన విభక్తి రూపము లేర్పడుచున్నవని తెలియగలదు.

ప్ర.	అది	ఇది	ఎది
ద్వి.	దాని	దీని	దేని
తృ.	దానిచే	దీనిచే	దేనిచే
చ. ష.	దానికి	దీనికి	దేనికి
పం.	దానివలన	దీనివలన	దేనివలన
స.	దానియందు	దీనియందు	దేనియందు

'ఇది' ద్వితీయారూపము 'దేని'గ నుండినట్లు శాసనముల వలన దెలియవచ్చుటచేత మనము 'దాని' 'దేని' రూపనిష్పత్తిని గుఱించియే యరయవలసియుండును. 'దేని' ప్రాచీన రూపము 'తేని' యని శాసన ప్రమాణ ముండుటచేత 'దాని' ప్రాచీనరూపము 'తాని' యైయుండవలెను. ఇది కూడ ఎప్పుడో ఎక్కడో దొరక వచ్చునేమో. నిర్దేశార్థక ప్రత్యయములయిన అ, ఇ, ఎలు తాని, తేనిలో కూడ నుండియుండవలెను — అవి లేనియెడల వస్తునిర్దేశముకాదు గనుక.

'తాని' 'తేని' లలోని 'ని' ద్వితీయా విభక్తి ప్రత్యయము. ఇది పోగా మిగిలినది 'తా', 'తే'లు. అతడు, ఇతడు, ఎతడు, అతను, ఇతను, ఎతను లలోని ప్రధాన శబ్దము 'త' యని ఇదివరకు తెలిపినాను. అదియే యీ రూపములందును ప్రధానమైనది. చూడుడు:

త + అ = తా (జలజ + అక్షి = జలజాక్షివలె)
త + ఇ = తే (తరుణ + ఇందు = తరుణేందువలె)

అందువలన ద్వితీయావిభక్తి రూపములివి:

త + అ + న్ = తాన్ — తాని.
త + ఇ + న్ = తేన్ — తేని.

ఇది 'తేని' రూపనిష్పత్తి.

'తేని'ని గుఱించి శ్రీగిడుగు వేంకట రామమూర్తిపంతులుగారి సాహిత్యమున వ్రాసినది అవిచారమూలకము.

పూర్వపు తెలుగు శాసనములయందలి సమాస పద్ధతి ఈక్రింది యుదాహరణముల ననుసరించి చక్కగ తెలియగలదు. ఉదా:

'ఈందని చెఱువు'	'అశ్వమేధంబున ఫలంబు'
'వేల్పుజేని తూర్పునపన్నస'	'ఉత్తరంబున పులొంబున'
'కొఱబోయు తటాకము'	'తూర్పునదిశ'
'కల్వకురి ఎవ్వొకచేనిసీమ'	'తూర్పునకోటి'
'నొలంబితోటి కయ్యంబు'	'నిట్టలోముళపడపిన'
'ఉత్తమగండనియిచ్చిన'	'రాచమానంబున'
'పుల్గొట్టునగాణంబు'	'పోర్మఖరాము'

'మండయారి పొలగరుసున యిసుపకట్టలచెఱువు నడిమి దూబ- (ఇసుపకట్ట).

వాక్యరచన

ప్రాచీనాంధ్ర శాసనములను జూచినచో పూర్వపు తెలుగున వాక్యనిర్మాణమున కొన్ని వింత తీరులు కనబడును. నేటి వాక్యనిర్మాణపద్ధతికి భిన్నముగ గనిపించు నుదాహరణములు కొన్నిటిని శాసనముల నుండి గ్రహించి యీ దిగువ నిచ్చుచున్నాను.

(౧) "దుజయరాజుల ముతురాజులు నవప్రియ ముత్తురాజులు వల్లవ దుకరజులు సాక్షికను ఇచ్చిన పన్నస కొట్టంబున పాఱకు కుణ్డికాడ్లుళో ఇచ్చిన పన్నస ఇరువదియాడినాల్కు మఱుత్తుళ్లు నేల."

దుకరజు, సాక్షికను, నాల్కు రూపములు గమనింపదగినవి. ఆడి ధాన్యవిశేషము. అళ్లు, బహువచన రూపము. మఱుత్తు అన్నది ఎకరములవంటి మానవిశేషము. 'ఇరువది'కి 'నాల్కు'కు నడుమ 'ఆడి' వచ్చినది. ఇప్పుడు మన మి ట్లనము.

(౨) "పుద్దణకాలు ఇచ్చిన పన్నస పెన్పాత ఇశెత్తేనికిన్"

(3) "తిరువుళ కయ్యంబునం బొడిచిపడియె తొజ్జుళకు."

(౪) "కుఱ్ఱమను నేళువాన్రు గగుడ్ల కాడమ్మ శ్రీమెట్టి సోరమఱిపి కయ్యంబునం బొడిచిపడినె కొన్త్రి నాయకున్రు."

(౫) "ఎరిగల్ల దుగరాజుల్ ఇచ్చిన పన్నస కొచ్చియ పాఱ రేవసర్మారికిన్."

ప్రాకృత రూపములు

పూర్వపు తెలుగు పదములలో ప్రాకృత సంప్రదాయము ఎక్కువగ గనబడును చూడుడు :

సక్కి బదర గద్దె; గద్దిన ఆణతి
గోయిద బోయకొట్టంబులు దమ్మువులు
బెజెయిత్త బెజెయరాజు బెజెయేశ్వరంబు
చంద్రాదాయిత్తకాలము పరియారువు కంద
(స్కంద) అగరము (అగ్రహారము);

పహిండి (పసిడి) - పయిండి - పయిడి - పైడి ;
[నాహిండు - నాయిండు - నాఇండు - నేడు].

కొన్ని వర్ణ పద విశేషములు

ప్రాచీనాంధ్రమున వింతవర్ణములు రెండు కలవు. అందొకటి అడ్డుగీటులేని బండిఱను పోలిన (ఴ) వర్ణము. దీనిని 'ష' యందురు. ఇది ప్రాచీనాంధ్రముననే కలదు. నన్నయ తరువాతికాలమున ఱ, ల, డ, ఫ, ష గమారి, మనభాషలో లోపించి పోయినది. ఈవర్ణముతో గూడిన పదము లనేకములు కలవు. ఉదా :

పొగఴు	ఏఴువేలు	తోఴ
పఴుమటి	లేట్టికోఴు	పుఴోలి
అఴికిసిన	కొఴొచ్చు	కొఴుల్చు మొ॥

వీనిలో 'కొఴొచ్చు' పదమురూపాంతరము 'క్రోచు'. ఈపదమునందలి 'ఴ' వర్ణము తరువాత 'ఱ' గ మారినది. అప్పుడివి 'కొఱొచ్చు', 'క్రోచు'- 'కొఱొచ్చు', 'క్రోచు' యగును. దీర్ఘము హ్రస్వము కాగా 'క్రొచ్చు' యైనది. 'క్రొచ్చు' 'గ్రొచ్చు' అయినది.

"గ్రొచ్చి కోరాడి త్రవ్వరి కుతలమెల్ల"
—భాగవతము.

'క్రొచ్చు', 'గ్రొచ్చు'ల ప్రేరణరూపము 'క్రొప్పించు', 'గ్రొప్పించు'.

"పెంచెం జుట్టలనెల్లఁ బేర్మివెలయం
బెట్టించె సత్రంబు గ
ట్టించెం భక్తి శివాలయంబు లిలఁ బ్రొ
థిం దాల్చి యొప్పంగఁ గ్రొ
ప్పించెం బూర్ణతటాకముల్ ......"

రెండవ వింతవర్ణము 'వాన్ఱు'లోని "ఱ". ఇది కేవలము 'ఱ' కాదు. నాలుక మడతవేసి పలికినప్పటి 'ఱ' రూపము. ఇది సగము 'ట'గను, సగము 'ఱ' గను పలుకును. ఇది ప్రాచీనాంధ్రశాసనములలో 'వాన్ఱు', 'మగన్ఱు', 'మూన్ఱు', పిన్ఱి నాయకున్ఱు' అనుపదాదులలో గనబడును. ఈ 'న్ఱ' చివరికి 'ండు' గా మారిన దందురు. 'వాన్ఱు' అను దాని కిప్పుడు 'వాడు', 'మూన్ఱు' అనుదానికి 'మూడు' అని ఈవిధమున ఆపదముల పరిణామమును దెలిసికొన వచ్చును. దీనినిగురించి ముందు విపులముగా భారతిలో వ్రాసెదను. ఈ వింతవర్ణము 'ఈఴ్లు' అనుదానిలోకూడ గనబడును. 'ఈఴ్లు' అన్నది 'ఈఴు' రూపాంతరమని నేను భావించుచున్నాను.' 'ఴు' బహువచన ప్రత్యయము. 'పాఴు' లోని 'ఴు' యును బహువచన ప్రత్యయమే అందురు. 'పాఴు' అనగా బ్రాహ్మణులు : దీని ఏకవచనము 'పాడు'. చూడు డీ యుదాహరణము :

"దేని నిల్పినవానికి వేగుఴ్యము వేసెఴువుఴు వేవాన్ఱాఴ్ళు నిల్పిన పుణ్యంబు."

'వే' యన వేయి. 'వేవాన్ఱాఴ్ళు' = వేయి పాండూడ్ళు - వేయిపాండూళ్లు - వేయిపాడూళ్లు అనగా వేయి బ్రాహ్మణాగ్రహారములు. పాడు అనగా బ్రాహ్మణాగ్రహారమని ప్రప్రథమమున గుర్తించినవారు, 'వేవాన్ఱాఴ్ళు' అనగా వేయి బ్రాహ్మణాగ్రహారములని చెప్పినవారు పూజ్యశ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు. 'పాఴు' వంటిదే 'చూపఴు'. చూపఴు యన చూచువారు అని యర్థము.

'ఇఴ్లు' అనుదానిలోకూడ నీ వర్ణము వచ్చును. 'ఇట్ల' అగునేమో యని నే నూహించుచున్నాను. 'ఇఴ్లకానుఎవెఴుఴ్గువారు', 'ఇఴ్లుకావెఴుగువారు' అను వాక్యము కడు ప్రాచీన శాసనములు కొన్నిట గానవచ్చును. ఇది యానాటి నుడికారపు పొందికయేమో. 'ఇట్లనియే వెఴుగువారు' అని దాని యర్థమై యుండునని నా యూహ.

పూర్వపు తెలుగు

నా కింతవఴకు లభించిన మొట్టమొదటి సంపూర్ణాంధ్రభాషా శాసనము ఆఴవ శతాబ్ది నాటిది. దీనిని నే నిదివరలో స్వర్గీయ శ్రీ గిడుగు వేంకటరామమూర్తి పంతులుగారి 'కమ్మెమొరేపఴ' సంపుటములో ప్రకటించినాను. దానిని మగల ఈ క్రింద నిచ్చుచున్నాను:

"స్వస్తి [।*] శ్రీ సోఴమహారాజు ల్లొళన ఇన్ఱుపోలి అణపోతులు రేవణకాలు పుద్దణకాలు

ఇచ్చిన పన్నస పెన్నాతె ఇశెతేనికిన్ [।*] తేని టిచ్చిన వాన్డు పఞ్చమహాపాతకు న్డకున్[॥*]"

మఱియొక శాసనము :

"మణయ శమ్మణ గణయ శమ్మణ వృద్ధ శమ్మణ ఇ ముప్వర ఒకాడుబోళచేత శవణ గొణ్రి [॥*] ఇజ్ఞి కావెఱుగువారు[॥*] సమతిబోళుము విసబోళుము పట్టె ముకున రట్టొల్లు పుణ్యసాల్లు వడ్డిబోళుము ఇన్డొఱు దినికి సక్షి [॥*] అఖుగరాలన్వారు విషయబోళ కొణిరి [॥*]

క్రిందిగీటుమీది యక్షరములలోని 'ఱ' వింత యక్షరముగ చెప్పబడిన 'ఱ'. ఇది తరువాతి కాలమున 'డ'గ మారినది.

ముగింపు

నన్నయకు పూర్వము తెలుగు ఎట్లుండెడిది అను విషయమును దెలిసికొనుటకు ఈ వ్యాసము ఒక దిఙ్మాత్ర సూచన. నన్నయకు పూర్వపు తెలుగు శాసనములను మననము చేసి మథించి తీయవలసిన అమూల్య రత్నాదికము లెన్నో యున్నవి. ఇప్పటికి ప్రకటితము లయిన నన్నయకు పూర్వపు తెలుఁగు శాసనములు చాలకొద్ది. రాయలసీమలోను, నెల్లూరు మండలములోను పర్యటనముచేసి సేకరింపవలసినవి చాల కలవు. ఈ శాసనము లన్నిటిని అవలోడనము చేసి, చక్కఁగ పరిశోధక దృష్టితోచదివి మననము చేసినచో నన్నయకు పూర్వము తెలుగు స్వరూపమును బాగుగ తెలిసికొనుట కవకాశము కలుగునని నా విశ్వాసము. అంత సమగ్రమయినది కాకపోయినను ఆభాష కొక వ్యాకరణము వ్రాయుటకును వీలగునని నాయభిప్రాయము.

చెప్పవలసిన విశేషము లింకను అనేకము లున్నను గ్రంథవిస్తరభీతిచేత ఈ వ్యాసము నింతటితో ముగించుచున్నాను.

భద్రాచలములో స్వామి యూరేగింపు

ద్రావిడభాషలలో

అఱవము పురాతనమైనదా?

తెనుఁగు అఱవమునుండి పుట్టినదా?

—కానేకాదు, కానేకాదు, కానేకాదు—

విమర్శకాగ్రేసరులైన కీ. శే. కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారి అముద్రిత రచనలలో దాగి మూలపడియుండిన ఇటువంటి ఉత్తమవ్యాసమును ప్రకటనార్థము దయతో మాకు పంపిన శ్రీ సోమశేఖరశర్మగారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము.

—సంపాదకుడు.

ద్రావిడ భాషలలో మిక్కిలి పురాతనమైనది యేది? ఈ ప్రశ్నయే విచిత్రమైనది. ఒక మూలపురుషుని సంతతివారైన పదికుటుంబముల వారిలో ఎవరి కుటుంబము ఆధునికము అని అడిగిన నేమైన అర్థము కలదా? అన్ని కుటుంబములవారిలోను మూలపురుషుని రక్త ముండుటచే నన్ని కుటుంబములును మూలపురుషుఁ డెంత పురాతనుఁడో అంత పురాతనములని చెప్పవలెను. అంతియగాని ఒక కుటుంబముకంటె వేఱొక కుటుంబము పురాతన మనుటకు వీలులేదు. అట్లే యొక కుటుంబమందలి భాషలను గుఱించియు నెఱుంగునది ఒక నదీప్రవాహము రెండు పాయలుగాఁ జీలినప్పు డందలి యొక పాయ మాత్రము మూలనదియనియు, రెండవది కాదనియుఁ జెప్పవచ్చునా? ఒకదానికి మూల నదీనామ ముండుటయు, రెండవదానికి వేఱు నామ ముండుటయు వ్యావహారికము కాని పారమార్థికము కాదు. కావున నిప్పుడు వాడుకలోనున్న ద్రావిడ భాషలన్నియు మూల ద్రావిడభాష యెంత పురాతనమో అంత పురాతనములే. ఒక దానికంటె మఱి యొకటి ప్రాఁతదియనుటకు వీలులేదు. అట్లే అన్నియు మూలభాషనుండి పుట్టినవియే. పైతృకముపై నన్నిటికిని సమానమైన హక్కుండును. కావున అఱవభాష పురాతనమైనదనియు, నితర భాషలు దానికంటె నిటీవలివనియుఁ జెప్పుట సరికాదు.

అఱవభాష యితర భాషలకంటె మూల ద్రావిడ భాషకు నెక్కుడు సంబంధము కలదియనియు, మూలభాషా స్వరూప మిందు నెక్కుడు కనఁబడుచున్నదనియు కాల్డ్వెల్ మొదలయినవారు మొదట వ్రాసిరి. కాని యిటీవలి శాస్త్రశోధకు లామతము నంగీకరింపలేదు. ఇందును గుఱించి హిందూదేశమందలి లింగ్విస్టిక్ సర్వేకు నాయకుఁడైన గ్రియర్సన్ ఇట్లు వ్రాసియున్నాఁడు

“అన్ని ద్రావిడ భాషలకు జననియైన మూల ద్రావిడ భాషయొక్క పూర్వ స్వరూపము నందలి చాలయంశములను పోనీక పట్టుకొని వచ్చిన భాష అఱవమని సాధారణముగ నందురు. ఈ మాట నిజముకాదని కొన్నింటిపట్ల ఈ గ్రంథముయొక్క ఆయా పుటలలోఁ జూపఁబడును. తెలుఁగు మొదలయిన యితర ద్రావిడ భాషలలో నఱవమునందు కంటె నెక్కుడు పురాతనములైన పూర్వ కాలపు విశేషరూపములు కలవు. ఆ భాషలింకను అధిక పురాతనకాలమందలి మూల ద్రావిడ భాషాభివృద్ధియొక్క స్థితిని దెల్పును. కావున నఱవ మితర భాషలవలెనే యొక ఉపభాషయనియు, ఇతర భాషలకంటెను తాను ముసలిదాననుటకు దానికి హక్కు లేదనియుఁ జెప్పవలెను ”[1]

ఇట్లన్ని ద్రావిడ భాషలలోను మూల భాషయందుఁ గల పురాతన రూపములు కలవు కొన్నిటియందుఁ గొన్ని విశేషములు కలవు. మఱికొన్నిటియందు మఱికొన్ని విశేషములు కలవు. కొన్ని పురాతన రూపములు కొన్ని భాషలలో మిగిలియున్నవి; మఱికొన్ని మఱికొన్ని భాషలలో మిగిలియున్నవి. ఇంతియ భేదము. అఱవభాషలో

---

1. *“Tamil has usually been considered to be the Dravidian language which has preserved most traces of the original form of speech from which all other Dravidian dialects are derived. Some points will be drawn attention to in the ensuing pages where this does not appear to be the case, and in many peculiarities other Dravidian languages such as Telugu have preserved older forms and represent a more ancient state of developement. It would therefore be more correct to describe Tamil as a dialect like the other ones, without any special claim to antiquity.”*

—*Linguistic Survey of India, Vol IV, p. 283.*

ద్రావిడభాషలలో అఱవము పురాతనమైనదా?

లేనట్టివియు, నాంధ్రభాషయం దున్నట్టివియు నగు కొన్ని పురాతనరూపము లచ్చటచ్చటఁ జూపెదనని గ్రియర్సన్ చెప్పెను గాని, తరువాత నెచ్చటను జూపినవాఁడు కాఁడు. కావున నట్టివి నేను కొన్ని చూపెదను. ఈ క్రింది శబ్దములను జూడుఁడు

[తెలుఁగు]	[అఱవము]	[కన్నడము]
మ్రాను	మఱమ్	మర
వ్రేలు	విరల్	
ప్రొద్దు	పొదుదు	పొద్దు
వ్రత్తు	ఉరత్తు	
త్రిప్పు	తిరుప్పు	తిరుపు
ప్రత్తి	పరుత్తి	
వ్యాజ్యము	వియాజ్జియం	
ప్రోలు	పొఢ	పొఴల్
క్రొత్తళము	కొత్తళై	కొత్తళ
త్రుళ్లు	తుళ్లు	తుళ్లు
త్రుప్పు	తురు	
మ్రోఁగు	ముఴుంగు	
క్రుంగు	కురుంగు	
క్రాఁగు	కరంగు	
ప్రబ్బు	పరవు	పర్చు
గ్రుడ్డి	కురుడన్	
క్రొవ్వు	కొడుప్పు	

ఈ పట్టికలో నీయంబడిన శబ్దములు తెలుఁగున సంయుక్తాక్షరయుతములుగను, అఱవమున సంయుక్తాక్షరములు విడిపోయినవిగను ఉన్నవి. సంయుక్తాక్షరములు గల శబ్దములు 'మొదటివిగ నుండుననియు, తరువాత నందుండి వికృతిశబ్దములు పుట్టునప్పుడు ఉచ్చారణ సౌకర్యార్థమై సంయుక్తాక్షరములు విడఁదీయఁబడుననియు నందఱకుఁ దెలిసిన విషయమే. ప్రాకృత వ్యాకరణములఁ జూచిన ఈ విషయము స్పష్టపడఁగలదు. కావున, సంయుక్తాక్షరముతోఁ గూడుకొనిన శబ్దమొకటియు, అందలి యక్షరములు విడిపోయి అయిన యదే యర్థమిచ్చు శబ్ద మొకటియు నుండెనేని మొదటిది ప్రకృతి యనియు, అనఁగా మూలశబ్దమనియు, రెండవది వికృతియనియు మనము నిశ్చయింప వచ్చును. మ్రాన్ శబ్దమందలి మకార రకారము లుచ్చారణ సౌకర్యార్థము చీలి అఱవము కన్నడము లందలి 'మఱ' మయ్యె ననుకొనుట సహజముకాని, అఱవమునందలి మకార అకారములు కలిసి తెలుఁగున 'మ్రా'నయ్యె ననుకొనుట స్వభావ విరుద్ధము. వికృతి యెప్పుడును శబ్దోచ్చారణమును సులభము చేయునేకాని కఠిన పఱచదు. ఇట్లే 'వ్రేల్' మొదటి రూపము. 'విరల్' అందుండి పుట్టిన తద్భవము. ఈ పట్టికయందలి తెనుఁగు పదముల రూపములు మూల ద్రావిడభాషలోనివియనియు, ఇతర భాషలలోని రూపములు వానినుండి పుట్టిన వనియు మనము నిశ్చయపఱచుకొనవచ్చును. తాత్పర్యమేమనఁ దెనుఁగు మొదలైన భాషలలోఁగూడ అఱవమునందుకంటెఁ గొన్ని పురాతన శబ్దములు కలవు. తెనుఁగునఁగూడ వ్యావహారిక భాషలలో నీ సంయుక్తాక్షరములలోనుండి రేఫము జారినది. వ్యవహారమందు మాను, వేలు, పొద్దు, వత్తు, తిప్పు, పత్తి అను రూపములే గానవచ్చుచున్నవి. కావున రేఫయుక్త రూపములు మిక్కిలి పురాతనములనుటకు సందేహము లేదు

శ్రీ కొమఱ్ఱాజు వేంకట లక్ష్మణరావు పంతులుగారు ఆంధ్రభాషాచరిత్రము విషయమున గొప్ప పరిశోధన చేసినారు. శ్రీ శేషగిరిశాస్త్రిగారి తరువాత ఆంధ్రభాషను గుఱించి ఎక్కువగా పరిశోధన చేసినవారు శ్రీ లక్ష్మణరావుగారే. కాని ఆంధ్రుల దురదృష్ట వశమున ఈ విషయము దేశమునకు తెలియ రాకుండ పోయినది. ఈ చిన్న వ్యాసము వారి భాషావిషయక కృషిలో ఒక చాలిక.

—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ.

ఇంకఁ గొన్ని శబ్దములఁ జూడనగు- తెనుఁగు 'గ్రుడ్డి' అఱవమున 'కురుడన్'. గ్రుడ్డి, గురుడి, కురడన్ అని మారుట సహజముగాని, దానికిఁ దలక్రిందుగ మారుట స్వాభావికము కాదు. తెలుఁగు – ప్రా; అఱవము – పఱ (ఉదా. ప్రాయిల్లు. పఱయిల్). ఇచ్చట ప్రా, పర, పఱ అని మారియుండవలెను. తెలుఁగు – క్రీ; అఱవము — కీఱ్ (ఉదా. క్రీఁగాలు, కీఱ్ కాల్). క్రీ, కీర్, కీఱ్ అని మారియుండవలెను. ఱకారము రకారముగను, రకారము ఱకారముగను మారుట ద్రావిడభాషలలోఁ గలదు.

ద్రావిడ భాషలలో 'ఱ' – శకటరేఫ ముండుట అందఱకుఁ దెలియును. దీని విశేష మేమనఁ బూర్వము దీనికి స్వతంత్రోచ్చారణ ముండి, యది క్రమముగ నశించి, రేఫయొక్క యుచ్చారణమును, దీని యుచ్చారణమును సమములయినవి. ఉచ్చారణ లోపించిన కొలఁదిని పూర్వము 'ఱ'— బండి రాఁ బల్కఁబడిన శబ్దములు క్రమముగ రేఫయుతములుగఁ బల్కఁబడఁజొచ్చె. ఒక భాషలోఁ గొన్ని శబ్దములు 'ఱ'యుతములుగను, మఱియొక భాషలో 'ర'యుతములుగను ఉన్నయెడల బండి ఱ యుత రూపములు పురాతనములని నిశ్చయింపవచ్చును. ఈ క్రింది శబ్దములు తెలుఁగున 'ఱ' తోను, అఱవమున 'ర'తోను వ్రాయఁబడును. కావున తెనుఁగు రూపములు అఱవరూపములకంటె నెక్కుడు పురాతనములని చెప్పవలెను.

[తెలుఁగు]	[అఱవము]
వఱకు	వరై
తీఱు(ముగియు)	తీర్
ఎఱుపు	ఎరువై
తేఱు	తేర్
తెఱవ	తెరివై

ఈ క్రింది శబ్దముల రూపములఁ జూడనగును

[తెనుఁగు]	[అఱవము]
ఱెప్ప	ఇరప్పై
ఱెక్క.	ఇరగు
ఱెక్క	ఇఱక్కై

రేయి	ఇరవు
రోలు	ఉరల్
రేకు	ఇఱెక్కు
ఱేఁడు	ఇఱైయన్

రకార లకారములతోఁ బ్రారంభమైన యక్షరములను ఉచ్చరింపలేక యఱవవారు వానికిఁ బూర్వ మొక యచ్చును చేర్చుకొని పల్కుదురన్నమాట అందఱకు విశదమే. ఉదా రామ, ఇరామన్; లోక, ఇలోకం; లోహ, ఉలోహం — ఇత్యాది. అట్లే పైని ఉదాహరించిన శబ్దములలో రకారముతోఁ బ్రారంభమగు రూపము మొదటిది యనియు, అచ్చుచేర్పఁబడిన రూపము తరువాతది యనియు మన మూహింపవలెను. అట్లుగాక ఇఱప్పై అను రూపములే మొదటివి యనియు, వానిలోని మొదటి యచ్చులు కప్పగంతువేసి రకారమందలి అచ్చులోఁ గలిసి రెప్ప మొదలైన రూపములు సిద్ధించెననియు చెప్పు లాక్షణికులు కొందఱు కలరు. కాని యది స్వభావ విరుద్ధమని నా తాత్పర్యము. 'ఇరవు'నుండి 'రేయి' అయిన దనినయెడల 'ఇరాత్రి'నుండి సంస్కృత మందలి 'రాత్రి' పుట్టినదని యేల చెప్పరాదు? అచ్చు పూర్వమందుఁగల రేఫ ముచ్చారణకు సులభము. అట్టి సులభశబ్దమును కఠిన శబ్దముగా మార్చుట యస్వాభావికము. కావున నిందలి తెలుఁగు రూపములు పురాతనము లనియు, నఱవ రూపములు ఆధునికము లనియుఁ జెప్పవలెను.

ఈ విధముగనే సంయుక్తాక్షరములు లేని కొన్ని శబ్దముల యొక్క నేటి తెలుఁగురూపములు నేటి అఱవ రూపములకంటెఁ బురాతనపువి యైనట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఉదాహరణమునకై నాల్క(నాలుక) శబ్దముఁ దీసికొనుఁడు. అఱవమున నాన్గు(నాక్కు) అందురు. కాని మిక్కిలి పురాతనకాలపు అఱవమునందు 'నాల్కు' అన్న రూపముండెను. కరికాలచోళుని వర్ణించిన పొరునర్ ఆత్తుప్పడై అను కావ్యమున ఈశబ్దము కలదు [1] ఇందువలన ఈరూపమే మూలద్రావిడ భాషయందు నుండెననియు, ఆంధ్ర తమిళభాషలు విడిన తరువాతఁ గొంతకాల మారూపము తమిళభాషలో నుండెను కాని తరువాత మాఱినదనియు, ఆంధ్రభాషమాత్ర మారూపమునే పోకుండఁబట్టుకొని వచ్చుచున్న దనియుఁ దెలియుచున్నది.

ఇట్లే కొన్ని శబ్దముల మూలార్థములు తెనుఁగున నిలిచియున్నవి; ఇతర భాషలలో మాఱినవి. 'మగఁడు' శబ్దము తీసికొండు. దీనికిఁ బూర్వపు టర్థము మగవాఁడు, పురుషుఁడు, మనుష్యుఁడు ఈయర్థము దీనికిఁ దెనుఁగునఁ గొంతవఱకు నన్నది తిక్కన కాలమువఱకు బాగుగనుండెను. కాని అఱవమునను, కన్నడమునను ఈ రూపమునకు కుమారుఁ డన్న యర్థము కలిగినది. కాని మూలార్థము దీనికిఁ దెనుఁగులో నున్నదియే యనుటకుఁ బ్రాఁత యఱవమునందు నీపద మీయర్థమునం దున్నది. ఇదియుఁగాక ద్రావిడభాషలలో మనుష్యుఁ డన్న యర్థము గల పద మింకొకటి లేదు.

ఇద్దు, అద్దు మొదలయినవి తెలుఁగులో స్థలవాచకములు; కన్నడమునఁ గాలవాచకములు. తెలుఁగులోనువలె నివి మొదట స్థలవాచకములుగనే ఉండెననుటకు దృష్టాంతము పురాతనపు అఱవమున 'ఇద్దు' అనఁగా ఇక్కడ అను అర్థమునసే వాడఁబడియున్నది.

ఇట్లే యితరభాషలలో లోపించిన కొన్ని వ్యాకరణరూపములు కూడ నాంధ్రమునఁ గానవచ్చుచున్నవి. తెనుఁగున, తద్ధర్మమునందు నుత్తమపురుష బహువచనము 'పోదుము' అని కలదు. ఇప్పటి అఱవమున ఈ రూపము కనఁబడదు. కాని పురాతన గ్రంథములలో అఱవమున 'పోదుమ్' అన్నరూపము అఱుదుగఁ గానవచ్చెడిని.[2] ఇందువల్ల మన మేమి గ్రహింపవచ్చును? పూర్వద్రావిడమునందలి రూపము తెలుఁగున ఉండిపోయినది, అఱవమున మాఱిపోయినది

అఱవమునుండి తెనుఁగు పుట్టినదా ?

కొందఱు అఱవమునుండి తెనుఁగు పుట్టినదని చెప్పెదరు అఱవమునకును, తెనుఁగునకును సంబంధము కలదని యా చెప్పువారి భావమని మన మిందుకు నర్థముచేసికొనవలెను ఈ యర్థమునందు నఱవమునుండి తెనుఁగు పుట్టినదన్నను, తెనుఁగునుండి అఱవము పుట్టినదన్నను ఒక్కటియే. కాని యిప్పుడున్న అఱవమునుండి యిప్పటి తెనుఁగు పుట్టినదన్న నమ్మఁదగినమాట కాదు. ఇప్పుడు వాడుకలోనున్న యేరెండు భాషలును ఒకదానిలో నుండి మఱియొకటి పుట్టియుండుట యసంభవము అవి మొదటినుండియు వేఱువేఱుగ నైనను ఉండవలయును. లేదా మఱియొక భాషనుండి యైనను పుట్టియుండవలెను వ్యవహారమునం దున్న భాష యెప్పుడును మాఱుచుండును. రెండువేల యేనూఱేండ్లక్రింద నఱవమును, ఆంధ్రమును చీలిన వనుకొందము అప్పటిమూలభాష యేదియో దానిని అఱవము అని అనవలయునా? ఆంధ్రము అనఁగూడదా? అది రెండిటికి సమానమే కావున నిప్పటి అఱవమునుండి యిప్పటి తెనుఁగు పుట్టినదనుట తప్పు. అప్పటి అఱవము ఇప్పటి అఱవము కాదు. అప్పటి తెనుఁగు ఇప్పటి తెనుఁగు కాదు. కొంతవఱకుఁ గాకపోలేదు. కావున నఱవమునందలి 'నీన్దు'లోనుండి 'ఈఁదు' పుట్టిన దనఁగనే అఱవమునుండి తెనుఁగు పుట్టినదని అనుకొననక్కఱలేదు. మూలద్రావిడభాషలోని నీన్దు ధాతువు నఱవము అట్లే ఉంచుకొనె ననియు, తెలుఁగు 'ఈఁదు'గా మార్చుకొనె ననియు నర్థము చేసికొనవలెను.

---

1. *Purnalingam Pillai's Tamil Literature*, P. 30
2. *Beschi's Shen-Tamil grammar.*

రామకృష్ణుని 'పాండురంగ' కృతి

నాలుగైదు గంటముపోట్లతో మాటలకు జీవముపోసి
సచేతనమైన వ్యక్తిని దృగ్గోచరము చేయించు మహిమ
ఇతని కావ్యకళయందుఁ గానవచ్చుచున్నది

శ్రీ డా. నేలటూరి వెంకటరమణయ్య

రామకృష్ణకవి విరచితములైన కావ్యములలో పాండురంగ కృతి సర్వవిధముల ప్రశంసనీయము అది రసాస్వాదన పరాయణులగు విమర్శకుల యాదరమున కన్నియుగములందును గురియై, కావ్యప్రియులకుఁ బోలె భక్తజనులకుఁ బఠనీయగ్రంథమైనది "ఏ గతి రచియించిరేని సమకాలమువారలు మెచ్చరే కదా" యను చేమకూరవారి నిశ్వాసోక్తి లీ కవికావ్యములకు—ముఖ్యముగాఁ బాండురంగ కృతి కన్వయింపవు క్రీ శ. 16-వ శతాబ్దోత్తరార్ధమున నుండిన కాకమాని మూర్తి, సగర్వముగ

"అల్లసానివాని యల్లిక జిగిబిగి
ముక్కుతిమ్మనార్యు ముద్దుపలుకు
పాండురంగవిభుని పదగుంభనంబును
గాకమాని రాయ నీకెతగుర"

యని తన్ను ప్రశంసించుకొనియె నాటి నుండి నేటివఱకుఁ బండితులు, కవులు, విమర్శకులు నేక గ్రీవముగ నీకావ్యరత్నము నిగ్గున కొబ్బురమంది మెచ్చుకొనిరి వీరేశలింగమువంటి మడిగట్టుకొనిన విమర్శకుఁడు సహితము రామకృష్ణుని శీలమును తెగనాడినను కవిత్వమును మెచ్చుకొనెను

"ఇతఁడు రచియించిన పుస్తకము పాండురంగ మాహాత్మ్య మను స్థలపురాణము ఇందు గొన్ని వర్ణనలు విలక్షణముగానుండును "పాండురంగవిభుని పదగుంభనంబును" అన్నట్లీతని కవిత్వము పదముల కూర్పుచేత మేలిమిగన్నది అందునిరర్థకములైన పదము లెక్కడనో కాని కానఁబడవు మొత్తము మీఁదఁ బదసందర్భ మితనికిఁ గుదిరినట్లు మఱియొక కవికిఁ గుదిరిన దని చెప్ప వలనుపడదు"[1]

పాండురంగమాహాత్మ్యమును వీరేశలింగముగారు స్థలపురాణమనిరి నిక్కమే కాని పాండురంగక్షేత్ర మాహాత్మ్యమును కొనియాడుచున్నను దీనిఁ గేవలస్థల పురాణముగఁ బరిగణింప వలనుపడదు రామకృష్ణుఁడే తన కావ్య స్వభావము నిట్లు సూచించియున్నాఁడు

ఉ "స్కాందపురాణనీరనిధి
కౌస్తుభమై ప్రథవించు దేవకీ
నందను సత్కథోద్యమము
నవ్యకవిత్వకళా కలాపముఁ
గుందనముఁ ఘటించి కడు
గ్రొత్తగు సొమ్మునరించి విష్ణుసే
వం దిలకించు నప్పరమ వైష్ణవ
కోటి నలంకరింపుమా "[2]

అనఁగా, కథావస్తువును స్కాందపురాణమునుండి కొని, దానికి నవ్యకళా కలాపముచేఁ గ్రొత్తరూపముఁగల్పించి, సర్వాలంకార యుక్తమైన నూతనకావ్య నిర్మాణమునకుఁ గడంగెనని విశదమగుచున్నది. "ఇట్టి కావ్యమునే రామరాజభూషణుఁడు మిశ్రకావ్యమని పేర్కొన్నాఁడు

ఉ "కేవల కల్పనాకథలు
కృత్రిమరత్నము లాద్యసత్కథ
ల్లావిరిపుట్టురత్నము లవారిత
సత్కవికల్పనా విభూ
షావహ పూర్వవృత్తములు
సానలఁదీసిన జాతిరత్నముల్"

మిశ్రకావ్యరచన ప్రబంధ పరమేశ్వరుని దినములందు మొలకయెత్తి, యాంధ్రకవితా పితామహుని కాలమునకు సంపూర్ణ పరిణామమునంది ప్రబంధమై మార్పుజెందెనని కావ్య పిపాసకు లొక్కరు వ్రాయుచ్చిరి[3] ఇది నిరాధారమైన వ్రాఁత రామరాజభూషణునిచే నిరూపింపఁబడిన స్వభావముగల మిశ్రకావ్యము క్రీ శ 16-వ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వము రచింపఁబడినది యొక్కటి యేనియు నేటివఱకు బయల్పడలేదు. మఱి సాళువగుండ నరసింగరాయని కాలమునకు ముందు మిశ్రకావ్య మను పేరాంధ్రవాఙ్మయమున చెప్పుటను గానరాదు. నా యెఱింగినంతవఱకు మిశ్రకావ్యమును మొదట పేర్కొనినవాఁడు పినవీరభద్రుఁడు. కావ్యములు త్రివిధము లనియు, అందు మిశ్ర కావ్య మొకటియనియుఁ దెల్పినాఁడు.

శా "ప్రఖ్యాతంబన మిశ్రబంధమన ను
త్పాద్యం బనంగాఁ ద్రిధా
వ్యాఖ్యాతం బగు వస్తువందు మఱి య
ధ్యాహారముం జేయఁగాఁ

---

1 ఆంధ్రకవుల చరిత్రము, పుట 272

2 పాండు. ఆ. 1 26

3. కవిత్వవేది ఆంధ్రవాఙ్మయ సంగ్రహము, పుట 120.

ప్రఖ్యాతం బది వృత్తమైన కృతి చె
ప్పన్వక్తకు నోర్మితకుఁ
విఖ్యాతిం గలిగించుఁ బుణ్యమహిమ
న్విశ్వంభరామండలిన్."

మఱియు నిట్టి కావ్యమునకు,

క. "శృంగారము ముఖ్యంబగు
నంగియు నంగము లొందలఁప నష్టరసములు
న్సాంగమగు నేని డంకము ర్వొందుఁగన్."
బంగారముతోడి యొరప్రబంధము

అని నిర్వచించి,

గీ. "భారతప్రోక్తకథమూలకారణముగఁ
గాళిదాసుని నాటకక్రమము కొంత
తావకోక్తికి నభినవశ్రీవహింప" 4

"మిశ్రబంధంబుగా శాకుంతలం బను ప్రబంధంబు బంధురప్రీతిం జెప్పఁబూనితి" నని చెప్పియున్నాఁడు. కావున వాఙ్మయ చరిత్రయందు మనకుఁ బ్రస్తుతమునఁ గల జ్ఞానము ననుసరించి పినవీరభద్రుఁడే మొదటి మిశ్ర ప్రబంధ కర్త యని తాత్కాలికముగ సిద్ధాంతీకరించవచ్చును. తత్పూర్వము పై త్రివిధకావ్యవిభజనయు, మిశ్రబంధములును చిరపరిచితములై యుండవచ్చును. కాని యిదమిత్థ మనుట కాధారము లెవ్వియుఁ గానరావు.

మిశ్రకావ్యస్వరూపము నిచ్చట నిర్వచించుటకుఁ గారణము లేకపోలేదు. కవి చెప్పినట్లు పాండురంగకృతి పరమభాగవత చరిత్రయే యైనను మిశ్రకావ్యపుఁబోకడలిం దెన్నేనియుఁ గలవు. మిశ్రకావ్యములఁ బోలి దీనికిని శృంగారము ముఖ్యంబగు నంగి. ఇందలి పరమభాగవతులయం దెవ్వరు నినుప కచ్చడాలు గట్టుకొనినవారు కారు. కావ్యము యొక్క సత్తా కనుఁగొనఁదలఁచువారికి కావ్యకర్త యే యాదర్శములను దృష్టియందుంచుకొని కావ్యరచనకుఁ గడంగెనో తెలిసికొనుట ప్రథమ కర్తవ్యము. వాని నెఱుఁగక కావ్యవిమర్శనకుఁ బూనుకొనుట చుక్కానిని విడిచి యోడ నడుపఁ బ్రయత్నించిన ట్లగును. రామకృష్ణుఁడు రచించినది మిశ్ర కావ్యము. ఇందు కథాకల్పన ప్రధానము కాదు. బుద్ధిబలముచేఁ బేనఁబడిన కథలు లాకాలపు రసికుల యాదరమునకుఁ బాత్రములు కావయ్యెను. కళాపూర్ణోదయమువంటి కల్పనాకథలు 'కృత్రిమ రత్నము' లని నిరసింపఁబడెను. అఖండ ప్రతిభాశాలి యని నేఁటియాంగ్ల విద్యాపారీణులచు నాంధ్ర వాఙ్మయ విమర్శక మహాశయులచేఁ గొనియాడఁబడు పింగళిసూరన "ఊహించి తెలియ రాకుండ సూరపరాజు ప్రథమఁ గళాపూర్ణోదయము రచించె"నని పరిహసింపఁబడెను. నాఁటికవుల ముఖ్యోద్దేశము, గ్రహించిన ఇతివృత్తమును నానావిధాలంకారములతోడను, వర్ణనలతోడను నలంకరించుటయే. వర్ణనలయందును, శబ్దార్థాలంకారములయందును వారు యావచ్ఛక్తిని వినియోగించిరి. ఇతివృత్తములు వర్ణనాదులను దగిలించుటకు నవులగు మేకులాయెను. వర్ణనాదులతోఁగూడ కథను సహితము కొందఱు పోషించిరి. వీరి సంఖ్య యల్పము. కావున పాండురంగ మాహాత్మ్యమునేకాక రాయల కాలమున వెలువడిన కావ్యముల గుణావగుణములను పరామర్శింపఁ బూనినపుడీవిషయమును దృక్పథమున నెల్లప్పు డుంచుకొనవలయును. ఆంగ్లేయ విద్యాకర్మాగారముల రూపొందిన సులోచనములను దీచక్షువుల ధరించి యాంధ్రకవిత్వ తత్త్వవిచారముఁ జేయఁగడంగినచో పూర్వకవుల యెడల నపచారము సేయుటయేకాక విమర్శకులు స్వయము పరిహాసమునకుఁ బాత్రు లగుదురు.

పదగుంభనమునకు రామకృష్ణుఁడు పేరెక్కిన కవియని పెద్దల సిద్ధాంతము. నిరర్థకపద ప్రయోగ మరుదు. సంస్కృత సమాసముల క్రొత్తసోయగమునను, వింత దనమునను, సీసముల తూగునందును, పద్యముల కూర్పు నేర్పునను ఇతఁడు పంచకావ్యకర్తల యుద్దికాఁడని యాధునికుల యాదేశము. నాలుగైదుగంటముపోట్లతో మాటలకు జీవము పోసి సచేతనమైన వ్యక్తిని దృగ్గోచరము జేయించు మహిమ ఇతనికావ్యకళయందుఁ గానవచ్చెడిని. దీనికిఁ దార్కాణ యయుతని యుత చరిత్రయందలి చాను న్న ముసలియావు వర్ణన యొకటిచాలును

సీ. "ఉద్యత్కుత్థానస ముద్యోగమాత్రావ
శిష్టచేతస్సార దష్టదర్భ
క్షుత్కృశగ్రధ్యాంక్షు తతినివారణవిధా
త్వరమాణవాలాగ్రదంశపిహిత
నాద్యంతాఘశ్మయ నారంభ విస్రంభ
గళకంబళాభోగఁ గాతరాక్షి
నేకపార్శ్వస్థితి స్వీకారనిర్భగ్న
చర మోరుకరశల్య సాంద్రబాష్ప

తే. దుగ్ధసేవా సమయబోధ ముగ్ధవత్స
పీడితాపీన పర్యంతపృథులదామ
వేష్టితగ్రీవ నట చూచె విప్రుఁడొక్క
యర్జుని నిజోటజప్రఘాణాంతరమున"

—పాండు. 5 ; 232.

రూపము నొందిన యిట్టిమాటల చిత్తరువు వాఙ్మయమునఁ దఱుచుగఁ గానరాదు పాండురంగకృతిని పఠించినవారీయావు నెన్నటికిని మరువఁజాలరు ఆ హృదయమును నీరు సేయు ధేను వంతశ్చక్షువున కెల్లపుడును బొడకట్టుచునే యుండును.

ఇతని వర్ణనలు విలక్షణములన్నారు వీరేశలింగం పంతులుగారు. స్వభావ సిద్ధములును, ననుభవైకవేద్యము లనుట యొప్పారును. తృతీయాశ్వాసమున జాతరకు బామర కాంతలు సైసేయుఁదెఱఁగు నెట్లు వర్ణించెనో చూడుఁడు:

సీ. "గోర్వెచ్చము రంటుకొనిరి మస్తకముల
జలకమాడిరి నిశామిళితవారి
కట్టిరి చిరుతచౌకములక్రొంబట్టముల్
కాటుకఁ దీర్చిరి కన్నుఁగవల
దిద్దిరి సిందూర తిలకంబు బటువుగా
నిక్కుగొప్పుల విరుల్ ప్రుక్కి రర్థి
నింబప్రవాళమాల్యంబులు వైచిరి
చిట్టిపొట్టి ధరించి రిట్టునట్టు

4. శకుంతలాపరిణయము, పుట 4.

తే. తరుణ ధావనధగధగద్దశనమణుల
హస్తుకొలిపిరి లేత వీడ్యములడాలు
పర్వదినములఁ బామర ప్రమద లుదిత
నియమసంభావనారంభనిభృతబుద్ధి."

—పాండు. 3 74

పంచమాశ్వాసములోని నేటుకాని బారిఁ దలఁగి పాఱు,

"మెడ మలఁగింపలేక తన
మేపొడ లొండును రెండు నేకమై
పొడమఁగ బీదకన్నువడి
బూడిదపండును బోలె బూఁదుపాం
రెడునొకదుష్ప "ని గనుఁడు.

తే. "ఆచమూరువు యూథంబుఁ ద్రోచిపఱచె
వింటనమ్మేర్చి బోయ వెన్వెంటఁ దఱుమ
లోలజిహ్వేకరాళవిశాలముఖత
మో విభీతేందు మృగశాబమోయనంగ."[5]

రామకృష్ణునియొక్క వర్ణనాస్వభావమును చతుర్థాశ్వాసములోని ఋతువర్ణన చక్కఁగ వెల్లడిసేయుచున్నది. ఇందు ముఖ్యముగ 'నళునళుక్కున', 'పెరిగిసూచీముఖాభేద్యంబు', 'ఇంద్రచాపంబుగాదిది', 'కలకనీరెంతయు', 'కలుగకుండిననేమి', 'రకుగట్టిరి' అను పద్యములు పాఠకుల హృదయములను చూఱగొనకమానవు ఆముక్తమాల్యద నారసింహపురాణములవంటి యొండురెండుగ్రంథములయందుఁ దక్క నిట్టి సహజవర్ణన లెందును గానరావు కాని యాముక్తకవికిఁ బ్రకృతినిరీక్షణయును, వస్తుస్వరూపానుకరణమును కరము ప్రియములు నారసింహపురాణకర్తయందు దివియంతగఁ గన్పించవు పాండురంగకవి ప్రకృతినిరీక్షణోపలబ్ధాంశములను కవితారసముతో సమ్మేళనముగావించి స్వశిల్పాతిశయమును వెల్లడి జేసినాఁడు.

పాండురంగమాహాత్మ్యమున సహజసౌందర్యవిభ్రాజితములగు వర్ణన లెన్నియేనియుఁ గలవు. వాని నెన్నుట కిది యదనుకాదు.

పాండురంగమాహాత్మ్యము పరమభాగవతచరిత్ర మని కవియే చెప్పియున్నాఁడు. ఇందు వారవిలాస, శివలీలావిలాసాదులఁబోలి పెక్కుకథలుకలవు. ఈ కథలమూలమున జనుల హృదయమున భక్తిబీజమును బాదుకొల్పుటయే కవియొక్క ప్రధానోద్దేశము. కాలానుగుణముగ నితఁడు మిశ్రకావ్యఫక్కి నవలంబించినను చింతితార్థమును మఱువలేదు. స్వయము కథకుఁడ ననియుఁ, గథను హృదయంగమముగ నడుపుట స్వశిల్పధర్మమనియు నాతఁ డెఱిఁగి కథాకలాపము నీడేర్చెను ఇతని కథానిర్మాణ కౌశలము నిగమశర్మోపాఖ్యానముచే సువ్యక్తమగుచున్నది.

5. పాండు. 5 14-15 'తనూవిభీతేందు' అని యచ్చుప్రతి 'తనూవిభీతే'కు అర్థము కుదురదు. కీ శే కళాప్రపూర్ణ వేదము వెంకటరాయశాస్త్రులవారు ప్రసంగవశమున నొకానొకప్పుడు పైరీతి సవరించి యందలి స్వారస్యమును వెల్లడించిరి

సినిమా సింహావలోకనం :

తెలుగుఫిలిం పరిశ్రమదారులకు కొన్ని సూచనలు

'రా రా జు'

ఒక మోస్తరు జరుగుబాటున్న కుటుంబంలో పెండ్లి జరుగుతుందంటే ఎంత సన్నాహం చేస్తారో చూడండి ఇల్లంతా పాదట్టు దులిపిస్తారు. గోడలకు సున్నం కొట్టిస్తారు ఇంటిముంగు పందిళ్లు వేయిస్తారు. నగానట్రా చేయిస్తారు ఇంటిల్లిపాదీ కొత్త బట్టలు కొనుక్కుంటారు ఐదురోజుల పెండ్లికి ఏమేమి సామాను ఎంతెంత అవసరమో ముందుగా పట్టీ రాయిస్తారు ఇంసువద్గిర నుంచి, విస్తళ్లకట్టల దగ్గిరనుంచి, పసుపుకొమ్ముల దగ్గిరనుంచి, పావుకోళ్ల దగ్గిరనుంచి ప్రతి చిన్నవస్తువూ మూడురోజులు ముందుగానే పేటనించి తెప్పించుకుంటారు పేరుపేరునా శుభలేఖలురాసి బంధువులకు అంపుతారు. పెండ్లివారికి విడుదులు ఏర్పాటు చేస్తారు పురోహితులు, వంటవాళ్లు, కంసాలులు, కుమ్మరులు, చాకళ్లు, మంగళ్లు- ఒకరేమిటి అన్నివృత్తులు చేసేవారూ ఎవరిపని వారు చేయటానికి అందరూ హాజరులో వుండవలిసిందే.

నెలరోజులకు ముందే పెండ్లిపనులు ప్రారంభం అవుతాయి పెండ్లి అయిదురోజులూ ఆడా, మగా అంతా సతమత మవుతారు అంపకాలై బంధువర్గమంతా ఎవరివూరికి వారు వెళ్లేంతవరకూ వూపిరిసలుపుకోటానికి వీలుండదు. పెండ్లి పూర్తయిన నెలరోజుల వరకూ ఇండ్లలో ఆడవాళ్లకూ, పెండ్లిపెత్తనదార్లకూ బడలికలు తీరవు

నాలుగైదువేలు ఖర్చుచేసే ఒకసామాన్యపు వివాహానికే ఇంతటి తంతూ, తతంగం, సరఫరా, సరంజామా అవసరమైతే ఇంతకు ఇరవై ముప్ఫయిరెట్లు ఎక్కువ ఖర్చుతీసే ఒకఫిలిం తియ్యటానికి ఎంతఆలోచన, ఎంత అనుభవం, ఎంతటిదక్షత, ఎంతటిదూరదృష్టి అవసరమో వూహించండి! పెండ్లికిలాగానూ, పెండ్లికంటె అధికంగానూ ఫిలింకు కూడా శిల్పులు కావాలి, చిత్రకారులు కావాలి; సద్దులు కుట్టించాలి, నగలు చేయించాలి. అన్నివృత్తులలో వుండే మనుష్యులూ ఫిలింకు అవసరమే పెండ్లిలో పెండ్లివారినీ, పెండ్లికి విచ్చేసిన బంధువులనీ సంతృప్తి పరిస్తే చాలు ఫిలింతీసేవారో? దేశంలో వుండే ప్రజ లందర్నీ— పండితులనీ—పామరులనీ— మెప్పించాలి పెండ్లికిపెట్టే ఖర్చులో ఒక్కపైసా అయినా తిరిగి వస్తుందనే ఆశతో ఖర్చు చేసేది కాదు ఫిలింకు ఖర్చుపెట్టే ప్రతికానీకూడా తిరిగి ఎంత సంపాయిస్తుందనే దృష్టితో ఖర్చుపెట్టాలి. వెనుకటిరోజుల్లో ఒకమనిషి ఏమాత్రం సమర్థుడో తెలుసుకోటానికి 'ఇల్లు కట్టి చూడు, పెండ్లి చేసి చూడు!' అనేవారు ఇప్పుడనవలసిన మాటలు అవి కావు 'ఫిలింస్టుడియో కట్టి చూడు ఫిలిం తీసి చూడు' అనాలి

ఒక్క వివాహం విషయంలో వహించే పాటి శ్రద్ధలో పదోవంతైనా లక్షలు ఆహుతి అయ్యే ఫిలింనిర్మాణంలో మన ప్రొడ్యూసరులు చూపటం లేదని నా ఫిర్యాదు పెండ్లిపెత్తనం చెయ్యటానికి సమర్థతలేనివాడు సైతం ఫిలింప్రొడ్యూసరుగా తయారౌతున్నాడంటే నామాట అతిశయోక్తి కింద తోసెయ్యకండి మనతెలుగువారు ఈ ఫిలింవ్యాపారాన్ని ఏవిధంగా నిర్వహిస్తూ వున్నారో కొన్నిసంవత్సరాలనించి కండ్లారా చూస్తూ, చెవులారా వింటూ ప్రత్యక్షానుభవంతో రాస్తున్నానంటే నమ్మండి.

గత సంవత్సరం 1940 లో విడుదలైన మొత్తం తెలుగుచిత్రాలసంఖ్య పన్నెండు: చండిక, సుమంగళి, ఇల్లాలు, విశ్వమోహిని, మీరాంబాయి, మాలతీమాధవం, భూకైలాసం, బారిస్టరుపార్వతీశం, కాళిదాసు, జీవనజ్యోతి, చదువుకున్నపెండ్లాం, బొండాంపెళ్లి ఈపన్నెండు చిత్రాలలోనూ ఏరెండు మూడు చిత్రాలకో పెట్టుబడిరాళ్లు వచ్చి వుండవచ్చు లేదా ఇంకా కొంత కాలానికైనా రావచ్చుననే ఆశ వుండవచ్చు తతిమ్మా తొమ్మిదిగాని పది చిత్రాలను గురించీ 'కాలోహ్యాయం నిరవధి ర్విపులాచ పృథ్వీ' అనుకోవలిసిందే మనకంటె తక్కువ జనసంఖ్య కలిగిన తమిళులు మనం తయారు చేసిన చిత్రాలకంటె మూడురెట్లు అధికంగా తయారుచేశారు (1940 లో తమిళచిత్రాల సంఖ్య 37) తెలుగుచిత్రాలు మొత్తం 12. అందులో రెండు చిన్నచిత్రాలు ఆపదింటిలోనూ సగభాగమైనా జయప్రదమైనట్టు చెప్పలేము 1939 సంవత్సరంకూడా ఇంతకంటె మెరుగ్గా లేదు

గతసంవత్సరంలో ప్రొడ్యూసరులే కాక, తెలుగుదేశంలో దాదాపు అన్నిథియేటరులూ కొంచెమో గొప్పో దెబ్బ తిన్నవనే చెప్పవచ్చు మరొక సంవత్సరంకూడా ఈ విధంగానే సంకురుమయ్యా తెలుగు సినిమా పరిశ్రమమీదుగా వెళ్లాడంటే అటుతర్వాత

తెలుగుఫిలిమే అపూర్వం అవుతుందేమో!

నికరమైన పెట్టుబడిదార్లను ఫిలిం పరిశ్రమ ఇంతవరకూ ఆకర్షించలేదనే అపకర్ష వొకటి వుండనే వున్నది. ఈ వ్యాపారంలో వేలు పెట్టినవారంతా ఈవిధంగా చేతులుకాల్చుకుని బయటపడుతూంటే ఇక పెద్దపెద్ద పెట్టుబడిదార్లు ఈ వ్యాపారంలో దిగటానికి అవకాశం ఎక్కడ వుంటుంది? ‘తెలుగుఫిలింపరిశ్రమ మీరు వర్ణించినంత అధ్వాన్నపుస్థితిలో వుంటే ఈ సంవత్సరం మళ్లీ ఫిలిములు ఎలా తయారౌతున్నవి?’ అని ప్రశ్నించవొచ్చు. దానికి కారణం గత సంవత్సరంలో తీసిన చిత్రాలన్నిటికీ లాభాలు రావటం కాదు. పదివేలమంది గుఱ్ఱపుపందేలు ఆడితే అందులో ఏపదిమందికో డబ్బు వస్తుంది. ఆ పదిమందిని చూసి తక్కిన తొమ్మిదివేలతొమ్మిదివందల తొంభైమందీ ఈసారైనా మనకు అదృష్టం కలిసిరాకపోతుందా అని మళ్లీ పందెం వేస్తారు. తెలుగుఫిలింవ్యాపారం కూడా ఇంచుమించు ఈపద్ధతికే వచ్చింది. ఇందుకు ఒకటే నిదర్శనం. ఇంతవరకు ఈ తెలుగు ఫిలింపరిశ్రమ ప్రారంభించింది మొదలుకొని వరసగా రెండుచిత్రాలు తీసినవారు ఇద్దరు ముగ్గురికంటె పైన లేరు. మూడుచిత్రాలు తీసినవారొక్కజయాఫిలిమ్సువారుమాత్రం కన్పిస్తున్నారు. అంతదాకా ఎందుకు? 1940 లో బయలుదేరిన పదిపన్నెండుగురు ప్రొడ్యూసరుల్లో ఏయిద్దరు ముగ్గురో తప్ప తక్కినవారంతా 1941 లో చతికిలబడ్డారా లేదా? తెలుగుఫిలింపరిశ్రమకు ఈస్థితి పట్టడానికి హేతు వేమిటి? యెత్తుబడిన ఈ పరిశ్రమను పైకి లేవనెత్తటానికి మార్గం ఏదైనావుందా? ఈవిషయం యోచించవలసిన బాధ్యత ఫిలిం ప్రొడ్యూసరులపైనే కాకుండా, ఫిలిం పరిశ్రమాభివృద్ధిని కాంక్షించే కళాభిమానులందరిపైనా వుంది. సాధ్యమైనంతమట్టుకు ఈవ్యాసంలో ఈరెండు అంశాలను గురించీ చర్చిస్తాను.

* * *

హిందూదేశం మొత్తంమీద ఫిలింపరిశ్రమ కంతటికీ ప్రధానకేంద్రం బొంబయి అని చెప్పవచ్చు. 1940 లో వచ్చిన చిత్రాలనుబట్టి నూటికి యాభైవంతులుపైగా ఒక్క బొంబయిలోనే తయారైనవి. కాబట్టి బొంబయి స్టుడియోలసంగతి ముందు ఆలోచిద్దాం. బొంబేటాకీసు, నేషనల్ స్టుడియోస్ ఈ రెండుకంపెనీలవారూ తమకంపెనీలకు డబ్బు పెట్టుబడి పెట్టినవారి నమ్మకం సంపాదించారు. ప్రభాత్, రంజిత్ స్టుడియోల ప్రధాన భాగస్వాములు ఫిలింపరిశ్రమలో అనుభవం గడించినవారు. తమ పనితనంలో తమకు విశ్వాసం కలిగినవారు. ఈ నాలుగు కంపెనీలూ ఒక ప్రణాళికతో చిత్రాలు తయారుచేసి, నమ్మకంగా లాభాలు గణించగలుగుతున్నాయి. తక్కినవారంతా చాలినంత అర్థబలంగాని, అంగబలంగాని, ఆత్మవిశ్వాసంగాని లేనివారు. ఈ నాలుగు కంపెనీలకూ స్వంత స్టుడియోలు, స్వంత టెక్నిషియనలూ వున్నారు. మన తెలుగుప్రొడ్యూసరులలో ఒక్కరికైనా స్వంత స్టుడియో లేదు — మొన్నటివరకూ జయాఫిలిమ్సుగా వుండి ఇటీవల శోభనాచల పిక్చర్సుగా మారిన మీర్జాపురంకంపెనీని మినహాయిస్తే. స్టుడియో లేకపోయినా స్వంత టెక్నిషియనులు వున్నదొక్క వాహినీవారికి మాత్రమే. తక్కిన తెలుగు ప్రొడ్యూసరులు యావన్మందీ పరాయిస్టుడియోల్లో, పరాయి టెక్నిషియనులతో, దాదాపు సొంత పెట్టుబడి లేకుండా వ్యాపారం సాగిస్తుండేవారనే చెప్పవొచ్చు అసలు మన కింతవరకూ ఫిలిం పరిశ్రమలో అనుభవం కలిగిన ప్రొడ్యూసరులంటూ బయలుదేరనే లేదు. ఒకరిద్దరు ఎవరైనా వుంటే వారే ప్రొడ్యూసరులూ, వారే డైరెక్టరులూ కావలిస్తే వారే ఆక్టరులు కూడాను. సొంత స్టుడియోలు, సొంత టెక్నిషియనులూ, అనుభవజ్ఞులైన ప్రొడ్యూసరులూ ఏర్పడేంతవరకూ ఎన్నో కంపెనీలు పుట్టుతూ గిట్టుతూ వుండవలసిందే గాని ఈ పరిశ్రమకు నిలకడ ఏర్పడుతుందనే ఆశ లేదు.

డైరెక్టరు:

ప్రొడ్యూసరు తరువాత ఫిలిం నిర్మాణంలో డైరెక్టరుకు వున్నంత ప్రాముఖ్యం మరెవ్వరికీ లేదు. బొంబయి కాంగ్రెసు మంత్రివర్గంలో హోంమెంబరుగా పనిచేసిన శ్రీ కె. యం. మున్షీగారు ప్రఖ్యాత న్యాయవాది మాత్రమే కాక సుప్రసిద్ధ గ్రంథకర్తకూడాను. ఈయన వ్రాసిన కథలు కొన్ని సినిమా చిత్రాలుగా తయారు చేయబడినవి. హిందూదేశపు ఫిలిం పరిశ్రమలో డైరెక్టరును గురించి శ్రీమున్షీగారేమన్నారో చూడండి:—

“మన దేశపు ఫిలిం పరిశ్రమలో సాంకేతికశాస్త్రపరిజ్ఞానము, శిల్పములకంటే డైరెక్టరుల నైపుణ్యం చాలా కొరవడి వున్నది. గ్రంథకర్తయొక్క కలలన్నీ సినిమా తెర అనే వాస్తవికప్రపంచంలోకి తర్జుమా కావటానికి డైరెక్టరే ప్రధానకారకుడు, సూత్రధారుడు. గ్రంథకర్తలయొక్క రచనలను చక్కగా గ్రహించి సమన్వయించుకో గలిగిన విద్యావిశేషము, కళాకౌశలము డైరెక్టరులలో వుంటేనే తప్ప లేకపోతే ఒక పాత్రనుంచి వేరొకపాత్రను వేరుచేసే సూక్ష్మమైన, విశిష్టమైన పాత్రతత్వంగాని, కవిహృదయంగాని, నాటకంలో రావలసిన రసంగాని, సంభాషణల చక్కదనంగాని నాశనమవుతవి; అసంస్కారమైన సామాన్యాభిరుచులను ఉన్నత కళాప్రమాణాలకు లోబడజేసికొనదగిన వినమ్రత డైరెక్టరులలో వుండనంతవరకూ ఈ ఫిలిం పరిశ్రమ అసమగ్రతతో తృప్తిపడి వుండక తప్పదు. ఈ కారణం చేతనే పరిశ్రమ అల్పాయుర్దాయం కలిగి వుండటము, ఆర్థిక సంపన్నత లోపించటము ఈ రెండు గండాలకూ లోబడి వుంటుంది. ఉత్తమమైన వాఙ్మయ, కళా ప్రాభవం డైరెక్టరుకు అత్యవసరం. అలాటి సాహిత్య వేత్తలను, అలాటి కళాకుశలులను ఎంత వెచ్చించి అయినా సరే ఈ పరిశ్రమ ఆకట్టుకోటం శ్రేయస్కరం.”

శ్రీ మున్షీ గారాడిన ఈ మాటలు మన తెలుగు డైరెక్టరులకంటె ఎంతో అనుభవం సంపాదించిన హిందీ డైరెక్టరులనుగురించి. హిందీ చిత్రాలు డైరెక్టు చేస్తున్నవారిలో ఏ కొందరో విద్యాధికులు వుండరనికాదు మున్షీగారి తాత్పర్యం. దరహంమీద డైరెక్టరునామకులలో అనేకమంది మున్షీగారి వర్ణనకు తగుదురనే. అలాగే తెలుగుచిత్రాలు డైరెక్టు చేసేవారిలో డైరెక్టరుపదవికి తగిన యోగ్యత కలిగినవారు బహు కొద్దిమంది వుండవచ్చునేమో! కాని, చాలామంది అర్హతను బట్టికాక, అదృష్టవశంచేత (లేక దురదృష్టమేమో!) డైరెక్టరుస్థాన మలంకరించినవారే.

న్యాయశాస్త్రం చదివితేగాని లాయరు కాడు. వైద్యవిద్యలో కృతార్థుడైనవాడు గాని డాక్టరు కాడు. ఇంజనీయరు కావాలంటే ఇంజనీరింగు చదవాలి. ఆఖరుకు బడిపంతులు కావాలంటేకూడా ట్రెయినింగు ప్యాసవాలి. ప్రతివృత్తికీ ఏదో వొక విద్య, ఒక పరీక్ష వుండనేవుంది. ఫిలిం డైరెక్టరు అవటానికి మాత్రం ఏచదువూ చదవనక్కరలేదు; ఏ పరీక్షా ప్యాసుకానక్కర్లేదు. ఈ సర్వజ్ఞత్వం అలవడటానికి ఫిలిం డైరెక్టర్లు పుట్టుకతోనే రెండు తలలతోనూ, నాలుగు చేతులతోనూ పుట్టుకవచ్చినవాళ్లయినా అయివుండాలి. లేదా ఫిలిం డైరెక్షను ఎలాంటి ప్రతిభాశూన్యుల చేతనైనా నిర్వహింపబడ కలిగిన తోలుబొమ్మలాటయినా కావాలి. ఫిలిండైరెక్టరులు అపరబ్రహ్మలూ కారు; ఫిలిం నిర్వహణం కేవలం తోలు బొమ్మలాటా కాదు. కాబట్టి ఫిలిం డైరెక్టరు కాగోరినవాడు సాహిత్యంలోనూ, కళలలోనూ, ఫిలిం టెక్నిక్‌లోనూ మంచి కృషిచేసినవాడైవుండటం చాలా అవసరం. ఉత్తమ సాహిత్యం ఏదో కనిపెట్టగలిగిన శక్తి డైరెక్టరుకు వుండితీరాలి. పాత్రోన్మీలన పరిజ్ఞానం వుండాలి. కనీసం భాషాసంప్రదాయమైనా తెలిసినవాడు కావాలి. సాహిత్యందాకా పోనక్కరలేదు, సామాన్యసంభాషణల్లో సుశబ్దమేదో అపశబ్దమేదో కనిపెట్టలేని 'తెలుగు' డైరెక్టరు మహాశయులను నేనెరుగుదును. ఈ మిడిమిడిజ్ఞానం వెలగబెట్టే ఆంధ్ర డైరెక్టరులకంటె ఆంధ్రేతరులే మేలనిపిస్తారు ఒకొక్కప్పుడు; తమకు తెలియనివిషయం కాబట్టి వీరు భాష చక్కగా తెలిసిన పండితులమీద ఆధారపడుతారు. డైరెక్టరు సంగీతశాస్త్ర పారంగతుడు కానక్కరలేదు. కాని కనీసం, ఏ భావానికి ఏ రసానికి ఏ రాగం అనుకూలిస్తుందో నిర్ణయించ గలిగి వుండాలి. కల్యాణికి, కాంభోజికి భేదం తెలియని డైరెక్టరులు లేకపోలేదు. ఇలాంటివారే మ్యూజికు డైరెక్షనులో తరుచూ వేలుపెట్టుతుంటారు. డైరెక్టరు స్వయంగా శిల్పి, చిత్రకారుడూ కానైతే కాకపోవచ్చుగాని సౌందర్యగ్రహణశక్తి లోపించినవాడుగా వుంటే ప్రయోజనం లేదు. డైరెక్టరు వాచికాంగికాభినయాల్లో ఆరితేరినవాడై వుండటం డైరెక్షనుకు ఎంతో ఉపకరిస్తుంది. శాంతారాం తాను డైరెక్టుచేసే చిత్రాలన్నిటిలోనూ అన్నిపాత్రలూ స్వయంగా అభినయించి చూపగలడు. అతని చిత్రాల్లో నటించిన ప్రఖ్యాత నటీనటులు చాలామంది శాంతారాంయొక్క సుశిక్షణను ప్రశంసించారు ఒక్కతూరి శాంతారాం చిత్రంలోనటించి తారాపథాని కందుకున్న నటులనేకు లున్నారు. ఇది శాంతారాం గాని, ప్రభాత్‌కంపెనీగాని సగర్వంగా చెప్పుకోదగిన విషయం, సందేహం లేదు. శాంతారాం డైరెక్షనులోనే కాక కెమెరా, సౌండు, ఎడిటింగు ఈ వివిధశాఖల్లోకూడా సమధికమైన ప్రజ్ఞకలవాడు. అందుచేతనే అతని చిత్రాలు భావనాబలం కొంతలోపించినప్పటికీ శిల్పంలో భారతీయచిత్రకళ కంతటికీ శిరోభూషణంగా వుంటవి. నితిన్‌బోస్ కెమెరాతోనే కథంతా చెప్తాడు. అతని చేతిలో కెమెరా మాట్లాడుతుంది; అభినయిస్తుంది. కెమెరా ఆంగిల్ అంటే ముక్కూమొహం ఎరగని డైరెక్టరులు తెలుగుఫిలింపరిశ్రమలో వున్నారంటే నామాటనమ్మండి. తనకింద పనిచేసే కెమెరామనుషూ, స్క్రిప్టు రచయితనూ, ఆర్టుడైరెక్టరుకూ, ఎడిటరుకూ తెలిసినపాటి డైరెక్షనుసైతం డైరెక్టరు అనిపేరు పెట్టుకున్న పెద్దమనిషికి తెలియనప్పుడు డైరెక్టరు అజాగళస్తనం కాక మరేం అవుతాడు? కెమెరామన్‌నుగాని, ఎడిటరునుగాని, సౌండురికార్డిస్టునుగాని 'నీకెంతవరకు తెలుసును' అని అడిగేవారున్నారు కాని, డైరెక్టరునుమాత్రం 'నీకు ఏ విషయం ఎంతవరకు తెలుసు' అని అడిగేవాడు లేడు. అందుచేత సర్వసాధారణంగా ఇలాంటి డైరెక్టరు చిత్రనిర్వహణానికి తోడ్పడటంకంటె, అడ్డురావటమే ఎక్కువగా సంభవిస్తుంటుంది. డైరెక్టరు కవీ, కథకుడూ, సినేరిస్టూ, సౌండురికార్డిస్టూ, కెమెరామనూ, మ్యూజిక్ డైరెక్టరూ తానే అయివుండవలెనని నా అభిప్రాయం ఎంతమాత్రం కాదు. ఆయాశాఖల్లో ప్రవీణులైనవారు ప్రత్యేకంగా వుండితీరవలసిందే. డైరెక్టరు వీరందరి సహాయం అవశ్యం తీసుకోవల్సిందే. కాని, తనకు కావలిసిం దేదో చెప్పి, ఒకొక్కరినించి తాను పనిపుచ్చుకో గలిగివుండాలి. ఇందుకు ఈవివిధ విషయపరిజ్ఞానం అవసరం. ఇందులో ఎవరికి లోకువైనా డైరెక్టరు చెవులకు తాటాకులు తప్పవు తద్వారా చిత్రం చిత్రవధ కాకతప్పదు. డైరెక్టరులమని చెప్పుకునేవారిలో నూటికి తొంభైమందికి ఒక్క నాటకమైనా కండక్టు చెయ్యకలిగిన సమర్థతకూడా లేనివారు. కాని, క్లోజప్, లాంగ్‌షాట్, మిడ్‌షాటు అనే మూడుముక్కలతో కొమ్ములు తిరిగిన డైరెక్టరు ఐపోతున్నాడు. డైరెక్టరుయొక్క అజ్ఞానాన్ని మించింది అతడి అహంభావం వొక్కటే. లక్షలు కుమ్మరించిన ప్రొడ్యూసరులు ఇలాంటి నిరక్షరకుక్షులవల్ల ఎంతలేసి నష్టాల పాలు కాలేదు? అజ్ఞానంచేత కొంతా, అహంకారంచేత కొంతా ఒకటికి నాలుగు ఖర్చుచేసి, ఎందరు డైరెక్టరులు ఎన్నిఫిలిముల అధోగతికి కారకులు కాలేదు? డైరెక్టరు అస

మర్థతవల్ల ఒక ఫిలిం చెడితే, ఆనష్టం ఆ ఫిలింతో పోవటం లేదు. శైశవావస్థలో వున్న మొత్తం ఫిలింపరిశ్రమ మొహాన కొట్టి మరీ పోతున్నది. డైరెక్టరులంటూ భేషజంగా తిరిగే ఇలాంటి ప్రబుద్ధులు కొందరుండేంతవరకూ ఎక్కడో వొహక్కడ, ఎవరో వొక పెట్టుబడిదారుడు దొరకకనూ పోడు. పెట్టినపెట్టుబడి కాస్తా నష్టమై, కట్టుబట్టలతో బయటపడకుండానూ పోడు. ఇందువల్ల డైరెక్టరు తాత్కాలికంగా తాను నష్టపడేదేమీ వుండదు. అందుచేతనే పరుల ధనంతో ఎక్స్పెరిమెంట్సు చెయ్యటానికి తానెప్పుడూ తయారవుతూ వుంటాడు. వీటన్నిటినీ ఆలోచించి డైరెక్టరులను గురించి నేను చెయ్యబోయ్యే సూచన కొందరు డైరెక్టరులకు కంటకంగా కనిపించవచ్చు. మరి కొందరికి అసాధారణంగా తోచవచ్చు. అయినా, తెలుగుఫిలింపరిశ్రమయొక్క అభివృద్ధిని మనసారా ఆశించి నే నీసూచన చేస్తున్నాను, సహృదయంతో స్వీకరిస్తారని నమ్మి. డైరెక్టరులలో కొందరు సహజపాండితీ, ప్రతిభలు కలిగినవారెవరైనా వుంటే వుండవచ్చు, కాదనను. కాని, అలాంటివారికైనా శాస్త్రజ్ఞానంతోబాటు అనుభవంకూడా అవసరమన్నమాటను మనం మరిచిపోరాదు.

అందుచేత డైరెక్టరు కాగోరిన ప్రతివాడూ సాహిత్యపరుడై వుండటంతోబాటు ఏ ఫిలిం స్టుడియోలోనైనా కనీసం ఐదుసంవత్సరాలు సమర్థుడైన డైరెక్టరుకింద తరిబీతుపొందినవాడై వుండాలి. ఈవిధమైన అప్రెంటిస్‌షిప్ పొందినవాడినే డైరెక్టరుగా నియమించుకోటానికి ప్రొడ్యూసరులంతా చేరి కట్టుబాటు చేసుకోవాలి.

నటీనటులకుగాని, ఫిలిమ్సుల్లో పనిచేసే తక్కినపనివారెవ్వరికిగాని లేని ఈనిబంధన డైరెక్టరుల విషయంలో మాత్రం ఎందుకు వర్తించేటట్టు చెయ్యాలని కొందరికి సందేహం కలగవచ్చు. డైరెక్టరు స్థితి వేరు; తక్కిన నటీనటులు, టెక్నీషియనులు వగైరా స్థితి వేరు. ఒక నటిగాని, నటుడుగాని అసమర్థుడైతే చిత్రం అంతవరకే లోపంగా వుంటుంది. డైరెక్టరు అసమర్థుడైతే మొత్తం యావత్తూ నాశన మౌతుంది. అదీ కాకుండా నటీనటులనుగాని, తక్కినపనివాళ్లనుగాని ఎన్నుకోటానికి (మనదేశంలో ప్రొడ్యూసరులు వేరే లేరు కనక) డైరెక్టరే బాధ్యుడవటంచేత ఆ డైరెక్టరు అనుభవజ్ఞుడూ, సమర్థుడూ ఐనప్పుడు తక్కినవారందరినీ పనికి వచ్చేవారినే ఎన్నుకుంటాడు.

నా రెండవసలహా ఏమంటే; షూటింగు ప్రారంభించటానికి పూర్వమే ప్రతిడైరెక్టరూ సినేరియో రాయించికాని, తాను స్వయంగా రాసి కాని సినేరియో పూర్తిగా తయారుచేసి ప్రొడ్యూసరుల ముందు పెట్టాలి. తక్కిన టెక్నీషియనులకూ, ప్రధానపాత్రధారులకూ దానిని చూపించాలి. ఇందువల్ల ఫిలిం విజయవంతంగా తయారవటమే కాకుండా, దుబారాఖర్చు ఎంతో తగ్గుతుంది.

నా మూడవ సలహా. మనఫిలింపరిశ్రమ పాశ్చాత్యదేశాలతో సమానంగా తులతూగేటప్పటిమాట చెప్పలేను కాని (పాశ్చాత్యుల్లో కూడా ఈఆచారం ఎక్కడో కాని లేదు) అంతవరకైనా ఫిలింప్రొడ్యూసరూ, డైరెక్టరూ, నటుడూ ఒక్కడే అయివుండరాదు. దీనివల్ల అనేక చిక్కులున్నట్టు అనుభవజ్ఞులందరికీ తెలిసేవుంది. సుప్రసిద్ధనటుడు చంద్రమోహన్ బొంబయి రేడియోలో మాట్లాడుతూ ఈ విషయాన్నిగురించి ఇలా అన్నాడు "నన్ను ఇండియాకు చక్రవర్తిగా చేస్తే నేను ప్రొడ్యూసరులను డైరెక్టరులుగా వుండనీయను. డైరెక్టరులను ఆక్టరులుగా నిషేధిస్తాను." ఈ మూడుపనులూ ఒకరే నిర్వహించేవారు మనవారిలో లేకపోలేదు.

'చిత్రానికి కథ ఆత్మవంటిది'.
—శాంతారాం.

శాంతారాం ఈమాట అనడంలో విశేషం లేదు. అనకపోతేమాత్రం ఆశ్చర్యం వేసేది. నాటకానికిగాని, ఫిలిముకుగాని కథ ప్రాణమన్న సంగతి ప్రతిడైరెక్టరూ అంగీకరించితీరాలి. అయినా, మంచి కథలను సంపాయించటానికి ఎందరు ఫిలింనిర్మాతలు తంటాలు పడుతున్నారు? స్టార్లను బుక్ చేసుకునేందుకు పడేపాట్లల్లో పదోవంతైనా కథకోసం, కవికోసం ప్రయత్నిస్తున్నారా?

ఒకతారకు వెచ్చించే డబ్బులో నాలుగోవంతైనా కథకోసం ఖర్చుచేస్తున్నారా? ఒకరిద్దరు తారలను బుక్ చేస్తే చాలు ఫిలిం సగంవరకు పూర్తి ఐనట్టే! కథగాని, డైరెక్షనుగాని, స్టుడియోగాని తక్కినవేవీ అంత ముఖ్యం గావు ఈ ఫిలిం నిర్మాతలదృష్టిలో! స్టారుసిష్టం బాగా వేళ్లు పాదుకున్న అమెరికా మొదలైన పాశ్చాత్యదేశాల్లోకూడా ప్రొడ్యూసరులు కథకోసం ఎక్కువ పాటుపడతారు. ఎన్ని వేలైనా యిచ్చి, ఎన్ని తంటాలైనాపడి షా, వెల్సు లాంటి విశ్వ విఖ్యాతులైన రచయితల కథలను సంపాదిస్తారు. దేశంలో ఏ గ్రంథానికి ఎక్కువ ప్రచారం వుందో తెలుసుకొని, ఎంతడబ్బు పోసి అయినా సరే ఆ గ్రంథం తాలూకు స్క్రీను హక్కులు పొందటానికి ప్రతిప్రొడ్యూసరూ ప్రయత్నం చేస్తాడు. ముందు కథ నిర్ణయించుకొనిగాని కథనుపట్టి నటులను కుదుర్చుకోరు. కథనుబట్టి డైరెక్టరులనుకూడా ఏర్పరుచుకోటం కద్దు. మన దేశంలో ఇంకా నటీనటులకు తారాత్వం స్థిరంగా సిద్ధించనే లేదు. దేశంలో వీరికి అభిమానులంటూ ఎక్కువమంది ఇంకా ఏర్పడనే లేదు. ఐనా, మన ఫిలిం నిర్మాతలు మాత్రం తారలమీదనే పూర్తిగా ఆధారపడి పిక్చర్లు తీస్తున్నారు. ప్రధానవేషాలన్నిటికీ తారలనే నియోగించిన చిత్రాలు సైతం ప్రజల నాకర్షించకపోవటం మనం

చూచేవున్నాం. నటీ నటులు వారు ధరించే పాత్రల కెంతవరకు తగుదురా అనే యోచన కూడా లేకుండ, చూడ చక్కనివారైనంత మాత్రాన,పాడగలిగినంతమాత్రాన నాయికా నాయకుల పాత్రలు ధరింప జేస్తున్నారు. సమర్థుడైన డైరెక్టరు కథపైనా,తన డైరెక్షను పైనా ఆధారపడతాడు. తారల ప్రఖ్యాతి మీద ఆధారపడినంతవరకూ డైరెక్టరు తక్కువవాడే అని ఒప్పుకోవాలి. పాశ్చాత్యులలో ఫ్రాంకుకాప్రా, ఎర్నస్టలూబిస్చ్, జాన్ఫోర్డు మొదలైన విఖ్యాత డైరెక్టరుల కింద పనిచేయటానికి గొప్ప గొప్పనటులంతా ఉత్సాహంతో కాచుకుని వుంటారు మనదేశంలో కాంచనమాలనో, కన్నాంబనో డైరెక్టు చెయ్యటం మహద్భాగ్యంగా పరిగణిస్తారు మహా మహాడైరెక్టరులందరూ. రషియాలో లాగా మనదేశంలోకూడా స్టారుపద్ధతి ఎంత తగ్గిపోతే పరిశ్రమకు అంత మేలు.

తారలకు పోసే డబ్బులో నాలుగో భాగమైనా కథకోసం, కవికోసం వినియోగించనప్పుడు మనచిత్రాలకు మంచికథలు రమ్మంటే ఎలా వస్తాయి? చిత్రాలు లాభించ లేదంటే ఎలా లాభిస్తాయి? కథ ఉత్తమశ్రేణికి చెందినదై, డైరెక్షన్ ప్రతిభావంతమైనప్పుడే తారలైనా ప్రకాశిస్తారు అవి లేనప్పుడు తారల అప్రకాశత్వమే మిగులుతుంది. అందుచేత తమ భవిష్యత్తుకోసమైనా నటీనటులు మంచి కథా,మంచి డైరెక్టరూ లేనిదే పిక్చరులో పని చేయటానికి సమ్మతించరాదు

దక్షిణదేశంలో అరవవారికంటె కథ లెన్నుకోటంలో తెలుగువారే విచక్షణనుగాని, ఉపజ్ఞనుగాని ప్రకటిస్తున్నారని నిశ్శంకంగా చెప్పవచ్చు. ఆమాటకొస్తే కొన్ని హిందీ చిత్రాలు తెలుగుచిత్రాలతోకూడా దీటురావటం లేదు. ఇందుకు తెలుగుసినిమా ప్రేక్షకుల అభిరుచే ముఖ్యకారణమని నా వుద్దేశం. నూతనంగా సినిమాకళ అవతరించినప్పుడు లవ-కుశ, సావిత్రి, కృష్ణలీలలలాంటి చిత్రాలను కొత్త ఒకవింతగా మనప్రజలు చూశారు. ఇంతలోనే మన ప్రొడ్యూసరులు పద్ధెనిమిదిపురాణాలను పుక్కిట బెట్టేశారు. ఒక్కొక్క పౌరాణికచిత్రాన్ని ఇద్దరేసి ప్రొడ్యూసరులుకూడా తీయటం మనం చూశాం. ఇక తెర కెక్కించదగిన ప్రసిద్ధ పౌరాణికాలంతగా లేవనే చెప్పవచ్చు. పౌరాణికాలూ చారిత్రకాలంటే నాకు సరిపడనివికావు కాని ఆకథలను నిర్దుష్టంగానూ, సర్వాంగసుందరంగానూ ఫిలింరూపంగా తయారుచేయటం సులభసాధ్యంకాదు. అంగబలం, అర్థబలం, బుద్ధిబలం ఈమూడూ వృద్ధి చేసుకున్న తరువాతనే తెలుగు ఫిలింనిర్మాతలు పౌరాణిక, చారిత్రకాలను ప్రయత్నించటం యుక్తియుక్తమని నా అభిమతం. పౌరాణికచిత్రాలను తీయదలిస్తే కనీసం తుకారాం, విద్యాపతి మొదలైన చిత్రాలకళా ప్రమాణంలోనైనా తయారుచేయాలి. అంతవరకూ వాటిజోలికి పోకుండా వుండటం ఉత్తమం

ఇచ్ఛాపూర్వకంగా కాకపోయినా, పౌరాణికాలమీద ప్రజలకు విసువు పుట్టినందుచేతనైనా మన ప్రొడ్యూసరులు విధిలేక సామాజికాలమీదికి దృష్టిబరపటం సంభవించింది. కాని, ఈ సామాజికచిత్రాల్లో నాయికానాయకులప్రణయమూ, స్త్రీపాతివ్రత్యం, పురుషుని అఘాయిత్యం తప్పితే మరొక సమస్య కనిపించదు. ఏ స్త్రీపాతివ్రత్యమహిమనో, ఏ సీతామ్మవారి చెరలనో సామాజికగాథల్లోకూడా చొప్పిస్తేనే గాని నాలుగుడబ్బులు రాలవన్న ప్రొడ్యూసరుల భయమే ఇందుకు కారణం. అందుచేత పురాణప్రసిద్ధలైన సీతా, సావిత్రులు తప్పినా వారి ప్రతినిధులనుమాత్రం ప్రతి చిత్రంలోనూ మనం తప్పించుకోలేకుండా వున్నాం. పాతివ్రత్యం ఈ కాలానికి పనికిరాదనటం లేదు. కాని, ప్రణయంకంటేను, పాతివ్రత్యంకంటేనూ తెరమీద ప్రదర్శించదగిన సమస్యలింకా లేవా అని నేనడుగుతున్నాను.

ఈ సందర్భంలో మన ప్రొడ్యూసరులందరిలోకీ శ్రీ గూడవల్లి రామబ్రహ్మంగారు కొంతవరకు మార్గదర్శకులని నేను అంగీకరిస్తున్నాను. వారు తీసిన 'మాలపిల్ల,' 'రైతుబిడ్డ' చిత్రాలు కొత్తదారి తొక్కిన సమస్యా చిత్రాలు. ఈ సమస్యలను చిత్రించటంలోనూ, పరిష్కరించటంలోనూ వారింకా కొంత సాహసం చూపించి వుండవచ్చు. కథా విధానంలోనూ, పాత్రచిత్రణంలోనూ లోపాలు లేకుండాచేసి వుండవొచ్చు. అది వేరేవిషయం. కాని, కొత్త పంథా తొక్కినందుకు రామబ్రహ్మంగారి సాహసంమాత్రం ప్రశంసార్హమే.

ఖర్చులు తగ్గించాలి:

తెలుగుఫిలిం పరిశ్రమ క్షీణించిపోకుండా వుండాలంటే పైన సూచించిన సూచనలు పాటించటం ఎంత ముఖ్యమో ఫిలిం నిర్వహణలో ఖర్చులు తగ్గించటం కూడా అంత ముఖ్యమైన విషయమే. ఫిలిం నిర్మాణంలో అడుగడుగునా అనుభవరాహిత్యంచేత మన ప్రొడ్యూసరు లేవిధంగా దుబారాఖర్చులు చేస్తున్నారో, వాటిని అరికట్టటం ఎలాగో ఆచర్యలోకి నేనిప్పుడు దిగటంలేదు (రాజా-రామబ్రహ్మంగార్ల వివాదలో చాలాభాగం మెదిగిన విషయమే అది). స్థూలంగా కొన్ని సూచనలు మాత్రం చేస్తున్నాను.

మనఫిలిములకు పదహారువేలూ, పదిహేడువేల అడుగులపొడుగు. తగ్గించి పన్నెండు, పదమూడు వేలకు మించకుండా తయారుచేయాలి.

ఇందుకు ఇదివరలో ఎలాంటి ఆక్షేపణలున్నా ప్రస్తుతం ఏ విధమైన అభ్యంతరాలూ వుండనక్కర లేదు. బొంబయి ప్రొడ్యూసరులు తమ చిత్రాలను పదమూడువేలల్లో పూర్తి చేస్తున్నారు. ప్రేక్షకులు ఇందువల్ల అసంతృప్తి చెందటంలేదు. తెలుగు ఫిలిములు కూడా అదేవిధంగా పదమూడువేలకు మించకుండా చేయటానికి ఆటంకం వుండరాదు. ఒకవేళ అవసరమైతే యుద్ధవార్తా చిత్రాలను టూ రీలర్ హాస్యచిత్రాలనూ, కార్టూన్ చిత్రాలనూ, ఇతరవార్తావిశేషాలనూ అసలు

చిత్రంతోబాటు ప్రదర్శించవచ్చు. వార్తా చిత్రాలూ, టూరీలరులూ వారం వారానికి మారుస్తూ వుండటంవల్ల పెద్దఫిలిములు ఎక్కువ వారాలు ఒకేథియేటరులో పోవటానికికూడా అవకాశం ఏర్పడుతుంది. చిత్రం చిన్న దవటంచేత ప్రేక్షకుడికి విసుపుపుట్టదు. పదిహేడు, పద్ధెనిమిదివేల అడుగులలో చెప్పవలసిన కథను పన్నెండు పదమూడువేల అడుగులలో చిత్రించటం కొంతకష్టం అయితే కావచ్చుగాని, డైరెక్టరు ప్రతిభ దానివల్లనే ప్రకటిత మవుతుంది.

ఈవిధంగా ఫిలిములపొడుగు తగ్గించటం చేత విద్యావిషయకమైన చిన్నచిత్రాలూ, ప్రబోధాత్మకమైన పొట్టిచిత్రాలూ తయారు చేయటానికి గొప్పప్రోత్సాహం కలుగుతుంది. దేశానికి వీటిప్రయోజనాన్ని గురించీ, ఆవశ్యకతను గురించీ విపులంగా ఇక్కడ చర్చించబూనుకోలేదు. కాని, చిన్నచిన్న డాక్యుమెంటరీ చిత్రాలు, వార్తాచిత్రాలు మొదలైనవి చక్కగా తయారుచేస్తే విదేశాలలోకూడా చలామణి అవటానికి వీలుందని చెప్తున్నాను. అదీకాకుండా కుశాగ్రబుద్ధులైనవారు, కొత్త కొత్త అభిరుచులు కలవారు అనేకవిధాలైన ఎక్స్‌పెరిమెంట్సు చేయటానికి ఈ టూరీలర్‌చిత్రాలే అవకాశం కలగజేస్తాయి. ఒకవేళ ఈఫిలిములు అనుకున్నంతడబ్బును ఆర్జించ లేకపోయినా ప్రొడ్యూసరుకు కలిగేనష్టం ఎక్కువ వుండదు. పెద్దఫిలిం తీసినప్పుడు ప్రొడ్యూసరు దృష్టియావత్తూ దానిపై వెచ్చజల్లినరూకలను జమచేసుకోటంమీదనే వుంటుంది. అందుచేత నూతనపద్ధతులు ప్రవేశపెట్టటానికి అంతగా అవకాశం వుండదు

తారలవేతనాలు తగ్గించాలి

స్టార్‌సిస్టంవల్ల మన కిప్పు డంతగా ఒనగూడే లాభం లేదని పైన చెప్పేవున్నాను. తెలుగుఫిలింపరిశ్రమలో కొందరు తారలకు హిందీతారల కివ్వని వేతనాలుకూడా యిస్తున్నారు. తారలవల్లనే ఫిలింకు డబ్బువస్తున్నదని భ్రమపడి ప్రొడ్యూసరులు ప్రఖ్యాత తారల కెగబడి, ఒకరిపై ఒకరు పోటీ చేయటంవల్లనే ఈస్థితి ఏర్పడ్డది. హిందీ చిత్రపరిశ్రమతోనూ, వారి కుండే మార్కెట్టుతోనూ, వారి చిత్రాలకొచ్చే ఆదాయంతోనూ పోల్చి చూస్తే తెలుగుతారలకు ఇప్పుడిచ్చే వేతనాల్లో నాలుగోవంతుకూడా యివ్వటం న్యాయం కాదు. కాబట్టి నటీనటులవేతనాల్లో ఒక కనిష్ఠప్రమాణము, ఒక గరిష్ఠప్రమాణము నిర్ణయించుకొని, ప్రొడ్యూసరు లందరూ ఆ పద్ధతిని అనుసరించటం మంచిది. నెలకు రు 500 ల కంటె ఏతారకు గాని ఎక్కువ వేతనం యివ్వపనిలేదని నా వుద్దేశం. కాంగ్రెసుమంత్రులకు సైతం అంతకంటె ఎక్కువ జీతాలు లేవు. ఏవిధంగానైనా మన తెలుగుఫిలింపరిశ్రమ స్థిరపడి, ఎక్కువ ఆదాయం వస్తూన్నతర్వాత ఈ వేతనాలు కావలిస్తే వృద్ధిచేసుకోవచ్చు. అంతవరకూ నటులైనా ఆవుపాలకు ఆశించవలెనేగాని పొదుగుకోసి పాలు తాగటానికి ఆశపడరాదు.

మన తెలుగుచిత్ర పరిశ్రమ అభివృద్ధి పొందటానికి మరొక్క సూచన చేసి నా వ్యాసం ముగిస్తా తెలుగు ప్రొడ్యూసర్లు తెలుగు చిత్రాలతోబాటు బెంగాలీలు, మహారాష్ట్రులవలె హిందీ నకళ్లను కూడా తయారు చేయటానికి పూనుకోవాలి. బయటవుండి చూసినప్పుడు ఈ ఆలోచన అసాధ్యంగా తోచవచ్చుగాని పట్టుదలతో కార్యరంగంలో దిగినప్పుడు అడ్డువచ్చే ప్రతిబంధకా లేమీ వుండవు మనకు కష్టం అనుకుంటే రోడ్డు మీదికెళ్లి బస్సు ఎక్కటం కూడా కష్టమనే తోస్తుంది తమిళులమాటెలా వున్నా తెలుగు నటులకు హిందీచిత్రాల్లో నటించటం అసాధ్యమైనపనికాదు—లలితాదేవి, సురభి కమల మొదలైనవా రిదివరకే హిందీ తెలుగుచిత్రాలు రెంటిలోనూ నటించారు. కన్నాంబ, వై. వి. రావు, నాగయ్య, రంగస్వామి, దొరస్వామి మొదలైన నటులందరూ తమిళచిత్రాల్లో వేషాలు ధరించినవారే కాంచనమాలకూడా తమిళచిత్రాల్లో నటించబోతున్నది. పద్మావతీ సాలిగ్రాం, బాలసరస్వతి, రాజమ్మ, బేబీసరోజా, మొదలైన ఆంధ్రేతరనటీమణులు తెలుగు చిత్రాల్లో నటించారు. అంతే కాదు. ప్రఖ్యాత మహారాష్ట్రనటి శాంతా ఆప్టే అరవసావిత్రిలో పాత్రధారణ చేస్తున్నది అలాంటప్పుడు తెలుగు నటీనటులు హిందీచిత్రాల్లో నటించలేరని చెప్పగలవారెవ్వరూ వుండరనే నేననుకుంటాను. తెలుగు నటులు హిందీచిత్రాల్లో నటించటంచేత మన తారలకు అఖిలభారతవిఖ్యాతి ఏర్పడుతుంది. ప్రస్తుతం మనతార లెంకటి సమర్థులైనా వారి కీర్తిచంద్రికలు వింధ్యపర్వతాలను అధిగమించి పోలేకుండా వున్నాయి. అంతేకాకుండా మనతారల కప్పుడు ఎక్కువపనీ, ఎక్కువ ఆదాయంకూడా ఏర్పడుతుంది. తెలుగు ప్రొడ్యూసరులు తయారుచేసే చిత్రాలకు మార్కెటు విశాలం అవటంచేత ఆదాయం వృద్ధి అవుతుంది. ఉత్తమజాతి హిందీఫిలిములతో పోటీ చేయవలసి రావటంచాత తెలుగు ఫిలిముల శిల్పంకూడా ఇప్పటికంటె ఎన్నో రెట్లు అభివృద్ధి చెందుతుంది.

శాంతారాంలాంటి సుప్రసిద్ధుడు వాహినీ వారి సుమంగళిని చూసి మురుసుకున్నాడు. మన స్టుడియోలే ఇంతకంటె సర్వాంగ సంపన్నంగా వుండి, మన చిత్రాలతాలూకు శిల్పం ఇప్పటికంటె వృద్ధిచెందితే ఉత్తర దేశంలో తయారయ్యే ఉత్తమోత్తమ చిత్రాలకు మనవారిచిత్రాలు ఎందునా కొరతపడవని నిర్ధారణగా చెప్పవచ్చు

శోభనాచల పిక్చర్సువారి దక్షయజ్ఞము

"రామ రామ రామ" పాట

దక్షయజ్ఞమండీ - అందరు తప్పక చూడండీ
ధర్మయుద్ధ మండీ - భక్తులు ధన్యులగుదురండీ
ఆంధ్రకళలతో - ఆంధ్రదీప్తితో -
ఆంధ్ర శోభనాచల స్టూడియోలో
ప్రభువు మీర్జాపూర్ - పరిరక్షణలో
అర్జాకృష్ణుని - ఆధ్వర్యములో
శిష్టదర్శకుల - శిష్యప్రాయుడు
సిద్ధహస్తుడు - చిత్రపువీరుడు
తయారుచేసిన - దక్షయజ్ఞము
నగ్నతత్వ - నారాయణాస్త్రము
వస్తున్నది మీ - పట్టణములకే
తేదీ వివరం - తెలుసుకొనండి॥ దక్ష॥

పురాణగాధల - తరాలు దాటిన
పరాకుకూతల - ప్రతికాదండీ
కృష్ణవేణి నవ - కోకిల స్వరము
గగ్గయ్య భయం - కర ధిక్కారము
రామకృష్ణుని - రమ్యగానము
కుంపట్ల మనోహర - పరిహాసము
బి. టి. చార్యుల - భీకరపలుకులు
మోతీబాబు - పాటల కులుకులు
శాంతా రాముని - చక్కని కుంచియ
చతురుడు వాల్కే - శబ్ద గ్రహణము
విబుధుడు కిన్నీ - వేషధారణము
పొలుపగు చవాను - ఫోటోగ్రాఫీ
కుండలేశుని య - ఖండస్ఫురణము
బడసిన బంగరు - ప్రతిమారాజము
వస్తున్నది మీ - పట్టణములకే
తేదీ వివరము - తెలిసికొనండీ॥ దక్ష॥

బ్రహ్మకుమారుడు - బ్రహ్మసమానుడు
దక్షుడు ధర్మము - తప్పుట తగునా
ప్రళయరుద్రుడిని - పగతుడుగా గొని
పరిభవింతు నని - పలుకగ నగునా
శాపగ్రస్తశ - శాంకుని గాచుట
శంకరునెడ దో - షము కాతగునా
పరమేశ్వరుడే - పతి యని నమ్మిన
భవ్యచిత్త సతి - పైపగ యగునా
శంకరు పిల్వక - సాగించిన యా
సతీస్వయంవర - సభ యేమైనదో
మహేశుశూలము - మారొడ్డను దక్షుని
మహితశూల మే - మంట గలిసెనో
సతీశివుల సం - సారసుఖంబులు
సాధుదేవతల - సరసప్రణయములు
దర్పోద్ధతుడగు - దక్షుడు మెచ్చక
దారుణవైరము - దాల్చి ధాత్రిలో
పాత వేదములు - పాతసూత్రములు
పాతమతమ్ములు - పాతధర్మములు
పనికిరావనుచు - బ్రహ్మపుత్రుడు
పట్టిపట్టి తన - పట్టణమంతట ॥ దక్ష॥

యజ్ఞయాగముల - యందును ఎందును
ఆయీశ్వరు నెవ - రాహ్వానించిన
"గట్టిశిక్ష" యని - కట్టడి చేసెను
కలిగ భూమిపై - కాటక మంతట
భరియింపలేక - పరమేశునితో
మొరలిడుకొని రా - మున్యాదిజనులు
శివునాజ్ఞ గొనుచు - చేరి వచించిన
శిష్టనారదుని - యిష్టముకొలదిన్
అఖండయజ్ఞము - నారంభించెను
ఆ దేవు శివు - నారాధింపక
పుట్టింట జరుగు - పుణ్యయజ్ఞమును
పొలతి సతీమణి - పోయిచూడగ
అనుమతి నీయని - యామహేశునకు
ఆదిశక్తియై - అలరెసతీమణి
శివుడంతట భా - సిల్లుప్రేమముతో
నందితోడుగా - నాతని బంపెను

దక్షుడు సైపక - తనసుత దిట్టిన
తనయ యోగదవ - దాహమునొందెను
ప్రళయరుద్రుడట - ప్రత్యక్షం బయి
పడతిని భుజముల - పైగొని యేగెను
వీరభద్రు డా - వెఱ్ఱియజ్ఞమును
దారుణగతి వి - ధ్వంసము చేసిన॥ దక్ష॥

ఆంధ్రౌన్నత్యము

నుడికారమున సొంపు కడు వికాసము నింపు తెనుఁగునిగారంపుఘనత గలిగి,
నవరసోత్కర్ష నానందసుధాతుందిలము లగు మేల్మికబ్బములు వెలసి,
భీషణాతపములు శోషింపఁ జాలని జీవత్తరంగిణీశ్రేణు లమరి,
నిత్యాభివృద్ధిని నెగడి రుచ్యక్షీరసంపన్న మగుచు గోచయము మించి,
నెఱమగంటిమి ననిమొన మెఱసి తనదు - బానిసతనమ్ము నవలీలఁ బాపికొనఁగ
వలఁతి యగు యోధవారమ్ము గలిగి తనర - వలయు మా యాంధ్రభూమి సత్
[ఫలద యగుచు.

ఉత్తమోద్యమముల నొగిఁ బాల్గొనఁగఁ బూను సౌజన్యగౌరవోత్సాహశక్తి,
సర్వతోభద్రప్రశస్తి నింపెసలారి ధన్యతఁ గాంచు చిత్తప్రవృత్తి,
స్వార్థవైముఖ్యవిశంకటవ్రతదీక్ష గణ్యతఁ బొందు నిష్కపటవృత్తి,
ఆస్తికపథగామి యయి సద్గవేషణేచ్ఛాపరిష్కృత మైన సత్యదృష్టి,
కష్టసహన, మకారణకరుణ, నిత్య - తృప్తి, సౌశీల్యపోషణాదిక మనర్ఘ
భూషణపరశ్శతము లొచుఁ బొలుచుఁగాత - మాంధ్రులకు నుర్వివిశ్వవిఖ్యాతిగదుర.

ప్రకృతిమతల్లికిఁ బసదనంబును గూర్చు వివిధఫలారామవితతితోడ,
జీవనోపాధి కుజ్జీవన మ్మొసఁగెడు లలితకళాలయావళులతోడ,
వివిధధాన్యసమృద్ధి వెలసి యింపును గూర్చు బహుళకుసూలసంపదలతోడ,
వాణిజ్య మేవేళ రాణించి తామరతంపర యగు సిరి పెంపుతోడ,
నిత్యసాహిత్యసౌశీల్య సత్యనిరతి - నాంధ్రసీమానివాసు లవ్యాజకరుణ
నొగి సుధాశుభ్రకీర్తిని నెగడవలయు - నాణ్యమున కిక్క యగు తెన్గునాటియందు.

శ్రీ కేసరి
ఆదినారాయణ శర్మ

క్షోణి "సర్వే జనా స్సుఖినో భవం"తను ప్రాఁబలు కింటింటఁ బ్రతిరవింప,
భువి "నహింసా పరమో ధర్మ" యనుమాట నిఖిలగేహాళుల ధ్వనించుచుండ,
అవని "యత్నే కృతే యదిన సిద్ధ్యతి కోఽత్ర దోష"యనెడు సూక్తి తోడుపడఁగ,
రహినిఁ "బరోపకారార్థ మిదం శరీర" మ్మనియెడు భాషితమ్ము వెలయ
"ఆత్మవ త్సర్వభూతాని" యనెడునుడియు-నాంధ్రులకుఁ జిరపరిచిత మగుచు వఱలి
నిత్యసౌజన్యభవ్యమై నెగడవలయుఁ-బుణ్యములపంట యగు నాంధ్రభూమియందు.

తమ యీలువున రక్షణము చేసికొను సతీతిలకమ్ము లూరూరఁ గలుగునాఁడు,
తమ జీవికల జగత్సౌఖ్యాప్తి కెలయించి పోలుపొందు ధన్యులు పొదలునాఁడు,
తమ వదాన్యత మహీతలమున గుప్తంబుగా నిల్పు ఘను లెందుఁ గలుగునాఁడు,
తమ శౌర్యసాహసోద్భాసితపథముల యువకులఁ ద్రిప్పువా రొదవునాఁడు,
సిరులు సౌఖ్యమ్ములును వెల్లివిరియఁగలవు-ఆయురారోగ్యములు చెలువారఁగలవు
నిత్యసౌజన్యసంపదల్ నెగడఁగలవు - ధైర్యమున మించు నీయాంధ్రధరణియందు.

తనవారు, పెఱవార లను పక్షపాతమ్ము లధికారులం దడుగంటవలయు,
"లంచగొండి"తనమ్ము మించనీక సమూలవిచ్ఛేదనమ్ము గావింపవలయు,
"ఆకాశరామా"ఖ్యు లాతిథేయసపర్య లిడెడువారి నడంపఁ గడఁగవలయు,
జంకు గొంకును లేక బొంకి కొంపలఁ గూల్ప నెమకువారలఁ గూల్చు నియతి వలయు,
దుండగీండ్రను జూదరుల్ ధూర్తు లనృత-వాక్ప్రియులు పశ్యతోహరుల్ వ్యాప్తిఁ జెంది,
సత్య, సౌహార్ద, సౌశీల్య సంపదలకు - నేడ నడ్డంకు లిడకుండఁ జూడవలయు.

గ్రంథాలయముల సంఖ్యయుఁ దెల్గునాటను నిత్యప్రవృద్ధ మై నెగడునపుడు,
పఠననికేతనప్రాముఖ్యమును జనతాభిమానోన్నతి నమరునపుడు,
ఆంధ్రదైనికపత్రికావళుల్ తెనుఁగువారలకుఁ జేదోడవు లై చెలఁగునపుడు,
అతిథినిరాసనవ్యతిరేకమతి నాంధ్రగార్హస్థ్య మురుకీర్తిఁ గాంచునపుడు,
"నుత్తమర్ణాధమర్ణుల కుపకరించు - తెఱఁగునను "వార్ధుషిక" ముర్వి వఱలునపుడు
నిత్యకల్యాణసౌభాగ్యనిబిడ మగుచు - నెగడకుండునె యాంధ్రోర్వి నిత్యవృద్ధి ?

ప్రాజ్యాంధ్రసామ్రాజ్యభరణదక్షుం డగు "శ్రీకృష్ణరాయఁ" డేక్షితిని బొడమె ?
దానసింహాసనాధ్యాసి, యశస్వి "భాస్కరమంత్రి" యెవ్వీట జనన మందె ?
తన ధీప్రతిభ జగజ్జనవంద్యుఁ డైన "తిమ్మరుసు" గాంచిన పుణ్యధరణి యెద్ది ?
మధ్యందినార్కునిమాడ్కి దుస్సహతేజుఁ డయి "పలనాటి"యుద్ధాంగణమున
నరులఁ దునుమాడి, వీరశయ్యను బరున్న-"బాలచంద్రుండు"పొడమె నేభవ్యభూమి?
శూరులకు నిక్క, సత్క[illegible]వారమునకుఁ-దావలము, పట్టుకొమ్మ వదాన్యులకును

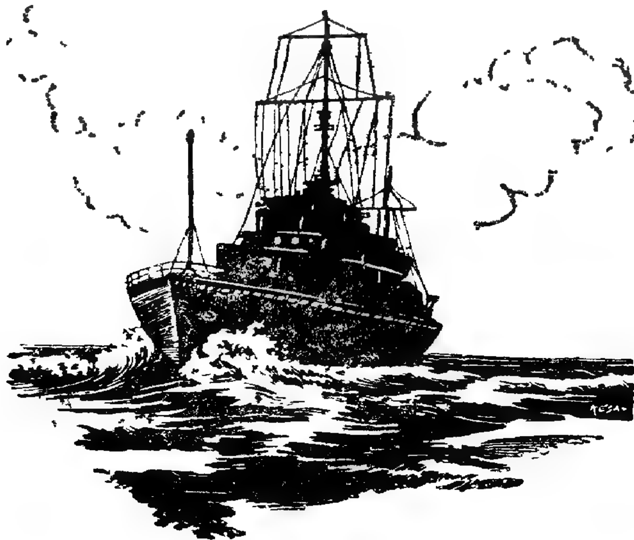
ఆంధ్రౌన్నత్యము

సంస్కారణముల కిల్లు ప్రాజ్ఞ మహా జనత కిరవు-ధృతికిఁబెనువీడు నదియ మాతెలుఁగు [నాడు.

"విద్యానగర"పూర్వవిభవమ్ము స్మరియించి ప్రకృతస్థితికి విన్నఁబాటు నంది
వంచకసంచయావాస మ్మయిన "పెనుగొండ"కోటను గాంచి కొంత యడలి,
దండిమగలఁ గన్న "కొండవీ"ట్సామ్రాజ్యపతన మ్మరసి దుఃఖభరము నాఁపి
పాడువారిన కోటగోడల పూర్వంపుచరితమ్ములను "చంద్రగిరి" నెఱింగి,
యశ్రువుల రాల్చనట్టిఁ డీయాంధ్రధరను-గలఁడె ? కాలవిపర్యయగ్రస్త మయిన
తెనుఁగుదేశమ్ము నావరించినది నేఁడు-చిమ్మచీఁకటి, ధైర్యశౌర్యమ్ము లడఁప.

ప్రజ్ఞచే "ఢిల్లీసురత్రాణుఁ" బట్టి తెచ్చిన "యుగంధరమంత్రి"ఘనత నరసి,
"మనుమసిద్ధీశ"క్ష్మాపాలమౌళికి యశము గూర్చిన "తిక్కయజ్వ" నెంచి,
తనదు భాగవత సుధామాధురిని నాంధ్రులను దన్పినట్టి "పోతన"ను దలఁచి
రణరంగమున శత్రుగణములఁ దునిమిన "రెడ్డినాగమ"శౌర్యరీతి నెఱిఁగి
వెలమమన్నీల యుద్ధకౌశలము గాంచి - క్షాత్రతేజఃప్రభావప్రశస్తిఁ దెలిసి
సునిశితావేశసౌఖ్యమ్ము ననుభవించు-పుణ్యు మెఱుఁగనియాంధ్రుఁ డీభువిని గలఁడె?

దేశభాషలయందుఁ "దెలుఁగు లెస్స"గఁ జేసి "కృష్ణరాయఁడు" కళాతృష్ణఁ దెలిపె
ఆంధ్రజాతీయతావ్యాప్తికై సర్వస్వ మొసఁగి "నాగేశ్వరుఁ" డసము గాంచె,
ఆంధ్రవాఙ్మయలత కాలవాల మ్మయి "భారతి" యెనలేని సౌరుఁ గనియె
భ"వ్యాంధ్రసాహిత్యపరిష"న్నియంతయై పీఠికాపురపతి పేరువడసె,
"ఆంధ్రతేజము" నిఖిలాశ లావరించి-తొంటియౌన్నత్యపుంబ్రభాద్యుతుల మెఱసె,
నవయుగోపక్రమణమున కవసర మగు-యత్నముల నాంధ్రసుతులు చేయంగవలయు.

నెత్తనాలకు

జీవుడి యిష్టము

[కథానిక]

శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

౧

ఒక మారుమూల సముద్రంలో ఒక ద్వీపం ఉంది. ఆద్వీపంకూడా యెక్కడనో మారుమూల ఉంది. ఓడలమీద సముద్రాలను నాగరకులు గాలించారు. అంత గాలించిన ఆద్వీపం ఒక పట్టాన కనిపించలేదు. నాగిరకులు సర్వప్రపంచము, సముద్రపునీళ్లలో తేలిన ప్రతిమంటిగడ్డ తాము సాధించామని అనుకొన్న తరువాత ఆద్వీపం ఉన్నదని తెలుసుకునేందుకే కొన్నివేలయేండ్లు పట్టినవి. తెలుసుకోటమే ఆలస్యము. మతాలు, వర్తకులు, తుపాకులు అక్కడికి చేరినవి. ఆద్వీపంకూడా డిటో ప్రకారం అయింది.

అయితే ఆద్వీపంలో వాళ్లు ఇతరప్రపంచంలో లొంగిపోయిన యితర ద్వీపనివాసులకంటె కొన్నివేల సంవత్సరాలు ఎక్కువస్వాతంత్ర్యం అనుభవించారు. అందుచేత వాళ్లు బానిసతనం అంత తేలికగా అలవాటు చేసికోలేకపోయినారు. ఇతరచోట్లకు మల్లేనే అక్కడా తిరుగుబాట్లు, మరఫిరంగులు, కాల్పులు.

ఒక నాగరకజాతి సేనానాయకుడు ఆద్వీపానికి సైనిక నియంత. అతడు బ్రహ్మచారి. అనగా అవివాహితుడన్న మాట. ఆద్వీపము శీతమండలాల్లో ఉండటం మూలంగా అక్కడిజనులు తెల్లనివాళ్లు. చర్మము తెల్లన. ఇతర ఖండములలోని అనాగరకులవంటివారు. అనగా కోట్ల కొలది సంవత్సరాలు బ్రతికిన జాతి అన్నమాట. చెట్టులో - పుట్టలో, సూర్యునిలో-చంద్రునిలో, కాలువలో-కొండలో, మెరుపులో-మేఘములో నేదో- దివ్యశక్తి యున్నదని దాని నారాధించినవాళ్లు. మెరుమును చూస్తే జేజేలు పెడతారు. మిణుగురు పురుగులనుచూచి తొలగిపోతారు. ప్రాణశక్తివంటిది వాళ్లకు మహాగౌరవము. ప్రాణాన్ని నేలక్రింద పడవేసి రాయరు. జీవుణ్ణి కాలిక్రింద పెట్టి త్రొక్కరు. బంగారము నాణెముగా వాడుకోరు. దానియందు తేజశ్శక్తి ఉన్నదని ఆరాధిస్తారు. కుండపెంకులలో వండుకొని తింటారు. లోహపాత్రలు నాగరకత అని యెరుగరు శరీరావయవములు కావలసినంత మాత్రము కప్పుకొంటారు. నాగరకులై ఒళ్లంతయు కప్పుకోరు ఈ యనాగరకులు నాగరకులయ్యే రోజులు వచ్చి ఆ ద్వీపం నాగరకుల కంట బడ్డది.

సైనిక నియంత ఒక స్త్రీని చూచాడు. ఆమె అందం అతనికళ్లు పట్టరాకండా ఉండిపోయింది. ఆ సాయంత్రం ఆవిడ మొగుడికి కబురు పంపించాడు- నీ భార్యని నాకు తోలిపెట్టమని. ఆజీవుడు యేమి చేస్తాడూ? ఇదివరకే తమ ద్వీపంలో జరిగిన ఘోరాలు అతనికి తెలుసు. అయినా జీవుడు పెనగులాడటం స్వభావం. అది అన్యాయ మని, తన ప్రాణము పోయినా తాను తన భార్యను వదలిపెట్ట నని కబు రంపించాడు. నియంతకు కోపం వచ్చింది. పదిమంది సైనికులు, తుపాకులతో వాని యింటికి వెళ్లాడు. అతడు వీళ్లు వస్తారని తెలిసి పొయ్యిలో పెట్టుకొనే పొడుగాటి పుల్లలు తా నొకటి, తన పెద్దకొడుకు కొకటి చేతులలో పుచ్చుకొని, తమ గుడిసెముందర నిలుచున్నారు. వారి యీయుధాలను, వాళ్లను చూస్తే నియంతకు నవ్వు వచ్చింది. అతడు "ఎందుకు నవ్వుతావు" అని యడిగాడు. నియంత యిట్లా అన్నాడు "ఓరి మూర్ఖుడా! మా తుపాకులనుండు నీ కట్టెపుల్లలు నిలుస్తావా?" అని. అత డన్నాడు కదా— "నా కట్టె పుల్లలు నీ తుపాకులకు సమాధానము చెపుత వని గాదు నే నీ కర్రలు పుచ్చుకొన్నది. నా మనస్సు నీ మనస్సుకు సమాధానం చెప్పవలెనని కాని మఱొక దానికి గాదు." అని.

నియంతకు కోపమువచ్చింది. ఒక్క కత్తివిసరుతో తండ్రికొడుకుల తలలు తెగిపోయినవి. నియంత ఆ గుడిసెలో ప్రవేశించి అతని భార్యను తీసుకురాబోయినాడు. ఆ రేండ్లెమొదలు చనుబాలుత్రాగే శిశువువరకు నలుగురుపిల్లలు గుడిసెలో ఏడవ మొదలుపెట్టారు. ఆ స్త్రీ తనపిల్లలను వదలి రాలేకపోయింది. భర్త శవం, కొడుకు శవంమీదబడి యేడవటం మొదలుపెట్టింది సైనికులు శవాలను తీసికొనిపోయిరి. సముద్రంలో పారవేశారు. ఆమె యింక పిల్లలను పట్టుకొని యేడవటం మొదలు పెట్టింది. సైనికులు నియంతఆజ్ఞతో పెద్దపిల్లలను ముగ్గురినీ తల్లిచేతులలోంచి లాక్కొని పదిపదకొండుసార్లు విదలించి వేయగా వేయగా వాళ్లు దెబ్బలుతగిలి, ఉస్సురని ప్రాణాలు కడవట్టి చనిపోయినారు. ఆ స్త్రీ పాలుత్రావుపిల్లతో నియంతయింటికి వెళ్లింది.

౨

ఈ కథ జరిగి అయిదేళ్లయింది. పాలుత్రాగే పిల్లకు అయిదేండ్లు వచ్చినవి. ఆ స్త్రీ ఆపిల్లతో కాలం పుచ్చుతోంది. ఒక రోజున నియంత వచ్చాడు.

నియంత— ఆపిల్లకూడ పోతేగాని నీవు నాతో సరిగా ఉండవు.

స్త్రీ— నీకన్న కర్కోటకుడవు నీవే! నీవు మనుష్యుడవు కావు. ఈ పసిపిల్ల ప్రాణములుకూడా తీస్తావా?

నియంత— నిన్ను తీసుకువచ్చినప్పుడు ఇది పసిపిల్ల. ఇప్పుడు పసిపిల్లకాదే! దీని యీడు పిల్లలను అప్పుడు నీదగ్గరనుండి లాగివేయలేదా? అట్లాగే యిప్పుడును.

ఆ స్త్రీకి అతనితో అయిదేండ్లున్నతరువాత అతని యేమాటకు ఎంతఅర్థమో తెలిసినది. తనబిడ్డ తనకు మిగులదని ఆమెకు తెలిసింది. ఆపిల్లను తీసుకువెళ్లి అతనిచేతిలోపెట్టి "యిదిగో, పిల్లను చంపివేయి. ఈ పిల్ల ఉన్నన్నాళ్లు నేను దానిని వదలిపెట్టలేను." అన్నది. అతడు ఆపిల్లను ఆమెయెదుటనే కత్తితో రెండుగా నరికాడు. ఆమె యేడుస్తూ వెళ్లిపోయింది.

౩

ఆమె కొన్ని రాత్రులు ఉరి పోసికొందా మనుకుంది. పోసికోలేదు.

ఆమె కొన్ని రాత్రులు సముద్రములో బడి చద్దా మనుకుంది. చావలేదు.

ఆమె కొన్ని రాత్రులు కిరసనాయిలు మీద పోసికొని నిప్పు ముట్టించుకుందా మనుకుంది. ముట్టించుకోలేదు.

ఇట్లా యెన్నో అనుకుంది. ఏమీ చేయలేదు. తరువాత కొన్నాళ్లకు ఒకరాత్రి నియంత తప్ప త్రాగి మదించిన కళ్లతో ఆమె వున్న గదిలోనికి వచ్చాడు. "తనకు దుఃఖానికి భేదము లేదు" అన్నట్లుగా ఉన్న ఆమెను చూచాడు. ఇట్లా అన్నాడు:

"నీ మగడు, నీ పిల్లలు పోయి పదేళ్ళయింది. నీ పసిపిల్లపోయి అయిదేళ్ళయింది."

స్త్రీ—నా ద్వీపపు స్వాతంత్ర్యం పోయి పాతిక యేండ్లయింది.

నియంత—(వికారముగా నవ్వి) ఇంకా యెన్నాళ్ళీ దుఃఖం?

స్త్రీ – ఈ శరీరం వున్నన్నాళ్లు.

నియంత— నీకు ఏమి తక్కువగా ఉంది? పూర్వంకన్న మంచిదుస్తులు ధరిస్తున్నావు. పూర్వంకన్న మంచియింట్లో నివసిస్తున్నావు. పూర్వంకన్న మంచిభోజనం చేస్తున్నావు నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నీజాతికన్న నాజాతి గొప్పది. నీభర్తకన్న నేను గొప్పవాడను.

స్త్రీ—నీవు నా భర్తకన్న గొప్పవాడవు కావు.

నియంత— (కోపముతో) కానా! ఎట్లు కానో చెప్పుము.

స్త్రీ—మీకు తుపాకులున్నవి. కత్తులున్నవి. అతనికి యేమీలేవు. అయినా తన భార్యలను, పిల్లలను రక్షించుకునేందుకు కర్రపుచ్చుకొని నిలబడ్డాడు. రక్షించలేనని తనకు తెలుసు. అయినా తనధర్మం తాను చేశాడు. తను చచ్చినతరువాతగాని నిన్ను నాదగ్గరకు రానీయలేదు. నేను నిజముగా నీభార్యనై ఉంటే నీకన్న బలవంతుడు నాకోసం వస్తే, నీవు పారిపోయేవాడవు. నీవు వట్టి పిరికిపందవు.

నియంత— (కోపముతో) నేను పిరికి పందను కాదు.

స్త్రీ—నీవు పిరికిపంద వని నా కా నాడే తెలియును. నీవు ధైర్యస్థుడ వైనవో నింకొక కర్ర పుచ్చుకొని అతని నెదిరించెడి వాడవు. అంత మంది సైనికుల నేల తెత్తువు?

నియంత—(నవ్వి) అయినచో ఆ చచ్చు వెధవను నేను కర్ర పుచ్చుకొని యెదిరించలేకపోతి ననియా నీ యుద్దేశ్యం?

స్త్రీ— అతను చచ్చిపోయినాడు. నీ మాటకు రుజువు ఏమున్నది? ఇప్పుడు నీధైర్యాన్ని నీవు నాకు రుజువు పరచలేవు. నిజంగా నీవు ధైర్యస్థుడవే అయితే అప్పుడలా చేసియుండవు.

నియంత—నాకు ధైర్యము లేకపోవుట కాదు. నా కప్పుడు తెలివి. లేకపోయింది.

స్త్రీ—మాజాతిలో తెలివికి ధైర్యానికి యెక్కువ భేదంలేదు. న్యాయానికి తెలివికి యెక్కువ భేదంలేదు. మాకు న్యాయమే తెలివి. తెలివే ధైర్యం.

నియంత—మరి యిటువంటివాడితో, నాతో నీవు సంసార మెందుకు చేస్తున్నావు?

స్త్రీ—నేను నీతో సంసారము చేయుట లేదు.

నియంత—ఈ మాటలు వింటే యెవరైనా నిన్ను మూఢురాల వనుకొంటారు.

స్త్రీ—నేను వాళ్లని మూఢు లనుకొంటాను.

నియంత—అయితే నీకు నాతో ఉండటం యిష్టం లేదన్నమాట.

స్త్రీ—లేదని నీతో చెప్పుట యిది యెన్నిలక్షలోసారి.

నియంత—నీవు నన్ను ప్రేమించటంలేదని నాకు తెలుసు. నీ ప్రేమను నేను సాధుమార్గాన సంపాదించవలసింది. అప్పుడు ప్రేమించేదానవు.

స్త్రీ—నీ జాతి అంతా నశించిన తరువాత నిన్ను ప్రేమిస్తాను.

నియంత—నిన్ను చంపేస్తాను.

స్త్రీ—పదియేళ్లనుండి అల్లా చేస్తావేమోయని యెదురు చూస్తున్నాను.

నియంత—నీకు చావంటే అంత యిష్టమా?

స్త్రీ—అంతాయింత యిష్టమా!

నియంత—అయితే చావటానికి మార్గాలు లేవా?

స్త్రీ—ఉన్నవి.

నియంత—అయితే ఎందుకు చావవు? సముద్రంలో పడి చావవచ్చు. ఉరిపోసికొని చావవచ్చు.

స్త్రీ—నా కట్లా చావటం యిష్టంలేదు.

నియంత—ఎట్లా చావటం యిష్టం?

స్త్రీ—నీకు కోపము తెప్పించి నువ్వు నన్ను చంపితే చావాలని.

నియంత—అంటే, నీకు నామీద ప్రేమ ఉన్న దన్నమాట.

స్త్రీ—అవును, ఉంది. ఆప్రేమ యెల్లాంటిదంటే? నాభర్త, నాపిల్లలు నీ చేతిమీదుగా చచ్చారు గనుక అల్లా నీ చేతిమీదుగానే చద్దామన్నంత ప్రేమ.

నియంత—ఈ మాటల కేమిగాని నీకు చావటాని కిష్టంలేదు.

స్త్రీ—చాలా పొరపాటు. చావటాని కిష్టం ఉన్నది. ఆ యిష్టముకూడా ఒళ్లంతా తగలబెడుతూ ఉన్నంత యిష్టం. కాని చావు రెండురకాలు. ఒకటి తనంతటతాను చచ్చే చావు. రెండవది యెదటివాళ్లు చంపితే చచ్చేచావు. నాకు రెండవచావే యిష్టం.

నియంత—అంటే నాతోకలిసి సుఖించడం యిష్టమన్నమాట.

స్త్రీ— నిన్ను నేను పదేండ్లనుండి యెరుగుదును. నీవు పశువవు. నీ నాగరకత అంతా నీవుచేసే సురాపానంలో, నీవు ధరించే దుస్తుల్లో, నీచేతిలో నున్న తుపాకి మందులో ఉంది. నీ మనసులో లేదు. నీజాతిలో లేదు. నీ సృష్టిలోలేదు. నిన్ను నేను ప్రేమించటంలేదు. నీవు మనుష్యుడవే కాదు. నేను బ్రతుకుచున్నానన్న విషయం నీకాశ్చర్యంగా ఉంది. నేను ఉరిపోసికొనో, సముద్రంలో పడో చావటం నాజీవుడికి యిష్టంలేదు. నాజీవుడు ఈశరీరాన్ని పట్టుకున్నాడు. వాడంతట వాడు వదలిపోడు. ఆ నా చనిపోయిన భర్తకోసం, పిల్లలకోసం గుండె అటమటించి చావటం, మహాగ్నిజ్వాలలలో బ్రుగ్గిపోవటం ఈ జీవుడికి యిష్టం. ఈ జీవుడికి యిది యొక అనుభవం. ఆ జీవుడు తనంతట తాను చచ్చిపోడు. చచ్చిపోవటానికి యిష్టపడడు. సౌఖ్య మనుభవిద్దామని కాదు. దుఃఖ మనుభవిద్దామని. సౌఖ్యమో, దుఃఖమో యీ శరీరంతో పుట్టి, యీ శరీరానికి సంబంధించిన అనుభవించటమే అతని కిష్టం. ఈ శరీరానికి, యీ జీవుడికి ఒక యెడతెగరాని లంకె. ఈ శరీరంతో ఈ జీవుడికి యిష్టమైన అనుభవము వాడు అనుభవమనుకొంటాడు. మరి యీశరీరంతో నేను నీతో సంసారము చేస్తున్నాను గనుక అదీ వాడి యిష్టమే అనుకుంటావు కాబోలు. అల్లాకాదు. నాఅంతట నేను చావటం నా కిష్టం లేదు. నీవు చంపితే చచ్చిపోవటం చాలా యిష్టం. మృత్యువు దానియంతట అది వస్తే చావటం యింకా యిష్టం. అట్లాగే ఈ జీవుడు ఈ శరీరంతో తన యిష్టం వచ్చిన సౌఖ్యాన్ని అనుభవించి సౌఖ్యం అనుభవించా ననుకుంటాడు. ఇతరులవల్ల బలవంతంగా చేయబడ్డ అనుభవం అది వాడికి సౌఖ్యం కాదు. అది దుఃఖమే. ఆ దుఃఖమైనా అనుభవించటం అతని కిష్టం.

నియంత—అయితే నీవు నా కక్కరలేద.

స్త్రీ—నేను నిన్నడుగలేదు.

నియంత—నిన్ను చంపుతాను.

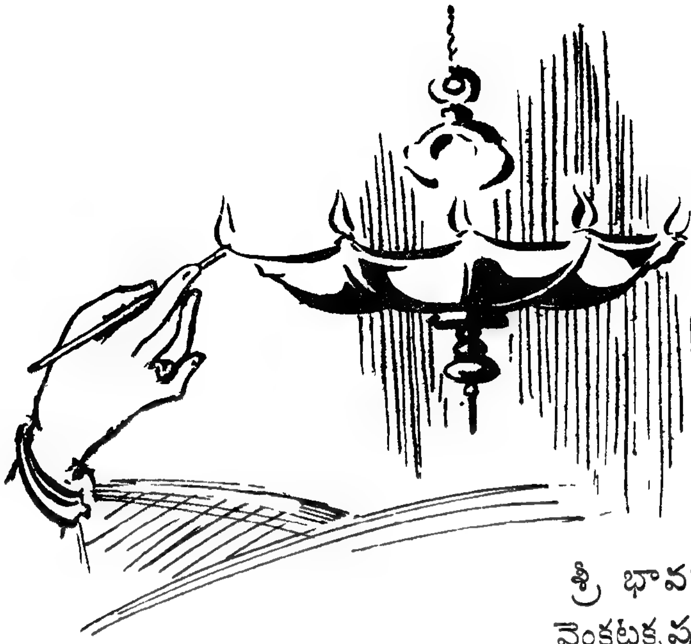
స్త్రీ—ఊరికే అనట మెందుకు?

నియంత ఆమెను చంపెను. చనిపోవుచున్న యామెపెదవిమీద సంతోషపు నవ్వు తాండవించెను. ఆమె కొనయూపిరితో నిట్లనెను: "నీవు నీ జన్మలో చేసిన మంచి పని యిది యొక్కటియే. నేను చనిపోవుచుంటిని గదా! నీవు తరువాత యేమి చేసెదవు?"

నియంత—మరల నింకొక స్త్రీనిసంపాదించెదను.

స్త్రీ—నీకు తగినమాట! నీజాతికి జీవునియిష్టము తెలియదు.

అంధ్రోద్యమము, పూర్వాపరములు

శ్రీ భావరాజు
వెంకటకృష్ణరావు

౧౯౧౩-వ సంవత్సరములో ప్రారంభమయిన అంధ్రోద్యమము ౨౭ సంవత్సరము లయినను గిడస బాఱిపోయి 'మడ గుజ్జు' రూపముతో నున్నది. ఎన్నటికైన నీవామనావతారమును విరమించి అంధ్రోద్యమము త్రివిక్రమరూపమును దాల్చునా యని మాటిమాటికిని అంధ్రజాతికి తీరని ఆవేదన కలుగుచున్నది. ఆనాడెట్లు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము అవసర మగునా, కాదా యని ప్రశ్నలు పుట్టి అభిప్రాయభేదములు కలిగెనో, ఆ రీతిగనే యీ నాడును అట్టి అభిప్రాయభేదములు సమస్యారూపమును దాల్చి చెలరేగుచుండుట మిక్కిలి సంతాపకరము. ఉద్యమము సాగుట లేదు; సమస్యలు నానాటికినెక్కువయగుచున్నవి. ప్రతివిషయమును కలహములతోను, అభిప్రాయభేదములతోను నింపి, మన నాయకులూరక పాణ్యాస చేయుచు కాలహరణము చేయుచున్నారు.

అంధ్రులపై అపవాదు

అంధ్రజాతియందు ఐకమత్యము, సంఘీభావమును లేవన్నమాట లోకోక్తిగా పరిణమించెను. అంధ్రు లుత్సాహవంతులేగాని అనుకరణాభిలాషులుగాని స్వతంత్రముగా దేనినైన చేయగల ప్రజ్ఞాకౌశలములు గలవారు కారని అపఖ్యాతి వచ్చెను. అంధ్రు లారంభశూరులును, వాక్శూరులును గాని కార్యనిర్వహణదక్షత లేనివారని లోకమున అపవాదు జనించెను. అంధ్రులును, అంధ్రోద్యమమునుగూడ నేడు పరిహాస పాత్రము లయ్యెను.

ఓఢ్రుల జాతీయగుణసంపద

ప్రక్కనున్న ఓఢ్రులు మనకంటె ఎంతో వెనుక ప్రత్యేకరాష్ట్రము కావలెనని ఆందోళనము ప్రారంభించిరి కాని, వారు సంఘీభావముతో తమ శక్తిసామర్థ్యములను ఉత్సాహోదగ్రులై ప్రయోగించి ప్రత్యేకరాష్ట్రరథమును, చూచుచుండగనే మన కాశ్చర్యము కలుగునటుల తరలించుకొని రాగల్గిరి. అసలు కదలదుకాని కదలుట ప్రారంభించినతరువాత గమ్యస్థానమును చేరువఱకును నిలువదు పూరీ జగన్నాథుని మహారథము. ఓఢ్రుల జాతీయ గుణసంపద అట్టిది. అంధ్రోద్యమరథము ఇరువదియేడుసంవత్సరము లయినను బయలుదేరిన స్థలమందే, ఊబిలో చిక్కుకొనినట్లు కదలలేక నిలబడియున్నది. ఎందరో—నాయకులు, మహామేధావంతులు, మహాబలసత్త్వసంపన్నులు సారథ్యము చేయుటకై నడుముకట్టి, ముందుకువచ్చి రథమును ఇసుమంతయును గదల్పజాలక విఫలమనోరథు లయి వెనుకకు మరలినారు. వారిలో కొందరు నిరుత్సాహము జెంది స్వర్గస్థు లయినారు. ఆశోపహతు డయ్యును, ఉత్సాహమును వీడలేక నిస్పృహతో దిక్కులు పరికించుచు, వృద్ధవతి కొండ వెంకటప్పయ్యపంతులొక్కడు జీవించియున్నాడు.

* ఈ శీర్షికలో అందరూ వాడేరీతిగా 'ఆంధ్ర' అని కాక 'అంధ్ర' అని ఉండటం చూచి పాఠకులు ఆశ్చర్యపడవచ్చును. శ్రీ కృష్ణరావుగారు ఈ వ్యాసంలో మొదటినుండి చివరిదాకా 'అంధ్ర' అనే వాడియున్నారు. అసలు అంధ్ర అనునదే సరియయినదని వీరి వాదము. ఆసంగతి ఈ వ్యాసంలో చర్చించినారుకూడానూ. —సంపాదకుడు.

ఆంధ్రోద్యమ స్థితి

ఆంధ్రోద్యమరథమునకు సరియైన చక్రములుగూడ లేవు. ఇపు డమర్చినవి తాత్కాలికముగా పెట్టికొట్టున్నవి నడకను సాగనీయకున్నవి. అం దొకటి పెద్దది; రెండవది చిన్నది. ఈ ఆంధ్రోద్యమ రథమును సగము దూరమయినను చక్రములతో నీడ్చుకొని పోవుటకు ఐకమత్యము గలిగించి, ఒక్క లక్ష్యమును కలిగి ఉత్సాహము చూపింపగల దక్షులయిన నాయకులు ముగ్వురుకూడ ఆంధ్రావనియందు కనబడరు. రాజకీయ రంగమున బాటయు సరిగా కన్పట్టదు. అది సందుగొందులతో, ముండ్లకంచెలతో, గండ్లతో, రొంపితో నిండి దర్గమముగా నున్నది. ఇపు డంధ్రోద్యమమును నడిపింతుమని ముందుకు వచ్చినవారికి త్రోవయు, తెన్నును గూడ కనబడుట లేదు.

ఉన్మాదస్థితియందున్న రోగివలె నున్నది యీ ఆంధ్రజాతి. తెలివిసంధివలె నున్నది ఆంధ్రుని దుస్థితి ఉన్మాదము కొంచెము వదలినపుడు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము కావలెనని ఊరంత బొబ్బవెట్టి చిందులు త్రొక్కును మరల ఏదో విపరీతము పుట్టును. అతడంతట మరల తెలివిసంధిలో కూలిపోయి, నిద్రావస్థను జెందును.

ఆంధ్రనౌక మెట్టపట్టిపోవుటకు కారణములు

"ఇది ఆంధ్రరాష్ట్ర సాధనమునకు సమయము కాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రమును వాంఛించుట కూడ నింద్యము" అని, పాకిస్థానమును పట్టుకొని ముస్లింసోదరునితో కలసి పరవళ్లు త్రొక్కుచున్న రామలింగారెడ్డిని జూచి పట్టాభిసీతారామయ్య త్రాచుపామువలె బుసకొట్టుచున్నాడు. రామలింగారెడ్డి మహామతిమంతుడు; వ్యుత్పన్న ప్రజ్ఞ కలవాడు; సమయానుకూలముగ రాజనీతిని చూపి వీలును బట్టి పతాకమును మార్చి శ్రోతలను తన వాగ్ఘరీ మాధుర్యముచే సమ్మోహితులను చేయుగల మనీషి; అఘటనఘటనాసమర్థుడు అప్పుడప్పుడు రాజకీయ వాతావరణము జీమూతముగా నున్న వేళలందు దీపస్తంభము నెలుగనీయుగల మహాప్రతిభాశాలి. కాని దూరదృష్టి తక్కువ. శ్రీ రామలింగారెడ్డిగారంటి నాయకు లుండుటబట్టి, ఇంతకు ముం దనేకపర్యాయములు ఆంధ్రనౌక మెట్టపట్టి పోవలసివచ్చెను. తెఱచాపలు విప్పుకొని యథేచ్ఛగా సుఖప్రయాణము చేసి గమ్యస్థానమును చేరజాలకపోయెను. ఆంధ్రోద్యమనౌక అప్పుడప్పుడు మెట్టపట్టుచువచ్చెను గాని, కొద్దిపాటి మరమ్మత్తులతో మరల యానయోగ్య మగుచుండెను కాని ఎప్పటికప్పుడు పతాకమును మార్చు ఐంద్రజాలిక రాజనీతిజ్ఞులు కర్ణధార్యము చేయబూనినపుడు ఆంధ్రోద్యమనౌక తప్పక కొండలకు దాకొని భగ్నము కాగలదు అట్టి విపత్తు ఏనాటికిని కలుగకుండునుగాక.

జస్టిసునాయకుల ఉపకారము

జస్టిసుపార్టీ ఆంధ్రనాయకుల చేతులలో నుండిననాడు తలచుకొని యుండినచో ఆంధ్రరాష్ట్రము ఒక్కత్రుటిలో వేరుపడవలసియుండెను ఆ యవకాశము దాటిపోయెను. జస్టిసునాయకులు ఉపేక్షచేసిరి. కాని రామారాయణింగారు మాత్రము విశేష దూరదృష్టిగల నీతిజ్ఞుడుకావున కొంతయుపకారమును చేయబూనుకొనెను. అందుల కాతని అనుచరుడు పరుశురామపాత్రుడు దోడ్పడియెను. రాబోవు కాలమును గుర్తించి రామారాయణింగారు విశాఖపట్టణమున ఆంధ్రజిల్లాలకు ఒక మెడికలుకాలేజీని ప్రతిష్ఠించెను. సకలాంధ్రావనికిని ఒక విశ్వకళాపరిషత్తును పరశురామపాత్రుడు నెలకొల్పెను భవిష్యదంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమున కివి రెండును మూలస్తంభాయమానములుగ నుండు నని రామారాయణింగారు ఆశించెను. కాని రామలింగారెడ్డిగారు ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తునకు ఉపాధ్యక్షుడయిన నాడే ఆంధ్రరాష్ట్రభవనమునకు సరిగా ఉపాయ మేర్పడకమునుపే మూలస్తంభములు పాతిన పునాదులు బీటలు వారెను. నాటినుండి ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు కలహబీజమయ్యెను ఆసంస్థ ఆంధ్రులలో సంఘీభావమును పెంపొందించి ఆంధ్రసంస్కృతికి ఉత్తేజమిచ్చుటకు మారుగా కలతలకును, వైమనస్యములకును మూలకారణమయ్యెను.

కలహబీజమైన కళాపరిషత్తు

ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్కార్యస్థానమును ఏక కేంద్రమును ఏనాడాతడు విశాఖపట్టణమునకు గొనిపోయెనో, ఆనాడు ఆంధ్రోద్యమవృక్షముపై పిడుగుపడినట్లయ్యెను. ఆంధ్రోద్యమమువలె ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు కూడ గిడసబాఱిపోయినది దానిపై ప్రజకు పూజ్యభావము లేదు. ప్రభుత్వమునకు గూడ అభిమానాదరణలు లేవు అతడు చేసినదానికి ఫలితముగా ఆంధ్రరాష్ట్రముగా నేర్పడవలసిన తెలుగుజిల్లాలు రెండు చీలికలుగా విడిపోయెను రాయలసీమవారికి నిష్కారణముగా తూర్పుజిల్లాలవారిపై అవిశ్వాసము గలిగెను. ఆంధ్రవిశ్వ కళాపరిషత్తుపై జుగుప్స కలిగెను నాటినుండి ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రసాధనకు రాయలసీమ ప్రతిఘటింపసాగెను. ఆసీమయందు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము వలదని ఘోషించు మానిసి ఒక్కడైనను ఉన్నంతకాలము ఆంధ్రజాతి వాంఛ లీడేరవు, ఆంధ్రోద్యమము ఫలింపదు. కాలువిరిగిన అదుకుకొనును. కాని మనసు విరిగిన అదుకుకొనుట కష్టతరము.

శ్రీబాగు ఒడంబడిక

కొంతకాలముక్రిందట ఆంధ్రరాష్ట్రము నేర్పఱుపగల శక్తి కాంగ్రెసుచేతులలో నున్నదను ఆశ యుండెను. కాంగ్రెసు తన రాజ్యాంగ విభజనయందు ఇదివఱకే ఆంధ్రరాష్ట్రమును విడదీసి యుండెను. ఇదియు కొంత మేలనిపించును. ౧౯౩౬-వ సంవత్సరమునందు నంద్యాలలో ఆంధ్రరాష్ట్రీయ

మహాసభ సమావేశమయ్యెను. మదరాసు శాసనసభలోని ఆంధ్రసభ్యులు వెంటనే ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ ప్రయత్నమును శాసనసభలలో చేయవలసిన దని హెచ్చరించుచు చేసిన ఒక తీర్మానము ఆమోదింపబడెను. తరువాత చిత్తూరులో సమావేశమైన ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు సంఘమువారు కూడ ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సత్వరముగా జరుగవలసిన దని అఖిల భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారిని కోరుచు తీర్మానమును గావించిరి. కాని వైమనస్యమును వృద్ధిచేసుకొనుచుండుటవలన రాయలసీమ వారితో కథ మరల మొదటికి వచ్చెను. రాయలసీమవారి అవిశ్వాసమును తొలగించి సౌమనస్యము నేర్పడునట్లు చేయుట కాయా సీమలయందు మారుమూలలకు దిరిగి పట్టాభి సీతారామయ్య ప్రచారము గావించెను. ఆ మహనీయుని ప్రచార ఫలితముగ ఆంధ్రోద్యమము మరల మొలకలెత్తెను. కాని ఆ సంవత్సరము జరిగిన ఆంధ్రోద్యమ రజతోత్సవ మహాంధ్ర సభయందు రాయలసీమ నాయకులు తప్పంతయు తూర్పుతీరపు జిల్లాలవారిదే యని, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క కార్యస్థానకేంద్రములను నిర్ణయించుసందర్భమున తమకు గలిగిన అన్యాయమును, అభిప్రాయభేదములను, అవిశ్వాసమును, అసంతృప్తిని మొగమోటము విడిచి వెల్లడించిరి. ఆ యభిప్రాయభేదములను, అసంతృప్తిని తొలగించుటకును, ఎట్లయినను ఆంధ్రైక్యత చేకూర్చుటకును ఒక ఉపసంఘము ఏర్పాటు కావింపబడెను. ఆ యుపసంఘమువారి కృషియొక్క ఫలితము శ్రీబాగు ఒడంబడిక. అది నవంబరు ౧౬-వ తేదిని ౧౯౩౭-వ సంవత్సరమున జరిగెను.

శ్రీబాగు ఒడంబడిక కథను మరల మొదటికి తెచ్చెను. ఆ యొడంబడిక ఏ యుద్దేశములు నెరవేరుటకు జరిగెనో అవి యింతవరకు జరుగలేదు. ఆ యుద్దేశములు ఎన్నటికిని నెరవేరజాలవు. ఆంధ్రైక్యత ఎన్నడును గలుగకుండచేయు విషబీజములందే గలవు. వాటిని నాయకులు ఉత్సాహావశమున గ్రహింపలేకపోయిరి. వారు అనుకులమారిబొంత నొకదానిని గుట్టుకొని కప్పుకొని విశ్రమింపగల మని ఆశపడిరి. వారి ఆశ వృథాయైనది.

శ్రీబాగు ఒడంబడికలోని మొదటి నిబంధన యిట్లున్నది "ఆంధ్రులలో సంస్కృతిని, సాంఘికఐకమత్యమును పెంపొందించుటకును, వైజ్ఞానిక కేంద్రములను ఆంధ్రదేశమున కంతటికిని ఉపయోగపడచేయుటకును ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమును వాల్తేరులో నొక కేంద్రమును, అనంతపురములో నొక కేంద్రమును అభివృద్ధిపఱచవలెను. ఇతర కళాశాలలను తత్సంబంధములగు విషయ పరిజ్ఞానమున కనుకూలమగు చోట్ల నెలకొల్పవలెను." ఈ నిబంధనయందు ఇదివరకు కలిగిన దుస్థితిని నిర్మూలింపజేయు ఉద్దేశము కాన్పింపదు. ఉన్నదానిని బాగుచేసికొని, దానిని సర్వజనాదరణీయము చేసుకొనగల శక్తిని మన నాయకులు ఆ నిబంధనయందు కనబఱచలేకపోయిరి. గతముపట్ల చూపలేని సహనమును, వివేకమును భావికాల పరిస్థితులపట్ల చూపగలరనుట హాస్యాస్పదము. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క కార్యస్థానము కదా ఈ అభిప్రాయభేదములకును, అవిశ్వాసమునకును మూలకారణము? దానినేల కేంద్రముగా నుండు స్థలమునకు తీసుకొనిరాగూడదు? దానికై ఆంధ్రరాష్ట్రాభిమానము గలవారెల్ల ప్రయత్నము చేయదగును. అట్టిది చేయక, చేయుటకు భయపడి నాయకులు రాబోవు ఆంధ్రరాష్ట్రమునందు గంధర్వ నగరములను గట్ట నారంభించిరి.

శ్రీబాగు ఒడంబడికలోని రెండవ నిబంధన గూడ మొదటిదానిరీతిగా, అవిశ్వాసమను నీటిమీదనే వ్రాయబడినది. "తగాదాలు కలిగినపుడు రాయలసీమజిల్లాల అవసరమును మొదట తీర్చవలయును. ఈ విధానము నేటినుండియే ప్రభుత్వము అమలులోనికి దేవలయును." ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చినపుడు తగాయిదాలు వచ్చు ననుకొనుటయు, ఎల్లప్పుడును రాయలసీమవారిని తూర్పుజిల్లాలవారు తడిగుడ్డలతో నిశ్శబ్దముగా కుత్తుక నుత్తరింపెద రనియు ఊహించుట నీతి గాదు. అది పుట్టనిబిడ్డకు పేరులుపెట్టుటవంటిది. అవిశ్వాసముతో ప్రారంభించినపుడు అడుగడుగునకును విషమసందేహములే కనబడుచుండుట సహజము.

ఇక నాల్గవ నిబంధనను మూడుడు "విశ్వవిద్యాలయము, హైకోర్టు, ముఖ్యపట్టణము— ఈ మూడును ఒక్కచోటనే చేర్చి, ఒక్క ప్రదేశమునకే ప్రాముఖ్యము నిచ్చుటకంటె వేరువేరు ప్రదేశములలో నుండుట మంచిదని తలంచుచు, విశ్వవిద్యాలయము ఉన్నచోటనే ఉండవచ్చు ననియు, హైకోర్టు, ముఖ్యనగరము కోస్తాజిల్లాలలోను, రాయలసీమలోను నుచిత ప్రదేశములలో నుండవలెననియు, ఇందులో ఏది రాయలసీమయం దుండవలెనో, దానిని రాయలసీమవారే కోరుకొనవలెను." ఇదికూడ సంశయములపై, అవిశ్వాసముపై కట్టబడిన ఒడంబడికయే. హైకోర్టు, ముఖ్యపట్టణము, విశ్వవిద్యాలయము-మూడు నొకచోట కేంద్రస్థానములో నుండుట శ్రేయస్కరము. సాంస్కృతిక, వైజ్ఞానిక, రాజ్యాంగ, న్యాయస్థానాది సంస్థలు అన్నియు నొక్కతావునందు కేంద్రము నొందియున్నప్పుడు కలిగెడి లాభములు అపారములు. ఆంధ్రులయొక్క సర్వతోముఖమైన ప్రతిభా పాండిత్యములు, ప్రజ్ఞాకౌశలములు మొదలగు ఉత్తమగుణముల సంపద యంతయు నొక్కచో జేరి ప్రకాశవంతమై, దేశము నాల్గుమూలలను వెలుగుతో నింపును. లేకున్న ఆంధ్రభూమి ఎప్పటిరీతిగా అంతఃకలహములతో నిండి అంధభూమి యగును. విద్యాస్థానము, రాజ్యాంగము, న్యాయస్థానము నొక్కచోట చేర్చినపుడు కలుగు భాగ్యసంపదకు మేర యుండదు. వర్తకము, పరిశ్రమలు, కళలు—వేయేల, నాగరికతాలక్షణములయిన వన్నియు అహీనముగా స్వాభావముగా వర్ధిల్లును. వంగదేశమును దిలకింపవలెనన్న, ఒక కలకత్తానగరమును చూచిన చాలును. మహారాష్ట్రభూమిని గురించి

తెలుసుకొనవలెనన్న, ఒక్క పునహాపట్టణము చాలును. ఒకజాతియొక్క సర్వసంపదలును ఒక్కచోట కేంద్రీకరింపబడినపుడు, అవి అన్నియు నొకదాని కొకటి దోహదమునిచ్చి సర్వాంగసౌందర్యముతో, సమానపోషణతో పెరుగగలవు. నేర్వేరు తావులందు విద్యాపరిషత్తు, రాజ్యాంగము, న్యాయస్థానము లుంచబడినపుడు కలుగు ఇక్కట్లు ఇపు డూహింపజాలము. అడుగడుగునకును అన్నియు ఇబ్బందులే కలుగుచుండును. ఈ మూడు స్థానములను ఏది కావలయునో అదియే కోరుకొనుటకు హక్కు రాయలసీమవారికి ఉండవలయు ననుట చూడ రాయలసీమవారి మనస్థితిని విమర్శించి పరిశీలించినపుడు వారికి వేంగి కళింగిమండలములవా రేమి ఒసగినను, ఒసగుదుమని వాగ్దాన మిచ్చినను విశ్వాసము కుదురునట్లు లేదు.

ఈ నిబంధన లన్నియు నిట్లుండగా, నీ యొడంబడిక ఉభయుల అంగీకారముపై మార్చుకొనవచ్చునన్న షరతు ఒకటి చేర్చబడియెను. ఇట్టి ఒడంబడికను ఆచరణలో బెట్టుటకు అవకాశమును ఎవరును కలిగింపజాలకపోయిరి. పంపకము లయినతరువాత ఎవ్వరైన వీలుచూచి గోడలు పెట్టుకొని, పెరళ్లు ఏర్పరుచుకొందురుగాని, పంపకము గాకమునుపే యెవ్వరును గోడలను త్రవ్వి మట్టి యివతల పారబోయరు. ఈ యొడంబడికను మన నాయకులు దూరదృష్టితో చేసుకున్నట్లు కనుపించదు. ఉత్తర సర్కారులవారికి ఆంధ్రరాష్ట్రము కావలయునని గట్టిగా కోర్కె యున్నది. రాయలసీమవారికి కోస్తాజిల్లాలవారిపై నమ్మకము లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చిన లాభమునంతయు వారే పంచుకొనిపోవుదు రన్న భీతి వెన్నాడుచున్నది. కావున "ఆంధ్రరాష్ట్ర సంపాదన విషయమై ఉత్తర సర్కారులవారికి అభిలాష యున్నయెడల, వారు మనలను కూడ గట్టుకొని రావలయునన్నచో, వారు మనకు కావలసిన సదుపాయములనన్నింటెని కలిగింపగలవారమని నేడే ఒడంబడికలు వ్రాసుకొని సంతకములు చేయవలెను. లేని యెడల వారితో మనము కలిసిపోరా" దన్న నిశ్చయము వారల మనసులో నెలవు కల్గించుకొనెను.

మద్రాసు ఆంధ్రరాజధాని కావలె ననుట తెలివిమాలినపని

ఆంధ్రులందు సౌహార్దము శ్రీబాగు ఒడంబడికవలన కలుగలేదు. కష్టములు కలిగినపుడు బంధువుల సాహాయ్యము కలుగవలయును. ఇతరసమయములందు అనవసరము. బంధువులు అప్పుడు బంధువులుగానైన కన్పట్టరు. కావుననే రాయలసీమవారు నడుమనడుమ తా మాంధ్రులము గామని బెదరించుచున్నారు. శ్రీబాగు ఒడంబడికలో చేరనిది శ్రీబాగు ఒడంబడిక ఫలితముగా మద్రాసు ముందు ఏర్పడబోవు ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు రాజధానిగా నుండవలెనన్న ఉద్దేశము కలిగెను. మద్రాసు ఆంధ్రరాజధానిగా ఉండవలెనని కోరుటకన్న తెలివిహీనమైనది యింకొకటి లేదు. మదరాసు తమిళాంధ్రభూముల సంధియందున్నది. అది యొక మహాసత్రము. అందు తమిళుల కెంత కాణాచి యున్నదో, ఆంధ్రులకుకూడ నంత కాణాచి యున్నది. కేరళ కర్ణాటకుల గొడవ నిపు డిందు తడవనక్కర లేదు. మదరాసును ఆంధ్రుల కిచ్చుటకు తమిళు లంగీకరింపరు. తమ సర్వస్వమును గూడ ఒడ్డి అట్టిస్థితి రాకుండ తమిళులు ప్రతిఘటింతురు. మదరాసు తమిళుల కిచ్చుటకు ప్రభుత్వమువా రంగీకరించినపుడు తేజోవిహీను లయి ఆంధ్రులు నిస్పృహతో మాచుచుండెదరు. ఆంధ్రరాష్ట్రములోనికి మదరాసు రాకపోవుటయేగాక, మదరాసు తమకు రాజధానీనగరముగా నుండవలెనని ఆంధ్రులు కోరుచుండునంతకాలము ఆంధ్రరాష్ట్రము కూడ లభించదు. మదరాసు ఆంధ్రులకు పోకుండ ప్రతిఘటించుటయే గాక, ఎప్పటికిని ఆంధ్రరాష్ట్రము కూడ రాకుండ తమిళసోదరులు కృషిసల్పుదురు. ఈనాడు కార్యనిర్వాహణదక్షత ఆంధ్రులయందుకంటె తమిళులయందు ఎక్కువగా ప్రకటిత మగుచున్నది.

మదరాసు రాజధానీనగరముగా నుండుటకు ఇతరకారణములనబట్టికూడ తగదు. అయ్యది ఆంధ్రదేశాంతర్భాగమున లేదు. ఆనగర మాదిగా ఆంధ్రభూమి ఉత్తరమువకు సుమారు ఆరువందలమైళ్లు వ్యాపించియున్నది ఆంధ్రదేశముయొక్క హృదయమునకును, జీవమునకును కృష్ణాగోదావరీనదులు ప్రవహించు సీమలు ఆటపట్టులు. జీవరక్తము ప్రవహించెడి కేంద్రస్థలమునందు- ఆంధ్రజాతికి ప్రాణమున్న స్థలమునందు రాజధానీనగరమును ఏర్పరచి ఆంధ్రజాతీయ సంస్కృతికి, ప్రజ్ఞకు, ప్రతిభకు, చారిత్రకమైన సంప్రదాయమునకు అనుగుణముగా, నూతనయుగ ఆంధ్రయుగమును ప్రారంభించుట పాడిగాని దేశాంతరసీమలందు ముఖ్యనగరమును నెలకొల్పుట నీతిగాదు. కర్షకుడు తన పొలమునకు గట్లువేసుకొని, క్షేత్రమును రక్షించుకొనుచు, సరిహద్దుసీమలనడుమ పంటపండించుకొని అనుభవించునుగాని, కంచెలందు పైరుచేసి తన వ్యవసాయఫలితమును పొందగోరడు. మదరాసు ఆంధ్రభూమికి కంచెవంటిది. అయ్యది తమిళనాడుకు కూడ నట్టిదే అది ఎప్పటికిని తమిళాంధ్రసంధిభూమిగా నుండదగినది గాని మరియొకటి కారాదు.

కాంగ్రెసురాజ్యము ఆంధ్రజ్వాలపై నీళ్లుచల్లెను

ఈలోపుగా కాంగ్రెసుకు ఎన్నికలందు అపూర్వము, నద్వితీయము నగు జయము చేకూరెను. మంత్రివర్గనిర్ణయమునందు దేవాసురయుద్ధ మయ్యెను. మనవారిపై మనవారికి గల అసూయకారణమున ఆంధ్రులకు తీరని అన్యాయము జరిగెను. కాంగ్రెసుకు అధికారము పూర్తిగా లభించెను. కాంగ్రెసు రాజ్యాధికారమును వహించినపుడు ముంద-

అంధభిక్షువులు

పెండ్లిచూపులు

వెనుకటిచూడని ఆంధ్రనాయకులకును, ఆంధ్రప్రజకును ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ బలీయమయ్యెను. శ్రీబాగుఒడంబడికవలన సర్వమును సిద్ధించునని ఎల్లరును పేరాశతో నుండిరి కాని, నాయకులుమాత్రము ఆంధ్రరాష్ట్రసమస్యను ఎదుర్కొనవలసిన రీతిగా నెదుర్కొనక పెడమార్గములను బోవసాగిరి. చివరకు కాంగ్రెసురాజ్యము రాజగోపాలాచారిగారి యాజమాన్యమున ఆంధ్రజ్వాలపై నీళ్లు చల్లినది. స్వరాజ్యము వచ్చువరకును ఆంధ్రరాష్ట్రము ఆగవచ్చునను మాట వినబడెను. కాంగ్రెసు స్వరాజ్యమును సంపాదించుట యెన్నడు, ఆంధ్రరాష్ట్రమును ప్రసాదించుటది యెన్నడు అని నిస్పృహ కూడ వెంటనే జనించెను. అంతేకాదు, కాంగ్రెసునకు ఏ నాడు రాజ్యాధికారము హస్తగతమయ్యెనో, ఆ దినమునుండి ఆంధ్రజిల్లాలు అన్ని విధములుగను అంపశోత బడెను. అమాయకపు ఆంధ్రప్రజ మోసమెఱుగజాలకపోయెను. అమృతము ఆవిర్భవించెను కాని అన్నిపన్నులును ఆంధ్రావనికిని, అన్ని సౌకర్యములును అరవనాడునకును సంక్రమించెను.

ఆంధ్రులు చేజిక్కిన అవకాశములను జారవిడుచుకొనిరి

ఇంతవఱకు ఆంధ్రులు అలౌకికులై, అవ్యవహారికులై ప్రవర్తించిరి. చేత జిక్కిన సావకాశమును ప్రమత్తులై జారవిడిచిరి మాయ గ్రహింపజాలక నాయకులు ఆకాశమువంక జూచుచు మీనమేషములు లెక్కింప సాగిరి. సైమనుకమిషను ఏతెంచిననాటనుండి యింతవఱకును ఆంధ్రరాష్ట్రసంపాదన కెన్నో అవకాశములు కల్గెను. వాటి నన్నింటిని ఆంధ్రులు బుద్ధిపూర్వకముగా విడచిపెట్టిరి ఒక్క అవకాశమును జారవిడిచినతరువత మరల నట్టి అవకాశము చిక్కదు. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు స్థాపింపబడకపూర్వమున్న పరిస్థితులు ఇపుడు ఆంధ్రభూమియందు కానరావు. ఈ రాజకీయ ప్రపంచమందు ఇంద్రజాలమట్లు దినదినమును క్రొత్తపరిస్థితులు విచిత్రముగ నేర్పడుచుండును. నేటి పరిస్థితులు రేపు ఏరీతిగా మారునో ఎవరును చెప్పజాలరు. ఏస్థితియును శాశ్వతముగా నిలువని యీ విపరీతసంక్షోభసమయమున కర్తవ్యము నెవ్వరును నిర్ణయింప జాలకున్నారు. ఈ సందిగ్ధస్థితియందు ఆంధ్రరాష్ట్రము కోరుటకు తరుణము కాదని రామలింగారెడ్డి వాదించుచున్నాడు. ఇకముందు ఎవ డెరుగగలడు? ఇప్పటి పరిస్థితులందు ఆంధ్రరాష్ట్ర మేర్పడగలదన్న ఆశ సన్నగిలి పోవుచున్నది.

మరికొన్ని ఆటంకములు

దీనికి దోహదముగా నిజాంప్రభు సేవకులు, ఒకసారి ఉత్తరసర్కారులు మరల నిజాం పాలనలోనికి చేరవలయు ననియు, మరియొకసారి రాయలసీమ రావలయు ననియు ప్రచారము చేయుచున్నారు పాకీస్థాన సమస్యతోపాటు ద్రావిడనాడుసమస్య యొకటి ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము కాకుండ కాలుదన్నుచున్నది. వీటికి సాయముగా స్వల్పసంఖ్యాకుల సమస్య, నరేంద్రమండలి సమస్య, ఇతరమతముల సమస్యలు, ఇంకెన్నో సమస్యలు పుట్టపుట్టలుగా బయలుదేరుచున్నవి. రాజకీయవాతావరణము జీమూతముగా నున్నది. ఈ సంక్షోభసమయమున హాలాహలమే పుట్టునో, అమృతమే వెలికి వచ్చునో తెలియవచ్చుట లేదు. ఆంధ్రభాస్కరుడు ముస్లింలీగువలలో జిక్కి ఇపుడున్న స్థితిని గోల్పోయి రాహుగ్రస్తుడు కానున్నాడు కాబోలు. ద్రావిడస్థాన, పాకిస్థానముల నడుమ జిక్కి ఆంధ్రజాతి అనపేక్షాభావముతో, నిస్పృహతో దిశలు పరికించుచున్నట్లున్నది. కాంగ్రెసునాయకత్వమున ఆంధ్రజాతి గొఱ్ఱెలమందవలె నడచి పోవుచున్నది.

కళాపరిషత్తు కార్యస్థానమును మార్చవలెను

బ్రిటిషాంధ్రజిల్లాలవారికంటె తెలంగాణపు ఆంధ్రులు ఎక్కువ దైన్యస్థితియందున్నారు. వారి మాట రాయలసీమవారు తలపెట్టుటలేదు. తాము మంచిస్థితికి వచ్చిన తనవాడుకూడ మంచిస్థితికి రాగలడన్నమాట ఆంధ్రజాతికి తోచుట లేదు. తూర్పుజిల్లాలవారు తమ్ము అన్నివిధముల వంచించుచున్నారను భావము రాయలసీమవారిని విడచి పెట్టుట లేదు. ఏ ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తు సందర్భము ఈ వైమనస్యమునకు హేతువయినదో దాని నిపుడు సంస్కరింప ప్రయత్నమును పూని చేయవలయును. విశ్వకళాపరిషత్తు కార్యస్థానము ఉన్న తావునందే ఉండినంత కాలము ఆంధ్రులకీ దుస్థితి తొలగదు. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తునకు తొలుత మూడు కేంద్రములు నిర్ణయింపబడెను. కేంద్రములు మూడును ఒకటిగా నుండుట మేలు. అట్టి ఏకైక కేంద్రము, కార్యస్థానము ఆంధ్రభూమికి జీవగడ్డ అయిన తావునందుండుట శ్రేయోదాయకము. ఇప్పుడయినను ఆంధ్రనాయకు లెల్లరును అంగీకరించి, విశ్వకళాపరిషత్తు కార్యస్థానమును ఆంధ్రసంస్కృతికి ఆటపట్టులయిన ఏ రాజమహేంద్రమునకో, లేక కేంద్రముగానున్న బెజవాడకో మార్పించవలయును. బెజవాడనే ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు ముఖ్యనగరముగా చేయవలెను. ఇది అసాధ్యముగాదు. దేశక్షేమమునకు, ఐక్యసాధనకు ఎట్టి త్యాగమునైనను చేయవలయును. ఎంత ధనమైన వెచ్చింపవలయును. నౌకాస్థానము కానున్న విశాఖపట్టణమునందలి భవనములకు ముందు ధరలు వచ్చును ప్రజాభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగా ఏ రాజ్యాంగముకూడ ప్రతిఘటించి నడువజాలదు. విభజనొందిన వంగరాష్ట్రము ప్రజాందోళనాఫలితముగా ఏకము గావింపబడినది. వంగరాష్ట్రవిభజనముకంటె విషమతరసమస్య గాదు, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క కార్యస్థానము మార్చుట. ఆంధ్రజాతికి ఏ మార్పువలన ఇన్ని సంకటములు సంప్రాప్తమయ్యెనో, ఆ మార్పును ఆ విశ్వకళాపరిషత్తునందు మరల చేయుట

ఆవశ్యకము. ఆ దుస్థితి తొలగిననాడు అంధ్ర జాతికి నేడున్న దౌర్భాగ్యస్థితికూడ సూర్య కిరణప్రసారమున చీకటియట్లు మాయమై పోవును.

అంధ్రులకు ఒకఆంగ్లదైనిక పత్రిక ముఖ్యావసరము

ఒక్క తీరున, అవిచ్ఛిన్నముగా ఆందోళన చేయుచు ఉద్యమము సాగింపగల శక్తి అంధ్రజాతియందు నేడు లేదు. ఇందులకు మొదటిది, తమ మనసు తామెరుగలేకున్న నాయకుల దోషము కారణము. రెండవది, ఆందోళనమును పూనికతో సాగింపగల పరిస్థితులు లేమి. పరిస్థితులు కల్పించుకొనిననాడు శక్తిసామర్థ్యములును కలుగును. అంధ్రపత్రికవంటి ఆంగ్లదైనికపత్రిక యొకటి కల్గినచో అంధ్రోద్యమ మీపాటికి ఫలించి యుండును. అంధ్రపత్రిక చేయవలసిన పనినంతయు ఇదివఱకే చేసియుండెను. అది అంధ్రలోకమునకు వెలుగు తెచ్చినది. కాని యింకముందు చేయు విధానము అంధ్రపత్రికవల్ల కాజాలదు. కాంగ్రెసుమతమును ప్రధాన లక్ష్యముగా పెట్టుకొని నడుచుచున్న అంధ్రపత్రిక అంధ్రోద్యమమునకు చేయవలసినంత సాహాయ్యము చేయజాలదు. అదిగాక ఇంతునుండి ప్రచారము ఆంగ్లమునందు కావలయును. కాంగ్రెసుతో నిమిత్తముకల్గియు, కల్గనటులుండి, అంధ్రరాష్ట్ర సంపాదనమే ప్రధాన ఏకైకలక్ష్యముగా నుంచుకొని ఉద్యమమునకు ఎప్పటి కప్పుడు నీరు వోసి దోహదము చేయగల ఆంగ్లదైనిక పత్రిక యొకటి అంధ్రజాతి కిపు డత్యంతావశ్యకము. తెలంగాణమును విడిచిపెట్టిన ౧౩౦ లక్షల ప్రజలుగల బ్రిటిషు అంధ్రరాష్ట్రమునకు ఒక ఆంగ్లదైనికపత్రిక లేమి సంతాపకరము అది మిక్కిలిశోచనీయమైన కొఱత. ఒక్క పత్రికకైన నోచుకొనని అంధ్రుల దౌర్భాగ్యము ఇంతింత కాదు. అంధ్రదేశమునం దెందరు ధనికులు లేరు? ఎందరు ప్రజ్ఞానిధులు లేరు? ఎందరు ఉత్సాహోద్రగులు లేరు? ఈ త్రితయమును సమకూర్చి కార్యదీక్షాపరులను చేసి అంధ్రోద్యమమును నడిపింపగల కాలము ఇంకను ఆసన్నము కాలేదు. అమృతబజారుపత్రిక వంటి ఒకపత్రిక అంధ్రజాతికి నేడు కఱవై పోయినది "దేశమంటే మట్టిగాదోయి, దేశమంటే మనుష్యులోయి" అన్న ప్రేమతో, అభిమానముతో, ఔదార్యముతో, త్యాగబుద్ధితో, సాహసముతో అంధ్రజాతి నుద్ధరించగల మహావీరులు ఇంకనుజన్మించలేదు. ప్రజ్ఞాధురంధరులయిన అంధ్రపుత్రులు ఇతర రాష్ట్రములందు కొలువు చేయుచున్నారు తమ మేధాశక్తిని, తమ ప్రతిభను అంధ్రాభ్యుదయమునకు వినియోగింపగల అదృష్టమును అంధ్రదేశముతోపాటు వారును నోచుకొని యుండలేదు.

అంధ్రోద్యమమును అవిచ్ఛిన్నముగా, అప్రతిహతముగా నడిపింపవలెనన్న సంకల్పము అంధ్ర జాతి కింకను కలుగలేదు. స్వరాజ్యము భరతఖండమునకు సంప్రాప్తమయిన అనుగాక, అంధ్రోద్యమమును లక్ష్యముగా పెట్టుకొని అంధ్రరాష్ట్రసిద్ధిని ప్రధానముగా నుంచుకొని దీక్షతో, దక్షతతో ప్రచారమునలుపగల ఆంగ్లదైనిక పత్రిక వెలసిననాడు ముస్లింలీగు ఎదుర్కొనినను, ద్రావిడస్థానవాదులు ప్రతిఘటించినను, పాకిస్థాన ప్రచారకులు అడ్డు తగిలినను ప్రత్యేక అంధ్రరాష్ట్రము ఏర్పడి తీరును. ఆనాడు కాని అంధ్రజాతికోరిక సిద్ధింపదు.

'ఆంధ్ర' శబ్దము మృతాక్షరసంయోగము - 'అంధ్ర' పదమే శ్రేయస్కరము

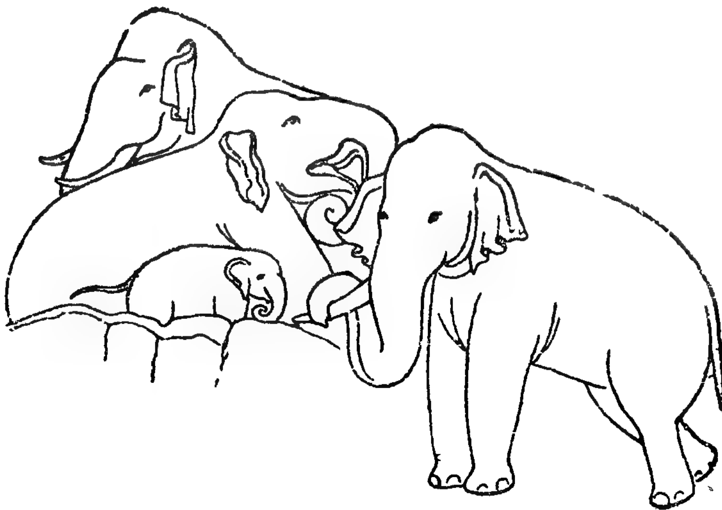
మన జాతిపేరు అంధ్ర మన దేశము పేరు అంధ్ర. మన భాషపేరు అంధ్ర. ఎందుచేతనో కాని వీరేశలింగము పంతులు చింతామణిపత్రిక ప్రారంభించిన దాదిగా అంధ్రశబ్దము ఆంధ్రముగా పరిణమించెను. వీరేశలింగముపంతులు చారిత్రకముగా ఈ రెండు పదములకును భేదమును గుర్తింపలేకపోయెను. చిలుకూరి వీరభద్రరావు కూడ ఆంధ్రశబ్దము అసత్యపదమని చరిత్రకారుడయ్యును గ్రహింపలేకపోయెను. వారి 'ఆంధ్రుల' చరిత్రము ఆదిలోనే అసంపూర్ణముగా, తగవుల కాలవాలమై వెలువడెను. అంధ్రోద్యమము ఆరంభమయినది మొదలు అది ఆంధ్రోద్యమ మనియే వ్యవహరింపబడుచున్నది అందువలననే కాబోలు నేటివఱకు అది కొనసాగకున్నది ఇంతవఱకు 'ఆంధ్ర' అను పేరుమీదు తలపెట్టుకొన్న సంస్థగాని, ఉద్యమముగాని, పరిశ్రమగాని, వ్యాపారముగాని ఏదియుగూడ జయప్రదము కాలేదు అది ఆ శబ్దమహత్త్వము కాబోలును తూర్పున బరంపురము మొదలుకొని పడమట బళ్లారి, బెంగుళూరుల పర్యంతము ఆంధ్రశబ్దము ముందుగా వచ్చిన దేదియు కొనసాగక పోవుటకు ఆంధ్ర శబ్ద గత దోషమనుట సంగతము. మృతాక్షరముతో నారంభించిన 'ఆంధ్ర' వలన అన్నింటికి అపజయమును, అపయశస్సును, కలహప్రాప్తియు, అర్ధాంతరముగా నాగిపోవుటయు సంభవించుట సైజము. పేరులో నేమున్నదనుటకంటె శబ్దబ్రహ్మస్వరూపమైన పేరులోనే సర్వమున్నదనుట నిజము. శ్రేయోదాయకములయిన మంత్రాక్షర సంయోగమును ఉచ్చరించుటవలన ఐశ్వర్యము, ఐకమత్యము, అభ్యుదయము, యశస్సును పరంపరగా లభ్యమగును దుష్టబీజాక్షరముల నుచ్చరించినపుడు సర్వదా అరిష్టములే సంప్రాప్తము లగుచుండును 'ఆంధ్ర'శబ్దము దుష్టబీజాక్షరసంయోగము, అశాస్త్రీయము, చరిత్రకు విరుద్ధము నైయున్నది. ఐతరేయ బ్రాహ్మణకాలమునుండి ఒకశతాబ్దము క్రిందటివరకును బ్రాహ్మణములందు, పురాణములందు, ప్రాచీన శిలాలేఖ్యములందు, తామ్రపట్టికలయందు, సారస్వతమందు, వేయేల ఎచ్చట చూచినను 'అంధ్ర'శబ్దమే గాని ఆంధ్ర అన్నపదము గానరాదు. అట్టియెడ చరిత్రజ్ఞానములేక మనము అంధ్రపదమును ఆంధ్ర

ముగా నుచ్చరించు చున్నారము, వ్రాయు చున్నాము, వ్యవహారమున సర్వత్ర నుపయోగించుచున్నాము.

ఆంధ్రదేశమని, ఆంధ్రభాషయని, ఆంధ్రప్రజయని వ్యవహరించిననాడు ఆంధ్రదేశము అద్వితీయమైన ఐశ్వర్యవిభవములను అనుభవించి, చిరయశస్సును అనుభవింపగలిగినది. శ్రేయోదాయకమైన ఆంధ్రనామమును విడిచి యీనాడు ఆంధ్రజాతి దుష్టస్మృతా తురసంయోగమును, చరిత్రకు విరుద్ధమును, అసత్యమును నగు 'ఆంధ్ర' పదము నుచ్చరించుచు, వ్రాయుచు, విఫలమనోరథమై అల్లాడుచున్నది. ఈ నాటినుండి ఆంధ్రదేశమని, ఆంధ్రభాషయని, ఆంధ్రులని వ్యవహరించుకొన సంకల్పించుట కష్టసాధ్యము కాదు. ఒక్క త్రుటిలో సయాంప్రజలు తమ దేశమును 'థైలాండు' అని మార్చుకొనగల్గిరి. పారసీకులు పర్షియా అను తమ దేశపు పేరు మార్చి ఇరాన్ అని పిలుచుకొనుచున్నారు. అంతమారము పోనక్కరలేదు. తిరునల్వేలి వాస్తవ్యులు తమ నగరనామమును టిన్నవెల్లియని యుండరాదని నిశ్చయించుకొని సఫలమనోరథు లయిరి. కావున ఆంధ్రులు ఆంధ్రులని యింతటినుండి పిలుచుకొనుట శ్రేయస్కరము.

స్వరాజ్యముకంటె ఆంధ్రజాతికినిక్కముగా ప్రీతికరమైనది ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము. ప్రత్యేకరాష్ట్రముగా నేర్పడకున్న ఆంధ్రావనికి భరతభూమికి స్వరాజ్యము వచ్చినను లాభ ముండదు. ఇది రాయలసీమవారొక్కరుమాత్రమే కాదు; సకలాంధ్రజాతియు గుర్తింపవలసిన విషయము. అభిప్రాయభేదములను పోగొట్టుకొని ఐక్యభావముతో తనకు మేలును, ఒరులకు కీడును కాకుండ అన్ని సీమలవారికిని మేలు కలుగునట్లు ఆంధ్రోద్యమమును సాగించుటది లెస్స. అది ఆంధ్రులకు కర్తవ్యము, సౌహార్దమును. కల్మషమును, అవిశ్వాసమును వీడి స్థాపించినగాని ఆ యభీష్టము నెరవేరదు. ఎంతకాలము ఆంధ్రులు ఐకమత్యము లేక సౌహార్దము లేక కలహములు కలిగించుకొనుచు, ఈర్ష్యతో మెలగుచుందురో అంతకాలము ఆంధ్రోద్యమము ఫలోన్ముఖము కాజాలదు. అంతకాలము ఆంధ్రులకు ఆంధ్రులే శత్రువు లయ్యెదరు. ఇంట గెల్చిగదా రచ్చ గెలువవలయులను? సౌహార్దమును, ఐకమత్యమును ఒడంబడిక వలన కలుగవు. సమానమైన విపత్తు అందరికిని సంభవమయినపుడు తన్నివారణార్థము ఐకమత్యమును, సౌహార్దమును ఆవిర్భవింపగలవు. ఆంధ్రజాతి తనవిశిష్టతను గోల్పోయి, తన ప్రాచీనచరిత్ర వైభవమును మరచిపోయి, తిన సంస్కృతిని, నాగరికతను మంటగలిపి మరల అనాగరికప్రపంచమున తలదూర్చి నశించిపోవునో, లేక ముస్లింలీగు పాకిస్థానముల ఆందోళనమును ఎదుర్కొని, తాను సమసిపోకుండ ప్రాచీనవైభవమును తలపునకు దెచ్చుకొని శాశ్వతమైన లోకకల్యాణముతోపాటు తన జాతికికూడ అభ్యుదయమును చేకూర్చుకొనునో?

భవిష్యత్తు ఆంధ్రుల చేతిలో నున్నది. ఒకసారి సింహావలోకనము చేసి కర్జమునకు గడంగుదురుగాక. ఈ మహాసంగ్రామానంతరము నూతన మానవధర్మ మేర్పడి లోకకల్యాణమే యగుచో, ఆంధ్రులుకూడ నేటినుండి అప్రమత్తులై యుండి అభీష్టార్థసిద్ధిని బడయుదురుగాక!

హంససందేశము

కూచిపూడి భాగవతులు

నేటి దినములలో నాట్యకళకు పునరుద్ధరణము జరుగుచున్నది. అఖిల భారత దేశమునందును 'నాట్య'శబ్దము విన్నంతనే ప్రజలు తండోపతండములుగ నాట్యశాలలకు మూగుచున్నారు. లలితకళలలో ఒకటైన నాట్యము అగ్రస్థానము వహించుచున్నది.

"న తత్ శ్రుతం న తత్ శిల్పం న సా విద్యా న సా కళా,
నాసౌ యోగో న తత్ కర్మ యన్నాట్యేఽస్మిన్న దృశ్యతే"

పై శ్లోకమునుబట్టి నాట్యమునందు ఇతర లలితకళ లన్నియు అంతర్భూతమై యున్నటుల తెలియుచున్నది. నాట్యము ముక్తిప్రదమనికూడ పెద్దలు చెప్పిరి.

అట్టి ఉత్కృష్టమైనటువంటి నాట్యకళకు నేటికి మరల మంచి దినములు వచ్చి తగిన స్థానము నది ఆక్రమించుకొనుచుండుట కళారాధకుల కందరికిని ముదావహమైన విషయము.

నాట్యకళ భారత దేశమం దన్ని ప్రాంతములలోను వెలసి వివిధ రూపములతో, వివిధ స్థలములలో వివిధనామములతో నుండుచు వచ్చినది. భరతనాట్య మని యావద్భారత దేశమునను దీనికి వ్యవహారము గలదు. భరతముని ప్రోక్తమై ప్రచారములోనికి వచ్చుటచే గాబోలు దీనికీ పేరు గలిగినది.

మలబారు దేశమున 'కథకళి' యనియు, అస్సాము దేశమున 'మణిపురినాట్య' మనియు, సంయుక్తరాష్ట్రమున 'కథక్' అనియు, తమిళనాడు ఆంధ్రదేశములందు భరతనాట్య మనియు వ్యవహారము జరుగుచున్నది.

'కథకళి' నాట్యమున నాట్యకాండ్రు పాటపాడరు. వారికి నోట మాటలేదు. అది 'టాకీ'కాదు, 'మూకీ'. 'కథక్', 'మణిపురి' నాట్యములందు ఆటగాండ్రు పాటకూడ పాడుదురు. తమిళులును, మనవారును భరతనాట్యశాస్త్రమును,

"కంఠే నాలంబయేద్గీతం హస్తేనార్థం ప్రదర్శయేత్,
చక్షుర్భ్యాం దర్శయేద్భావం పాదాభ్యాం తాళమాచరేత్"

అను శ్లోకము ననుసరించుచు తు, చ తప్పక ప్రవర్తించెదరు.

శ్రీ తాండవకృష్ణ

ఆంధ్రదేశమున 'కూచిపూడి' యను గ్రామమునుగాని, తద్గ్రామవాస్తవ్యులగు నాట్యకళారాధకులనుగాని ఎరుగనివారు లేరని చెప్పవలెను పెద్ద 'కారు'లో అసలే లేరు ఇప్పటి కుఱ్ఱ 'కారు'లోగూడ నాట్యకళాభివృద్ధి జరుగు నేటిదినములలో పై పేరు చాలమందికి పరిచయమే

కాని ఆంధ్రేతర ప్రదేశములలో ఆంధ్రులలో నాట్యశాస్త్రవేత్త లున్నా రన్నమాట చాలమందికి తెలియదనియే చెప్పవలెను దీని కంతటికిని కారణము మనవారికి తగిన ప్రచార, ప్రకటనలు లేకపోవుటే మనవారిలో ఒక్కరును ఒక 'బృందము' (Troop) గా ఏర్పడి పట్టణములలోన, నగరములలోను ప్రదర్శించినవారు లేరు అంతేకాక నవీన సంఘమునకు సరిపడునట్లు సంస్కార మొనర్చి వారి రుచులకనుగుణముగ ఆటపాటలను అందిచ్చుటకూడ మనవారిలో తక్కువ. అందుచేత మన కూచిపూడినాట్యసంప్రదాయమునకు ప్రచారము తక్కువ

'కూచిపూడి' బెజవాడకు న వది మైళ్ళ దూరములో నున్నది అది నా స్వగ్రామమగు 'అయ్యంకి'కి కనుచూపు మేరలో నుండును. కూచిపూడి అగ్రహారము ప్రథమమున 'కుచేలపుర' మని అది వ్యవహరింపబడినటుల పెద్దలవలన వినికిడి ఆ పేరు మారి కూచిపూడి యని ఇప్పటికి చాలకాలమునుండి వ్యవహారము అసలు కూచిపూడి ఆంధ్ర నాట్యము కు పుట్టినిల్లగుట యెట్లు సంభవించెనో కొంచెము వెనుకకు బోయి పరికించినచో తెలియగలదు.

తరంగకర్తయగు నారాయణతీర్థులవారి శిష్యుడు సిద్ధప్పనామధేయు డొకడుండెను. అతడు వారి శుశ్రూషచే ధన్యుడుగా దలచెను. నారాయణతీర్థులు ప్రసిద్ధివాడు. మహాభక్తుడగు తీర్థులవారికి బాలజ యుండెడిదట. ప్రతిదినమును లీలామానుష విగ్రహుడగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ భక్తుని బాలజను తన నాట్యవేదికగ నొనర్చుకొని నాట్యము సల్పుచుండెడివాడట ఆనాట్యపు టడుగులకు తాళము తప్పకుండగ తీర్థుల

వారు తరంగము లల్లుచుండెడివారట. ఆ నాట్యమును, వీరి తరంగ కాలక్షేపమును చూచుచు, వినుచు సిద్దప్ప ఆనందాబ్ధి నోలలాడుచుండెడివాడట. ఒకనాడు సిద్దప్పకు ఇదంతయు చూచునప్పటికి కోపము వచ్చెను. "ఏమి! ఇతడు మనగురువగు తీర్థులవారి బొజ్జంతయు నొచ్చునట్లు నాట్యముచేయుచున్నాడే" అని తలపోసి, మరుసటిదినమున శ్రీకృష్ణులవారు నాట్యము చేయునపుడు "నీ వెవర"వని యడుగ నిశ్చయించుకొనెను.

ఈ విషయ మంతయు తీర్థులవారికి విన్నవించగా "నాతడు శ్రీకృష్ణు"డని యాయనగారు సెలవిచ్చి, నీవును నేనును ప్రపంచ మహాసముద్రమునుండి తరించు టెపుడో యడుగవలసిన దని చెప్పెను.

మరునాడు శ్రీకృష్ణు డష్టభార్యాసమేతుడై యథాప్రకారము తీర్థులవారి బొజ్జమీద నాట్యము సేయుచుండెను. అంత సిద్దప్ప భక్తి వినయములతో "మహానుభావా! మాగురువులవారును, నేనును తరించు టె"ట్లని పృచ్ఛించెను. అంతట శ్రీకృష్ణుడు పారిజాతాపహరణ గ్రంథమును శృంగారగ్రంథముగ వ్రాసి దానిని ప్రచార మొనర్చినచో సిద్దప్ప తరించునట్లును, నారాయణతీర్థులకు మరుజన్మమునగాని జన్మరాహిత్యము కలుగదనియు చెప్పెను.

అంత పారిజాతాపహరణకథను రచించి, దాని నాడి పాడి ప్రచార మొనర్చుట కనువగు వారికొఱకన్వేషించుచు సిద్దప్ప కృష్ణాతీరస్థమగు కుచేలపుర మను నొక గ్రామమును చేరెను. అచట నూరిబయట నొక చింతచెట్టు మీద కూనిరాగములను దీయుచు నిరువురు బాలురు సిద్దప్పకు గాన్పించిరట. అంత నా బాలురు తన ప్రచారమునకు అనువుగ నుందురను తలంపుతో సిద్దప్ప వారితలిదండ్రుల పేర్లడిగి తెలిసికొని వారింటి కేగి వారి తలిదండ్రులతో నీవిషయమును దెలిపెను. వారందుల కనుమానించుచు,నంగీకరింపక తప్పక పోవుటచే నంగీకరించిరి.

అంత సిద్దప్ప వారి కా పారిజాతాపహరణ కావ్యమును, నాట్యాభినయములను ఉపదేశించి వారి నారితేరినవారిని జేసి ధన్యత జెందితి నని తలంచెను వా రా కథను తరతరముల నాడి పాడి ప్రచార మొనర్చినంతవరకు శుభము గలుగునని యాశీర్వదించెను.

ఇట్లు పూర్వులవలన వినవచ్చు ఈ కద ప్రచారమందు న్నది. ఇంతే కాక సిద్దప్పను గూర్చియు, కూచిపూడి అగ్రహారమును గూర్చియు మరికొన్ని కథలు గలవు.

కూచిపూడి 'రాజు' వేషము
-ప్రాచీనాహార్యవిధానము-
[శ్రీ మహంకాళి సత్యనారాయణమూర్తి]

ఏ దెట్లున్నను కూచిపూడిమాగాణి మీద సిద్దప్ప యనునాతనివలననే నాట్యదేవత ప్రతిష్ఠింపబడినట్లు తెలియుచున్నది కూచిపూడివారిచే నర్తింపబడు 'భామ కలాప' మను శ్రీకృష్ణపారిజాతాపహరణము సిద్ధేంద్రయోగి వ్రాసినట్లు ప్రసిద్ధి.

ఈవిధముగ కూచిపూడిలో నాట్యకళాదేవతకు స్థానము లభించినది. నాట్యదేవత కూచిపూడి మాగాణిమీద నర్తించి చరించినది. కూచిపూడిగ్రామములో నేటికిని ప్రత్యూష సమయములలో శిష్యుల లేతగొంతుకల సంగీతస్వరములు, కాళ్లగజ్జియల ఘలుఘల్లులు వినువారికి వీనులసొంపు గలుగజేయుచు ప్రాతవడిన ప్రాభవమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుచుండును.

కూచిపూడి బ్రాహ్మణులను మూడు తెగలుగ విభజింపవచ్చును. (1) నాటకము లాడువారు, (2) పగటివేషకులు, (3) అభినయదేశికులు

నాటకము లాడువారు బృందములుగ నేర్పడి గ్రామమునుండి గ్రామమునకు ద్రిమ్మరుచు, తమ కళానైపుణ్యమును గ్రామజనులకు ప్రదర్శించుచు వారి నానందపరచుచుందురు. పగటివేషకులుగూడ గ్రామాంతరముల కేగి వివిధవేషములను ధరించి గ్రామస్థులను దిగ్భ్రమ చెందజేయుచుందురు. ఈ సందర్భమున పెద్దలవలన విన్న ఒక కథ స్ఫురణకు దెచ్చుకొనుట అసంగతము గాదేమో.

ఒకప్పుడు ఒక కూచిపూడి పగటివేషకులబృందము తూర్పుగోదావరిజిల్లాలో పర్యటనముచేయుచు నొకగ్రామమునకు జనిరట. ఆ గ్రామవాస్తవ్యు లందరును ఛాందసపు బ్రాహ్మణులు. వారు నాటకములనుగాని, వేషములనుగాని జూడకూడ దనువారి కక్షకు జెందుదురు. నటకులపాంక్తేయులు, అస్పృశ్యులు నని వారి మతము. కాన వారి ప్రదేశములో వీరికి తావు లేదు. కాని మనకూచిపూడివా రెంతయు ప్రాధేయపడి వేడుకొనిరి "అయ్యా! మేము ధనాశతో నిచ్చటికిరాలేదు. పెద్దలును, విద్వాంసులును నగు మీ సన్నిధానమున మా విద్యా కౌశలమును ప్రకటించి మీ మెప్పులను బడయుటకు మాత్రమే వచ్చినాము" అని సవినయముగ విన్నవించుకొనిరి కాని ఆ ఛాందసులు మాత్రము తమ పట్టుదలను వీడజాలరైరి.

అంత మన కూచిపూడివా రేమి చేసిరో యెరుగుదురా? ఆ నాటి రాత్రి మరారీదండు వేషములను ధరించి, కత్తులను, డాలును

పట్టుకొని, అశ్వారూఢులై ఆ గ్రామమును చుట్టడించిరి. ఆ వైదిక బ్రాహ్మణు లత్యంత భయాన్వితులై తలుపులు బిడాయించుకొని యెవరింట వారు కూర్చుండి మరారీసురాను ఎంతయు ప్రార్థించిరట. అంత పగటి వేషకులు కొద్దికాల మా బ్రాహ్మణులను భయపెట్టి తదుపరి తమ నిజమైన వేసములను వెల్లడిచేయగా ఊరివారందరును ఆశ్చర్యాన్వితులై పగటివేషకుల నందరిని సన్మానించి పంపిరట.

ఈ కథ మన కూచిపూడివారు పగటి వేషధారణలో నెంత సమర్థులో తెలుపుట కుపయుక్తమగును.

కూచిపూడి పగటివేషకులు సుమారు ముప్పది మూడు వేషములను ధరింతురు. అందులో ముఖ్యమైన కొన్నిటి నీ దిగువ నుదాహరించుచున్నాను. బుడబుక్కల వేషము, సోమయాజి- సోమిదేవి, శారద వేషము, కాశీకావిళ్లవేషము, జంగంవేషాలు, కోమటి-లింగబలిజవేషము, బైరాగి-బాలకి వేషము ఇత్యాదులు.

ఇంక అభినయ దేశికులు: వీరు కళావంతుల స్త్రీలకు అభినయోపదేశము చేయుదురు. చేటపల్లుసుందరి, అమలాపురం అన్నాబత్తులచిట్టి, మండపేట శ్రీ విరాజితము, రామచంద్రపురం వీరభద్రము మొదలగు పేరుమ్రోగిన ఆంధ్ర నాట్యకర్త్రులు కూచిపూడివారి శిష్యురాండ్రే. కూచిపూడి అభినయ దేశికులు తమ శిష్యురాండ్రగు కళావంతులస్త్రీలతో వెంటపాటకులుగను, హాస్యగాండ్రుగను పర్యటనముచేసి వారి యార్జనలో పాలు గొందురు. అభినయము చేయునపుడు అలయుట సామాన్యముగదా. అపుడు కూచిపూడి 'వంత' (వెంట?) పాటకులు హాస్యముచే సామాజికులను వినోదపరచుచుందురు. కూచిపూడి బ్రాహ్మణుల హాస్య మత్యంత వినోదకరముగను, విషయ పరిజ్ఞాన ప్రదముగను నుండి, సంఘ పరిస్థితులను, కుహనా సంస్కర్తల సమాచారములను దవవుచు ఉపయోగకరముగ నుండును కాని కొందరు హాస్యము చెప్పునపుడు వెగటుగను, గొంత అసభ్యముగను నుండుటయు గలదు.

సాధారణముగ కూచిపూడివారు కళావంతుల స్త్రీలకు 'భామకలాపము', 'గొల్లకలాపము', తరంగములు, జావళీలు మొదలగునవి ఉపదేశముచేసి తరిబీతునిచ్చెదరు. భామకలాపమునందు పారిజాతాపహరణకథ వర్ణింపబడినది దీనికర్త సిద్ధేంద్రయోగులు.

కూచిపూడి 'భామ'వేషము

[శ్రీ వెంపటి సత్యనారాయణమూర్తి]

ఇందు దూతికాలాలనము, సత్యభామా విరహాభినయము, దూతికారాయబారము, కృష్ణుని దక్షిణ నాయక భారనిర్వహణ కౌశలము, సత్యభామా ప్రతిజ్ఞాపాలనము మొదలైనవి అత్యంత రసవంతమైన ఘట్టములు.

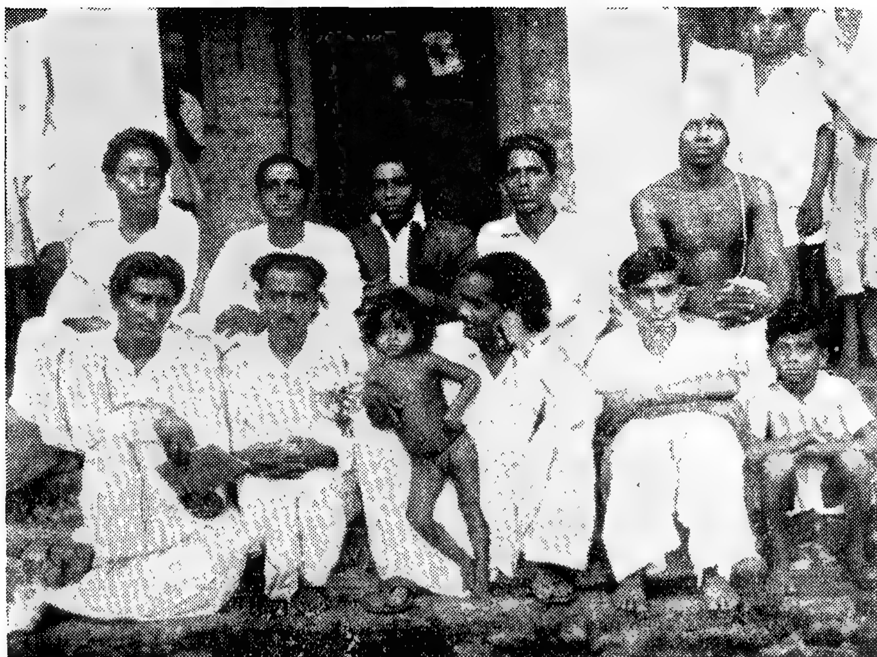
గోపికా విప్రసంవాదరూపమైన వేదాంత గ్రంథము గొల్లకలాపము. కూచిపూడి వాస్తవ్యులగు నవ్యులొకరు దీని కర్త. వారిపేరు భాగవతుల రామదాసుగారు. ఇందు పిండోత్పత్తికథ ముఖ్యమైన భాగము. గొల్ల జన్మ, బ్రాహ్మణజన్మ — ఈ రెండింట నేజన్మ శ్రేష్ఠతరము అని భామ బ్రాహ్మణునితో వాదము పెంచుకొని వేదాంతపరముగ బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణ జన్మల తారతమ్య గణనయొక్క సారహీనతను తడవి తుట్టతుదకు కర్మప్రాశస్త్యముచేత బ్రాహ్మణ జన్మోత్కృష్టత్వమునే స్థిరీకరించును.

ఇందు భామా బ్రాహ్మణ సంవాదము అతి మృదువును, ఉపదేశకరమును నై సహృదయానందకరముగ నుండును.

కూచిపూడి వైదికపు బ్రాహ్మణులు సంవత్సరమున కారుమాసములకు పైబడి సర్వసాధారణముగ నెపుడును బృందములతో పర్యటనము చేయుచునే యుందురు.

పూర్వము పర్యటనకు పోవునపుడు వారేమేమి 'సరంజాము'తో బోయెడివారో కొంచెము పరికించినచో సొంపుగ నుండును. 'గణీయపు పెట్టె' అను నొక పెట్టె వారి వెంట నుండెడిది దానిలో వారి రంగులు, అలంకారములు మొదలగునవి యుండును. అది Make-up box అన్నమాట. ఒక ఎద్దుమీద పాత్రసామాను, వారితో నొక పాకశాస్త్రజ్ఞుడు నుండుచుండెను. బృందమువారు రేచటికి జనినను వారివంట వారే చేయించుకొనెడివారట! నిష్ఠా నియమములు గలిగిన సద్బ్రాహ్మణు లగుటచేత వారి కింకొకరియింట సరిపడెడిది కాదు గాబోలు. తమ వంటవానిచే వంట చేయించుకొని దినమున కొక్కమారే స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానానంతరమే రెండు గంటలకో భోజన మొనర్చెడివారట.

అందుచేతనే వారంత బలిష్ఠులై రాత్రి యంతయు నాడి పాడినను అలయక యుందురు. భామ నాట్యరంగముమీద ప్రవేశించినచో తెల్లవారువఱకును ఆటపాటలచే సామాజికుల నందరిని అలరింపజేయును. ఇప్పటివారు అరగంటయరగంటకును కాఫీ మొదలగు నుద్రేక ద్రవములను త్రాగి గాని అభినయింపజాలకుండుట వారి నియమ

కూచిపూడి వాస్తవ్యులతో శ్రీ తాండవకృష్ణ
[ఇందు శ్రీ వెంపటి సత్యనారాయణమూర్తి, వేదాంతము జగన్నాథము, వేదాంతము రాఘవయ్య మొదలైనవారు కలరు]

రహితమైన జీవితముయొక్క ఫలితమే యని చెప్పవలెన.

ఈవిధముగ పర్యటన మొనర్చి వారు దేశమంతటను తమ కళావైదగ్ధ్యమును వెదజల్లి, కళారాధకులను తనియజేసి భుక్తిముక్తులను సంపాదించుకొనెడివారు

కూచిపూడి భాగవతులు పర్యటన మొనర్చునపుడు సరిపడని దుండగీడులు వీరిమీద ప్రయోగములను చేయుచుండెడివారట. ఆ ప్రయోగములు తమకుదగులకుండ ద్రిప్పుకొను శక్తియేగాక ప్రతిప్రయోగములను జేయు నద్భుత శక్తిసామర్థ్యములు కూడ కూచిపూడి వారి బృందములలో ననేకుల కుండెడివట ఈ సామర్థ్యములను దెలుపు నొక కథ పెద్దల వలన విన్నది ఇట నుటంకించుచున్నాను.

ఒకపుడు భాగవతుల దశరథరామయ్యగారనువా రొకరు కూచిపూడివారి బృందముతో మలయాళదేశమునకు వెడలిరట. మలయాళదేశము ప్రయోగములకు ప్రఖ్యాతి చెందిన దేశము. ఈ విషయము విదేశములలోగూడ విఖ్యాతి చెందినటుల నేనొక విదేశీయవనితవలన వింటిని. అటుల వెడలి వారొక యూర విడిసిరట. ఆ యూర నొక విఖ్యాత మాయావి—ప్రయోగముల జేయువాడుండెను ఆతని యనుమతి లేక ఆ యూర నేనాటకములును ప్రదర్శింపబడకుండినవి ఆతనిని లెక్కచేయక కూచిపూడివారు తమ ప్రయత్నములు తాము చేసికొనుచుండిరట

ఆ నాడుదయమున దశరథ రామయ్యగారు బహిర్భూమికి జనుచు చుట్ట కాల్చుకొనుటకా ప్రయోక్తభార్యను నిప్పునర్థించెనట అంత నామె నిప్పును దోసిలిలో తీసికొని వచ్చి ఆయన కందిచ్చెనట. అంత నాయన నిప్పును తనపైనున్న 'కండువా'లో మూటకట్టినాడట. "అతనికంటెను ఘను డాచంటి మల్లన"

భర్త గృహమున కరుదెంచగా నామె యీ యద్భుత వృత్తాంతము నాయనకు దెల్పెనట. అంత భర్త మఱియు నీర్ష్యాగ్రస్తుడై వారిని తగినటుల శిక్షింపదలచి వారిపై 'ప్రయోగము'ను జేయ ప్రయత్నించెను. ఆ కూచిపూడివారు వారి నాట్యారంభమును చేయుసరికి మలయాళ ప్రయోక్త ఒక బావిలో దిగి నీటిని ద్రావ మొదలిడెను. అంత 'భామ' కడుపుబ్బ నారంభించెను. అటుల జేసి చివర కాతడు సామాజికులలోని కరుదెంచి యాసీనుడయ్యెనట. అంత మంత్రశాస్త్ర ప్రవీణుడగు దశరథరామయ్యగారు మంత్రపఠన పూర్వకముగ నొక గంటమును పందిరి స్తంభమున గ్రుచ్చిరట. అంత నత్యాశ్చర్యకరముగ నీరంతయు నా స్తంభములో నుండి కాఱిపోయెనట. అంత భామకు బరువు దిగిపోయెనట.

పిమ్మట ఆ మలయాళ బ్రాహ్మణునకు ప్రతీకారము జేయనెంచి దశరథరామయ్యగారు మంత్రప్రయోగము చేయగా నాయన అండము లభివృద్ధియయి చివరకు కూర్చున్న

కూచిపూడివారి ఆహార్యవిధానము
[ఏకాగ్రదృష్టితో దానిని పరికించుచు శ్రీ తాండవకృష్ణగారు ఎడమప్రక్క కానవగుచున్నారు.]

ప్రదేశమునుండి లేవలేకపోయెనట. సామాజికు లందరును లేచిపోయిరట! మలయాళ బ్రాహ్మణుడు మాత్రము లేవలేకుండెనట! అంత నాయన భార్య బ్రతిమాలగా దశరథ రామయ్యగారు దయదలచి యాతనిని విముక్తుని జేసెనట.

ఈ కథ కూచిపూడివారెట్టి ప్రతిబంధకములనైన ఎదుర్కొనుటకు సమర్థులై యుండెడివారనుట కుపయుక్త మగును.

ఇట్టి కథలు, గాథలు కూచిపూడివారిని గూర్చి యనేకములు గలవు కేవలము కథలు గాథలే యొక గ్రంథమునకు సామగ్రి కాగలవు.

కూచిపూడి నాట్యరంగము

కూచిపూడి వారి నాట్యశాల ఆ నాటి సాయంకాలమే నిర్మింపబడును. అది బహుసులభ సాధ్యము. చిన్న తాటియాకు పందిరి. తెరలు ఉండవు. అట్టహాసము, ఆడంబరములు ఉండవు. తెరలు, తీగెలు లేకయే వారు తమ అభినయాది విశేషములచే సామాజికులను మంత్రముగ్ధులుగ జేయగలిగి యుందురు. వారిఆహార్యము, ముద్రలు, అభినయము మొదలగునవన్నియు ఎంతయు రమ్యముగ నుండి మనోరంజకముగ నుండును.

పూర్వము కూచిపూడినాట్యరంగములు కాగడాలచే వెలిగింపబడెడివి. కాని ఈమధ్య కాగడాలు కాలప్రవాహమున కలసిపోయినవి.

కూచిపూడివారి ఆహార్యము

చతుర్విధాభినయములలో నొకటగు ఆహార్యాభినయమునకు గూడ మనవారత్యంత శ్రద్ధ వహింతురు. వారి వేషములలో ముఖ్యము లీ క్రింద నుదాహరించుచున్నాను.

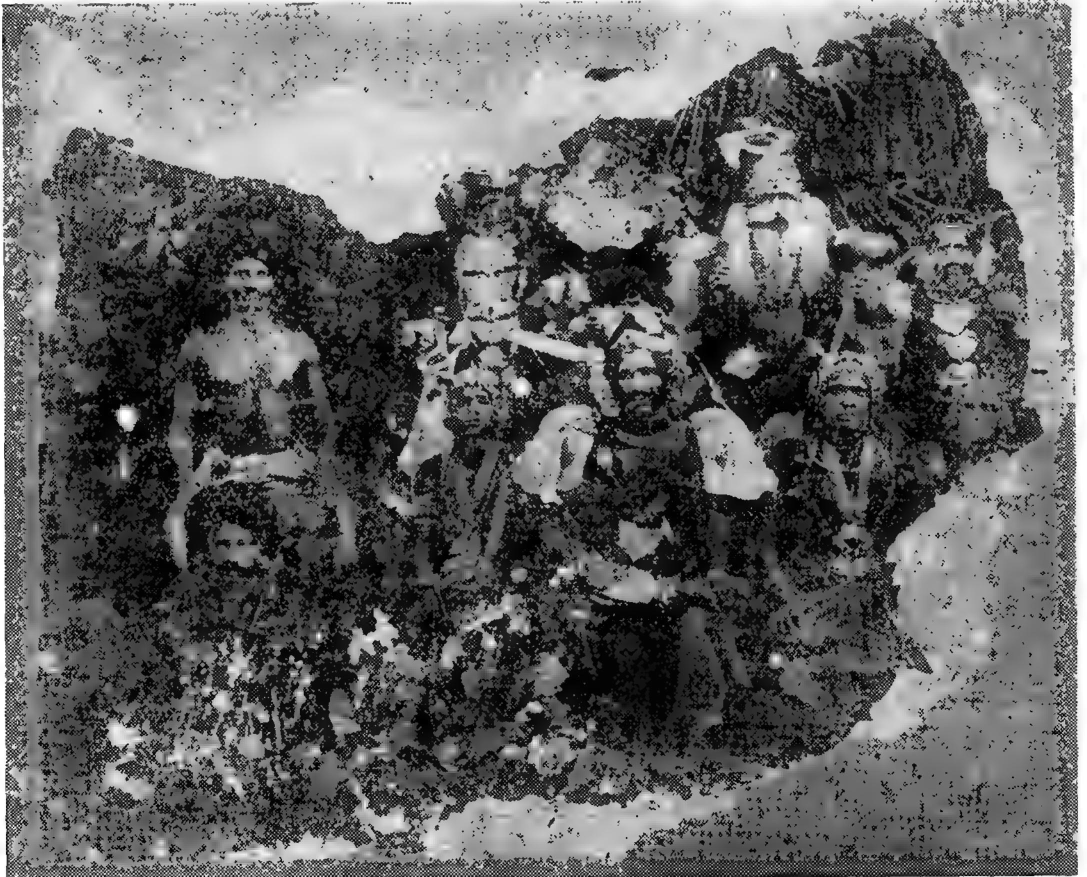
భామకలాపములో భామవేషమునకెన్నని నగలు నాణెముల నుపయోగింతురు. వేళ్లచెప్పట మొదలిడిన అనేకములైన పేర్లు గలవు. మన పూర్వులానగల నన్నిటిని ధరించెడివారు. నేటిదినములలోగూడ కొందరు రాజుల ఇండ్లలో కూచిపూడి భామవేషమంతయు బంగారు నగలు లభించగలవు.

పెద్దజడ, చిన్నజడ, శిఖ, రాగిడి, చంద్రవంక, సూర్యుడు, తమలపాకులు, మొగలిరేకులు, కేతకి, తురాయి, పాపటపింజీలు, కమ్మలు, చేర్లు, జూకాలు, కర్ణపత్రములు, తాయెత్తులు, బాజుబందులు, దండకడియములు, మత్స్యములు, పోచీలు, కంకణములు, కడియములు, చిన్న పతకము, పెద్దపతకము, పట్టెడ, బిళ్లలమొలతాడు, అడ్డబాస, కట్టడపుబులాకీ, ముక్కుపుల్ల మొదలయినవి కూచిపూడి భామకు ఉపయోగించెదరు.

ఇంక రాజువేషముయొక్క వివిధములైన నామములు— కిరీటము, దవురు లేక

కూచిపూడివారి బృందము

[నలువదియేండ్లనాటి ఈఛాయాచిత్రము తాండవకృష్ణగారి పరిశోధనల మూలమున బయటపడినది. చాల శిథిలమై పోయియున్నను ఆనాటి వారి పోకడలను తెలుపుటకు ఇది ఉన్నదున్నట్లుగానే ప్రకటింపబడినది. ఉషాపరిణయములోని పాత్ర లిందు కాననగును.]

లంగా, నల్లకోటు, కాశికోక, కండువాలు, శంఖచక్రములు లేక భుజకీర్తులు, కర్ణపత్రములు, గండభేరుండము (పతకము) మొదలైనవి.

ఇతరములైన వేషములకు కొన్నిటికి 'కరాళములు' లేక 'ముసుగు' (Mask) లు ఉపయోగించెదరు. పాత్రానుగుణముగ ఆహార్యముల నుపయోగింతురు చతుర్ముఖుడగు బ్రహ్మ, నరసింహావతారము, శక్తి, దితి, హనుమంతుడు మొదలగు పాత్రలకు 'కరాళము'ల నుపయోగింతురు. పాత్రశీలానుగుణముగను, పాత్రఆకారానుగుణముగను, కరాళములు ఉపయుక్తములగును. ఆయా పాత్రలకు కరాళము లుపయోగించకపోయినచో పాత్రానుగుణమగు రసస్ఫూర్తి గలుగనేరదు. అందుచే మిగుల నావశ్యకమగు పాత్రలకే 'ముసుగు'ల నుపయోగింతురు

కూచిపూడివారి ఆచార వ్యవహారములు

కూచిపూడివారి ఆచారములు కొన్ని కలవు. కూచిపూడి మాగాణిమీద పుట్టిన ప్రతివ్యక్తియు ముక్కు చెవులను కుట్టించుకొని గ్రామాంతరస్థిత నటరాజాలయమున నర్తించి నాట్యాధిదేవుడగు శివునకు జోహారులియ్యవలసినదే ఈ ఆచారము నేటికి చాలమటుకు నశించినదనియే చెప్పవలెను.

కూచిపూడివారి మేళతాళములు

కూచిపూడివారి హంగువరుస వంత(వెంట?) పాటగాడు, తాళము వేయువాడు, శ్రుతికి 'తిత్తి' నూదువాడు, మార్దంగికుడు నుందురు. ఇప్పుడు 'తిత్తి' ని దీసివాటి వైచి హార్మోనియమును దగిలించిరి. హార్మోనియము భారతీయవాద్యము గాదని హాహాకారములు చేయుచున్న ఈ రోజులలో గూడ వీరింకను దానినే యుపయుక్త మొనర్చుచున్నారు

ఈ పై వాద్యములతో హంగుదాగుల నేర్పరచుకొని, కూచిపూడి నాట్యకాడు తా నభినయించు పదములను తాను పాడుచు ముద్రలచేతను, భంగిమలవలనను, నేత్రాద్యవయవాభినయములవలనను రసస్ఫూర్తిని గలుగజేసి సామాజికుల నెంతయు రంజింపజేయుదురు.

కూచిపూడివారు భామకలాపము, గొల్లకలాపము, నాటకములు గాక తరంగములు, జయదేవుని అష్టపదులు, అధ్యాత్మ రామాయణ కీర్తనలు, క్షేత్రయ మువ్వగోపాల పదములు మొదలైనవానినిగూడ నభినయించి వివిధములైన సామాజికులను రంజింపజేయ సమర్థులు

శ్రీ చింతా వెంకటరామయ్యగారు
[కూచిపూడి భరతనాట్యకళాకోవిదులు]

నేటి కూచిపూడి

కూచిపూడివారు మరి యే భారతీయేతర ప్రాంతముల నాట్యకారులకును తీసిపోరు. కాని మనవారికి నేను పైని వివరించినట్టుల ప్రచారము తక్కువ మన దేశములో నైనను కూచిపూడివారి నాదరించి, వారి ప్రదర్శనముల నేర్పాటు చేయువారు తక్కువ. అసలు సంగీతము, నాట్యము మొదలగు లలితకళలకే మన ప్రాంతముల ఆదరము తక్కువేమో యని యనుకొనవలసి వచ్చుచున్నది

నేటికి పోగామిగిలినవారిలో వేదాంతము లక్ష్మీనారాయణగారు, చింతా వెంకటరామయ్యగారు కూచిపూడి భరతనాట్యశాస్త్ర ప్రవీణులు. కీ. శే. వెంపటి వెంకటనారాయణగారు భరతశాస్త్రప్రవీణు లని అఖిలభారత విఖ్యాతిని బడసిరి వారి సంతతిలోగాని, వారి శిష్యులలో గాని వారిస్థానము నాక్రమించుకొన గలిగినవారు లేకపోవుట కడుంగడు విచారించదగిన విషయము.

జీర్ణించుచున్న కూచిపూడి నాట్యోద్ధరణమునకు కళారాధకులందరును కట్టుగట్టి కర్తవ్య మాలోచించుకొనినగాని కూచిపూడి నాట్యము కొద్దికాలములో రూపుమాసిపోవునేమో యనునూహ కవకాశము గలుగుచున్నది నేటి పరిస్థితులను బరికించినచో

కాని నేడు ఉత్సాహవంతులగు కూచిపూడి యువకులు కొందరు కలసి యొక బృందముగ నేర్పడి కొంత సంస్కరణము దీసికొని రాగలందులకు జేయు ప్రయత్నము లభినందనీయములే యగును వారిలో ముఖ్యులు శ్రీ వెంపటి సత్యనారాయణమూర్తి, వేదాంతము రాఘవయ్యగార్లు ముఖ్యులు.

ఈ వ్యాసమునందు ప్రచురించిన పటములు ప్రత్యేకముగ కూచిపూడి వెడలి అచ్చట బూజుపట్టి పోవుచున్న భామవేషములను అటకలమీదనుండి దింపి బాగుచేయించి వేషము వేయించి ఛాయాచిత్రములను దీయించితిని

ఈ ప్రాచీనాహార్యమును ధరించుటయే నేటి కూచిపూడివారికి మోతైపోయినది అసలీవేషములను సంపాదించుటకే నాకు తలప్రాణము తోకకు వచ్చినది వేషము వేయించుటకు గూడ ఎంతో ప్రయాసమైనది. ఇప్పటి కూచిపూడివారిట్టి స్థితిలో నున్నారు.

ఇపుడు కూచిపూడివారు 'భామకలాపము'ను, 'గొల్లకలాపము'ను ఆడుట మానివేసినారు. అవన్నియు మోసైనవట. ఏమి వైపరీత్యము!!

ఇప్పటికైనను పోయిన ప్రాభవమును పునఃప్రతిష్ఠాపన చేయవలెనన్నచో కూచిపూడి నాట్యకళాశాలను వెంటనే స్థాపించి ఆంధ్రదేశములో నున్న అభినయవేత్తలనందరి నొకచోట సమావేశ మొనర్చి, ఆంధ్రభరత నాట్యకళను కేంద్రీకృత మొనర్చి, సమర్థుల చేత కళాబీజములను విరివిగ జల్లించిన గాని మిక్కిలి భయంకరమగు పరిస్థితు లేర్పడు నటుల దోచుచున్నది.

సంపన్నులకు సంస్కారము తక్కువ, విపన్నులకు వివేక మెక్కువ.

అమృత కణములు

శ్రీ శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి

సంస్కృతాలంకారగ్రంథములం దచ్చటచ్చట నుదాహృతములగు చాటుశ్లోకము లమృతతరంగములు. నాని కాకరము మృగ్యము. నా యీ తెలుఁగుపద్యము లాతరంగములయొక్క కణములు సుఁడీ!

కంటఁ గ్రాఁగినట్టి తుంటవిల్కానిని - గంట బ్రతుకఁ జేయఁగలుగు దంట
లా త్రినేత్రు గెలుచు నాటోపము వహించు - వామనేత్రలకు నివాళు లిత్తు.

విలసిలు బావి యొందు వినువీథిని, నాపయిఁ బైఁడిమెట్లలో
మలఁచిన నింద్రనీలమయమార్గము గ్రాలుఁ, దదగ్రమందు వ
ర్తిలును గిరిద్వయం; బది సుకృజ్జనగమ్యముఁ జందనాంక మా
స్థలమున కేఁగ లభ్య మమృతంబు సుధానిధి యుంటఁ జెంగటన్.

తనహృదయంబును జీలిచి-కొని వచ్చిన కలికికటికగుబ్బలకవకుం
గనికర మనునది లేశం-బును గలదే? లాఁతిహృదయమును జీల్పంగన్.

కనఁబడుచు వచ్చె రాగము-మును నీకెమ్మోవియందె ముఖ్యంబుగఁ గ్రొ
న్ననఁబోఁడి! యిప్పు డయ్యది-కనఁబడు నీహృదయమునను గాఢతరంబై.

తలయెత్తి పయిసిఁ గను చం-జలి వ్రేళుల నెడమెడంబు జరుపుచుఁ, బాంధుం
డల జలము నానుకొలఁదిని-సలుపుఁ బ్రపాపాలికయును సన్నగ ధారన్.

కల దనురాగము సంధ్యకుఁ,-జెలువుండగు పవలు సతముఁ జెరలాడెడుఁ గ
న్నులము, నైనను బొసఁగదు-కలయిక యెన్నఁటికి దైవగతి యెట్టిదొకా!

“తన రెడు నంచముక్కున క్షతంబగు మొగ్గలజంటతో సరో
జిని యటఁ, గ్రోలి కోయిల త్యజించిన కెందలిరాకుతోడఁ గ్రా
లును నెలమావి” యంచుఁ దమలోఁ దమ రాడఁ జెలుల్ సరస్సతిన్
విని చనుదోయిఁ బైఁటఁ, బెదవిం దనకేలను మూసె నింతియున్.

పొలయలుకను దొలఁగింపఁగఁ-జెలియడుగులయందు వ్రాలఁ జేరెడు నాకుం
గలిగింపఁగ నుపకారము-బలముగఁ గ్రొమ్మొగ్గి లదృష్టవశమున నుజిమెన్.

కాదు విసముచేతఁ, గాదు శస్త్రంబుచేఁ, - గాదు నిప్పుచేతఁ, గాదు మిత్తిఁ,
బ్రతికరింపరాని పరుసందనము గల్గు - స్త్రీలు స్త్రీలచే సృజింపఁబడిరి.

కటికరాలుదక్కఁ గనరావు కంటి కీ - పల్లెకొంపలందు బాటసారి !
ఘనపయోధరములఁ గనుఁగొని నిలువంగఁ - దలఁచితేని నేఁడు నిలిచిపొమ్ము !

ఇది జడ గాదు కూర్చి మెలియిడ్డ కురుల్; గరళంపు బిందు గా
దిది గళమందుఁ గస్తురిసుమీ! తలపై నెలవంక గాదు పో
మ్మిది విరిగాని; కా దిది మెయిన్ వెలిబూదెయు విప్రయోగమం
దొదవిన తెల్పు; నన్ భ్రమసితో హరుఁ డం చలయింతు వంగజా !

చూచుకొనుచు సతము లోచనయుగళంబు - మురిసిపోదు వేల? మోహనాంగి !
నలువలంకులందుఁ గల కొలంకులయందు - నిట్టి నల్లకలువ లెన్ని లేవు ?

తన మిండని కతలెల్లను-వినుచుచుఁ జెలి యనుచు భ్రమసి వెలఁది మగనితో
మనమున నెఱింగి మగఁడని-"యనంతరము వేలుకొంటి నతివా!" యనియెన్.

'చనుదు'నని 'చన' ననియును-మనఃప్రియుం డాడ రెండుమాట, లపుడ జా
రెను మొదట ముందుగాజులు-వెనుకటి వట గుత్తమగుట ప్రీలె వెలఁదికిన్.

నలుఁగుడు పైఁపంగల పు - వ్వుల తీవలు లాఁతు లుండెఁ; బొమ్మ; చట మనం
బలరింపు; మేల యరజ-స్వలయగు విరజాజిమొగ్గఁ బడి చెఱతు వళీ !

"ఇది నపుంసకంబుగద"యంచుఁ బ్రియురాలి-ప్రాంతమునకు మనసుఁ బంపియుంటి
నది రమించుచుండె నటనె! హా! పాణిని-పలుకు నమ్మి గోఁతఁ బడితిఁ జెడితి.

పలునొక్కులు గల తన కో-మలిమోవినిఁ గాంచి యెవఁడు మండిపడఁడు? నే
వల దన్న మూరుకొంటివి-వలపుగొని సభృంగమైన పద్మమును జెలీ !

కలిగించెను సీత్కారము;-బ ముగఁ గెమ్మోవిఁ బుండుపఱచెను; మేనిం
బులకించె; నాగరుఁడు నినుఁ-గలిసెనె? యది గాదు శీతగాలి యిది చెలీ !

చనుఁగవ తాండవింప, జడ సళ్లఁగ, నూఁగఁగ ముత్తెపున్ సరుల్,
గనకపుఁగమ్మ లాడఁ జెవులన్ మిఱుమిట్లుగఁ, జెమ్మగిల్ల నా
ననము, కరప్రహారము లొనర్చుచు మిక్కిలి యార్చుకొంచు ని
వ్వనిత కరంగుఁ, గందుకమ! భాగ్య మనంగను నీదె పో భువిన్!

కనులన్ రాలిన పుప్పొడిఁ-దన వదనానిలముచేతఁ దలఁగింపఁగఁ జా
లని ప్రియునిఁ బొడిచెఁ బీన-స్తని యొకతె పయోధరమునఁ దద్వక్షమునన్.

చెదరిన ముంగురుల్ సరిగఁ జేర్చుము చెల్వఁడ! బొట్టు దిద్దుమీ
నుదుట విలాసి! కూర్పుము చనుంగవఁ ద్రెస్సిన ముత్తెపున్ సరుల్

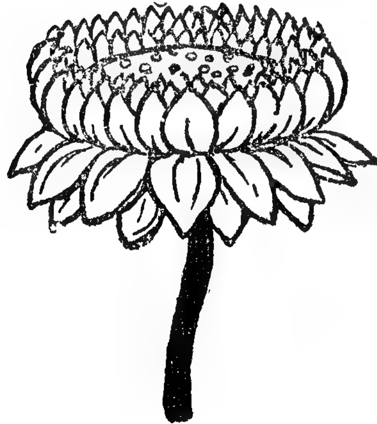
హృదయసఖుండ, యంచు వచియించి రతాంతమునందు వాని తాఁ
కుదల కొడల్ గగుర్పొడువఁ గోమలి క్రమ్మఱఁ బొందె **మోహమున్.**

కౌఁగిలింపఁబడుచుఁ గౌఁగిళ్ల నొసఁగుచు - **ముద్దు**లాడఁబడుచు **ముద్దు**లిడుచు
మోవికాట్లు వడుచు మోవినిం గఱచుచుఁ - జెలులు ప్రియుని దాసుఁ జేసికొంద్రు.

మగఁడా! ఊర్చినఁ బ్రేవు లెంచు, సవతుల్ మచ్చిత్తముం ద్రవ్వుచూ;
త్రగు నాయత్త గయాళి పట్టుఁ బసి, యేరాండ్రా! దృగంతంబులం
దగ భేదింతురు; నిష్ఫలంబు శ్రమ; కన్నన్నన్ వృథా పొమ్మిటన్
వగలాఁడా! యిదె దౌలనుండియె నమోవాకంబు నర్పించెదన్.

తలిరాకుచుట్టమగు నా-చెలికెమ్మోవినిఁ గనంగఁ జెలువుండు, కరం
బుల నున్న కంకణంబులు-గలగలమనె నేదో బెడఁద గలిగినకరణిన్.

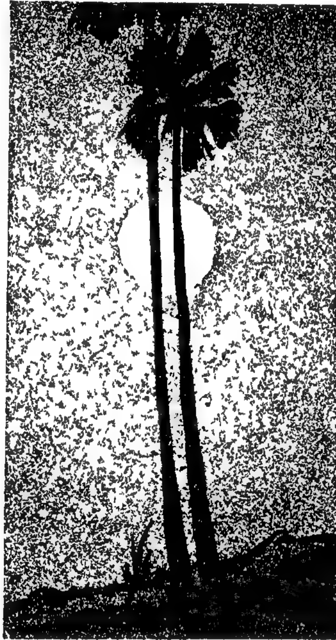
తనుఁ జూడంగను గ్రిందఁ జూచును; సమాధానంబు నీదేమి య
న్నను సెజ్జం బెడ మర్లి పండు; బలిమిం గౌఁగింటఁ జేర్పన్ వడం
కును; బోఁజూచుఁ జెలుల్ గదిన్ వెలువడన్; గూర్చుండదుం జెంత; నాం
కు నవోఢాంగన వామవృత్తముననే కూర్చెన్ మనఃప్రీతినిన్.

కావ్యలక్షణములు

కావ్యస్వరూపము వీనివలన సుజ్ఞేయ మగును గాన వీనికిఁ గావ్యలక్షణము లని పేరు. భరతాదులు కావ్యలక్షణముల ననేకములఁ జెప్పినారు. జయదేవుఁడు పది కావ్యలక్షణములఁ బేర్కొనినాఁడు. అవియె యిచట విచారణీయములు. రాజచిహ్నము లనేకము లుండు నట్లు కావ్యచిహ్న(లక్షణ)ములు గూడ ననేకము లుండును.

1. అక్షరసంహతి, 2. శోభ, 3. అభిమానము, 4. హేతువు, 5. ప్రతిషేధము, 6. నిరుక్తము, 7. మిథ్యాధ్యవసాయము, 8. సిద్ధి, 9. యుక్తి, 10. కార్యము అను పదిలక్షణములు చంద్రాలోకమునఁ జెప్పఁబడినవి. ఈ కావ్యలక్షణము లర్థాలంకారములకన్న భిన్నముగాఁ గన్పించుట లేదు. జయదేవుఁడు చెప్పిన యీలక్షణము లితరులచే నలంకారములుగనే పరిగణింపఁబడినవి. కాని జయదేవుఁ డలంకారముల కన్నఁ గావ్యలక్షణములను వేరుగాఁ జెప్పుటచే నీక్రిందియర్థము నూహింప నవకాశము కలుగుచున్నది. హారాముల వలె నుండఁదగినవి యలంకారములు. ఈయౌపమ్యమున - హారాదు లెట్లు శరీరబహిర్భూతములో అట్లే యలంకారములును గావ్యస్వరూపబహిర్భూతములు అను నర్థము పర్యవసన్న మగును. కాఁగా, నిష్పన్న స్వరూపమగు కావ్యమున కలంకారములు శోభాసంపాదకములు అను భావము పరిగ్రాహ్యము. కావ్యలక్షణములు కావ్యస్వరూప సంపాదకములు. కావ్యస్వరూప మక్షరసంహత్యాదికముచే సిద్ధమగును. అందువలననే వానికి లక్షణము లనునామ మర్థవంతము.

అలంకారములకన్న లక్షణము లంతరంగములుగా గోచరించును. అలంకారముల లక్షణముల యుదాహరణములందు స్పష్టముగా భేదము కన్పింపదు. శబ్దప్రతిపాదితమైన యర్థమును భావింపఁగా నలంకారములు భాసించును. శబ్దపూర్వభావి యగు నర్థసంపద కవిహృదయనిహితమై యుండును గావున నట్టి యర్థమును విషయముగాఁ జేసికొనునవి లక్షణములు. సామాన్యముగాఁ గవిహృదయనిక్షిప్తభావమునకును(అర్థమునకు), శబ్దమువలనఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన యర్థమువలన గోచరించిన భావమునకును భేదము లేదనవచ్చును. రెండవయర్థము సహృదయ హృదయ సంవాదము పొందియుండునది యని, మొదటిది కేవలకవిహృదయస్ఫురితమని భేదము నూహింపవలయును. మొదటి యర్థము సహృదయ హృదయ సంవాదము పొంద దని యన సాహసింపను. హృదయసంవాదము పొందని పూర్వావస్థలోని ప్రథమార్థమే యిటఁ బరిగ్రాహ్యము. అక్షరసంహత్యాదికము కర్తృత్వాభిమానమున నున్న కవీశ్వరుని కవితాసృష్టిభావనలో భాసించునది యని భావింపవచ్చును. ఈ యర్థము ప్రాకృతికసర్గాశ్రితము కాదు. ఇది కేవలము కవిహృదయ సమున్మిషితము. భావకుఁడు భావించు ద్వితీయార్థము ప్రాకృతిక విశేషసంబద్ధముగా నవభాసించును. సామరస్యమును, సంవాదమును బొందిన యర్థమును రసికుఁడు భావించును. ఇది యలంకారములకు విషయము. ఈ యర్థము కావ్యశోభా సంపాదకము. మొదటి యర్థము కవిహృదయదర్పణప్రతిభాసము; రెండవది సామాజికహృదయాదర్శ ప్రతిబింబితము.

వ్యాసకర్త.

శ్రీ జమ్ములమడక మాధవరావు శర్మ

ఈవిధముగా భేదము నూహించి లక్షణాలంకారములకు వివేకము నూహించుట యుచితము.

ఇంతగా విప్రతిపత్తిగ్రస్తములైన యీకావ్యలక్షణములను సమీక్షచేయుట సముచితము. కావ్యకరణము నందుఁ గవిభావన యేయేమార్గములఁ బ్రసరింపవలయునో యివి సూచించును. సూత్రప్రాయముగా నున్న యీలక్షణములు నానావిధ సకలకవితా సంపత్సమున్మేష సంసిద్ధి సాధకములు. బీజరూపములగు వీని ననుసరించియే చిత్రవిచిత్రాలంకార ప్రపంచము స్వరూపశోభ గాంచుచున్నది.

1. అక్షరసంహతి

సూత్రప్రాయములగు నక్షరములతో విచిత్రార్థప్రకాశన మొనరించుట యక్షరసంహతి కవి నిబంధించు నర్థము విశ్వవ్యవహారము చేయును. ఆయర్థము చిత్రవిచిత్రమగుటయేకాక సుందరాతిసుందరము. అర్థభావితహృదయుఁడైన కవి విశేషముగా శబ్దాన్వేషణ తత్పరుఁడు కాఁడు. స్ఫుటమానమగు నాయర్థము యత్కించిత్సూక్ష్మశబ్దసముపారూఢమై భాసించును. కవీశుని యలౌకికవిచ్ఛిత్తి ప్రథమమున నేకరూపమైనను శబ్దార్థములరూపమున ద్విధాకృత మైనట్లు గోచరించును.

2 శోభ

గుణప్రదర్శనముఖమునఁ బ్రసిద్ధదోష నివారణము చేయుట శోభ యను కావ్యలక్షణము. నిత్యము భౌతిక సంబంధముతో విహరించు కవికి హృదయసంభావిత రమణీయార్థమునందును దోషసంబంధశంక కలుగ వచ్చును. కవికిఁ దనయర్థమునందు నిశ్చితబుద్ధి యున్నది. ఇతరు లాయర్థమునందు దోషసంభావన చేయుదురేమో యను సందేహ ముత్పన్నము కాఁగాఁ దత్వ్యాఖ్యాపనకై గుణప్రదర్శనము చేయుట కవికృత్యము. ఇట్లు గుణప్రశస్తియే శోభ.

3. అభిమానము

ఊహించిన యర్థమును విచారణచేసి యుక్తిపూర్వకముగా నిషేధించుట యభిమానము. అర్థము సౌందర్యము ననేకవిధములఁ బ్రకాశింపఁజేయును. విధి నిషేధాద్యనంతరూపములను బ్రతిపాదకము స్వీకరించును. ప్రతిపాదకవైచిత్ర్యము ననుసరించి హేతుకథనము కూడఁ బ్రవేశము పొందును. వివక్షితార్థమును బ్రకాశింపఁజేయుటలో యుక్తియుక్త నిషేధమును గవి స్వీకరించుట సర్వతోభిమానమును సూచించును గాన నిది యభిమానపదవాచ్యము. నిషేధములందు వడపోఁత పోయఁబడిన సౌందర్యసారము భాసించును.

4 హేతువు

సంభావితానేక పక్షములను నిరసించి సోపపత్తికముగా సిద్ధాంతార్థవినిశ్చయము చేయుట హేతు వగును. తత్వవినిశ్చయమునకుఁ బ్రతిపక్షనిరాస ముపకరించునట్లు తత్వనిరూపకయుక్తిస్వీకారముకూడ బహూపకారకము. నిషేధకనిషేధమువలన యథార్థప్రకాశము జరుగును. అయిన నది వివక్షిత మైనట్లు విధేయముగా భాసింపక పోవచ్చును. సౌందర్యముద్రను విధేయముగా సాధ్యముగా నిరూపించుటకే హేతువు కవీశున కుపకరించును.

5 ప్రతిషేధము

ప్రసిద్ధకారణముల నాదరింపక అప్రసిద్ధ కారణాభిమానమును బ్రదర్శించుట ప్రతిషేధము. కవీశ్వరుని దృష్టి లోకవిలక్షణము. ప్రాకృతిక సర్గలోని కార్యకారణభావము లాతని కూర్పులో నుండు నను నియమము లేదు. కవితానిమగ్నుఁడయిన యాతఁడు ప్రాకృతాభిమతకారణవ్యూహమున కతీతుఁడై సామాన్యదృష్టిలో నప్రసిద్ధములుగాఁ గన్పడు కారణముల నిర్దేశించును. కవిదృష్టిలో నిరూప్యాంశనిరూపణమే ప్రధానము. తదితరదృష్టిలో నవి యసంగతము లను బుద్ధి పొడమ వచ్చును గాని కవివిలక్షణదృష్టిలో నసంగతత్వము లేదు.

6. నిరుక్తము

సంజ్ఞాశబ్దమును సత్యాసత్యరూపమున నిర్వచించుట నిరుక్తము. శబ్దవ్యుత్పత్తి నిర్ణయమునందలి సత్యత వ్యాకరణస్మృత్యధీనము అసత్యత తద్విపరీతము. కవి కారణశబ్దకారణాన్వేషకుఁడు. పరస్పర విరుద్ధము లాతని మార్గమున నేకకార్యసాధకము లగును. సత్యాసత్యముల వైరుధ్యమును గవి తిరోహితము చేయును. ఆ

యుభయసామరస్యమున విశిష్టసౌందర్యమును సాధించు కవి సత్యాసత్యపథాతీతుఁడై నిర్వచనమున కుపక్రమిం చును. అట్టి నిర్వివక్షతో నుండు కవికావ్యమునకు నిరు క్తము లక్షణము.

7 మిథ్యాధ్యవసాయము

సాధ్యసాధనముల మిథ్యాత్వ ప్రతిపాదనము మిథ్యాధ్యవసాయము. కవినిరూపితాంశములందు మిథ్యా త్వబుద్ధి లోకమున కుండును. లోకము పరిమితబుద్ధి; సంకుచితప్రజ్ఞము. లోకసంప్రతిపన్నతకు సాధ్యసాధన నిర్దేశ మొనరించునేకాని కవికి వానియం దాస్థ లేదు. నిమ్నోన్నతము లు కన్పించని యాతని సమదృష్టిలో నాస్వాద్యప్రతిపాదనమే ప్రధానతను పొందును. అస త్యార్థమునఁ గూడ సత్యతేజమును నిరూపింపఁదలఁ చిన కవి మిథ్యాధ్యవసాయమును స్వీకరించుట యుచి తము.

8. సిద్ధి

తుల్యతను ద్యోతనము చేయుటకుఁ బ్రసిద్ధపదార్థ సాహచర్యమును నిరూపించుట సిద్ధిలక్షణము. కవి ప్రతిపాదింపఁదలఁచిన యర్థమును బుద్ధ్యారూఢము చేయుటకై ప్రయతించును. లోకప్రసిద్ధ పదార్థకథన మాతనికి కేవల ముపాయము. అప్రసిద్ధమునఁ బ్రసిద్ధ ప్రతిబింబనము చేసి కవితకు రూపసంపాదన చేయును. ప్రసిద్ధాప్రసిద్ధ కథనమునఁ గవి సిద్ధిని బొందఁగలుగు చున్నాఁడు. సాదృశ్యసిద్ధి కవివివక్షితము.కల్పనాకోటిలో లోకద్వయమును నిర్మించి రెండిటి నేకముచేసి కావ్య స్వరూపసిద్ధిచేఁ గృతహస్తుఁ డగుచున్నాఁడు.

9. యుక్తి

చమత్కారాధానము చేయు విచిత్రార్థసంబంధ మునఁ బ్రకృతమునందు విశేషార్థమును సాధించుట యుక్తి. కవిసృష్టి యంతయుఁ జమత్కారమయము. చమత్కృతిపరిపూర్ణమగు నొక తత్త్వమును గల్పించి యంతకన్నను దాను నిరూపించు నర్థ మధికచమత్కారి యగుట కీయుక్తిని పరిగ్రహించును. ఆతని దృష్టిలో నన్నియు నేకవిధములె యైనను సంబంధమును బొదుపు టలో విశేషత నాపాదించి కావ్యమును రమణీయము చేయును.

10. కార్యము

స్వాభావికవ్యాపారమునఁగాని, యస్వాభావిక వ్యాపారమునఁగాని ఫలప్రాప్తిని నిరూపించుట కార్య మను లక్షణము. కవి నిరూపణముచేయు ఫలమునందు నియతకారణ మపేక్షితము కాదు. విషామృతములు రెండిటియందును దృష్టిఫలము ప్రదర్శింపఁబడును. నిశిత బుద్ధిప్రకల్పితమహాప్రపంచ మంతయుఁ దన ఫలప్రాప్త్యను కూలము కావలసినదే. కార్యకారణభావమే యాతని కనియతము. అట్టిసమయమున నెట్టికారణ మయినను బ్రకృతఫలనిష్పాదక మగును. ఫలము స్వరసతచే నిష్పన్న మవుఁగాక, అన్యదీయవ్యాపారమున సిద్ధ మవుఁగాక-ఎట్లయినను నిష్పత్తిపర్యంత మాతఁడు నిద్రా ణుఁడు కాఁడు.

కవితాపూర్వభావి యయిన కవిభావనలో నిట్లు కావ్యలక్షణవిమర్శ యుండవచ్చు నను నూహతోఁ బైరచన ప్రసక్తమైనది. ఇట్టి సమీక్ష యలంకారవిషయ మునఁ బ్రసరింపకపోదు. కారణమె కార్యరూపముగా భాసించు ననుట నిర్వివాదము. సహృదయులు కార్య కారణైక్యమును హృదయసంవాదమున నాస్వాదింతురు. ఈ కావ్యలక్షణములకుఁ గారణరూపాపన్నత నాపా దించుకొని వేరుగాఁ బరిగణించుటలోని భావమును బై విధమున నూహించుట సముచితము కాకపోదు.

[నాటిక]

శ్రీ మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి

శంకరం – అల్లుడు ; పున్నమ్మ – అత్త ; శర్మ – మామ ;
రత్నం – బావమరది ; బాల – కూతురు.

[పూర్వకాలపుభవంతి. గుమ్మానికి రెండుపక్కలా, సమపాళం ఎత్తున విశాలమైన గచ్చుఅరుగులు, ఎడమ అరుగుమీద చిరిచాప, కుడి అరుగుమీద కేన్వాస్‌పడకకుర్చీ, ఒక చిన్న స్టూల్ ఉంటవి.

మెట్లకు అంటి గుమ్మం. ఎడమవైపున కిటికీ.

శంకరం, రత్తయ్య—

శంకరం టెన్నిస్‌ఆటకు పోయే మదరాసీ కుఱ్రవాడి వేషంలో ఉంటాడు.

రత్తయ్య – 20 సం.ల శాస్త్రవిద్యార్థి.

రత్తయ్య ముందు దోవతీస్తూ ఉంటాడు. శంకరం ఒక అడుగు వేసి, ఆగి, యింటివంక పరకాయించి చూసి, పేంట్ జేబులోనుంచి కర్చీఫ్ తీసుకుని...అంటీ అంటనట్టుగా ముఖం తుడుచుకుంటాడు]

రత్తయ్య

(పక్కవాలుగా) దయచేయండి సందేహిస్తారేం ?

శంకరం

(మెట్లు ఎక్కి, కుర్చీ అరుగు వేపు ఓమారు చూసి, రుమాలుతో చాపదులుపుతాడు)

రత్తం

(గుమ్మంలో అడుగు వేసినవాడల్లా ఆగి ఆదుర్దాగా) ఆఁ ..ఆఁ.. అదేమిటి ? — అక్కడ కూర్చుంటున్నారేం ? రండి లోపలికి.

శంకరం

ఫరవాలేదు. ఇక్కడ చాలా బాగున్నది.

రత్తం

అలా కాదు. జామాత విష్ణుసము డని శాస్త్రం.

శంకరం

అయితే - పూజాపునస్కారాలు మొదలు పెడుతావా ఏం ? చెప్పు - ఏ మాటా ! ఉడాయించేస్తాను.

రత్తం

ఎంతమాట - ఎంతమాట ! (ఆగి) నా మనవి వినరూ ?

శంకరం

ఏమిటోయ్ ? ఊరికే సతాయించమాక. ఎక్కడ కూర్చుంటేనేం ?

రత్తం

కాదు మమ్మల్ని అనుగ్రహించాలి. ఇవి కాళ్లు కాదు చేతులు. (తొందరలో ఒకటికి ఒకటి అనేసి, చేతులు పట్టుకుంటాడు)

శంకరం

(వింతమృగాన్ని చూసినట్టు చూసి, ఎకసక్కెంగా నవ్వుతూ) ఎలాగైనా, పండితుడవాయెను - మహా గొప్పవిషయం కనుక్కున్నావు ! ఇదివరకు నాకూ అనుమానంగానే ఉంది, ఇవి కాళ్లా, చేతులా అని

రత్తం

పొరబాటు. ఇదిగో, కాళ్లే పట్టుకుంటున్నాను.

శంకరం

సైఁ.

రత్తం

(తెల్లబోతాడు)

శంకరం

పట్టుకో చూదాం అయినా, నీ తరమౌతుందేమో.

(రత్తయ్య వంగి, బూడ్సు పట్టుకుంటాడు)

శంకరం

'చరణములే-రామ - నీదు చరణములే గతి యని నమ్మినవాడను రా' ఊఁ - పాడవేమోయ్, అందిచ్చినా ! ఓహోఁ-మరచిపోయినా, మీ వేదపాఠశాలలో సంగీతం నేర్పరు కాబోలు ! సరేకాని, కాలని, అనవసరంగా మోకాలన్నా కాకుండా బూట్ పట్టుకుంటావేం ?

రత్తం

(అమాయికంగా) లేదండీ-పొరబాటు-సంగీతం రాదండీ !

శంకరం

నామాట విని, ఇకనుంచైనా నేర్చుకో, ఇలాటప్పుడు అక్కరకు వస్తుందా మరి :

అధమం నాలుగు తలుపుదగ్గర పాటలన్నా రాకపోతే పేచీవస్తుంది చూడు ఇప్పుడు ఇబ్బంది లేదనుకో—సమయానికి నేను ఆదుకున్నాను గనక సరిపోయింది

రత్నం

బావగారు—పరిహాసం చేస్తున్నారు!

శంకరం

మీసాలు లేని సనాతనిష్టుతో పరిహాసం ఏమిటి? కావాలంటే అట్టహాసం చేస్తాను (కుడికాలు జాపి) బూటు విప్పు చూస్తావేం, విప్పూ—ముందర (రత్తయ్య విప్పుతాడు. ఎడమకాలుకూడా అయినతరువాత) సాక్సు తీసేయి జరభ్‌గా పనిచేయకుండా అలా దిక్కులు చూస్తావేం? ఊఁ ఏ కాలిది ఆబూట్‌లో పెట్టి, ఆయూల జాగ్రత్తగా ఉంచు బస్ ఇలా రా, ఎదురుగుండా కూర్చో! అరె అదేమిటోయ్? బాసిపెట్టు వేసి, కొంచెం ధనాయించు. అదీ, రైట్! (కొంచెం ఉండి) ప్రతీది నేనే అందియ్యాలా? ఓ ఆశీర్వచనంపనస విసురూ!

రత్తయ్య

నాకు రావండి! కావాలంటే, శాకుంతలంలో శ్లోకాలు వినిపిస్తాను చూశారూ, శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపించబోతూ మహర్షి సెలవిస్తున్నాడు (రాగం తీసి) శుశ్రూషస్వ

శంకరం

(పతాకహస్తంతో) స్టాప్ ఆభాగోతమంతా మనకీ తెలుసునుకాని—జావళీలు ఏమన్నా వచ్చునా ఇంతకూ?

రత్తం

సానిదాన్ననుకున్నారా ఏం?

శంకరం

చాలాదాకా ఉందే శాస్త్రుర్లగారికి! పోనీ-సరసుడవైనా ఫరవాలేదు

రత్తం

(లేచి నిలుచుని)లోపలికి వెళ్లి మావాళ్లతో చెప్పివస్తాను. (వెళ్లబోతాడు)

శంకరం

ఉండు. (కోటు విప్పుతూ) ఇది అలా ఆకుర్చీమీద విప్పివేయి (రత్తం అలా చేస్తాడు) చూడు—ఇంతకూ, నీపంతం నీదేకాని—రాకరాక, ఎన్నడూ లేనిది, మన గృహం పావనంచేయబోతున్నాడుకదా, బావగారు, నోరు విడిచి అడిగాడుకూడాను, ఆరెని మాట ఎందుకు తీసివేయాలి అనే అభిమానం, బంధుప్రేమ లేదేమోయ్ నీకు?

రత్తం

(ఆదుర్దాగా) ఏం-ఏంకావాలి చెప్పండి? అజ్ఞానంవల్ల, చిన్నతనంచేత, ఏమైనా అపరాధం చేసినట్టయితే మన్నించండి

శంకరం

అయితే—కానీ

రత్తం

ఏమిటి?

శంకరం

మళ్లా మొదలా?—పనస

రత్తం

ఎబ్బే! ఒట్టండీ! నాకు రాదు. మాకు ఆ ప్రసక్తే లేదు మాడండి

శంకరం

ఏమో, నాకు నమ్మకంలేదు

రత్తం

నిజమేనండీ. పోనీ, శాంతిపన్నం చదవనా?

శంకరం

ఓ, నిరభ్యంతరంగా

రత్తం

ఓం ఆ—శన్నో అస్తు ద్విపదే—శం చతుష్పదే (నవ్వుతాడు)

శంకరం

బలే బాగుందోయ్! నన్నుకాకుండా నిన్నుకూడా కలుపుకున్నావేం? శహబాష్!

రత్తం

(లేస్తూ) మీరు బస్తీవారు, ఇంగ్లీషు చదువూ-మీకు జవాబుచెప్పగలమా? పోనీ, లోపలికి రాకపోతే మానె, ఆకుర్చీలోనైనా విశ్రమించండి. అమ్మనూ, నాన్ననూ పిలుచుకువస్తాను.

శంకరం

అంతేనా?

రత్తం

ఏం?

శంకరం

ఇంకా ఇంట్లో జనాభా ఎవరూ లేరూ?

రత్తం

అంతే మామేనత్త శ్రీశైలం వెళ్లింది.

శంకరం

బ్రతికించింది! ఐనా జ్ఞాపకం తెచ్చుకో.

రత్తం

ఎవరూ లేరండీ!

శంకరం

నిజం?

రత్తం

ఆహాఁ

శంకరం

(చివాలున లేచి) అయితే నేను వెళుతున్నాను.

రత్తం

ఆఁ ఆఁ. అదేమిటి?

శంకరం

ఇంట్లో మీఅమ్మా నాన్నా మాత్రమే ఉంటే నేను వెళుతున్నానన్నమాట

రత్తం

మాచెల్లెలుకూడా ఉంది.

శంకరం

ఆమాట ముందర చెప్పవేం మరి? మీ అమ్మా నాన్నా లేక ఎక్కడికి వెళ్తారు? ఆమె వంటయింట్లో - ఆయన దేవతార్చ

దగ్గరా! నాకు తెలుసునులే. మరే - మీ చెల్లెలిని కొంచెం కాఫీచేసి తీసుకురమ్మను. అన్నట్టు. మీరు ఎవరూ కాఫీ త్రాగరు కాదూ?

రత్తం

మా చెల్లెలు త్రాగుతుంది. నాన్న అలవాటు చేసుకోమన్నాడు. ఏలాగూ మీ యింటికి వస్తే తాగాలికదా అని —

శంకరం

ఏలాగైనా – ముసలివాళ్లు – వీళ్ల తస్సాదియ్యా అసాధ్యులోయ్!

రత్తం

ఓ క్షణంలో పట్టుకు వస్తాను.

శంకరం

నీ వెందుకు — బ్రహ్మచారివి — ఒంటి బ్రాహ్మడవు? మాగృహిణిని దయచేయమను. ఘోషా ఏం లేదుకా?

(రత్తం లోపలికి వెళుతాడు. శంకరం సిగరెట్ ముట్టించి, ఒకనిమిషం కాల్చిన తరువాత —)

[బాల ప్రవేశిస్తుంది కుడివైపునుంచి. సినిమా వేషం - వయ్యారంతో —

అరుగుదగ్గరకు వచ్చి గొడుగు ముడిచి శంకరం ఉండటంవల్ల ముందు అడుగు వేయడానికి సందేహించి, చిరు దగ్గుతుంది. తరువాత, గొడుగు మడిమెతో నేల మీద టకటకమనిపిస్తుంది.]

శంకరం

(అంతవరకూ పరధ్యానంలో ఈమె రాక గమనించనందువల్ల, సందడికి ఉలికిపడి, లేచి నిలుచుని) ఆఁ ఆఁ.

బాల

కొంచెం తప్పుగుంటారా?

శంకరం

ఓ. దయచెయ్యండి మామామ — ఆఁ.. ఇంట్లో వారందరూ మడిగట్టుకుని లోపల ఉన్నారనుకుంటాను. కూర్చోండి. అలా, ఆ కుర్చీలో కూర్చోండి. నేను వెళ్లి .. మీరు వచ్చారని .. క్షమించాలి . మీరు ఎవరో, నేను గుర్తుపట్టలేకుండా ఉన్నాను. మీ పరిచయభాగ్యం —

బాల

నన్ను ఎరిగి ఉండరనుకుంటాను మీరు మిమ్మల్నికూడా —

శంకరం సిగరెట్ ముట్టించి కాలుస్తూ పరధ్యానంగా ఉంటాడు.

శంకరం

నేను వీరి అల్లుణ్ణి.

బాల

ఓహోఁ! అలాగా? అయితే మీరు మాకు చాలా సన్నిహితులు –

శంకరం

అలాగా? ఇవాళ నిజంగా సుదినం.

బాల

అవును ఆరు సంవత్సరము లాయె వివాహమై—అంతేకాదూ? నాటికి నేడు మీరు అత్తవారి యిల్లంటూ కనబడ్డది. మీరు ఎంత ఎమ్మేలు చదివినా—

శంకరం

మీలాటి చక్కని చుక్కలు వరుసలాడటం మహాభాగ్యం. కాని, బంధుత్వం తెలుసుకోండీ—

బాల

సరదాగా కుశలప్రశ్నలు చేసుకునేందుకు బంధుత్వం కావాలా?—బావగారూ?

శంకరం

(గ్రహించినట్లుగా) ఏమిటీ, మీరు – మాపినమామగారి—

బాల

కుమార్తెను అనుకుంటున్నారా?—కాదు.

శంకరం

అయితే—

బాల

మీ బాల,— మీ హిందువులలో భార్య పేరు పలుకరు కాబోలును—మీ గృహిణి నావద్ద చదువుకుంటూన్నది.

శంకరం

మీరు—

బాల

ఊఁ—నేను మీ భార్యకు ఇంగ్లీషు చెపుతున్నాను.

శంకరం

చాలా సంతోషం–శుభవార్త!

బాల

ఏం శుభవార్త! మీరు ఏమనుకున్నా సరే- మనసువిడిచి చెప్పుతున్నాను. బొత్తిగా అభం శుభం తెలీకుండా ఏం పెంపకమండీ, మీ అత్తమామలది?

శంకరం

ఏమీ?

బాల

ఇన్ని సంవత్సరాలనుంచి—నేను ఈ ఊరు వచ్చిమూడేళ్లయింది, ఇన్నాళ్లనుంచీ—తులసి పూజ మానిపించలేకపోయినాను.

శంకరం

పోనీయండి. పూర్వాచారాలు కూడా ఆదరించవలసిందే!

బాల

నేను కాదనను. కాని, నాబాధ్యత కూడా, చూడండి మరి మీరు ఏగొప్ప హోదాలోనో పట్నంలో ఉంటే—మీ యిల్లు దిద్దడానికి తగిపోయేటట్టు తయారు కావాలా, వద్దా? ఈతులసిపూజలు అక్కరకు వస్తాయా?

శంకరం

అవును.

బాల

ఇంగ్లీషుపాఠం చదవమంటే రలాయిస్తుందికాని.. పూజలూ, కల్పాలూ బట్టీపెట్టమంటే విసుగూ విరామం లేదు. నేనూ చూస్తున్నాను. ఇంకా నాలుగు రోజులు పోయినతరువాత, నావల్ల కాదని చెప్పేస్తాను.

శంకరం

ఆలాకాదు – నాకోసమని మీరు కొంచెం ఓర్పుతో ఉండండి. ఏమీ అంటక పోతే, ఆ అమ్మాయి దురదృష్టం.

బాల

లాభంలేదు.

శంకరం

అయితే, నాకూ లాభంలేదు.

బాల

అకేమిటి?

శంకరం

ఈపల్లెటూరిపైతును తీసుకువెళ్లి నేను ఏం చేసుకోను?

బాల

ఏంచేస్తారు? పువ్వుల్లో పెట్టి పూజించుకోండి?

శంకరం

పూజిస్తాను! (తటాలున ఆమెచేతులు పట్టుకుని) నన్ను అనుగ్రహిస్తే—

బాల

ఊఁ-వదలండి (విడిలించుకుని) ఇదా మీమర్యాద?—పెద్దమనుష్యులుకదా, మా శిష్యురాలి పెనిమిటికదా అని—

శంకరం

దాని మాట ఇక ఎత్తవద్దు.

బాల

మీమాటలు విచిత్రంగా ఉన్నాయి. ఎవరన్నా వింటే—

శంకరం

విననీయండి, నాకేమీ భయం లేదు. మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తున్నానని–

బాల

బలే! పదినిమిషాలముందు నేనెవరో తెలియదు. ఇప్పుడుమాత్రం .. పోనీ, పేరైనా అడిగారు కాదేం?

సినిమాస్టార్ వేషం- వయ్యారంతో బాల ప్రవేశించి, గొడుగు మడిమెతో నేల మీద టకటక మనిపిస్తుంది.

శంకరం

ప్రేమలవ్‌కు ఊరూ పేరూ, కులం గోత్రం—

బాల

అక్కరలేదేం? మీరు ప్రేమించే పిల్లకు పెళ్లి ఇదివరకే అయిఉంటే?

శంకరం

ఏమిటీ? ఆమాట ముందుగానే చెప్పారు కారేం?

బాల

మీరు వినిపించుకోందే ఏంచేయనూ? నన్ను మాటాడనిస్తేనా?

శంకరం

అయినా, నాకు అభ్యంతరం లేదు.

బాల

బాగుంది!

శంకరం

డార్లింగ్!

బాల

(సిగ్గును అభినయిస్తుంది)

శంకరం

మైడియర్...!(కౌగలించుకోబోతాడు)

బాల

వద్దు వద్దు, ఎవరన్నా చూస్తారు.

శంకరం

ఇంకా భయం ఎందుకూ?

బాల

ఏమన్నా ఉందా! నడివీథిలో-పట్టపగలు—

శంకరం

అయితేనేం?

బాల

ఏమీ లేదు. నాకు టైం అయిపోతూంది, ఇంటిదగ్గర కనిపెట్టుకుని ఉంటారు.

శంకరం

ఎవరు?

బాల

ఎవరున్నారు? ఇంటాయనా, పిల్లలూ.

శంకరం

(ఆశ్చర్యంతో) పిల్లలా?

బాల

అవును. ఎందు కంత ఆశ్చర్యం?... ఒక ఆడపిల్ల, ఒక మొగపిల్లవాడూ.

శంకరం

(విభ్రమంతో) కాదు – కాదు. అంతా అబద్ధం.

బాల

(సమీపించి) అరవంలో కాదు అంటే(ఆతని చెవి పట్టుకుని) ప్రేమించినందుకు ప్రెజెంట్ (చెంపమీద అలా అంటుంది)

శంకరం

హాఁ... ఏమిటి ఈ —

బాల

ఏమిటి ఈ ఆగడం? ... ప్రేమంటే మరేమిటి? ... అందులో పెళ్లైన పిల్లను— పిల్లల తల్లిని — ప్రేమకు అడ్డులేదుకాదూ? అందుచేత మీ నోటికి కొంచెం అడ్డువేశాను. (శంకరం దిగాలుపడి చూస్తుంటాడు) ప్రేమించారు కాదూ పాపం!— అబ్బ! ధన్యాస్మి — నాకు మనసు నిలవడంలేదు. ఈ శుభవార్త మీ అత్తమామలకూ, మీ భార్యకూ చెప్పివేయనా? తరువాత మన మిద్దరం – 'మల్లెపూల తెప్పమీద తేలిపోదాం' (పాడుతూ పరుగెత్తుకు పోతుంది)

శంకరం

చచ్చానురా భగవంతుడా!

[లేచి, కోటు తీసుకుని భుజం మీద వేసుకుని, గబ గబ సాక్సు తొడుక్కునే ప్రయత్నంలో ఉండగా పున్నమ్మ ప్రవేశిస్తుంది.]

పున్నమ్మ

ఏం నాయనా, అందరూ క్షేమమా?

శంకరం

ఆఁ.

పున్నమ్మ

సెలవలు యిచ్చారా, కాలేజీకి?

శంకరం

ఊఁ.

పున్నమ్మ

మాపుణ్యం బాగున్నది. ఏం పాపం చేశాం చెప్పు బాబూ - పెళ్లైననాటినుంచీ మాగడప తొక్కావుకాదు? మళ్లా తిరిగన్నా చూడలేదు?

శంకరం

తీరుబడి లేదండీ.

పున్నమ్మ

అవునులే! ఇంతకూ—పిల్ల నిచ్చుకున్న తరువాత నీవు ఏమిచేసినా చెల్లుతుంది.

[శర్మ ప్రవేశం]

శర్మ

ఏమోయ్—

శంకరం

(లేచి నమస్కరిస్తాడు)

శర్మ

సూర్య నమస్కారాలు చేసుకుంటున్నాను. అప్పుడే మొదలుపెట్టాను. ఇంతలో అబ్బిగాడు వచ్చి చెప్పాడు. ఇవాళ సుదినం నాయనా. కూర్చో, అదేమిటి, నుంచుంటా వెందుకు?

శంకరం

క్షమించాలి: యింటిదగ్గిర తొందరపని ఉన్నది. మరచిపోయి వచ్చాను. వెళ్లి మళ్లా ఒకటి రెండు రోజులలో—

శర్మ

సరే నీ యిష్టం.

పున్నమ్మ

అదేమిటండీ, పండగపూటా వచ్చిన అతణ్ని వెళ్లమంటారు? బాగుండి పోయింది లెండి! ...అంత మించిపోయేపనేమొచ్చింది? ఉత్తరం వ్రాసి వెయ్యి.

శంకరం

వీలు లేదండి. వెళ్లితీరాలి.

శర్మ

సరే, భోజనంచేసి తరువాత సంగతి చూసుకుందాము. ఇప్పుడు బస్ ఏలాగూ దొరకదు.

శంకరం

పోనీ, నడిచిపోతాను.

శర్మ

ఇరవైమైళ్లు!

శంకరం

అయితేనేం? వెళ్లక తప్పదు.

[రత్తం వస్తాడు]

రత్తం

ఎక్కడికండీ?

శర్మ

మీ బావ వెళ్లిపోవా లంటున్నాడు.

రత్తం

మహా బాగున్నది! వచ్చినంత సేపు పట్ట లేదు! మీరు ఎప్పుడు వస్తారా అని మేము కళ్లు కాయలుకాచేట్టు ఎదురుచూస్తూన్నాం ఇన్నాళ్లనుంచీ. మావల్ల ఏం అపరాధం వచ్చింది, చెప్పండి?

శంకరం

లేదు, నాదే అపరాధం.

శర్మ

అదేమిటోయ్?

శంకరం

అవును, బుద్ధి తెలియకముందు పెళ్లిచేసుకోవడం.

పున్నమ్మ

అఁ అఁ!

శంకరం

ప్రేమించని పిల్లతో జీవిత మంతా గడపడం.

పున్నమ్మ

ఊరుకో నాయనా! ఎండపడివచ్చినట్టున్నావు, పైత్యించింది. (పెనిమిటితో) కాస్త అల్లంరసం తీసియిస్తే?

శర్మ

తీసుకురా. (పున్నమ్మ వెళ్లిపోతుంది) కొంచెంసేపు పడుకుంటావా ఏమిటి?

రత్తం

కాఫీ చల్లారిపోతూన్నదేమో?

శంకరం

(ఆతురతతో) ఏదీ?

రత్తం

లోపలికి రండి. నేను తెస్తే పనికి రాదన్నారు కామా?

శంకరం

నేను రాను, నీవే తీసుకురా.

రత్తం

పోనీ, అమ్మాయినే ఇక్కడకు పట్టుకు రమ్మంటాను.

శంకరం

వద్దు. (లేచి నిలుచుని) మామగారూ — ఊహుఁ-మిమ్మల్ని అలా సంబోధించడానికి వీలులేదు, శర్మగారూ, నేను చెప్పే విషయం అపార్థం చేసుకోకుండా వినాలి.

శర్మ

అంతా వింతగా ఉంది నీ వాలకం!

శంకరం

ఉండవచ్చును. కాని, మీ అమ్మాయి మీద నాకు ప్రేమ లేదు.

శర్మ

ఎన్నాళ్లనుంచి?

రత్తం

ఇంతకు ముందుకూడా బాగానే మాటాడారండీ నాన్నగారూ! కాఫీ కావా లన్నారు. నేను లోపలికి వెళ్లివచ్చే అంతలో ఏదో మునిగింది.

శంకరం

నేను—నేను మరో అమ్మాయిని ప్రేమిస్తూన్నాను.

శర్మ

ఎక్కడ? (శంకరం ఊరుకుంటాడు) ఏ ఊళ్లో? ఆ అమ్మాయి పేరేమిటి?

శంకరం

అవన్నీ మీకు ఎందుకూ?

శర్మ

విని సంతోషిద్దామని. అల్లుడు యింత ఘనకార్యం చేస్తున్నప్పుడు—

శంకరం

క్షమించండి. నేను మీ అమ్మాయికి అన్యాయం చేయడం లేదు. ఆమె కూడా మరొకరిని వివాహమాడి—

శర్మ

(ధూకుడుగా) ఏమన్నావు? — ఒళ్లు దగ్గర పెట్టుకునే మాట్లాడుతున్నావా? - అల్లుడవు కనుక ఏమన్నా చెల్లుతుందని యీ పుండాకోర్ వేషం వేస్తున్నావేం? ఓహోఁ! ఇదా నీయింగ్లీషుచదువు? ఛా! సహస్ర గాయత్రి చేసుకుంటేనేకాని నిన్ను చూసిన పాపం పోదు. (వెళ్లిపోతాడు)

రత్తం

ఏం బావగారూ, ఏమిటి యీ నాటకం?

శంకరం

నీకు అర్థం కాదోయ్.

పున్నమ్మ

(అల్లపురసం పట్టుకు దగ్గరకువచ్చి) ఇంద నాయనా — కళ్లుమూసుకు ఒక్కగుక్క వేయి.

రత్తం

అక్కడ పెట్టి వెళ్లవమ్మా నీవు.

పున్నమ్మ

పోనీ - ఆచార్యులుగారినైనా పిలుచుకు రారా అబ్బాయి.

రత్తం

వెళ్లవమ్మా బాబూ —

పున్నమ్మ

సంగతేమీ కనుక్కోకుండా నన్ను వెళ్లమంటా వేమిటిరా? ఏ మందో మాకో—

రత్తం

ముందు వెళ్లవమ్మా —

పున్నమ్మ

సరే, నాకెందుకు నాయనా. మీ మీ యిష్టం. (వెళుతుంది)

రత్తం

ఏం బావగారూ, అరుగుమీద కూర్చుని అల్లపురసం తాగుతారా, లోపలికి వచ్చి—

[లోపలనుంచి బాల]

అన్నయ్యా! కాఫీ చల్లారిపోతున్నది.

రత్తం

ఇంకేం, అదుగో పిలుపుకూడా వచ్చింది- ఇక లేవండి. ఇప్పటి ఆడపిల్లలకు సిగ్గూ బిడియం లేదు బొత్తిగాను.

శంకరం

ఎవరా పిలిచింది?

రత్తం

ఎవరో చెప్పుకోండి. లోపల మా అమ్మ, నాన్న, చెల్లెలు ఉన్నారు. వీరిలో ఎవరికి అన్నయ్యను నేను?

శంకరం

ఇంకా ఎవరూ లేరూ?

రత్తం

ఎవరు కావాలి?

శంకరం

అది కాదోయ్ — మరి, మీ చెల్లెలు యింగ్లీషు చదువుకుంటున్నదా?

రత్తం

తప్పుతుందా బాబూ మీ ఆజ్ఞ? యింగ్లీషేమిటి, ఫేలగొట్టేస్తూంటేను!

శంకరం

ఎవరు చెపుతున్నారు?

రత్తం

అన్నీ కొత్తే మీకు. మొదటినుంచీ ఆ మిషినరీదొరసానే చెపుతూంది. ఏం?

శంకరం

ఏమీ లేదులే. ఇంకో కొత్తమేష్టరుని పెట్టారేమోనని అడిగాను. దొరసానంటే -

రత్తం

దొరసానంటే, తెల్లదొరసాని—

శంకరం

నిజం!

రత్తం

వాళ్లయిల్లు బంగారంగానూ! తెల్ల వాళ్లు మహా తెలివైనవాళ్లండీ! మా అమ్మాయి ఎంత మారిపోయిం దనుకున్నారు? ఆ మాటలు, ఆ నడకలు, ఆ కట్టూ, ఆ బొట్టూ, మీరు పట్నంనుంచి పంపిన – అవేమిటీ, పీలికలు, ఆఁ—రిబ్బన్లు—సినిమాలో వేషం లాగా ఉందండీ. అయినా తినబోతూ భక్ష్యాల రుచి అడిగినట్లు — మీ భార్య చక్కదనాన్ని నేను అభివర్ణించాలా? మాఘుడు చెప్పినట్లు –

శంకరం

ఉండవోయ్ గొడవ! అయితే, దొరసాని యిక్కడికి వచ్చి చెపుతుందా –

రత్తం

ఇంకా నయం! అమ్మ, నాన్నా మ్లేచ్ఛుల్ని యింట్లోకి రానిస్తారా? అమ్మాయి వెళ్లి చదువుకుని వస్తుంది.

(లోపలనుంచి మళ్లా) అన్నయ్యా!

శంకరం

ఎవరోయ్?

రత్తం

(నవ్వుతూ) చెప్పుకోండి.

శంకరం

ఇప్పుడు లోపలికి వెళ్లిన ఆమె గొంతు మాదిరిగా ఉందే!

రత్తం

ఎప్పుడు?

శంకరం

ఇంతకుముందు.

రత్తం

ఇంతకుముందు ఎవరు వచ్చారు? ఆహా, అవును, (నవ్వుతూ) నిజమే.

శంకరం

నిజమే?

రత్తం

ఆఁ.

శంకరం

అయితే, మీ చెల్లెలు అంటావేం?

రత్తం

పోనీ, కాదులెండి, మీ గృహిణి.

శంకరం

అబద్ధం.

రత్తం

నమ్మకపోతే మానిరి. ముందు కాఫీ తీసుకోరూ. ఈపాటికి చప్పగా చల్లారిపోయిఉంటుంది.

శంకరం

కాఫీ వద్దు, గీఫీవద్దు! అంతా గొడవగా ఉన్నది.

రత్తం

ఏమీ లేదు. (లోపలికి చూసి) అమ్మాయి, కాఫీ యిక్కడికే తీసుకురా అమ్మా! బావగారు కూర్చున్నచోటనుంచి కదలడం లేదు. రా అమ్మా! పరవాలేదు. (తాను నిలుచుంటాడు)

[బాల ప్రవేశిస్తుంది]

శంకరం

(అదరిపడి) నీవా?

రత్తం

చూసి ఆరేళ్లయినా చప్పున గుర్తుపట్టేశారే బావగారు! ఎంతచెడ్డా, యింగ్లీషు చదువుకున్నవాళ్లాయెను!

శంకరం

ఊరుకో, వెర్రివాగుడు వాగక! ఆరేళ్లేమిటి నీ మొగం –

బాల –

(నెమ్మదిగా) ఆరునిమిషాలు కాలేదు.

రత్తం

ఆరునిమిషాలా? దంపతులిద్దరికీ మతిపోయినట్టుందే?

శంకరం

నీ బ్రహ్మచారిచేష్టలు –

రత్తం

నాకెందుకు బాబూ – పుణ్యామూ పురుషార్థమూ, మిమ్మల్ని కనిపెట్టుకు కూర్చుంటే – 'దంపత్యోర్మధ్యే ఏవద' అన్నారు.

పోయి, మాధ్యాహ్నికం చేసుకుంటాను. (నిష్క్రమణం)

శంకరం

దయచేయండి పంతులమ్మగారూ, యింగ్లీషు చదివినవారికి మొగమాటం ఎందుకూ ? మీ పిల్లలు కులాసాగా ఉన్నారా ?

బాల

ఉన్నారు.

శంకరం

ఏం చేస్తున్నారు ?

బాల

(నవ్వుతూ) మొగపిల్లవాడు వేదపారాయణ చేసుకుంటున్నాడు. ఆడపిల్ల (విరగబడుతూ) పులుసులో తిరగబోత వేస్తున్నది.

శంకరం

యూ సిల్లీ డార్లింగ్ !

బాల

పంతులమ్మను పిలుస్తాను. (రెండు అడుగులు వెనక్కు వేస్తుంది)

పున్నమ్మ

(నమ్మంలోనుంచి) ఏమే అమ్మాయ్ — కాఫీ ... (తొంగిచూసి) సరి సరి. మీ యిల్లు బంగారంగానూ!(లోపలికి పోతుంది)

శంకరం

(బాలను చెయిపట్టుకు లాగుతాడు)

బాల

ఊఁ—మోటదనం.—

(శంకరం కౌగలించుకుని ఉండగా శర్మ బయటకి వస్తాడు : చూసి తలుపు పెద్దేలున వేసుకుంటాడు)

బాల

అమ్మో! నాన్న చూశాడు బాబోయ్ ! (విదిలించుకుని, పక్కకు పరుగెత్తుతుంది)

రత్తం

(ప్రవేశించి) కాఫీ త్రాగినట్లు లేదే (అందిస్తూ) తీసుకోండి: అరె ! చప్పగా చల్లారి పోయింది, మంచినీళ్లులాగ—

శంకరం

వద్దులేస్తూ.

రత్తం

అవును—కడుపునిండిన బేరం.

శంకరం

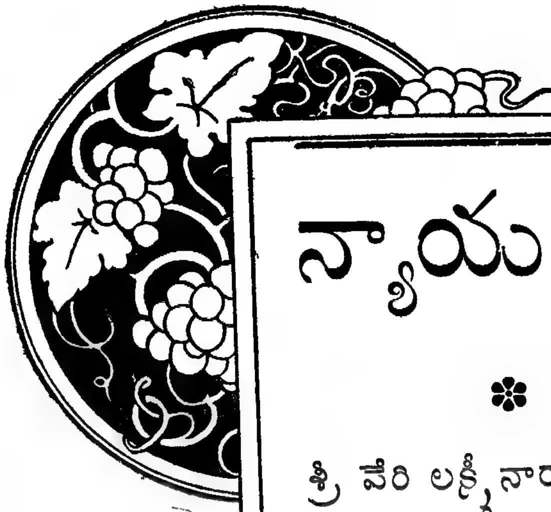
(కొట్టబోతూ) శతమర్కటః అనిపిస్తున్నావు !

రత్తం

(తప్పించుకుని) మీరు చివరకు యిచ్చేవి యివే కాదూ, బహుమతీలు! నాన్న కనిపెట్టుకుని ఉన్నాడు. రండి లోపలికి.

[తెర]

న్యాయశాస్త్ర చరిత్రము

శ్రీ పేరి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి

దీని చరిత్రను బట్టి చూడఁగా నీ శాస్త్రము రెండువిధములుగా నభివృద్ధి చెందినట్లు తెలియఁగలదు. మొదటినుండి 12-వ శతాబ్దము వరకును సూత్ర గ్రంథముల నాధారము చేసికొని ఈ శాస్త్రము వృద్ధినందినది. అప్పటినుండి సూత్రముల ఫక్కిని విడచి తత్త్వచింతామణి నాధారముగాఁ జేసికొని ఇది వ్యాప్తిచెందినది. ఈ భేదమును బట్టియే మొదటిదానికి ప్రాచీన న్యాయమనియు, రెండవదానికి నవీన న్యాయమనియు వ్యవహారము గలిగినది. కాలభేదమున వీటి శైలిలోఁగూడ భేదము గలదు.

హిందూమతమున కాధారభూతమగు వేద మపౌరుషేయము, స్వతః ప్రమాణము నని సార్వజనీనముగా వాడఁబడుచున్నది. సర్వజ్ఞుఁడగు నీశ్వరునిచే ప్రణీతమనియుఁ బక్షాంతరము గలదు. వేదము శబ్ద సముదాయరూప మగుటవలన దీనికిఁ బ్రామాణ్య మంగీకరించిన దర్శనముల కాస్తికదర్శనములని పేరు. పూర్వమీమాంసోత్తరమీమాంసాసాంఖ్యయోగన్యాయవైశేషికరూపమున దర్శనము లాఱువిధములు. వీనిని రచించినవారు క్రమముగా జైమిని, వ్యాసుఁడు, కపిలాచార్యుఁడు, పతంజలి, అక్షపాదుఁడను గౌతముఁడు, ఔలుక్యుఁడను నామాంతరము గల వైశేషికుఁడు నైయున్నారు.

ఈదర్శనములలో వేదవిచారణఁ జేయునవి పూర్వోత్తరమీమాంసలు. మిగిలినవి వేదవాక్యములను విషయవాక్యములనుగాఁ దీసికొనకపోయినను వేదార్థవిచారణయందు దుపయోగించుటవలన నివికూడ ఆస్తిక దర్శనములుగాఁ బరిగణింపఁబడినవి.

సప్తపదార్థములను బోధించు వైశేషికశాస్త్రము న్యాయదర్శనమునకంటె ప్రాచీనమైనట్లు తెలియవచ్చును.

నాస్తికమతములను ఖండించి యీశ్వరస్థాపనఁ జేయుచుఁ బ్రమాణచతుష్టయమును స్థాపించినది న్యాయదర్శనము.

పతంజలిమహాభాష్యమందు న్యాయదర్శనమున నున్న విషయము కొంత విచారణచేయుటవలన నిది మిక్కిలి ప్రాచీనమైనట్లు తెలియుచున్నది. దీనినిఁబట్టి క్రీస్తు జన్మించుటకుపూర్వము మూఁడవశతాబ్దికంటె నవీనము కాదని చెప్పవచ్చును.

న్యాయవైశేషికపదములు భిన్నవిధముగా నిర్వచింపఁబడినవి.

ఇతరుల కర్థప్రతిపత్తిని గలుగఁజేయు పరామర్శప్రయోజకమగు ప్రతిజ్ఞాదిపంచావయవసముదాయము న్యాయమని చెప్పఁబడును. ఇట్టి న్యాయమును విమర్శించిన శాస్త్రము కాఁబట్టి దీనికి న్యాయశాస్త్రమని వ్యవహారము గలిగియుండవచ్చును. న్యాయ మనఁగా నుదాహరణముగూడ నగుటచే నుదాహరణముఖ్యావయవము గాఁగల యనుమానమునుగుఱించి విచారించుటచే నీశాస్త్రమునకు న్యాయశాస్త్ర మను వ్యవహారము గల్గెనని మఱికొందరు చెప్పుచున్నారు.

విశేష మను పదార్థాంతరము నంగీకరించునది వైశేషికమని మనవారు చెప్పుచున్నారు.

న్యాయసూత్రములకు భాష్యమును వ్రాసిన వాత్స్యాయనుని కాలము క్రీ.శ.350 ప్రాంతమైయుండును.

వైశేషికసూత్రములకు ప్రశస్తపాదుఁడు పదార్థసంగ్రహ మను భాష్యమును వ్రాసెను. ఈతఁడు ఉద్యోతకరునికంటె ప్రాచీనుఁ డగుటచే 5-వ శతాబ్దమువాఁడు కావచ్చును.

న్యాయవైశేషికభాష్యములకుఁ గొంత భేదము గలదు. వైశేషికభాష్యమున సూత్రములు యథాక్రమమున వ్యాఖ్యాతములు కాలేదు. అన్నిసూత్రములకు వ్యాఖ్యాన మగుపడదు. న్యాయభాష్యమున యథాక్రమముగా నన్నిసూత్రములు వివరింపఁబడియున్నవి. 6-వ శతాబ్దముచివర నుద్యోతకరుఁడు న్యాయభాష్యమునకు న్యాయవార్త్తికమను వ్యాఖ్యానమును రచించెను. బౌద్ధనైయాయికుల సిద్ధాంతములను ఖండించి హైందవన్యాయశాస్త్రమును స్థిరముగఁ జేయుటచే నితఁడు న్యాయశాస్త్రమునకు గొప్ప యుపకారము చేసినవాఁ డగుచున్నాఁడు.

ఉద్యోతకరునితరువాత వాచస్పతిమిశ్రుఁడు, భాసర్వజ్ఞుఁడు, ఉదయనుఁడు మొదలగువారు బౌద్ధవాదములను ఖండించి హైందవసిద్ధాంతములను స్థిరపరచిరి.

ఉద్యోతకరుని తరువాత సుమారు 2 శతాబ్దములు న్యాయశాస్త్రములో నుద్గ్రంథములేవియును వ్రాయఁబడినట్లు తోఁచదు. 9-వ శతాబ్దపు మధ్యకాలమున వాచస్పతిమిశ్రుఁడు జీవించియుండెను. న్యాయసూచీనిబంధనమను తా నాగ్రంథమును 841-వ సంవత్సరమున వ్రాసినట్లు చెప్పియున్నాఁడు. ఇతని న్యాయవార్త్తికతాత్పర్యటీక యింతకంటెను ముఖ్యమైన గ్రంథము. ఇది యుద్యోతకరుని న్యాయవార్త్తికమునకు వ్యాఖ్యానరూపమగు గ్రంథము. ఇందీతఁడు న్యాయవార్త్తికములోని విషయములనేకాక న్యాయభాష్యములోని యనేకవిషయములనుగూడ విశదపరచెను. ఈగ్రంథమువలన నితనికి తాత్పర్యాచార్యుఁడని పేరు వచ్చెను. ఇతఁడు న్యాయశాస్త్రమందేకాక సాంఖ్యయోగవేదాంతమీమాంసాశాస్త్రములలోఁగూడ నుద్గ్రంథములను రచించెను.

10-వ శతాబ్దమున భాసర్వజ్ఞుఁడు న్యాయసార మను గ్రంథమును రచించెను. ఇది రెండధ్యాయముల గ్రంథము. ఇందీతఁడు క్రొత్తరీతి నవలంబించెను. న్యాయసూత్రములు, వాని వ్యాఖ్యానములవలె పదార్థవిచారముతో గ్రంథమును ప్రారంభింపక ప్రత్యక్షానుమానశబ్దరూపములగు ప్రమాణవిచారముతో నారంభించి నవ్యన్యాయప్రవర్తకులకు మార్గదర్శకుఁ డాయెను. ఉపమానప్రమాణమును విడుచుట యీగ్రంథమునందు మఱియొక విశేషము.

సూత్రభాష్యముల మార్గమును విడిచి స్వతంత్రగ్రంథములను రచించినవారిలో నుదయనాచార్యుఁడు ముఖ్యుఁడు. ఇతఁడు, ప్రశస్తపాదభాష్యమునకు కిరణావళియను వ్యాఖ్యానమును, వాచస్పతిమిశ్రుని న్యాయవార్త్తికతాత్పర్యటీకకు న్యాయవార్త్తికతాత్పర్యపరిశుద్ధియను వ్యాఖ్యానమును, న్యాయపరిశిష్టమను నామాంతరము గల ప్రబోధసిద్ధియు, బౌద్ధధిక్కార మను నామాంతరము గల యాత్మతత్త్వవివేకమును, న్యాయకుసుమాంజలియు నను మూఁడు స్వతంత్రగ్రంథములను రచించెను. న్యాయపరిశిష్టమున జాతినిగ్రహస్థానముల విచారము గలదు.

ఆత్మతత్త్వవివేకమున శూన్యతావాదక్షణికవాదఖండనపురస్సరముగా నాత్మస్వరూపవివేచనము గలదు. వీనికంటె ముఖ్యమగు గ్రంథము న్యాయకుసుమాంజలి. ఇందు మీమాంసక-సాంఖ్య-బౌద్ధ-జైన-చార్వాకుల నిరీశ్వరవాదములను ఖండించి యుక్తిమూలమున నీశ్వరస్థాపనము చేయఁబడియున్నది.

ఈశ్వరస్థాపనము చేసి నాస్తికమతముల నణఁగఁద్రొక్కినవారిలో ముఖ్యుఁ డుదయనాచార్యుఁడు. ఇట్టి గ్రంథమును రచించుటచే నుదయనుఁడు న్యాయాచార్యుఁ డనిపించుకొనియున్నాఁడు. ఇతఁడు తన లక్షణావళిని 984-వ సంవత్సరమున రచించినట్లు వ్రాసికొనియున్నాఁడు. అందుచే నితఁడు 10-వ శతాబ్దమున జీవించి యుండెను. ప్రాచీననైయాయికులలో నుదయనాచార్యుఁడు కడపటివాఁడని చెప్పవచ్చును.

ఉదయనాచార్యుని తరువాత లెక్కించఁ దగిన నైయాయికుఁడు తత్త్వచింతామణికర్తయగు గంగేశోపాధ్యాయుఁడు. ఇతఁడు శ్రీహర్షునికంటె నవీనుఁడును, చింతామణివ్యాఖ్యాతయగు జయదేవునికంటె ప్రాచీనుఁడును నగుటచే 12-వ శతాబ్దమువాఁడు కావచ్చును.

సామాన్యముగా చింతామణి యని వ్యవహరింపఁబడు తత్త్వచింతామణి యనేకవిధముల ప్రాముఖ్యము వహించినది. ప్రాచీనన్యాయగ్రంథములరీతిని విడిచి ప్రమాణనిరూపణమున కిందు ముఖ్యస్థాన మీయఁబడినది. అందుచే తత్త్వచింతామణి పదార్థవిచారప్రధానశాస్త్రముగా నుండిన న్యాయమును ప్రమాణవిచారప్రధానశాస్త్రముగా మార్చినదని చెప్పవచ్చును. ఇటీవల రచింపఁబడిన ముఖ్యములగు న్యాయగ్రంథములన్నియుఁ జింతామణి నాధారముగాఁ జేసికొనియే వ్రాయఁబడినవి. ప్రత్యక్షానుమానోపమానశబ్దరూపముల చింతామణి నాలుగుఖండములుగా నున్నది. చింతామణి మొదలగు నవీనగ్రంథములలోని విశేష మేమనఁగా అతిసూక్ష్మదృష్టితో లక్షణముల పరిష్కారము చేయఁబడియున్నది. ఇందుకొఱకై యవచ్ఛేద్యావచ్ఛేదక నిరూప్యనిరూపకప్రతియోగ్యనుయోగ్యాదిపారిభాషికపదములు పరిష్కరింపఁబడినవి. వీని యుపయోగమువలన నవీనన్యాయమున కార్యకారణభావప్రతిబధ్యప్రతిబంధకభావాదికము నిస్సందేహముగా నిరూపించుట కవకాశముకల్గినది.

గంగేశోపాధ్యాయుని చింతామణి సర్వోత్కృష్టమగు గ్రంథమగుటచే తరువాతి నైయాయికులు నూతనగ్రంథములను వ్రాయఁబూనక దానికి వ్యాఖ్యానములు వ్రాయుటయందే ప్రవృత్తులైరి.

గంగేశుని కుమారుఁడగు వర్ధమానోపాధ్యాయుఁడు తన తండ్రిగారి గ్రంథమునకును, ఉదయనాచార్యుని గ్రంథములకును వ్యాఖ్యానములను వ్రాసెను. ఇవన్నియు ప్రకాశిక పేరున వెలయుచున్నవి. జయదేవాపరనామముగల పక్షధరమిశ్రుఁడు చింతామణికి ఆలోక మను వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. ఈజయదేవుని శిష్యుఁడగు రుచిదత్తుఁడు వర్ధమానుని కుసుమాంజలిప్రకాశమునకు కుసుమాంజలిమకరంద మను వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను.

16-వ శతాబ్దమున నవద్వీపమున న్యాయశాస్త్రప్రచారము చేసిన వాసుదేవసార్వభౌముని శిష్యుఁడు రఘునాథుఁ డను తార్కికశిరోమణి. గంగేశునితరువాత నితఁడే యెన్నఁదగిన నైయాయికుఁడు. ఇతఁడు గంగేశుని చింతామణికి దీధితియను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను. చింతామణిలోని రెండుఖండములకే దీధితి యగుపడుచున్నది. రఘునాథుఁడు వైశేషికమతఖండనమగు పదార్థఖండనము మొదలగు మరికొన్ని గ్రంథములనుగూడ రచియించెను.

ఇతని శిష్యుఁడు మథురానాథుఁడు. ఈతఁడు చింతామణికిని, దీధితికినిగూడ వ్యాఖ్యానములు వ్రాసెను. ఇతఁడును, జగదీశుఁడును సమకాలికులు. జగదీశుఁడు దీధితికి వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. ఇది జాగదీశి యనుపేరున వెలయుచున్నది. ఈతఁడు శబ్దశక్తిప్రకాశిక యను నార్థికగ్రంథమును, భాష్యసూక్తి యను ప్రశస్తపాదభాష్యవ్యాఖ్యానమును, తర్కామృత మను 'చిన్న' ప్రకరణమునుగూడ రచించెను.

మధురానాథజగదీశులకు సమకాలికుఁడగు హరిరామతర్కాలంకారుని శిష్యుఁడు గదాధరుఁడు. అందుచే నితఁడు 17-వ శతాబ్దమువాఁడు కావచ్చును. ఈతఁడుకూడ దీధితికి వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. ఇయ్యది గాదాధరి యని ప్రసిద్ధిచెందినది. మరియు నీతఁడు చింతామణిభాగములకుఁగూడ వ్యాఖ్యానము వ్రాసెను. ఇదియే మూలగాదాధరి యని వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఇవిగాక వ్యుత్పత్తివాద-శక్తివాదము లను నార్థికగ్రంథములను, నుదయనాచార్యుని యాత్మతత్త్వవివేకమునకు వ్యాఖ్యానము మొదలగు ననేకగ్రంథ ములను ఈతఁడు రచియించెను.

17-వ శతాబ్దమున రఘుదేవుని శిష్యుఁడగు శంకరమిశ్రుఁడు దీధితి కొక వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను. ఇతఁడే వైశేషికసూత్రముల కుపస్కార మను నొక వృత్తిని వ్రాసెను. ప్రశస్తపాదభాష్యము సర్వజనసౌలభ్య ము గాకుండుటచేత శంకరమిశ్రకృతమగు నుపస్కారరూపవృత్తినే యాధారముగా చేసికొని వైశేషికదర్శనము పఠనపాఠనములలో నున్నది.

16-వ శతాబ్దముననే విశ్వనాథపంచాననుఁడు న్యాయదర్శనములకు పూర్తిగా నొక వృత్తిని వ్రాసి యున్నాఁడు. ఆతఁడే నవ్యన్యాయపద్ధతి నవలంబించి కారికావళిని, దానికే ముక్తావళి యను వ్యాఖ్యను రచిం చెను. అది వైశేషికదర్శనము ననుసరించియే వ్రాసినట్లు గానవచ్చుచున్నది. న్యాయసూత్రములలోఁ జెప్పినరీతిని కొంత యనుసరించినను వాదజల్పవితండములను జాతినిగ్రహస్థానములను జెప్పకపోయినందున న్యాయసూత్రములను బూర్తిగా ననుసరించినట్లు కాఁబోదు. వైశేషికసూత్రములలోఁ జెప్పిన ప్రత్యక్షాను మానములకే ప్రామాణ్యమును విడనాడి న్యాయసూత్రములలోఁ జెప్పిన ప్రమాణచతుష్టయము నవలంబించుట వలన వైశేషికమతమును కొన్నిచోట్ల విడిచినట్లుగూడ కానవచ్చుచున్నది. ఈగ్రంథమునకు దినకరభట్టు దిన కరి యను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను.

ఈదినకరికి రామరుద్రుఁడను నాంధ్రదేశీయుఁడు రామరుద్రీయ మను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను. ప్రస్తుత మది నాలుగుఖండములకుమాత్రమే లభ్యమైనది. ఇతఁడు దీనికేకాక గదాధరకృతములగు వ్యుత్పత్తివాద, శక్తి వాదములకుఁగూడ వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను.

ఇటీవల ప్రాచీనప్రకరణముల సంగతులను విడనాడి అన్నంభట్టు నవ్యరీతి ననుసరించి సంగ్రహ మను స్వతంత్రగ్రంథమును వ్రాసెను. దాని కతఁడే దీపిక యను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను.

దీపికాభిప్రాయములను పూర్తిగా తెలియఁజేయుటకు నీలకంఠుఁడు నీలకంఠీయ మను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను. పైవానికి ప్రకరణము లని పేరు.

పై న్యాయశాస్త్రచరిత్రమునుబట్టి యీశాస్త్రము రెండువిధములుగా నభివృద్ధిచెందినట్లు తెలియఁగలదు. మొదటినుండి 12 వ శతాబ్దమువరకు సూత్రగ్రంథముల నాధారముచేసికొని ఈశాస్త్రము వికాసము బొందినది. అప్పటినుండి సూత్రముల ఫక్కిని విడచి తత్త్వచింతామణి నాధారముగాఁ జేసికొని వ్యాప్తిని జెందినది. ఈభేద మునుబట్టియే మొదటిదానికి ప్రాచీనన్యాయమనియు, రెండవదానికి నవీనన్యాయమనియు వ్యవహారముగలిగినది. కాలభేదమున వీటి శైలిలోఁగూడ భేదముగలదు.

గాదాధరి మొదలగు నుద్గ్రంథములు సంప్రదాయముగా చదివినను దర్శనములం దున్న యన్నివిషయ ములును తెలియనందున ప్రకరణజ్ఞాన మావశ్యకము. ప్రకరణజ్ఞాన మితరశాస్త్రముల కుపయోగించినట్లు ఉద్గ్రంథ పఠన మంత యుపయోగించదు. కాన శాస్త్ర మభ్యసించువారు ప్రకరణముల నభ్యసించుట యుక్తమని నా యాశయము.

హైదరాబాదు రాష్ట్ర విద్యా సమస్యలు

1881 నుండి జరుగుచు వచ్చుచున్న విద్యావ్యాప్తి క్రమము - హిందువులకన్న ముసల్మానులలో మూడింతలహెచ్చు విద్యావ్యాప్తి - స్త్రీవిద్య అధ్వాన్నపుస్థితి - విద్యావ్యాప్తికి నిజాముప్రభుత్వమువారు తీసుకొనుచున్న శ్రద్ధ తగినంతగా ఫలించకపోవుటకు కారణములు - హిందువులలో విద్యావ్యాప్తి బొత్తిగా లేకపోవుటకు కారణములు-ఉర్దూ మాతృభాషగా కలవారికి మాత్రమే లాభకరమును, ఇతరులకు కష్టనష్టములకు కారణమును అయిన ప్రభుత్వవిద్యావిధానము - హిందీకి ఉర్దూ ప్రత్యామ్నాయమా ? - ఉర్దూవలన కలిగిన అపారనష్టము - ఖాస్గీబళ్లపై నిర్బంధాజ్ఞ - జాగీర్లలో విద్య వెనుకపాటు - మతవిద్యాప్రాధాన్యము, తత్ఫలితములు - ఆశాభంగమును కలిగించిన మెకంజీవిధానము - దేశభాషలకు ప్రోత్సాహము కలిగించిన కొందరు మొగలాయి రాజులు

● శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డి ●

హైద్రాబాదురాష్ట్రములోని విద్యాసమస్యలను సరించి బ్రిటిషిండియాలోని ఆంధ్రులు సరిగా తెలుసుకొనినవారు కారని తోచుచున్నది. ఎన్నియో మారులు అచ్చట ప్రకటింపబడు విమర్శలను జూచిన వారికి సమస్యలు సరిగా తెలియలేదని స్పష్టపడినది. అందుచేత ఈ వ్యాసమందు నేను ఒక సమగ్రమైన సింహావలోకనచర్చ చేయుటకు ప్రయత్నింతును.

కొన్ని అంకెలు

హైద్రాబాదు రాష్ట్ర విద్యాసమస్యలను గ్రహించుటకు ముందు ఈ క్రింది అంకెలను దృష్టిలో నుంచుకొనవలెను:

రాష్ట్ర జనసంఖ్య—	౧,౪౪,౩౬,౧౪౮
అందు, హిందువులు	౧,౨౧,౭౬,౭౨౭
ముసల్మానులు	౧౫,౩౪,౬౬౬
భాషావిభజనప్రకారము చూచిన—	
ఆంధ్రులు	౬౯,౭౨,౫౩౪
మహారాష్ట్రులు	౩౭,౮౬,౮౩౮
కర్ణాటకులు	౧౬,౨౦,౦౯౪
ఉర్దూ హిందీ మాట్లాడువారు	౧౫,౦౭,౨౭౭

రాష్ట్రాదాయము (౧౯౩౮ లో)		౯,౧౫,౪౬,౦౦౦ రూ.
విద్యపై వ్యయము	"	౧,౨౪,౧౯,౦౭౨ రూ.

విద్య వచ్చినవారిసంఖ్య (౧౯౩౧ జనాభాప్రకారము)

హిందువులలో	నూటికి	౩. ౩
ముసల్మానులలో	,,	౧౦. ౩
మొత్తముపై	,,	౪. ౮

౧౮౮౧-వ సంవత్సరమునుండి విద్యావ్యాప్తి యేవిధముగా జరుగుచు వచ్చినదో యీక్రింది అంకెలు విశదముగా తెలుపుచున్నవి:

సంవత్సరము	నూటికి విద్యవచ్చినవారు	హిందువులలో నూటికి విద్య వచ్చినవారు	ముస్లిములలో నూటికి విద్య వచ్చినవారు	వ్యయము రూపాయీలు
౧౮౮౧	౩. ౭	౨. ౯౮	౪. ౯	౨,౨౯,౨౨౦
౧౮౯౧	౪. ౭	౩. ౩౭	౬. ౬	౩,౦౩,౨౯౨
౧౯౦౧	౩. ౪	౨. ౫	౬. ౫	౭,౪౮,౬౬౫
౧౯౧౧	౩. ౨	౨. ౩	౫. ౯	౧౦,౧౯,౭౮౭
౧౯౨౧	౩. ౩	౨. ౬	౮. ౯	౬౮,౨౯,౯౦౭
౧౯౩౧	౪. ౮	౩. ౩	౧౨. ౪	౯౦,౭౭,౦౬౩

హైదరాబాదు రాష్ట్ర విద్యాసమస్యలు

ఇందలి ఒకచిత్రమును గమనింపవలెను. ౧౮౯౧ లో, అనగా ౪౦ ఏండ్ల క్రిందట ౩ లక్షల చిల్లరరూపాయీలుమాత్రమే విద్యపై వ్యయముచేయగా నూటికి ౪.౬ (లేక ౧౦౦౦ కి ౪౬) మంది విద్య వచ్చినవారుండిరి. ౪౦ ఏండ్లతర్వాత ౯౦ లక్షల చిల్లరరూపాయీలు వ్యయముచేసినప్పటికిని విద్యవచ్చినవారి సంఖ్య ఇంచుమించు అంతే ఉండిపోయినది. ఈ ౪౦ ఏండ్లనుండి చేసిన ప్రయత్న మంతయు క్రీ. శ. ౧౮౯౧ లో స్థితికి వచ్చుటకేనా అని అనిపించును. ఇందింకొక విశేష మేమనగా ముసల్మానులలో విద్య హిందువులకన్న ఇంచుమించు మూడింతలు హెచ్చుగా వ్యాపించినది. స్త్రీలవిద్యను చూచిన అది మరీ అధ్వాన్నముగా ఉన్నది. ఎట్లనగా, క్రీ. శ. ౧౯౨౧ లో—

హిందువులలో విద్యవచ్చిన స్త్రీలసంఖ్య మొత్తము ౧౬,౩౧౭
ముసల్మానులలో " ౧౯,౫౯౯

క్రీ. శ. ౧౯౩౧ లో—

హిందువులలో విద్యవచ్చిన స్త్రీలసంఖ్య మొత్తము ౧౫,౫౦౨
ముసల్మానులలో " ౨౭,౮౪౬
హైద్రాబాదురాష్ట్రములో మొత్తం గ్రామాలసంఖ్య ౨౧,౮౩౦
క్రీ.శ. ౧౯౩౮ లో రాష్ట్రములో మొత్తం పాఠశాలలు ౭,౧౯౯

వీటిపై ప్రభుత్వమువారు ౧,౨౪,౧౯,౦౬౨ రూ. వ్యయము చేసినారు.

ప్రభుత్వమువారి ప్రయత్నాలు

నిజాంప్రభుత్వమువారు విద్యావ్యాప్తికై ఎక్కువ శ్రద్ధ తీసుకొనుచున్నారు. ప్రాథమికవిద్య, అనగా ప్రైమరీస్కూలువిద్య ఉచితముగా చెప్పింపబడుచున్నది. లోకల్ఫండు ప్రాథమిక పాఠశాలలలోను, సర్కారీ పాఠశాలలలోను బాలబాలికలనుండి జీతములు తీసుకొనరు. బళ్లసంఖ్యకూడ చాలా హెచ్చినది. ౨౦ ఏండ్లక్రిందట ఎంత వ్యయము చేయుచుండిరో అంతకు రెండింతలు ఇప్పుడు వ్యయము చేయుచున్నారు. వయోజనవిద్యకై రాత్రిపాఠశాలలను కూడ అచ్చటచ్చట ప్రారంభించినారు. ఈ విధముగా ప్రయత్నములు చేయుచున్నను విద్యావ్యాపకము తగినట్లుగా కాకపోవుట యేల యని యాశ్చర్యము కలుగవచ్చును. మరియు హిందువులలో విద్యావ్యాపకము బొత్తిగా కనిపించుటలేదు. దీనికి కారణము లెవ్వియో తెలుసుకొనవలసియుండును.

విద్యావ్యాప్తి కొటంకములు

నిజాంరాష్ట్రములో విద్యావ్యాప్తి కానందులకు ముఖ్యకారణములను ప్రజానాయకులు పలుమారు చూపించియున్నారు. హైద్రాబాదు ప్రజావిద్యామహాసభ అనుపేరుతో ఇంతవరకు మూడు మహాసభలు జరిగినవి. అందలి తీర్మానములను గమనించిన ప్రజానాయకుల దృష్టిలో విద్యావ్యాప్తి కొటంకము లెవ్వియో విశదమగును. ఇచ్చట ఆ తీర్మానాల సారాంశమును మాత్రము వ్రాయుచున్నాను:

౧. రాష్ట్రములో విద్యావ్యాపకము కావలెననిన ఈ క్రింది ఏర్పాటులను ప్రభుత్వమువారు చేయవలెను:—

(అ) ప్రైవేటు బళ్లపై పెట్టిన నిర్బంధములను తొలగించవలెను.

(ఇ) గ్రంథాలయములపైనను, ప్రైవేటుబళ్లపైనను పోలీసువారు ఒకదృష్టి ఉంచవలెనని క్రీ. శ. ౧౯౧౧లో ప్రభుత్వమువారు కావించిన ఆజ్ఞను తీసివేయవలెను.

(ఉ) విద్యాసంబంధపు సభలపై కల నిర్బంధములను తీసివేయవలెను.

౨. సర్ఫెఖాసులోను, సంస్థానాలలోను, జాగీర్లలోను విద్యావ్యాపకము చేయవలెను.

(సర్ఫెఖాసు అనగా మహాఘనతవహించిన నిజాము ప్రభువుగారి సొంతవ్యయానికై ఒకజిల్లాయు, మరికొన్ని తాలూకాలును ప్రత్యేకింపబడినట్టి భాగము)

౩. వయోజనవిద్యకై ఏర్పాట్లు చేయవలెను.

౪. నిర్బంధ ప్రారంభవిద్య ఉచితముగా చెప్పించు నేర్పాట్లు చేయవలెను.

౫. మాధ్యమిక పాఠశాలలలోను, ఉన్నత పాఠశాలలలోను ఉర్దూలో విద్య చెప్పించుచున్నారు. అట్లుకాక ఏజిల్లాలో ఏభాష ప్రధానభాషగా ఉండునో దానిలోనే విద్య చెప్పించవలెను.

నిజాంరాష్ట్రములో కొన్ని సంవత్సరములనుండి ఆంధ్రమహాసభ ఏర్పడి ప్రజాభ్యుదయమునకై బాగుగా పనిచేయుచున్నది. ఇంతవరకు ఏడు మహాసభలు జరిగినవి. ఈ సభలలోను పై తీర్మానములు కావింపబడుటయే కాక ఈ క్రింది విశేష తీర్మానములు కావింపబడెను. వాటి సారాంశ మేమన—

౧. ఆంధ్రస్త్రీలకు ఆంధ్రభాషామూలమున విద్య చెప్పించుటకై కళాశాలలను స్థాపించవలెను.

ఉన్నతవిద్యను స్త్రీలకు తమ మాతృభాషలో ప్రభుత్వమువారు చెప్పించవలెను.

౨. ఉన్నతవిద్య జనుల మాతృభాషలోనే ఉండవలెను.

ఇదేవిధముగా హైద్రాబాదురాష్ట్రములోని మహిళాసభలును, కర్ణాటక మహారాష్ట్రసభలును, జిల్లాలసభలును తీర్మానములు చేసియున్నవి. ఈవిధముగా ప్రతి మహాసభలోను ఆంధ్రులు, మహారాష్ట్రులు, కర్ణాటకులు తీర్మానములు చేయుట యెందులకో తెలుసుకొనిన విషయము స్పష్టపడగలదు.

ప్రభుత్వవిధానము

హైద్రాబాదు రాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారు అవలంబించిన విద్యావిధానము కేవలము ఉర్దూ మాతృభాషగా కలవారికే లాభకారిగా ఉన్నది; ఇతరులకు నష్టకష్టములు కలిగించుచున్నది. ఈ రాష్ట్రములో పూర్వము ఉర్దూకు ప్రాధాన్యత లేకుండెను. ౪౦ సంవత్సరాలకు ముందు ఇచ్చట ఫార్సీ రాజకీయభాషగా ఉండెను. కాని, జిల్లాకచ్చేరీలలోను, పాఠశాలలలోను జిల్లాభాషకే ప్రాధాన్యత నిచ్చియుండిరి. క్రీ. శ. ౧౮౩౪ లో మొట్టమొదట హైద్రాబాదు నగరములో ఒక ఇంగ్లీషుపాఠశాలను స్థాపించిరి. క్రీ. శ. ౧౮౫౪ లో ప్రతితాలూకాలోను రెండుపాఠశాలలు స్థాపించునట్లును, ఫార్సీ కొకటి, ముల్కీభాషకు (అనగా జిల్లాభాషకు) ఒకటిచొప్పున స్థాపించునట్లును ప్రభుత్వమువా రాజ్ఞాపించిరి. క్రీ. శ. ౧౮౮౧ లో 'దేశభాషల' విద్యాబోధను విచారించుకొనుటకు ఒక విద్యాధికారిని ఏర్పాటుచేసిరి. క్రీ. శ. ౧౮౮౪ లో జిల్లాలలో మొత్తము ౧౨౫ ముల్కీభాషల పాఠశాలలను నెలకొల్పియుండిరి.

ఉస్మానియావిద్యాపీఠస్థాపన

అటు తర్వాత మెల్ల మెల్లగా ఉర్దూ ప్రారంభమయ్యెను. కాని ౧౯౧౬-వ సంవత్సరమువరకు దానికి ప్రాధాన్యత లేకపోయెను. క్రీ. శ. ౧౯౧౬ లో సర్ అక్బర్ హైదరీగారు హైద్రాబాదురాష్ట్ర విద్యావిధానములో మార్పు కావించుటకై ప్రభుత్వమువారికిని, మ. ఘ. వ. శ్రీ నైజాం ప్రభువుగారికిని ఒక జ్ఞాపిక (**Memorandum**) పంపుకొనిరి. అందిట్లు సెలవిచ్చిరి:

"పరభాషలోని బోధవలన చాలా లోపములు కలుగును. విద్యార్థుల మెదడుపై అధికమైనట్టియు, అనవసరమైనట్టియు భారము కలుగును. పరభాషలో విద్య చెప్పించిన బాలురు విషయగ్రహణశక్తులుగా నుండరు. పరభాషలోని చిక్కులను స్వాధీనపరచుకొనుటలో వారి స్వతంత్రబుద్ధి నష్ట మగును. ఉర్దూలో విద్య నేర్పిన రెండు ఆక్షేపణలు కలుగ వచ్చును. రాష్ట్రములో ప్రజాబాహుళ్యము ఇతర భాషలను మాట్లాడును. ఉర్దూలో పాఠ్యగ్రంథాలు లేవు. మొదటిదానికి సమాధానమేమన ఉర్దూ మాతృభాషగా కలవారు అల్పసంఖ్యాకు లనుట నిజమే. అయినను ఉర్దూభాష రాష్ట్రముయొక్క విజ్ఞానసంబంధముకల భాష, మరియు కచ్చేరీభాషయు అయియున్నది. ఇంతేకాక ఉర్దూభాష శిష్టజనుల భాషయు అయి యున్నది.

(Although it is true that those whose mother tongue is Urdu, are in a minority yet Urdu is the cultural and official language of the state and of polite society)."

సర్ హైదరీగారి అభిప్రాయప్రకారము క్రీ. శ. ౧౯౧౮ లో ఉస్మానియావిద్యాపీఠము స్థాపింపబడెను. దాని స్థాపనతో మాధ్యమికోన్నత పాఠశాలలలోను, కళాశాలలలోను ఉర్దూలోనే విద్య చెప్పించుట మొదలయ్యెను. ప్రైమరీతరగతులలోను మూడవ తరగతినుండియే ఉర్దూబోధ మొదలయ్యెను. ముల్కీభాషలకు స్థానము లేకపోయెను. ఉర్దూద్వారా విద్యచెప్పుటకు పాఠ్యగ్రంథాలవసరమయ్యెను. అందుచేత ఒక తర్జుమాకచ్చేరీ ఏర్పాటుచేసిరి. దానిలో ౨౦ ఏండ్లు కష్టపడి ౨౦ లక్షలు ఖర్చుపెట్టి ౨౦౦ తర్జుమా గ్రంథాలను అచ్చుకొట్టిరి. క్రొత్త శబ్దజాలమును సృష్టించుటకై కొందరు విద్యాధికులు నియుక్తులైరి. వారు ఏటేట సుమారు ౫౦౦౦ నుండి ౧౦౦౦౦ వరకు ఇంగ్లీషుపదాలకు క్రొత్త ఉర్దూసాంకేతిక పదములను, ఇతరపదములను సృష్టిచేసిరి. ఈవిధముగా ఉర్దూవాఙ్మయము అభివృద్ధి అయ్యెను. ముల్కీభాషలలో ఒకగ్రంథమైనను అచ్చుకాలేదు; ఒక క్రొత్తపదమైనను సృష్టికాలేదు. ఈకారణముచేత ఉర్దూ మాతృభాషకానివారి విద్య పూర్తిగా వెనకబడెను.

న్యాయమూర్తి నాయకుగారి విమర్శ

ఇట్టి విద్యావిధానమువలన హిందువుల కెట్టి నష్టముకలిగెనో, దానినిగురించి బ్యారిష్టర్ రామచంద్రనాయక్ గారు (ఇప్పుడు వీరు హైద్రాబాదు ప్రభుత్వపు హైకోర్టులో న్యాయమూర్తి (జస్టిస్) గా ఉద్యోగము చేయుచున్నారు.) క్రీ. శ. ౧౯౩౧ లో హైద్రాబాదులో రాజకీయసభ చేయుటకు ప్రభుత్వమువారు సెలవియ్యనందున, బీరారులోని అకోలా అను పట్టణములో జరిగిన హైద్రాబాదుసంస్థాన రాజకీయమహాసభకు అధ్యక్షత వహించి తమ ప్రారంభోపన్యాసములో ఈ విధముగా తమ అభిప్రాయమును ప్రకటించిరి:

"ప్రభుత్వమువారు ఏటేట ౬౮ లక్షల రూపాయీలను విద్యకై వ్యయము చేసినను (ఇది ౧౯౩౧ నాటి మాట) విద్య వచ్చినవారు వేయింటికి ౩౫మంది మాత్రమే. అత్యధికసంఖ్యాక ప్రజల్ల భాష ఉర్దూ కాకున్నను ఉర్దూద్వారా ఉస్మానియావిద్యాపీఠములో విద్య చెప్పించుటలో ఎక్కువద్రవ్యము వ్యయముచేయుచున్నారు. అందులోను ఎక్కువద్రవ్యము నగరములోనే పెద్దపెద్ద జీతాలకు, బంగ్లాల అద్దెలకు, గ్రంథాల తర్జుమాలకు, మున్నగువాటికై వ్యయము చేయుచున్నారు. బీదలకన్న ధనికుల పిల్లలకే ఉపకార వేతనాలు ఎక్కువగా ఇచ్చుచున్నారు. విదేశాలలో బ్యారిష్టరీలను మున్నగువాటి నభ్యసించువారికి ద్రవ్యము ఎక్కువగా ఇచ్చుచున్నారు. ప్రాథమికపాఠశాలలలో మాతృభాషలలో సరిగా విద్యచెప్పించరు. ఇది యిట్లుండగా ప్రజలే ప్రైవేటుబళ్లను స్థాపించుకొనిన వాటిపై ఆంక్షలు, నిర్బంధాలు పెట్టి విద్యావ్యాప్తి కాటంకములు కలిగించుచున్నారు. ఉర్దూరాని బాలికలకు రాష్ట్రములో ఒక్క ఉన్నత పాఠశాల యైనను లేదు. లార్డుఇర్విన్ వైస్రాయిగారు "విద్యను

ప్రజలందరికిని ఉపయోగకారిగా ఉండునట్లు చేయవలెను" అని చెప్పి పోయిరి. కాని, యింతవరకు ప్రభుత్వమువా రేమియు చేయక పోయిరి."

బ్యారిస్టరులును, జాగీర్దారులును, ఉదారులును, ప్రజానాయకులలో ముఖ్యులుగా నుండినట్టివారును, ఇప్పుడు ఉన్నత న్యాయస్థాన న్యాయమూర్తులును అయిన శ్రీయుత రామచంద్రనాయక్ గారిచ్చిన పైఅభిప్రాయమువంటి అభిప్రాయములనే ప్రతిహిందూనాయకుడును ప్రకటించుచు వచ్చినాడు. నూటికి ౧౦మంది మాతృభాషయైన ఉర్దూభాషను దాని నెరుగనట్టి నూటికి ౯౦మందిపై మోపుటవలన, ఎంతద్రవ్యము వ్యయముచేసినను విద్యావ్యాపకము కాకపోవుట కనబడుచునేయున్నది.

కాంగ్రెసువాదము

బ్రిటిషుఇండియాలో కాంగ్రెసువారు హిందీకి ప్రాముఖ్యత ఇచ్చుచున్నారుకదా, మరి హైద్రాబాదు రాష్ట్రములోను హిందీకి ప్రత్యామ్నాయమైన ఉర్దూను ప్రవేశపెట్టితే ఏల యాక్షేపించవలెను అని కొందరు తలపవచ్చును.

కాంగ్రెసువారి హిందీ సులభభాషగానుండు ఆదర్శభాష. ఇచ్చటి ఉర్దూలో ఫార్సీ, అరబ్బీ పదములు నూటికి ౭౫ కన్న హెచ్చుగా నుండి, అతికఠినభాష యైపోయినది. లిపికూడ నాగరలిపి కాదు. అది ఫార్సీలిపి యైయున్నది. హిందువులకును, నాగరలిపికిని సన్నిహితసంబంధ మున్నది. ఉర్దూలిపి నేర్చుకొనిన మరల నాగరలిపి నేర్చుకోవలసి వచ్చును. కాంగ్రెసువారు పాఠశాలలలో మాతృభాషల స్థానములో హిందీని పెట్టి మాతృభాషలకు ద్వితీయైచ్ఛికస్థానమో, లేక తదభావమో ఏర్పాటు చేయవలెనని ప్రచారము చేయలేదు. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో రెండవ తరగతి పూర్తియగువరకు మాతృభాషలలో చదివి, మూడవతరగతిలో ఉర్దూ మొదలుపెట్టి, అనగా ఉర్దూకొరకు మరల 'అలిఫ్బే' తరగతినుండి ప్రారంభించి తర్వాత అంతయు ఉర్దూలోనే చదువుటకై కాంగ్రెసువారు ప్రచారము చేయలేదు. చేసినచో వారిమాట యెవ్వరును వినరు. హిందీని నిర్బంధద్వితీయభాషగాను, అదియు ఉన్నత పాఠశాలలలోను, అదియు పరీక్షాపేక్ష లేకుండునట్లుగాను మద్రాసు రాజధానిలో కాంగ్రెసుమంత్రులు ప్రవేశపెట్టగా, దానికై ఆందోళనము జరిగినది మద్రాసీసోదరులకు నిన్నమొన్నటి యనుభవమే కదా. అయితే హైద్రాబాదులోని నాయకులు ఉర్దూను పూర్తిగా ఎత్తివేయుటకై ఆందోళనము చేయుటలేదు. ఉర్దూను ఉన్నతపాఠశాలలలో నిర్బంధ ద్వితీయభాషగా ఏర్పాటు చేయుటకంగీకరింతురు. అట్లంగీకరించినను ముల్కీభాషలకు స్థానమేమియు లభింపనందున ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాటకుల భాషాసంస్కృతియు, మతసంస్కృతియు, విజ్ఞానసంపదయు దైనందినక్షైణ్యమును పొందుచున్నవని మా నాయకుల అభిప్రాయమై యున్నది.

స్త్రీవిద్య

ఇదివరలో చూపిన అంకెలనుబట్టి ఉర్దూ మాతృభాషగా కల స్త్రీలలో చదువువచ్చినవారు ౨౬ వేలకుపైగా ఉండుటయు, ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక స్త్రీలలో ౧౫ వేల స్త్రీలే యుండుటయు చూచినచో ఈ ఉర్దూవిద్యావిధానమువలన హిందూస్త్రీల కెంతటి తీర్పరానినష్టము కలిగినదో తెలియగలదు. ముస్లింస్త్రీలకన్న హిందూస్త్రీల సంఖ్య ఇంచుమించు పదంతలైనను హిందూస్త్రీలలో విద్యావ్యాపకము ముస్లింస్త్రీలకన్న తక్కువగానే యున్నది. రామచంద్రనాయకుగారన్నట్లుగా మొత్తము రాష్ట్రములో ముల్కీభాషలలో ఒక ఉన్నత పాఠశాలనైనను ప్రభుత్వమువారు స్థాపించకపోయిరి.

హిందూస్త్రీలకు ప్రాథమిక, మాధ్యమిక తరగతులలో ఉర్దూ బొత్తిగా అవసరము లేదు. వారికి హిందీని ద్వితీయైచ్ఛికభాషగా ఉన్నతతరగతులలో నేర్పిన నేర్పవచ్చును. కాని ఆందోళనము చేయగాచేయగా: ఇప్పుడు హైద్రాబాదు ప్రభుత్వమువారు మాధ్యమికతరగతులలో స్త్రీలకు మాతృభాషలలో చదువుచెప్పించుటకు ఒకదిక్కు సెలవిచ్చుచు, ఇంకొకదిక్కు వారికి ఉర్దూను నిర్బంధద్వితీయభాషగా నేర్పవలెనని శాసించినారు. అటుతర్వాత పైతరగతులలో అంతయు ఉర్దూలోనే విద్య చెప్పించుచున్నారు. వీరికి కలిగిన నిర్బంధద్వితీయపాండిత్యముతో పై ఉన్నతతరగతులలో సంపూర్ణ ఉర్దూబోధను వీ రేమి గ్రహించుకొనగలరో ఊహింప శక్యము కాదు.

ఖాన్గీబళ్లు

సొంతబళ్లను, లేక ప్రైవేటుబళ్లనే ఖాన్గీబళ్లు అని యందురు. ఇంతవరకు ఉర్దూవలన కలిగిన అపారనష్టమునుగురించి చర్చింపబడెను. ఇక ఖాన్గీబళ్ల ముచ్చటను తెలిసికొనవలెను. ౧౩౩౮ ఫసలీలో, అనగా ౧౬ ఏండ్లక్రిందట విద్యాశాఖవారొక విచిత్రమగు ఆజ్ఞను ప్రకటించిరి. అందలి ముఖ్యవిశేషము లేవనగా—

౧. విద్యాధికారుల సెలవు లేనిది ఇకముం దెవ్వరును ఖాన్గీబళ్లను స్థాపించగూడదు.

౨. సొంతముగా స్థాపించుకొన్న ఖాన్గీబళ్లలో అన్నికులాలవారియొక్కయు, అన్నిమతాలవారియొక్కయు పిల్లల కాటంకము లేకుండ ప్రవేశమునకు అధికార ముండును.

3. అధికారుల సెలవు లేక సొంతబళ్లను స్థాపించినచో వాటిని కలెక్టరుగాని, లేక పోలీసుకమిషనరుకాని మూసివేయించగలరు.

ఇట్టి ఆజ్ఞవలన ఏమి ఫలితము తేలిన దనగా—౧౩౩౩ ఫసలీలో, అనగా యీ ఖాన్గీబళ్ల ఆజ్ఞ యగుట కొకసంవత్సరము ముందుండిన స్థితి ఆజ్ఞఅయిన తొమ్మిదేండ్లతర్వాత ఎట్లు పరిణమించెనో యీక్రింది అంకెలే తమ కథను వెల్లడించుచున్నవి:

	ఖాన్గీబళ్లసంఖ్య	విద్యార్థుల సంఖ్య
౧౩౩౩ ఫసలీలో నిర్బంధాజ్ఞ కొకసంవత్సరము పూర్వము	౪౦౫౩	౭౬౬౫౪
౧౩౪౨ ఫసలీలో ౯ ఏండ్లతర్వాత	౭౭౬	౨౭౫౦౬

ఈ విధముగా విద్యావ్యాపకముపై గొప్ప నిరోధము కలుగునని నిర్బంధాజ్ఞ అయిన నాటినుండియు నేటివరకును ప్రజలును, నాయకులును ఆందోళనము చేయుచువచ్చినను, దాని నింతవరకు ఉపసంహరించుకొనకపోయిరి.

జాగీర్లలో విద్య

హైద్రాబాదురాష్ట్రములో నూటికి ౪౨ పాళ్ల భూభాగము జాగీరులు, పాయిగాలు, సంస్థానములు అనువానిచే నిండియున్నవి. ఈ భాగములోని విద్యాస్థితి అత్యంత ఘోరముగా ఉన్నది. పాయిగాలు అనగా మిలిటరీ (సైన్య) భృతికై ప్రత్యేకింపబడి పూర్వపు నిజాంప్రభువుల బంధువుల కియ్యబడిన సంస్థానములు. పాయిగాలును, సంస్థానములును జాగీరువర్ణనలో చేరును. జాగీర్దారులు తమ ఇలాఖాలలో పన్నులను నిజాంయిలాఖాలోని పన్నులకన్న హెచ్చుగా విధించి వసూలు చేయుచుందురు. అనేక జాగీర్లలో అక్రమమైన పన్నులుకూడ వసూలు చేయబడుచున్నవి. ఈ విధముగా ఆదాయములో ఏమాత్రమును లోపము లేకున్నను, వ్యయములో మాత్రము జాగీర్దారులలో ఉదారత ఏమియు కానరాదు.

పాయిగాలలో ఎచ్చటను ఒక ఉన్నత పాఠశాల లేదు. కొన్ని ప్రాథమిక పాఠశాలలుమాత్ర మున్నవి. ఉపాధ్యాయులకు చాలామందికి నెలకు మూడు రూపాయీల జీతము లభించును. ఖుర్షీద్జాహీ పాయిగాలో ౩౮౭ గ్రామాలు కలవు. దాని సంవత్సరాదాయము ౨౧ లక్షలరూపాయీల కన్న హెచ్చు. అచ్చటి విద్యాలయా లన్నింటికిని ఏటేట కష్టపడి ౩౬౦ రూపాయీలు వ్యయము చేయుచున్నారు. ఈ మొత్తము కూడ పాయిగాలో కాక హైద్రాబాదులోని ఒక పాఠశాల కిచ్చుచున్నారు. ఈ పాయిగాలో లోకల్ఫండుపేర ౯౨ వేలకు పైగా వసూలు చేయుచున్నారు. కాని విద్యకై అందులోనుండి ౧౪ వేలు వ్యయము చేయుచున్నారు.

విఖారుల్ ఉమ్రా పాయిగా అనున దింకొకటి కలదు. అందును ౩౮౭ గ్రామాలు కలవు. దాని సంవత్సరాదాయము ౨౨ లక్షలు. లోకల్ఫండుపేర ౭౭ వేలు వసూలు చేయుచున్నారు. పన్నుల ఆదాయమునుండి విద్యకై ఒక దమ్మిడీకూడ ఇచ్చుటలేదు. లోకల్ఫండునుండిమాత్రము ౧౩ వేలు ఇచ్చుచున్నారు.

ఆస్మాన్జాహీ అనునది మూడవ పాయిగా. అందు ౩౯౫ గ్రామాలు కలవు.సంవత్సరాదాయము ఇంచుమించు తక్కిన రెండు పాయిగాలంత కలదు. ఇచ్చట ౧ లక్షకు మించిన లోకల్ఫండునుండి ౨౩ వేలు మాత్రమే విద్యకై వ్యయముచేయుచున్నారు.

గద్వాలసంస్థానములో ఇప్పు డొక ఉన్నతపాఠశాల కలదు. అచ్చట సంవత్సరానికి ఇంచుమించు ౧౦ వేల రూపాయీలు విద్యకై వ్యయముచేయుచున్నారు.

వనపర్తిసంస్థానములోను ఇప్పు డొక ఉన్నతపాఠశాల కలదు. అచ్చట ఇంచుమించు ౨౦ వేలు ప్రతిసంవత్సరము విద్యకై వ్యయముచేయుచున్నారు.

ఈరాష్ట్రములో చిన్నవి, పెద్దవి కలసి ౧౫౦౦ వరకు జాగీరులు కలవు. అనేకజాగీర్లలో జాగీర్దార్లచే నడిపింపబడు పాఠశాలలు లేవు. ఇట్టి జాగీర్ల లోని పరిస్థితులమూలమున, మొత్తము రాష్ట్రములో విద్యావ్యాపకముయొక్క లెక్కలను గుణించునప్పుడు విద్యావ్యాప్తి తక్కువగా కనబడుచుండుటచే, రాష్ట్రమున కంతకును అపకీర్తి కలుగుచుండును. ఈయభిప్రాయమును ప్రభుత్వపు విద్యాశాఖవారే తమనివేదికలో వెల్లడించియున్నారు.

మతవిద్య

ఉస్మానియా విద్యాపీఠ మేర్పడినతర్వాత ముసల్మానులలో సున్నీలకు ఇస్లాంమతవిద్య నిప్పించుటకును, షియాలకును, హిందువులకును, ఇతరమతస్థులకును నీతిబోధ చెప్పించుటకును ఏర్పాటు చేసిరి.

హిందూవిద్యార్థులలో దీనిపై అసమ్మతి యుండినట్లు కనుపించుచున్నది. అందుచేతనే రెండేండ్లక్రిందట వందేమాతరంగానమును ఉస్మానియాకళాశాలలోని హిందూవిద్యార్థులు తమకై ప్రత్యేకించిన హాలులో పాడుకొనగా, ప్రభుత్వమువారు దానిని నిషేధించుటచేత హిందూవిద్యార్థులు సమ్మెకట్టిరి ఆసందర్భములో వారు తమ కుండు యిబ్బందుల నిట్లు ప్రకటించిరి:

౧. కళాశాలయొక్క హాస్టలులో (ఛాత్రగృహములో) హిందూవిద్యార్థులు షేర్వానీలాగులతో భుజించవలె ననుట.

౨. కళాశాలలో హిందూవిద్యార్థులును యూనిఫారం పేర లాగు పచ్చ షేర్వానీ ధరించవలె ననుట.

౩. హిందూవిద్యార్థులకు మతవిద్య చెప్పించు ఏర్పాట్లు లేకపోవుట.

౪. ఉర్దూ నిర్బంధము ఎక్కువై తమ మాతృభాషలకు స్థానము లేకపోవుట.

ఈ విషయాలననుసరించి వారు ఆందోళనముచేసి, నాగపూరు విద్యాపీఠ కళాశాలలలో చాలమంది చేరిరి. తుదకు ఏదో పరిష్కారము చేయుదు మని ప్రభుత్వమువారు నచ్చచెప్పిరి కాని యింతవరకు ఆ విషయములలో మార్పులేమియు చేయలేదు. ఉస్మానియావిద్యాపీఠములో ఇస్లాంమతమునకై బి.ఏ., ఎం.ఏ. డిగ్రీలను ప్రత్యేకముగా ఏర్పాటుచేసినారు. దీనినే వారు **Faculty of Theology** అని యందురు. ఉస్మానియావిద్యాపీఠములో మతవిద్యకు ప్రాధాన్యత నిచ్చుట మంచిపరిణామమును కలిగించ దని తోచుచున్నది. హిందూముస్లిముల ఐకమత్యమునకు మారుగా వారిలో విభేదాలకు తావిచ్చును.

ఈపీఠములో ఇంకొక విశేష మేమనగా, విద్యార్థుల కేర్పాటు చేయు గ్రంథములలో ఇస్లాంమతమునకు విరుద్ధమగు సంశములేవియు లేవుకదా అని పరిశోధించుటకై ముస్లిముసభ్యులు కల ఒక వర్గము (బోర్డు) నియోగింపబడియున్నది. హిందూమత విరుద్ధముగా ఏమియు లేదుకదా అని పరిశోధించుట కేహిందూబోర్డును నిర్ణయింపబడలేదు.

మెకంజీ విధానము

ఆరుసంవత్సరముల క్రిందట హైద్రాబాదు రాష్ట్రవిద్యాపద్ధతిలో మార్పులు చేయుటకై డాక్టర్ మెకంజీ అను ఇంగ్లీషుపండితులు నియమింపబడిరి. వా రొక కమిటీని ఏర్పాటుచేసి హిందూముస్లిం ప్రజాప్రముఖుల అభిప్రాయములను, సాక్ష్యములను కైకొనిరి. ఆసందర్భములో వారు కొన్ని బహిరంగోపన్యాసము లిచ్చిరి. అందొక యుపన్యాసములో విద్యార్థులకు తమతమ మాతృభాషలో (వర్నాక్యులర్ లో) విద్య చెప్పించవలెనని వా రభిప్రాయ మిచ్చిరి.

ఈయభిప్రాయములను వినినవెంటనే హిందువులలో ఒక గొప్ప సంచలనము కలిగెను. మెకంజీదొరవారు చేయనున్న మార్పులో ఇదొక ముఖ్యమైన మార్పుగా ఉండుననియు, ఇకముందు హిందువులకును విద్యాలాభమును పొందుటకు మంచి అవకాశములు కలుగ నున్నవనియు, విద్యాసంబంధమున కల ఆటంకము లన్నియు తొలగిపోవు ననియు హిందువు లభిప్రాయపడిరి.

మెకంజీ కమిటీ విచారణ పూర్తియయ్యెను. ఆ నివేదిక పూర్తిగా ఆశాభంగమును కలిగించెను. జనుల మాతృభాషలకు పూర్వముండిన స్థితిలో మార్పేమియు కలుగకపోయెను. గతసంవత్సరము నుండియు మెకంజీ (స్కీమును) విధానమును రాష్ట్రములో ప్రవేశపెట్టుచున్నారు. పల్లెటూరిబళ్లు, పట్టణవాసముబళ్లు అను భేదము తప్ప మరే విశిష్టతయును ఇందు కానరాదు. ముల్కీభాషలలో ఉన్నతవిద్య చెప్పించుటకై ప్రత్యేకముగా బళ్ల నేర్పాటు చేయుటకు ప్రభుత్వకోశములో ద్రవ్యము లేదని, ఆవిధానమును నిరాకరించిరి. మెకంజీ విధానమును గురించి ప్రత్యేకముగా చర్చించవలసియుండును. అందుచేత ఇచ్చట సూచనమాత్రము చేయబడినది.

నిజాముకాలేజీ

హైద్రాబాదు నగరములో నిజాము కాలేజీ అనునది కలదు. అది ఉస్మానియా విద్యాపీఠము ఏర్పడిన కాలమునకన్న పూర్వము బహుకాలమునుండి పనిచేయుచున్నది. అది మద్రాసు విద్యాపీఠముతో సంబంధము కలిగి, అచ్చటి విద్యాపద్ధతి ననుసరించుచున్నది. దానిని తీసివేయవలె నని మెకంజీవిధానము ఏర్పడుకాలములో కొన్ని ఆలోచనలు జరిగెను. ఆసందర్భములో పెక్కుమంది దానిని తీసివేయకూడ దని అభిప్రాయ మిచ్చిరి. ఎట్లైతేనేమి అది తీసివేయబడలేదు. ఈ నిజాముకాలేజీ పరిస్థితులనుండి కొన్ని విశేషములు తెలుసుకొనవచ్చును. జనవరి ౧౯౫౧ లో దాని వార్షికోత్సవసందర్భములో ప్రిన్సిపాలుగారు కొన్ని అంకెలను వెలిబుచ్చిరి.

అందిపుడు మొత్తము ౩౮౦ మంది విద్యార్థులు ఉన్నారు. వారిలో హిందువులు ౨౦౩ మందియును, ముసల్మానులు ౧౩౭ మందియును, ఇతరులు ౪౦ మందియును ఉన్నారు. ఉస్మానియా విద్యాపీఠములోని కళాశాలలో ముసల్మానువిద్యార్థు లెక్కువగాను, హిందూవిద్యార్థులు తక్కువగాను ఉన్నారు. కాని నిజాము కాలేజీలో హిందూవిద్యార్థు లెక్కువగాను, ముసల్మాను విద్యార్థులు తక్కువగాను ఉన్నారు. ఇంకను ఏటేట సుమారు ౨౦౦ మందికి తావు లేదని నిరాకరించుచున్నారు. నిజాంకాలేజీలో ౩౦౦ మందికన్న ఎక్కువమందిని చేర్చుకొనరాదని విద్యాశాఖవారు శాసించియున్నారు. ఇంకొకవిశేష మేమన హిందూ క్రైస్తవ స్త్రీలే విశేషముగా నిజాము కాలేజీలో చదువుచున్నారు. స్త్రీలకై ప్రత్యేకముగా ఉస్మానియా విద్యాపీఠమువారు కళాశాలను స్థాపించినారు. అందు హిందూస్త్రీలు కానరారు. మెకంజీవిధానము ఏర్పాటైనతర్వాత ఇంగ్లీషులో ప్రధానముగా బోధించుచుండిన ఉన్నతపాఠశాలల సంఖ్యయు తగ్గించబడుచున్నది. అందుచేత రానురాను నిజాముకాలేజీకి విద్యార్థులు పోవుటయు తక్కువ కావచ్చును.

ముగింపు

ఈ చర్చయంతయు ఉస్మానియావిద్యాపీఠమును నిరసించుటకుగాని, లేక దాని ప్రతిష్ఠకు భంగము కలిగించుటకుగాని చేసినట్టిది కాదు. నిరసనము పొందిన ముల్కీభాషలకును స్థాన ముండవలెననియు, అట్లుండిననే విద్యావ్యాపకము కలిగి జనులు వృద్ధికి వత్తురనియు, ప్రాచీనములైన ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్ణాటక భాషలకును చరిత్ర, సంస్కృతి, విజ్ఞానములు కలవనియు, పైమూడింటికి విద్యావిధానములో స్థానము లేకుండిన వాటి మూలసంస్కృతికే ముప్పు

వాటిల్లుననియు ఎత్తిచూపించుటయే దీని ముఖ్యోద్దేశము. ఉర్దూను ప్రతిఘటించు హిందువులు నిజాంరాష్ట్రములో లేరు. తమ మాతృభాషలను ప్రేమించుట ఉర్దూవారికివలెనే ఇతర మూడుభాషల వారికిని సహజ మనుట గమనించవలసియుండును. మరి మాతృభాషలలో బాలబాలికలకు విద్యచెప్పించుట ప్రపంచమందంతటను ప్రకృతిసిద్ధమైన పద్ధతిగా ఉన్నది. ముస్లింవిద్యార్థికి ఉర్దూ ఒకటి మాత్రము నేర్చుకొనవలసియుండును. అది అతని మాతృభాషయే యగుటచేత కష్టరహితమైనది. హిందూవిద్యార్థికి తన మాతృభాషను నేర్చుకొనవలెను. తనకు మతవిద్య చెప్పించనందున సంస్కృతలిపిని, భాషను నేర్చుకొని మతవిద్యను తానే తనకు తోచినట్లు నేర్చుకొనవలెను. సర్కారీభాష కావున ఉర్దూ నేర్చుకొనవలెను. తన కిష్టమున్నను, లేకపోయినను సర్కారీబళ్లలో అదే చదువవలసి వచ్చును. అవే సర్కారీబళ్లలో ఇంగ్లీషుకూడా బోధించుచున్నారు. కావున అదియు నేర్చుకొనవలెను. లేతవయస్సులోనే ప్రాథమిక తరగతులనుండియే ఇన్నియిబ్బందులకులోనై అమాయకులైనట్టియు, అజ్ఞులైనట్టియు హిందూబాలబాలికలు పరభాషలలో ఏమి తెలివి సంపాదించగలరు? ఏమి అర్థము చేసుకొనగలరు? అందుచేత సహజముగా వారిలో విద్యావ్యాప్తి యేమాత్రమును అగుటలేదు.

పూర్వము మొగలాయీరాజు లెందరో ఈ దేశములో రాజ్యాలు చేసినారు. వారి కాలములో దేశభాషలకు పలుతావుల ప్రోత్సాహము కలిగెను. బెంగాలులో బెంగాలీ సాహిత్యమునకు బెంగాలు నవాబులు దోహదమిచ్చిరి. జాన్పూరునవాబులు అవధీ భాషను (అయోధ్యాభాషను) ప్రోత్సహించుటయే కాక మలిక్ మహమ్మద్ జయాసీ అనునతడు ఆ భాషలో మొదటి ప్రామాణిక కవి యని పేరుకొంచినాడు. క్రీ. శ. ౧౫-వ శతాబ్దములోని ఒక జాన్పూరు నవాబు మహాభారతమును, భాగవతమును సంస్కృతము నుండి బెంగాలీభాషలోనికి తర్జుమా చేయించి బెంగాలీభాషను పోషించెను.

బిజాపూరుసుల్తాను అయిన యూసఫ్ ఆదిల్షా తనకచ్చేరిలో అంతవర కుండిన ఫార్సీని తీసివేసి, తనరాజ్యములోని బహుళ జనులచే మాట్లాడబడు మరాటీభాషను తనకచ్చేరిభాషగా నిర్ణయించెను. గోల్కొండ కుతుబ్షాలు కొందరు తెనుగును బాగుగా ప్రోత్సహించిరి. వారును, వారి ముసల్మాను సేనానులును తెనుగుకవులను పోషించిరి. కొందరు కృతుల నందిరి. ఇబ్రహీంకుతుబ్షాకు అద్దంకి గంగాధరకవి తన తపతీసంవరణోపాఖ్యానమును అంకితమిచ్చెను. ఇబ్రహీంకుతుబ్షా స్వయముగా తెనుగు బాగా మాట్లాడి, తెనుగుకవితను స్వయముగా అర్థము చేసుకొను విజ్ఞానము కలవాడై యుండెను. అతడు తెనుగుకవిత్వముకూడ చేసె నందురు. వారిపద్యమొక్కటైనను ఇప్పుడు దొరకినచో అదెంతటి సాధారణపద్యమైనను, ఆంధ్రులు దాని కెంతటి అగ్రస్థాన మిత్తురో ఆ విషయము ఆంధ్రహృదయమునకే యెరుక. హైదరలీ సుల్తాను కన్నడములో బాగుగా మాట్లాడుచుండెను.

ఈ విధముగా పూర్వము ముస్లింసుల్తానులు దేశభాషలకు ప్రాముఖ్యత నిచ్చి ప్రజాప్రేమను చూరగొనిన నిదర్శనములు పరిశోధకులకు వెతికినకొలదియు దొరకగలవు.

మ. ఘ. వ. నిజాము ప్రభుత్వమువారును ప్రజానురంజకముగా పాలించు అభిమానము కలవా రనుటలో సందేహము లేదు. కాని ప్రభుత్వమునకు ఆలోచనలు చెప్పువారిలో భాషాపరివర్తన మవసరముగా ఉన్నట్లు తోచుచున్నది. హైద్రాబాదుప్రభుత్వమువారితో హిందువులు లార్డు ఇర్విన్ వైస్రాయిగారు చెప్పిన యీ వాక్యమునే మనవి చేసుకొనుచున్నారు:

"ఉస్మానియావిద్యాపీఠముపై ముసల్మానుప్రజల కెంతటి గాఢమగు అభిమానము కలదో, అంతటి అభిమానము హిందూప్రజలకును కలుగునట్లు చేయుటయే ఉత్తమరాజనీతియై యుండును.

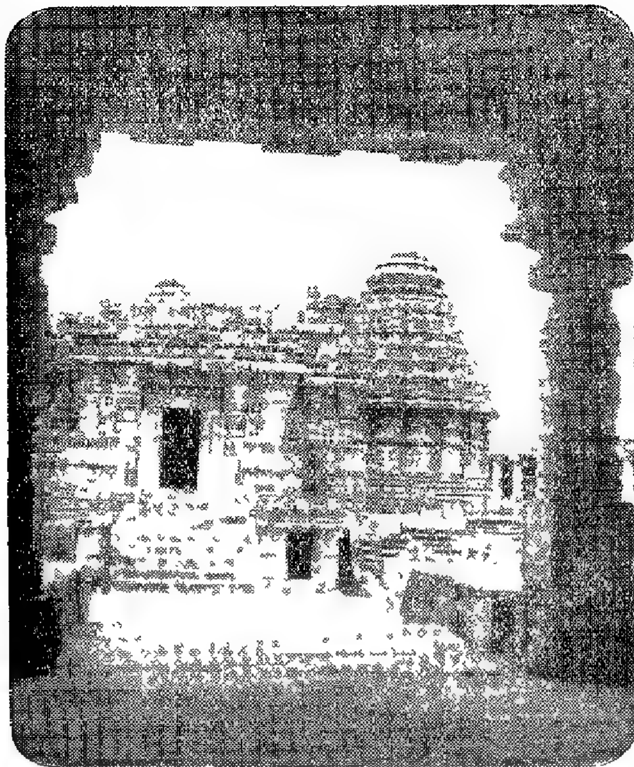
(It will be a task of mature statesmanship, so as to shape the policy of the Osmania University that it may have as strong an appeal to the Hindu as to the Mohammadan subjects of your state)"

రాజు

[మహారాష్ట్రయుగమునాటికి సంబంధించిన ఒక ప్రాచీనచిత్రము]

మైసూరు సమీపమున సోమనాథపుర దేవాలయము

కాకతీయులు - దక్షిణదేశ పాలకులు

శ్రీ డా. మారేమండ రామారావు

కాకతీయాంధ్రరాజవంశము క్రీ. శ. 10 - వ శతాబ్ది అంత్యభాగమున ప్రాముఖ్యము నంది 14-వ శతాబ్ది మొదటి పాదమువరకును నాంధ్రదేశమును పరిపాలించెను. ఈవంశపురాజు లనేకసమయములలో దక్షిణదేశపరిపాలకులగు చోళ, పాండ్యవంశీయులతో యుద్ధములు చేసినట్లు వారివారి శాసనములవలన తెలియనగుచున్నది. ఆంధ్రద్రవిడపాలకులఈసామ్రాజ్యవిస్తరణప్రయత్నములలో నెల్లూరుపాలకులగు తెలుగుచోడరాజులును ముఖ్యపాత్రను నిర్వహించిరి. ఈ కాకతీయరాజులకును, దక్షిణదేశపాలకులకును జరిగిన సంఘర్షణములను పరిశీలించుట ఈ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

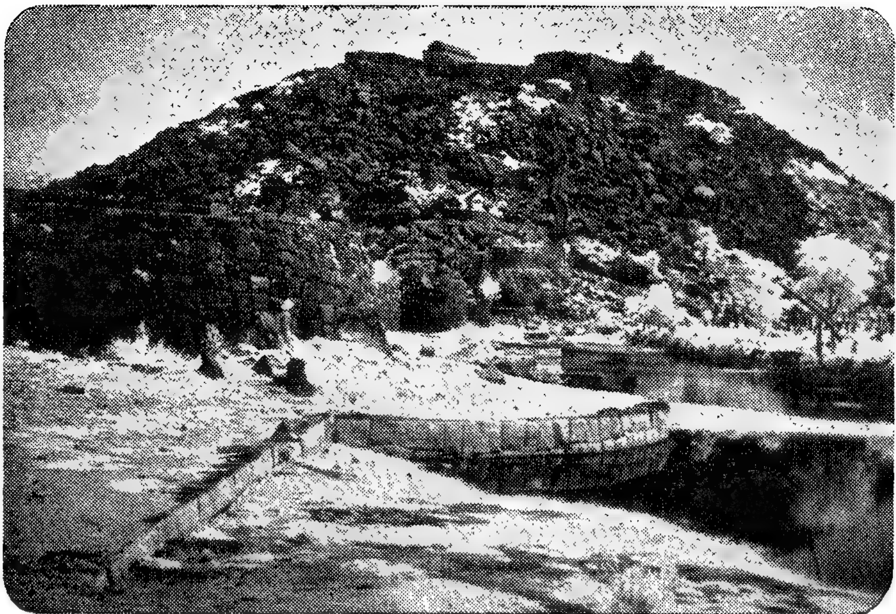
కాకతిరాజులలో మొదటివాడగు మొదటి బేతరాజు "చోళరాజుయొక్క సైన్య మను సముద్రమును మథించుటవలన సంపాదింపబడిన గొప్పఐశ్వర్యముగలవా" డని వర్ణింపబడియున్నాడు. (1) ఈరాజు వరంగల్లు జిల్లాలోని కొరవిప్రాంతమును పాలించుచుండిన ఒక చిన్న స్వతంత్రరాజు. ఇట్టి యితడు దక్షిణదేశమున కేగి చోళులతో పోరాడుట కవకాశము గన్పింపదు. అయినను ఈపోరాటముమాత్రము జరిగె ననియే చెప్పవచ్చును. క్రీ. శ. 1008 లో చోళరాజగు రాజేంద్రచోళుడు పశ్చిమచాళుక్యరాజ్యముపై దండెత్తి వచ్చి కొల్లిపాకవద్ద చాళుక్య సైన్యముల నోడించెనని యితరప్రమాణముల వలన తెలియుచున్నది. (2) ఈకొల్లిపాక బేతరాజుయొక్క రాజ్యమునకు బహుదగ్గరలో నున్నది. అందువలన నీత డీకొల్లిపాక యుద్ధమున పాల్గొనియుండునని యూహింపవచ్చును. బేతరాజు కుమారుడగు మొదటి ప్రోలరాజు సామంతు డొకడు కాంచీనగరమును ముట్టడించెననియు, చోళులను జయించెననియు రెండుశాసనములలో చెప్పబడియున్నది. (3) ఇతని సామంతుడగు రేచర్ల బమ్మసేనాని కాంచీనగరద్వారకవాటమును తీసికొనిపోయెనట. ఈ ప్రోలరాజు తన యేలికయగు చాళుక్యరాజుచే అనుమకొండ విషయమును బడసెను. దీనినిబట్టి చాళుక్య సామంతుడగు నీకాకతీయరాజు చాళుక్య చోళయుద్ధములలో పాల్గొనియుండునని యూహింపవచ్చును. క్రీ. శ. 1052 లో చోళులు చాళుక్య రాజ్యముపై దండెత్తి వచ్చిరి. ఆ సందర్భమున కొప్పం అను చోట జరగిన యుద్ధమునందు రాజాధిరాజ చోళుడు చంపబడెను. ఈ యుద్ధానంతరము స్వదేశమునకు పోవుచుండిన చోళసైన్యమును తరుముచుపోయి చాళుక్యసేనలు కాంచీనగరమును ముట్టడించెను. (4) కాకతి ప్రోలరాజును, బమ్మసేనానియు నీచాళుక్య సైన్యముతో పోయి కాంచీముట్టడిలో ప్రధానపాత్రను వహించి యుందురు. ఈ రాజు చక్రకూటవిషయమును నిర్వక్రమొనర్చెనట. క్రీ. శ. 1068 లో చోళరాజగు వీరరాజేంద్రుడు చక్రకూటమును ముట్టడించి చాళుక్యసేనలతో పోరెను. (5) బహుశః ప్రోలరాజీ చోళుల దాడిని ప్రతిఘటించి,

1. కాకతీయ సంచిక — అనుబంధము ' శాసనము నం. 1
2. *K. A. Nilakanta Sastry — The Colas I, p. 236*
3. *Hyd. Arch. Ser. No. 3. verse 11 and Tel. Ins. Kak. No. 11*
4. *Sewell-Hist. Ins. South India, p. 75*
5. *MER. 182 of 1915*

చక్రకూటవిషయమును తిరిగీ తన యేలిక యగు చాళుక్యరాజునకు వశపరచియుండును.

అటుపిమ్మట రెండవ బేతరాజును, రెండవ ప్రోలరాజును కాకతీయ సింహాసనము నధిష్ఠించిరి. ఇతడు ప్రోలరాజు పరిసర ప్రాంతముల నుండిన రాజులను జయించి, చాళుక్యులను ధిక్కరించి స్వతంత్రుడయ్యెను. పిమ్మట రుద్రదేవుడు నేటి నైజాంరాజ్యమునందలి యాంధ్రప్రాంతము నంతటిని జయించి కాకతీయరాజ్యమును విస్తరించెను. అంతియ గాక ఇతడు తూర్పుతీరమున వేంగీరాజ్యమున జేరియుండిన ద్రాక్షారామమును గూడ జయించెను. కాకతీయ రాజ్య మీవిధమున విస్తరించుచుండ దక్షిణదేశమున పెక్కు మార్పులు జరిగెను. చోళసింహాసనము ఖాళీయగుటచే వేంగీచాళుక్య రాజపుత్రుడగు రాజేంద్రుడు దౌహిత్రరీత్యా తనకు చెందు చోళ రాజ్యమున కధిపతియై కులోత్తుంగుడను పేరుతో ఆంధ్రద్రవిడ దేశములను క్రీ శ 1070 నుండి పరిపాలింప సాగెను. కొంతకాలమాంధ్రదేశము నాని పుత్రులు రాజప్రతినిధులుగ నేలి గాని మనుమతేరకు వెలనాటి రాజు లీస్థానమున నియమింపబడిరి. ఈ యదనున ప్రాగాంధ్రదేశమునందెన్నియో చిల్లర రాజవంశములు తలయెత్తినవి. దానికి ఫలితముగ నీ ప్రాంతమున వైషమ్యములును, సంఘర్షణములును ప్రబలసాగినవి. క్రీ. శ. 1199 లో గణపతిదేవుడు కాకతీయ రాజ్యమున కేలికయై బలహీనముగనున్న ప్రాక్తీరమును జయింపసాగెను. ఈ ప్రాంతము కులోత్తుంగుని సంతతివారగు చాళుక్యచోళుల దగుట వలన గణపతిదేవుని విజయములు అతనికిని దక్షిణదేశ పాలకులకును వైషమ్య మేర్పడుటకు మొదటికారణ మయ్యెను.

క్రీ. శ. 1178-1218 నడుమ రాజ్యమేలిన మూడవ కులోత్తుంగచోళుడు బలహీనుడుగ నుండుటవలన నతని సామంతు లెందరో అతని యధికారమును ధిక్కరించిరి. నెల్లూరి శాఖకు జెందిన తెలుగుచోళు లతని సామంతులుగ నెల్లూరు, కడప, చెంగల్పట్టు జిల్లాల

[కృష్ణగిరిదుర్గము - జింజి]

నేలుచుండిరి. (6) ఈ చోళరాజు యొక్క శాసనములను బట్టి యితడు వరుసగ, వేంగీదేశములను జయించెననియు కాంచీనగరమును మరల వశపరచుకొనెననియు దెలియుచున్నది (7) ఈ వృత్తాంతము క్రీ శ 1212 ప్రాంతమున జరిగెనని నాశాసనములే తెలుపుచున్నవి నెల్లూరి రాజపుత్రుడగు చోళతిక్క రాజు క్రీ శ. 1211 లో కంచిలో నొకశాసనమును వేయించుటనుబట్టి(8) చోళరాజీతనినుండియే ఆనగరమును వశపరచుకొనెనని తెలియనగుచున్నది. ప్రాగాంధ్రతీరమునందలి వెలనాటి లోనికి క్రీ శ. 1209 నాటికే కాకతీయ గణపతిదేవుడు తన రాజ్యమును విస్తరించి యుండుటచే (9) పై చోళుల వేంగీవిజయము జరిగియుండుట కవకాశములేదు. అంతియ కాక క్రీ. శ. 1213 నాటి యొకశాసనములో గణపతిదేవుని మంత్రియగు భీమనాయకుడు 'కంచీ చూరకార' యను బిరుదముతో పేర్కొనబడియున్నాడు. (10) మరియొక శాసనమున నెల్లూరిరాజగు చోళతిక్కరాజు కుమారుడు మనుమసిద్ధి గణపతిదేవునికి గోదావరీతీరమున జరిగిన యుద్ధములో సహాయము చేసెనని చెప్పబడియున్నది. (11) ఈయంశములను సమన్వయించి చూడగా గణపతిదేవుడు తాను తూర్పుతీరమునందలి చోళచాళుక్యభూముల నాక్రమించుచుండుటచే చోళులా ప్రాంతముపై దండెత్తివత్తురని యూహించి, అందులకు బ్రతిగ నెల్లూరి చోళులను మార్గముననే చోళుల నరికట్టుటకై నియోగించి, వారితో మైత్రి చేసికొనె

6. *Nilakantan — The Colas II, pt i, p 107*

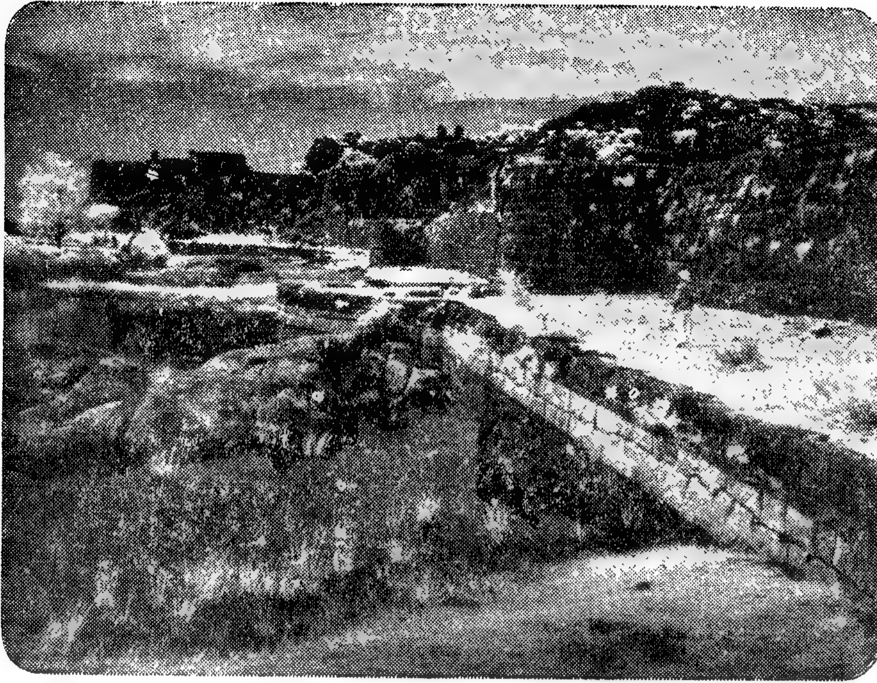
7. *Pudukotah Ins. 163 and 165*; *S. I. I.* III, *87*; *MER. 346 & 361 of 1919*

8. *Nel Dist Ins p 1254*

9. *MER. 803 of 1922*

10 *Ibid 47 of 1923-30*

11. *Ibid 580 of 1907*

[రాజగిరి దుర్గము - జింజి]

నవియు, క్రీ. శ. 1211 లో నితని సహాయమునసే యీ తెలుగుచోళులు కంచి నాక్రమించి రనియు నూహింపవచ్చును.

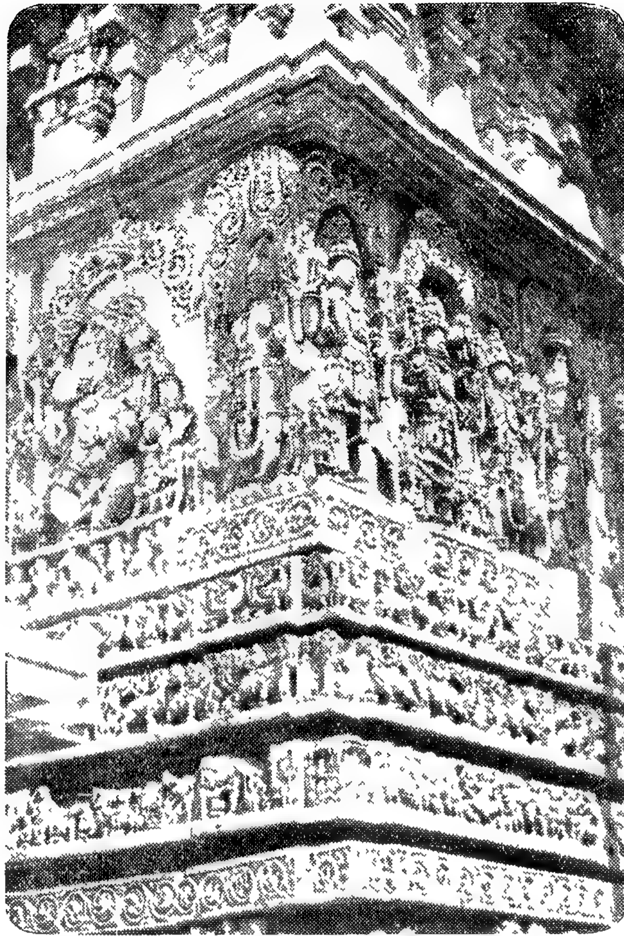
13-వ శతాబ్దిమధ్యభాగమున దక్షిణదేశపు రాజకీయపరిస్థితి క్లిష్టముగనుండెను. పాండ్యులును, కొప్పెరుంజింగడను పల్లవరాజును విజృంభించి తమయేలికయగు చోళరాజును ఓడించి, బందీకృతుని జేసిరి. హొయసలులు నీకలహములలో జేరి యొక్కొకసారి యొక్కొకరికి తోడ్పడుచుండిరి. క్రీ. శ. 1223 లో అధికారమునకు వచ్చిన తిక్కరాజు నీ యొడుదుడుకులలోనికి దుమికి, చోళరాజు పక్షమున కంచి నాక్రమించి యతని ప్రత్యర్థులతో బోరజొచ్చెను.(12) కడకీయుద్ధములలో పాండ్యులు జయమునందిరి.

చోళులను, హొయసలులను, కొప్పెరుంజింగని ఓడించినపిమ్మట నుత్తరమున ప్రబలుచుండిన తెలుగుచోళులపై సుందరపాండ్యుడు తనదృష్టిని మరల్చెను. ఇతని బహుశాసనములనుండి యితడు తనను చుట్టుముట్టిన తెలుగువారి నోడించెననియు, ముదుగూరువద్ద జరగిన యుద్ధములో వారిని దరిమివేసె ననియు, గణపతిని జయించి, కంచిని వశపరచుకొని, నెల్లూరులో వీరాభిషేక మొనర్చె ననియు గండగోపాలుని చంపె ననియు తెలియుచున్నది. (13) ఈయంశముల నీవిధమున సమన్వయింపవచ్చును. పాండ్యుల విజృంభణమును గాంచి భయపడి గండగోపాలబిరుదాంచితుడగు తిక్కరాజు కాకతీయుల సహాయముతో పాండ్యరాజ్యముపై దండెత్తిపోయియుండును. చిత్తూరుజిల్లాలోని ముదుగూరువద్ద నొకయుద్ధము జరిగె, అందు తిక్కరాజు సైన్యము లోడిపోయెను. అంతట వీరు కంచికి పారిపోయిరి. సుందరపాండ్యుడు వీరిని దరుముచువచ్చి, కంచిని ముట్టడించి, యందు తిక్కరాజును చంపెను. పిమ్మట నాంధ్రసైన్యములు నెల్లూరుకు బలాయనమయ్యెను. పాండ్యరాజిచటికి గూడ వచ్చి, మరియొకసారి యీ సైనికుల నోడించి, నెల్లూరుపురమున వీరాభిషేక మొనర్చెను. ఇతరశాసనములనుండి తిక్కరాజు క్రీ. శ 1249 లో మరణించె నని తెలియుచున్నది. అందువలన నీయుద్ధము లా సంవత్సరారంభమున జరగెనని యూహింపవచ్చును. ఈవార్తను విని కాకతీయగణపతిదేవుడు సామంతభోజుడను తనసేనాని నిందులకు ప్రతీకారము చేయుటకై దక్షిణమున కంపెను. ఈ కాకతీయ సేనాని మొదట నెల్లూరును వశపరచుకొని, యందు తిక్కరాజుకుమారుడగు మనుమసిద్ధిని ప్రతిష్ఠించి, యటుపిమ్మట కంచిని బట్టుకొని యందు గూడ తెలుగుచోడుల యధికారమును నెలకొల్పెను. ఇతడు క్రీ. శ. 1249-వ సంవత్సరమున కంచిని ప్రవేశించి, మరుసటిసంవత్సరము మధ్యభాగమున స్వస్థానమునకు మరలెను.(14)

అయినను కాంచీనగరము చిరకాలము వరకును అలజడులకు లోనయ్యెను. క్రీ. శ. 1253 లో కొప్పెరుంజింగడు మనుమసిద్ధిని బారదోలి యానగరము నాక్రమించెను.(15) అటుపిమ్మట పాండ్యులును, హొయసలులును దాని నాక్రమించిరి. మనుమసిద్ధి తన మిత్రులగు కాకతీయులసహాయముతో ద్రవిడ, కర్ణాటరాజులతోడను, విజయశాంబువరాయనితోడను పోరి, యటుపై కొప్పెరుంజింగని దరిమివేసి(16) క్రీ. శ. 1254 లో తిరిగి కంచిని వశపరచుకొనెను.

క్రీ. శ. 1260 ప్రాంతమున మరియొకసారి దక్షిణదేశమున సంక్షోభము గలిగెను. సుందరపాండ్యుడు హొయసలుల నణచి,

12. తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణము—అవతారిక, 33, 34 పద్యములు
13. *MER. 340, 354 and 361 of 1913*
14. Ind. Ant. *XV, p. 122 and MER. 2 of 1893*
15. *Sewell. HISI. p. 150*
16. తిక్కన నిర్వచనోత్తరరామాయణము—అవతారిక, 39-వ పద్యము.

[బేలూరు దేవాలయములోని హొయిసల శిల్పము]

కొప్పెరుంజింగని స్వస్థానమునుండి తరిమివేసెను. అంతట నీపల్లవరాజు కంచికి బారిపోయి యానగరము నాక్రమించెను. పాండ్యరాజాతని రాజ్యము నణజడిపరచి, తెలుగు చోడుల రాజ్యములో బ్రవేశించి నెల్లూరువరకును వచ్చి, యానగరమునం దభిషిక్తుడై, పిమ్మట స్వదేశమునకు మరలెను.(17) పోవునప్పు డీతడు క్రీ. శ. 1261 లో కంచిని ముట్టడించెను. దీనికి తాళజాలక కొప్పెరుంజింగడు ప్రాగాంధ్రతీరమును బట్టి ద్రాక్షారామము వరకును చొచ్చుకొని వచ్చెను. (18) మనుమసిద్ధిప్రశంస చెంగల్పట్టు జిల్లాలో క్రీ. శ. 1263 లోను, కంచిలో క్రీ.శ. 1265 లోను గన్పించుచుండుటచే (19) నీకాలమునం దాతడును పదచ్యుతుడై కాకతీయ సామ్రాజ్యమునం దెచ్చటనో తలదాచుకొని యుండెనని చెప్పవచ్చును. ఈ పాండ్యుల విజృంభణమునకు బ్రతికృతి చేయుట కాతనికి శక్తి లేకుండెను. అతని మిత్రుడగు కాకతీయ గణపతిదేవు డీసమయమున మిక్కిలి వృద్ధుడై యుండి, తనయనంతరము తన విశాలసామ్రాజ్యము సురక్షితముగ నుండుటకు వలయు నేర్పాట్లను జేయుచుండుటచే మనుమసిద్ధికి వెంటనే సహాయము చేయజాలకపోయెను. అయినను ద్రాక్షారామమువరకును వచ్చిన కొప్పెరుంజింగని మాత్ర మచటి కాకతీయ సామంతులు పరిభవించి, యతడు గణపతిదేవుని స్వామిత్వము నంగీకరించున ట్లొనర్చిరి.

క్రీ. శ. 1262 లో గణపతిదేవుడు మరణింప నతని కుమార్తెయగు రుద్రాంబ యాంధ్రదేశమున కేలిక యయ్యెను. ఈయవకాశము పురస్కరించుకొని శత్రురాజులును, సామంతులు నెందరో కల్లోలములను గలిగించిరి. కాకతీయసామ్రాజ్యపు దక్షిణపుటెల్ల నున్న త్రిపురాంతకముపై చోళరాజగు రాజేంద్రుడును, అప్పుడే పరాభూతుడై యాంధ్రదేశమునుండి యావలికివచ్చిన కొప్పెరుంజింగడును దండెత్తివచ్చిరి. రుద్రాంబిక సామంతు లీయిర్వురు శత్రువులను ఎదుర్కొనిరి. కాయస్థసామంతుడగు అంబదేవుడు కొప్పెరుంజింగని ఓడించి పారదోలెను. (20) వర్ధమానపురపాలకుడగు గోనగన్నయరెడ్డి చోళరాజును దరిమివేసెను. (21)

రుద్రాంబరాజ్యకాలమున దిరిగీ క్రీ. శ. 1285-90 నడుమ మరియొకసారి భయంకరము కల్లోలము జరగెను. ఈకాలమున విక్రమ పాండ్యుడును, సుందరపాండ్యుడును కాకతీయులకును, తెలుగు చోడులకును ప్రబల శత్రువులుగ నుండిరి. క్రీ. శ. 1288 లో సుందర పాండ్యుడు విజృంభించి, తెలుగు చోడరాజ్యము నాక్రమించి మనుమసిద్ధిని దరిమివేసెను. (22) అంతట రుద్రాంబ తనకాయస్థసామంతుల నింగులకు దగిన ప్రతీకారము చేయ నియోగించెను. త్రిపురాంతకు డనునతడు కంచిని జయించి, యటనుండి సముద్రము వరకును గల ప్రదేశము నాక్రమించెను. అతని సోదరుడగు అంబదేవుడు నెల్లూరిపై దండెత్తిపోయి, యానగరమును జయించి, అందు మనుమగండగోపాలబిరుదాంచితుడగు మనుమసిద్ధిని తిరిగి ప్రతిష్ఠించెను. ఈవిధమున పాండ్యులు గల్పించిన కల్లోలము లణగిపోయెను. ఇది క్రీ. శ. 1290 లో జరగియుండును.

క్రీ. శ. 1296 లో ప్రతాపరుద్రదేవుడు కాకతీయసామ్రాజ్యమున కేలిక యయ్యెను.

17. *Sewell-HISI. pp. 154-155.*

18. *S I.I. IV Nos. 1341*, 1342 *and* 1342 *B*

19. *MER. 230 of* 1922; *27, 35and 36 of* 1890 *and Nel. Dist. Ins. p. 442.*

20. *MER. 268 of* 1905. ఇతని "కాడవరాయనిస్తారక" అను బిరుదమును చూచునది.

21. కాకతీయ సంచికానుబంధములోని రాయమూరు శాసనమున బేర్కొనబడిన "చోళజగజాళవీర" అను నీ సామంతుని బిరుదమును చూచునది.

22. క్రీ. శ. 1288-90 నడుమ మనుమసిద్ధి శాసనములు దత్తమండలములలో గాని, కాంచీప్రాంతమునగాని గన్పించుట లేదు.

మరికొద్దికాలమునకే పాండ్యరాజవంశమునం దంతఃకలహములు బయల్వెడలెను. అందు మూలమున కాకతీయులకును, తెలుగుచోడులకును దక్షిణదిశనుండి యేయుపద్రవములును లేకుండెను. క్రీ. శ. 1311 లో ఢిల్లీసుల్తానగు అల్లా ఉద్దీనుఖిల్జీ సేనానియగు మాలిక్ కాఫరు దక్షిణదేశముపై దండెత్తి, దానిని సంక్షుభితమొనర్చెను. ఈ యదనును గ్రహించి కేరళదేశపురాజగు రవివర్మ పాండ్యదేశమును దోచి, కంచిని ముట్టడించి, తెలుగుచోళుల నటనుండి బారదోలి, యానగరము నాక్రమించెను.(23) ఇది క్రీ. శ. 1313 లో జరగెను. ఇంతలో పాండ్యరాజులు దమ కలహములను మానుకొని, కేరళదేశమును చీకాకుపరచుటచే, రవివర్మ కంచిని వదలి స్వదేశమునకు బోవలసివచ్చెను. పాండ్యులంతట నానగరము నాక్రమించిరి. ఈవార్త నాలకించి ప్రతాపరుద్రదేవు డొక ప్రబలమగు దండయాత్రను సాగించెను. నెల్లూరుప్రాంతమునం దతని ప్రతినిధిగ నుండిన ముప్పిడినాయకుడు కాంచీనగరముపై దండెత్తెను. (24) ఇంతలో నెల్లూరులో రంగడను తెలుగుచోడవంశజుడు హొయసలులయొక్కయు, మరికొందరు పరిసరపాలకులయొక్కయు తోడ్పాటుతో నొక తిరుగుబాటును బయల్వెడలించెను. అంతట ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి పెద్దరుద్రుడు, (25) ప్రోలయవేమన, దేవరినాయనింగారు, ఎఱ్ఱదాబానాయడు (26)అను సేనానుల నిచటికి బంపి, ఇందులూరి అన్నయదేవ రుద్రదేవులతో దాను దక్షిణదిశ కరిగెను. పెద్దరుద్రుడు మున్నుగువారు హొయసలులను జయించి, నెల్లూరును వశపరచుకొని మనుమగండగోపాలుని అందు ప్రతిష్ఠించిరి. ఇంతలో నెల్లూరుజిల్లాలోని జింజికోటనుండి కొందరు సామంతులు పాండ్యులకు సహాయమును బంపుచుండిరని తెలియవచ్చుటవలన నీకాకతీయసేనానులు జింజిని ముట్టడించిరి. ఇచట ప్రోలయవేమన బహుపరాక్రమమును జూపి యాసహాయము పాండ్యులకు జేరకుండగ నడ్డగించెను (27) అచ్చట ముప్పిడినాయకుడు కాంచిని ముట్టడించెను. చక్రవర్తియు ద్వరలో నచటికి జేరెను. ఈముట్టడిలో ఇందులూరి అన్నయదేవుడును, రుద్రదేవుడును పాండ్యసైన్యములను చిందరవందరగావించిరి. (28) అందువలన పాండ్యులు నగరమును వీడి పారిపోయిరి. దేవరినాయనింగారను సేనాని (29) దారిలో వీరి నడ్డగించి విక్రమపాండ్యుని, వీరపాండ్యునిగూడ మరియొకసారి యోడించెను. వీరశిఖామణులగు సేనానులతో గూడి చక్రవర్తి జయజయధ్వానములతో కాంచీనగరమును బ్రవేశించెను. ఈ వృత్తాంతము క్రీ. శ. 1318 లో జరగెను.

పైవృత్తాంతములు జరగిన కొలదికాలమునకే మహమ్మదీయులు కాకతీయసామ్రాజ్యముపై దండెత్తివచ్చిరి. ఆంధ్రుల శక్తియంతయు వారి నెదుర్కొనుటకే కేంద్రీకరింపబడెను. ఈమహాసామ్రాజ్యము క్రీ. శ. 1328 లో నస్తమించెను. మరికొన్నియేండ్లకే మిగిలిన హిందూరాజ్యములును దురుష్కాక్రాంతము లయ్యెను.

ఇంతవరకును చర్చింపబడిన విషయముల నుండి గణపతిదేవుని కాలమునుండియు కాకతీయరాజులు తమకును, దక్షిణదేశపాలకులకును నడుమ తెలుగుచోడుల నొక యడ్డుగ నెలకొల్పి, చోళపాండ్యులవలన నుపద్రవములు గలిగినపుడెల్ల దాము వారికి దోడ్పడుచు, అవసరమగునపుడు దక్షిణదేశముపై దండెత్తుచు, కాంచీనగరమును వశము దప్పకుండునట్లు రక్షించుచుండిరని స్పష్టమగుచున్నది. ఈనూతనాంశము కాకతీయుల చరిత్రమునకు మిక్కిలి ముఖ్యమైనది.

23. *MER.* 34 *of* 1890.

24. *Ep Ind VII*, *pp.* 128-32.

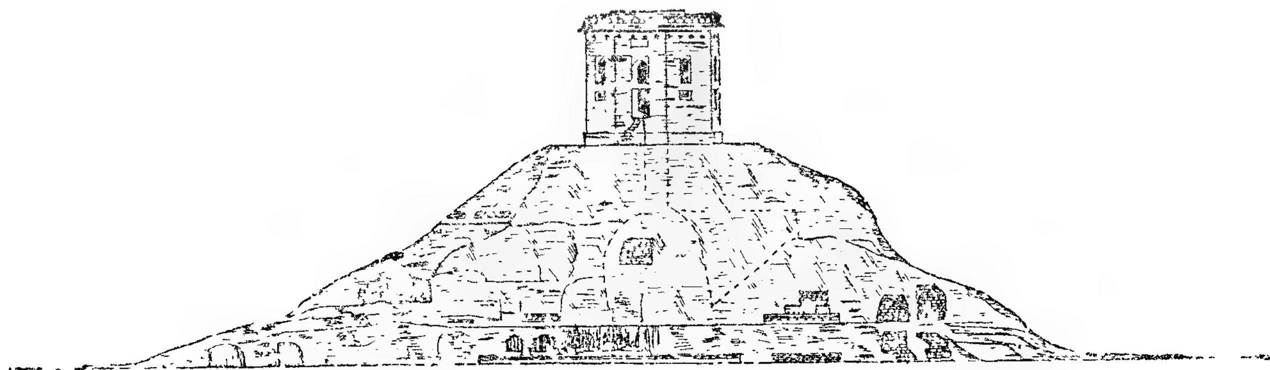
25 *Jour. Or. Res. XII*, *pp.* 213-16.

26 *Mack Mss* 15-4-40 *p.* 37.

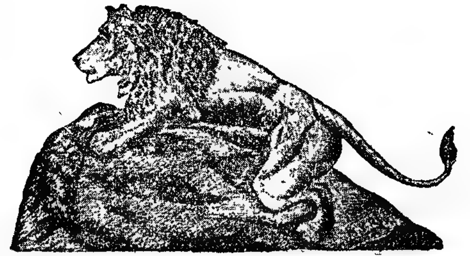
27. "చెంజిమలచూఱకారా" అను నితని బిరుదమును చూచునది.

28. కాకతీయ సంచికానుబంధములోని శివయోగసారావతారిక యందలి 44, 45 పద్యములను చూచునది.

29. *S. I. I. IV. No. 432.*

‘రాచవారు’

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రి

ప్రాచీనకావ్యములలోని జాతీయము లనేకము లిటీవలి పరిష్కర్తలయొక్కయు, వ్యాఖ్యాతలయొక్కయు, అవిమృశ్యకారితవలన రూపములు మాఱి, అర్థములు చెడి ఛిన్నభిన్న మయినవి. అట్టివానిలో ‘రాచవారు’ అనునది యొకటి.

ఈ జాతీయమును నిఘంటుకర్తలును గ్రహించలేదు. బ్రౌను పండితుడు “ రాచ=of or belonging to the caste of రాచవారు (Rachawaru); **High landers,** క్షత్రియులు” అన్నాడు. బ. సీతారామాచార్యులవారు శ. ర. లో “రాచవాఁడు = క్షత్రియుఁడు” అని యేకవచనముగా చెప్పినారు. ఏకవచనముగా చెప్పినను బహువచనముగా చెప్పినను మొత్తముమీద ఆ యిరువురును విశేషార్థము గల ‘రాచవారి’ ని గుర్తింపలేదని సారాంశము.

శ. ర. కర్త “రాచవాఁడు = క్షత్రియుఁడు” అని ప్రత్యేకముగా పఠించుటయు ననవసరమే. “ముత్తరాచ = ఒక శూద్ర జాతి (ముత్తరాచవాఁడు; ముత్తరాచది.)” అన్నట్లుగానే “రాచ= క్షత్రియకులము (రాచవాఁడు, రాచది)” అనియుండిన చాలును. కాని “రాచ = క్షత్రియకులము” అన్న సంగతి ఆచార్యులవారికి తెలిసినట్లు లేదు. అందువల్లనే “ రాచ=రాజసంబంధి (రాచవాఁడు, రాచది)” అన్నారు. పొరపాటు. రాజసంబంధిజను లందఱును ‘రాచవారు’ కారు. రాజుగారి భటుడు ‘రాచవా’ డగునా? రాజుగారి దాసి ‘రాచది’ యగునా? రాచవాడు, రాచది అను పదములు క్షత్రియుడు, క్షత్రియస్త్రీ అను నర్థమునుమాత్రమే యిచ్చును. (“రాచవాఁ డనఁగను రాజన క్షత్రియుఁ డొప్పు.” ఆం. భా. **2-182**; “క్షత్రియాణి చను రాచది యనంగ” ఆం. భా. **2-108.**) ‘రాచవాడు’, ‘రాచది’ అను నుడులలోని ‘రాచ’ కుల వాచకముగాని ‘సంబంధి’ వాచకము కాదు. ‘రాచ’ క్షత్రియకులము కాని యెడల ‘రాచవాడు’ క్షత్రియు డగుట యెట్లు? ఆం. భా. (2-170) లో “ పరఁగుఁ జతుర్వర్ణి బాఁపన రాచ కోమటి రెడ్డి నాఁగను ” అని చెప్పబడియేయున్నది.

ఇంతకును, మనకు ప్రకృతమును జాతీయమును నైన ‘రాచవారు’ అను నుడిలోని ‘రాచ’ కులవాచకమూ కాదు; ‘వారు’ బహువచనమున వచ్చినదియును కాదు. ఇది యొక వింతశబ్దము. ‘అయ్యవారు’ అను శబ్దమువంటిది. ‘అయ్యవా’ రనగా ఉపాధ్యాయుడు. (ఈయర్థము శ. ర. లో లేదు. “ అయ్యవారు = పూజ్యుఁ డగు బ్రాహ్మణుఁడు” అని మాత్రమే యున్నది.) బ్రౌను “అయ్యవారు- **A bramin; a teacher** - బ్రాహ్మణుడు; ఉపాధ్యాయుడు” అని రెండర్థములును చెప్పినాడు. “అయ్యవారు=ఉపాధ్యాయుడు” అనుటకు కవుల ప్రయోగములు నున్నవి.

> “ అయ్యవారికి జాలు ఐదు వరహాలు
> పిల్లవాండ్లకు జాలు పప్పు బెల్లాలు ”
>
> — దసరాపద్యములు.

> “ నన్ను బింగిలు పెట్టించునాఁడె యయ్య
> వారు నిద్రింపఁగాఁ జూచి చేరి యచటఁ
> జింత్రవే లొక్కమ్మ వంచుక సిగను గట్టి
> విడిచి యుబికితి నయగారు మిడికి కూయ ”
>
> —హంస. 3. 144.

‘అయ్యవారు’ అను పదమునకు ఉపాధ్యాయు డనునర్థ మెట్లు రూఢమో, అట్లే ‘రాచవారు’ అను పదమునకు ‘దొర’ అను నర్థము రూఢము. ఉపాధ్యాయు డేజాతివాడైనను ‘అయ్యవారు’ అనబడునట్లే ‘దొరతనము’ గలవా డేజాతివాడైనను ‘రాచవారు’ అనియే యనబడును.

అయ్యవారు, రాచవారులలోని ‘వారు’ అర్థ విశేషమున వచ్చినదిగాని బహువచనమున వచ్చినది కాదు. (“ అర్థ విశేషంబునం దేకత్వంబునను గొన్ని శబ్దంబులకు మీఁద ‘వారు’ చూపట్టెడు.” ప్రౌఢ. శబ్ద. 42.) కావున ఆ పదములకు బహువచనార్థము చెప్పుటగాని, ‘అయ్యవాడు’, ‘రాచవాడు’ అని యేకవచన రూపములు కల్పించుటగాని కూడదు.

ఒక్క యుదాహరణము—

"చొచ్చినచోన చొచ్చి తెగఁ
జూచెద నంచుఁ గడంగుచుండు, న
స్మేచ్ఛుఁడు బాహుగర్వమున
నీచు సుయోధనుఁ డట్టివానితోఁ
బొచ్చెము లేక కూడి మనఁ
బోవక పోవఁగరాదు నాకు, వి
వ్వచ్చుఁడు రాచవారుఁ గురు
వంశము చేటున కోపకుండుటన్."

—భార. ఉద్యో. 3-43.

ఇక్కడ ‘ రాచవా ’ రనగా ‘ క్షత్రియులు ’ కారు; ప్రభువ(యిన ధర్మజుడ) ని యర్థము. మూల మిట్లున్నది :

"అహ మేతే ద్బ్రవీ మ్యేవం రాజాచైవ ప్రశంసతి,
అర్జునో నైవ యుద్ధార్థీ భూయసీహి దయార్జునే"

"నే నిట్లు శాంతిని కోరుచున్నవాఁడను. ధర్మాత్ముఁడును శాంతినే ప్రశంసించుచున్నాఁడు. అర్జునుండును యుద్ధము నాశంసింపలేదు. అర్జునుండు మిక్కిలి దయార్ద్రహృదయుండు గదా "

— కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రిగారి తెనుగు

పై శ్లోకములోని ‘ రాజా ’ అనుపదమునకే తిక్కన ‘ రాచవారు ’ అను జాతీయమును వాడినాడు. ఆ రహస్యము నెరిగిన ‘ ఆమ్నాయకలానిధి ’ వ్యాఖ్యాతలు శ్రీమాన్ నేలటూరి పార్థసారథి అయ్యంగారు " రాచవారు = ప్రభుఁడు, ధర్మరాజు " అనియే టీక వ్రాసినారు.

‘ రాచవారి ’ తత్త్వమును గమనింపని పెద్దలు కొందరు చేసిన సవరణలను, వ్రాసిన టీకలను ఇందు చూపుచున్నాను.

1. ‘ రావుతు రాచవారు ’

భీమేశ్వరపురాణము—

"ఏనిక మోముతా ల్పెలుక
నెక్కుడు రావుతురాచవారు, సే
నాని యనంగు పెద్దన " (1-2)

ఇది వ్రాతప్రతుల పాఠము. "ఏనిక ... నెక్కిన రావుతు రాజు సౌర సేనాని" అని ముద్రితప్రతిపాఠము.

‘ రావుతురాచవారు ’ అను వ్రాతప్రతిపాఠము తప్పనియు, ఆ తప్పును " రావుతురాజు సౌర సేనాని " అని సవరించుటకు మేము పడరానిపాట్లు పడితి మనియు సంస్కర్తలు పీఠికలో వ్రాసియున్నారు.

" పార్వతీనందన స్కంద స్సేనానీ రగ్నిభూ ర్గుహః " అని నిఘంటువున ‘ సేనానీ ’ శబ్దము కుమారస్వామికి రూఢముగా చెప్పబడియుండగా ‘ సౌరసేనాని ’ యనవలసిన యక్కరయేమో. ‘ రాచవారు ’ అను పాఠమున తప్పేమో, ‘ రావుతురాజు ’ అను పాఠమున కాకరమేమో వారు తెలుపలేదు.

ఏమయినను వ్రాతప్రతిపాఠమును రూపు మాపక పీఠికలో చూపి - చెప్పినందుకు మన మా సంస్కర్తలయెడ కృతజ్ఞులమై యుండవలెను.

2. ‘ బిరుదాంకుఁడగు రాచవారు ’

శృంగార నైషధము—

" పేమణి హనుమంత బిరుదాంకుఁడగు రాచ
వారికి నెయ్యంపు వరసుతుండు "

(1-32)

ఇది పూర్వముద్రణపాఠము. " బిరుదాంకుఁగు రాచవారు " అనుటలో భిన్నవచనతాదోష మున్నదని కాబోలు కీ. శే. వేదము వెంకటరాయశాస్త్రిగారు " బిరుదాంకులగు రాచవారికి " అని దిద్ది ముద్రించినారు. (కాని దిద్దినట్లు వారు చెప్పలేదు.) ఇక వారి సర్వంకషావ్యాఖ్య యిట్లున్నది:

" పేమ ... కులు = పేమణి హనుమంతయని బిరుదు (అంకము =) సుర్తు కలవారు (పేమణి యనఁగా సన్నెకల్లు, హనుమంతుఁడు సన్నెకంటిమీఁద పచ్చడి నూఱిన నెల్లు నూఱునో, శత్రువులను అట్లు నూఱెడువాఁడు అని బిరుదార్థముగా నుండనోపు). నెయ్యంపు = గారాబంపు, వరసుతుండు = వరముచేఁ గలిగిన కుమారుఁడు "

‘ పేమణి హనుమంత ’ బిరుదుకు వారు వ్రాసిన యర్థము చాలా విచిత్రముగా నున్నది. హనుమంతుడు సన్నెకంటిమీద పచ్చడినూరుటలో ప్రౌఢపండితుడన్న అపూర్వ విషయమును నా శేశాస్త్రము నుండి గ్రహించినారో! ‘ హనుమంత ’ మంత్రియును శత్రువులను ‘ నూఱెడువాఁ ’ డట ! శత్రువులను నురుమాడుట కలదుగాని అది యొకపనిగా నూఱుటయును కలదా !!! ‘ నూఱుట ’ యనగా నురుమాడుటయనియే భావము కావచ్చును. ‘ పేమణిహనుమంత ’ బిరుదుకు ‘ సన్నెకంటిమీద పచ్చడి నూఱెడి హనుమంతు ’ డన్న యర్థ మున్నదో, లేదో నే నెరుగనుగాని, ఆ బిరుదు మాత్రము విశ్వబ్రాహ్మణులకు పరిపాటిగా నున్నది.

"శివపూజనిస్తార సింధుగంభీర
శివకటాక్షముచేత సిరి గాంచి తౌర
పేమణీహనుమంతబిరుదవిఖ్యాత"

ఇది దసరాపద్యములలో విశ్వబ్రాహ్మణులను గూర్చినది.

"దానప్రతిగ్రహాధీనబిరుదు మీది
పేమణీహనుమంతబిరుదు నాది
... ...

రూఢికెక్కిన కందుకూర్ రుద్రకవిని"

—చాటుపద్య మణిమంజరి (పుట 26)

ఇంతవఱకు ఆ శాస్త్రిగారి సర్వంకషావ్యాఖ్యవలన 'హనుమంతుడు పచ్చడినూఱుటలో పండితు' డన్న వింతవిషయమే గాని 'రాచవారి' వృత్తాంత మేమియు తెలియరాలేదు.

శ. ర. ననుబట్టి రాచవారు=క్షత్రియులు బహువచనము కావున 'బిరుదాంకుఁడను' అని విశేషణ మేకవచనమున నుండుట తప్పే. కాని పద్యమున వర్ణింపఁబడుచున్నవారు మంత్రులు - నియోగి బ్రాహ్మణులుగదా? మరి యట్టిచోట క్షత్రియుల ప్రస్తావ మెందుకు? అది యట్లుండగా, మంత్రి-అల్లాడరాజు, పేషణిహనుమంత బిరుదము గల రాచవారికి = (పలువురు) క్షత్రియులకు, 'వరసుతుండు' అని శ్రీనాథమహాకవి కవిత్వము చెప్పియుండునా? ఎక్కడిమాట? 'బిరుదాంకులు' అని దిద్దుట పొరపాటు. 'రాచవారు' బహువచనమనుకొనుట ఆపొరపాటుకు మూలము.

"వరసుతుండు=వరముచేఁ గలిగిన కుమారుఁడు" అనుటకంటె "ఉత్తముఁడైన కుమారుఁడు" అనుట యుచితతరమని నా యభిప్రాయము.

3. 'వలరాచ రాచవాఁడు'

1831 సం.లో జూలూరు అప్పయ్యశాస్త్రిగారి టీకతో ముద్రితమయిన మనుచరిత్రలో (2-8),—

"వలరాచరాచవాఁ డలికాక్షు కనువెచ్చ
గరగిన యలకనికరపుచోటు"

అనుపాఠమును, "వలరాచరాచవాడు = మన్మథుడనే రాజకుమారుడు" అనుటీకయు నున్నవి.

బ్రౌణ్యమున 'వలరాచకుమారుడు' అను పదము క్రింద "వలరాచరాచవాడు–The god of love, మన్మథుడు- వలరాచరాచవాడలికాక్షుకనువెచ్చ గరగిన (స్వా. 2-8)" అనియే యుదాహృతమై యున్నది. ఇక నిటీవల ముద్రితములైన (వావిళ్ల-ఆనంద) ప్రతులు జూలూరువారి ప్రతికి'కాపీ'లే కావున వానిలో 'రాచవాడు' అను పాఠ ముండుట సహజమేకదా! కాకపోతే జూలూరువారు 'వాడు' అని నిర్బిందుకముగా ముద్రించితే తక్కినవారు 'వాఁడు' అని సబిందువుగా ముద్రించినారు. అంతేకాక ఇంకొక విశేషముగూడా కనబడుచున్నది. జూలూరువారి టీక సరియైనది కాదనికాబోలు, "వలరాచరాచవాఁడు=మన్మథుఁడను క్షత్రియుఁడు" అని యర్థమును సవరించినారు. ఈసవరణ సరియైనదికాదు. మన్మథుడు క్షత్రియకులమువాడుకాడు. ఒకవేళ అయినను, 'రాచవాఁడు' అనుట యనుచితము. "రాచవాడు, రాచది- బాపనవాడు, బాపనది" అను వ్యవహారము నిందయందు నీచార్థము నవేగాని పూజ్యార్థమున పుట్టదు.

"ఆడఁడు తన్నుదూషణము లాశ్రమవాసులఁగాని, నైరులం
గూడఁడు కందమూలములు గూడుగఁదించు సమాధినిష్ఠుఁడై
వీడఁడు లోని చూడ్కులను విష్ణునిఁదక్క పరప్రపంచమును
జూడఁడు మద్గురుండు ఫణిఁ జుట్టఁగ నేటికి రాచవానికిన్."

— భాగ. 1-467

ఈపద్యము శమీకపుత్రుడగు శృంగి పరీక్షితుని శపించు ఘట్టములోనిది.

* "ఓరోరి రాచవాఁడా
రారా నావెంటఁ దిరుగరా గోసఁగివై
పోరాడి మాడ లిచ్చెదఁ
గోరా నీయప్పుఁ దీర్చుకోరా పెంచన్"

—హరిశ్చ. 4 ఆ.

కాటికాపరియైన చండాలుడు హరిశ్చంద్ర చక్రవర్తిని 'ఓరిరాచవాడా' అని సంబోధించుట నిరాదృతిచేతగాని పూజ్యభావముచేత గాదు. అయ్యంగారిని 'అయ్యంగాఁడు' అనుటయు, అయ్యగారిని 'అయ్యగాఁడు' అనుటయు, 'రాచ' వారిని 'రాచవాఁడు' అనుటయు నిందయందేగాని పూజ్యతయందెన్నటికిని తగదు. వేమనయోగి 'అయ్యగార్ల' ను 'అయ్యగాండ్లు' అన్న విధము చూడండి.

"ఆఁడువారిఁ గన్న నర్థంబుఁ బొడగన్న
సారమైన రుచుల చవులు గన్న
నయ్యగాండ్లకైన నాశలుపుట్టవా? విశ్వ...వేమ."

'అయ్యగాండ్లకైనన్' అనగా 'అయ్యగార్ల' మని పెద్ద పెద్ద పేరులతో విహరించు వేదాంతులకైనను అని నిరసనము.

'అయగాండ్లు' అనుపదమును 'పరమయోగి విలాస' కర్త వినియోగించిన విధము మిగుల చమత్కారముగా నున్నది.

"ఏపాటి పసిఁడిగిన్నియ
కో పాపం బని యొకింత కొంకక యెంతే
నీపెదపెద యయగాండ్రను
బాపురె యిటువంటిపాట్లఁ బఱచెద రనిన్"

(3-284)

పసిఁడిగిన్నె కాజేసినందుకు 'అయగాండ్రు' అని నిరసనము. "ఏమయినను - పెద్దముండాకొడుకులు. అట్టివాండ్ల నిట్టిపాట్లఁ బఱచుట పాపము" అని కనికరము.

---

*ఈ పద్యము 'శంకరకవి హరిశ్చంద్ర' లోనిదిగా శ. ర. లో 'గోసఁగి' క్రింద ఉదాహృతమై యున్నది. కాని వావిళ్లవారి (1910) ప్రతిలో లేదు.

ఏతావతా తేలిన సారమేమి? అయ్యంగాడు, అయ్యగాడు, రాచవాడు అనుపదములు పూజ్యార్థకములు కావు 'రాచవారు' అను జాతీయములోని 'రాచ' కులమును తెలుపునది కాదు 'వారు' బహువచనమున వచ్చినది కాదు కావున 'వలరాచరాచవారు' అను పాఠమును 'వలరాచరాచవాఁడు' అని దిద్దుట పొరపాటు 'రాచవారు' ఏకవచనమే కావున 'రాచవాడు' అను రూపము ఏకవచనమున పుట్టదు 'వలరాచరాచవాడు' అనగా 'వలరాజు అను దొర (ప్రభువు)' అని యర్థము ఆతడు గొప్పదొర గావుననే ఆతడు 'కరఁగనచోటు' ప్రశంసార్హమయినది వలరాజును 'క్షత్రియుడు'గా చెప్పుటయే పొరపాటు పైపెచ్చు 'రాచవాడు' అని నీచముగా నిర్దేశించుట మరియును తప్పు

విద్యార్థులు కొందరు ఈ మనుచరిత్ర పద్యమును 'వలరాచరచవాఁడు' అను నసాధు పాఠముతోనే చదువుచుండగా నే నొకటిరెండుచోట్ల వినియున్నాను

విద్యార్థులమాట కేమిగాని, సూర్యారాయ నిఘంటువున గూడా 'రాచవాఁడు' అను పాఠముతోనే యీ పద్యము ('కరఁగు' అను పదముక్రింద) ఉదాహృతమై యున్నది ఈ 'రాచవారి' తత్త్వము నెరిగిన పెద్దలు దిద్దిన గ్రంథములలోను, సంస్కర్తలచేయి సోకని తావులలోను 'రాచవారు' సురక్షితముగానే యున్నారు

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు పరిష్కరించిన ఉత్తర హరివంశములో

> " ఒక చపలాక్షి లేఁజిగురు
> టూయెలఁ గోయిల రాచవారి, ని
> క్కకు నెలయింప "
>
> (5–54)

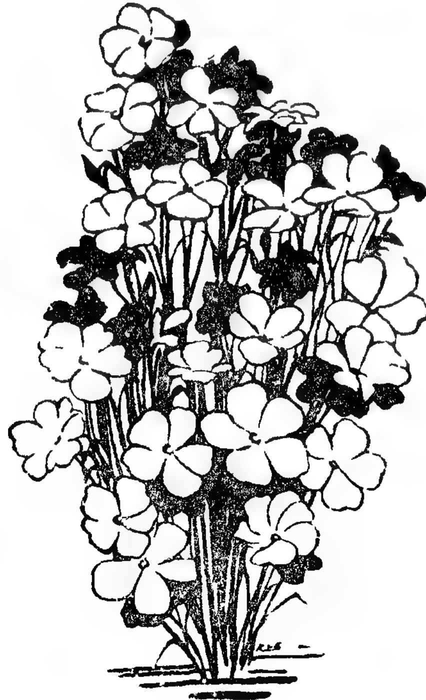
శృంగార నైషధములో శ్రీ శాస్త్రిలవారు దిద్దని చోట

> వ " వలరాచరాచవారికి వనదేవత లొనర్చు నీరాజన
> దీపాంకురంబులుంబోని సంపెఁగలును " (1–97)

" వలరాచరాచవారికి=మదనుఁడను రాజునకు " అని వారిదే టీక (అక్కడ దిద్దిన శాస్త్రిగా రిక్కడ దిద్దక వదలుటకు కారణమేమో?)

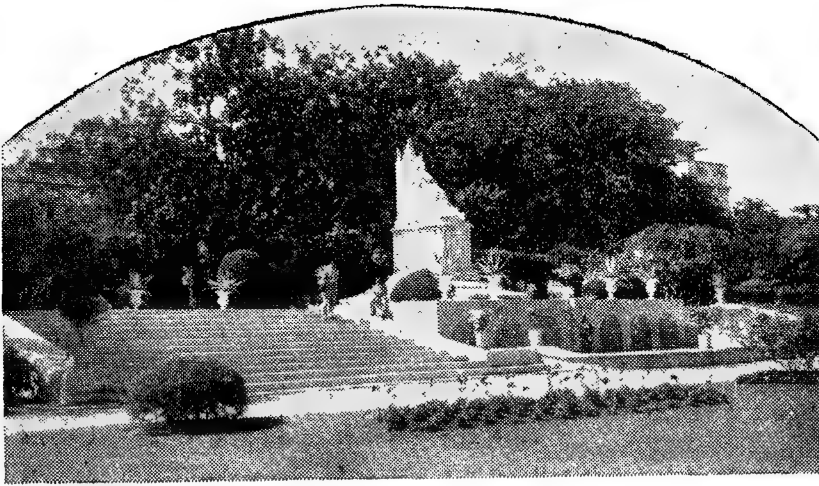
భీమేశ్వర పురాణములో సంస్కర్తల కలముసోకని చోట—

> " వడకుగుబ్బలిరాచవారి కూరిమికన్య
> భీమయ్య శుద్ధాంతభామఁ గొలిచి "
>
> (3–97)

సింహళదేశమును పరిపాలించిన ఆంధ్రులఅడుగుజాడల్లో

● శ్రీ రంగారావు

విక్టోరియాపార్కు, కొలంబో

12, 13-వ శతాబ్దములలో సింహళమునకు పోలన్నరువా ముఖ్యపట్టణముగా నుండినప్పుడు అక్కడి రాజులు కళింగ సంతతికి చెందినవారని చెప్పుకొనుచుండెడివారు. అందుకు నిదర్శనముగా శిలాశాసనములలోను, గ్రంథములలోను ఈవిషయము చెప్పబడియున్నది.

సింహళమును పాలించిన రాజులలో మొదటివాడు శ్రీ విజయ. 'మహావంశ' లో విజయుడు కళింగదేశమునకు చెందినవాడని ఒకచోటను, వంగదేశీయు డని మరొకచోటను చెప్పబడియున్నది. ఆ 'మహావంశ' గ్రంథమునే ఇంకను పరిశీలించినయెడల అతడు వంగదేశీయుడు కాడనియు, కళింగుడే యనియు తెలియవచ్చును. బుద్ధుని పంటిచిహ్నము నాల్గవశతాబ్దములో కళింగదేశములోని దంతపురమునుండి సింహళమునకు గొంపోబడెనట. 7-వ శతాబ్దములో ఒక కళింగచక్రవర్తి శత్రువులచే అపజయమొంది సింహళములోని బౌద్ధవిహారములో దాసకొనెనట.

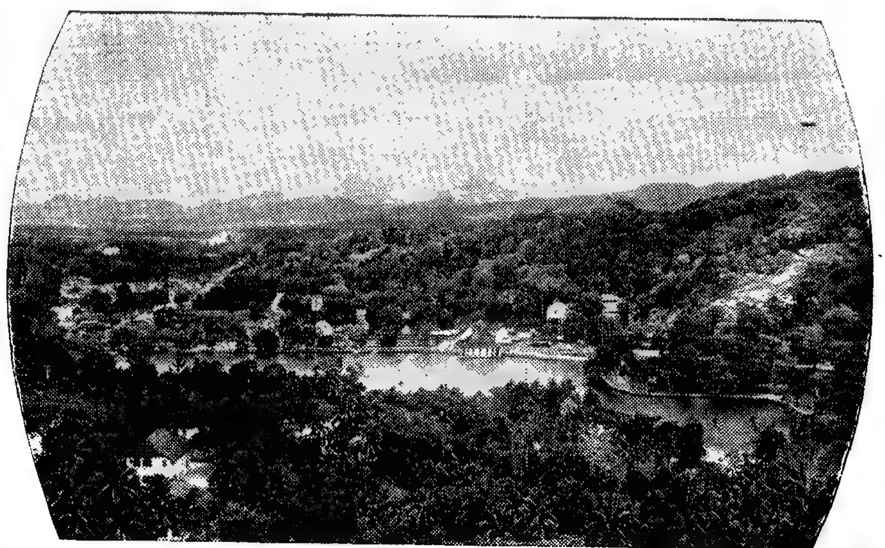
సింహళపు రాజైన నాల్గవ మహీందుడు (క్రీ. శ. 954-970) కళింగదేశపు రాకుమార్తెను పెండ్లియాడెననియు, ఆమెకు ఒకకొడుకు జన్మించె ననియు, అతడు సింహాసనము నధిష్ఠించె ననియు తెలియుచున్నది.

అనూరాధపురమును పాలించిన ఐదవ మహీందుడు కళింగదేశీయుడే యని శిలాశాసన మున్నది.

ఇంతవరకును, అనగా 10-వ శతాబ్దము వరకును ఆంధ్రులకును సింహళమునకును రాకపోకలును, ఇచ్చిపుచ్చుకొనుటలును ఉండినప్పటికిని ఎక్కువగా రాజకీయ పరిపాలనలో ఆంధ్రులు జోక్యము పుచ్చుకొనలేదు.

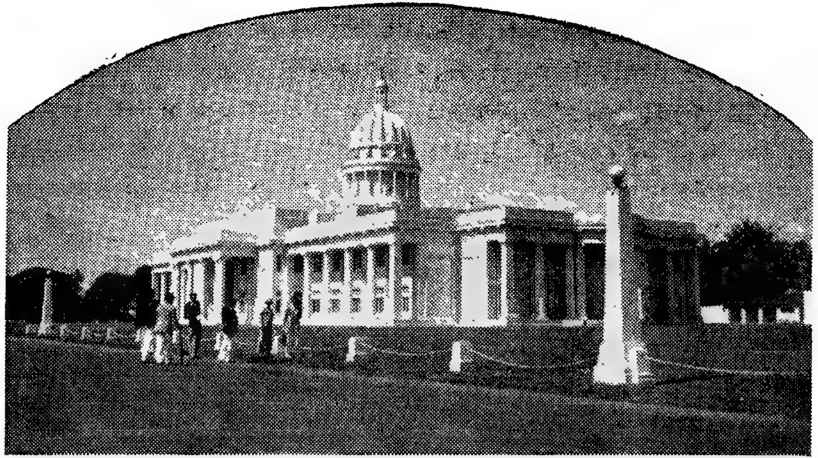
9-వ శతాబ్దమునుండి దక్షిణాపథమున చోళుల సాహసము ఎక్కువయ్యెను. వారు సింహళములో కొంతభాగము నాక్రమించిరి. 1-వ కులోత్తుంగుని కాలములో కళింగ దేశమును కూడ చోళులు ఆక్రమింప జూచిరి. అందువల్ల కళింగులకును, సింహళమువారికిని ముఖ్యమైన వైరియైన కులోత్తుంగుని పారదోలుటకు సింహళము రాజైన 1-వ విజయబాహుడు (1058-1114) కళింగదేశపు రాకుమార్తెయైన త్రిలోకసుందరి యను నామెను పెండ్లియాడెను. త్రిలోకసుందరితోకూడ వారి బంధువులైన మధుకన్నవ, భీమరాజు, బాలక్కర, ఈముగ్గురిచిన్న చెల్లెలు సుందరి యనునామె – వీరందరును సింహళమును చేరుకొనిరి. విజయసింహుని కొమారునికి వారి తాతపేరు 'మధుక మార్ణవ'

[కాండీ విహంగమ దృశ్యము, సిలోను]

యనునామ మిడిరి. కళింగదేశములోని 'గంగ' రాజసంతతికి చేరినవారిలో కొంతమంది పైపేరుగలవా రున్నారు. కాన విజయబాహుడు పై సంతతివారిలో నొక్కరిని పెండ్లిగూడియుండవలె నని తెలియుచున్నది

విజయబాహుని కొమారుడు మధుక మార్ణవ, లేక విక్రమబాహుడు 1116-1137 వరకును పాలించెను. ఇతని భార్య సుందరి, లేక సుందరమహాదేవి యుదంబరి, లేక ప్రస్తుతపు 'దింబులగాల' లో ఒక గుహ కట్టించి, దానికి 'కళింగ గుహ' యని పేరు పెట్టెనని శిలాశాసన మున్నది.

పురమందిరము, కొలంబో

విక్రమ బాహుని అనంతరము అతని

సింహళదేశము : : :

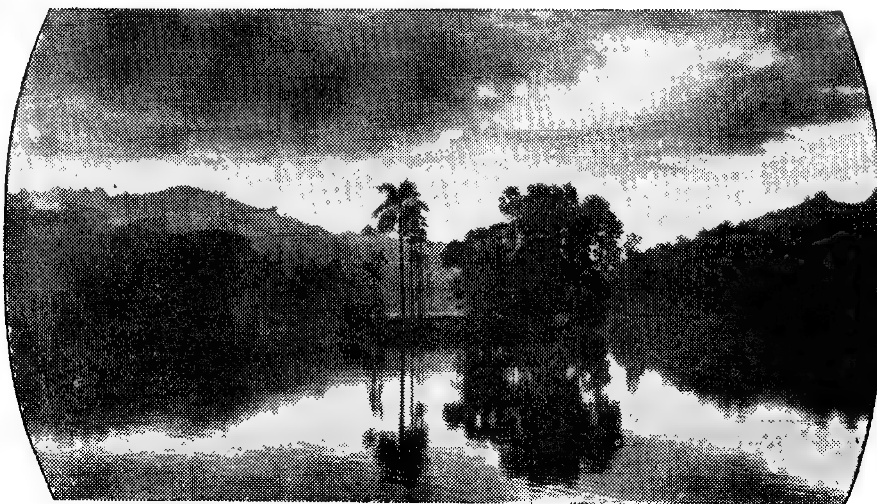
నిష్ప్రాణి ●

కొమారుడైన రెండవ గజబాహువు (1137-1153) పరిపాలించెను. ఇతనికి పుత్రసంతానము లేమింజేసి కళింగదేశమునుండి కొంతమంది బంధువులను పిలిపించి యుండెను.

వీరికాలములో ఆంధ్రదేశమునకును, సింహళమునకును రాకపోకలు ఎక్కువగా నుండి యుండవలెను. వారి ఆస్థానములో చోడగంగ డనునత డుండె ననియు, అతనిని గజబాహువు దత్తు తీసుకొనవలె నని యుండె ననియు చరిత్రరీత్యా తెలియుచున్నది.

ఆంధ్రులు సింహళములోనికి ఎక్కువగా వచ్చుట సహించలేక పరాక్రమబాహు డనువాడు రాజగు గజబాహువు నెదిరించి రాజ్యము నపహరించెను. అప్పటికి ఇక ఆంధ్రులు సింహళ రాజకీయరంగములో నుండి విరమించెదరేమో యన్నట్లుండెను. కాని పరాక్రమబాహునికి సంతానము లేనందున అతని అంత్యకాలములో ఆంధ్రదేశమునుండి తన బంధువైన విజయబాహు వనువానిని రప్పించి అతనికి రాజ్య మొప్పజెప్పెను. కాని ఇతడు రాజ్య మధిష్ఠించిన రెండవరోజే రాజ్యములో అరాచకము, విప్లవము బయలుదేరి రాజ్యభ్రష్టు డయ్యెను. కాని సేనాధిపతి యగు విజయు డనునతడు రాజ్యమును కుదురుపాటుకు తెచ్చెను. విజయబాహుడు ఒక గొల్లపడుచును ప్రేమించి అందువల్ల హతు డయ్యెను.

[కాండీసరస్సులో ఒకభాగము, సిలోను]

నిస్సమ్మకమల్లుడు తదుపరి రాజ్యమునకు వచ్చెను(1187-1196). సింహళమును పరిపాలించిన ఆంధ్రరాజులలో ఇతనియంతటి గొప్పవాడు లేడు. పాలించినది 9 సంవత్సరములే యైనను దేశమును కట్టుబాటులోనికి తీసుకొనివచ్చి ప్రజలకు శాంతి సంపత్తిని చేకూర్చినాడు. ఇంతటి ప్రముఖుని విషయమున 'మహావంశ'లో ఆ గ్రంథకర్త తొమ్మిది ముక్కలలో ముగించినాడు. అందుకు కారణము తెలియుటలేదు. బహుశా శిలాశాసనములు ఎక్కువగా ఇతనివిషయమై యున్న

వనియేమో. నిస్సమ్మకమల్లుడు ఆంధ్రుడు. అందులో నూటికి నూరుపాళ్ల ఆంధ్రు డన్న మాట. అతని ప్రతికార్యములోను, ప్రతిమాట లోను నేను ఆంధ్రుడ నను ధోరణి కాన వచ్చుచుండును. మావారు ఇంతటివారు, మా వారు ఇన్ని ఘనమైన కార్యములు చేసిరి అని అతడు పదేపదే చెప్పు కొనుచుండువాడు.

ఈనాటిపోలన్నరువాను కట్టించినదిఇతడే. ఇతడు దేశము మూల మూలకును సంచారము చేసినాడు. దేవాలయములు, గోపురములు కట్టించినాడు. రోడ్లు వేయించినాడు. నీటి వసతులు కల్పించినాడు. ప్రజను ఆదరించినాడు. వారితోపాటు తానును కష్టించినాడు. బౌద్ధమతమును బాగుగా ఆచరించుచు వచ్చినాడు. సంఘములోని దురాచారముల నన్నిటిని తొలగించినాడు. ద్రావిడ దేశముమీద దాడివచ్చి రామేశ్వరములో ఆంధ్రధ్వజము నాటినాడు. ఆకాలములోనే ఇతడు ఆంధ్రదేశములోని సింహపురీయు డని శిలాశాసనరీత్యా తెలియుచున్నది.

ఇతని తండ్రిపేరు జయగోపరాజు; తల్లి పార్వతీమహాదేవి. ప్రతివస్తువునకును ఇతడు 'కళింగ' యను నామము నిడుచుండెను.

[కొలంబో నౌకాశ్రయము, సిలోను]

భార్యపేరు సుభద్రయయిన ఇతడు 'కళింగ సుభద్ర' యని పిలుచువాడు. పోలన్నరువాకు అతని కాలములో 'కళింగపుర' అనియే పేరు. నాణెముల మీద కూడ 'కళింగ లామకేజస' యని యున్నది. తోటలకుకూడ కళింగోద్యాన మని పేర్లు పెట్టినాడు.

ఇండియాలోని రికార్డులలో నిస్సమ్మకమల్లుని విషయము ఎక్కడను లేదు. కాని సింహపురివిషయము కళింగాధీశుడైన ఉమవర్మ తామ్రశాసనములో చెప్పబడియున్నది.

అమరావతీ నాగార్జునకొండలు దక్షిణాపథములో ఎక్కువ కాలము బౌద్ధమతమునకు ఉనికిపట్టులుగా నుండియుండినందువల్ల సింహళము మొదటి రాజు శ్రీవిజయుడు ఈప్రాంతీయుడే అయియుండవలయుననియు, సింహపురము ప్రస్తుతపు బెజవాడగా నుండవచ్చుననియు నా యూహ.

నిస్సమ్మకమల్లుని అనంతరము చెప్పుకోదగినంతటి రాజులు లేరు కాన వారిచరిత్ర మన కనవసరము.

అనకాపల్లి సమీపములో
శ్రీ సత్యనారాయణస్వామి
తీర్థము

అమాయకుడు

[కథానిక]

శ్రీ కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి

"ఇన్నాళ్లు పూరుకుంటే నీకు సీటు ఎలా వుంటుం దనుకున్నావు?" అన్నాడు ప్రిన్సిపాల్ లాంఛనంగా.

"ఆలిస్యం అయిపోయిందండి! అన్నిటికీ నాకు నేనే కావటంవల్ల ఇలా అయింది!" అన్నాడు శాస్త్రి వినయవిధేయతలతో.

"మరి సర్టిఫికేటూ, జీతం సిద్ధంగా వున్నయ్యా?"

"చిత్తం!"

"అయితే ఈ ఫారం పూర్తిచేసి జీతంకట్టి వెంటనే క్లాసుకు వెళ్లిపో!"

శాస్త్రి జీతంకట్టి రసీదు తీసుకుని వెళ్లబోతుండగా ప్రిన్సిపాలు పిలిచాడు.

"ఇప్పటినించీ నీవు సరిగా కాలేజీకి వచ్చినట్లయితే అటెండెన్సు సరిపోతుంది. నీ అశ్రద్ధవల్ల కానీ, మరి ఏ ఇతర కారణంవల్ల కానీ అటెండెన్సు కనక చాలకపోతే నే నేవిధంగానూ సహాయం చెయ్యను. ఆలిస్యంగా చేరతానంటేమటుకు నన్ను ఎందుకు చేర్చుకోవాలని అప్పుడు నీవు వాదించి లాభం వుండదు. ఇవన్నీ నీవు ముందరే తెలుసుకుని కాలేజీలో చేరినట్టు భావిస్తున్నాను!"

"ఫరవాలేదండీ!" అన్నాడు శాస్త్రి దిమ్మెరపోయి.

"ఆల్ రైట్!"

ఆసాయంకాలం గంట కొట్టగానే అందరితోపాటు శాస్త్రి తన కొత్త స్నేహితుడితో (ఆలిస్యంగా చేరే వాడికి ఎవడో ఒకడు రెండునిమిషాలలో దొరకకపోడు) గది బయటికి వచ్చాడు. ఓ యాభైమంది విద్యార్థులు గుంపుకూడి ఏమిటో చేస్తున్నారు. శాస్త్రి ఏమిటోచూద్దామని స్నేహితుడితో ఆగుంపును సమీపించాడు. అందరు మగ విద్యార్థులమధ్య ఓవిద్యార్థిని తలవంచుకుని నిలబడి వున్నది. ఆమెపక్కన మగవిద్యార్థిప్రవాహాన్ని ఆపుతూ కార్తవీర్యార్జునుడిలా ఓబ్రాహ్మణుడు నిలబడివున్నాడు. ప్రతి శుక్రవారం ఇంతేనని శాస్త్రికి తర్వాత తెలిసినప్పటికీ అప్పుడు ఈ సినిమా ఏమిటో అర్థం కాలేదు. ఇంతలో అర్థం అవుతున్నట్టు అనుమానం వేసింది. ఆమెముందున్న ఇనప మెట్లమీదుగా మొదట తలలు, తర్వాత నడుములు, ఆతర్వాత కాళ్లు బయటపడుతూ ఒక్కొక్కరే విద్యార్థులు పైకి వచ్చి పైన వున్న తోటి విద్యార్థులు ఇచ్చిన దారిగుండా వెళ్లిపోతున్నారు.

ఆ గుండ్రడగా దిగిపోయే ఇనప మెట్లమీదుగా ఇద్దరు కలిసి దిగిపోవచ్చు, లేక ఇద్దరు కలిసి పైకి రావచ్చు—లేదా ఒకరు దిగిపోతుండగా గాని, పైకి వస్తుండగాగాని మరొకరు పైకి వస్తూగాని కిందికి పోతూగాని ఒకరిని ఒకరు దాటిపోవచ్చు పురుషులయితేమటుకు. లేక అందరూ స్త్రీలయినా ఫర్వాలేదు. అంతే కాని ఒకస్త్రీ కిందికి పోతుండగా గాని, పైకి వస్తుండగాగాని ఒక పురుషుడు అదేసమయంలో పైకి వస్తూగాని కిందికి పోతూ గాని మధ్య ఒకరిని ఒకరు దాటిపోవటానికి పురుషుడికి అభ్యంతరం లేకపోయినప్పటికీ స్త్రీ సమ్మతించదు. స్త్రీకి సమ్మతం ఉన్నప్పటికీ అభాజను డైతే పురుషుడికి సమ్మతం ఉండదు. ఇద్దరికీ సమ్మతం వున్నప్పటికీ అలా చెయ్యటానికి కాలేజీచట్టం ఒప్పుకోదు. కాలేజీకి అటువంటి చట్టం లేకపోతే ఎవడో ఒకడు సైంధవుడల్లే అడ్డుపడి అలాంటిది జరగకుండా చెయ్యటం తప్పదు. ఏతావతా స్త్రీలూ పురుషులూ ఎంత సమాన మయినప్పటికీ ఆ మెట్లమీద ఒకరిని వొకరు దాటిపోరు. ఇంతవరకు జరగలేదు. స్త్రీ మెట్లు దిగిపోతున్నా, ఎక్కిపోతున్నా పురుషుడు మూడుమెట్లు ఎడంగా దిగిపోవటంగాని ఎక్కిపోవటం గాని జరగాలిసిందే. అందు కెవ్వరూ ఏమనరు. ఒకవేళ స్త్రీ మెట్లు దిగి

వస్తున్నప్పుడు గాని, ఎక్కి వస్తున్నప్పుడుగాని పురుషుడు ఎక్కిపోతూ గాని, దిగిపోతూగాని ఎదురుపడితే—ఇలా జరగటానికి బోలెడు వీలుంది. ఎందుచేతనంటే: పైనున్న వారికి కింది నించి స్త్రీగాని పురుషుడుగాని అసలు వస్తున్నదీ లేనిదీగాని, అలాగే కింది వారికి పైనించి స్త్రీగాని పురుషుడు గాని అసలు వస్తున్నదీ లేనిదీ గాని మెట్లు గుండ్రంగా తిరిగిపోవటంవల్ల తెలియదు— ఏమవుతుంది? అడవిలో సింహమూ, పెద్దపులీ ఎదురుపడితే ఏమవుతుంది? అడవిలో ఏమవుతుందో చెప్పలేం కాని, ఇక్కడ ఒకరి మొఖాలు ఒకరు చూచుకుంటారు. అదివరకు స్త్రీ విద్యార్థినులు వెళ్లుతుంటే ఆపుకో లేకుండా వెకిలి నవ్వు నవ్వేవా డయితే వెధవ మొహంవేసి ఆమెవంక చూస్తాడు. ఎన్నడూ అదివరకు అతన్ని కన్నెత్తి అయినా చూడని దయితే ఆమె మొదటిసారి ఆపని చేస్తుంది. బయట సారకాయలునరికేవాడయితే అతడు ముందర వెనక్కి తిరిగి మెట్లు దిగటంగాని, లేక వెనక్కి తిరగకుండానే మెట్లు ఆమెను చూస్తూనే ఎక్కి ఆమెకు దారి ఇయ్యటంగాని జరుగుతుంది స్వాతంత్ర్యముకోసం సమరం చేసే యువతయితే వెనక్కి తిరిగి మెట్లు దిగటంగాని, ఎక్కిపోయి అతనికి దారి ఇయ్యటం గాని జరుగుతుంది. అతను ఎన్నడూ ఆడది తన వంక చూడనివాడయితే, భర్తచేత అడిగినప్పుడల్లా ముద్దు పెట్టుకోనిచ్చే టపువంటి ముగ్ధలాంటి దయితే ఎవరోమూడోవారు పైనించో కింది నించో వచ్చేవరకూ అలాగే నిలబడి పోతారు ఒకరివంక ఒకరు బెదరు చూపులు చూస్తూ. అంతేగాని ఒకరిని ఒకరు దాటిపోరు!

ఇంతలో పైకి వచ్చే విద్యార్థులు అయిపోయినారు. రెండు సెకండ్లు పూరుకుని ఆ బ్రాహ్మణుడు ఆమెకు 'పద' అన్నట్టు సౌంజ్ఞ చేశాడు. ఆమె కాలు మెదిపిందో లేదో మళ్లీ ఇంకోడు పైకి వచ్చాడు.

"ఇంకా ఎవరన్నా వున్నారా కింద?" అన్నా డా బ్రాహ్మణుడు ముక్కోపంతో.

"చాలామంది వున్నారండి!" అన్నా డతను.

"పైకి వస్తున్నారా?"

"తెలేదండి!"

ఒక్కనిమిషం ఆగారు. ఎవ్వరూ పైకిరాలేదు. ఎవరో శాస్త్రి వెనక "రైట్' అన్నారు. విద్యార్థులలోనించి బయలు దేరబోయే కలకలారవ మంతా ఆ బ్రాహ్మణుడు చూచిన శబ్దవేది చూపుతో పొంగే పాలమీద నీళ్లు పోయగానే అణిగిపోయినట్టు అణిగిపోయింది. ఏమనుకున్నాడో ఏమో, "పద" అని ఆమెను రూల్సుప్రకారం మూడుమెట్లు దిగనిచ్చి ఆ వెధవ కూత వచ్చినవేపే చూస్తూ దిగిపోయినాడు. శాస్త్రికి కనపడ్డది ఆఖరుకు ఆయనకన్నులు. తర్వాత భాగంలో అతనికి అభిరుచి లేక పోయింది.

అందరూ దిగనిచ్చిం తరవాత "ఆమె ఎవరూ?" అని అడిగాడు శాస్త్రి కొత్త స్నేహితుడిని.

"మసక్లాసేలే!" అన్నా డతను.

"ఆమెపేరు?"

"రాధిక!"

"ఆయ నెవరు?"

"తెలుగు లెక్చరర్—దీక్షితులు గారు."

"ఆమెకు చుట్టమా?"

"ఆమె విద్యార్థిని; ఆయన లెక్చరర్. మనకు తెలిసినంతవరకు అంతకంటె బాంధవ్యం లేదు. విద్యార్థినులను విద్యార్థులబారినుండి తప్పించటం ఆయనకు హాబీ. ఆ అమ్మాయిని రక్షించటం ఆయనకు విధి! అయితే ఈయన కాన్వాయిపద్ధతి కొంత మంది స్త్రీలకే ప్రాణసంకటంగా వుంటున్నప్పటికీ మొత్తంమీద గుణం కనిపించకపోలేదు. ఆమె అంటే ఆయనకు ప్రాణం!"

"ఆచికిలికన్నులచకోరాక్షూ!"

అతను శాస్త్రివంక ఒక్కనిమిషం చూశాడు జాలిగా!

"అప్పుడే అయింది! ఆమెతో నీవు వెర్రిమొర్రివేషాలు ఏమైనా వేసినావట్టయినా నీకూ, ఆయనకూ గట్టి రంధి పడుతుంది తెలిసిందా? ఆతర్వాత ఆయన నిన్నేమీ చెయ్యకుండా ప్రిన్సిపాల్ కాదుకదా బ్రహ్మదేముడు ఆపలేడు. ఆమెకు సంగీతం చెప్పతున్నాడనో, చెప్పిస్తున్నాడనో విన్నాను. ఆమెను విపరీతమైన తెలివితేటలుకలదాన్నిగా చేసి, అన్ని విషయాలలోనూ సాటిలేని మేటిగా చేసి, ఆమె అట్లా కావటానికి తనే కారణం అని లోకానికి అనుమానమే

కలగనిచ్చి, ఎవరైనా ఆమెను అట్లా శీలవంతురాలిగా చేసినందుకు ఆయన్ని అభినందించబోతే "నా దేమీ లేదండీ! అసలు బంగారం మంచిది కావాలి" అని ఒక్కచిరునవ్వుతో తప్పుకునేస్థితిలో ఎల్లప్పుడూ వుండి, వొంటరిగామటుకు రాధిక చేతనే అరగంట కొకసారి మెప్పు పొందాలని ఆయనకు వుంది! సెనగలసెట్టి మామిడికొంకమింగికూచుని వూరికే తనలో తానే నవ్వుకుని రత్నాలు రాసులుగా చెయ్యటం ఎరగవూ? రాధిక గుణవతి అయిన ఏసినిమాస్టారో, ఏ ఎసెంబ్లీమెంబరో, ఏకళాశాలలోనో ఏ లెక్చరరో అయి ఎవ్వరికీ మాట్లాడటానికిగూడ అందక, ఏధనవంతుడినీ సమానంగా చూడక, ఏఅధికారినీ లక్ష్యంచెయ్యక ఎప్పుడైనా స్వగ్రామం చేరి తన ఇంటికి ఆ కుచేలుడి ఇంటికి సాక్షాత్తు ఆ శ్రీకృష్ణభగవానుడే తెంచినటుల ఏతెంచి పురజనులకూ, పురప్రముఖులకూ, రాష్ట్రీయాధికారులకూ ఆశ్చర్య సంభ్రమములు కలిగించిందనుకో! "ఆతార ఈ గోచిపాతరాయడింటికి ఎందుకు వెళ్లెను" అన్న ప్రశ్నకు "ఆమె అలా కావటానికి కారణం ఆయనే! ఆయన ఆమెకు గురువు" అని సమాధానం రాగానే "ఔరౌరా!" అని అందరూ ఆశ్చర్యచకితులు కారో? అది ఆయనకు ఇష్టం!"

"చాలాదాకా వుందే!"

"మరేమి టనుకున్నావు? ఈ సంగతి తెలియక ఒకడు ఆమెకు ఏదో వుత్తరం రాశాడు. వెధవ వుత్తరం ఎందుకు సాక్ష్యంగా? ఈలలు వేశో, ఒక కంటితో సౌంజ్ఞ చేశో, ఫలించకపోతే రెండు కళ్లతోనూ, చివరకి తలతోనూ సౌంజ్ఞలు చెయ్యకా! అప్పటికీ లాభించక పోతే బిక్కమొహం వెయ్యటం వుండనే వుంది కదా? ఆపైని అర్ధరాత్రివేళ ఆమె ఇంటిచుట్టూ తిరగటం మొదలయినవి ఆమెకే తెలిసేవి, ఇబ్బంది లేనివి బోలెడు చిటికెలుండగా వుత్తరం రాశాడు. మమ్మల్ని కన్నట్టు చేసినా ఏదో విధంగా వెలిగించేవాళ్లం. అలాంటిదేమీ లేకుండా, వుత్తరం రాశాడు. పైగా తనే రాసినట్టు తెలియటానికి సంతకం చేశాడు. ఆమె ఏంచేసిందనుకున్నావు? ఆవుత్తరం చించి వీడి మొహాన పారేసి వుమ్మెయ్యకుండా, ఆయనకు చూపించింది! చూపించింది అని మా అనుమానం. మర్నాడు ఆయన వాడికి పదిరూపాయలు అసహ్యమైన ప్రవర్తనకు ఫైను వెయ్యటమూ, దొర పది రోజులు సస్పెండు చెయ్యటమూ జరిగినై. రేపటినించీ వాడూ వస్తాడు కాలేజీకి. ఆయనకు తెలియకుండా ఆమెఅనుగ్రహాన్ని సంపాదించాలన్న వుద్దేశ్యంతో — అంతకన్న వేరేవుద్దేశ్యం ఏమీ వుండివుండదులే— ఆయనదగ్గిర గూఢచారులుగా చేరారు కొందరు. ఎవరు ఆమె వంక ఎప్పుడు ఎట్లా చూచేదీ ఆయనకు చెబుతుంటారు. ఆయన్ని గురించి ఎవ రేమనుకునేదీ— ఏ విషయంలోనైనా సరే — ఆయనకు తెలియబరుస్తారు. అందుకని, ఇవాళే చేరావు కనకనూ, రేపే ఇంటికి పోవటం నా కిష్టంలేదు కనుకనూ చెప్పుతున్నా."

"ఆఁ, నా కెందుకు?"

"ఆమెను బాగా తర్ఫీదు చేసి ఆయనే వివాహంచేసుకుంటాడని గిట్టనివాళ్లు ఇద్దరుముగ్గురు కసితీర్చుకోటానికి పుకారు పుట్టించినా నిజమయివుండదని నానమ్మకం. ఆయనకు యాభై దాటాయి; ఆమెకు పదహారు దాటాయేమో. అంతే! ఆదంతా వట్టిదికాని ఆయనబంధుకోటిలోనే ఎవరన్నా వున్నారేమోనని నా అనుమానం. ఈకాలేజీలో ఆమెతో చదివేవాళ్లని చూస్తేనే ఆయనకు కోపం!"

"చాలాముఖ్యమైనది చెప్పావు!" అన్నాడు శాస్త్రి.

"ఫలితం దక్కనప్పుడుకదా?"

మర్నాడు శాస్త్రి గ్రూపుమార్చి రాధికతీసుకున్న గ్రూపు తీసుకుని ఆమెవున్న క్లాసుకు వెళ్లాడు. మన్ను తిన్న పాముల్లే అదివరదాకా ఏదో చెప్పుతున్న దీక్షితులుగారి కళ్లు శాస్త్రిని చూడగానే మెరిసినై!

శాస్త్రి పిల్లల్లో ప్రవేశించి నిలుచున్నాడు.

"ఎవరు నీవు?"

"కాలేజీలో కొత్తగా చేరిన విద్యార్థిని!"

"ఎప్పుడు చేరావు?"

"నిన్న."

"ఏంగ్రూపు?"

"మిా గ్రూపేనండి!"

"మరి నిన్న క్లాసుకు రాలేదేం?"

"నిన్న ఇంకో గ్రూపు తీసుకున్నానండి—ఇవాళ మార్చాను."

తోకతొక్కిన తాచల్లే లేచి కూర్చున్నాడు దీక్షితులుగారు!

"కారణం?"

"నాకు అది నచ్చలేదండి!"

"ఇది నచ్చుతుం దని ఏమిటి నమ్మకం?"

"ఇది నచ్చకపోతే ఇంకోటి తీసుకుంటానండి!"

"ఇందుకేనా నీవు కాలేజీకి వచ్చింది?"

"దేనికండీ?"

"రోజు కో గ్రూపు మార్చటానికేనా?"

"కాదండి!"

"మరి?"

"అందరూ ఎందుకు కాలేజీకి వచ్చారో అందుకే వచ్చానండీ!"

"అందరూ చదువుకోటానికి వచ్చారు."

"నేనూ అందుకేనండి!"

"మరి అందరూ నీకుమల్లే గ్రూపులు మార్చటం లేదే?"

"అందరూ నాకుమల్లే మార్చటం లేదు కాని నాకుమల్లే మార్చినవారు లేకపోలేదండి."

"ఎవరు?"

"ఈ క్లాసులోనే వున్నారు. మిాకు మల్లే తెలుగుభాషని బోధించేవారు లేరన్న సంగతి జగద్విఖ్యాత మే కాకుండా నిన్న ఒకరు చెప్పగా విన్నానుకూడాను. అప్పుడే మిా క్లాసుకు వద్దా మనుకొన్నాను."

"ఎవ రాచెప్పింది?"

"నాకు పేరు తెలియదండీ!" శాస్త్రిచూపు దూరాన రాధికకు సమిాపంలో కూచున్న స్నేహితుడి మిాద పడ్డది. వాడు శరీరమంతా కళ్లుపెట్టుకు ఇతనివంక చూస్తున్నాడు బిక్క మొహంతో!

"నువ్వు నాక్లాసులో వుండటానికి నాకు అభ్యంతరం లేదుకాని నువ్వు కొద్దిరోజులలోనే ఇంకో క్లాసుకు వెళ్లిపోవలిసివస్తుందేమో నని నాభయం!

"ఎందుకని అండీ!"

"నాకు చిలిపిచేష్టలు చేసేవారంటే మహా అసహ్యం. కావాలంటే వీరిలో ఎవరిని అడిగినా చెపుతారు!" అన్నాడు దీక్షితులుగారు ముందుకు వంగి శాంతంగా.

ఇంతలో గంట కొట్టారు. దీక్షితులుగారు లేచి శాస్త్రివంక అలాగే చూస్తూ నిష్క్రమించాడు. ఆయన వెళ్లాడో లేదో పదిమంది వచ్చి ఇతని చుట్టూ మూగారు. ఒకడు ఇతని రొమ్ముమిాద చెవిపెట్టి గుండె ఎలా కొట్టుకుంటున్నదో పరీక్షించాడు. అట్లా ఒకరితర్వాత ఒకరు పరీక్షిస్తూవున్నారు. ఇంతలో తర్వాతి క్లాసుమేష్టరు వచ్చాడు. ఎక్కడివా రక్కడకు వెళ్లి చతికిలబడ్డారు.

కాలేజీ వదలగానే స్నేహితుడు శాస్త్రిని కలుసుకున్నాడు.

"నీకు గట్టిగుండె వుంది కాని లాభం లేదోయి బ్రదర్! నీకూ ఈయనకూ యుద్ధం తప్పదనీ, దాని ఫలితం నీకే ఎక్కువ నష్టకరంగా వుంటుం దనీ వామాక్షి చెప్పుతున్నది."

"ఎందుకని?"

"ఏమి టాసమాధానాలు?"

"ఏమి టా ప్రశ్నలు?"

"వాటికి సమాధానం లేదు!"

"ఆయన అడిగినా?"

"మమ్మ ల్నెవర్నీ అట్లా అడగ డేం?"

"మిా రెవ్వరూ జబాబియ్యరు కనక!"

"మేం చేసేదే తెలివిగల పద్ధతి అంటున్నాను."

"నేను చేసిందాంట్లో తప్పు లేదంటాను!"

"నీయిష్టం కాని జాగర్త. తర్వాత నేను చెప్పలే దనుకోవద్దు ఆడదానికి మల్లే నాజూకుగా వున్నాను కదా తప్పించుకోలేనా అనుకుంటు న్నావేమో!"

"మిా రిట్లా వున్నారు కాబట్టే ఆయ నట్లా చెలాయిస్తున్నాడు. మనవల్ల తప్పు లేనప్పుడు భగవంతుడుమటుకు మన నేమి చెయ్యగల డో నాకర్థం కాలేదు!" స్నేహితుడు పెదిమ విరిచాడు.

రోజులు గడిచిపోతున్నాయి. శాస్త్రి మామూలుగానే కాలేజీకి

పోతున్నాడు. దీక్షితులుగారి కన్ను ఒకటి తనమీదకి వున్నట్టు తనకే కాకుండా అందరికీకూడ తెలుసుననుకున్నాడు. బయటికి శాంతంగా వున్నా లోపల అగ్ని రగుల్కొంటూనేవున్నదని శాస్త్రిస్నేహితుడికి అనుమానంగానే వుంది. దానికి తగ్గట్టుగా నిదర్శనాలు కనుపించకపోలేదు. శాస్త్రి ఆలిస్యంగా వస్తే దీక్షితులుగారు ఘోరమైన నేరంగా పరిగణించి సహించలేకపోవటమూ, శాస్త్రి పక్కవాడితో ఏది మాట్లాడినా బుస్సున తాచల్లే లేవటమూ దేనినైనా సమర్థించబోతే శాస్త్రిని బలవంతాన కూచోపెట్టటమూ మొదలయినవి ఆరోజుకారోజుకు వృద్ధిఅవుతున్నాయి. ఇతరు లింకెవరు అలా చేసినా దీక్షితులుగారు అట్టే పట్టించుకోకపోవటమూ, శాస్త్రినే సహించలేకపోవటమూ శాస్త్రిస్నేహితుడు గమనించాడు. కారణమేమిటో అతనికి అర్థం కాలేదు. ఎవ్వరికీ అర్థంకాలేదు ఆమాటకొస్తే. దీక్షితులుగారి చర్య శాస్త్రిస్నేహితుడికి అర్థం కాకపోయినా తప్పు శాస్త్రిదే అయివుంటుందని అతని అనుమానం. ఒకరోజున శాస్త్రిని నిలవేసిఅడిగాడు. తనేమీ చెయ్యలేదని విసుక్కున్నాడు శాస్త్రి. అకస్మాత్తుగా శాస్త్రిస్నేహితుడికి ఒకఆలోచన కలిగింది.

"నువ్వు కాలేజీలో చేరినరోజున రాధిక మెట్లు దిగబోతుంటే ఎవరో 'రైట్' అనటం నీకు జ్ఞాపకముందా?" అన్నాడు స్నేహితుడు.

"ఆ!"

"అప్పుడాయన ఆశబ్దం వచ్చినవైపు చూచాడు జ్ఞాపకముందా?"

"ఆ!"

"మన వెనక ఎవరో ఆమాట అన్నారు. ఆయన మనవంక చూచాడు. నీవు కనపడివుంటావు. నువ్వే అది అన్నావని ఆయనకు అనుమానం కలిగివుంటుంది. నీది కొత్త మొహం కావటం చూసి అప్పుడేమీ చెయ్యలేకపోయినా డనుకుంటాను. తగినట్టు మర్నాడు నీవు ఆయనక్లాసుకు వచ్చావు. అందుకనే చిలిపిచేష్టలు చేసేవారంటే నాకు మహా అసహ్యం అన్నాడు, జ్ఞాపకముందా?"

"ఆ!"

"ఆయన వుద్దేశం అనుమానించవలసిన సందేహం లేదు. నువ్వే ఆ మాట అన్నావనుకుని సరికొత్తవాడివి కావటంవల్ల అంత తేలికగా పోనిచ్చాడు. కాని అది పైటికి వస్తునేవుంది! నన్నయినా నిన్నయినా అనుమానించాలి ఆమాటన్నట్టు. నాకు ఇంకా వారంటు పుట్టలేదు కనక ఆయన నిన్నే అనుమానిస్తున్నాడని నానమ్మకం. చూశావా?"

"మరి నేచేసిన తప్పేమిటి?"

"ఆయన కేం తెలుసు ఆసంగతి?"

"అందుకని నన్నిట్లా చూస్తాడా?"

"ఆయనగుణం అది! అదీకాక ఫలాని తప్పు నేను కాదు చేసింది అని చెప్పటాని'కూడ వీలు లేదు. ఇది ఎవరు చేసింది అని ఆయనకు అనుమానం లేకుండానే తెలిసిపోయె!"

"వీలుంటేమటుకు వెధవదీనికి ఆయనతో మొరపెట్టుకుంటామా?"

"మరి ఏమిటి చెయ్యటం?"

"మాట్లాడకుండా వూరుకోటమే!"

"దానివల్ల ప్రయోజనం లేదు. అసలు నువ్వు రాధిక తీసుకున్న గ్రూపు తీసుకోకపోతే ఆయన అంతటితోనే మరిచిపోయేవాడు. నువ్వు మర్నాడే ఆయనక్లాసుకు చేరితివి."

"అయితే?"

"అదీకాక నువ్వు ఆయన అనుమానించినట్టు చిలిపిచేష్టలు చేసేవాడివే అయినట్లయితే ఆయన కింత బాధ వుండదు. ఎప్పుడో నిన్ను పచ్చడిచేసేవాడు. అట్లాకాక నువ్వు నిజంగా చిలిపిచేష్టలు చెయ్యనివాడవయినప్పటికీ చేయనివాడివిలాగ కనిపించటంచేత నిన్నెట్లా సాగతీయాలో ఆయనకు అర్థం కాలేదు! మొదటిరోజున నీమాటలు చూసి ఆయనకు అనుమానం వేసివుంటుంది ఎవరో గడుసుపిండమేనని! ఆయనతో అదివరకలా మాట్లాడినవాడే లేకపోయె! అందుచేత తలకాయ లోపలికి దూర్చిన తాబేలులావున్నావు ఆయన ప్రాణానికి. నేర్పరిఅయిన దొంగవనీ, నీతో జాగ్రత్తగా వుండటం అవసరమేననీ ఆయనకు నమ్మకం కలిగిందని నా అనుమానం!"

"అదిమటుకు నిజం! ఆయన సంగతి పూర్తిగా స్టడీచేసినట్టున్నావే?"

"ఇదంతా నా తెలివికాదు! నేను కిందటిఏడాది ఆయనచేత డిబెయిన్ చేయించబడ్డాను. అదివరకు నేను నీకు చెప్పినట్టే ఇతరులు ఆయన్ని గురించి చెపితే నేను నమ్మలేదు. ఆయనదెబ్బ తగిలింతరువాత గాని ఆయనతత్వం నాకు బాగా అర్థం కాలేదు! ప్రతి సంవత్సరమూ ఆయన ఆగ్రహానికి ఎవడో వొకడు గురి అవుతూనే వున్నాడు."

"నిజంగానా?" అన్నాడు శాస్త్రి.

వారం రోజులు గడవక మునుపే "లెక్చరర్లతో అసహ్యంగా మాట్లాడినందుకు" శాస్త్రికి రూపాయ ఫైను వేశాడు దొర! శాస్త్రిని యజ్ఞపశువు కింద కట్టేశారు విద్యార్థు లంతా. శాస్త్రి మటుకు మాట్లాడలేదు. తన తప్పేమీ లేదని దొరతో చెప్పను కూడ లేదు. వెంటనే వెళ్లి ఫైను చెల్లించాడు. పదిహేను రోజులలో మళ్లీ రూపాయ ఫైను పడింది! దొర పిలిచి "ఏమిటి ఇది" అని అడిగాడు. "మీకు తెలియని దేముంది ?" అన్నాడు శాస్త్రి.

"ఈతడవ నీకు ఫైను ఒక్క రూపాయతో పోదు. యాభై ఏళ్ల లెక్చరర్ను అవమానించటానికి నీ వెంత వాడివి ?"

శాస్త్రికి కాలేజీఅన్నా, లెక్చరర్లన్నా అసహ్యంవేసింది. అత నెంత వుత్సాహంతో పొలం అమ్మి కాలేజీలో చేరాడు! అతను కట్టిన మేడలన్నీ ఏమయిపోయినై ?

ఒకరోజున ప్రిన్సిపాల్ దొర అందరినీ హాలులోకి హాజరుకమ్మని నోటీసుఇచ్చాడు. అందరూ చేరింతరువాత దొర శాస్త్రిని పేరుపెట్టి పిలిచాడు. శాస్త్రి ఏవో వచ్చిందనుకుని నిలబడ్డాడు.

"నీమీద కొత్త అపరాధం వచ్చింది. వూళ్లోవిషయాలు కథలుగానూ, పద్యాలుగానూ రాసేవా ళ్లున్నారు. ఒకపుస్తకంలోనించి ఒకవిషయాన్ని తీసుకుని స్వంతవిషయమల్లే అక్కడక్కడ మార్చి చెత్తసాహిత్యాన్ని సృష్టించేవా రున్నారు. కాని నీకు మల్లే మూలానికి మూలం ఎత్తి స్వంత పేరుతో ప్రకటించేవా ళ్లుండరని నానమ్మకం! కాలేజీతరఫున ప్రకటిస్తున్న పత్రిక ఇలాంటి రచనలకూ, రచన చేతకాని రచయితలకూ నిర్దేశించబడింది కాదు. రచనాశక్తివున్న వాళ్లు తమ శక్తిని పదునుపెట్టుకోటానికే ఇది వుద్దేశించబడింది. మొన్న వెలువడిన సంచికలో నీ పేరుతో ప్రచురించబడిన పద్యాలు నీవికావు. నీవు చేసిన దొంగతనం బైట పడదని నీ కెలా ధైర్యం కలిగిందో నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది! ఇలాటిపని చేసినందుకు నీ వేమి చెప్పకుంటావో నీ స్నేహితులముందు చెప్పకోవలిసింది!" అన్నాడు ప్రిన్సిపాల్. హాలంతా నిశ్శబ్దం అయిపోయింది. అందరూ ఆశ్చర్యంగా అతనివంక చూచారు. శాస్త్రి మెల్లిగా వెళ్లి బల్లదగ్గిర నిలబడ్డాడు. అతని మొహాన కత్తివాటు వేస్తే నెత్తురు లేదు !

"ఇది చాలా అన్యాయం!" అన్నాడు అతను మెల్లిగా. "నాపేర అచ్చుపడిన పద్యాలు దొంగిలించినవని చెప్పగలిగిన పండితు లెవరో నాకు తెలుసు. మీఅందరికీకూడ తెలుసునేమో. నేను దొంగతనంచేశానని అనుకున్నా నాకు జరపవలిసిన శిక్ష ఇటువంటిది కాదేమో. నన్ను దొర చీవాట్లు పెట్టవచ్చును. నాకు విపరీతమైన ఫైను వెయ్యవచ్చును. నేను చేసిన పని అందరికీ తెలిసేటట్టుగా నోటీసుఇచ్చి నాకు అవమానం కలగ చెయ్యవచ్చును కాని దానితో వారికి తృప్తితీరకపోవటంచేత ఇలా జరిపారేమో! వ్యాసాల్ని చోరీచేసిన వారి గతి ఇంతేనన్నట్టు దాఖలా చూపించారు కాలేజీవారు! నేను చేసిన పని అంత ఘోరమైనదా ? దీని కింత ఘోరమైన అవమానం చెయ్యాలా? కాని దొరగారు వా రంతట వారు ఇలా చేసివుంటారని నేను అనుకోను. నామీద ఏకారణం వల్లనో క్రోధరసం తల కెక్కినవాడు ఈచాడీ చెప్పివుండాలి! కాని అతని కోరిక తీరనందుకు నేనూ, అతనూ విచారపడుతున్నాం. అత నెంత తెలివికలవాడయినప్పటికీ ఇక్కడ పప్పులో కాలు వేశాడు. అసలు సంగతి ఏమిటంటే, ఏపద్యాలయితే నేను దొంగతనం చేశాననుకుంటున్నారో అవి నేను రాసిన పద్యాలే!"

"నీవు రాసినవా?" అన్నాడు దొర.

"అవును! కొన్నాళ్లకిందట ఆ పద్యాలు రాసి నా అసలుపేరు పెట్టుకోటానికి సిగ్గుపడి మారుపేరుతో ఒకపత్రికకు పంపాను. నాకు ఆశ్చర్యం కలిగేటట్టు అవి అచ్చయినై! అవే మళ్లీ కాలేజీపత్రికకు పంపాను.

అచ్చయినవే పంపానన్న నేరం నా మీద మోపబడితే నా కభ్యంతరం లేదు. నా కంతకంటె తెలివితేటలు లేవు! అసలుసంగతి అది!" విద్యార్థులొక్కసారి గొల్లుమన్నారు.

"అవి నీవే నని రుజువుచెయ్యగలవా?" అన్నాడు దీక్షితులుగారు ముఖం మడతలుపడేసి.

"ఆపని చెయ్యాలిసింది మీరు!" అన్నాడు శాస్త్రి.

ప్రిన్సిపాల్ దొర ఆపత్రికాధిపతికి ఆపద్యాలు రాసినవారి పేరు తెలియపరచమని రాయటమూ, శాస్త్రి పేరు తిరుగుటపాలో రాగానే దీక్షితులుగారు నివ్వెరపోవటమూ, దొర పెదిమ విరవటమూ ఇన్నీ జరిగినై.

దీక్షితులుగారు మండిపోయినారు. తనమీద ఒకకుర్రాడు జన్మలో మరచిపోని దెబ్బ తీశాడు. ఆ రోజునించీ ఆయన క్లాసులో విషం కక్కేవాడు పూరికేనే. రెండురోజులు పారం ఇలా తగలపడిపోవటం చూసి ఇద్దరు ధైర్యంచేసి దీక్షితులుగారు చెప్పేది ఏమీ అర్థం కావటం లేదని సవినయంగా మనవిచేశారు. కాని వారి రోదనం అరణ్యరోదనం అయింది.

చాటుగా పదిమంది విద్యార్థులు శాస్త్రిని వేనోళ్ల పొగడారు. కాని శాస్త్రికి ఆవిధంగా తృప్తి కలగలేదు. అతను చేసింది ఏముంది? దీక్షితులుగారు ఆయనంతట ఆయనే గోతినపడ్డాడు. తనంతట తాను చెయ్యగలిగినప్పుడుగా?

ఇంతలో కాలేజీడే దగ్గిరికి వచ్చింది.

"చూసుకో" అన్నాడు ఒకరోజున శాస్త్రి స్నేహితుడితో.

"ఏమిటి?"

"చూస్తూ వుండు. కాలేజీడే దగ్గిరికి వస్తూందికాదూ? కలెక్టరుగారు బహుమతులు ఇస్తారుకాదూ? చూడు మరి!"

"ఏమిటో చెప్పదూ?"

"ఇప్పుడు కాదులే!"

"దీక్షితులుగారు సంగీతంలో గెలిచినవారికి నూరురూపాయలు బహుమానం ఇస్తారట! ఆయనకు సంగీతం అంటే ఎంతప్రీతి?"

"అదికాదు. రాధికకన్న ఎవరూ బాగా పాడలేరని ఆయననమ్మకం. నిజం అయితే కావచ్చుకూడ. రాధికకుఈవిధంగా బహుమానం ఇయ్యాలన్న వూహా వుంది ఆయనకు!"

"ఆరి వీడి తస్సాచెక్కా! నువ్వు చెప్పింది నిజమేనోయి!"

"అయితే అలా జరగదు!"

"ఎందుకని?"

"దీక్షితులుగారి కోరిక నెరవేరటం భగవంతుడి కిష్టంలేదుకనక!"

"అంటే!"

"అంతే!"

* * *

హాలంతా నిశ్శబ్దంగా వుంది. వూళ్లో కొంతమంది పురప్రముఖులు కూడ విచ్చేశారు రాధికాగానామృతాన్ని గ్రోలటానికి. దీక్షితులుగారి మొఖం చాటల్లే అయివుంది. తన శిష్యురాలు పైకిరాబోతున్నది! మొదటిబహుమానాన్ని నిర్ణయించుటకు ఏర్పాటుచేయబడ్డవారిలో దీక్షితులుగా రొకరు.

ప్రిన్సిపాల్ లేచి సంగీతంపోటీ ప్రారంభంకావచ్చుననీ, ఆకాలేజీలో చదువుకునేవా రెవరైనా వచ్చి పదిహేనునిమిషాలకు మించకుండా పాడవచ్చుననీ, మొదటిబహుమానం వచ్చినవారికి నూరురూప్యములకిమ్మతుగల బహుమతి ఇయ్యబడుననీ సెలవిచ్చాడు.

సంగీతంలో అభిరుచిగల యువకులిద్దరుముగ్గురు మొదటిబహుమానం రాదని తెలిసికూడ పాడారు. సభికులు అభినందించారు. అసలు బహుమానం జగన్నాథానికి తప్పదని అందరికీ తెలుసు. అతను కాలేజీలో అందరిలోకీ పేరుపొందినవాడు. ఇద్దరు విద్యార్థినులుకూడ గానం చేశారు. సభికులు పాట బాగుండకపోయినా మనుష్యుల్ని చూచి మెచ్చుకున్నారు. జగన్నాథం వచ్చాడు. పాడకముందే చప్పట్లు! రెండురాగాలు విదలించిపారేశాడు. హాలంతా మారుమోగిపోయింది కరతాళధ్వనులతో. తర్వాత రాధిక వేదిక నలంకరించింది. హాలంతా నిశ్శబ్దం! ఆమె పోటీచేసేవారిలో ఒకరనుకోలేదు అసలు విద్యార్థులు! సంగీతం నేర్చుకుంటున్నదని అందరికీ తెలుసుగాని ఇలా బయటపడుతుందని ఎవ్వరూ అనుకోలేదు! సన్నని గొంతుతో పాడింది. సభికులు

ఆశ్చర్యపోయినారు. ఆమె పాడటమే కాకుండా బాగా పాడుతున్నది. రెండుకీర్తనలు పాడింతరువాతగాని అందరికీ అర్థం కాలేదు ఆమె జగన్నాథంకంటె చాలాఅందంగా పాడుతున్నదని. మూడోకీర్తన పాడి ముచ్చటగా ముక్తాయింపుతో ముగించి నమస్కరించి దిగి వెళ్లిపోయి యధాస్థానంలో కూర్చుంది. దీక్షితులుగారి ఆనందానికి మేరలేదు. ఆయన లేచి ఏదో చెప్పుదా మనుకున్నాడు. కాని శాస్త్రి జనాన్ని సర్దుకుంటూ తనవైపు రావటం చూసి ఆగాడు. శాస్త్రి దగ్గరకు వచ్చి ఆయనకు నమస్కరించి వేదిక ఎక్కి సభికులకు నమస్కరించి కూచున్నాడు. పిలవకుండా ఎవరైనా భోజనానికి వచ్చి పీటముందు కూచుంటే మనకు కలిగేటంత ఆశ్చర్యం కలిగింది దీక్షితులుగారికీ, శాస్త్రినిఎరిగిన అందరికీ. రాధిక పాడటమే ఆశ్చర్యంగా వుంది విద్యార్థులకు. ఇప్పుడు శాస్త్రి పాడబోవటం దీక్షితులుగారికికూడ ఆశ్చర్యంగా వుంది. మాట్లాడకుండా ఆయన కుర్చీలో చతికిలబడ్డాడు కానున్నది కాకమానదని!

శాస్త్రి పాడాడు. అదివర కెన్నడూ అతను అందరిలో పాడలేదు. ఇప్పుడూ అతను పాడకుండావుండేవాడే. కాని అతని అంతరాత్మ అతన్ని ముందుకు నెట్టింది. అతనికి తప్పలేదు. చివరవరకూ పెనుగులాడాడు అంతరాత్మతో. లాభించలేదు. కళ్లు మూసుకుని పాడాడు ఒక్కటే కీర్తన. మొదటి వొకక్షణం అతనిగొంతు వణికినట్టు అతనికి అనుమానం కలిగింది. కళ్లు తెరిచాడు. ఎర్రబడి మంటపుడుతున్నయి అతని నేత్రాలు. అందరూ అతనివంక విచిత్రంగా చూస్తున్నారు. లేచి నమస్కరించి దిగాడు. మరుక్షణం హాలు బద్దలయిపోయింది చప్పట్లతో!

శాస్త్రి ఇంటికెళ్లుతుండగా అతని స్నేహితులు దూరంగా తొలగి అతనివంక విచిత్రంగా చూడటం మొదలుపెట్టారు. పాతస్నేహితుడు మటుకు అతనిచెయ్యి పుచ్చుకుని ఆపి "ఎన్నడూ చెప్పలేదేం ?" అన్నాడు.

"ఏమిటి ?"

"నువ్వు పాడతావని!"

"ఎవరు పాడలేదు ?"

"అంత బాగానా ?"

"బాగుందా ?"

"నీకు తెలియదూ ?"

"నిజంగా తెలియదు. బాగుందని అనుమానమే! నే నెన్నడూ అంతమందిలో పాడలేదు !"

"ఇక మళ్లీ పాడకు !"

"ఏం ?"

"అంత బాగుండలేదేమో !"

"అహా!"

"మొత్తంమీద భలేవాడివి నువ్వు !"

"అప్పుడే ఏమయింది?"

"ఇంటికి వెళ్లుతున్నావా ?"

"ఆ!"

"బహుమానం తీసుకోవూ?"

"ఇంకా రెండుగంట లున్నది కదా. ఈలోపల వాళ్లు ఏదోనాటకం ఆడుతారు. కలెక్టరు బహుమానా లియ్యటానికి వచ్చేటప్పటికి నేనూ హాజరవుతాను! ఇంటికెళ్లి వస్తాను. తల తిరుగుతున్నది."

నాటకం మంచి రసకందాయంలో వుంది. కలెక్టరూ, ఇంకా ఇతర స్త్రీపురుషప్రముఖులూ చాలామంది వచ్చారు. గిరీశం కోసేస్తున్నాడు ఏమిటేమిటో మధురవాణితో. దీక్షితులుగారు గాలికోసం బయటికి వచ్చాడు. వరాండాలో ఒక స్త్రీ, ఒకపురుషుడూ నిల్చుని మాట్లాడుతున్నారు. స్త్రీలంటేనే వుబలాటపడే దీక్షితులుగారి హృదయం ఎగిరి గంతేసింది. వారిని సమీపించాడు.

"ఏమోయ్ రామమూర్తి! ఇప్పుడేం చేస్తున్నావు?" అన్నాడు దీక్షితులుగారు ఆశ్చర్యంతో.

"ఇంటిదగ్గిరే వుంటున్నానండీ. ఏదో మీ అనుగ్రహం!" అన్నాడతను.

రెండుసంవత్సరాలకిందట తను అతనిని డిటెయిన్ చెయ్యటంలోని డిటెయిల్స్ బాగా జ్ఞాపకం లేకపోయినప్పటికీ దీక్షితులుగారు అసలు సంగతిమటుకు మరచిపోలేదు.

"ఆమె ఎవరు?"అన్నాడు పక్కనున్న యువతిని చూస్తూ.

"మా చెల్లెలు. మద్రాసులో చదువుకుంటున్నది !"

మన కాలేజీ వుండగా అక్కడికి పంపావేమి అని అడగటానికి

ధైర్యం లేకపోయింది ఆయనకు. Art for Art Sake గా యువతీమణులతో తిరిగే ఎమెచ్యూర్స్‌లో దీక్షితులుగా రాలేదు. స్త్రీలకు-ముఖ్యంగా యౌవనంలో వున్న నవోఢలకు ఇచ్చే గౌరవం, చూపే మర్యాదా ఆయన ఇంకెవరిమీదా చూపడు. ఆమె ఆయన్ని ఆకర్షించింది. కళ్ళజోడులోంచి ఆమె విశాలనేత్రాలతో ఆయనను చూడగానే ఆ ఎలెక్ట్రిక్ లైట్ల వెలుతురులో ఆయన ముగ్ధుడయిపోయినాడు. ఏమిషమీద ఆమె హస్తాన్ని స్పృశించగలడు? వంగపండురంగుచీరెతో, ముంగురులు నాజూకుగా మొహంమీదికి వాలుతో పార్శీయువతిలా నెత్తిన ముసుగుతో వున్న ఆమెను చూస్తూంటే దీక్షితులుగారి అంతరాత్మ మూలుగుతున్నది.

"పేరు?" అన్నాడు దీక్షితులుగారు.

"ఎవరి పేరు?"

"ఆమె పేరు?"

"జయజయవంతి!"

"ఆ!"

"అదో రాగం పేరు. అదంటే ఈమెకు ఇష్టం. ఆ పేరే ఈమె పెట్టుకున్నది!"

"బాగుంది!"

"వస్తామండీ, శెలవు!" అంటూ రామమూర్తి చెల్లెలుతో సహా హాలులో ప్రవేశించాడు పోతూపోతూ జయజయవంతి దీక్షితులుగారి వంక రెండుక్షణాలు చూచింది. కళ్లజోడు తీసి మొహమంతా తుడుచుకుని దీక్షితులుగారు ఎన్నడూ ఎరగని ఆవేదనతో వానరంతోడివాలను వలె హాలులో ప్రవేశించాడు.

నాటకం అయిపోయింది. హాలంతా హడావిడిగా వుంది. ఈసంక్షోభంలో ప్రిన్సిపాల్ లేచి నిలబడ్డాడు. అందరూ నిశ్శబ్దంగా వున్నారు.

"ఈరోజు నాజన్మలో మరచిపోను! ఇంత జయవంతంగా ఈరోజునే నెరిగివుండగా ఎన్నడూ జరగలేదు. గెలిచినవారికి బహుమతులు ఇయ్యటానికి అంగీకరించి ఇచ్చటికి విచ్చేసి మాకు ఆనందం కలగచేసిన కలెక్టరుగారికి మేము కృతజ్ఞులం. బహుమతిపొందినవారందరూ పిలవగానే వచ్చి వారివారి బహుమానాలను తీసుకుపోవాలెనని కోరుతున్నాను."

మాట్లాడటం కాగానే అందరూ కరతాళధ్వనులు చేశారు. ప్రిన్సిపాల్‌గారు నిలబడి బహుమతిపొందినవారిని పేర్లుపెట్టి పిలిచాడు. ఒక్కొక్కరే వచ్చి బహుమానాల్ని తీసుకుపోతున్నారు.

"రామశాస్త్రి-సంగీతం మొదటి బహుమానం!" ఎవ్వరూ రాలేదు. ప్రిన్సిపాల్ మళ్లీ పిలిచాడు. ఎవ్వరూ రాలేదు.

"సుబ్బారావు—ఫాన్సీడ్రెస్సుకు మొదటిబహుమానం. వేషం పాములవాడు."

సుబ్బారావు లేచి నిలబడ్డాడు.

"మొదటిబహుమానం రావలిసింది నాకు కాదండీ. ముగ్గురు జడ్జీలతో ఒక్కరైనా నన్ను గుర్తుపట్టగలిగారు. రామశాస్త్రిని ఎవ్వరూ గుర్తుపట్టలేకపొయ్యారు—"

"ఏడీ రామశాస్త్రి?" అన్నాడు ప్రిన్సిపాల్.

జయజయవంతి లేచి నిలబడింది. అందరూ ఆశ్చర్యపోయినారు. దీక్షితులుగారు నోరు తెరుచుకుని ఆమె వంక చూస్తున్నాడు. ప్రిన్సిపాల్ నివ్వెరపడిపోయినాడు. చెప్పినా గుర్తుపట్టటానికి వీలులేకుండా వుంది రామశాస్త్రికి! హాలంతా ఒక్కసారి గొల్లుమన్నారు.

"మొదటి బహుమానం రామశాస్త్రి!" అన్నాడు మారుమాట్లాడకుండా ప్రిన్సిపాల్ ఆగోలలో.

దీక్షితులుగారివంక చూస్తూ శాస్త్రి ఆయనకు వళ్లు జలదరించేటట్టు గాలిలో ముద్దుపెట్టుకున్నాడు!

సాగరగానము

శ్రీ అద్దేపల్లి నాగగోపాలరావు

నురుగు తరగల నురికె పరువు లెత్తెద వేల
తిరిగి జాబిల్లి నీదరికి రానే రాడు—
గంభీరనాదమ్ము గావించె దేలా ?
రంభాప్సరోంగనా రాగమ్ము రాదో !
అలల లాస్యమ్మేమి ? ఆనంద మేమి ?
ఎందు కీ చందముల్ సంద్రమా !
పలుకు !

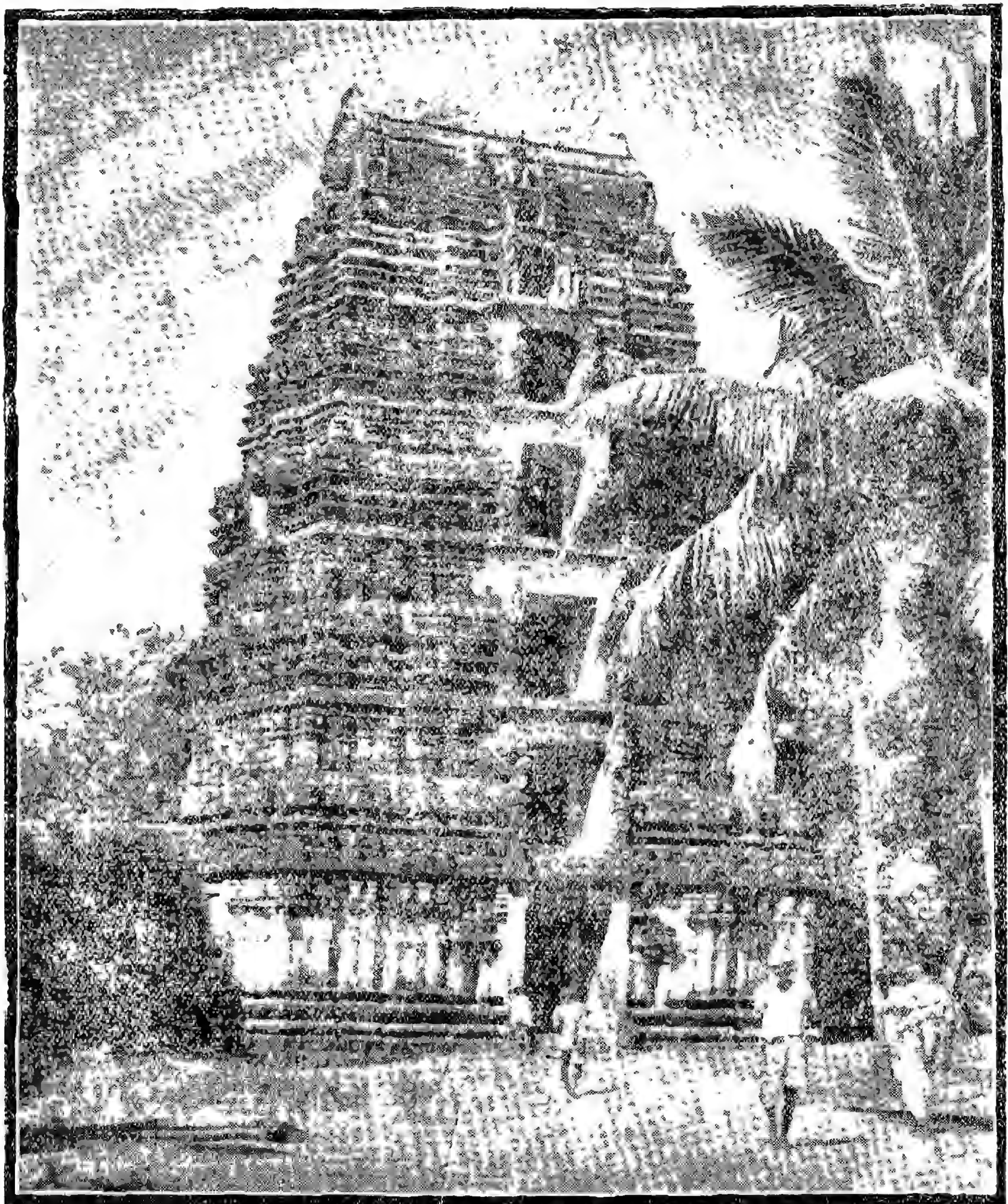
ఆకాశ వీథినే అంటుకో జూచెదో !
లోకేశు పూజకై నీ కరము లెత్తెవో !
గంభీర నాదమ్ము... ... ...

రత్నాల రాసులన్ రాగిల్లు చుందువో !
ముత్యాల సంపదన్ మోదమ్ము గందువో !
గంభిర నాదమ్ము... ... ...

వీర కోలాహలమొ విజయ భేరీ రవమొ !
కోరి భారతికి మేల్కొలుపులే పాడెదో !
గంభీర నాదమ్ము... ... ...

సందేశ మేమిటో సర్వపావన తెల్పు
వందనమ్ములు నీకు వాహినీ వల్లభా !
గంభీర నాదమ్ము... ... .

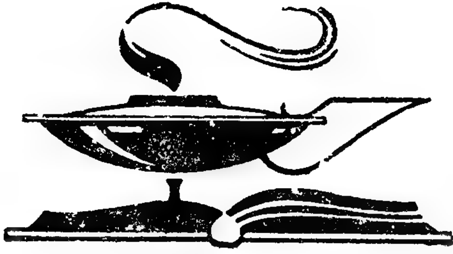
నురుగు తరగల నురకె పరువు లెత్తెద వేల
తిరిగి జాబిల్లి నీదరికి రానేరాడు—
గంభీర నాదమ్ము గావించె దేలా ?
రంభాప్సరోంగనా రాగమ్ము రాదో !
అలల లాస్య మ్మేమి ? ఆనంద మేమి?
ఎందు కీ చందముల్ సంద్రమా !
పలుకు !

భీమేశ్వర దేవాలయ గోపురము

భారతజాతీయత

వ్యాసకర్త:
శ్రీ డా. పట్టాభి సీతారామయ్య

భూత భవిష్యత్తులు

ఒకానొక కాలమందు భారతజాతీయత అనిన స్వవచనవిఘాత మనుకొన్న రోజులు కలవు. ఆరోజులు గడచినవి. భారతదేశ మందు జాతీయత దుస్సాధ్య మను మూర్ఖు లెవరును లేరు. పూర్వపు చరిత్రకారులయొక్క అనాధారభూతములైన వ్రాతలును, అతిశయోక్తులును ఆబాలగోపాలమునకు తెలిసిపోయినవి. భారతజాతీయత సిద్ధాంతరీత్యా పరిశోధింపదగినట్టిగాని, చారిత్రకరీత్యా విమర్శింపదగినట్టి గాని, భూగోళరీత్యా పునర్నిర్మితము చేయవలసినట్టి గాని భావముగాక సర్వాంగశోభితమైన స్వరూపము దాల్చిన సకల సంపన్నమైన అగ్రస్థానమును ఆధునిక కాలములో మాతృదేశమున కొసగదగిన భావముగా పరిణమించినది.

పాతకొంపను ఊడదీసి, నూతనభవనమును నిర్మించవలసిన తరుణ మాసన్నమైనది పూర్వాచారపరాయణులకు మన కున్న ఇంటిని బసంతిగ మార్చుట పనిలేనివాని పనిగా కనిపించవచ్చును. కాని మానవశరీరమునకు ఆయుర్దాయ నిర్ణయము ఎట్లున్నదో, కాపురపు టిండ్లకును, జాతీయ సౌధములకును నట్టి ఆయుర్దాయపు హద్దు నిర్ణయములే గలవు. కాక, పరులచే నాక్రమింపబడి, ప్రాచీనశోభలను కోల్పోయి, పరాయిరాజ్యమునకు నూడిగముచేసి, ధనార్జనచేయు దేశద్రోహుల కెల్ల సాధనభూత మగు విద్యావిధానము, న్యాయ సంస్థాపనము ఆచరణలో నుండుటచే, పునర్నిర్మాణ కార్యము క్రొత్తగ స్థలము కొని, పునాదులు త్రవ్వి, నూతన నక్షీ, మడెంపులు, వగైరాల ప్రకారము స్వేచ్ఛగ కట్టబడు సౌధమువలె గాక, ప్రాతక్రొత్తల మధ్య పునర్నిర్మితము గావింపబడు ప్రాసాదమువలె ఈ తరుణమునందు మన భారతభూమి యున్నది. నూతనముగ పాశ్చాత్య సంపర్కముచే అవతరించిన నూతనభావములను, ముఖ్యముగ ధన పూజను పురస్కరించుకొని ఉత్పత్తి అయిన భాగములు తేజోవిహీనము లైనవి. ఇట్టి తరుణములో ప్రజలు పెక్కు ఇక్కట్లకు లోనయినారు. ముఖ్యముగ జీవనభూతములైన వృత్తులు నశించినవి. 35 కోట్ల జనులకు గావలసిన అన్నము, బట్టయు పరాయిదేశమునుంచి వచ్చినచో పంటలెక్కడ, వృత్తు లెక్కడ? పంటలు, వృత్తులు పోయినతరువాత ప్రాణములే పోవుచున్న ఇక భారతజాతీయతమాట కేమి చెప్పవచ్చును? కాబట్టి భారతజాతీయత అనగా సజీవమై, చైతన్యముతో నుండి, తినుటకు అన్నము, కట్టుకొనుటకు బట్ట, ఉండుటకు వసతి కలిగి, కళలను, వృత్తులను పోషించుకొనదగిన స్వావలంబనము కలిగిన స్థితియని మనము నిర్వచింపవచ్చును. భారత జాతీయతయొక్క భవిష్యత్తును నిర్ణయించుటలో భూత వర్తమానములు పరిశోధన చేయవలసియున్నది. భూత మెప్పుడును వర్తమానమునం దిమిడి వసించుచుండును వర్తమానముచే భవిష్యత్తు నిరంతరము ఆవిష్కృత మగుచున్నది. భారత జాతీయత భారతదేశముయొక్క ప్రాచీన ధర్మములను పోగొట్టుకొనుట కాక ఆధునిక ప్రపంచముయొక్క నూతన ధర్మములను జీర్ణింప చేసుకొని, ఉభయ ప్రపంచములయొక్కయు, భూత వర్తమాన భవిష్యత్తులయొక్కయు సమ్మేళనము అగునపుడే పరిపూర్ణత నొందగలదు. ప్రాగ్దేశపు సభ్యత కేవలము ఆధ్యాత్మిక మయమైయుండి, పశ్చిమ దేశపు సభ్యత భౌతిక విభూతితో కూడినదై యున్నది. మొదటిది సహయోగ, సంయో

గములమీద ఆధారపడి యుండి, రెండవది స్పర్థమీద నిర్మింపబడి యున్నది. ఒక దానియందు సేవాతత్పరత, రెండవ దానియందు ధనపూజ గావింప బడుచున్నవి. రెంటికిని ఉండెడి తారతమ్యము ఆత్మబలమునకును, పశుబలమునకును నుండెడి తారతమ్యమే వీటిని చిహ్నమాత్రముచే వర్ణింపవలసి వచ్చినచో ప్రాగ్దేశపు శోభకు గుర్తు రాటపుచక్ర మనియు, పశ్చిమ దేశపు సౌభాగ్యమునకు గుర్తు మోటారుచక్రమనియు చెప్పవలసి యుండును. ఇంత యేల? ప్రాగ్దేశమునంగు గ్రామము, పాశ్చాత్య దేశమునందు నగరము కేంద్రస్థానములు ప్రాగ్దేశమునందు గృహపరిశ్రమలు, పాశ్చాత్యదేశమునందు యంత్రనిర్మాణము గమ్యస్థానములు. ప్రాగ్దేశమునందు కళలు, పాశ్చాత్య దేశమందు శాస్త్రము సాధనములు. ఇట్టి సందర్భములో ప్రాగ్దేశపు పునాదులమీద పాశ్చాత్య దేశపు గోడలు, కప్పుతో కూడిన సౌధమును నిర్మింపగలిగినచో నదియే అభినవ భారత జాతీయత అని చెప్పనగును. నవీనాభ్యుదయముయొక్క మిరుమిట్లు చూడలేమని కళ్లు మూసుకొన్నచో ప్రయోజనము లేదు. ప్రాచీన సభ్యతయొక్క కాగడాలతో కాలము పుచ్చెద మని సంతుష్టిచెందుచో జీవితము సంకుచిత మగును. ఉభయ సమ్మేళనమును నుచితరీతిని సాధింప గలుగుచో భారత జాతీయత ప్రాక్ పాశ్చాత్యధర్మ సమ్మేళనమై చిరస్థాయిగ నుండగలదు. ఇంతలో మరమ్మతు కోరదు.

యువకుల వాదము

పాతపునాదులు పనికిరా వనియు, ఐరోపా ఖండమందు ప్రబలియున్న సభ్యతావిధానము లన్నియు అంతరించుచున్న వనియు, ఆస్తి ధనముయొక్క తారతమ్యములతోకూడిన సభ్యత యొక్క రోజులు గడచిపోయిన వనియు, సామాజికవాద సిద్ధాంతములను అనుసరించక తప్పదనియు, ఏతత్సిద్ధాంతములు కేవలము గ్రంథస్థములై, కళాశాలలయందు పఠనీయములై, కార్యాచరణయందు ఆదర్శమాత్రములై పొగడ్తకు పాత్రమైన తత్వములు కావనియు, ఆచార విచారములయందు అమలులోకి రావలసిన ఇట్టి మార్పులన్నియు ఒక్క రష్యాయందే అమలులోనికి వచ్చినవనియు, రష్యావారి కమ్యూనిజమే మనకు శరణ్య మనియు, ఏ తదుపరిగతిగాని, ముక్తిగాని లేదనియు మన యువకుల వాదము. భాగ్య భోగ్యములు గౌరవమునకు ఆధార భూతము లని మన వర్ణాశ్రమ ధర్మమునం దెపుడును నిర్ణీతము గాలేదు. కులములలో అగ్రమని పేరొందిన బ్రాహ్మణత్వము దారిద్ర్యముతో కూడినది. బ్రాహ్మణుడు భిక్షాటనము చేసి, ప్రజలకు ఆధ్యాత్మికతత్వము బోధించి వారిచే నొసగబడు ముష్టిచే జీవించవలసిన దని వర్ణధర్మము యొక్క ప్రాతిపదిక. హింసాతత్వమును గమనించి, సమాజమునందు హింస లేకయే పని జరుగగలిగిన కాలము ఇంకను ఆసన్నము గాలేదని తలచి, హింసతో కూడిన దేశరక్షణము ఒక కులమునకు ధర్మముగ నిర్ణయించి, హింసను క్షత్రియ ధర్మములలో దిగ్బంధనమొనర్చిరి. అన్ని కులములవారును ఆయుధపాణులు కాజాలరు. ఆయుధోపయోగము, ఆయుధ వినియోగము గౌణమైనను, గర్హ్యమైనను, త్యాజ్యమైనను ఆవశ్యకతను బట్టి ఒక కులధర్మముగ నిలుపబడినది. ఇంక భాగ్య భోగ్యములయొక్క కదలిక, సంచాలనము వైశ్యుల స్వాధీనము చేయబడినది. అన్నిటికంటె మహత్తరమైన అన్నవస్త్రములయొక్క ఉత్పత్తి మరియొక వర్ణమునకు ధర్మముగ నిరూపింప బడినది. కొందరు బుధులు నాలుగు వర్ణములవారు, మనుష్య శరీరముయొక్క ఉదాహరణ ననుసరించి దానికి భిన్న భిన్న ప్రాంతములనుండి సృష్టికర్తయొక్క శరీరమునుండి ఉద్భవించినారని చెప్పువాక్యము ఆయా అవయవములవలన వినియోగమును సూచించుటకై చెప్పిన దృష్టాంతముగ నూహింప దగినదేగాని ఉచ్చనీచములయొక్క నిదర్శనమును తెలుపుట కుద్దేశింపబడినది గాదు. రాను రాను వర్ణ సమ్మేళనము — దీనినే కొందరు వర్ణ సంకరమందురు — జరిగినది; జరుగుచున్నది కాని, సంఘముయొక్క స్థిరత్వము ఇట్టి ధర్మవిభజనవల్ల చిరస్థాయిగ ఉండునట్లుగ గావింపబడినది. పాశ్చాత్యసంఘపువ్యవస్థ వేణ్ణీళ్ల అండాలోని నీటితెరల వంటిది నిప్పుయొక్క వేడిమిచే క్రింద నీరు వేడెక్కి తేలికయై, ఆ నీరు పైకి వచ్చి, పైనున్న చల్లని నీరు దానిబరువుచేత క్రిందకు పోవునట్లు చేసి, నిరంతరము స్థాయిలేని గతి గలిగి, క్రింద నీరు పైకి, పైనీరు క్రిందకు పోవుచుండును. అదే విధముగ పాశ్చాత్యదేశములు, సంఘములయందు ధన మనెడి వేడిచేత వర్గములు, తరగతులు అను నీటి తెరలు క్రిందనుండి పైకి, పైనుండి క్రిందకు, ఒకే విధముగ స్పర్థకు లోబడి కొట్టుకొనుచున్నవి. ధనము ప్రధానలక్ష్యమైన పాశ్చాత్య సంఘమునందు ఈ స్పర్థ అనివార్యము. ధనమును జీవిత సాధనముగ నెంచి, జీవిత విధానము నందలి ప్రాకారములలో నొకదానినిగా భావించుటచే యజమానిగ తిరస్కరింపబడుట జరుగుచున్నది ప్రాగ్దేశపు సంఘట్టనమునందు ఎవరికాలముయొక్క ధర్మము వారు నెరవేర్చుటయే శ్రేయమని సంఘముయొక్క నిర్మాణము కులకట్టుబాటు, కులపెద్దలు, కులదండన, కులశిక్షలపైన ఆధార పరుపబడి యున్నది. కలియుగమునం దిట్టి నిర్ణయము నిలువగలదా అను సందేహము చాలమందికి గలదు. పూర్వకాలమునందు, అనగా కనీసము 13 వేల సంవత్సరముల క్రితము స్థాపింపబడిన ఈ నిర్మాణము ఈరోజున ఉన్నది యున్నట్లుగ నిలిచియుండవలెనని గాని, నిలువగలదనిగాని చెప్పుట సాహసము. కాబట్టి ఒకవిధమైన ప్రాచీన నవీనముల యొక్క, ప్రాక్పాశ్చాత్య దేశములయొక్క సమ్మేళనము కావలసి యున్నది. ఇట్టి సమ్మేళనమే గాంధీమహాత్ముని జీవితమునందు కానవచ్చుచున్నది నాలుగు కులములయొక్క ధర్మసమన్వయమును, నాలుగు ఆశ్రమముల యొక్క ధర్మసమ్మేళనమును ఆయన

జీవితమునందు మనకు కనిపించుచున్నవి. ఒకప్రక్కన సూత్రప్రాయపు ఋక్కులను వ్యాపింపజేయుచు, మరియొకప్రక్కన చూపుడువేలు ఎత్తినంతమాత్రముచేత దేశమునందు అరాచకములను మాపి ప్రాణరక్షణ గావించుచు, ఇంకొకప్రక్కన భాగ్యభోగ్యములను పెంపొందించుచు, అన్నిటికంటె మూలమైన అన్నవస్త్రాదుల నుత్పత్తి చేయుచు, దరిద్రనారాయణుని సేవ చేయుటకే గాంధీమహాత్ముడు తన జీవితము నుపయోగించుచున్న విషయము ఎవ్వరికి తెలియదు? బ్రహ్మచర్యాశ్రమమైన పిమ్మట గార్హస్థ్యము నవలంబించి, దానిని 36-వ యేటనే ముగించి, సంపాదించిన మూడులక్షలను త్యాగము చేసి, సన్న్యాసము నవలంబించి, నిస్సంగత్వమును పూని, భార్యయును తానును సంఘసేవ చేయుచు, పూర్వపు యోగులవలె పుర, గిరి, నది, అరణ్య, పర్వత, సాగరములను చేరి సంఘమును త్యజించి కాషాయ వస్త్రములను ధరించియుండు పద్ధతి నవలంబించక, సంఘముమధ్యనే యుండి, సంఘసేవ చేయుచు దేశముయొక్క, జాతియొక్క, సంఘముయొక్క, కుటుంబముయొక్క, వ్యక్తులయొక్క శ్రేయస్సును కోరుచు, అందులకు వలయు సమస్యలను తీర్చుచు పరిణతియందు జీవితము గడపెడి సంస్కారమును గాంధీమహాత్ముడు గావించిన విషయముకూడ రహస్యము గాదుకదా.

రష్యాభావములకును మనకును నిమిత్తములేదు

ఈవిధముగ సంఘర్షణము, స్పర్ధ, పోటీ, అసూయ, స్వాభిమానము, అహంకారము, మమత్వము, సంకుచితత్వము మున్నగు లోపభూయిష్ఠమగు దుర్గుణములను పారద్రోలి, దేశమునందు నూతన జాతీయతావిధానపు, నూతన జాతీయతాసౌధపు నిర్మాణమును ఆరంభము చేసినాడు. ఇటువంటి దేశము పరదేశీయుల స్వాధీనమైన పిమ్మట ధనపూజకు లోబడి నిమ్నస్థితిలోనికి వచ్చినది. వర్గభేదము లున్నమాట నిజము. ధనతారతమ్యము లున్న మాట నిజము. కాని వీటిని పోగొట్టు మార్గము పరస్పర వినాశముగాదు. అది శాంతికి సాధనము కాదు. శాంతిలేని సంఘమునకు సౌఖ్యము లేదు. 'అశాంతస్య కుత స్సుఖం' అను గీతావాక్యమునకు అపవాదము లేదు కదా. కాబట్టి రష్యాభావములను మనము అవలంబించక మనయొక్క పూర్వపు ఆదర్శములను సంస్కరించి పునఃస్థాపితము చేయ గలిగినచో సంఘమునందు తిరిగీ సమవర్తనము, సమరసత్వము, సామరస్యము, సామంజస్యము తిరిగి ఉద్భవింప గలుగును. ఇట్టి జాతీయతయే మనము కోరదగినది. రష్యాదేశములో స్వంత ఆస్తిని, స్వంత కుటుంబమును, అనగా వివాహసంస్థతో కూడిన భార్యాయుతమైన సంసారమును, మతమును త్రివేయవలెనను విప్లవము నారంభించి దేశమును రక్తపాతముచేసి, చివరకు మూడుసంస్థలను పునరుద్ధారణ చేయవలసి వచ్చెను. విప్లవమధ్యమున నున్న పరదేశమునుండి ఎప్పటి కప్పుడు వచ్చు వార్తలు విని, అశాశ్వతములైన సంస్థలను, మార్పులను, పరివర్తనమును నమ్ముట జాతియొక్క లక్షణము గాదు. అభినయము చేయుచుండు వక్తయొక్క మహాప్రవాహపు ఉపన్యాసమునుగాని, వారి అభినయముయొక్క చిత్రమునుగాని శబ్దగ్రాహక యంత్రముద్వారాను, ఛాయా చిత్రగ్రహణయంత్రముద్వారాను రికార్డు చేయుచో ఏ ఒక భావమునుగాని, పూర్ణవాక్యము కాదో, ఏ ఒక్క వాక్యముకాని భావ ప్రకటన కాజాలదో, అదే విధమున ఏ ఒక్క సంచలనముగాని పూర్తియైన అభినయమును చిత్రింప చాలదో అదే విధముగానే 1917-వ సంవత్సరమునందు విప్లవము ప్రారంభించినపుడు అవలంబింపబడిన దారుణ కృత్యముగాని, మధ్య మధ్య జరుగు పరివర్తనముగాని రష్యా విప్లవముయొక్క స్వరూపమును దెలుపజాలవు. కట్టకడపటకు విప్లవదిన ప్రారంభమునుండి సుమారు 25 సంవత్సరముల అనంతరపు స్థితి ఒక విధమున ప్రమాణముగ నుంచుకొనతగును. ఆస్తి ఎత్తివేయ నేల, పునరుద్ధారణ సేయ నేల? వివాహము నిర్మూలము సేయ నేల, పునరవలంబనము గావింప నేల? దేవళములను శిథిలము సేయ నేల? పూజావిధానమును పునరుద్ధారణసేయ నేల? ఆర్యతత్వమునందు వేల సంవత్సరములనుండి అనేక తెగలవారు, జాతులవారు, మతములవారు ప్రవేశించి తమతమమతములచే ప్రాచీనమతముయొక్క గభీరతను పెంపొందించి, సారవంతము చేసి ఈమహాసమూహమున తమ నీతుల నంతర్గర్భితము చేసి, ఉభయశ్రేయోదాయకమైన ఫలితము లందిరి. అన్ని మతములవారికి ఆశ్రయము నిచ్చుటచే గదా మనము మనస్వాతంత్ర్యము నిట్లు కోల్పోయినది? చివరకు మనకు మెరుగే గాని తరుగేమియు లేదు. భారతజాతి మానవకోటికి ఆదర్శప్రాయముగ నుండవలెననుచు ఇట్టి విధ్వంసక పునర్నిర్మాణపరంపరలచేతనే గదా నేటి పరిపక్వత సంభవించ గలదు? అట్టి పరిపక్వమును మనము కన్నులార చూచుచున్నాము. జమీందారులు తమ జమీందారీలను ప్రభుత్వమువారు కొనివేసి తమకు తగు భృతిని ఇప్పింపవలె నని కోరుచున్నారు. భాగ్యవంతులయొక్క భాగ్యములమీద పన్నులవిధానములవల్ల మనవారి భాగ్యములకు హద్దు లేర్పడుచున్నవి. మొన్న ఇంగ్లండులో బెడ్ఫర్డు డ్యూక్ చనిపోవుటకు పూర్వము 36,90,000 పౌన్లు అనగా 5 కోట్ల రూపాయల ఆస్తిలో మూడుకోట్ల రూపాయలు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు చావుపన్నులక్రింద తీసుకొన్నారు. స్వంత వ్యవసాయము చేసుకొనెడివారికి 50 ఎకరములవరకు, అమరకము ఇచ్చువారికి 25-30 ఎకరములకంటె ఎక్కువగ నుండకుండగను హద్దు నిర్ణయించుటకు సంఘము ఒప్పుకొని తీరును. ఈవిధమున ఆకాశమునంటు తాటిచెట్లకును, భూమిమీద ప్రాకు నేలవేమునకును పొత్తు కలిపి సమరసత్వమును చేకూర్చుటకు సాధ్యమగుచుండ రక్తపాతముతో కూడిన వర్గకలహములను పెంపొందింపవలసిన ఆవశ్యకత లేదు.

భారతదేశపు సామ్యవాదము సంస్థలలో నిమిడ్చిపెట్టి నిబిడీకృతము గావింపబడినది. దానినే గాంధీమతము అనుచున్నాము.

గాంధీ నూతనమతము క్రొత్తగాదు. గాంధీ మరియొక కులమును, వర్ణమును సృష్టించువాడు కాడు. గురుపీఠము నలంకరింపవలె నను కోర్కె ఆయనకు లేదు. ఒక శిష్యపరంపర నేర్పరచవలెనని లేదు. ఆయన సంస్థల నెంత త్వరితముగ స్థాపించగలడో అంత శీఘ్రముగ వదలుకొనగలడు. సన్న్యాసికైనను తన మఠమునందు మమత్వ ముండుట సహజము. గాంధీకి తనది అని ఈ ప్రపంచమునందు చెప్పదగిన వస్తు వెద్దియు లేదు. ఏదైన నున్నచో అది సబర్మతీ ఆశ్రమమే అనవలెను. అట్టి ఆశ్రమమును 1933-వ సం. లో ఒక కలముపోటుతో హరిజనులపాలు చేసివేసినాడు. ఖైదునుండి విడుదల అయిన పిమ్మట నిలువ నీడ లేకపోయెను. అరణ్యములోని జంతువులకు గుహ లుండును. ఆకాశమందలి పక్షులకు గూళ్లుండును. కాని మానవ మాత్రుడైనవానికి క్రీస్తువలెనే ఇప్పటి గాంధీకికూడా తలదాచుకొనుటకు ఎడము లేదు. ఆయనకు 'వసుధైవ కుటుంబకం' అను నార్యోక్తి చక్కగ నన్వయించును. అట్టివాడు సామ్యవాదమును అవలంబించకపోతే, అబ్బ సంపాదించిన లక్షలు వెనుకబెట్టుకొని ధనార్జన చేయుచు, మాటికి ముందు ప్రపంచ పర్యటనము చేసి, 'ధనమూల మిదం జగత్' అను లోకోక్తి ననుసరించి జ్ఞాన విక్రయముచేతకూడ ధనము నార్జించువారా సామ్యవాదులు? లేక పేదరికమున పుట్టి ధనికుల సొత్తునంతను సమానముగ పంచవలె ననువారా సామ్యవాదులు? సామ్యవాదము ఒక ధర్మనిర్ణయము కాదు; ఒక ఆర్థికవిధానము కాదు; ఒక జీవితమార్గము అని వేదాంతవాక్కులు చెప్పు బెర్ట్రాండు రస్సెలు, ప్రొ. లాస్కీవంటి పండితులా సామ్యవాదులు? కాదు. ఆర్యసంఘట్టనము ఋషులచే నిర్మింపబడిన సామాజికనిర్ణయముల ననుసరించి, భాగ్యభోగ్యములను, దారిద్ర్యమును సమన్వయముచేసి, సంఘమునందు అశాంతిని తగ్గించి, స్తిమితమును, స్థిరత్వమును నిర్మాణముచేయునదే సామ్యవాదము వేలకొలది ఎకరముల భూమి, లక్షలకొలది భాగ్యము, పదులకొలది ఉద్యోగములు ఒక్క కుటుంబములో కూడదీయుపద్ధతి ఈ దేశమం దెన్నటికిని అమలులోనికి రాజాలదు. భారతదేశములో అహింసాత్మకమగు సామ్యవాదమునకు గల అనుకూల వాతావరణము మరి యెచ్చటను లేదు. అది జనుల తత్వగత మైనది రక్తమునందు ప్రవహించుచున్నది. అట్టి గుణములను పోషించుటయే కావలసినది. గాంధీమహాత్మునివంటి జీవితమే ఇట్టి పోషణకు సాధనము

2

రాబోవు భారత స్వరాజ్య స్వరూపమును ఒకసారి కల్పితముగ మన దృష్టియందు చిత్రించుకొనగలమా అను సందేహము కలుగుచున్నది. స్వరాజ్యము ఒక ఫలితము గాదు; ఎన్నడును ప్రయత్నమే. ఒక గమ్యస్థానము కాదు; ఒక పంథా. ఒక ముక్తి కాదు; ఒక పూజావిధానమే. ఒక విద్యాలంకార బిరుదము కాదు నిరంతరాధ్యయనమే. స్వరాజ్యము కలిగియున్న దేశములలో విప్లవములు లేకపోయినవా? 150 సంవత్సరముల ఈ మధ్య ఫ్రాన్సు దేశములో మూడుసార్లు విప్లవము జరిగి, మూడుసార్లు ప్రజాస్వామ్యము నిర్మింపబడినది. అమెరికా దేశస్థులు రక్తము, మతము, తత్వము కలసిన తమ బ్రిటిషువారితో పోరాడి స్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుకొనినారు. ఇంత యేల? స్పెయిను స్వతంత్ర దేశమే కదా? ఆంతరంగిక యుద్ధము ఏల రావలసివచ్చె? యుద్ధములు ఒకప్పుడు ఒక జాతివారికిని మరియొక జాతివారికిని, ఒక తెగవారికిని మరియొక తెగవారికిని వచ్చుచుండెడివి. పిమ్మట సామంతరాజులను స్వాధీనము చేసుకొని సామ్రాజ్యముయొక్క సమగ్రాధికారమును ఒప్పించుకొనుటకు మాత్రమే యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి అశ్వమేధయాగము చేయుటకు, యజ్ఞాశ్వమును పంపి, ధర్మరాజా వెనుక అర్జునుని దానితోకూడ పంపినపుడు, దేశమునందలి సామంతరాజు లందరును పాండవుల ఆధిపత్యమును అంగీకరించిర నేగదా! అశోకుడు కళింగ దండయాత్రానంతరము తన పదునాలుగు బోధనా సూత్రములను శిలాలిఖిత మొనర్చి, అట్టి శిలను స్థాపించి, తన రాజ్యమునకు మరల పోయెను. రానురాను భూకాంక్ష పెరిగి, రాజ్యవిస్తరణకు యుద్ధములు సలుపబడుచుండెను. ఆంగ్లేయులయొక్క ముప్పదిసంవత్సరముల యుద్ధము, శతవర్ష సంగ్రామము, రోమనులు బ్రిటనును జయించి నాలుగువందలయేండ్లు పాలించుట, నార్మన్లు ఇంగ్లండును 1066 లో జయించి కొంతకాలము రాజ్యముచేయుట—ఇవన్నియు రాజ్యకాంక్షా సమన్వితమైన యుద్ధములకు దృష్టాంతములు రోస్బెరీ ప్రభువు 1896-వ సంవత్సరమునందు ఒక సూచనను గావించియుండెను భావికాలపు యుద్ధములు వర్తకపు యుద్ధము లని వారు చెప్పి యుండలేదా? ఆంగ్లేయుల సామ్రాజ్యము వర్తకముమీదనే ఆధారపడియున్నది. వారి దేశమునందు అయిదువారముల భోజనమునకు వలయు పంటకన్న ఎక్కువ పంట లేనందున తక్కిన 47 వారముల పంటను ఇతర దేశములనుండి పొంది అందుకు ప్రత్యామ్నాయముగ తమ పరిశ్రమలనుండి ఫలించు వస్తువులను ఆయా దేశములకు ఖరీదుకట్టి ఇవ్వవలసి యున్నది. కాబట్టి ఆయా దేశములలో ఆయావర్తకము లుండనిచో ఆంగ్లేయులకు సంవత్సరములో 47 వారములు భోజన ముండజాలదు. వివిధ దేశములందు తమ వస్తుసామగ్రిని వ్యాపకము చేయుటకు అచ్చటి ప్రజలను తమ కభిముఖులుగ చేసి, వారియొక్క విద్యను, రుచులను, అభిమానమును, ఆదర్శములను తమ ఆదర్శములకు అనురూపములుగ గావించుకొనవలెను గదా! అందులకు రాజకీయవిజయము ఆవశ్యకము. రాజకీయవిజయమునకు సైనిక ఆధిక్యత అనివార్యము. వాణిజ్యప్రాపకమునకు రాజకీయ ఆధిక్యత, రాజకీయాధిపత్యమునకు సైనిక ఉత్కృష్టత అవసరము. వీటి పేరే సామ్రాజ్యతత్వము అందురు. ఇందులకే 20-వ శతాబ్దపు యుద్ధములు వర్తకపు యుద్ధము లని రోస్బె

ప్రభువు చెప్పియుండెను. ప్రాగ్దేశమునందలి చైనా,జపాను,ఇండియా, ఆఫ్ఘనిస్థాన్, సిరియా, పాలెస్టయిను, పర్షియా, అరేబియా, ఈజిప్టు మున్నగు దేశములు అడ్డుచెప్పకుండగ పాశ్చాత్యదేశముల, ముఖ్యముగ బ్రిటనుదేశపు వస్తువులు కొన్నంతవరకు బ్రిటిషువారు జర్మనీ వారితో సరిసమానముగ వర్తక వ్యాపారములు సలిపి, 100 కి 7 గురు మాత్రమే వ్యవసాయదారులుగ నుండి, 91 మంది వర్తక వ్యాపారములలో జీవనభృతిని పొందుచుండిరి. కాని, ఈదేశములోని ప్రభుత్వములు స్వావలంబన తత్వపరులై పరదేశవస్తువులను బహిష్కరింప ప్రారంభించినపుడు అట్టి ఆధిక్యత బ్రిటనుకును, జర్మనీకిని గూడ పోవుచున్నది. మిగిలిన కొద్ది అవకాశములకొరకు ఈ ఉభయదేశములును పోటీపడి వర్తకయుద్ధములను జరుపుచుండుట మనము చూచుచున్నాము. ఇటీవల స్పెయినులో జరిగిన యుద్ధము వర్తక యుద్ధముగాక అంతరంగిక యుద్ధముగ లోకులు భావించుచుండిరి. భావములకొరకు ఈ యుద్ధము జరిగెనని కొందరు భావించుచుండిరి. ధనికులకును సామ్యవాదులకును యుద్ధమని కొన్నిదేశలందు అపోహ కలిగెను. యుద్ధతత్వపరిణామమునందు మరియొక మెట్టు పైకి వెళ్లుచుంటిమా అను అనుమానము కలిగినది. కాని సత్యమును గనుగొన్నచో అట్టి పరీక్ష యేమియు కనిపించదు. స్పెయినులో అంతరంగిక కలహములుగూడ వర్తకములకే. డేనిషునూనెప్రభువునకును, అమెరికను నూనెప్రభువునకును జరిగిన కలహ మిది యని రహస్యము తేలుచున్నది. ఏది ఎట్లున్నను భారతదేశమునకు యుద్ధములతో సంబంధముండుటకు అవకాశములు లేవు. ఏలయన, మనము మరియొకదేశమును ఆశించువారము గాము. మనదేశమును 'వందేమాతరము' పాటయందు వర్ణించలేదా? 'సుజలాం' – జలపూర్ణములైన అనేక నదులుగల దనియు, 'సుఫలాం' - మామిడిపండు మొదలు సీమరేగుపండువరకు అన్ని విధములగు ఫలములు ఉన్న దనియు, 'మలయజ శీతలాం' – పర్వతి ప్రాంతములనుండి వచ్చెడి చల్లటి వాయువులు కలదనియు, 'శుభ్రజ్యోత్స్నా' – శరత్కాల చంద్రునియొక్క సౌందర్యముతో కూడిన దనియు, 'ఫుల్లకుసుమితద్రుమదళ శోభినీం' - అనేక విధములైన పండ్లు, పువ్వులు, చెట్లు, ఆకులయొక్క శోభతో ప్రజ్వరిల్లుచున్న దనియు, 'సుహాసినీం' - నవ్వుచుండునదనియు, 'సుమధురభాషిణీం' - చక్కటి వాక్సునములు వినిపించున దనియు, 'సుఖదాం'- సుఖము నిచ్చునదనియు, 'వరదాం' - వరముల నిచ్చునదనియు — ఈ విధముగ మన దేశము వర్ణింపబడి యున్నది. ఇట్టి వర్ణన పరిగ్రస్తమైన విషయములవల్ల అన్ని విధముల సమంజసమైన దని మనకు తెలియును. ఇంతేగాక 35 కోట్లజనమును, 70 కోట్ల చేతులను కలవనికూడ వర్ణింపబడినది. 70 కోట్ల చేతులతో ప్రజ్ఞను వెల్లడించుటకు ఖడ్గములు పూనవలె నని కాదు మనభావము. బంకిం చంద్రుని కాలములో 'ఖరకరవాలే' అనునటువంటి తీవ్ర ఊహ మరియొక కాలములో అంతగ ప్రబలి యుండక పోయినప్పటికిని గాంధీ మహాత్ముని కాలమందు అతడు చెప్పినట్లు అట్టి చేతులు నిర్మాణకార్యక్రమమునందు నిమగ్నములై యుండవలె ననియే తప్ప విధ్వంసకకార్యమునందు శ్రద్ధ పుచ్చుకొనవలెనని కాదు. ప్రపంచముయొక్క జనాభా 200 కోట్లలో ౧-వ వంతు అనగా 40 కోట్ల జనము భారత దేశమునందే గలదు. చైనా తరువాత భారత దేశములో ఉన్నంత జనాభా మరి ఏ దేశమునందును లేదు. ఇట్టి వారి కుండెడి సంప్రదాయసిద్ధమగు కళాకౌశలమువే నైనసేమి, జనబాహుళ్యము కల్గి సంఖ్యాజనితమగు సంక్షోభమువేనైన సేమి, దేశమునందున్న శీతోష్ణస్థితుల విభిన్నత్వమువలన నైనసేమి సహజమగు నది, పర్వత, సాగర, అరణ్యముల సంపదచేనైనసేమి స్వయం పోషణకును, స్వావలంబనకును అనువైన దేశము భారతదేశము కంటె మరియొకటి ఉండజాలదు. కాబూలునుండి సీమరేగుపండ్లు, క్వెట్టానుండి దానిమ్మపండ్లు, నీలగిరినుండి బేరిపండ్లు, అన్ని ప్రాంతములనుండి పనసపండ్లు, మామిడిపండ్లు, సీతాఫలములు, జామిపండ్లు — ఇవిగాక స్ట్రాబెర్రీలు, రాస్బెర్రీలు, అంజూరా, ద్రాక్ష మొదలైనటువంటి పండ్లుకూడ ఈ దేశమునందు ఉండి యుండగా, ఒక ప్రక్క గోధుమ, మరియొక ప్రక్క వరి, జొన్న, మొక్కజొన్న, రాగి మున్నగు ధాన్యము లుండియుండ, అన్ని విధములైన అపరము లుండ, ఉప్పు, మిర్చి మొదలగు నిత్యావసరములు లభించుచుండ, వాసనద్రవ్యములు అనేకము లుండ, పూర్వకాలము ఇనుముతో చేయు మూసలు, కళ్లజోళ్లుచేయు రాళ్లు, కత్తులు చేయు ఉక్కు బట్టలునేయు మగ్గములు, నూలునువడుకు రాటములు, కమ్మరము, వడ్రంగము, కుండలు, చెప్పులు, బొమ్మలు, ఆటవస్తువులు, ఒకటన నేల—ఆవశ్యకములేమి, ఆనందమునకు వలయు వస్తువులేమి, అన్నిటిని చేయదగిన సామర్థ్యము గలిగిన వార లుండ ఒకచోటికి యాచనకు పోనేల? పరాయివస్తువులు మనము తెప్పించుకొనకూడ దని కాదు ఆవశ్యకమైతే తెప్పించుకొనవచ్చును. యంత్రసామగ్రిని మనము వాడకూడదని కాదు ఆవశ్యకమైనంతవరకు తప్పక వాడదము. కాని వాటికి మనము భృత్యులము కాజాలము. మనవశము నందవి ఉండవలెనుగాని, వాటి వశమునందు మన ముండరాదు. ఇట్టి సంప్రదాయమును స్థాపించుటకు భారతదేశముతో సమానమైన మరియొక దేశము లేదు. ఇదియే మన భావిజాతీయత. అయితే వర్తకవిషయములలో స్వావలంబనము సాధ్యమా అని కొందరు అడుగవచ్చును.

స్వావలంబనావశ్యకత

మానవస్వభావము కొంత అలవాటుపడినతరువాత అది పోతే ఎట్లు అనిపించును. నగరములలో చిన్నప్పుడు చదువుకొను రోజులలో ఈ దర్జీలు, ఈచాకళ్లు, మంగళ్లు, మోటార్లు, ట్రాములు మనవూరు

పోతే ఎట్లా వస్తాయి అనిపించేది. ఇవన్నియు బస్తీల లక్షణములు. ఆరోజులు పోయి, ఇక్కడికి ఎప్పుడైనను వచ్చినప్పుడు 'ఎంతకాల ముండేవలెనురా' అనే రోజులు ఇప్పుడువచ్చినవి. పాశ్చాత్యదేశ వస్తువులు మనము కొన్నంతకాలము పాశ్చాత్య వర్తకాధిక్యత యుండక తప్పదు. అయితే ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు ప్రతిరాజ్యముయొక్కయు ఆదాయవ్యయపట్టికలలో ఎగుమతిదిగుమతి ఝడితీలలో దేశమునకు వచ్చు భాగ్యము పోవు భాగ్యమునకంటె ఎక్కువగా నుండవలెననియు, అందుకొరకు దిగుమతులకంటె ఎగుమతులు ఎక్కువగా నుండవలెననియు నిర్వచించుచున్నారు. ప్రపంచమునందుండెడి అన్ని దేశములకు, అన్నిజాతులకు, అన్ని ఖండములకు పూర్తిగా ప్రత్యేకమైన ఇటువంటి ఆధిక్యత ఏ ప్రకారము కలుగగలదు? మోసేవారుండినగదా ఎక్కేవాడికి సవారీ? చేసే నౌఖరు వుంటేగదా చేయించుకునే యజమాని వుండునది? కొనే అమాయకులు వుంటే గదా అమ్మే బుద్ధిమంతులు ఉండేది? పైన వివరించినట్లుగ ప్రాగ్దేశములు పాశ్చాత్యదేశముల వస్తువులను కొనకనే పోతే ఏమి జరుగుతుంది ? అందులో వర్తకపు ఝడితీల ఆధిక్యత ఎట్లా వస్తుంటుంది? ఎక్కడైనా లోకంలో వుండే తల్లి దండ్రులంతాకూడా ఎప్పుడూ కట్నములు పుచ్చుకోవడమే మా పని అంటే ఇచ్చేవారెవరు వుంటారు ? ఆడపిల్లలు వుంటేగాని వివాహము గాదు. ఆడపిల్లలు వుంటే కట్నము ఇవ్వవలసివుంటుంది మేము కట్నము పుచ్చుకుంటాము గాని, ఇవ్వముఅంటారా ? అందరూ మగపిల్లలే ఉన్నారనుకుందాము. అప్పుడు ఎవరికి ఎవ్వడు కట్నాలిస్తాడు ? కనుక వర్తక ఝడితీలలో అన్ని దేశములు తమకు తమకు ఎక్కువ ఆధిక్యత నిచ్చు భాగ్యము వుండవలెనని చెప్పు విషయము అట్లున్నది. అందులకు అన్ని దేశములును స్వావలంబనము అవలంబించవచ్చు. పరస్పర వర్తకములు జాతులకు ఉండవచ్చు. హిట్లరు చెప్పినట్లు తమకు కావలసినది భోజనపదార్థము లైనను సరియే, పరిశ్రమలకు వలయు ముడిపదార్థము లైనను సరియే—దిగుమతులకు ఎగుమతులవల్ల ఝడితీ సరిలేకపోయినట్లైతే దిగుమతులు కలపవలసినదే. ఈసూత్రమే ఐరోపాఖండమునందంతయు గూడ రానురాను అవలంబింప గోరుచున్నది. మనకుగూడ అట్లు రావలసియున్నది. యుద్ధములవల్ల వర్తకము ఆధిక్యత అగు నని తలచుట బుద్ధి తక్కువ. ఐరోపా మహాసంగ్రామమునందు బ్రిటనులో ఉన్న జనాభా 4 కోట్లలో కోటి పదిలక్షలు బేకారులు అయిపోయినారు. పనిపాటులు లేక మలమల మాడిపోయినారు. తినుటకు తిండి లేకపోయెను. పనిలేనివారికి భృతి నివ్వవలసివచ్చెను. వీటిమొత్తము రోజుకు కోటిరూపాయలు ఆయెను. దీనికి కారణమేమి? ఫ్రాన్సుదేశము బ్రిటనునుండి తమకు కావలసిన యంత్ర సామగ్రి పనిముట్లు పుచ్చుకొనుచుండెడిది. యుద్ధానంతరము వర్సైయిల్సుసంధి జరిగినపుడు సంధిషరతులప్రకారము జర్మనీ వారు ఫ్రాన్సుతో 3 వేల వంతెనలు, 40 వేలమైళ్ల రైళ్లు, 50 వేల మైళ్ల రోడ్లు, అనేక భవనములు పునర్నిర్మాణము చేయవలసివచ్చెను. వీటికి కావలసిన గర్డర్లు, ఇనపపట్టాలు, నికిల్, ఐరన్, తీగ, ఇనుము మేకులు, మరలు అన్నియు జర్మనీనుండి ఉచితముగ ఫ్రాన్సునకు రావడమువలన ఫ్రాన్సు సామాన్యముగ శాంతికాలములో ఇంగ్లండు నుండి తెప్పించుకొనెడి వస్తువులకుగూడ ఆవశ్యకము తప్పిపోయి గెలిచిన ఇంగ్లండులోని వర్కుషాపులకు పనిలేకపోవుటయు, ఓడిన జర్మనీలో పగలు రాత్రి చేతినిండా పనియుండుటయు, ఇటుల పని చేయు జర్మనులకు పెట్టుబడి ద్రవ్యము లేనందున ఇంగ్లండువారు, ఫ్రాన్సువారు అమెరికానుండి ఋణము పుచ్చుకొని వీరికిచ్చుటయు, ఈ విధముగ బాకీపడిన దేశమునకు బాకీ తీర్చుకొనుటకుగాను ఇంకను ఎక్కువ బాకీని, పెట్టుబడిని బాకీదారులైన ఫ్రాన్సువారు, ఇంగ్లండువారు ఇచ్చుచుండగ ఓడిన జర్మనీకి త్రికాలములందు అహర్నిశములు పనియుండుటయు, అచ్చట పనివారలకు మూడుపూటల కడుపునిండా భోజనము ఉండుటయు, ఈ విధముగ పరిస్థితు లన్నియు గెలిచినవాళ్లకు పనిలేక ఏడుపు, ఓడినవాడు పనిగలిగి సంతోషించిన సందర్భము గుర్తుకు తెచ్చుకొనవలసియున్నది. కావున యుద్ధముల ఫలితములు జయాపజయములతో నిమిత్తము లేకుండ ఆర్థిక సూత్రముల ననుసరించి నడుచుచుండును. వర్తకము పరులమీద నిర్బంధముగ మోపబడి స్థాపితమగుచున్నంత కాలము ఆర్థికఝడితీ మనకు అనుకూలముగ నుండజాలదు. మనకు ప్రతికూలముగ నుండ మొదలుపెడితే అసలు నిలువలేము. కనుక, ప్రతిదేశమును స్వావలంబనము నవలంబించి, ఎగుమతి దిగుమతులను సరిపుచ్చుకొని యంత్రములు అనెడు మహాపిశాచములకు ఆహుతి గాక, చేతిపనులను పెంపొందించుకొని బహుజన పోషణము గావింపవలెనను సిద్ధాంతము భారత జాతీయతకు పునాది. ఇట్టి పునాదులవల్లనే గ్రామములలో గృహపరిశ్రమలను నెలకొల్పవలెనని అఖిల భారత గ్రామోద్ధరణ సంఘముయొక్కయు, చరఖాసంఘము యొక్కయు ఉద్దేశ్యమయియున్నది.

'గ్రామములకు మరలుడు'

ప్రశ్న చిన్నది. అయితే సమగ్రమైనది. సరియైనది కూడా. గ్రామములను బస్తీలకు తీసుకు వెడదామా, బస్తీలలో ఉండే సౌకర్యములను గ్రామముల చెంతకు చేర్చుదమా ? గ్రామములను బస్తీలకు తీసుకువెళ్లి పనిపాటులు ఏర్పరిచిన యంత్రసామగ్రి యొక్క యాజమాన్యమును అంగీకరించి, యంత్రసామగ్రికి బానిసయై యుండవలసి వచ్చుచున్నది. గ్రామములలోని పంటలను కొనుటకు బస్తీలలోని షాహుకార్లను వారిచెంతకు పోనిందు. గ్రామములలోని పరిశ్రమల నుద్ధరించుటకు బస్తీలలోని వర్తకులను ఈ పరిశ్రమల నాదరించనిందు. గ్రామముల

లోని విద్యాలయములు దేశముయొక్క పరిస్థితులకును, పరిశ్రమల కును స్థానములు గానిందు. గ్రామములలోని వివిధములైన తగవులు తీర్చుకొనుటకు ప్రజలు బస్తీలకు పోవుటకు బదులు బస్తీలలో నుండెడి న్యాయస్థానములకు రూపాంతరములైన పంచాయితీ కోర్టులు గ్రామములలోనే న్యాయమును జరుపనిందు. అప్పుడే బహుజనాభిప్రాయమును మన్నించి, లోకమునకు వెరచి, అసత్యము చెప్పుటకు భయము ఏర్పడగలదు. అట్లుగాక న్యాయముకొరకు గ్రామస్థులు బస్తీలకు వచ్చినపుడు మోసము చెప్పడము తప్ప మరి యొక్కటి సంప్రాప్తించదు. కోర్టులలో అబద్ధములు చెప్పుటకు ఎవరైనా వెరుస్తారా? ఏమయ్యా అట్లా అబద్ధములు చెప్పావంటే అది కోర్టుకాదటండీ అని సులభముగ సమాధానము చెబుతారు. గ్రామ ములందైనచో తన తల్లిదండ్రులను, తన సంప్రదాయమును, తన పరువుప్రతిష్ఠలను బాగా ఆలోచించి గ్రామపెద్దల ఎదుట ఎవరైనను ధైర్యము చేసి అబద్ధము చెప్పగలరా? ప్రమాణము అనగా లాభము అయిపోయినది. ప్రమాణము అంటే కోర్టులు, కోర్టులంటే సత్యము చెప్పెదనని ఖరారునామా కాదు. అబద్ధము చెప్పుటకు లైసెన్సు పొందుచుండుట అన్నమాట. ఇది లోకవిదితము, నిర్వివాదము, సంస్కరణయోగ్యము. కాబట్టి గ్రామములను పునరుద్ధారణచేసి, బస్తీలను గ్రామస్థులు విక్రయార్థముగ నేర్పడువానిగ జేసి, ధనప్రవాహము గ్రామములనుండి పట్టణములకు, పట్టణములనుండి నగరములకు, నగరములనుండి పరదేశములకు గాక, ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ వారు మొదట తమ దేశమునుండి ఇచ్చుటకు ధనము తెచ్చిన విధమున పరదేశములనుండి ధనమిచ్చుటకు వచ్చునట్లు చేసి, పెద్దనగరములనుండి వర్తకులు గ్రామములనుండి వస్తువులను తెచ్చి విక్రయించి ధనప్రవాహమును పైన దెలిపిన విధమున గాక విదేశములనుండి నగరములకు, నగరములనుండి పట్టణములకు, పట్టణములనుండి గ్రామములకు సహజముగ ప్రవహించునట్లు చేయవలెను.

విద్యావిధానములో చేయదగిన మార్పులు

విద్యావిధానము కంఠపాఠముమీదను, పరభాషాశ్రయము గను, జాతీయతకు విరుద్ధముగను నుండుచుండు ప్రస్తుతవిధమును మార్చి, దేశముయొక్క పరిశ్రమలకును, గ్రామముయొక్క శ్రేయస్సునకును ఆవశ్యకమైన విద్యను బాల్యమునందే వీరికి అలవరచు విధానమును యోచించి యేర్పచవలెను. అదియే వార్ధా విద్యావిధానలక్షణము. ఇంతకాలము విద్యాసముపార్జన చక్షురక్షుర సంయోగముచేతనే జరుగు చున్నది గాని కర్మవిద్యలు, కళాకౌశలమువల్లను, బుద్ధివివేకమువల్లను కాదు. ఏవస్తువును నిజముగ కార్యాచరణరూపమున మనిషి సృష్టించ గలడో ఆవిధముగ చేతిపరిశ్రమలను పెంపొందించునట్లుగ గ్రామముల యొక్క విద్యావిధానములను మార్చవలెను. న్యాయస్థానము న్యాయ విధానము మార్చినపుడు మాతృభాషయందు కార్యక్రమము నంతయు నడపు నాయకత్వము వహించి గ్రామములనుండి వచ్చు గ్రామీణనేతలే తమ దేశముయొక్క కష్టసుఖములను శాసనసభల యందు ప్రచురింపగలిగి, తనమనస్సులోని భావములను ఎదుటివారికి చెప్పగలిగియుండుటయే గాక, ఎదుటివారి భావములను తానుకూడా స్వీకరించగలిగియుండునట్లు శాసనసభలోను, విద్యాన్యాపకము నందును, వ్యవహార సరళియందును మాతృభాషాద్వారానే కార్యములు జరపు ఆవశ్యకతకూడా భావిజాతీయతయొక్క ముఖ్యలక్షణములలో నొకటి. విశ్వవిద్యాలయములకు పంపు విద్యార్థుల సంఖ్య సంకుచితముగ, నియమితముగ నుండవలెను. మన కక్కడ పిల్లలను చదివించుటకు తగిన భాగ్యము లేదు. అట్టి చదువువలన జీవనోపాధి లభించుననెడి ఆశ గగనకుసుమము. 40 కోట్ల జనములో అనుదిన పోషణకు వలయు స్వల్ప ఆర్జన చేయుటయే దుష్కరము. దానికొరకు మనము ప్రయత్నింపవలసి యున్నది. ప్రధాన మగు విద్య గ్రామవిద్య, వ్యవసాయ విద్య మనకు గావలెను గాని, విశ్వవిద్యాలయపు విద్య భాగ్యవంతులైన ఏ కొద్దిమందికో, తెలివితేటలు గల ఏ అల్ప సంఖ్యాకులకో నిరూపింపబడవలెను. జపానునందు 100 కి 49 మంది వ్యవసాయదారులు. అందులో 12,14 సంవత్సరముల తరువాత వ్యవసాయ కళయందు క్రమశిక్షణ పొందని వ్యవసాయకు లెవరును లేరు. అటులనే ప్రతి గృహపరిశ్రమ విషయమైకూడా అచ్చట క్రమ శిక్షణ నొసగుదురు. అట్లనే మనముకూడా మన పెద్దలు నిర్ణయించిన చతుష్షష్టికళలను శాస్త్రీయముగ చేసి, పఠింపజేసి, పిల్లలకు బోధింపించవలెను. భారతజాతీయతకును, ఔన్నత్యమునకును కారణమైన జాతీయవిద్యకు సంబంధించిన విద్యాసూత్రములయొక్క తెగి పోయినటువంటి అంచులు పట్టుకొని కూడదీసి మనము విద్యను సక్రమముగ నడిపించుట చాలా ముఖ్యము, ఆవశ్యకము. ఈ విధమున ఒక విద్యయననేల, ఒక స్థానికసంస్థ లననేల, ఒక పురపాలక సంఘము లననేల, ఒక గృహపరిశ్రమ లననేల, ఒక చేతిపను లననేల, దేశముయొక్క భాగ్యభోగ్యములకు మూలాధారమైన విద్యలన్నిటికిని ఈ సూత్రము వర్తించును.

బ్రిటిషు రాజ్యమునందు రైళ్లకు అతి ప్రాముఖ్యము నిచ్చినారు. రైళ్ల ఎదుట ఆనకట్టలు, డాములు, నీటిపారుదల సాధనలును హీనమై పోయెను. అథవా నీటిపారుదల యత్నములు గావింపబడినను అవి బాహుళ్య ప్రమాణముమీద ఏకొద్దిచోట్ల ఏర్పడినవో కాని పూర్వపు చెరువులను మరమ్మతుచేసి వీటిద్వారా దక్కిన నీటిని ప్రజలకు అర్పించలేకపోవుటకూడా శోచనీయము. ఒక ప్రక్కనేమో సైనిక పెట్టుబడిఖర్చు ఎదుట పై వ్యవహారములకు వెచ్చింపబడిన సొమ్ము బహు తక్కువ. ఇంకొక ప్రక్కన రైళ్ల ఎదుట నీటిపారుదల యత్నములు, అందులో ఆనకట్టల ఎదుట గ్రామచెరువుల మరమ్మతు యత్నించుటయు. పాశ్చాత్య వాదులకు ఈ తంతంతయు విపరీతముగ కన్పట్టవచ్చును. కావున పూర్వపు

భావములను పూర్వపు ఊహాపోహలనుగూర్చి మన మెంతవరకు చేయగలమో అట్టి సంస్కారణలను జాతీయ జీవనముయొక్క బహు శాఖలయందు పరివర్తన తీసుకొని రాకలసిన విధి మనది. ఖద్దరు కట్టుకొన్నవారి ధర్మము తక్కిన గృహపరిశ్రమలకు మార్గదర్శకమని లోగడనే సూచించి యుంటిని. ఆయుర్వేద వైద్యులు ఆయుర్వేద వైద్యమును పునరుద్ధరించుట భారత జీవనమున కవసర మని తెలిపి ధన్వంతరిపూజ గావింపవలె ననియు, చరక సుశ్రుతులయొక్క యుగమును తిరిగి తీసుకొని రావలెననియు చెప్పుదురేగాని మల్లుబట్ట ధరింతురు. ఇంక జ్యోతిష్కుడు వచ్చును. బుధ, గురు, శుక్ర, సూర్యచంద్రాదులు తన అరచేయి అనెడి గగనమునందున్నటుల తలంచును. ఏ నక్షత్రమును పిలిచిన ఆ నక్షత్రము వీరి చెంత హాజరగును. రాహు కేతువులు, శని, కుజుడు-వీరందరును చేతులు కట్టుకొని వీరి ముందర నిలువ వలసినదే. జ్యోతిషశాస్త్ర పరిశ్రమ విశేషముగ చేయునుగాని గ్రామపరిశ్రమలయందు వీరికి భక్తిలేదు. ఆయుర్వేదవైద్యము వదలి పాశ్చాత్యవైద్యమును వీరు నవలంబింతురు. గ్రామఫోను హార్మోనియముల నింట్లో పెట్టుకొందురు. నాటకముల బదులు సినిమాలకు పోవుదురు ఒక తమశాఖయందే జాతీయతను కోరుదురుగాని పరశాఖలలో విజాతీయత ననుసరింతురు. ఇంక కర్ణాటక సంగీత శిఖామణి. ఆయన పూర్వపు త్యాగరాయలను స్మృతికి దెచ్చుకొని తన్మయత్వముతో కళ్ల నీరుపెట్టుకొని జాతియొక్క స్థితికి విలపించునుకాని తాను ధరించెడి మల్లుబట్టలు, జరీవుత్తరీయములు, ఆల్పాకాకోట్లు, వాడెడి ఇంగ్లీషు వైద్యము మున్నగునవి జాతీయతకు విరుద్ధము లని తాను గ్రహింపజాలడు. ఇంక చతుర్వేదశాస్త్ర పారంగతుడును, షట్ఛాస్త్రవేత్తయు, సంస్కృత సారస్వతమును సాంగోపాంగముగ పఠించిన కవిశిఖామణిని సభకు పిలచెదము. పూర్వపు లోకోక్తులు, నీతి పద్యములు, సంస్కృత శ్లోకములు, భోజ విక్రమార్కుల కాలమున పండితుల కవిత్వపు రోజులు-వాటినిగురించి కుప్ప తెప్పలుగ కురిపించును గాని పిల్లలను విదేశపు పాఠశాలలకు పంపి, దేశదౌర్భాగ్యమునకు కారణమైన విద్యా విధానమునందు వివిధములైన పరీక్షలయందు తన కుమారుడు వుత్తీర్ణు డవవలెనని కోరుచుండును. సాలిశెట్టి హాజరై తన వృత్తి పోవుచున్న దని దుఃఖించునేకాని, తాను నేయు నూలు విదేశములనుండి దిగుమతి అయిన దని కనిపెట్టజాలడు. ఆ నూలే మంచి దనియు, బలమైన దనియు, ఒకమోస్తరుగ నుండు ననియు, పురిగలదనియు, తెగ దనియు, సన్నదనియు పొగడును. ఇట్టి నూలుయొక్క మిశ్రమము లేకయే ఇతడు నేయజాలడు. ఏలయని మనము శంకింపవచ్చును. అర్ధగంట సభలో మనము ఇంగ్లీషు మాటలు లేక తెనుగునందు ఉపన్యసింపజాలము. అటులనే విదేశపునూలు మిశ్రమము లేకుండ ఖద్దరునూలుమీద ఇతడు నేయజాలడు. నేత నేయు సాలిశెట్టి నూలువడకు ముసలమ్మయొక్క వృత్తిని నశింపజేయుచున్నాడు. ముసలమ్మ నూలువడకునుగాని విదేశపుబట్ట కట్టుకొని సాలిశెట్టిని నశింపజేయుచున్నది. కుమ్మరి, కమ్మరి తమ వృత్తులు పోవుచున్నవని మొరపెట్టుదురే కాని కుమ్మరి పింగాణీ గిన్నెలను, వడ్రంగి విదేశీ పనిముట్లను, మునిసిపాలిటీవారు పెంట బండ్లకు రబ్బరుటైరు చక్రములను వుపయోగించుటయు, చెప్పులు కుట్టువాడు పింగాణిగిన్నెలో గంజి త్రాగుటయు, కుమ్మరి విదేశీ వస్త్రము ధరించుటయు, మంగలి జపానుబూట్లను తొడుగుటయు, చాకలి బ్లీచింగు పౌడరు పెట్టి తెలుపు చేసియు, ఎవరి వృత్తులను వారే నశింప చేసుకొనియు, లేనిచో ఒకరి వృత్తులను మరియొకరు నశింప చేసుకొనియు ఆత్మవినాశకారులును, పరస్పర నాశనకారులును అగుచున్నారు విద్యా విధానమునం దీవృత్తు లన్నిటికిని కళాశాలలు ఉండవలెను. ఎవరి వృత్తియందు వారు ప్రావీణ్యత సంపాదించి, తండ్రుల తొడలపై కూర్చుని కులవిద్య నేర్చుకొనుటయేగాక, గ్రామ పాఠశాలలయందు సుశిక్షితులు కావలెను.

దేశమునకు కావలసిన బాహుళ్య పరిశ్రమలు, అనగా విద్యుచ్ఛక్తియొక్క యుత్పత్తి, రైళ్లు, తంతి, రసాయనశాస్త్రమునకు సంబంధించిన పైరుపంటలు, ఇనుము, ఉప్పు ఉత్పత్తి, ఇవన్నియుండవలెగాని సర్కారుయొక్క అదీనమునందు, పెట్టుబడిదారులయొక్క భాగ్యభోగ్య సాధనములుగ నుండకుండునటుల చేయవలసియున్నది. భూమిలేనివారికి వీలైనంతవరకు భూమి పంచియివ్వవలెను. వృత్తులు లేనివారికి వృత్తులు కల్పించవలెను. దేశమున కావశ్యకమైన వస్తువులను దేశములో తయారుచేయవలెను. పరాయిదేశములనుండి అనివార్యముగ దిగుమతి చేయవలసిన వస్తువులకు మన ఎగుమతులవల్ల లావాదేవీలు సరిపడలయును. శాంతిసైన్యమువలన ఆంతరంగిక అరాచకములను, బహిరంగపు దండయాత్రలను ఎదిరించు సాధనములను నిర్మించవలెను. కలియుగమునుండి తిరిగి సత్యయుగము వచ్చునటుల చేయవలెను. ఇదియే భారతజాతియొక్క భవిష్యత్తు.

నిరాకృతి

[కచుడు కృతార్థుడై ఆచార్యుల అనుమతితో మాతృసీమకు పోవనున్నాడు. ముందుగా ప్రాణదాత్రి అయిన గురుపుత్రిక దేవయానికి తన ప్రయాణము చెప్పి సెలవడిగినాడు. దివా స్వప్నాలతో పెంచుకొన్న తన మోహ ప్రవృత్తిని వ్యాఖ్యానించి సానునయముగా, సాక్రోశముగా ఆమె అతని పాణి కాసపడినది. అతని 'కాదు' యే నిరాకృతి.]

●

శ్రీ బొడ్డు బాపిరాజు

అనునయశీతలమ్ము, మదనానలతప్తహృదంతరవ్యథా
ధ్వనితము, నూత్నయౌవనవివర్ధిత సుందరభావనాసమ
ర్థనకుశలమ్ము నై తుది క్రుధాపరివర్తితమైన నీ నివే
దనమును నిర్వహింపగల శక్తి యొడందకు లేదు సోదరీ!

ఆసకు పాదుసేసి తడియార్చక పెంచుచు, ప్రేమ నతురా
భ్యాసము లేని యీ జడుని హస్తము నందిడి యేల యౌవన
శ్రీ సుకుమార మప్రహత చిత్తము భగ్నమొనర్పజూతు; వ
మ్మా! సుఖతృష్ణలో నరయవైతివి అన్యమనఃప్రవృత్తులన్.

ఏ దివ్యక్షణమందు నర్థినయి నే నీయాశ్రమాగ్రమ్మునన్
పాద మ్మూంచితినో, ప్రభాత వికచాబ్జంబ లైదురొ్కంటి వా
మోదస్నిగ్ధములైన స్వాగతముదెల్పుం జూపులన్; నాడదే
సోదర్య మ్మొద నావరించె నది త్రుంచన్ ద్రుంగ దీనాటికిన్.

ఈ నిమిసమ్ము దాక గురితింపను చెల్లెలు లేని లోటు, స
న్మానముతోడి నీ మధురమైత్రులలో చన నిచ్చి పుచ్చుకొ
న్నా నది దోహదమ్ముగను నన్నెటు లర్థము చేసుకొంటివో
కాని, మదాత్మలో నొక వికారపుతుంపురమైన లేవదే!

ఇల నడుగుంచి యుంచనపుడే మొదలైన నరాదదుష్టచే
ష్టల నణగారి, చచ్చిచెడి సత్కరుణాదరణామృతోర్మికా
నిలయ భవత్కటాక్షముల నీడల నూపిరి వోసుకొన్న మే
త్తలచుచు తల్లి! నీదు నుదరమ్మున పుట్టి ఋణమ్ము దీర్తునో?

గిలిగింతల్ పచరించు పల్కులను లొంగింపంగ నున్నావొ? చె
ల్లెల! యీ స్థాణువు నల్లగుండె తొలచన్ లేవు, ఏమి లాభమ్ము! ప్రే

డులకుఁ బోసిన నీరువోలె శ్రమముండున్, శూన్యకేదార సీ
మలకున్ సాగిన యీ స్రవంతికల నమ్మా! వేరె మళ్లింపుమా!

తగదనుమాటకాదు, విబుధవ్రతపాలన కడ్డటంచు గా,
దిగ సుఖభోగభాగ్యముల నిచ్చ లగింపమి ముందె కాదు, నీ
వగపును జూచి జాలి దయివారక కాదు; మనమ్ము నీపయిన్
తగులము పొంద దింతట వృథా శ్రమ పుచ్చుకొనంగ మానుమీ.

ఏమనుకొన్ననున్ సరియె; యీవు సహోదరి వంచు మన్మన
స్సీమను నిల్పి నీ చెలిమి సేతలు చల్లని వేళలందు మా
గీమున నుగ్గడించి కరగించెద నందర; నీమనోధృతిం
బ్రామిన యల్కఁ మానుకొనవా? సెలవీయవ? పోయివత్తునా!

ప్రతీకారము

శ్రీ బి. వి. శ్రీనివాసాచార్య

●

[దేవయాని కచుణ్ణి శపిస్తుంది—]

నిను మనసార నమ్మితి; పునీతములైన మదీయ నిర్మల
ప్రణయ రహః ప్రపంచముల పాలన కేలిక జేసితిన్, కచా!
కనుగవ తోచు వెల్గుల నిగారపు చల్లని ఛాయలన్ సత
మ్మని యెద పొంగితిన్; తెలియనైతిని లెమ్ము యథార్థవృత్తముల్.

మనమున నింత కల్మష మమర్చి, అహో! నటనాధురీణ! ప్రే
మను వెలయించినా వసురమర్మము మంత్రము పొందినావు, కో
రిన యశమున్ లభించెడిని లే కచ; సర్వము సానుకూల మ
య్యెనుగద! ఇంక నేమిపనిలే, ననువంటియభాగ్యురాలితోన్ ?

నీకై పూవులు విచ్చె నీవనలతానీకమ్ము; వీచెఁ హిమా
నీకమ్రానిలముల్; తరంగిణులు పూనెన్ కిన్నరీ రమ్య సు
శ్లోకావ్యక్తమనోజ్ఞగీతములు;—మాలోకమ్ము సర్వస్వమున్
నీకై కైవస మయ్యె;—ఏమెరుగురా నీకృత్రిమాలోచనల్.

సమముగ నిన్నియేండ్లు వరుసన్ జరియించిన మైత్రిజేసి ఆ
శ్రమవన సర్వసృష్టియు నశాంతిని నెంతగ తల్లడిల్లెడున్,
గుమిలెడు, క్రూర! నీకయి;—కనుంగొన సిగ్గును లేదురా! విని
ర్గమనము తెల్పవచ్చితివిరా! పెదవిన్ చిరునవ్వు చిందులన్.

నిను నీదేశము జేరినంత నెదురై నీవారు కల్పప్రసూ
న నిబద్ధోరు రథమ్మునన్ నిలిపి సన్మానింత్రు; స్వర్వీధు లె
ల్లను సుస్వాగత మిచ్చు నీకు; దిశ లాలాపించు నీకీర్తిగా
థను; నేనో ఇట నిల్చియుందు గతమున్ ధ్యానించు చీగాలులన్.

వెన్నెల రేల నిర్ఝరము 'వేణుమతీ' సికతాతలమ్ములన్
క్రొన్ననతావి కౌగిళులలో నొకరై విహరించునాటి సం
పన్నసుధాస్మృతుల్ తలపు వచ్చి యెడందను కోతవెట్ట వి
చ్ఛిన్న సుఖోర్మినై, బ్రదుకు సిగ్గరి యేడ్తునురా! కఠోరుడా!!

రమణియెడంద కోమలమురా! ఇటు వేదనలన్ రగుల్ప న్యా
యము మరి కాదురా! ఇదె త్వదంఘ్రులకున్ ప్రణమింతు; నీ ప్రయా
ణము విరమింపు మింతట; ధనమ్మును, కీర్తియు గావు జీవితా
ర్థము; లిటు ప్రేమ రమ్యసుమదామము కాలను రాయగాదురా!

నిలు నిలురా! కచా! మనగ నేరనురా నినుబాసి, అయ్యయో!
పలుకవా! పోదువో! బ్రదుకు స్వప్నములన్ మొదలంట త్రుంచి, స్త్రీ
యలిగిన తాళజాలవు సుమా! కపటీ! ఇదె నిన్ శపింతు: దై
త్యుల గికురించి నేర్చిన త్వదున్నతవిద్యలు వమ్ముగావుతన్!

వైదికుల పరిభాషలు

ఆకరాలు :: సంకేతాలు :: పుట్టుపూర్వోత్తరాలు

శ్రీ
జలసూత్రం రుక్మిణీనాథ శాస్త్రి

ఉర్లాంలో శ్రావణి (సన్మానం) పుచ్చుకోడానికి బయలుదేరిన వేదమూర్తులు తరువాతకూడా సంచారం చేసి, ఆశ్వీజమాసాంతం తిరిగితిరిగి యిళ్లకు మళ్లుతారు. నున్నగ గవ్వమెఱుఁగుపెట్టిన ముండితమస్తకమూ, బ్రహ్మతేజస్సుబడే ఫాలమూ, చెవులకు మకరకుండలాలూ, బుజంమీఁద శాలువా, చేతికి సింహతలాటం ముఱుగలూ, చంకను మడిసంచీ, నీరుకావిధోవతులూ కలిగి, వేదపనసలు చెప్పుకుంఘూ, తమ్ము సన్మానించిన చోటల్లా వేదనినాదాలు చేస్తూవుంటారు. వేదమెల్ల చదివినవారు. సరస్వతీదేవి పుంమూర్తులు వారు. అరణ్యాల్లో కూచుని ఉపనిషత్తుల్ని చూఁచిన వారికి వారసులు వారు. నాఁటి సంప్రదాయము దెబ్బతింటున్న ఈ నాఁటకూడా వారు ఇలా ఉన్నారే, ఆనాఁట వారు ఎలాఉండేవారో! నాఁడేమోగాని, నేఁడు వారూ అంతోయింతో పతితులైనమాట వాస్తవం.

ఒక క్రొత్త యుగసంప్రదాయము వచ్చి, పాత వాటిమీఁద మంచిగానో, చెడ్డగానో తన ప్రభుత్వము నేలుచున్న దినాలు యివి. నేఁటి కాలవాహినిలో ప్రతి వారును అంతోయింతో మునుకలువేసినవారే; వేసే వారే. మార్పు బలీయమైవచ్చింది. పాఁతవాటియెడల వైమనస్యం పెరిఁగినది. ఆ వేదమూ, అది విధించిన కర్మకలాపమూ బలవంతముగానో, భయమువల్లనో జరుపఁబడుచున్నదేగాని వినయ విధేయులతోఁ గాదు, త్రికరణశుద్ధితోఁ గాదు. యజనయాజనములు మూలఁబడినవి. కొండొక్కఁడో నున్నను అవి విడంబనకును, సంపాదనకును మాఱినవి. హిందూలాలో సప్తపదికి గౌరవం ఏర్పట్టం, అది వొక అవసరంగా ఉండటం వల్ల వివాహాదికం సమంత్రకంగా జరుపుతున్నాము (1930 తరువాత జరిగే పెళ్లిళ్లలో వివాహమంగళం ఎంతో దెబ్బతిన్నది. కాని అసలు మూర్తి గల్లంతు కాలేదు). మర్యాదకు ఉపనయనాదులు చేస్తున్నాము. తలిదండ్రులకు ముట్టిచస్తాయా అని అనుమానిస్తూనే—పెట్టకపోతే ఏ అరిష్టము చుట్టుకుంటుందో అనే భయాన తద్దినాలు పెడుతున్నాము (పెట్టేవాళ్ల మాటే. తద్దినంమంత్రం తేటతెల్లంగా తెలుఁగు అయితే ఈగుంజాటన పోతుందిగాని, అట్టిపని జరగ లేదు). ఈమార్పు, ఈ భావసంఘర్షణ ఒక్కనాఁడు వచ్చినది కాదు; ఎన్నాళ్లనుంచో వస్తున్నది. ముఖ్యంగా జీవిక ఒక వర్తకంగా తయారైనది. ఎక్కడ పట్టిచూచినా. వైదికుల జీవిక మరీ అర్ధాన్నమయినది. వారి జీవిత వర్తకానికి పెట్టుబడి లేదు. ఇంతలాభం అని నిర్ణయంలేదు. బేరంఉన్నా రశ్మిలేదు. దయాధర్మ బిచ్చం అయినది. ఏనాఁటినుంచీ వస్తోందో ఇది. ఈ పతనము (అనుకుంటే...) బౌద్ధులనాఁటిదో, తరువాతిదో

కాని మొత్తంమీఁద వైదికధర్మములమీఁద నిరాదరణ ప్రబలినది. మఱీమఱీ రానురాను ఆ నిరాదరణ పెచ్చు పెరిఁగినది. వేదశాస్త్రాదులయెడలా, వాటితో సంపర్కం పెంచుకున్న శ్రౌతస్మార్త క్రియాకలాపాదుల యెడలా వైమనస్యం ఎక్కువ అయినతరువాత అవి మఱీ వర్తకంగా తయారైనవి. ఇట్టివి చేయించేవారికి ఆనాఁటి వసిష్ఠధౌమ్యుల మర్యాదా ప్రపత్తులు కఱవైనవి. డంబమూ, పటాటోపమూ కావలసివచ్చినవి. కొంత మఱుఁగు తప్పనిసరి అయినది.

విషయం అంటూ వుంటే మాటలకు కొదవా? "ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోః సృష్టిః." మాటలు సాంకేతికములై వెలసినవి. వాడుకలోకి వచ్చినవి. చెలామణీ అగుచున్నవి. ఇంకను ఇట్టివి పుట్టుటకు అక్కరకలుగువో అట్టివి తయారగుటకు వీలునుకూడ కల్పించుకొన్నవి. ఇట్లు ఇప్పటికి తయారైన పదములు కేవలవైదికులకడ మాత్రమే చలామణీకాక, ఇతరత్రకూడ చలామణీ అయినవి. కవుల ప్రయోగములలోనికిగూడ కొన్ని ఎక్కినవి (ప్రయోగములున్నవాటికి అట నుదాహరణముల నిత్తును). వైదికులు పరస్పరము మాటలాడుకొను మాటలను చూపి, ఆ సంకేతము ఎటుల పుట్టినదో క్రమముగా నిరూపింతును.

***

"ఏమోయ్ కామావధాన్లూ! 'వయందేవస్య' ఎక్కడ?"

"'దేవావై'లో"

మొదటి బ్రాహ్మఁడు 'భోజనం ఎక్కడా' అని అడిగినందుకు 'సత్రమున' అని జవాబు.

తఱుచుగా వైదికులు పక్కనున్న మాటను ఈవలి మాటకు సంకేతము చేయుదురు. అటుల తయారైనదే ఈ 'వయందేవస్య'. శ్రుతిలో "వయందేవస్య భోజనం" అని గలదు.

అట్టిదే 'దేవావై'. "దేవావై సత్ర మాసత" అని శ్రుతి.

***

"'తేజోవా' ఏమన్నా ఉంటుందా?"

"'ప్రక్రాంతం' కాదూ ఓ, 'యదశ్వమేధం'!"

మొదటి బ్రాహ్మఁడు 'నెయ్యి యేమైనా వేస్తారా' అని అడిగాఁడు. కడుపునిండుతుందా, లేక తూష్ణీం (ఊరికే) ఏదో పెట్టామంటే పెట్టాము అనేదేనా అని అడిగినవాని ఉద్దేశము. 'తద్దినము గనుక సమృద్ధిగా పోస్తారు, రావయ్యా' అని రెండవవాని జవాబు.

ఇందాఁక మనమనుకొన్నదాని చొప్పున ఇక్కడ వేదమును వెతకువో కిటుకు తెలియఁగలదు. "తేజో వా ఆజ్యం" అని వేదము.

"ప్రక్రాంతం శ్రాద్ధకర్మ కరిష్యే" అని తద్దినం మంత్రము. నేయి నన్నయ భారతముకే ప్రవాహావత్ గా భావించఁబడింది. వైదికులకు నేయి అనఁగా మిక్కిలి మక్కువ. ఈ వైదికుల పరిభాషలలో నేఁతికి రెండు మాటలు కలవు. మఱొకటి 'తేజోవై'. "తేజోవై ఘృతం" అని మంత్రము.

***

"ఏఁవిషోయ్, అంత 'దేవాదేవేషు' జరిగిందీ .."

"ఆఁ, పోనిద్దురూ. ఇద్దరూ 'నిషంగిణ'గాళ్లే, ఏదో, మనకెందుకు?"

'ఏమిటోయ్ అంతపోట్లాట జరిగిందీ' అని ప్రశ్న. 'ఇద్దరూ దొంగలే మనకెందుకు' అని జవాబు.

'దేవాదేవేషు'అనఁగా పోట్లాట; దెబ్బలాట. 'నిషంగిణ' అంటే దొంగ. రుద్రమున "నిషంగిణ ఇషుధిమతే తస్కరాణాంపతయే నమోనమః" అని కలదు. విలుకాఁడను అర్థము పోయి, దొంగ అను అర్థము వీరి పరిభాషలో పుట్టినది.

ఇక్కడ ఒక విశేషము. పక్కనున్న మాట కాక కప్పగంతువైచి ఆ పక్కలనున్న మాట అర్థము మొదటి దానికి వచ్చినది. ఇట్టివి మఱికొన్ని గలవు.

'దేవాదేవేషు' అనుపదమునకు కథ యొకటి యున్నది. అది వెనక 'భారతి'లో అచ్చైనదిగూడ (పెట్టకథలలో). క్లుప్తముగా ఆ కథ యిది.—చిన్నల్లుఁడు అత్తవారింటికిఁ బోయినాఁడు. పెద్దల్లుఁడును వచ్చినాఁడు. పెద్దల్లుఁడు వేదమూర్తి, చిన్నాయన శాస్త్రము చదువుతూన్నవాఁడు; పండితుఁడు. చిన్నవాఁడు గనుకను, కొత్త

గనుకను అతనికి గదిలో మంచము వైచినారు. పెద్దల్లుఁడు పాఁతబడుటయు, అఱమఱికలు పోవుటయుఁ గల్గి, బయట సావిట్లోనే పన్నుండినాఁడు. చిన్నాయన శాస్త్రజ్ఞుఁడనను గర్వమున గది తనది కావుటను పాంకోళ్లు టకటక లాడించుచు రాత్రియంతయు గదినుండి బయటకు, బయటనుండి గదికీ పోవువాఁడు. చిన్నాయన నిద్రమైకమున నిద్రించుచున్న షడ్డకునికి పాంకోడుదెబ్బలు. దెబ్బతిని తోఁటియల్లుఁడు నొచ్చుకొనుచుండఁగా పండితుఁడు 'క్షమధ్వం' (Excuse me) అని తడవతడవకు అనువాఁడు. ఇటుల చాలాతడవలు గడిచినవి. నిద్ర పోవుటయేగాక నొప్పి, ఇతఁడు 'క్షమధ్వం' అనుటయు పెద్దాయనను విశేషించి బాధించినవి. మర్యాదకు సహించుచు వచ్చినాఁడు. చిన్నాతఁడు మఱల వచ్చి, పాంకోళ్లతోఁ ద్రొక్కి, 'క్షమధ్వం' అని దొడ్లోకి పోయినాఁడు. పెద్దాయన యిఁక భరించలేక, వెంటఁబోయి పిలక పట్టుకుని 'క్షమధ్వం' అను మాటవంటిమాట (ధ్వనిలో) గల "దేవా దేవేషు శ్రయధ్వం, ప్రథమా ద్వితీయేషు శ్రయధ్వం" అను పన్నమును చెప్పుచు, 'ధ్వం'వచ్చినప్పుడల్లా ఒక్కటిచొప్పున దెబ్బలు కొట్టినాఁడు. అల్లరికి నలుగురూ లేచి అడుగుడు కథయంతయు చెప్పినాఁడు. చిన్నాతఁడు సిగ్గిలినాఁడు. ఈ కథలో 'దేవా దేవేషు'తో దెబ్బలు ప్రారంభమైనవి గనుక 'దేవా దేవేషు' అనఁగా దెబ్బలాట అను అర్థము సంకేతించినారు వైదికులు. మంత్రమునుబట్టికాక కథనుబట్టి సంకేత మిది.

***

"సదస్యంట, రావుటయ్యా సుబ్బావధాన్లూ!"

"'వాయువ్యం' ఏమైనా ఇస్తారా?"

"ఇవ్వచ్చు. 'ప్రతిశ్రుత్కాయ'కు ఛచ్చుండదు."

"'యువాసు'?"

"ఇంకా నయం! మొత్తమ్మీఁద పోనిచ్చావుకావు."

సదస్యానికి రమ్మనఁగా 'రూపాయి ఇస్తారా' అని అడుగుతాఁడు. అర్ధరూపాయకు చచ్చుండదనఁగా, 'బట్టలు ఏమైనా ఉన్నాయా' అని శంక. మొదట పిలిచిన వాఁడు కసురుకుంటాఁడు.

"వాయువ్యగ్ఁ శ్వేత మాలభేత" అని మంత్రము. పక్కనున్నమాట అర్థము పూర్వపుమాటకు రాఁగా 'వాయువ్యం'అనఁగా 'శ్వేతం'అయినది. శ్వేతం అనఁగా రూపాయికి వైదికులు పెట్టుకున్న ఒక గుర్తు. రూపాయి తెల్లగా వుంటంచేత ఆకారాన్ని బట్టి పెట్టుకున్నది అది. 'వాయువ్యగ్ఁ' అంటే రూపాయి అని ఆక్షేత్రాన కుజ్జినికిఁగూడ కొట్టిన పిండి.

"ప్రతిశ్రుత్కాయారతులమ్" అని సున్నాల పన్నము. తులం రూపాయకు పర్యాయముగా లోకవ్యవహారంలో కలదు కావున అరతులం అను మాటకు ముందున్న 'ప్రతిశ్రుత్కాయ' అను మాటను యిట్లు సంకేతించినారు. ఇట్టిదే 'కృష్ణాయ'. "కృష్ణాయర్తులమ్" అని వేదమున కలదుగనుక అరతులం అర్తులం అని, అర్తులమును 'కృష్ణాయ'కు అంటకట్టి, 'కృష్ణాయ' అనఁగా అర్ధరూపాయ చేసినారు.

'యువాసు' అనఁగా బట్ట. ఏరికైనను బట్టలు చదివించునప్పుడు ఈ మంత్రమును జెప్పుదురు. "యువాసువాసాః పరివీత ఆగా..." అని మొదలుకలది అది. ఆమంత్రము బట్ట అక్కర కలిగినపుడెల్ల వాడఁబడుట వలన ఆమంత్రపు మొదటితునకే బట్టకుఁగా సంకేతింపఁబడినది.

***

"ఏమిచ్చారుట, అక్కడ?"

"జోటికృష్ణాయ"

'ఇద్దరికీ అర్ధరూపాయ ఇచ్చారు' అంటున్నాఁడు. మనిషికి పావలాయిచ్చారని విడతీసి చెప్పవలసివచ్చువో 'తలో యత్పుణ్యాం' అని. "యత్పుణ్యాం నక్షత్రం తద్బట్కుర్వీతోపవ్యుషం" అని శ్రుతి. ఆకారసామ్యమును బట్టి పావలాను నక్షత్రముగా చేసినారు. నక్షత్రపదమునకు ముందుండుటనుబట్టి 'యత్పుణ్యాం' అనఁగా పావలా ఇక్కడ మాటలేకాక అర్థమును మండూకప్లుతి (కప్పగంతు) వైచినది.

***

"మన కేమయినా ఉందిషయ్యా?"

"రమ్మన్నారు, 'ఏతత్సామగాయనం' చెప్పారు."

'లేదన్నారు' అనుదానికి 'ఏతత్సామగాయనం చెప్పారు' అని. "ఏతత్సామగాయనం నాస్తి" అని శ్రుతి.

'నాస్తి' అనిన అందరకు తెలియును గనుక చాటుదనముకై 'ఏతత్సామగాయనం' అనుదానికి ఈసంకేతపు బరువు నెత్తినఁబడినది.

***

"ఇంటోలేట్ట"

"లేకేం, 'సుఖంచమే' కావచ్చు"

'ఇంటిలో లేఁ'డని చెప్పినదానికి పక్కనున్నాతఁడు చేయు అనుమానము: 'ఇంటలేకేమి, నిద్రించుచున్నాఁడేమో' అని. చమకమున "సుఖంచ మే శయనంచ మే" అని ఉన్నది. 'శయనం' అన వెల్లడియగును. గుట్టుకు 'సుఖంచమే'.

***

"ఏమి టక్కడ కీచులాడుకుంటున్నారు?"

"'యద్దేవా' చెయ్యిస్తే, ఎవఁ డూరుకుంటాఁడు!"

ఈ 'యద్దేవా' అనునది వైదికుల కడ మాత్రమే నిలువలేదు. లౌకికులకడను ప్రయోఁగినది. తనగుట్టును రట్టుచేసి వైదికులను మోసపుచ్చినది. నేఁడు 'యద్దేవ అనఁగా హేళనఅని తెలుఁగునాట చాలా మందికి విదితచరము.

"యద్దేవా దేవహేళనమ్"అని శ్రుతి. 'యద్దేవా-హేళనం' అను మాటలనడుమ 'దేవ' అనునది అడ్డమున్నను కప్పగంతువైచిన దీహేళనము.

దేవులపల్లి వెంకట సుబ్బారాయ శాస్త్రులవారి మహేంద్రవిజయమున —

"అంశుమత్ఫలకు మద్యంబు తథ్యంబదే
తత్సామగాయమో తరుణయజ్వ
సారంగి వదనంబు సారంగ లాంఛను
యద్దేవ చేయునో యాయజూక
చంద్రముకశ్ళి నాభిచంద మింద్రోప ల
స్వసమానమో హవిర్యాజివర్య
యష్టాపదగృహంబునందెకదా యాత్రి
యామ సుఖంచమే యాహితాగ్ని
యనుచు మందాకినీ తీరమునను తాన
మున కుషఃకాలమునఁ గూడికొనిన క్రొత్త
సోమయాజులు స్థాలికల్ త్రోమికొనుచు
నాత్మపరిభాష భాషింతు రచట నెపుడు"

[3-వ ఆశ్వాసం, ౧౮-వ పద్యం]

ఈ పద్యమున ఔచిత్యముతో మూఁడు వైదికుల పరిభాషలు వాడకము చేయఁబడినవి.

[యాయజూకుఁడు = మాటిమాటికి యజనము చేయువాఁడు. అష్టాపదగృహం=బంగారు ఇల్లు]

'ఏతత్సామగాయనం' అనఁగా 'లేదు'అని. అట్టిదే 'అజ్ క్తే చాద్గణం'. అజ్ క్తే చాద్గణం అనినను లేదనియే. "అజ్ క్తే చాద్గణం నాస్తి"అని శ్రుతి. బట్టకు 'సువాసు'. అట్టిదే 'సర్వదేవత్యం'. "సర్వదేవత్యం వై వాసః" అని శ్రుతి.

***

"వాఁడికేం రా, 'ఆమాయంతు'గాఁడు"

'బ్రహ్మచారి, వాఁడికేం' అని ఆమాట తాత్పర్యము. "ఆమాయంతు బ్రహ్మచారిణః స్వాహా" యని హోమమంత్రం. 'ఆమాయంతు' అనియే సంకేతము.

***

'యోగశ్చ' అనఁగా కరణం. ఏదైనా కార్యము కరణాల, నియోగుల ఇండ్లలో జరిగినయెడలను, సామాన్యముగానున్న నియోగులను చెప్పవలసి వచ్చునో 'యోగశ్చ' అని అందురు. దీనికి మూలము తద్దినం మంత్రమునఁ గలదు. "యోగశ్చ కరణంచైవ సర్వం విష్ణుమయం జగత్" అని.

'మరుద్భ్యః' అనఁగా కోమట్లు. సున్నాలపన్నమున "మరుద్భ్యో వైశ్యం" అని ఉన్నది.

'ఇంద్రాణి' అనఁగా విధవ. వితంతువు. లోక సామాన్యమున వెధవ అనునది ఎంతవిరివిగా యథేచ్ఛముగా తిట్లలో వాడుకయగుచున్నదో అటులే యిక్కడగూడ. దీనికి ఆకరమైన మంత్రమును నా కెవ్వరును చెప్పలేదు. 'ఇంద్రాణీ విధవా' యని ఎచ్చటనో కల దఁట. సి. పి. బ్రౌన్ దొరగారు తమ నిఘంటువున ఇటుల వ్రాసిరి: "ఇంద్రాణి Name of the wife of Indra A sort of bracelet. Og, "Dowager" a brahmin widow. Enugala 28. July 1830." అని. బ్రౌన్ దొరకు పండితులు చెప్పనిదీ తెలియదుగదా. ఆనాఁటికే పండితవ్యవహారమున 'నింద్రాణి'కి ఈయర్థము రూఢమై యుండవలయును. ఈ

అర్థము ఎటుల కలిగినదో తెలియదు. ప్రయోగములు లేవు. శబ్దరత్నాకరాదుల కిది ఎక్కలేదు.

వెధవఅనునది ఇంద్రాణికి సిద్ధించినది. దీనిపైని వైదికులు ఇంకొక చమత్కారమును చేసిరి. నవగ్రహపూజలో శుక్రగ్రహమును అర్చించునపుడు అధిదేవతగా ఇంద్రాణినీ అర్చింతురు. కావున శుక్రగ్రహాధిదేవత యన నింద్రాణిగనుక, ఇంద్రాణి వెధవగనుక, వెధవను చెప్పవలయునెడ శుక్రగ్రహాధిదేవత అనియు నందురు. "అమ్మో, శుక్రగ్రహాధిదేవత వుంది, జాగర్త!" ఇది యొక వైదికుని వాక్యము. దీనిమర్మము విడఁగొట్టుటకు నాకొక రోజంతయు పట్టినది. విషయమునుబట్టి వచ్చినవి కొన్ని పరిభాషలు కలవు. కాని, విషయమును గూడ విషయముగాఁ జేసినవి యిట్టివి యెన్ని కలవో ('యత్పుణ్యం' యిట్టిదే). కాని, ఎక్కువగా తెలియరాలేదు.

***

"అబ్బ, పోనిద్దూ వాఁడో 'అపహత'!"

'అపహత' అనఁగా పిశాచి. సంధ్యావందనమందును వచ్చు మంత్రమునం దిట్లు కలదు: "అపహతా అసురా రక్షాꣳసి పిశాచాః" అని. అపహత అనుదానికి ఈ అర్థము పక్కనున్న 'అసురా'వల్ల వచ్చినదో, మరి కొంత పక్కనున్న 'పిశాచాః'వల్ల వచ్చినదో తెలియదు. నాకు చెప్పిన అయ్యవారు 'పిశాచాః' అనుదానినుండి వచ్చిన దన్నారు. 'అసురా'వల్ల కాఁగూడదా అనఁగా, 'అవును, అదీ నిజమే' అన్నారు. కాని, ఇది ఇల్లాగు అని తెమల్చలేదు.

***

'అధర్మాయ' అనఁగా చెవిటివాఁడు.

"వాఁడో 'అధర్మాయ', వాఁడితోనా విన్నపం"

చెవిటివాఁడే కానక్కరలేదు. మాట చొరవ నీయని వానిని సైతము చెవిటివాఁడని కసితీరా అనుటకు ఈ చాటు. చెవిటివాఁడన నూరుకొనరుగదా. అందుకు ఇది. సున్నాలపన్నమున "అధర్మాయ బధిరం" అని.

***

అట్టివాఁడే 'స్వప్నాయ'. ఇతఁడు గుడ్డివాఁడు. తనకడకు వచ్చు పండితప్రవరులను, వేదమూర్తులను చూడలేఁడు. వారి దర్పమునైనను పరికింపలేఁడు. పాపము పుట్టుగ్రుడ్డి! సున్నాలపన్నముననే ఉన్న "స్వప్నాయాంధం" అనునది దీనికి మూలము. 'అంధం' అన తెలియని దెవ్వరికి ? కాన ఈ మఱుఁగు.

***

'శంనో'అని మఱియొకఁడు. ఇతగాఁడు, పాపము, ఏమిపాపము చేసికొననోగాని, పశువైనాఁడు.

"వాఁడుత్త 'శంనో'గాఁడు. వాఁడితో నీకెందుకురా"

అని ఇష్టులను కూకలుపెట్టుదురు. ఈకూకలు పెట్టుట పరుని. ఇతరుని పశువని తిట్టుచో వాఁడూరకొనునా? కనకనే కొంత గూఢత. "శంనో అస్తు ద్విపదే శం చతుష్పదే" అని శ్రుతి. ద్విపాత్పశువు అనుటయే 'శంనో' అనిన. ఈ'శంనో' అనునది రూఢికెక్కి ప్రయోగాదులలోని కెక్కినదేమో తెలియదు.

***

"ఈశంనోకు చాలా 'అగ్నిర్హిమస్య' కలదు. అమ్మో. ఎంత వాఁడనుకొన్నారు మరి"

"ఎంతనుకుంటున్నావూ, అమ్మో, 'అగ్నిర్హిమస్య' కేం లోటూ"

'అగ్నిర్హిమస్య' అనఁగా భేషజము. వైద్యునకు పటాటోపము, డంబముల అవసర మెక్కుడు. తిరగమూఁతల సామగ్రితోను, కూరలలో వాడు అల్లము బెల్లములతోను చేయు గారడీ వైద్యున కెక్కుడు (తెలుఁగు వైద్యులమాట. ఇంగ్లీషు వైద్యము మన దేశాన కాలుపెట్టు నాఁటికే ఈ పదము మఱీ రూఢమై పోయినది). అట్టిది కాన భేషజమనుమాట పటాటోపముకు పర్యాయమైనది. ఆ భేషజము అందరకు తెలియుటచే వైదికులు 'అగ్నిర్హిమస్య' అనుదానిని ఆ అర్థమున సంకేతించుకొనిరి. "అగ్నిర్హిమస్య భేషజం భూమి రావపనం మహత్" అని వేదము.

***

ఇట్టివాఁడే మఱియొక్కఁడు 'త్వాష్ట్రము'. ఇదియు నలుగురికీ తెలిసిపోయిన మాట. మఱీ ప్రసిద్ధికెక్కిన

మాట. చాటు ఇసుమంతేనియు లేని మాట. కన్యాశుల్కమున కరటకశాస్త్రుల్లు అగ్నిహోత్రావధాన్లను త్వాష్ట్రిమనును. "త్వాష్ట్రాః పశవ ఉచ్యన్తే" అని యొక వాక్యము. ఇది వేదములోనిది కాదని నా అనుమానము. సస్వరముగా నేను వినలేదు. వాక్యవిన్యాసమునుబట్టి కూడా ఇది వేదమునందలి దని అనుకొనను. కాని యిదియే మూలముగా వైదికులు చెప్పిరి.

***

మఱియొకఁడు 'యంబ్రహ్మ'. ఈ యంబ్రహ్మయు తెలుఁగుదేశాన ప్రసిద్ధుఁడు. సృష్టికర్తకు ప్రతిగా తయారైనవాఁడు కాఁడితఁడు. కవిబ్రహ్మలకు ప్రతిగా నున్న కవి యంబ్రహ్మ కాఁడు. "యం బ్రహ్మ వేదాంతవిదో వదంతి."

వేదాంతవేత్తలు శమప్రధానులు. ప్రవృత్తిమార్గమును వదలి, నివృత్తిమార్గమునఁ బడువారు. పడక పోయినను నివృత్తిమార్గమును కొండాడువారు. వారిని హేళనచేయుటకు వారు స్తబ్ధులనియు, చలిమిడి సుద్దలనియు, చేతకానివా రనియు అందురు. వేదాంతవేత్త పక్కనున్న కారణాన 'యంబ్రహ్మ'కు స్తబ్ధత మొదలగునవి సంకేతమువలన దక్కినవి. శ్లోకమువలన నిది వచ్చుట యిట విశేషము. ఇట్లు సంకేతింపఁబడ్డ యం బ్రహ్మ తన ప్రఖ్యాతికై పాఁకులాడి సంకేతల ప్రయోజనమును చెఱిచినాఁడు. నేఁడు యంబ్రహ్మను తెలియని వారు లేరుగదా.

***

ఈప్రభవుకు చేయు మర్యాదలలో 'ఉద్వాసన' యొకటి. ఇదియు ప్రఖ్యాతిని బడసినదే. 'ఉద్వాసన చెప్పినారు' అనఁగా వెడలఁగొట్టారు అని. అవమానము ఇచ్చికము. ఉద్దేశించిన ఉద్దేశించవచ్చునుగాని, వస్తుతః లేదు. దేవతలను ఆవాహనచేసి, పూజించి, పూజ అయినతరువాత వారిని పంపివేయుట ఉద్వాసన. ఇది వైదికులు కల్పించినదయ్యు చెవిని పలుమారు పడుట వల్ల, ప్రత్యక్షముగా పెక్కుతడవలు చూచుటవల్ల ఉద్వాసన తేఁటతెల్లమయినది.

"ఆ సరసీరుహాక్షిపయి శాసల నాసరివారు నవ్వ న
ద్వాసితధైర్యతన్ విడిచి వాసనవింటి వజీరునమ్ములన్
గాసిలుచున్న వాఁడ నను గన్నడనేసె విధాత యయ్యయో
దోసము కానొకో తనకు తొయ్యలినీయక యిట్టు లేచుటల్."

—అహల్యా సంక్రందనం, 2-వ ఆ. 88 ప.

'ధైర్యము పోయింది' అని చెప్పటానికి సముఖం వేంకట కృష్ణప్ప నాయకుఁడు 'ధైర్యం ఉద్వాసితమైంది' అని అన్నాఁడు.

***

మఱియొక ప్రబుద్ధుఁ డున్నాఁడు. అతఁడు 'ద్రాపి'. ఇతగాఁడు ద్రాబగానూ, దేబెగానూ మారినవాఁడు. ఆప్టే నిఘంటువున "ద్రాపః 1. **Mud, Mire, 2. Heaven Sky 3. A fool, an Idiot 4. An epithet of Siva 5. A small shell.**" అని. కన్నడ నిఘంటువున "ద్రాబ- **Adj. Aukword or useless**" అని. బ్రౌన్ నిఘంటువున "ద్రాబ- **1 A block Head, A Fool** ఆముక్తమాల్యద **4. 262 adj Silly, worthless, base, trashy.** ద్రాబ సొమ్ము **H s. Trash, Stuff, rubbish.**" అని.

ద్రాపి అతిప్రసిద్ధమై, పలువికారములకు లోనై వాడుకలోకి ఎక్కి, ప్రయోగములలోనికిని ఎక్కినది. శబ్దరత్నాకరమున "ద్రాప. దే. విణ. అసారుఁడు. అసారము." అనీ, "దుష్కవితలు లక్షణం బెఱుఁగఁజాలక ద్రాబలు కూర్చి అల్లుచున్" (కవి స. ౧ ఆ.) అనిన్నీ, అధముఁడు, అధమము అనిన్నీ, "గూబలచే నిట్లయితిమి ద్రాబలమై..."(పంచః నా. ౨. ఆ.) అనిన్నీ ఉన్నది. ద్రాపి అనఁగా దరిద్రము, దరిద్రుఁడు. నిర్ధనుఁడివి కాదు. (దరిద్రా ధాతువునకు దుర్గతి అర్థము) అన్నివిధాలా దరిద్రుఁడని వైదికులు చేసిన సంకేతము. "ద్రాపే-అంధస స్పతే దరిద్రం నీలలోహిత; ఏషాం పురుషాణాం ఏషాం పశూనాం మాభేర్మారో ఏషాంకించినామమత్" అని నమకము (రుద్రము)

'వీఁడు వొట్టి దరిద్రుఁడు' అని వెటకారాలు తిసటం యిష్టంలేక, తమ అలవాటుచొప్పున దరిద్రం అనే మాటకు ముందు ఉన్న 'ద్రాపే' అనుదానికి ధర్మం ఐన దరిద్రాన్ని ధర్మిగా వాడి, 'ద్రాపే' అను దానికే 'దరిద్రుఁడు' అను అర్థమును సంకేతించుకొని

నారు. ఇది లోకమున పడినది. నలుగురూ వాడఁ జొచ్చినారు. వాడుకలోని కెక్కినది. అనేక వికారము లకు పాలయినది. ఆముక్తమాల్యదనాఁటికి—

"ద్రవిణము నొవ్వఁగొంట, నొఱ ద్రాబలతో నిడుచుంట భూమిగోం
తవలికి నిచ్చుచుంట ప్రథమాస్తక చూడక శంకనుంట లో
బోవయు నృపాళికై యభయము నృణిభూపలు గుప్తి బంపి, భూ
ధవుఁ డరియుం దిరుండగు భిదం దనయం దివి మాన్పుకోఁదగుట."

—యామున ప్రభురాజనీతి 4 ఆ. 248 ప.

ద్రాబది కావ్యమున కెక్కినది. నేఁటికిని రాయలసీమలో ద్రాభ అని అంటారు అని మిత్రులు శ్రీమాన్ తిరుమల రంగాచార్యులుగారు అన్నారు.

కృష్ణా గుంటూరు మండలాలలో దేబె అని వాడుక. ద్రాబ అన్నా, దేబె అన్నా, ద్రాపి అన్నా— మూలము దరిద్రుఁడనే. నేఁటి తిట్లలో సైతము అంత ర్వాహినిగా దరిద్రుఁడనియే వినఁబడును.

కైలాసవాసి శ్రీ మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రి గారు వెనక ఆంధ్రవారపత్రిక (1937) దసరాసంచికలో వ్రాసిన 'వైదికభాష—ఆంధ్రభాష' అను వ్యాసములో 'ద్రాపి'ని గురించియు కొంత ముచ్చటించినారు. వారు ఈ పదము వైదికభాషకు చెందినదే అని అంగీకరించినారు. తిట్టనియే ఒప్పుకొన్నారు. అర్థవివరణము మాత్రము ఇంకొకవిధముగా చేసినారు. వారిమాటలు—

"తెనుగువారి తిట్లలో ద్రాపివెధవ అనేది చాలా తరచుగా ఉపయోగిస్తూఉన్నది. మనుష్యరూపము మాత్రము కనిపిస్తూ, మనుష్యునకు కావలసిన తెలివితేటలు లేనివాణ్ణి 'ద్రాపి వెధవ, అంటాము. ఈ క్రింది మంత్రము చూడండి—

'బిభ్ర ద్ద్రాపిం హిరణ్మయం
వరుణో వస్త నిర్ణిజం'

హిరణ్మయం సువర్ణమయం, ద్రాపిం కవచం, బిభ్రత్ ధారయన్.

ఇందు ద్రాపియనగా కవచ మర్థము. కవచము మనుష్యా కారను కలదేగాని, మనుష్యునకు ఉండే తెలివితేటలు ఉండవు. కాబట్టి మనుష్యజన్మ మెత్తి తెలివితేటలు లేనివానిని ద్రాపివెధవ అని తిట్టడం సహజం. ఈ ద్రాపి ద్రాబగా మారి గ్రంథాలలోకి ఎక్కింది. కాబట్టి, గ్రామ్యంలోని ద్రాపిన్నీ, వైదికభాషలోని ద్రాపిన్నీ ఒక్కటే అని చెప్పడానికి అభ్యంతరం ఉండకూడదు."

అని వ్రాశారు. వారు వ్రాసిందంతా నేను అంగీ కరిస్తాను. అర్థవివరణంలోనే వచ్చినది అభిప్రాయభేదం. ఆనాఁడే ఈ అభిప్రాయభేదం ప్రదర్శించెడివాఁడను కాని మిత్రుఁడు మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రి వైదికవాఙ్మయం యింకా గాలించి చూదాంఅని అఁపాఁడు. తాను గాలించాఁడు. నమకంలోదే నసిగా ఉందని తరువాత చెప్పాఁడు. వేలూరి శివరామశాస్త్రులవార్ని కనుక్కున్నాను. ఈ అభిప్రాయభేదం చెప్పాను. వారున్నూ 'అ. అ. అలాగే' అన్నారు. నమకమున రుద్రుణికి "ద్రాపే, అంధసస్పతే, నీలలోహిత" అని సంబోధనలు కలవు గదా. ఈ మంత్రమునకు సాయణభాష్యమును, పాల్కురికి సోమనాథుని రుద్రభాష్యము ను వొకపరి చూడతగ్గవి. అవిచూచి, నా అభిప్రాయము తప్పైనదో నేనుమార్చు కొందును. 'ద్రాపి'కి ఈవైదికుల సంకేతమువల్లనే తిట్టు మోతఁతనము అబ్బినదిగాని, కవచముఅను అర్థమువల్ల వచ్చినది కాదని తలంతును. కవచము బుద్ధిహీనము గనుక, బుద్ధిహీనుఁడికి ద్రాపి అని అంటారనేదానిలో డొంకతిరుగుడు మొదటనుండీ నాకు కనఁబడుచున్నది. ఒక వెలితి కనఁబడుట నాతప్పిదమే కావచ్చునుగాని, నా కెందుకో నచ్చుటలేదు.

***

సాయంత్రము 5 గంటలు కొట్టినారు. భారతీఆఫీసున శ్రీ గన్నవరపు సుబ్బరామయ్యగారును, నేనును మాటలాడుచున్నాము. గంట వెవింబడుటతోనే ఆయన "యత్తే అగ్నే చెబుదాం" అన్నారు. ఇది 1938 మేనెలలో. నాకు తెలియలేదు. వారే 'యత్తేఅగ్నే' అంటే ఏమిటో తెలివిడిచేసినారు.

'యత్తే అగ్నే' అనఁగా ఉద్వాసన. దేవతను ఆహ్వానించి పూజాక్రమము నెరవేర్చినపిదప ఉద్వాసన చెప్పు మంత్రము ఇది. "యత్తే అగ్నే తేజ స్తేనాహం తేజస్వీభూయాసం, యత్తే అగ్నే వర్చ స్తేనాహం వర్చస్వీ భూయాసం, యత్తే అగ్నే హర స్తేనాహం హరస్వీ భూయాసం" అని. ఈ 'యత్తేఅగ్నే' అనునది కూడా కొంత ప్రచారము నందుకొన్నదే!

***

యదగ్నే=కానీ (కాలణా)

"ఏమిచ్చారక్కడ?"

"యదగ్నే"

ఎంతో సంభావన యిస్తారని వెళ్లఁగా, అక్కడ కాసే మాత్రమే ఇచ్చిరఁట దానిది పై సంభాషణ.

***

వషట్కారాలు = చీవాట్లు.

శ్రౌషట్, వౌషట్ అను ప్రత్యయములకు దురర్థము లేదు. వషట్ అనునది దేవతలకు గౌరవార్థమున ప్రయోగింపఁబడునది. ఆప్టేనిఘంటువున "వషట్—An exclamation used on making an oblation to a deity, (with dat of the deity) ఇంద్రాయ వషట్. పూష్ణే వషట్. వషట్కారః the formula or exclamation వషట్" అని యున్నది.

కాని, వైదికులు వషట్కారాలు అని చీవాట్లను గురించి వాడుదురు. ఏల వాడుదురో తెలిసినది కాదు. బహుశః వ్యతిరేక లక్షణచేత, శుద్ధ ఎద్దుమొద్దు స్వరూపమును "బృహస్పతి వీఁడు" అని వ్యవహరించినట్లును, అమంగళవారమును (కుజుఁడు యుద్ధాధిదేవత కాన) మంగళవారము అనీ, జయవారము అనీ వ్యవహరించినటులను చీవాట్లను వషట్కారము లనిరేమో అని అనుమానము. వైదికుల నడిగి చూచితిని కాని వారు ఇదమిత్థమని తేల్చి చెప్పలేదు.

***

"ఏమైందీ అక్కడ ?"

"అయంవై—"

'నే నిక్కడ ఉన్నాను. ఆ సభలో ఏమైన'దని అడుగఁగా జబాబు 'అయంవై' అనినాఁడు 'అయంవై' అనఁగా క్షవరము. 'ఏ ముందీ అక్కడ, క్షవరం అయిం'దని జబాబు. "అయంవై లోక ఆవపనం మహత్" అని శ్రుతి.

***

అసురఘ్నం=సగం.

"ఏమిచ్చారట"

"ఇచ్చిందే కొద్ది. అదైనా అసురఘ్నం వొచ్చింది"

ఒకఁడు పని చేయించి తెచ్చుకొనఁగా వాటాదారు సగం పంపిణీకి వచ్చాఁడు. తనకు మిగిలింది సగమే. అది వెల్లడించుచున్నాఁడు.

"అసురఘ్న మింద్రసఖం సమత్సు" అని మంత్రము. 'ఇంద్రసఖం' అనుదానిలో 'సఖం' ఉండుటనుబట్టి తెలుఁగున సగము అనుదానికి వైదికపు వొత్తులతో 'సఖం' అనుటయు శ్రుతిగోచరముకావున సగము అనుదానికి చాటుగా 'అసురఘ్నం' అను పదము సంకేతింపఁబడ్డది.

***

'అశ్మాచమే' అనఁగా మట్టి.

"ఏం మిగిలిందీ అక్కడ?"

"అశ్మాచమే, ఏం మిగులుతుందోయ్!"

చమకమున "అశ్మాచ మే మృత్తికాచ మే" అని కలదు కావున ఇటుల 'అశ్మాచమే' అనునది సంకేతింపఁబడినది. 'అశ్మా' అనుదానికి 'రాళ్లు' అనునది అసలు అర్థము.

***

దమ్మిడీకి 'గర్భం ధత్తే' అని. "గర్భం ధత్తే పయసా" అని శ్రుతి. 'పయస్సుచే (నీరూ-పాలూ) గర్భము ధరించినది' అని అసలు అర్థము.

***

"వాఁ డిప్పు డేం జేస్తున్నాఁడు"

"పాపం! అగ్నేయంతి చేస్తున్నాఁడు."

ప్రశ్నకు 'పాపం, ముష్టెత్తుకుంటున్నాఁ' డని జబాబు. ఈ అర్థములో అగ్నేయంతిని ప్రయోగించినవారు (శ్రీ చెళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రి)లవారు నా కగుపించారు. వారు ప్రయోగించిన వ్యాసం గుర్తులేదు గాని అది కృష్ణాపత్రికలో అచ్చయినది. "అగ్నేయంతి ద్రవిణం భిక్షమాణాః" అని శ్రుతి.

***

"ఏఁవయ్యా రామయ్యా ఏం చేస్తున్నట్టు?"

"హుఁ, రుద్రాయాత తామి సే."

ఉపవాసాలు చేస్తున్నాఁడనడానికి క్షేత్రాలు చెయ్యడమని వాడుక. అది ఎట్టుల వచ్చిందో తెలియదు గాని వాడటం ఎఱుఁగుదుము. శ్రీ జనమంచి కామేశ్వరరావు తల్లి "ఏమండీ రాత్రి క్షేత్రమా?" అని అడిగినప్పుడు మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావూ, నేనూ విస్తుపోయాము.

క్షేత్రంఅంటే తెలియక అతనూ, ఉపవాసం అని తెలిసి, ఈమె ఎల్లా అన్నారా అని నేనూను. ఏ కారణాన క్షేత్రానికి ఉపవాసం అర్థంవచ్చిందో తెలిసేదికాదు.

బ్రౌన్ నిఘంటువున క్షేత్రమునకు మామూలుగాం గల అర్థముల నిచ్చి, తుదిని "Starvation (This meaning is peculiar to Telugu)" అనినారు. ఉదాహరణముగా "నిన్న కటిక క్షేత్రముగా ఉండినాడు (He was starving all yester day)" అనినారు. వారికిన్నీ ఇది వింతగా తోంచినది. సమక్షమున నున్న పండితులుగూడ తెలియదన్నారు కాంబోలు. వైదికులు ఉపవాసానికి 'రుద్రా యాతతామినే' అంటారు. "రుద్రా యా తతామినే క్షేత్రాణాం పతయే నమో నమః" అని వేదము. క్షేత్రము అనునది ప్రఖ్యాతమైనది గనుక దాని అర్థమును ముందు మాటకు వాడినారు.

***

"భూర్భువ స్సువరోం అన్నారుట్రా?"

అని తోటి భోక్తను అడుగు తున్నాండు వొకండు. 'ఇంకా పొయ్యిలో నిప్పు వేశారా' అని దాని కర్థము. అగ్ని ప్రతిష్ఠాపన 'భూర్భువస్సువరోం' అని చేస్తారు గనుక విషయాన్ని బట్టి మాటను సంజ్ఞగా చేసుకోడము ఇది.

***

"పాంతు ఎంత ?"

"ఏముందీ అక్కడ యాత్తమస్య—"

'దక్షిణ ఎంత' అని ప్రశ్న వేశాండు ఒకండు "దక్షిణాః పాంతు పాంతు దక్షిణాః" అని స్మార్త కలాప వాక్యముండుటను బట్టి 'పాంతు' అనుదానికి దక్షిణ అను అర్థము పొసంగింపంబడినది.

ఈపైవి కొంచెం ముతకమాటలు. తెలిసినను ఉన్నవిషయముగాన వీలైనంతమృదువుగా చెప్పెదను. కామక్రోధాదివిషయాలూ, రాజస తామసాలూ అన్నీ స్వాభావికాలూ, సహజాలూగనుకా, అందరిలోనూ మృగవాసనలు అంతో యింతో గోండ్రుమను చుండును గనుకా వీరలు బూతులుకూడ వాడెదరు నిర్భీతిగా. తాము నిర్మించుకున్న కవచముచాటున విచ్చలవిడిగా బూతులను వాడెదరు. పైవారి కేమి తెలియును? దక్షిణ ఎంత ఇచ్చారని అన్న పైదానికి చెప్పిన జవాబు "ఏముందీ అక్కడ, యాత్తమస్య"అని గదా "యాత్తమస్య పశవ స్సుజంభం"అని మంత్రము.

ఇట్టిదే ఇంకొకటి. 'పద్భ్యాముదరేణ' "పద్భ్యాముదరేణ శిశ్నా"అని సంధ్యావందనంలోని మంత్రము.

***

దారిని పోవు తరుణిని, జరఠను, సామాన్యను గాని ఆబతో వర్ణించుకొనుట వీరికిని గలదు. సంకేతమని తెలియని సంకేతాలతో వ్యవహరించుకోవాలి మరి. వీరూ సృష్టించుకున్నారు కొన్నిమాటలను. అవి: అక్రంద, ఏతేవాఇడాలు. "అక్రంద దగ్ని స్తనయన్నివ ద్యౌః"అని మంత్రము. "ఏతేవా ఇడా స్తనాః"అనియు మంత్రము.

***

ఆరోహోరు=మైధునము.

గర్భాధానఖండంలో మొదట, "ఆరోహోరు ముపబర్హస్వ బాహుం." అని.

***

బయట తుప్పర పడుచో వీరు 'యాకుందేందు' అందురు. "యాకుందేందు తుషారహారధవళా" అని సరస్వతీస్తోత్రము.

***

'ఆరి సీపిండం పిల్లులకు పెట్టా' అనునది మోటు తిట్టు.

పిండం అనుదానికి వీరి పరిభాషలో "తేభ్య శ్చాయం" అని. "తేభ్యశ్చాయం పిండః తస్మై తే స్వధా నమో గయాయాం దత్తమస్తు" అని తద్దినం మంత్రము. దీనిలోని ముక్క 'తేభ్యం.'

విడివిడిగా నైన కొన్ని పరిభాషలు: టారాడాఢా-అణాకు. గంగి గోవు - పశుప్రాయుండు. రశ్మి-సంపాదన, లాభం. వికిరపిండం - కాకి ఇత్యాదులు.

వీరు వాడుక చేసిన మాటలలో అవతలిమాట అర్థాన్ని ఇవతలి మాటకు వాడుక చేయడము, వొకటి

రెండు మాటలు దాటినా అవతల వుండే పద అర్థాన్ని మొదటిమాటకు సంకేతం చేయడం, అర్థాన్నిబట్టి ప్రయోగించడమూ, విషయాన్నిబట్టి ప్రయోగించడమూ, పర్యాయంగా వాడటం, కొండగుర్తుగావాడటం, వ్యతిరేక లక్షణగావాడటం ఇవి కనిపిస్తూ వుంటాయి. ఈ పరిభాషలలో సంపూర్ణంగా వాక్యాలు నిర్మించి ప్రసంగం అంతా యిట్టి మాటలతో చేస్తారు. నాకు లభించని వెన్ని ఉన్నాయో మఱి. ఉన్నవాటికి ప్రయోగాలు కావ్యపరంపరలలో ఉన్నాయో లేదో మరి తెలియదు.

సౌదామిని

శ్రీ కే. అన్నమరాజ శర్మ

నీలకాదంబినీయవనికలనుండి
దిగ్దిగంతర నీరంధ్ర తేజ మొలుకు
చంచలా! తావకాపాంగచారుదృష్టి
క్ష్మాతలము నొక్క త్రుటిని స్వర్గం బొనరుప'

అంధకారావిలంబైన యవనికెల్ల
నీసము స్మేరహాసంబె నేత్ర శుభ్ర
పథమునన్ స్వర్ణ భూషలు పసలు గులుక
తొంగిచూచెదె సురనాట్యభంగిమముల.

ఓ తటిత్కామినీ! సువర్ణోజ్జ్వలంపు
సహజలావణ్యమున నీకు సాటి యెవరు ?
శ్యామలాంభోదభంగసంచయముఁ జీల్చి
మురిసిపోయెదె గగనసముద్రమందు.

సౌరసౌధాంతరమునుండి జాఱిపడిన
అప్సరఃకన్యవో ? కాక, యంబుదముల
నవతరించిన విద్యుల్లతాంగి వేమొ
పలుకఁదరమానె' భావవిభ్రమము దక్క.

పరమ సౌందర్యమయివి శంపాకుమారి!
లీల నినుఁ జేర శక్యులు లేవు కాని,
భావవిస్తృతసామ్రాజ్యపాలనమున
నేను, రారాని పోరాని నెలవు కలదె ?

ఆగుమా ప్రోదినీ' యింత, యూఁగు మింత,
సుందర తనూవిలాసంబు చూడనిమ్ము,
సృష్టిసౌందర్యమున రససిద్ధికొఱకు
వెదకి, మూకత్వమున కడు వెసఁగనైతి.

ఆహ్వానము

ఆర్యా !

స్వస్తిశ్రీ ధాత నామ సంవత్సర ఆశ్వయుజ ద్వితీయ నుండి చతుర్థి వరకు

(అక్టోబరు 14, 15, 16 తేదీలు)

సారస్వత నికేతనము, వేటపాలెం

78 వ జయంత్యుత్సవ సభలు

గ్రంథాలయ ప్రాంగణములో జరుగును.

-: కార్యక్రమ ప్రణాళిక :-

ది. **14-10-96** సోమవారం **ధార్మిక జీవనంలో మహిళ**

ఉపన్యాసకులు : రాష్ట్ర ఉత్తమ ఉపాధ్యాయ సత్కార గ్రహీత
డాక్టర్ ఉప్పల వరలక్ష్మి, M.A. Ph. D.,
రీడర్, బాపట్ల ఆర్ట్స్ & సైన్స్ కాలేజి

ది.**15-10-96** మంగళవారం **కీ॥ శే॥ ఊటుకూరి కమలాంబగారి వర్ధంతి సభ**

భజన :- **శ్రీ P. సుబ్రహ్మణ్యం,**
శ్రీమతి పద్మావతి & పార్టీ, జిల్లెళ్ళమూడి.

ది. **16-10-96** బుధవారం **రామాయణ కల్పవృక్ష వైభవం**

ఉపన్యాసకులు : ఉపన్యాస కళానిధి, సాహితీ బృహస్పతి
శ్రీ మల్లాప్రగడ శ్రీమన్నారాయణమూర్తి
లెక్చరర్, మాతృశ్రీ ఓరియంటల్ కాలేజి, జిల్లెళ్లమూడి

తామెల్లరు విచ్చేసి కార్యక్రమములను జయప్రదమొనర్ప ప్రార్థన.

ఇట్లు,
సారస్వత నికేతన పాలకవర్గము మరియు సిబ్బంది

గమనిక :- ప్రతిదినము సాయంత్రం గం. **6-00** లకు సభ ప్రారంభమగును.

మన చెన్నపట్టణము: దాని పూర్వచరిత్ర

—◇—

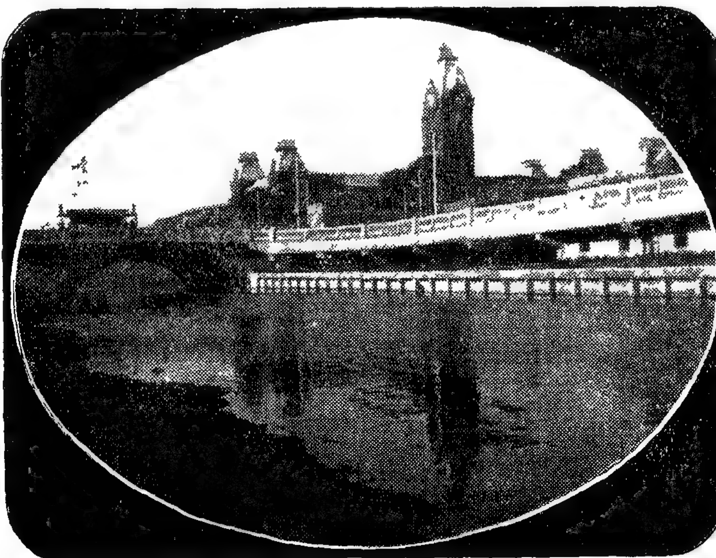
శ్రీ దిగవల్లి వెంకటశివరావు

ఈ చెన్నపట్టణము తెలుగువారిదా, అరవవారిదా యని అనవసరమైన వాగ్వాదమొకటి బయలుదేరి చరిత్రపరిశోధకులలో కొందరియందు పక్షపాతబుద్ధి కల్పించి సత్యచరిత్రను మరుగుపరచుచున్నది. ఈ మద్రాసునగరమునందు గల జనసంఖ్యలో నేడరవము మాట్లాడువారే ఎక్కువగ నున్నారని యంగీకరించినను గూడ వీరందరు నరవవారే యనిగాని, ఈనగర మరవవారిదే యని గాని యంగీకరింపవలసిన పని లేదు. పూర్వకాలమునాటి ఆంగ్లేయ కంపెనీ ప్రభుత్వమువారి రికార్డులుగాని, పాశ్చాత్య చరిత్రగ్రంథములు గాని పరిశీలించినచో నీ చెన్నపట్టణముయొక్క నిర్మాణమునకును, దీని యభివృద్ధికిని తెలుగువారే కారకులైరని స్పష్టముగా తెలియగలదు.

చంద్రగిరిరాజుల చరిత్ర

17-వ శతాబ్దియారంభమునాటికి చెన్నపట్టణ సముద్రతీరప్రాంతముల నేలువారు చంద్రగిరిరాజులు. వీరు విజయనగరసామ్రాజ్యము నేలిన 'తెలుగువిభు'లగు రాయలవంశమువారు. వీరి యధికారమునకు లోబడి పెనుగొండ, ఆర్కాను, శ్రీరంగపట్టణము, జింజి, తంజావూరు, మధురల నేలు నాయకు లీ దక్షిణదేశమును పరిపాలించుచుండిరి. ఈ చంద్రగిరిరాజ్యము క్రమక్రమముగా బలహీనముకాగా నాయకులు బలవంతులై స్వతంత్రులగుచుండిరి. 1644-1647 ల మధ్య గోలకొండనవాబు సేనానాయకుని దండయాత్రతో నీ చంద్రగిరిరాజ్య మంతరించినదని చెప్పవచ్చును.

1630 మొదలు 1642 వరకు వెంకటపతిమహారాయలు చంద్రగిరిలో రాజ్యము చేయుచుండెను. ఈయనతరువాత రాజైన శ్రీరంగరాయలు 1647 అక్టోబరులో ఓడిపోయి మైసూరునకు పారిపోగా గోలకొండ సేనానియగు మీర్ జుమ్లా కర్ణాటకమునకు నవాబయ్యెను.

సెంట్రల్ స్టేషను, స్టాన్లీ వంతెన

ఆదిపురుషులైన దామెర్లసోదరులు

వెంకటపతిరాయల కాలమున నాయన బావమరది యైన దామెర్ల వెంకటభూపతి యని పేరుపొందిన వెంకటాద్రి నాయకుడు ప్రధానమంత్రిగాను, 15 వేలసైన్యమున కధిపతిగానునుండి వందవాశిలో పరిపాలనచేయుచుండెనని డచ్చివారి రికార్డులవలన తెలియుచున్నది ఈ వెంకటాద్రినాయకుడు జింజిని జయించి తనతండ్రి చెన్నప్పనాయకుని పేరున చెన్నసముద్ర మను పట్టణమును నిర్మించెను ఇతని తమ్ముడైన అయ్యానృపతి పూనమల్లిలో స్థానికనాయకుడుగా పరిపాలించుచుండెను. ఈ దామెర్లవారు కాళహస్తిలోని వెలుగోటి రాజవంశమువారే ఇట్టి దామెర్ల సోదరులే పాలారు మొదలు ప్రళయకావేరి వరకు గల ప్రాంతములకు సర్వాధికారులై యుండిరని ఆంగ్లేయులు తమ కవిలెలలో వ్రాసినారు ఆ కాలమున ప్రళయకావేరి (పులికాటు) లో డచ్చివారును, మైలాపూరులో పోర్చుగీసువారును వర్తకస్థానముల నేర్పరచుకొని వ్యాపారము చేయుచు నొండొరులతో నెడతెగకుండ పోరాడుకొనుచుండిరి. ఆంగ్లేయులు 1612 లో మచిలీ బందరులో వర్తకస్థానము నేర్పరచుకొని వ్యాపారము చేయుచు దక్షిణతీరమున గూడ నొక వర్తకస్థానము నేర్పరచుకొన దలచిరి. 1626 లో ప్రళయకావేరికి 35 మైళ్లదూరమున నెల్లూరుజిల్లాలో చేరిన ఆర్మగానులో నెలకొనిరిగాని అది వారికి సౌకర్యముగా లేనందున ప్రళయకావేరి, మైలాపురముల మధ్య నొకచోట తమ వర్తకస్థానము నేర్పరచుకొనుటకు అనజ్ఞనిమ్మని మన దామెర్ల నాయకుల నాశ్రయించుచుండిరి. ఈ నాయకులు సుముఖులుకాగా ఆర్మగానులోని ఆంగ్లేయ ప్రతినిధియగు డే దొర మచిలీబందరులోని ఆంగ్లేయ ప్రతినిధి (ఏజెంటు) యనుమతితో నీ ప్రాంతములలో వర్తకస్థానము స్థాపించుటకు గల అవ

కొళములను జూచుటకు పోయి, తాను 1639 జూలై 27-వ తేదీన నీమద్రాసుపట్న ప్రాంతమును చేరితిననియు, పూనమల్లినాయకుడగు అయ్యనృపతియు, అప్పటికి ప్రాంతమున నున్న దేశీయవర్తకులును, రంగులు వేయువారును, నేతగాండ్రును తనను బాగుగనే ఆదరించిరనియు, ఆర్మగానులో కన్న నిక్కడ బట్టలధర నూటికి 20 మొదలు 40 వరకు హెచ్చుగ నున్నదనియు మచిలీబందరుఏజెంటుకు వ్రాసినాడు. మద్రాసుపట్నమున వర్తకస్థానమును,కోటను గట్టుకొనుటకు ఆంగ్లేయప్రతినిధి యగు డే దొర పూనమల్లినాయకుడగు అయ్యనృపతివలన నిట్లు 1639-వ సంవత్సరముజూలై22-వ తేదీన లిఖితమూలకపట్టా పొందినట్లు ఆంగ్లేయుల రికార్డులందు కలదు. ఆగష్టు22-వ తేదీకి బదులు జూలై 22-వ తేదీ పొరబాటుగా వేయబడినదని కొందరియూహ. ఇట్లు స్థాపింపబడిన వర్తకస్థానమును, కోటయు, దీని ప్రక్కను పెరిగిన క్రొత్తగ్రామమును గలిపి ఆంగ్లేయులు మద్రాసు అనియు, దేశీయులు చెన్నపట్టణ మనియు వ్యవహరించుచుండినట్లు అనేక ఇంగ్లీషు గ్రంథములందు వ్రాయబడియున్నది.

ఈ చెన్నపట్టణ స్థాపననుగూర్చి అయ్యనృపతిసోదరుడైన అంకభూపాలుడు తన ఉషాపరిణయమున,వంశావళిలో నిట్లువర్ణించియున్నాడు

"ప్రళయకావేరి మైలాపురంబుఁ గల్గి
బీరమున బోర నది మట్టుపెట్టి తండ్రి
పేరఁ దన్మధ్యభూమిని బృథువిభూతి
నలవరిచెఁ జెన్నపట్టణ మయ్యనృపతి."

శ్రీరంగరాయలవారి రాజశాసనము

1645 లో మద్రాసులో నింగ్లీషు ఏజెంటుగా నియమింపబడిన గ్రీన్ హిల్ చంద్రగిరి రాజగు శ్రీరంగరాయలను దర్శించి ఆయనవలన నీ ప్రాంతమున కొక కవులును పొందెను. కుంఫిణీ రికార్డులలో నిది యొక రాజశాసన మని పేర్కొనబడియున్నది. ఆరు సంవత్సరముల క్రిందట నాయకుడిచ్చిన పట్టాను ఈ రాజశాసనము స్థిరపరచెను.

శ్రీరంగరాయలవారి రాజశాసనము యొక్క ఇంగ్లీషు తర్జుమాలో దేవాదాయములును, బ్రహ్మదాయములును శాశ్వతముగను, సక్రమముగను అమలుజరుగవలెననియు, ఈ ప్రదేశ మొక 'జెంటూ' లేక తెలుగు పట్టణముగా పరిగణింపవలెననియు వ్రాసియున్నది. ఈ శాసనమందే అసలు గ్రామమగు మద్రాసుపట్టణము గాక ఇంగ్లీషువారి కోటచుట్టును పెరుగుచున్న భాగమును ప్రత్యేకముగా పేర్కొని దానిని శ్రీరంగరాయపట్న మని పిలువవలెనని యుండెను. కాని అయ్యనృపతియొక్క పలుకుబడివలన దాని నతని తండ్రిపేర చెన్నపట్టణ మనియే వ్యవహరించుచుండిరి. ఈ చెన్నపట్టణ మనునది ప్రస్తుతపు 'ఫోర్టు సెంటు జార్జి' కోట యున్న స్థలముననే యుండెను. 1639-వ సం.కు పూర్వకాలమునుండియున్న మద్రాసుపట్నమను గ్రామము ప్రస్తుతమున్న కోట కుత్తరమున జార్జిటవు నున్న ప్రదేశములో నుండెను. ఈ ప్రాతగ్రామమగు మద్రాసుపట్నమును, క్రొత్తగా పెరిగిన చెన్నపట్టణమును గలిపి ఆంగ్లేయులు మద్రాసు పట్టణమనియు, దేశీయులు చెన్నపట్టణమనియు వ్యవహరింప సాగిరి (**Madras in Olden Times. J. Talboys Wheeler**).

ఆనాటి మద్రాసుపేటలు

ఈ స్థలములో నింగ్లీషువారు ప్రవేశించిన తరువాత చాల కాలమువరకును అక్కడ జరుగు వ్యాపారమునందును, పరిశ్రమలందును తెలుగువారే ప్రముఖులై యుండిరి. ఈ కోటవెలుపల పెరిగిన పట్టణము త్వరగనే తెల్లవారిబస్తీ యనియు, నల్లవారి బస్తీ యనియు రెండు భాగములుగా నేర్పడెను. తెల్లవారిబస్తీ యనునది ప్రస్తుతపు ఫోర్టు సెంటు జార్జికోట యున్న సరహద్దులలోనే యుండె నని చెప్పవచ్చును. నల్లవారిబస్తీ యన్నదో ఈకోట కుత్తరపుగోడ కానుకొని ప్రస్తుతము లాకాలేజీవరకు గల ఖాళీస్థలమును, లాకాలేజీయు, హైకోర్టు కట్టిన స్థలమును కలుపుకొనిన సరిహద్దులలో నుండె నని చెప్పవచ్చును (**Story of Madras-Glyn Barlow**).

మొట్టమొదట చెన్నపట్టణమున ఫోర్టు సెంటుజార్జికోటగోడ కుత్తరమున దాని నానుకొనియే దేశీయులు కాపుర ముండు పేట యుండెను. కోటగోడ నానుకొని అంగళ్ల వరుసగల బజా రొకటి యుండెను. కోటలోని తెల్లవారి పేటవలెనే ఈ దేశీయుల పేటకూడ నలుచదరముగా నుండెను. దీనిహద్దులు — ఉత్తరమున ప్రస్తుతపు చీనాబజారురోడ్డు; దక్షిణమున ప్రస్తుతపు కోటయొక్క లోపలి ఉత్తరపుగోడ; తూర్పున సముద్రము; పడమర బ్రాడ్వే చివరనుండి పశ్చిమోత్తరమున నదివరకు సముద్రమునకు సమాంతరముగా గీసినచో వచ్చు రేఖ. ఈ మధ్యప్రదేశమున అడ్డముగా వీథులు, దానిలో దేశీయుల ఇండ్లు. దీనిలో కొన్ని సత్రములు, రచ్చలు, మచ్చుల నొడ్డి, బేరి తిమ్మన్నగారు కట్టిన ఒక దేవాలయము నుండెను. ఈ బస్తీ చుట్టు నొక మట్టిగోడ యుండెను. బస్తీకి పడమర నేటి ఎస్ప్లనేడుకు అడ్డముగా నొక పెద్ద మురుగుకాల్వ ఉత్తరమున నదిలోనికి ప్రవహించుచుండెను. దానికి పడమర ప్రస్తుతపు పువ్వులయంగడిలోనే నాటి చాకలిపేట యుండెను. అందులో కుంఫిణీవారి బట్టలు ఎగుమతిచేయుటకు ముందుగా చలువచేయుచుండిరి. ఇట్లు నేటి జార్జిటవునులో క్రిక్కిరిసియున్న దక్షిణభాగము ఆనాటికి లేదు. ఇది తరువాత పెరిగిన క్రొత్తపేట. దీనిలో తరువాత నక్కడక్కడ దొరలు తోటల బంగాళాలలో నివసించుచుండిరి.

జీవకళ ఉట్టిపడుచున్న కొన్ని దంతపుబొమ్మలు

1 శ్రీ భద్రకాళి

2 వృద్ధాప్యము, పేదరికము

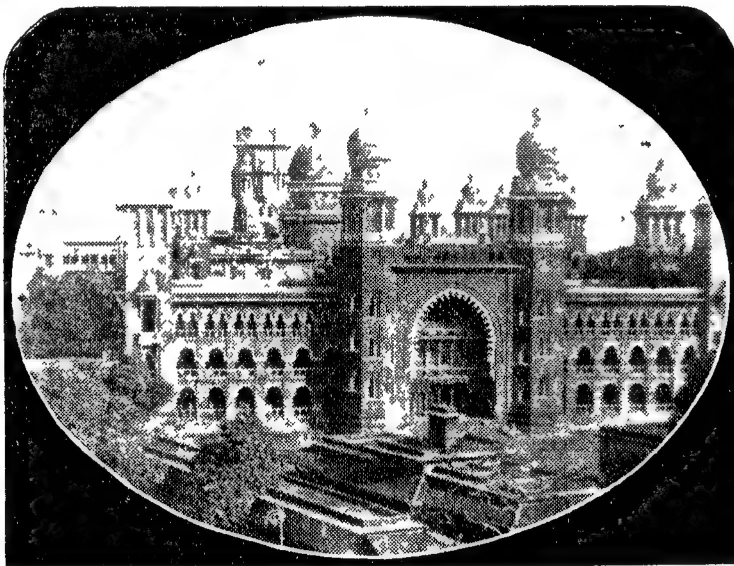

ఆనాటి మద్రాసులోని దేవాలయములు

1669 లో చెన్నపట్టణమునకు వచ్చిన తామస్ బౌరేదొర (Mr Thomas Bowrey) తానుచూచిన సంగతులను వర్ణించుచు వ్రాసిన The Countries round the Bay of Bengal గ్రంథమున ఈ పట్టణమునందలి దేశీయులలో చాలమంది 'జెంటూ' లను తెలుగువారు, 'మలబారు'లను అరవవారు ననియు, వీరిలో చాలమంది ఫోర్టుసెంటు జార్జికోట వెలుపలి గోడలమధ్యనే జీవించు చున్నారనియు, పురుషులు స్త్రీలు పిల్లలు కలుపుకొని నలుబదివేల జనాభా యున్నదనియు, అన్నిసరకులపైన సుంకము చెల్లించుచున్నారనియు వ్రాసినాడు. పూర్వకాలమునుండియు నీ ప్రాంతములలోని హిందువులకు తిరువలిక్కేణిలో వైష్ణవదేవాలయము, మైలాపూరులోనిశివాలయము నుండెను. చెన్నపట్టణపు హద్దులలో 1652 వరకు దేవాలయమున్నట్లు కంపెనీవారి రికార్డులలో లిఖితాధారములు కనబడవు. కాని గవర్నరగు తామసు పిట్టు ఆజ్ఞ ప్రకారము 1710 లో తయారుచేయబడిన ప్లానులో చాలా హిందూ దేవాలయములు కనబడుచున్నవి. కోట వుత్తరమున దగ్గరగా నల్లవారిబస్తీమధ్య పెద్దదేవాలయమొకటియు,ముత్యాలపేటలో నొకటియు, పెద్దనాయకనుపేటలో నొకటియు చూపబడినవి. 1673లో ఫ్రయ్యరీ పెద్ద దేవాలయమును జూచినాడు. కుంఫిణీవారు చెన్నపట్టణమును కొలు పొందుటలో సాయముచేసిన బేరీ తిమ్మన్నయు,కుంఫిణీవారికి తుపాకిమందు చేయు నాగన్నభట్టు అనువతడును నీ దేవాలయమునకు 1646లోను, 1648 లోను దానశాసనములు వ్రాసియిచ్చిరి. ఈ బేరీ తిమ్మన్న చెన్నకేశవపెరుమాళ్ల కొక గుడియు, చెన్నమల్లేశ్వరున కొక గుడియు

కుడిచేయి, ఎడమచేయి కులకక్షలు

కట్టించెనని ఇతని శాసనమువలన తెలియుచున్నది. ఈతిమ్మన్న కుంఫిణీవారికి ముఖ్య వర్తకుడగు శేషాద్రిసెట్టితో కలిసి కొన్నాళ్లు వ్యాపారము చేసి తరువాత తానే ముఖ్య వర్తకు డయ్యెను. ఆరోజులలో చెన్నపట్టణముకోట ఆంగ్లేయులరాజధాని కాదు. ఇది యొక చిన్న వర్తక ఏజెన్సీ. 1652 నాటికి

మద్రాసు హైకోర్టు

నలుగురాంగ్లేయవర్తకులు,26 మంది సైనికులు నుండిరి. 1653 లో పేరునకు రాజధాని యనిరిగాని 1654 లో దీనిసిబ్బందిని ఇద్దరు వర్తకులకు, 10మంది సైనికులకు తగ్గింపుమని ఉత్తర్వుచేసిరి.

చెన్నపట్టణమున నల్లవారి బస్తీలో సుంకములు, పన్నులు వసూలుచేయుట కొక గ్రామ మునసబు, లేక అధికారి యుండెను. చిన్న నేరముల నితడు గ్రామచావడిలో విచారించుచుండెను.ఇతనికి తోడుగా లెక్కలువ్రాయు కరణము, లేక కణకపిళ్లయు, గ్రామకావలి కాయుటకు ఒక పెద్దనాయకుడు నుండిరి. 1659 నాటికి గ్రామకావలి పెద్దనాయకునికి కొలునివ్వగా 20 మంది తలారులుగల పోలీసు దళముండెను. కుంఫిణీవారు బలవంతులై కోటలోని వర్తకస్థానము ప్రభుత్వముగా మారిన తరువాత నల్లయుద్యోగుల అధికారములు తగ్గింపబడి శాసనముల ద్వారా పరిపాలన జరిగెను.

2

చెన్నపట్టణమున ఇంగ్లీషువారు వర్తకస్థానము నేర్పాటుచేసికొని కోట కట్టుకొనగానే తమ వ్యాపారముకొరకు దేశీయ నేతగాండ్రను, సాలీలను, రంగుల యద్దకమువాండ్రను, చాకలివాండ్రను, ఇంక ననేక వృత్తుల వారిని, పారిశ్రామికులను,వివిధకులములవారిని తమ కోట రక్షణక్రిందికి వచ్చి కాపుర ముండవలసిన దని ప్రోత్సహింప సాగిరి. వీరితో పాటు గుమాస్తా పనులు, ఇతర పనులు చేయు బ్రాహ్మణులు, చిల్లర వ్యాపారములు చేయు వైశ్యులును వచ్చిచేరిరి. ఇట్లు వచ్చిచేరిన జనసంఘములో అనుశ్రుతముగా నుండు కులాచారములు, కక్షలు నిక్కడ త్వరలోనే తలయెత్తెను. దేవాలయములు, భజనమందిరములు, గ్రామదేవతలు, కొలుపులు, జాతరలు ప్రారంభముకాగా బ్రాహ్మణ వైష్ణవులలో వడగలి తెంగలి కక్షలవలెనే ద్విజేతరకులములందు కుడిచెయ్యి ఎడమ చెయ్యి కులకక్షలు బయలుదేరి, పట్టింపులును వివాదములును పెరిగి, దెబ్బలాటలును హత్యలును జరుగసాగెను. కోటకట్టిన 13 సంవత్సరములలోనే యిట్టి కుడిచెయ్యి యెడమ చెయ్యి కులముల తగాదా యొకటి వచ్చినట్లును, దీనిని కుంఫిణీవారి కోటలో ఏజెంటుగా నుండిన ఆరోన్ బేకరుగారు మధ్యవర్తిగా నుండి రాజీగా పరిష్కరించినట్లును

కుంఫిణీవారి రికార్డులలో వ్రాయబడి యున్నది.

కుడిచెయ్యి, ఎడమచెయ్యి కులకక్షులు

చెన్నపట్టణము స్థాపించిన మూడువందల సంవత్సరములైన సందర్భమున జరుపబడిన ఉత్సవముల సంఘమువారి కొరకు రచియింపబడిన చెన్నపట్టణచరిత్రమున ప్రొఫెసర్ సి. ఎస్. శ్రీనివాసాచార్యులుగారు కుడిచెయ్యి ఎడమచెయ్యి కులకక్షులనుగూర్చి వ్రాయుపట్ల "ఈ వివాదము ఈప్రాంతములందలి తమిళదేశములోని అరవప్రజల జీవిత విధానమునందొక స్థిరలక్షణముగా నుండి 19-వ శతాబ్ది చివరిభాగమునగాని పూర్తిగా మాయము కాలేదు" అని వ్రాసినారు (పు. 50). ఈ వాక్యమువలన చెన్నపట్టణములో నీ కులకక్షులు ప్రబలిన జనులందరును అరవవారే యను నపోహగూడ కలుగుట కవకాశ మిచ్చుచున్నది. ఇది సరికాదు. చెన్నపట్టణములోని కుడిచెయ్యి ఎడమచెయ్యి కులములవారిలో అరవవారికన్న తెలుగువారే అధికసంఖ్యాకులుగ నుండిరి.

కుడిచెయ్యి ఎడమచెయ్యి కులకక్షులనునవి దక్షిణ హిందూదేశములోని తెలుగు అరవ జిల్లాలలో వివిధ ప్రాంతములందును, పట్టణములందును, పల్లెలందును అనాదిసిద్ధముగా నుండి యున్నవి.

కుడిచెయ్యి కులములను ద్వైవాచార కులము లనుచుండిరి. ఈ కుడిచెయ్యి కులకక్షిలో లింగధారణము చేసినవారు నేతగాండ్రు, తెలికలవాండ్రు, కుట్రపుపనివారు, రెడ్లు, వ్యవసాయకులు, బలిజలు, గొల్లల కాపరులు, కుమ్మరులు, బెండర్లు(Benders), చెప్పులు కుట్టువాండ్రు, బుట్ట లల్లువాండ్రు, గొల్లవాండ్రు, చాకలివాండ్రు, మంగళ్లు, జోగులు, బుడబుక్కలవాండ్రు, లింగములు కట్టుకున్నవారు నుండిరి. మాలలు, పరయాలలో కోటగార్లును చేరియున్నారు. ఇక ఎడమ చెయ్యి కులకక్షిలోనివారిని పాంచాళు లనిరి. వీరిలో ద్విజులవలెనే జంజెములు వేసికొను అయిదు తెగల బత్తులు — బంగారము వెండి పని చేయు కంసాలిబత్తులు, రాగి యిత్తడి పనిచేయు కంచరిబత్తులు, రాతి పని చేయు శిల్పులును, హటగారు లను రంగులు వేయువారు, దేవాంగులు అనగా జంజెములు వేసుకొను నేతగాండ్రు, పరయాలలో చెప్పులుకుట్టు మాదిగలు చేరియుండిరి. ఈ రెండు కులకక్షులు ఒకరికన్న రెండవవారెక్కువవా రనియు, తమకు ముందుగా మర్యాదలు జరుగవలెననియు కోరుచుండిరి. ఎడమకులములవారు తాము వీరితో సమానుల మనుచుండిరి. ఇట్లెల్లప్పుడును వీరు తగాదాలుపడుచుండిరి. అనాదికాలమునుండియు నీ రెండు తెగల కులకక్షులవారికిని వారి వారి మతాచారములు జరిపించుకొనుటకు వేరు వేరు దేవుళ్లు, దేవతలు నుండిరి. వీరి వివాహములందు, మరణములందు, కొలువులందు, జాతరలందు ఒక కులకక్షికి చెందిన వారి వీథులగుండా రెండవవారు ఊరేగింపులు చేయకూడ దను కులకట్టులు, నిషేధములు అనాదిసిద్ధముగా నుండి తగవులకును, దెబ్బలాటలకును కారణము లగుచుండెను (The Madras Revenue Register, Vol. X, pp. 9-13).

కులకక్షులు, తగాదాలు

కొన్ని ప్రాంతములందు కుడికులముల వారిని మహానాటివార నియు, ఎడమకులముల వారిని మత్తు లనియు వ్యవహరించుచుండిరి. ఎడమకులములలో కంసాలివారు, గొల్లలు, ముతరాచలు, మాదిగెలు వగైరా లుండిరి. వీరి కులాచారములును, మర్యాదలును చాలా చిత్రముగా నుండెను. ఈ రెండు తెగల వారిలో పెండ్లిండ్లు మొదలైనవి జరిగినప్పుడు మహానాటివారిలో మాలకులస్థులు గుఱ్ఱమునెక్కి ఊరేగుటకు కొన్నిగ్రామములందు అభ్యంతర ముండెను; కొన్నిగ్రామములలో లేకుండెను. తక్కినవారిలో ఆయా కులముల తారతమ్యములను బట్టి పల్లకీలు మొదలైనవి యెక్కి భజంత్రీలు, మేళతాళములతో ఊరేగినచో ఎడమకులములవా రభ్యంతర పెట్టుకుండిరి. ఎడమకులస్థులలో కంసాలులు మొదలయిన పంచదాయీలవాండ్రు పెండ్లియూరేగింపులలో గుఱ్ఱము నెక్కి ఊరేగుటకు వచ్చిన మేళము 'చౌడ్రాయి', అనగా గ్రామము కట్టునప్పుడు ప్రతిష్ఠింపబడిన రాతిస్తంభముదగ్గర నాదార్చకపోయినచో మహానాటివా రాటంకము చేయుచుండిరి. వీరిగురువు సంచారము చేయుచు పగలు కంచుదివిటీలు మొదలయిన బిరుదులు వేసుకొని వచ్చునప్పుడు ఆటంకముచేయుటయు, అందువలన కలతలు వచ్చుటయు నుండెను.

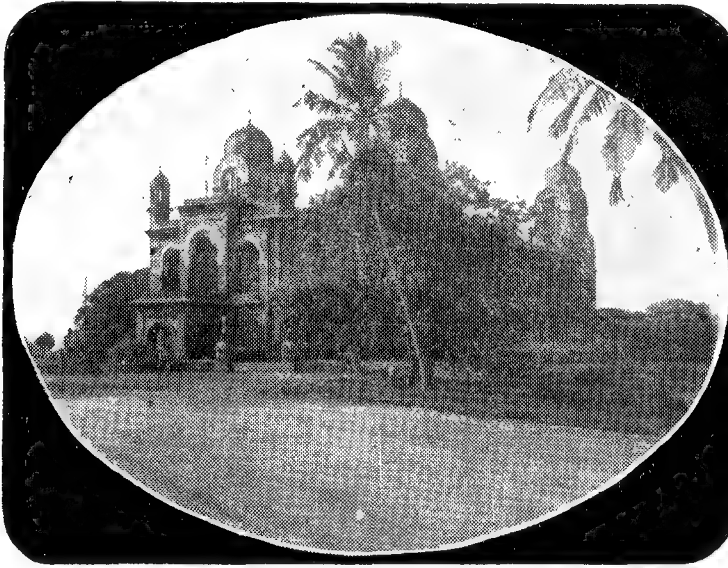
గొల్లలు గుఱ్ఱముపై నెక్కి యూరేగినప్పుడును కలతలు వచ్చుచుండెను. తక్కిన ముతరాచలు మొదలైనవారు గుఱ్ఱము నెక్కి యూరేగునప్పుడు మహానాటివా రాటంకపెట్టుకుండిరి. ఎడమకులములలో చేరిన మాదిగవాండ్రు నాలుగుప్రక్కలను పట్టుకొను వుల్లెడ, తెల్లకత్తి, కాలికి గజ్జ కట్టుకొని గ్రామములోనికి వచ్చునెడల మహానాటివారు ఆటంకము చేయుటయు, ఉభయులకు కలతలు కలుగుటయు నుండెను. 1842 లో కుంఫిణీప్రభుత్వమువారు వివిధజిల్లా మేజస్ట్రేటుల నీ కులకక్షులనుగూర్చి విచారణచేయవలసిన దని తాకీదు నంపగా పై సంగతులను గుంటూరు జిల్లా మేజస్ట్రేటు గారికి దాచేపల్లినుండి హెడ్డాఫ్ పోలీసు వెలిదండ్ల దాసప్పగారు 1842-వ సం. నవంబరు 3-వ తేదీన వ్రాసిన విన్నపమునందు వివరించిరి (చూ: లోకల్ రికార్డులు 62-వ సంపుటము; శ్రీగిడుగు రామమూర్తిపంతులు గారి గద్యచింతామణి, పుటలు 149-151).

ఆంగ్లేయపరిపాలకుల పరిష్కార మార్గము

ఆంగ్లేయపరిపాలనలో చాలకాలమువరకును ప్రజల మెప్పుపొందుటకు కుంఫిణీవారు ప్రయత్నించుచు నీ కులాచారములను, మర్యాదలను

తగాదాలు, తాపత్రయములు

కాపాడుచునవి సక్రమముగా జరుగునట్లు కనిపెట్టి చూచుచు శాంతిని కాపాడుచుండిరి. అయితే ఈ మర్యాదలలో ఎన్ని అనాదిసిద్ధము లైనవి, ఎన్ని నిజమైనవి, ఎవరిది ధర్మపక్షము అని నిర్ణయించుట చాలా కష్టసాధ్యముగా నుండెను. ప్రభుత్వకచ్చేరీలు, కోర్టులు నీతగవులతో నిండిపోయెను. గవర్నరు కవున్సిలులో నీతగవులు చర్చింపబడి మధ్యవర్తి పరిష్కారములు జరుగుచుండెను. క్రమక్రమముగా ఆంగ్లేయపరిపాలన గట్టిపడి క్రైస్తవమతాచార్యుల పలుకుబడి హెచ్చుగా నీవిగ్రహారాధకుల కులాచారములను, మర్యాదలను క్రైస్తవప్రభుత్వము కాపాడవలసిన పనిలేదనియు, ప్రజలందరికిని రాజబాటలందును, బహిరంగప్రదేశములందును సర్వసమానమైన హక్కు లుండవలెననియు, శాంతికి భంగము రాకుండమాత్రము కాపాడవలయు ననియు నిశ్చయించి ఆ ప్రకారము పరిపాలింపసాగిరి.

సెనేట్ హౌసు - శాసనసభా మందిరము

వివిధకులములవారిని పూర్వమువలె బుజ్జగించుట మాని కఠినముగా మందలించి శాంతికి భంగము కలుగునని తోచినప్పుడు వారి ఉత్సవములను, ఊరేగింపులను నిషేధింపసాగిరి. కులకక్షలవలన కలిగిన దెబ్బలాటలలోను, దొమ్మిలలోను పాల్గొనినవారిని కఠినముగా శిక్షింపసాగిరి. ప్రజాశాంతికి భంగము కలిగింపనంతవరకు కులవివక్షత లేకుండ అందరును బాహాటముగా ఊరేగవచ్చునను సిద్ధాంతము ప్రబలెను. తక్కువకులములవారు—మాలమాదిగలుకూడ తెలుగుమీరి సమానమైన హక్కులు చలాయింపసాగిరి. క్రిమినలు కోర్టులందును, సివిలుకోర్టులందును కులభేదములు లేకుండ ప్రజలందరును సమానులను భావముతో న్యాయపరిపాలన చేయసాగిరి. ఈ విషయము లన్నియు బళ్లారిజిల్లా మునసబుకోర్టులో వచ్చిన1875-వసంవత్సరపు 677 నెంబరు అసలు వ్యాజ్యములో జిల్లామునసబుగారయిన శ్రీ పి. తిరుమలరావుగారు తమతీర్పులో చర్చించియున్నారు (మా: రివిన్యూ రిజష్టరు పత్రిక 10-వ సంపుటము, పుటలు 9-13).

మన మహానగరములందు కులకక్షలవలన బుర్రలు పగులగొట్టుకొనుట తగ్గినను కులాచారములందు, మర్యాదలందు నిప్పటికిని పట్టుదల లున్నవి. చెన్నపట్టణములో తిరుపతిగొడుగులను ఉత్సవములు చేయుచు ఊరేగించు విషయమునకొన్నికులములవా రిప్పుడుగూడ తగాదాలుపడుచు సివిలు క్రిమినలు కోర్టులలో వ్యవహారములు జరుపుచునే యున్నారు. అందువలన నీకులకక్షలు పూర్తిగా పోయిన వని చెప్పుటకు వీలులేదు.

చెన్నపట్టణమున 1652-వ సంవత్సరములోనే కుడిచెయ్యి ఎడమచెయ్యి కులకక్షలు ప్రారంభమయినట్లు కుంఫిణీవారి కవిలెలవలన కనబడుచున్నది. కుడిచెయ్యి కులములవారిలో చాలామంది భూస్వాములు, గ్రామలెక్కలు వ్రాయు పిళ్లలును, కొందరు అంటరాని కులములవారును నుండిరి. ఎడమచెయ్యి కులములలో వర్తకము చేయువారు, కులవృత్తులు చేయు పారిశ్రామికులు, తెలికలవారు, నేతగాండ్రు, తోళ్లపని చేయువారు నుండిరి. ఈ కులములవారిలో పెండ్లిండ్లలోను, చావులలోను వీధులలో నూరేగింపులు తీసికొని వెళ్లుటలోనే ముఖ్యముగా ఈవివాదములు కలుగుచుండెను. 1652 లో కోనేరిసెట్టి ఎడమచెయ్యి కులముల నాయకుడును, శేషాద్రినాయకుడు కుడిచెయ్యి కులముల నాయకుడును నైయుండిరి. వీ రిరువురును గొప్పవర్తకులే. ఈ శేషాద్రినాయకుడు, లేక శేషాద్రిసెట్టి ఆంగ్లేయు లిక్కడ వర్తకస్థానమును స్థాపించినది మొదలు కుంఫిణీవారికి ప్రధాన దేశీయ వర్తకుడుగ నుండెను. ఇతడు చాలా పలుకుబడి కలిగియుండెను. కోనేరిసెట్టియు కంపెనీవారి బట్టల ఎగుమతి వర్తకమున వ్యవహరించుచుండెను. అందువలన నతడును బలవంతుడే. చెన్నపట్టణమున మొదటి గవర్నరుగా పేర్కొనబడిన కుంఫిణీ సంఘాధ్యక్షుడగు-ఆరోన్ బేకరుగారును, గ్రీన్ హిల్ గారును, ఇంకనితరులును మధ్యవర్తిత్వము చేసి ఈ తగవు పరిష్కరించినట్లు కనబడుచున్నది. ఈ తీర్పువలన నల్లవారి బస్తీలో నీ రెండు తెగలవారికి వేరు వేరు వీధులు ప్రత్యేకింపబడెను (History of Madras, Prof. C. S. Srinivasa chari, pp. 50-51).

1707-వ సంవత్సరములో చెన్నపట్టణమున పిట్టు గవర్నరుగా నుండగా ఎడమచెయ్యికులములకన్న తా మెక్కువవారమని కుడిచెయ్యికులములవారు తగాదాలు పెట్టి

ఇది స్థిరపరుచనిచో తాము చెన్నపట్టణము విడిచి పోవుదుమని బెదరించిరి. కుడిచెయ్యి కులములతో సమానముగ నైన చూచి తమ మర్యాదలు కాపాడవలసినదని ఎడమచెయ్యి కులములవారు కోరిరి. గవర్నరైన పిట్టుగారీ రెండు కులములు నివసించు ప్రదేశముల మధ్య రాతి స్తంభములుకట్టించి వేరుపరచెను. కాని శాంతిభద్రతలు కాపాడుట కెంతో కష్టపడవలసివచ్చెను. ఈ సందర్భములలో కుడికులములవారు కొందరు ఎడమకులములవారికీ మాత్రపు గౌరవ మొసగబడుటకు గూడ ఇష్టపడక కోపగించి చెన్నపట్టణము విడిచి వెళ్లిపోయిరి (**Annals of Madras, J. Talboy Wheeler**). ఇది చాలా చిత్రమైన కథ. 1707-8 మధ్య కుడిచెయ్యి, ఎడమచెయ్యి కులముల కక్షలు మరల చెలరేగుట కొక అవకాశము కలిగెను. నల్లబస్తీ సంరక్షణ కొరకు చుట్టును గోడలు వగయిరాలు కట్టుటకుగాను గవర్నరు వివిధకులములవారిపైన పన్ను విధింపదలపగా ఎవరెవ రెంతెంత భరింపవలెనో నిశ్చయించుటకు కులపెద్దలందరును నల్లవారి ప్రాతబస్తీగుడిలో సభ చేసిరి. తమ వివాహములలో నూరేగింపు లే వీథులలోనుండి పోవలెనో యను విషయమున నీ రెండు తెగలవారును వివాదములు పడుచున్నట్లు గవర్నరుకవున్సిలు వారు 1707-వ సంవత్సరము జూను 26-వ తేదీన రికార్డు చేసియున్నారు. బస్తీలో శాంతిని కాపాడుటకు గవర్నరు బందోబస్తు చేయవలసివచ్చెను. అందుకొరకు ఈరెండు తెగలును నివసించుచుండిన వీథులను సర్వే చేయించుట కతడు నిశ్చయించెను.

ఈకక్షల కింకొక కారణము గూడ నుండెను. మొదట కుంఫిణీవారు తమకు కావలసిన సరకులను కొనుటకు ముఖ్యవర్తకు నొకని నియమించి సరకుల నీ దేశీయప్రతినిధుల ద్వారా కొనుగోలు చేయించుచుండిరి. వీరికి ముందుగా కొంత సొమ్ము బయానాగా నివ్వగా వారు నేతగాండ్రకు, పారిశ్రామికులకు కూలి నిచ్చి సరకులు కొనుచు పనులు చేయించుచుండిరి. ఈ వ్యవహారములు చేయు బ్రోకరులును, వర్తకులును చాలా మంది కుడిచెయ్యి కులములవారుగా నుండిరి. వీరిలో ప్రధానవర్తకుడగు కాశీ వీరన్న* ముఖ్యుడు. మొదటిరోజులలో గవర్నరులకీ వర్తకులు లంచమిచ్చుచున్నట్లు బయల్పడినది. ఇటీవల నిట్లు ముఖ్యవర్తకులను నియమించు పద్ధతి మానివేసి అందరువర్తకులకు కుంఫిణీవారు పనిచెప్పి పోటీలుగా సరకులు కొనుగోలు చేయుట ప్రారంభించిరి. ఇదియే ఈ రెండు తెగలవారి కులములలో కక్షలు ప్రబలుటకు కారణములయ్యెను.

ఎడమచెయ్యికులములు కొపుర ముందు వీథులలో నివసించు కుడిచెయ్యికులముల వారి నచ్చటియిండ్లమ్ముకొని తమ కులములవారు నివసించు చోటికి పోవలసినదని కుంఫిణీగవర్నరు కవున్సిలువారు తీర్మానించుచు కుడిచెయ్యికులములవారికి గల మర్యాదలకు భంగము కలిగింపవలదని ఎడమచెయ్యికులములవారిని ఆజ్ఞాపించిరి. అంతట కుడిచెయ్యికులములవారీయవకాశము చూచుకొని 1707 లో తమ వివాహపుటూరేగింపును నిషేధింపబడిన వీథులలో నొకదానినుండి తీసికొనిపోయిరి. అట్లు నిషేధింపబడిన వీథులలో రెండు చిరకాలము నుండి తమకు హక్కుభుక్తములు గలవని వాదించి అధికారుల ఆటంకమునకు కోపగించి చాలామంది మైలాపూరు సముద్రతీరమున గల శాంతోముకు వెడలిపోయిరి. ఇప్పుడు కలవాయిసెట్టియు, వెంకటసెట్టియు ఎడమచెయ్యికులముల నాయకులుగ నుండిరి. నిజముగా నీతగాదాలు తాము కుంఫిణీవారి వర్తకమునందు లాభము పొందుచున్నందులకే వచ్చుచున్నవిగాని వీథుల అనుభవముకొరకు గాదని వీరు స్పష్టముగా జెప్పివైచిరి. గవర్నరు కవున్సిలులో సభ్యుడగు ఫ్రేజరుదొర గవర్నరైన పిట్టుకు వ్యతిరేకుడు. ఇప్పు డతడు కుడిచెయ్యి కులములవారితరఫున వాదింపసాగెను. అంతట గవర్నరుపిట్టు అతనిని సస్పెండుచేసెను. ఈరెండు తెగల కులపెద్దలను కోటలో నొకగదిలో నిర్బంధించి రాజీ యేర్పాటు చేసుకొనునట్లు గవర్నరు నిర్బంధించెను. ఈ రాజీవలన కుడిచెయ్యి కులములవారు పెద్దనాయకుడి పేటలోన, ఎడమచెయ్యికులములు ముత్యాలపేటలోను వసించునట్లు నిర్ణయింపబడెను. ఇట్లు వేరుచేయబడిన ప్రదేశములలో నున్న రెండవ తెగవారు ఇండ్లపట్టాలను మార్పుచేసికొనుట కొక గడువు కాలము నిర్ణయింపబడెను. ఇండ్లనమ్ముకొనువా రా ప్రదేశములో హక్కుగల తెగకులముల వారికే అమ్మవలెను గాని రెండవ తెగవారికి విక్రయింపరాదు. ముత్యాలపేటలో సముద్రతీరమున నున్న పడవవాండ్రును, లాస్కరులును, చేపలుపట్టు పల్లెకారీలును కుడిచెయ్యికులములవారైనను ఎప్పటివలెనే అచ్చటనే యుండవచ్చునని తీర్మానించిరి.

పారశీ, ఆర్మీనియను వర్తకుల సిఫారసుపైన పట్టణమునుండి వెడలిపోయిన కుడిచేయి కులములవారిని గవర్నరు క్షమించి మరల బస్తీలోనికి రానిచ్చుట కంగీకరించెను. కాని వారిలో కొందరు తిరిగి తమయిండ్లకు వచ్చి యుండుటకు మనసురాక సగము దూరము వచ్చి మరల శాంతోముకు వెడలిపోయిరి. అంతట గవర్నరు కోపముతో వారిని దండింపదలచెను. ఆ సంవత్సరము పొడుగునను వారిని

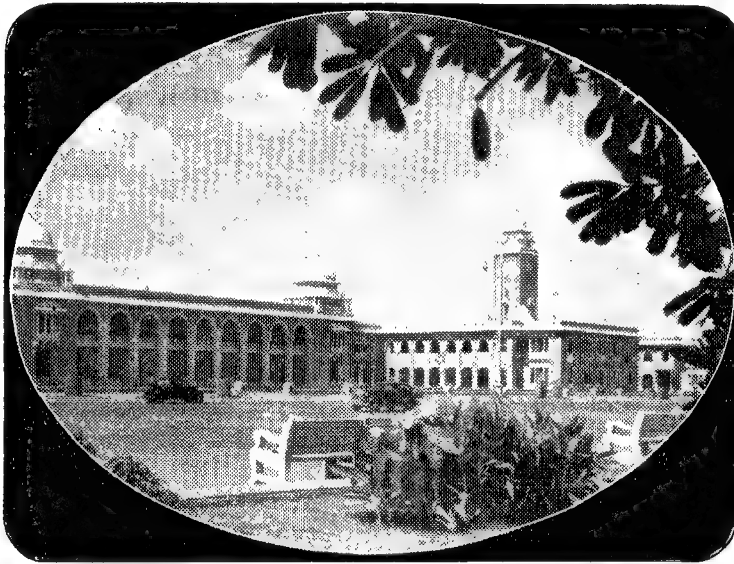
*ఈ కాశీవీరన్న తెలుగువాడే. బేరి తిమ్మన్నతో కలిసి కుంఫిణీవారి ప్రధానవర్తకుడుగా పనిచేసి తిమ్మన్న 1678 లో చనిపోగా తానే ప్రధానవర్తకు డయ్యెను. కుంఫిణీవారి ఎగుమతి వ్యాపారమంతయు నితనిద్వారా జరుగుచుండెను. గోలకొండలో నితనికి పలుకుబడి యుండెను. సగము సుంకములే చెల్లించుచుండెను. ఇతడు 1680 లో చనిపోగా కోటనుండి ఇతని గౌరవార్థముగా 30 ఫిరంగులు కాల్చిరి.

రప్పించుటకు కొన్ని రాయబారములు జరిగెను. క్రైస్తవులైన పల్లెకారీలును ఏతెగకును చెందకపోయినను తమ యజమానులను బట్టి యిట్లు పోయినవారిలో నుండిరి. వీరు పశ్చాత్తాపము చెందిరిగాని యజమానులను వదలలేకపోయిరి. నేతగాండ్రును, తెలికలవాండ్రును మొదట ఏకక్షకు చెందుటకు నిలుకడ లేకుండిరి. కాని తరువాత వీరిలో నేతగాండ్రు ఎడమచెయ్యి తెగలోను, తెలికలవాండ్రు కుడిచెయ్యి తెగలోను చేరిరి. ఈ రెండు తెగల కుడి ఎడమ చెయ్యి వారి యిండ్లలో ఐదువందలయిండ్లు ఇట్లు మార్చుకొనవలసివచ్చెను. తుదినిర్ణయమునుబట్టి పెద్దనాయకునిపేటలో కొన్ని వీధులు ఎడమచెయ్యి కులములకొరకు ప్రత్యేకింపబడెను. ఈవ్యవహారమునందిట్లు ప్రత్యేకముగా నిర్ణయింపబడిన ప్రదేశమును నిర్ధారణగా నిరూపించుట కష్టమేగాని చెన్నకేశవపెరుమాళ్ల గుడి దక్షిణమునుండి టంకసాలవీథికి, అనగా (మింటు స్ట్రీటుకు) తూర్పున గల పేట యిట్లు ప్రత్యేకింపబడెనని యూహింపవచ్చును. నాటు వారి పిళ్లయారుగుడికి తూర్పున గల వీధులన్నియు కుడిచెయ్యి కులములకును, పడమటిప్రక్క వీధులన్నియు ఎడమచెయ్యికులములకును ప్రత్యేకింపబడెను. ఏకాంబరేశ్వరగుడి, వెంకటనారాయణప్పరాతిచావిడిమాత్రము ఉభయకులములు ఉపయోగింపవచ్చునని నిర్ణయింపబడెను (History of Madras, pp. 125-127).

ఈకులకక్షలు మరల 1716 లో చెలరేగెను. ఇప్పుడు ఎడమచెయ్యికులములలోని సెట్లు కుడిచెయ్యికులములపైన ఫిర్యాదుచేసిరి. ఎడమచెయ్యికులములకు నాయకులయిన కలవాయిసెట్టియు, కాళాస్త్రి సెట్టియు పెద్దవర్తకులు. వీరు అధికారుల యుపే

పేరుపొందిన తెలుగు వర్తకులు

క్షకు కోపగించి శాంతోముకు వెడలిపోయిరి. ఈవివాదము కొన్నిగుడులదగ్గర వినాయకుని పండ్రెండుమారులు పూజించి యారాధించు కులాచారవిషయములో వచ్చెను. అంతట గవర్నరుకవున్సిలువా రింక సెట్టి క్రొత్త దేవాలయములను గట్టరాదనియు, సెంటు

మద్రాసు యూనివర్సిటీ లైబ్రరీ

జార్జిక్రాసుజండా తప్ప వేరే జండా నెగురవేయరాదనియు, కుడియెడమకులములవారెవ్వరునుగూడ నల్లవారి బస్తీలోని పెద్దగుడి దగ్గర సెట్టి యారాధనలును చేయరాదనియు శాసించి కలతలు రాకుండ కట్టుదిట్టము చేసిరి (చూ: శ్రీనివాసాచారిగారి చెన్నపట్టణ చరిత్ర, పుట 184).

ఆకాలమున చెన్నపట్టణమునందు పేరుపొందిన వర్తకులలో చాలమంది తెలుగువారే. 1711 లో నరసప్పయను ముఖ్య వర్తకుడు తన పదవిని గోల్పోయినపిమ్మట సుంకురామ సెట్టి చాలా బలవంతుడైన గొప్ప వర్తకుడయ్యెను. కోటలో తనబట్టలు నిలువ చేసికొనుటకు ఈ సుంకు రామ సెట్టిని కుంఫిణీవారు గిడ్డంగిగా నుపయోగించుకొనుట కొక ఇంటిని కొననిచ్చిరి. 1717 లో ప్రధానమైన వర్తకులలో బాలి సెట్టికూడ నుండెను. కలవాయి సెట్టి కాళాస్త్రి సెట్టియు కులకక్షలలో కుంఫిణీవారి యనుగ్రహమును గోల్పోవగా గంగారమయ్య, భద్రయ్య యనువారు ప్రముఖులైరి. పెద్దనాయకుని పేటకు పడమర ముత్యాలపేట కుత్తరమున గల బందోబస్తు గోడలకు ఫిరంగి దిమ్మలకు బ్లాకు హౌసులును ఈపెద్ద వర్తకులు నిర్మించినందున వారి పేరు ఎప్పటికిని ప్రసిద్ధిలో నున్నది. ఆ కాలమున కుంఫిణీవారి కొలువులో నుండిన పెద్ద వర్తకులు, సెట్లు, దుభాషులు చాలమంది తెలుగువారే యనుసంగతి యింకొకచోట చెప్పబడినది. చెన్నపట్టణమున నాకాలమున కుంఫిణీవారి కొలువులో చాల గౌరవము పొందినవారిలో ఆంధ్రబ్రాహ్మణుడగు రాయసం పాపయ్యగారొకరు. ఈయన కుంఫిణీవారి ప్రధాన దుభాషీగ నుండితర్జుమాచేయు ట్రాన్సులేటరుగా నుండెను. ఇతడెక్కడకు పోయినను ఈయనకు ఛత్రముపట్టు గౌరవ మొసగబడెను. 1717లో కుడియెడమ కులకక్షలలో నితడు పాల్గొనెననియు, ఉప్పు వ్యాపారములో నేదో యొక లోటు చేసెననియు కొన్నాళ్లపాటు ఇతనిని మర్యాదచేయుట మానిరి. కాని తరువాత 1720 లో మరల నీతని నెప్పటివలె గౌరవించిరి(Ibid, page 135). పాపయ్యయను పేరుగల తెనుగు బ్రాహ్మణులనేకులు చెన్నపట్టణ చరిత్రలో ప్రఖ్యాతి వహించిరి. వీరిని గూర్చియు నింకొకచోట వర్ణింపబడినది.

3

చెన్నపట్టణమున నాంగ్లేయులు క్రమక్రమముగా నభివృద్ధిగాంచిరి. గోలకొండ నవాబుప్రతినిధితో చాల చిక్కులుపడి శిస్తుకట్టుట కంగీకరించి ఆయనతో సఖ్యము చేసికొనిరి. తరువాత ఔరంగజేబుతోను, ఆయనప్రతినిధియగు కర్ణాటక నవాబుతోను చిక్కులు వచ్చెను గాని వీరు ఏదో విధముగా రాజీపడి తమ వ్యవహారములు జరుపుకొనిరి. 1693 లో ఎగుంబూరు, పొరశువాకము, తండయారుపేట, తిరువలిక్కేణి ఉపగ్రామములను సంపాదించిరి 1708 లో తిరువత్తొయ్యూరు, నుంగంబాకము, వ్యాసర్పాడి, కత్తివాకము, సత్తనగాడులను సంపాదించి నల్లవారిబస్తీ గట్టిచేసిరి. 1717 లో నీ రైయిదూళ్లకును చక్రవర్తివలన పట్టా పొందిరి. 1719 లో కొలెట్టుపేట స్థాపించిరి. ఎగ్మూరు, పొరశువాకము, తండియారుపేటలలో 1721 లో పరిపాలన ప్రారంభించిరి. 1734 లో చింతాద్రిపేట స్థాపించిరి 1742 లో వేపేరి, పెరంబూరు, పుదుపాకము, ఎరపవూరు, సదయను కుప్పములు నవాబువలన సంపాదించుటతో చెన్నపట్టణముఖ్యపరిసరము లెల్ల వీరివశములై నేటి మద్రాసురాజధానినగర మేర్పడుటకు దారి యేర్పడెను.

ఆంగ్లేయులతోపాటు పట్టణాభివృద్ధి

కర్ణాటకనవాబు మహమ్మదాలీ వీరికి వశుడు కాగా రాజ్యాధిపత్యమునకును, అభివృద్ధికిని మార్గము లేర్పడెను. అయితే ఈలోపుగా నొక అంతరాయము కలిగెను.

ఇంగ్లీషువారికిని, ఫ్రెంచివారికిని జరిగిన యుద్ధములో నాంగ్లేయు లోడిపోగా 1746 లో చెన్నపట్టణము ఫ్రెంచివారిచేతులలో పడినది. 3 సంవత్సరముల తరువాత ఆంగ్లేయులకును, ఫ్రెంచివారికిని సంధిజరుగగా నది మరల నాంగ్లేయుల వశమైనది. ఆనాటికే చెన్నపట్టణము మన చోళ మండల సముద్ర తీరమున ప్రధానమైన వర్తకస్థానము. అప్పటికే నగరమునందలి దేశీయుల జనసంఖ్య 40 వేల ప్రజలు. దీని రాబడి సాలుకు 50 వేల వరహాలు. ఇది చాలవరకు ఎగుమతి దిగుమతి సుంకములవలననే వచ్చుచుండెను. అప్పటి ఫోర్టుసెంటుజార్జికోట ఉత్తరపు గోడనానుకొని మన దేశీయుల ఇండ్లుగల నల్లవారి బస్తీ యుండినందువలన కోటచుట్టును ఫిరంగు లమర్చి యుద్ధముచేయుటకు వీలులేక కోటను శత్రువులనుండి కాపాడుట కష్టమని తలచి ఫ్రెంచివారు ఆపేటలోని ఇండ్లనెల్ల పడగొట్టిరి. ఇక్కడి వర్తకుల నందరిని పాండుచేరికి వచ్చి వ్యాపారము చేయుడని బలవంతము చేసిరి. కొందర ట్లు పోయిరి గాని మరికొందరు నిరాకరించిరి. ఇట్టి స్థితిలో నల్లవారిబస్తీ పాడుపడెను. చెన్నపట్టణపు ప్రాతకాపులు చాలమంది చెల్లాచెదరైరి కొంతమంది ఆస్తిని గోల్పోయి దరిద్రులైరి. కొందరు మరణించిరి. ఆంగ్లేయులు 1749 లో మైలాపూరుసముద్రతీరమగు శాంతోము నాక్రమించిరి. సంధి జరిగిన తరువాత మరల చెన్నపట్టణము 1749 లోనే ఆంగ్లేయుల వశమైనను 1752 వరకును ఆంగ్లేయులు మరల తమ కార్యాలయముల నచ్చటికి మార్చుకొనలేదు

వర్తకముచేసికొనువారు పరిపాలకులైరి

ఫ్రెంచియాక్రమణతరువాత నాంగ్లేయ కుంఫిణీవారు మరల చెన్నపట్టణమున తమ రాజధానిని స్థాపించునప్పటికి కుంఫిణీవారి స్వభావమే మారిపోయెను. వర్తకము చేసికొనువారు పరిపాలకులైరి. ఇదివరకు సీనియరువర్తకులనియు, జూనియరువర్తకులనియు పిలువబడు ఉద్యోగులు సివిలు అధికారులై, యొకచేతితో వ్యాపారపు గల్లాపెట్టెయు, రెండవ చేతితో ప్రభుత్వధర్మదండమును బుచ్చుకొని వ్యవహరింపసాగిరి. వీరి వర్తక కార్యాలయములే ప్రభుత్వపు కచ్చేరీలుగా నుండెను. చెన్నపట్టణమునను, దాని రక్షణక్రింద నుండు రాజ్యభాగములందును సివిలు సైనిక బందోబస్తులు చేయబడెను.

మరల చెన్నపట్టణము చేరగానే ఆంగ్లేయులు చేసిన మొదటి పని కోటగోడలు గట్టిచేయుట. కోటను రక్షించుటకు కట్టుదిట్టములు చేసి నేడు కనబడుచున్న విధముగా కోటను పునర్నిర్మాణము చేసిరి. పూర్వము కోటగోడ నానుకొనిన నల్లవారి బస్తీని ఫ్రెంచివారు నాశనము చేయుటవలన ఇంగ్లీషువారి పని సులభ మయ్యెను. ఈ పాతబస్తీలో నొక గుడిమాత్ర మింకను మిగిలియుండెను. దీనిని పడగొట్టివేసి ముత్యాలపేటయు, పెద్దనాయకుని పేటయు కలిపి నల్లవారి క్రొత్తబస్తీగా చేయుటకు నిశ్చయించిరి. ఆప్రకారము 1757 లో నీగుడిని పడగొట్టి దాని నింకొకటి కట్టుకొనుమని కొంత నష్టపరిహార మిచ్చిరి. హిందువులు 1762 లో నొక క్రొత్తగుడిని గట్టుకొనిరి ఈనల్లవారి క్రొత్తబస్తీకి ఉత్తరముననను, పడమరను 1769 లో మూడున్నర మైళ్ల పొడుగున నొక గట్టిగోడను, మధ్యమధ్య దిమ్మలును గట్టిరి.

కర్ణాటక నవాబు పతనము

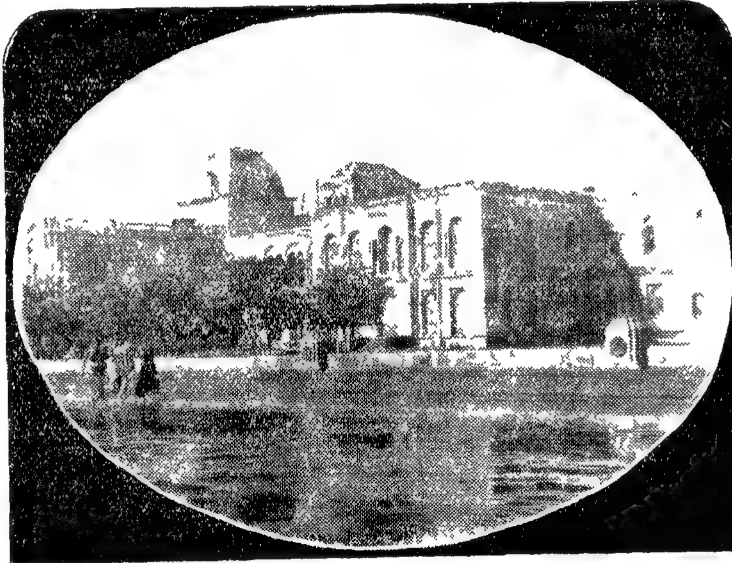
1755లోనే కర్ణాటకనవాబు మహమ్మదాలీ చెన్నపట్టణము వచ్చి ఆంగ్లేయుల సంరక్షణ గోరెను. 1761 లో నాంగ్లేయులు ఫ్రెంచివారి నోడించి పాండుచేరీ పట్టుకొనిరి. అంతట నవాబు చెన్నపట్టణముననే స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనుటకు 1764 లో నిశ్చయించెను. మొదట నాయనకొరకు కోటలోనే యొక భవనము నిర్మింప దలచిరిగాని యది మానిరి. నేడు తిరువలిక్కేణి సముద్రతీరమున చేపాకులో రివిన్యూబోర్డు కార్యాలయము లున్న కట్టడములు గల ప్రదేశమును దానిచుట్టు సముద్రతీరమునుండి గవర్నమెంటు హౌసు తోటలో కొంతభాగము

వరకును, కూవము నదినుండి పైక్రాఫ్టురోడ్డు వరకునుగల 117 యకరముల భూమిని నవాబు 1767 లో పుచ్చుకొనగా 1768 లో 'కలశ మహల్' అని నేటికిని పిలువబడు రాజనగరు నిర్మింపబడెను. ఈ యావరణమునకు చుట్టు నొక గోడ యుండెను ఈ దేవిడీయొక్క సింహద్వారము మూడు ఆర్చీలు గలిగి వాలాజారోడ్డుమీద నేటి గవర్నరు ప్రయివేటు సెక్రటరి ఇంటిదగ్గర నుండెను ఈ కోటగుమ్మముపై కావలివారి గదులు, నకరా ఖానాయు, దీనిలోపల నొక ఆయుధాగారము నుండెను దక్షిణమున కలశమహాలు, ఉత్తరమున హుమయూనుమహాలు, దివానీఖానా అనునవి రాజనగరు భాగములు దీనిలో నిప్పుడు పి డబ్ల్యు శాఖ, సెక్రటేరియటు కచ్చేరీలు, రివిన్యూబోర్డు కచ్చేరీలు పెట్టియున్నారు ఆవరణలో ఏనుగులశాల, సిపాయీల బారకీసులు నుండెను. ప్రస్తుతపు సెనేటుహాలున్న స్థలమున గౌరవార్థము ప్రేల్చు ఫిరంగులమర్చి యుండెను నేటి యూనివర్సిటీ లైబ్రరీ బిల్డింగు కట్టుటకు పడగొట్టిన 'మెరైన్ విల్లా' నవాబు అష్టభుజభవనమనబడుచుండెను కూవమునది లోనికి కట్టిన స్నానఘట్టము దగ్గర నిది చావిడిగ నుండెను కుంఫిణీవారీ కర్ణాటక నవాబును త్రోసి రాజని 1801 లో నితని రాజ్యమును తీసికొని, 1855 లో నీతని నవాబు బిరుదు తీసివేసి రాజనగరును గూడ తీసికొనిరి.

చెన్నపట్నపు పరిసరములును మార్పు చెందెను పూర్వము వర్తకపు వ్యవహారములు చక్కబెట్టు గవర్నరులును, వ్యాపారోద్యోగులును కోటలోపలనే సంకుచితమైన గృహము లందు నివసించుచుండిరి ఇప్పుడున్న నూత్నతరపు ప్రభుత్వోద్యోగులు బయలుదేరి చెన్నపట్టణమునకు పడమట సత్రపు మైదాన (**Choultry Plain**) మని పేరు గల విశాల

కొత్త చెన్నపట్టణము

ప్రదేశమున చిన్న చిన్న తోటలను, బంగాళాలను నిర్మించుకొనసాగిరి. కోటలో తమ కార్యాలయములుమాత్ర ముంచుకొని కచ్చేరీలు చేయుచుండిరి. మద్రాసుకు దక్షిణమున 8 మైళ్లలో సెంటుతామసుమౌంటు అని ఆంగ్లేయులపలవను, ఫరంగికొండ యని దేశీయుల

ప్రెసిడెన్సి కాలేజి

కలవను పిలువబడు చిన్న కొండకు పూర్వము ఆంగ్లేయులు విశ్రాంతికొరకు పోయిఅక్కడ విహారించుచుండిరి ఇటీవల నాప్రదేశమును సైన్యముల నుంచు దండుగా నుపయోగించుట ప్రారంభించిరి ఆంగ్ల స్త్రీ పురుషులు సాయంత్రము మౌంటురోడ్డు చెట్ల నీడలనే విహరింపసాగిరి

ప్రాక్కోట కోట కుత్తరమున నుండిన నల్లవారిబస్తీలో తెల్లవా రెవ్వరును కాపుర ముండకుండిరి. వీరి వర్తకకార్యాలయములు గాని, కచ్చేరీలుగాని అక్కడ నుంచుకొనకుండిరి. చాలమంది కోటలోనే కాపుర ముండి కచ్చేరీలు చేయుచుండిరి. క్రమక్రమముగా నాంగ్లేయుల సంఖ్యయు, బలమును హెచ్చగా గొప్ప యధికారులు, దొరలు కోటబయట దూరముగా తోటలు వేసికొని బంగాళాలు కట్టుకొని నివసించుచు కోటలో తమ వ్యాపారములు, ఉద్యోగములు చేసికొన సాగిరి. ఇది చాలా ధనవ్యయ సాధ్యముగా నున్నందున సామాన్యులగు ఆంగ్లేయులు, వర్తక కంపెనీలవారిది భరింపలేక క్రమ క్రమముగా నల్లవారి క్రొత్త బస్తీలో సముద్రతీరమున కార్యాలయములను స్థాపించుకొని దూరముగా బంగాళాలలో కాపురము లుండ సాగిరి.

ఆంగ్లేయుల పరిపాలనము బలవంతమగువరకును దేశములో నివసించు దొరలు దేశీయులను మర్యాదగనే చూచుచుండిరి. ఇప్పటి కింకను వారిలో జాత్యహంకారము ప్రబలలేదు. భారతదేశమునందితర ప్రాంతములందుకన్న చెన్నపట్టణమున దొరలకును, దేశీయులకును స్నేహభావ మెక్కుడుగనే యుండెను.

ప్రజాజీవితములో మార్పులు

చెన్నపట్టణమున నాంగ్లేయ ప్రజా జీవనమునందు పూర్వకాలపు నిరాడంబరత్వము పోయి డాబు దర్పములు ప్రవేశించెను. ఆంగ్లేయ సైనికుల సంఖ్యకూడ 600కు హెచ్చెను. చెన్నపట్టణము దక్షిణ హిందూస్థానమునకు ముఖ్య పట్టణ మయ్యెను.

పూర్వపు పట్టణ మొక చిన్న బస్తీగా నుండెను. ఐరోపావారందరగును కలిసి 400 మంది యుండిరి దీనిలో 300 మంది సైనికులే. మిగిలినవారిలో ముప్పది నలుబది మంది కుంఫిణీ నౌకరులు స్వతంత్ర వర్తకులుగను, అంతకు రెట్టింపుమంది ఓడలవారుగను నుండిరి. ఈ జనసంఖ్యలో సగముమంది యైన

పెండ్లి చేసికొనినవారు. కారు. పెండ్లియైన వారిలో సగముమందికైనను ఐరోపాదేశపు భార్య లుండరు. చాలమంది దేశీయస్త్రీలనే యుంచుకొనిరి.

ఆంగ్లేయ కంఫినీ యుద్యోగు లాక తెగగా నుండిరి. వీరి కొకాలమున నివ్వబడు జీతము లతిస్వల్పముగ నుండెను. రైటరు లనువారికి సాలు కైదునవరసులు జీతమే గాని వారికి కాపుర ముండుట కిల్లు, నౌకరులు ఉచితముగ నేర్పాటు చేయబడుచుండిరి. వీరికి త్రాగుటకు సారాయము చాల చౌకగనే ఇవ్వబడుచుండెను. వీరు ధనము సంపాదించుట కనేక మార్గము లుండెను. స్వంత వ్యాపారము చేసికొని లాభము పొందవచ్చును. చాలా వ్యాపారము లందు వీరికి ప్రత్యేకసౌకర్యము లుండెను. ఇంకొక రీ వ్యాపారము చేయకుండ నిషేధింపబడుచుండిరి. వీరి సరుకులపైన పన్ను లేదు (The Nabobs of Madras, Henry Dodwell, pp. 10-16).

క్రొత్త చెన్నపట్టణము

1800 నాటికే చెన్నపట్టణము చాలా మారిపోయినది. సముద్రతీరమున హోరుమని పొర్లుకెరటములును, కోటబురుజుపైన తటతట కొట్టుకొనుచు నెగురు బ్రిటిషుపతాకమును తప్ప మారని వస్తువుగాని, సందర్భముగాని లేదు. సెంటుజార్జికోట మటల పునర్నిర్మాణము చేయబడి తూర్పుదేశములందెల్ల బలవంతమైనది. నల్లవారి బస్తీ పూర్వమువలె దీని గోడల నానుకొని లేదు. కోటచుట్టును విశాలమైన ఎస్ప్లనేడు మైదాన మున్నది. ఉరికంబము, కెప్టెన్ పాసేగారి నలుబది యడుగుల స్మృతిచిహ్నము తప్ప ఫిరంగి మోతుల కడ్డముగానుండు కట్టడములు లేవు. పండ్రెండు నెలలకు కావలసిన సరంజామును, సంబారములను కోటలో నిలువచేయుచుండిరి. తుపాకిమందు, ఫిరంగిగుండ్లు, ఆయుధములు పుష్కలముగా నుండెను. ఇది 60 వేలమంది సైన్యమునకు కేంద్రమైనది.

ఈ చెన్నపట్టణమునకు చుట్టుపట్టుల నెక్కడను ఆంగ్లేయులబలము నెదుర్కొని వారి యధికారమును తిరస్కరింపగల స్వదేశరాజు లేకుండెను. ఆంగ్లేయుల సంరక్షణలో నుండిన కర్ణాటకనవాబు మహమ్మదాలీ చేపాకులోని 'కలశమహల్' అను తన భవనమున 1795 లో చనిపోయినాడు. ఈ మహలు కుత్తరమున కొంతదూరములో గవర్నరు తోటమాత్ర ముండెను. దానిలో నేటి గవర్నమెంటు హౌసు ఇంకను అప్పటికి నిర్మింపబడలేదు.

ఈ యేబదేండ్లలో మన చెన్నపట్టణ మెంత పెరిగిపోయినది! పూర్వము నలుబదివేలుగా నుండిన దేశీయుల జనసంఖ్య రెండు లక్షల ఏబదివేలకు పెరిగినది. ఇప్పుడు చెన్నపట్టణమున కాపుర మున్న ఐరోపాకుటుంబములలో నాలుగైదు వందల కుటుంబములవారు గవర్నమెంటు హౌసులోను, అసెంబ్లీ రూములోను ఆహ్వానముపొందు దర్జా కలిగినవారుగ నుండిరి. పూర్వ మీ బస్తీలోనుండిన ఐరోపావారి నందరిని గవర్నరు కోటలోని అడ్మిరాలిటీ హౌసులోనే సత్కరింపగలుగుచుండెను. తరువాత 1798–1803 లో గవర్నరుగ నుండిన క్లయివుప్రభువు ఎక్సచేంజిలోనో, పాంతియనులోనో సత్కరించవలసి వచ్చెను. వినోదములకొరకును, సత్కారములకొరకును గవర్నమెంటుహౌసు పెంపు చేయవలసివచ్చెను. ఐరోపావారు కోటలో నివసించుటయే మానిరి. కూము నది దాటి మౌంటురోడ్డులో 1753 నాటికి గవర్నరుగారి తోట బంగాళా గాక మూడుతోటబంగాళాలు మాత్రమే యుండెను. వీరికి సిపాయీల కాపలా యుండెను. ఇప్పుడు మౌంటురోడ్డు తెల్లవారి తోటబంగాళాలతో నిండెను. ఇవిగాక పీటర్సు గార్డెన్సు, డెంట్సు గార్డెన్సు, మాకేసు గార్డెన్సు మొదలగు విశాలమైన తోటలును, బంగాళాలును బ్లాకర్సు గార్డెన్సువరకు "లాంగ్ టాంకు"అను చెఱువు వరకు నిర్మింపబడెను. నదికుత్తరమున హాలిబర్టన్సు తోట, పాంతియను, కౌస్సా మేజరు తోటయు నుండెను. పూనమల్లి రోడ్డు వెంబడిని లాండన్సు గార్డెన్సు వరకును, అటా ర్ని డె స్నీ దొర యింటివరకును, ఇంకొక వరుస దక్షిణమున నల్లివన్సుగార్డెన్సు మొదలు మాబ్రేసు గార్డెన్సు వరకును అడయారు నదీతీరమున సుందరమైన బంగళాలు బయలుదేరెను. ఇట్లు నాలుగుమైళ్ల పొడవు, రెండుమైళ్లవెడల్పుగల ఈవిశాలమైన మైదానములో పెద్ద పెద్ద తోటలతో నొక వంద బంగాళాలు వెలసినవి (The Nabobs of Madras, Henry Dodwell, pp 23৲-239).

వాల్టర్ హామిల్టన్ గారు 1820 లో ప్రకటించిన 'హిందూస్థానము-దానిదగ్గర దేశముల భూగోళము, చరిత్రస్థితిగతులు'(A Geographical, Statistical and Historical description of Hindustan and Adjacent Countries) అను గ్రంథమున చెన్నపట్నములోని ఆంగ్లేయుల జీవితవిధానము నిట్లు వర్ణించిరి (చూడు: రెండవసంపుటము, పుట 410).

"కలకత్తాకన్న చెన్నపట్టణమున ఐరోపావారి జనసంఖ్య తక్కువగనున్నది కావలసిన పదార్థము లిక్కడ కొంచెము హెచ్చు ఖరీదుకు సక్రుత్తుగా దొరుకునన్న మాటతప్ప జీవితవిధాన మొకరీతిగనే యుండును. శీతకాలములో ప్రతినెలలోను ఐరోపావారి సమావేశములు జరుగుచుండును. చెన్నపట్టణమున దొరలు దొరసానులు విహరింపబోవు ప్రదేశములలో మౌంటురోడ్డు ఒకటి. ఫోర్టుసెంటు జార్జికోట దగ్గరనుండి సెంటుతోమసు మౌంటు(ఫరంగికొండ)వరకు పోవు మౌంటు రోడ్డు అను బాట చాలా విశాలముగాను, నునుపుగాను ఉండును. దీనికి రెండు ప్రక్కలను మర్రిచెట్లును (White Tulip), గంగరావిచెట్లును నీడకొరకు వరుసగా వేయబడి చాల మనోహరముగా నున్నది. కోటనుండి ఐదుమైళ్లదూరములో

కారన్‌వాలీస ప్రభువు స్మారక చిహ్నమొకటి చాల సొమ్ము వ్యయముచేసి కట్టియున్నారు. సాయంకాలను వల్లబాటువేళ దొరలు, దొరసానులు ముస్తాబుచేసికొని అందమైన వాహనములలో నీ మౌంటురోడ్డులో షికారుపోవుచు, పైన చెప్పిన స్మారక చిహ్నముచుట్టు మెల్లగా తిరుగుచు, సరస సల్లాపము లాడుకొనచు సంభాషించుకొనుచుందురు.

ఆంగ్లేయుల అలవాట్లు

ఈ రాజధానిలో సాధారణముగా ఉదయము తొమ్మిది గంటలు మొదలు పదకొండు గంటల వరకును యువకులు ఇరుగు పొరుగిండ్లకు పెత్తనములకు బోవుచు, కబురులు సమాచారములు జేరవేయుచు కాలక్షేపము చేయుదురు తాము మధ్యాహ్నము పనిమీద బస్తీలోనికి పోయి వచ్చునప్పు డేమైనను తెచ్చిపెట్టుటకును, పను లేమైన నున్నచో చేసిపెట్టుటకును పురమాయింపులు చేయుంచుకొందురు.

ఈ యువకులు సెలవు పుచ్చుకొననప్పటికి సోమరులగు మరికొందరు పనిలేనివారు సిద్ధమగుదురు వీరు మధ్యాహ్నము ఫలహారములవేళయగు రెండుగంటలవరకును కాలక్షేపము చేయుదురు. ఇప్పుడే తెల్లవారు నిజముగా విందారగించు సమయము. తరువాత ఎవరియిండ్లకు వారు పోవుదురు. అంతట మధ్యాహ్నము ఎండవేళ నందరును విశ్రమింతురు కొంద రేదైన గ్రంథకాలక్షేపము చేయుదురు. సాయంత్రము ఐదుగంటలకు గృహయజమాను డింటికి వచ్చును. అప్పుడు కుటుంబమువారు మౌంటు రోడ్డుకు షికారుకు పోవుదురు. ఇంటికి వచ్చినతరువాత సాయంకాలపు భోజనము చేయుదురు ఒకొక్కప్పుడు విందులుగాని, బాల్సుగాని జరుగుచుండును. ఇదియే వారి జీవితవిధానము."

అవధానం పాపయ్యగారి అధికా ధోరణి

18-వ శతాబ్దములో నాంగ్లేయులందరును హుక్కాలను పీల్చుచుండిరి. క్రమ క్రమముగా ఈ షోకు తగ్గిపోయెను. 1820 మొదలు 1830 వరకు నింగ్లాండుకు పోవు పెద్దయుద్యోగులు హుక్కాలను గూడ తీసికొని పోవుచుండిరి. 1840 వరకు నీ హుక్కాలు మంచివాడుకలో నుండెను గాని తరువాత నిరువదేండ్లలో నీయాచారము పోయినది. హుక్కాలను భోజనము మేజాల దగ్గరను, పేకాట మేజాలదగ్గరను, నాటకశాలలోని ప్రత్యేక బాక్సులలోనుకూడ ఉపయోగించుచుండిరి. తరువాత పెద్ద చుట్ట వాడుకలోనికి వచ్చినది. మొదట దీనిని క్రింది తరగతులవారే కాల్చుచుండిరి. దీనికంపును కొందరు సహింపరైరి. కాని తరువాత నిదే అలవాటైనది.

చెన్నపట్టణమున చాలకాలమువరకును దొరలు పల్లకీలలోనే పోవుచుండిరి. మంచి రకము పల్లకీలు అలంకారముచేయబడి అందులో మెత్తని దిండ్లు వేసియుండెడివి.

ఆపల్లకీలో కాళ్లుచాచుకొని పరుండవచ్చును దానిలో కచ్చేరికి పోవుచు హుక్కాలు పీల్చుచుందురు నాల్‌కీన్, లేక నాలకీయనబడు నింకొకరకపు వారీ వాడుకలోనుండెను. ఈవాహనము 5 అడుగుల పొడుగును, 4 అడుగుల వెడల్పును గలిగి వీని ప్రక్కలు మంచికర్రపైన నగిషీలు చెక్కియుండెను. లోపల దిండ్లువేసిన కుర్చీ యమర్పబడియుండెను. దీని నెనిమిది మంది బోయీలు మోయుచుండిరి. హుక్కాలతో పాటుగానే ఈపల్లకీలు కూడ క్రమక్రమముగా వాడుకలోనుండి పోయి వానికి బదులు గుఱ్ఱపుబండ్లు వచ్చెన (History of Madras, pp 253-25.)

1842-వ సంవత్సరము మొదలు 1871 వరకును చెన్నపట్టణమున బారిస్టరుగ నుండి అడ్వకేటు జనరలుగా పనిచేసిన జాన్ బ్రూస్ నార్టను గారు 1854 లో పార్లమెంటువారిబోర్డు ఆఫ్ కంట్రోలు జాయింటు కార్యదర్శి రాబర్టు లోవ్ గారికి చెన్నపట్టణముయొక్క స్థితిగతులను, ప్రజల యావశ్యకతలను గూర్చి డిమ్మీసైజున అచ్చులో 325 పుటలుగల దీర్ఘమైన లేఖ వ్రాయుచు ఆనాడీదేశమున జీవించు ఆంగ్లేయుల జీవిత విధానమును చక్కగావర్ణించియున్నారు ఆ కాలమున ఆంగ్లేయు లెల్లరును తమతమ పనులలో నిమగ్నులై యుండి సాయంకాల మింటికి వచ్చునప్పటికి అలసిపోయి యుందురనియు, ఎట్టి మానసికమైన పరిశ్రమనుగాని, శరీర వ్యాయామమునుగాని చేయుటకు ఓపిక లేక ఏదో లోకాభిరామాయణమున వినోదముగా కాలము వెళ్లబుచ్చుచుండిరనియు, ఇరుగు పొరుగువారిని గూర్చిన గుసగుసలు, ఊరిలోని వేడిమి, దోమలకును, బట్టలకును అంటుకొని ఎరుపు రంగును వేయు మౌంటు రోడ్డుదుమ్మును, దోమలబాధయు వీరి సంభాషణలోని సామాన్య విషయములుగా నుండెననియు, రాకపోకలు కష్టమై రోడ్లు పనికి

మౌంటురోడ్డులో నొకభాగము

మాలినవై దేశము ఉష్ణముగా నున్నందున అత్యవసరమైన తప్ప ఆంగ్లేయులలో నెవ్వరును, తుదకు రివిన్యూ సివిలు ఉద్యోగులైనను ప్రయాణము చేయకుండిరనియు, జబ్బుచేసినప్పుడు మాత్రము నీలగిరికి వెళ్లుచుండిరనియు వ్రాసినారు. ఆ కాలమున నెంత దూరమైనను నాలుగు ప్రక్కలను మూసిన పల్లకీలలో రాత్రిపూటలనే ప్రయాణము చేయుచుండిరని వ్రాసి, నార్టనుగారీ పల్లకీలు దొరలనుంచు ప్రేతపు పెట్టెలవలె నుండెనని హాస్యముచేసిరి. మరియు ఈదొరలు ప్రయాణములో పగటిపూట రహదారీ బంగళాలలో మజిలీ చేయుచుండిరనియు, ప్రజల స్థితిగతులను చూచుటకు వీరి కవకాశము లేకుండె ననియు, వీరు ప్రజల కష్టసుఖములను, సమస్యలను గమనించుటకుగాని, వారి కష్టములు తీర్చుటకుగాని, అభివృద్ధి చేయుటకుగాని పాటుపడుట లేదనియు వ్రాసిరి. ప్రజల కుపయోగకరమైన ఆనకట్టలు మొదలగునవి నిర్మించు ఇంజనీర్లు తప్ప తక్కిన వారు ప్రజలతో కలిసి మెలసి యుండరనియు, రివిన్యూ వసూలుచేయు కలెక్టరులను జూచినచో ప్రజలు దూరముగ తొలగుదురనియు వ్రాసినారు (**Condition and requirements of Madras, John Bruce Norton** (1854) **pp. 8-10**).

4

క్రీ. శ. 1788 మొదలు 1809 వరకు చెన్నపట్టణమున నెక్కడ చూచినను అవధానం పాపయ్యగారిపేరు మారు మ్రోగుచుండెను. చెన్నపట్టణమున జాన్ హాలండు అనునతడు 1789లో కొన్నాళ్లు గవర్నరుగా పనిచేసెను. తరువాత పెయిలరు గవర్నరయ్యెను. అతని తరువాత 1790 లో జాన్ హాలండు సోదరుడైన ఈ. జే హాలండు గవర్నరయ్యెను వీరితరువాత 1790 మొదలు 1792 వరకు సర్ విలియం మెడోస్ సర్వసేనానిగా నియమింపబడెను. ఈ మెడోసుగారు అధికారము స్వీకరించిన వెంటనే హాలండు సోదరులను పదభ్రష్టులుగా చేసి ఉద్యోగమునుండి తగ్గించవలసినదని కలకత్తా ప్రభుత్వమువా రాజ్ఞాపించగా నిత డట్లు చేసెను.

అవధానం పాపయ్యగారి అధికారధోరణి

హాలండు సోదరులు లంచగొండు లయినందున వీరి పరిపాలనము అన్యాయముగను, అవినీతికరముగను నుండెను. ఇంతేకాదు. వీరు అసమర్థు లయినందున క్రింది అధికారులందరును యథేచ్ఛముగా దుర్మార్గములు చేయుచుండినందున దుష్టపరిపాలనము మితిమీరెను. వీరికాలముననే టిప్పుసుల్తాన్ కుంఫిణీవారి యాశ్రితుడగు తిరువాంకూరురాజు దేశములోనికి దాడివెడలి వచ్చెను. ఈ సోదరులు దుబాషియైన అవధానం పాపయ్యగారి చేతులలో కీలుబొమ్మలై యుండిరి ఈ పాపయ్యగారు చాలా తెలివిగలవాడు. రాజకీయ వ్యవహారములందు చతురుడు. కార్యసాధనకొరకెట్టి కార్యమునైనను చేయుటకు వెనుదీయడు. ఆకాలమున నీతడు దొరలకందరికిని గుండెకాయగనుండి లంచములతో వారిని వశపరచుకొని తన ఇష్టమువచ్చినట్లు ఆడించుచుండెను. ఈతడు చాల బలవంతుడై, భయంకరుడై యుండెను. దొరలుకూడ ఈతనిని జూచి భయపడుచుండిరి.

పాపయ్యగారు మొదట కుంఫిణీవారి కొలువులో నొక చిన్న గుమాస్తాగా కుదిరి తన తెలివితేటలవలన పైకివచ్చి సీకస్టమ్సు ఆఫీసరు (సముద్రసుంకముల అధికారి) క్రింద రేవులోనికి వచ్చు నోడల లెక్క వ్రాయు ఆంకరేజి అక్కౌంటెంటు అను నుద్యోగమును సంపాదించెను. తరువాత గవర్నరు కౌన్సిలు ప్రెసిడెంటుపని చేసిన హాలండు సోదరులకు దుభాషియై గొప్పపలుకుబడిని, అధికారమును వహించి కొన్నాళ్లు చెన్నరాజధాని పరిపాలనమును గిరగిర త్రిప్పెను.

హాలండు సోదరులు లంచగొండులై చేయుచున్న దుర్మార్గములను జూచి రివిన్యూ బోర్డు మెంబరుగ నుండిన హాలిబర్టను దొరగారు సహింపలేక వీరి యక్రమములను విమర్శించి ప్రతిఘటింపసాగెను. అంతట వారతనిపైన కక్షవహించి పాపయ్యగారి సహాయముతో పగసాధింప సమకట్టిరి వీరు హాలిబర్టనుగారిపైన అనేక అపనిందలు మోపి అందు కనుగుణముగ అబద్ధపు సాక్ష్యములు గల్పించిరి. ఈ హాలండు సోదరు లీతని నొక అనారోగ్యకరమైన మన్యపు ప్రదేశమునకు బదలాయింపుచేసిరి

హాలండుసోదరులు పదచ్యుతులైన పిమ్మట వీరి యక్రమములనుగూర్చి విచారణ జరిగెను. అంతట అవధానం పాపయ్యగారును, ఈతని సోదరుడైన అవధానం రామస్వామియు, శంకరపురము వెంకటాచలము సెట్టియు, వొప్పెయ్యంగారును కలిసి కుంఫిణీవారి కొలువులో సీనియరు మర్చంటుగా నుండిన డేవిడ్ హాలిబర్టను దొరగారికి వ్యతిరేకముగా కుట్రచేసినట్లు బయలుపడెను అంతట గవర్నరైన మెడోసుగారి అధ్యక్షతక్రింద 1792లో 'క్వార్టరు సెషన్సు' అనబడు న్యాయవిచారణసభ జరుపబడి వీరి నేరములు విచారణచేయబడెను. అవధానం పాపయ్యగారు దోషియని నిర్ణయింపబడి ఆయనకు 3 సంవత్సరముల ఖయిదును, పెద్దమొత్తము జుల్మానాయు విధింపబడెను. ఆకాలమున నిట్టి శిక్షితులు ప్రజలు వచ్చిపోవు బహిరంగ ప్రదేశములో 'పిల్లోరి' అనబడు బోనులో ఒకగంట నిలిచి యవమానమును భరింపవలసి యుండెను. ఈ యవమానము మాత్రము పొందకుండ న్యాయస్థానములోని జ్యూరీ సభవా రీతనిని దయదలచి మన్నించిరి.

పాపయ్యగారు చెరసాలనుండి విడుదలయైవచ్చినతరువాతకూడ ఆయన రోజులు బాగులేకుండెను ఆర్కాటునవాబు బాకీలనుగూర్చి జరిగిన విచారణవలన చెన్నపట్టణములో ఉద్యోగములు చేయు దొరలును, వర్తకము చేయుదొరలును కలిసిచేయుచుండిన

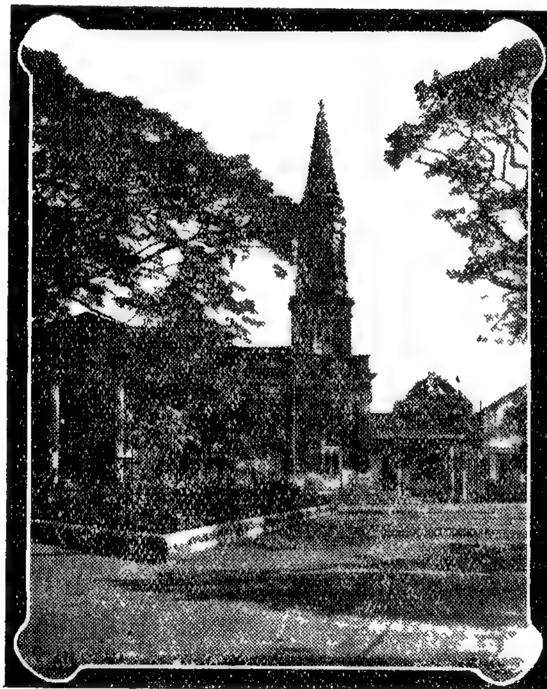
అన్యాయము లనేకములు బయలుపడెను. ఈ యాంగ్లేయులు తమ దుర్మార్గములందు పాపయ్యగారివంటి దేశీయుల నుపయోగించుకొనుచుండిరి. ఈ సందర్భమున నివియెల్ల బయల్పడెను.

ఆర్కాటునవాబుగారి అప్పులు

పూర్వము 1752-1795 మధ్య ఆర్కాటు నవాబుగా నుండిన మహమ్మదాలీ కంపెనీవారి స్నేహముచేసి చెడినవారిలో నొకడు. అతడు రాజ్యకాంక్షచేత నాంగ్లేయుల యండ జేరి వారిని మెప్పించుటకును, లంచము లిచ్చుటకును, భోగవిలాసములకొరకును అమితధనవ్యయము చేయవలసివచ్చి ఋణములలో మునిగెను అతడు సైన్యములకొరకును, ఇతర ఖర్చులకొరకును కంపెనీవారికిని, ప్రయివేటు వ్యక్తులకు ఆంగ్లేయులకును ఋణపడెను. అధికారములో నున్న దొరలు అతని కాసలు గల్పించియు, బెదిరించియు సాలుకు 40,50 వంతున వడ్డీలతో ప్రతిఫలశూన్యములైన ఋణపత్రములు వ్రాయించుకొనియు, అందుక్రింద నతని రాజ్యములోని కొన్ని భాగములను తాకట్టు వ్రాయించుకొని తామే యిజారాలు పాడి హెచ్చుశిస్తులు వసూలుచేయుచు ప్రజలను పీడించుటయు మొదలిడిరి. ఇట్టివారిలో చెన్నపట్టణమునకు 1763 లో ఇంజనీరుగా వచ్చి లక్షాధికారియైన బెన్‌ఫీల్డు ఒకడు. ఇతడు నవాబు తనకు 16 లక్షల 20 వేలు బాకీయున్నాడనియు, అందుకింద తంజావూరు తాకట్టుపెట్టినాడనియు చెప్పుచు చెన్నపట్టణ గవర్నరు కవున్సిలువారితో కలిసి కొన్ని అన్యాయములు చేయసాగెను దీని కిష్టపడక అడ్డుతగిలిన గవర్నరు పిగట్టు నీ దుర్మార్గు లందరును కలిసి 1776 లో చెరబెట్టిరి. కంపెనీవారి యుత్తరువులు వచ్చునప్పటి కతడు చెరలోనే మరణించెను! పిగట్టు తరవాతగవర్నరైన రంబోల్డుదుర్మార్గుడు. ఇతని

పాపయ్యగారిపై ఫోర్జరీ కేసు

వలెనే గవర్నరు పనిచేసిన వైటుహిల్లును, మరికొందరును కలిసి నూజివీడు జమీందారుల నన్యాయముచేసి దొంగపత్రము వ్రాయించుకొనిరనియు, లంచములు పుచ్చుకొనిరనియు బయల్పడెను అంతట వీరిని 1781 లో పనిలోనుండి తొలగించిరి ఆకాలమున

సుప్రసిద్ధమైన ఒక క్రైస్తవాలయము

చెన్నపట్టణ ప్రభుత్వ మిట్టి యన్యాయములతో పుచ్చిపోయియుండెను. 1788 లో బెన్‌ఫీల్డును గవర్నరు జనరలగు కారన్‌వాలీసు ప్రభువు బలవంతముగా నింగ్లాండు కంపగా నతడు పార్లమెంటులోనే తన పలుకుబడిని చలాయింపసాగెను ఇట్టి దుర్మార్గుల ప్రభావమువలన భారతదేశములో జరుగుచుండిన అన్యాయములను గూర్చి విచారించుటకు బర్కుగారు పార్లమెంటులో పెట్టిన తీర్మానములుగూడ విఫలమై పోయెను. ఈనవాబు బాకీలు నానాటికిని వృద్ధియై తుదకు దీనివడ్డీలు సాలుకు 6 లక్షల పౌనులకు పైగా నుండి కంపెనీవారి లాభమునకు రెట్టింపుగా నుండెను. ఉద్యోగుల ఒత్తిడివలనను, ఒకరిఋణమును బడి చనిపోయె నను అపవాదు లేకుండుటకును ఈమహమ్మదాలీ వంశీకు లతని ఋణపత్రములను తిరుగ వ్రాయుచుండిరి. ఈయన్యాయము మితిమీరి పోగా ఓమదత్ ఉద్దౌలానవాబు చనిపోయిన తరువాత 1801 లో నితని రాజ్యమును కంపెనీవారు వశపరచుకొని ఈబాకీలను సాలుకు 12 లక్షల రూపాయల చొప్పున వాయిదాలపైని తీర్చదలచిరి. బాకీలు తీర్చబడునని తెలియగానే దొంగపత్రములు బయలుదేరెను. బజారులో నిట్టి పత్రముల వ్యాపారము సాగెను. అనేకులు ఆంగ్లేయులీ వ్యవహారమున సంబంధము కలిగియుండిరి. అంతట నీబాకీల నిజానిజములను పరిశీలించుటకు కంపెనీవారు 1807 లో కమీషనర్లను నియమించి యొక విచారణ సంఘము నేర్పరచిరి. నవాబువలన తమకు సొమ్ము రావలసియున్నదని చెప్పు బాకీదారు లందరును నీ కమీషనరులయెదుట తమ ఋణపత్రములను దాఖలుచేసి బాకీలు ఋజువుచేసికొనవలెనని నిర్ణయించిరి ఈ కమీషనులో లండనులో ముగ్గురు విచారణకర్తలను, వంగరాష్ట్రమునుండి ఇంకొక ముగ్గురు కమీషనరులను నియమించి ఇక్కడి వారిని సాక్ష్యసాధనములనువిచారించి లండను కమీషనరులకు రిపోర్టు చేయవలసిన దని యుత్తరువుచేసిరి. అంతట అడ్వకేటు జనరలు అధ్యక్షుని క్రింద నొక విచారణసంఘ మేర్పడి యీ విచారణ చేయసాగెను. అనేక పత్రములను, సాక్షులను వీరు విచారించిరి. లేని బాకీలను ఉన్నట్లుగా చూపుటకు దొంగపత్రములు సృష్టింపబడుటయే కాక వానిని ధ్రువపరచుటకు కర్ణాటక నవాబు లెక్కపుస్తకములలో దొంగపద్దులు కూడ వ్రాయబడినట్లు బయలుపడెను.

రాయ రెడ్డిరావు అనునతడు కర్ణాటక నవాబుక్రింద శిరస్తాదారుడుగా నుండెను. ఈతడు చాల పలుకుబడి కలిగి యుండెను. చాల కాలము నవాబు ఈతని చేతులలో కీలుబొమ్మగ నుండెను. పెక్కుమంది ఆంగ్లేయోద్యోగు లీతని నాశ్రయించుచుండిరి. ఈ రాయరెడ్డి రావు బుద్ధిపూర్వకముగా దొంగలెక్కలను తయారు చేయించె నని కొందరీతనిపైన ఫిర్యాదుచేసిరి. తానేపాప మెరుగ ననియు, తానుండినచో దొంగపత్రములు చలామణి చేయుచున్న వారి దుర్మార్గము బయటపడునని తన నీపనిలో నుండి తీసివేయుట కిట్లు కల్పింపబడిన దనియు అతని పక్షమున వాదింపబడెను.

ఫోర్జరీ కేసులో పాపయ్యగారు

రాయ రెడ్డిరావుగారిపైన నిందమోపిన వారిలో నీ బాకీల వ్యవహారమునందు సంబంధముగల దొరలకు స్నేహితుడును, సలహాకారియు నగు అవధానం పాపయ్యగా రొకరు. ఈయన నవాబువలన తనకుగూడ నొక బాకీ రావలెననిరి. ఆ బాకీకి దాఖలాగా 46 వేల వరహాలబుణపత్రమును సృష్టించుటలో పాపయ్యగారికి సంబంధ మున్నట్లు కమీషనర్ల దగ్గర జరిగిన విచారణలో బయటపడెను. అంతట నీ పాపయ్యగారిని కూటసృష్టి ఫోర్జరీ నేరములకు ప్రాసిక్యూషను చేయుటకు మదరాసు ప్రభుత్వ ౹౹ వారు అనుజ్ఞ నిచ్చిరి. కమీషనర్ల దగ్గర రాయరెడ్డిరావుగారు దాఖలు చేసిన పత్రమునగూర్చి కమీషనరులు విచారించుచుండగా నది కూటసృష్టియని పాపయ్యగారు వాదించిరిగాని రుజువు చేయలేక పోయిరి. అంతట కమీషనరులు పాపయ్యగారిని కుట్రనేరమునకును, ఆయున సాక్షులను అబద్ధపు సాక్ష్య మిచ్చిన నేరమునకును విచారింపు డని 1808 లో శిఫారసు చేసిరి.

పాపయ్యగారు పెద్దపెద్ద యింగ్లీషు దొరల స్నేహమునకును, అనుగ్రహమునకును పాత్రుడుగ నుండినందున వారందరు నితని కీవిషయమున సహాయము చేయసాగిరి. అట్టి వారిలో ఆబట్టు (Abbot) దొర యొకడు. చెన్నపట్టణమున స్వతంత్ర ఆంగ్లేయ వర్తకుడగు ప్యారీ (Parry) దొర యింకొకడు. ఈ ప్యారీదొర కర్ణాటక నవాబు క్రింద కొన్నాళ్లు సైనికాధికారి యనుపేరున నొక కందారాయడుగ నుండెను. ఈతని దుష్ట చర్యలను చూచి కుంఫిణీ డైరెక్టర్లీతని నింగ్లండుకు పంపివేయు డని చెన్నపట్టణములోని యధికారులకు ఉత్తర్వు చేసియుండిరి గాని ఇతడు బలవంతు డైనందున తప్పించుకొని తిరిగెను. ఇట్టి స్థితిలో కర్నాటక నవాబు బాకీల విచారణ చేయుటకు నియమింపబడిన కమీషనర్ల యెదుట రాయ రెడ్డిరావుగారు తనకు నవాబువలన రావలసిన బాకీ గూర్చి రుజువు చేయుటకొరకు దాఖలుచేసిన బుణపత్రము నిజమైనది కాదనియు, అది యతడు కూటసృష్టిచేసిన దొంగ పత్రమనియు అవధానం పాపయ్యగారును, నతని మిత్రులును కమీషనర్ల దగ్గర వాదించి విఫలులై తమపలుకుబడిని వినియోగించి అతనినిసాధింపదలచి ఆవిధముగా నతడు ఫోర్జరీ చేసెనను నేరము నతనిపైన మోపుచు నొక ఫిర్యాదు దాఖలు చేసిరి. ఆ కాలమున చెన్నపట్టణమున 'జస్టిస్ ఆఫ్ ది పీస్' అను హోదాగల మేజిస్ట్రేటుగా నుండిన మెయిట్లాండు అను నొక దొర పాపయ్యగారి ప్యార్టీవారికి స్నేహితుడు. ఆయన తన యధికారమును పురస్కరించుకొని పాపయ్యగారిపైనను, అతని సోదరుని పైనను ఆ నేరమును మోపి వారిని మద్రాసు సుప్రీముకోర్టు సెషన్సులో విచారించునట్లు ఉత్తర్వుచేసెను. నేటి హైకోర్టు సెషన్సునందువలెనే ఆ కాలమున సుప్రీముకోర్టు సెషన్సులోకూడా నేరములు విచారించు న్యాయమూర్తికి విచారణలో తోడ్పడి దోషనిర్ణయముచేయుటకు జూరీసభ్యులు నియమింపబడుచుండిరి. రాయ రెడ్డిరావుగారి దురదృష్టవశమున నాయనకేసులో నియమింపబడిన జూరీ సభ్యులు పాపయ్యగారికిని, ఆయున యాంగ్లేయ మిత్రులకును వశవర్తులైనవారైరి. ఇక రాయరెడ్డిరావుగారి తరఫున నా కాలమున సమర్థులైన ప్రభుత్వ న్యాయవాదులుగాని, న్యాయాధికారులుగాని ప చేసి లోవుకురేమో యని ముందుగానే పాపయ్యగారును, ఆయునపక్షీయులగు ఆబట్టు, రోబక్కు (Roebuck), ప్యారీదొరలును అట్లు పని చేయ రాదని ప్రభుత్వమువారికి స్పష్టముగా తెలియపరచిరి. అంతట సుప్రీము కోర్టులో ప్రధానన్యాయమూర్తి సమక్షమున నీకేసు విచారణ జరిగెను. మొదటినుండియు పక్షపాతబుద్ధితో నన్న జూరీసభ్యులు రెడ్డిరావును దోషియని తీర్మానించిరిగాని ప్రధాన న్యాయమూర్తి అతడు నిర్దోషియని నమ్మి అతనిని శిక్షింప నిరాకరించెను. ఈ సుప్రీము కోర్టులోనే విచారణజరిగిన రెండవకేసులో అబద్ధపు సాక్ష్యము చెప్పినందులకు విచారింప మని కమీషనర్లు శిఫారసు చేసిన పాపయ్యగారి సాక్షులను నిర్దోషులని వదలివేసి పాపయ్యగారు రెడ్డిరావుగారిపైనను, నవాబు కార్యదర్శిగా నుండిన బాట్లీ (Battley) గారిపైనను దాఖలుచేసిన కేసులో ఈ జూరీసభ్యులే వారిని దోషులని నిర్ణయించిరి! ఇట్లు పాపయ్యగారును, అతని పక్షీయులును నీవ్యవహారములోజయించిరి. అంతట వీరు విజృంభించి తమచర్యలను సమర్థించుకొనుచు నవాబు బాకీల నిజానిజములను విమర్శించుచున్న కమీషనర్లు పక్షపాత బుద్ధితో నున్నారనియు, ఆ విచారణ చేయగూడదనియు గవర్నరు జనరలుకు ఒక అసమ్మతి అర్జీని పంపిరి. అయితే ఇంతలో క్రొత్త చిక్కులు వచ్చెను. పాపయ్యగారికి కొందరాంగ్లేయులు సాయము చేసినట్లే ఇంకొక తెగవారు దొంగదస్తావేజులను తీసివేయవలెనని పాటుపడిరి. ఈ పక్షీయులలో తరువాత ఆర్బతునాటుకంపెనీ అని ప్రసిద్ధికెందిన లాటరో అండు కో (Latour & Co) వారును, బిన్నీ అండు డెన్నిసన్ కంపెనీ (Binny & Dennison & Co) వారును, కోట్లు హార్టు వెష్టను కంపెనీ

వారును (Colt, Hart and Weston & Co), హారింగ్టన్ టల్లాకు కంపెనీ వారును (Harrington Tulloch & Co), ఎస్. హెచ్. గ్రిగ్గు డి ఫ్రైసు కంపెనీ (S. H. Grig De Fries & Co), డి మాంటి కంపెనీ (De Monte & Co) వార్లును నుండిరి.

అబట్టుగారును, పారీగారును కొంత తొందరపడి కమీషనర్లను భయపెట్ట దలచి వారిపైన సుప్రీము కోర్టులో క్రిమినలు కేసులు పెట్టుదుమని కమీషనర్లను బెదిరింప సాహసించిరి. అంతట గవర్నరైన బార్లోగారు వీరి యక్రమకృత్యములను జూచి కొంత చర్య గైకొనవలసివచ్చెను.

రోబక్కుగారికి చెన్నపట్టణమున గల ఉద్యోగము తీసివేసి విశాఖపట్టణమునకు బదలాయించిరి పెయిట్లాండును 'జస్టిస్ ఆఫ్ ది పీస్' ఉద్యోగమునుండి తొలగించిరి. థామస్ పారీదొర నింగ్లాండుకు బోవ సిద్ధముగా నుండుమని ఉత్తర్వు చేసిరి. కాని ఇతడు చాలా పలుకుబడి కలవాడగుటవలన మరల తప్పించుకొని తిరిగెను. పాపయ్యద్వారా తనకు సంక్రమించినదని ఇతడు వాదించిన ఋణపత్రము బకీమాత్రము త్రోసివేయబడెను. పాపయ్యాగారిపైన కేసు మరల విచారణ జరుగుటకు సిద్ధముగానుండగా ఇంతలో 1809-వ సంవత్సరారంభమున పాపయ్యాగారు చనిపోయిరి. కమీషనర్లు తమ విచారణను పూర్తి చేయ ప్రయత్నించిరి. ఇంతలో రెడ్డిరావుగారు కూడ కొంత ద్రోహముచేసెనని బయల్పడెను. అంతట నతడు ఆత్మహత్య చేసికొనెను. ఈ రెడ్డిరావుగారును, పాపయ్యాగారును కొన్ని దొంగపత్రములు చలామణిలో పెట్టినందులకు సందేహము లేదు గాని నిజముగా నానాడు పేరుపొందిన ఆంగ్లేయ కంపెనీలలో చాలమంది కిందులో భాగముండెను. ఈకమీషనర్లు తమ విచారణ పూర్తి చేయగా 3 కోట్ల నవరసుల బాకీలలో 25 లక్షల నవరసుల బాకీలు మాత్రమే నిజమైనవనియు, తక్కినవి దొంగబాకీ లనియు తేలినది.

అవధానం వారిచర్యాలు, ఆంగ్లేయులపాలు

పాపయ్యగారి పే రిప్పటికిని చెన్నపట్టణమున వినబడుచుండును. చూళలో నింకనిప్పటికిని అవధానం పాపయ్య వీధియని పిలువబడుచున్న వీధియొకటి యున్నది. సర్ వాల్టరు స్కాటు తను రచియించిన 'సర్జెన్సు డాటర్' అనబడు నవలలో నీపాపయ్యగారి నొక పాత్రగా చిత్రించి యితని పేరు శాశ్వతము చేసినాడు. స్కాటు తండ్రి తల్లికి హాలిబర్టను బంధువు. ఈపాపయ్యగారి విచారణను గూర్చిన కరపత్రము 1790 లోనే ప్రకటింపబడినది. దానిని స్కాటు చదివియుండును. 1827 లో స్కాటు తన నవలను ప్రకటించినాడు. ఈపాపయ్య ఒక దుబాషియనియు, కవున్సిలు ప్రెసిడెంటు ఇతనిద్వారా దేశీయ రాజులతో రాయబారములు జరుపుచుండెననియు, ఈపాపయ్య జిత్తులమారియగు హిందువనియు (artful Hindoo), ఘోరమైన పాతకములను పన్నుటలో నేర్పరియనియు, స్వలాభముకొరకో, రాజకార్యము కొరకో బీదలనేకుల జీవనములను, ధనికుల సౌకర్యములను, మనుష్యుల గౌరవమును, స్త్రీల మానమును బలిపెట్టుటకు వెనదీయక ఈ పాతకములుచేయుటచే కలిగిన ముడతలు గల ఫాలముతోడి తూర్పుదేశపు మాకియవెలిక్, అనగా చాణక్యునివలె కుటిల రాజనీతి విశారదుడనియు, పగదీర్చుకొనుటలో మొనగాడనియు స్కాటు వర్ణించినాడు.

(Page 34. paper of Mr. A. V. Venkatarama Iyer entitled 'Avadhanam Papaiah and a famous Madras trial' in the Indian Historical records commission proceedings of meet ings Vol XII. Also refer to the article—'The two Hollands of Madras and their Dubashi' by Justice Fawcell in the J.I.H. Vol. V.)

(History of Madras, pp. 197-198; 210-212.)

ఈపాపయ్యాగా రింతటి దుర్మార్గుడుగా వర్ణింపబడినను నిజముగా నితడు చేసిన దుర్మార్గములం దితడొక్కడు మాత్రమే భాగస్వామికాడు; ఆకాలమున చెన్నపట్టణమున ఉద్యోగాధికారములును, పలుకుబడియు గల ఆంగ్లేయులనేకులీ యన్యాయములలోను, దుర్మార్గములలోను భాగస్వాములై పంచమహాపాతకులుగ పరిగణింప దగినవారుగ నుండిరి. వారి యాదరణమువలననే యితడిన్ని సాహసములు చేయగలుగుచుండెను.

5

ఈ చెన్నపట్టణము మొదటినుండియు దక్షిణ హిందూస్థానమునకు వర్తక కేంద్రముగా నుండి ఎగుమతి దిగుమతి వ్యాపారములువిరివిగా జరుగుచుండెను. కుంఫిణీవారు నూలుబట్టలు, కాలికోలు, పరంగి పోషులు, కలంకారీబట్టలు, చింట్జులు, కిన్కాబులు ఎగుమతిచేయుచున్న కాలములో ఆబట్టల నూలు వడకుట, నేత, అద్దకము, చలువచేయుట, రంగులువేయుట మొదలగు పరిశ్రమలను కుంఫిణీవారు ప్రోత్సహించుచుండిరి. అందువలన కలంకారి పరిశ్రమకు కేంద్రమగు మచిలీపట్టణమునుండియు, అద్దకములకు కేంద్రమగు ఆరణిగాను, లేకదుగరాజుపట్టణమునుండియు, చెన్నపట్టణమున కుత్తరమున అనేక ప్రదేశములనుండియు తెలుగు నూలు పారిశ్రామికులు, నేతగాండ్రు, అద్దకముచేయువారు, చిత్రకారులు (Designers of patterns for Chintz), మచ్చులు తయారుచేయువారు, చలువచేయువారును అసంఖ్యాకులుగావచ్చి ఇప్పుడు జార్జిటవునని వ్యవహరింపబడు ప్రదేశములోను, చాకలిపేటలోను, గవర్నరైన కాలెట్టుగారి పేరున నిర్మింపబడి విరూపము పొందిన కలాతిపేటలోను నివసింపసాగిరి.

తెలుగువారి ప్రాబల్యము

ఆకాలమున స్థాపింపబడిన వర్తక కార్యాలయములందును, కచ్చేరీలయందును, కోర్టులలోను తెలుగువారే ఎక్కుడుగా ఉద్యోగులుగా నుండిరి.

విజయనగరరాజుల కాలమునుండియు దక్షిణమున కావేరివరకును తెలుగే రాజభాషగా నుండినందున చెన్నపట్టణమున నదియే ప్రధానభాషగా నుండెను. అయితే అరవము, కన్నడము వచ్చి కలిసిన చోటులలో కొంత కలగాపులగపు పదము లుండెను. పూర్వము తురకల ప్రాబల్యమునుబట్టి తురక పదములును, క్రొత్తప్రభువుల ఇంగ్లీషుభాషా పదములును క్రమక్రమముగా తెనుగున చేరుచుండెను.

చెన్నపట్టణమున మొదటినుండియు కంఫిణీవారి వ్యాపారమునందు ప్రాముఖ్యము వహించిన వర్తకులు గూడ చాలమంది తెలుగువారే ముఖ్యముగా 'చీఫ్‌మర్చెంటు' అను పేరుతో కుంఫిణీవారు నియమించు ప్రధాన వర్తక ప్రతినిధు లందరును తెలుగువారుగ నుండిరి. ప్రారంభమున దేశములోని పారిశ్రామికులనుండియు, వర్తకులనుండియు సరుకులను కొనుగోలు చేయుటకు కంఫిణీవా రొక దేశీయునినే ముఖ్యవర్తకునిగా నియమించిఅన్నివ్యవహారములతనిద్వారానేజరుపుచుండిరి ఈ యుద్యోగమును జేసినవారు ధనవంతులై పలుకుబడి కలిగి చెన్నపట్టణమున దానధర్మము లనేకములు చేసిరి. వీరిలో శేషాద్రి నాయకుడు, బేరీ తిమ్మన్న, కాశీ వీరన్న మొదలగు తెలుగువారి పేరులు సుప్రసిద్ధమైనవి. వారన్ హేస్టింగ్సు చెన్నపట్టణమున గవర్నరుగా నుండిన కాలమున 1769-1772 మధ్య నీయుద్యోగము తీసివేసి కుంఫిణీవారే స్వయముగా ఏజెంట్లను, గుమాస్తాలను గ్రామముల కంపి కొనుగోళ్లు చేయసాగిరి. 1800 తరువాత నూలుబట్టలు తయారు వస్తువులు ఎగుమతి చేయుటయే తగ్గినది. ఈ ప్రధాన వర్తకులలో శేషాద్రిసెట్టియే మొదటివాడు.

శేషాద్రినాయకుని తరువాత బేరీ తిమ్మన్న గారును ముఖ్యవర్తకు డయ్యెను. ఇతడు నెల్లూరిజిల్లా ఆర్మగాను కాపురస్థుడు. చెన్నపట్టణమును కొలపొందుటలో నాంగ్లేయులకు సాయము చేసినవాడు. తరువాత నతని సోదరులు పెద వెంకటాద్రియు, చిన వెంకటాద్రియు, నతని కొమారుడు వెంకట నారాయణయు కంఫిణీవారి కొలువులో ప్రధాన వర్తకులై ఉద్యోగములు చేసిరి. కుంఫిణీ ముఖ్య దేశీయ వర్తకుడుగా నుండిన కాశీ వీరన్నగారే తిరువలిక్కేణిని సంపాదించుటకు తోడ్పడెను. గోల్కొండ - జ్యాముతో స్నేహము కలిగించెను. వీరన్న 1680 లో చనిపోగా పెదవెంకటాద్రి ముఖ్య వర్తకుడయ్యెను. మద్రాసు కార్పొరేషను 1686 లో స్థాపింపబడగా నం దితడు సభ్యుడుగ నుండెను. ముద్దా వీరన్న గారును నొక సభ్యుడుగ నుండిరి

17-వ శతాబ్దిలో తెనుగువాడగు పొడిలి లింగప్ప పూనమల్లికి నవాబుయొక్క ప్రతినిధిగా పరిపాలకుడై కుంఫిణీవారిని గడగడలాడించెను. ఇతనిపేరన స్థాపింపబడిన లింగంబాకమే నేడు నంగంబాక మయినది. కుంఫిణీవారికి గోలకొండలోనుండిన మొదటి ఏజెంటు తెలుగుబ్రాహ్మణుడు వెంకటపతి.

18-వ శతాబ్దిలోగూడ తెలుగువారు ప్రముఖులుగ నుండిరి. తిమ్మప్పయు, అంగరప్పయు చెన్నపట్టణమున పెద్దనాయకులుగ నుండిరి. అనగా పోలీసు రక్షకశాఖకు నాయకులు రామప్పగారు కొన్నాళ్లు ప్రధాన దుభాషిగ నుండెను. అంకన్నగారు చాలా కాలము ప్రధాన బ్రోకరుగ నుండెను. చింతాద్రిపేటను స్థాపించిన సుంకర రామన్న 1712 నుండి ముఖ్యవర్తకుడుగ చాలకాలమువరకు పనిచేసెను.

పాపయ్యగా రను బ్రాహ్మణుడు 1697 మొదలు కుంఫిణీవారికి ట్రాన్సులేటరుగా నుండెను. ఆయన 1727 లో చనిపోయిన పిదప అతని తమ్ముడును, అతని కుటుంబము వారైన చినపాపయ్య, వ్యాసం పాపయ్యలును నీయుద్యోగముచేసిరి కంఫిణీవారి ప్రధాన రైటరు లేఖరి వీరరాఘవయ్యయు తెలుగువాడే.

చెన్నపట్టణములోని తెలుగు వర్తకులైన భద్రయ్య, గంగారాముడు, సుంకురాముడు, బాలిశెట్టి, కలవాయిశెట్టి మొదలగువారు చేసిన దానధర్మము లిప్పటికిని ప్రసిద్ధిలో నున్నవి అనేకమైన పేటలు, వీథులు తెలుగువారిపేరుతో కనబడుచున్నవి. 1789 మొదలు హాలండు సోదరలు గవర్నరులుగా నుండగా చెన్నపట్టణము నేకచ్ఛత్రాధిపత్యముగ నేలిన అవధానం పా. య్యగారి చరిత్ర సుప్రసిద్ధమైనది

19-వ శతాబ్దారంభమునాటికి చెన్నపట్టణమున నెక్కడ జూచినను తెలుగువారే గొప్ప యుద్యోగములలో నుండిరి. ఆంగ్లేయులకు దుబాషులుగను, కార్యదర్శులుగను, పండితులుగను, కచ్చేరీలలో గుమాస్తాలుగను, శిరస్తాదారులుగను, ట్రాన్సులేటర్లుగను, దేశీయుల కొసగబడు అన్ని యుద్యోగములందును మనవారే కనబడుచుండిరి. కేవలము బ్రాహ్మణులే గాక బ్రాహ్మణేతరులును, పైకి అరవపేరులుగా కనబడు మొదలియారు, పిళ్లె మొదలగు పేరులవారున్నగూడ తెలుగువారుగనే యుండిరి. మెకంజీ దొరగారు సేకరించిన అపూర్వమైన ప్రాచీన గ్రంథములు, కవిలెలు ప్రోగుచేయుటలో 1796 మొదలు మెకంజీగారి క్రింద పండితుడుగనుండిన కావలి వెంకటబోరయ్యగారును, ఈయన సోదరుడు లక్ష్మయ్యగారును, ఆంధ్రభాషలో ననేక గ్రంథములు సేకరించి నిఘంటువు రచియించిన సి. పి. బ్రౌను దొరగారి పండితులగు వఠ్యం అద్వైతపరబ్రహ్మశాస్త్రి, జూలూరు అప్పయ్యపండితుడు మొదలగువారు సుప్రసిద్ధులైన తెలుగువారును గలరు.

ఆనాటి విద్యాసంస్థలు :

ఆంధ్రులు

ఆంగ్లేయోద్యోగులకు ఈ దేశాచార వ్యవహారధర్మములందును, భాషలందును తర్ఫీదు నిచ్చుటకు 1812 లో కోటలో నొక కాలేజీ స్థాపింపబడెను. దీని కొక పరిపాలక బోర్డు నుండెను. దీని నంటి ఒక ముద్రాక్షరశాల, పుస్తకముల డిపో, గ్రంథాలయము స్థాపింపబడెను. తరువాత ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథభాండాగారము దీనివశము చేయబడెను. దీని యాజమాన్యమున పెక్కు తెలుగు అరవము గ్రంథములు ప్రకటింపబడెను. తరువాత నొక స్కూలుబుక్కు సొసైటీ స్థాపింపబడెను. దీనిలో ఉదయగిరి వెంకటనారాయణయ్యగారు హెడ్ ఇంగ్లీషు మాస్టరుగను, పట్టాభిరామశాస్త్రిగారు ప్రధాన సంస్కృతాంధ్రపండితుడుగను నుండిరి.

రావిపాటి గురుమూర్తిశాస్త్రిగారు 1819 లో ప్రధానాంధ్రపండితులు, కాలేజీకార్యదర్శి సంస్కృతపండితుడు, అహోబలాచార్యులుగారును ముఖ్యులు. సదరదాలతు కోర్టులో వెంకటరామశాస్త్రిగారు తెలుగు పండితులుగ నుండిరి. ఆకాలమునాటి తెలుగు పండితుల కుటుంబములవారు కొంద రిప్పటికిని ఈనాములను అనుభవించుచున్నారు. సదరుకోర్టులో తెలుగు అరవము నుండి ఇంగ్లీషులోనికి తర్జుమాచేయు 'ఇంటరుప్రిటరు' పదవి 1815 లో ఖాళీ వచ్చినప్పు డాపనికి వెన్నెలకంటి సుబ్బారావు పంతులుగారు నియమింపబడిరి. వీరు 1829 వరకు నీయుద్యోగము చేసి ఉపకారవేతనము నందిరి. వీరు 1839-వ సం. అక్టోబరు 1-వ తేదీన దివంగతులైనారు. వీ రింగ్లీషులో నొకస్వీయ చరిత్రను వ్రాసినారు. 1819లో అప్పాస్వామి యను వాడుకపేరు గల వెంకటరామయ్యగారు సుప్రీముకోర్టులో తెలుగు అరవముల నుండి ఇంగ్లీషుభాషకు తర్జుమా చేయు ఇంటర్ప్రిటరు పదవిలో నుండి చనిపోగా నాయుద్యోగము సుబ్బారావుగారి కియ్యదలచిరి. అంతట వారు తమ బంధుగులైన ఏను

తెలుగువారి ప్రాబల్యము

గుల వీరాస్వామయ్యగారి కిచ్చునట్లు దొరలకు శిఫారసు చేయగా వారికిచ్చిరి. వీరాస్వామయ్యగారు 1835 వరకు నాయుద్యోగము చేసిరి. ఆకాలమున దక్షిణ హిందూస్థానమునందు నేడు అరవజిల్లాలని చెప్పబడు కుంభకోణమువరకును, మైసూరులోను, దక్షిణ కనరాజిల్లావరకునుగూడ మన తెనుగువారే జిల్లా జడ్జీ కోర్టులలో, కలెక్టరుల కచ్చేరిలలో, సైనిక కార్యాలయములందును పెద్దయుద్యోగములు చేయుచుండినట్లు వెన్నెలకంటి సుబ్బారావుగారు దక్షిణదేశయాత్ర పోయినప్పుడు ఆయా ప్రాంతములలో చూచిన యుద్యోగుల పేరులుకూడ వివరించినారు. చెన్నపట్టణమున 1820 నాటికి ప్రతివీధిలోను నొక వీధిబడి యుండెననియు, నందు తెలుగు అరవము లెక్కలు నేర్పబడుచుండెననియు, ఉపాధ్యాయులు ఉత్తర జిల్లాలలోని తెలుగు బ్రాహ్మణు లనియు సుబ్బారావుగారు వ్రాసియున్నారు.

ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారును, వీరి ముఖ్యస్నేహితులును జార్జి నార్టనుగారితో కలిసి 1838 లో హిందూ లిటరరీ సొసైటీని స్థాపించి ప్రజాసేవ చేసిరి. హిందూ లిటరరీ సొసైటీ కార్యాలయము చెన్నపట్టణమున గుజిలీబజారులో నుండెను. వీరితో కలిసి చెన్నరాజధానిలో నాంగ్లేయ విద్యావిధానమును స్థాపించుటకు కృషిచేసిన కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్లెగారును, వెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారును తెలుగువారే. శ్రీనివాసపిళ్లెగారు చెన్నపట్టణమున పచ్చయ్యప్ప ధర్మములను, మణేగారు సత్రమును, ఇతర ధర్మములను నిర్వహించి పేరుపొందిన ఆంధ్రులు. వీరాస్వామయ్యగారి జీవితమును వీరు చక్కని తెనుగులో రచియించి 1838 లో ప్రకటించినారు. వీరి చిత్రపటము లిప్పటికిని పచ్చయ్యప్ప కళాశాలలలో నున్నవి.

6

చెన్నపట్టణము 1830 నాటికే నేటి స్వరూపమును దాల్చిన దని చెప్పవచ్చును. ఏనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు 1831 లో రచియించిన కాశీయాత్ర చరిత్రయందు చెన్నపట్టణముయొక్క చరిత్రను వ్రాసి ఆనాటికి గల పరిస్థితులను వర్ణించియున్నారు. వీరిరచన ఆంగ్లేయులు వ్రచియించిన గ్రంథములందలి సంగతులతో చాలవరకు సరిపోవుచున్నది.

1831 నాటి చెన్నపట్టణపరిస్థితులు

ఆ కాలమునాటికి చెన్నపట్టణముక్రింద పరిపాలింపబడుచుండిన మద్రాసు రాజధాని ఆదాయము ఒకకోటి ఇరవైఐదు లక్షుల వరహాలు. ప్రభుత్వవ్యయము అప్పుపైన వడ్డీతో చేరి ఆదాయమునకు మీరి యుండెను. కుంఫిణీవారి కానాటికి గల ఋణము రెండు కోట్ల వరహాలు. స్థావరజంగమరూపకమైన ఆస్తి 8 కోట్ల వరహా లని మదింపు వేసిరి. దండు యాభైవేలమంది ఫౌజు. ఈ చెన్నపట్టణమునం దాయనకాలమునాటికి మూడులక్షుల జనసంఖ్య యుండెను. చెన్నపట్టణము బస్తీకి మూడుప్రక్కల 'పహారుపాన' గోడ పెట్టియుండెను. తూర్పున సముద్రము హద్దు. బస్తీ కో పెదు దూరము చచ్చౌకముగ నుండెను. బస్తీకి పావుకో సెడుదూరములో దక్షిణపు ప్రక్క సముద్రమునకు వారగా కోట కట్టియుండెను. ఉత్తరపు ప్రక్క ఎగుమతిదిగుమతి చేయు ఓడరేవు సరకులగిడ్డంగులు నుండెను. చెన్నపట్టణములో కొల్ల పాపంవీధి, కాలవీధి అనునవి విశాలమైనవి. ప్రజలపైన పన్ను విధించి, రోడ్లు మరామతుచేసి, వీధులు శుభ్రపరచి రాణాలు ఉంచి కావలికాయు ఏర్పాటులు చేయబడెను. 10 దేవాలయము లుండెను. అందు ప్రతిసంవత్సరము వైభవముతో బ్రహ్మోత్సవములు జరుగుచుండెను. ఇండ్లు చక్కగా గాలివచ్చునట్లు కట్టబడియుండెను. సముద్ర

ముపైన, భూమిపైన ఎగుమతి దిగుమతి సుంకములను వసూలుచేయుటకు ఒక కస్టమ్సు హౌసును, ఒక లాండుకస్టంహౌసు కోట బయటను నుండెను. తక్కిన కచేరీలలో కొన్ని కోటలోను, కొన్ని బయటతోటలలోను ఉండెను. గవర్నరు ఇల్లును, చేపాకులో ఆర్కాటు నవాబు ఇల్లును ఉపగ్రామ మయిన తిరువలిక్కేణిలో నుండెను. జాతులవారు బస్తీకి అమడదూరమున నుండు ఫరంగి కొండ వరకును, మూడుకోసుల దూరములో నుండు పెరంబూరివరకును సుందరమైన తోటలు వేసి బంగాళాలు కట్టుకొని నివసించుచుండిరి. హిందువుల యిండ్లలో అయ్యా పిళ్లైయిల్లును, కోటలో దీపస్తంభము గల యక్సుఛేంజి యిల్లును పెద్దవి. బయట నుండు జాతివారి మిద్దెలలో మూరాతు కట్టిన యిల్లు పెద్దది.

బస్తీకి దక్షిణమున బస్తీతో సమానమైన తిరువలిక్కేణి, మైలాపురము, తిరువట్టీశ్వరుడిపేట మొదలైనవియు,పడమట చూళ, పొరశవాకము, కోమలేశ్వరుడి గుడియు, ఉత్తరమున చాకలిపేట, రాయపురము, తండయారువేడు మొదలైన ఉపగ్రామములు నుండెను. ఈబస్తీలోనుండు హిందువులందరును బస్తీకి ఉత్తర భాగమందు తిరువట్టూరి వరకు ఆరామములు కట్టుకొని విహరించుచుండిరి. ఊరిలోని తటాకములు, నదులు బస్తీకి మంచినీటి సదుపాయమును కలిగించుచుండెను. సకల ద్వీపద్వీపాంతర పదార్థములును దొరుకుచుండెను. జనసమ్మర్దము వలన బస్తీయొక్క ఆరోగ్యము మాత్రమంత బాగుగ లేకుండెను. అంటువ్యాధులు తరుచు సంభవించుచుండెను.

ఈదేశము ద్రవిడ ఆంధ్ర కర్ణాటక దేశముల మధ్య నుండినందున నిక్కడ నీ మూడు భాషలును, పూర్వము దొరతనము చేసినవారి తురకమును, తరువాత ప్రభువులైనవారి యింగ్లీషు పదములును నోట నానుటచేతను,పదార్థముగ కొన్ని సంస్కృత వాక్యము లభ్యసించుటచేతను ఇక్కడి ప్రజల యుచ్చారణము స్పష్టముగ నుండెనని వీరాస్వామయ్యగారు వ్రాయుచున్నారు.

ఈ పట్టణమునందలి స్త్రీలు చొరవగల వారనియు, ఎక్కువ మూరల పొడుగుగల చీరలను ధరింతురనియు, గర్విష్ఠలనియు వ్రాసిరి. ఈ పట్టణమున సమస్త దేశపు వృక్షములును, సమస్త జాతుల ఫలపుష్పాదులను గలవనిరి. ప్రజలు యథోచితముగ కర్మిష్ఠులనియు, దేవబ్రాహ్మణవిశ్వాసము గలవారనియు వ్రాసిరి. బ్రాహ్మణకులములందు వడగలి తెంగలి కక్షలచలెనే పూర్వము ద్విజేతరకులములందు కుడిచెయ్యి ఎడమ చెయ్యి కులములలో కక్షలవలన తగాదాలు, దెబ్బలాటలు తీవ్రముగా జరుగుచు శాంతి భద్రతలకు భంగము కలుగుచుండె నని వ్రాసినారు.

జాతులవారి జనబాహుళ్యము, విభవము, తెంపు, స్త్రీపురుషుల సల్లాపములు చూడ దలచినచో ప్రతిదినము సాయంకాలమునందు మౌంటురోడ్డులో వృక్షముల నీడగల 'ఫరంగి కొండళాల'లోను, సముద్రమువద్ద ఓడరేవుదగ్గర నాటిన వృక్షముల నీడను నిలచినచో వారందరును వాహనవిశేషములు ఎక్కి వత్తురు గనుక చూచి ఆనందించ వచ్చుననియు వ్రాసిరి.

వీరాస్వామయ్యగారు చేసిన వర్ణనలో ఎట్టి అతిశయోక్తులుగాని, లోటు పాటులు గాని లేవని ఆ కాలమునాటి స్థితిగతులను గూర్చి ఆంగ్లేయ గ్రంథకర్తలు వ్రాసిన సంగతులు చదివినచో తెలియగలదు.

1838 మొదలు 1854 వరకును ప్రతిసంవత్సరము చెన్నపట్టణమున ప్రకటింపబడుచుండిన అసైలం ప్రెస్ అల్మనాకులను పంచాంగములను, ఆనాటి ఆంగ్లేయ పత్రికలను, గ్రంథములను చదివినచో చెన్నపట్టణములోని పరిస్థితులు చక్కగా తెలియగలవు. 'లవు' గారు వ్రాసిన 'వెస్టిజెస్ ఆఫ్ మద్రాసు' అను గ్రంథమునను, టాల్ బాయిస్ వీలరు గారు వ్రాసిన 'మద్రాస్ ఇన్ ఓల్డెన్ టైమ్సు'అను గ్రంథములోను,ఇటీవల చెన్నపట్టణ త్రిశతాబ్ది వార్షికోత్సవసందర్భమున ప్రకటింపబడిన శ్రీనివాసాచార్యులు గారి మద్రాసు చరిత్రలోను, ఉత్సవ సంపుటము (**Madras Tercentenary Commemoration Volume**) లోను పూర్వకాలమునాటి చెన్నపట్టణము వర్ణింప బడియున్నది.

7

1838-వ సంవత్సరపు అసైలం ప్రెస్ అల్మనాకును చూచినచో ఆనాటి చెన్నపట్టణమున మన తెలుగువా రెంత ప్రముఖులుగ నుండిరో తెలియగలదు. ఆనాడు ఉన్నతతన్యాయస్థాన మగు సుప్రీముకోర్టులో ఇంగ్లీషుకు తెనుగు అరవములనుండి తర్జుమా చేయు ఇంటరుప్రిటరు వీనుగుల వీరాస్వామయ్యగారు, మళయాళము మాపిల భాషల ఇంటరుప్రిటరు రామరాజుగారు. సెంటుజార్జికోట కాలేజిలో తెలుగు ఉపాధ్యాయులు, పండితులు నుండిరి.

18?0 40 నాటి ఆంధ్రమహాపురుషులు

మనోగారు సత్రమునకు ధర్మకర్తలగు పదకొండుమంది ఆంగ్లేయులతో పాటు తొమ్మిది మంది దేశీయధర్మకర్త లుండిరి. వారిలో మన కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్లైగారు, వెంబాకం రాఘవాచార్యులువారు, బి. వి. రామానుజులనాయుడు, డి. పెరుమాళ్లనాయుడు, యం. భగవంతరావు అను పేర్లు కనబడును.

1837-వ సంవత్సరపు అల్మనాకులో గూడ తెనుగుప్రముఖుల పేర్లు అనేకములు కనబడును. పోలీసు మాజిస్ట్రేటులు,డిప్యూటీ సూపరెంటు, జస్టిసెస్ యిన్ సెషన్సు అను శీర్షిక క్రింద వెంబాకం రాఘవాచార్యులు గారి పేరు కనబడును.

చెన్నపట్టణమున రాజకీయ సాంఘిక మత వ్యవహారములు జరుపు సంస్థలందు తెలుగువారనేకులు పెద్దయుద్యోగములు చేయుచుండిరి.

1820-వ సంవత్సరము నాటికి చెన్నపట్టణమున వివిధ ప్రాంతములందుండిన దేశీయ పాఠశాలలందు తెలుగులోను, అరవములోను పాఠములు చెప్పబడుచుండెననియు, ఉత్తర సర్కారులనుండి తెలుగు పండితులు, ఉపాధ్యాయులు నియమింపబడుచుండిరనియు వెన్నెలకంటి సుబ్బారావుగారు మద్రాసు స్కూలుబుక్కు సొసైటీవారికి వ్రాసియుండిరి. 1839-41 మధ్య స్థాపింపబడిన ప్రభుత్వమువారి ఉన్నత పాఠశాలలోను, పచ్చయ్యప్ప పాఠశాలలోను తెలుగునందును, అరవమునందును విద్య బోధింపబడునట్లు నిర్ణయింపబడెను. తెలుగు అరవభాషలకు రామకృష్ణశాస్త్రిగారు సూపరెంటెండెంటుగను, చిన్నయ్యసూరిగారు తెలుగు పండితుడుగను నియమింపబడిరి. 1839 లో స్థాపింపబడిన మద్రాసు యూనివర్సిటీ బోర్డులో కోమలేశ్వరపురం శ్రీనివాసపిళ్లెగారును, వెంబాకం రాఘవాచార్యులుగారును, చొక్కప్పశెట్టి వెంకటపతి మొదలగు తెలుగువారును సభ్యులుగా నియమింపబడిరి.

చెన్నపట్టణమున సుప్రసిద్ధులైన దేశీయ వర్తకుల కంపెనీలలో అప్పాస్వామిపిళ్లె కంపెనీయు, (గాజుల) సిద్దులశెట్టి కంపెనీయు 1841 నాటికే ప్రసిద్ధిగాంచెను. సిద్దులశెట్టి కంపెనీవారు ప్రత్తి నీలిమందుల ఎగుమతి వ్యాపారము చేసి లక్షలార్జించిరి. ఈ కంపెనీ భాగస్థులు తెలుగువారే. ఈకంపెనీ ఆర్మీనియను వీథిలో నుండెను. ఈసిద్దులశెట్టిగారి తరువాత నీయనకుమారుడు లక్ష్మీనరసుశెట్టిగారే ఈకంపెనీ వ్యాపారము నడుపుచు అమిత ధనము నార్జించి చెన్నపట్టణమున గొప్పపేరు పొందినారు.

చిరస్మరణీయుడు గాజుల లక్ష్మీనరసు శెట్టి

8

శ్రీ గాజుల లక్ష్మీనరసుచెట్టిగారి పేరు చెన్నపట్టణ చరిత్రలో శాశ్వతముగా జ్ఞాపకముంచుకొనతగినది. వీరు 1806-వ సంవత్సరమున మద్రాసులో పెరియమెట్టులో జన్మించిరి. వీరు గాజుల బలిజవంశజులగు ఆంధ్రులు. సిద్దులశెట్టిగారి కుమారుడు. ప్రత్తి నీలిమందు వ్యాపారమున లక్షాధికారియై తన ధనమునెల్ల స్వధర్మరక్షణకొరకును, దేశోద్ధరణకొరకును వ్యయముచేసిన త్యాగి. ప్రజాసేవకొరకు జీవితమును ధారబోసిన దేశభక్తుడు. మిషనరీల యాగడములను ప్రతిఘటించుటకు ఈయన 1844-వ సంవత్సరములో 'క్రెసెంటు' అను ఇంగ్లీషుపత్రికను, చెన్నపట్టణస్వదేశసంఘమును స్థాపించి ప్రజాసేవచేసిరి. చెన్నపట్టణమున కుంఫిణీవారి పరిపాలనములో ననేక అన్యాయములు జరుగుచు ప్రజలు బాధలుపడుచుండగా దీనిని గూర్చి పార్లమెంటువారికి నివేదించి ప్రజల బాధలు మాన్పుటకును, రాజకీయ సంస్కరణములు చేయించుటకును కృషిచేసిన దేశనాయకుడు. ఈయన అనేక గ్రంథములను కృతి నంది, ప్రకటించి, చిన్నయసూరిగారిని ఆంధ్రమున నిఘంటు రచనకు ప్రోత్సహించి భాషాపోషణ చేసిన భాషాభిమాని. చెన్నపట్టణ ప్రజాజీవనమునం దీయనతోనే జాతీయోద్యమము ప్రారంభమైనదని చెప్పవచ్చును.

జాతీయోద్యమమును లేవనెత్తిన ధీశాలి గాజుల లక్ష్మీనరసు శెట్టి

ఆకాలమునాటి యాంగ్లేయ ప్రభుత్వము దేశప్రజలనుండి ఎంత ఎక్కువ శిస్తులు గ్రహింపవచ్చునా యని ఆలోచించి దానిని నయముననూ, భయముననూ రైతులను హింసించి వసూలుచేయుట తప్ప ప్రజల విద్యకొరకుగాని, రాకపోకల సౌకర్యములకు బాటలు నిర్మించుటకుగాని, పల్లపు సాగు నీటి వనరుల కొరకుగాని, దేశప్రజల సౌకర్యములకొరకు గాని, అభివృద్ధికిగాని ఎట్టి ప్రయత్నమును చేయకుండెను. కోర్టులలోని న్యాయ పరిపాలన మధోగతిలోనుండెను. సామాన్యులకు న్యాయము దొరకుట దుర్లభముగానుండెను. ఈప్రజలు తమలాభముకొరకేర్పడిన చరాస్తియని కుంఫిణీ పరిపాలకులు తలచియుపేక్ష వహించుచుండిరి.

వీరిమతముల జోలికి రామని చెప్పిన కుంఫిణీవారే ప్రజలను, బాలురను గూడ తమ క్రైస్తవమతమున గలుపుటకు ప్రయత్నించుచున్న క్రైస్తవ మతబోధకులకు తోడ్పడుచుండిరి. చెన్నపట్టణములోని ఉద్యోగులు క్రైస్తవమత పక్షపాతము జూపుచుండిరి. 1842 మొదలు 1848 వరకు గవర్నరుగనుండిన ట్వీడ్ డేలు క్రైస్తవ మతాభిమానిగనుండిపాఠశాలలందు బైబిలును ప్రవేశపెట్టుటకనుజ్ఞ నిచ్చెను. చెన్నపట్టణములోని పెద్ద ఉద్యోగులు, న్యాయాధిపతులు, జిల్లాలలోని ఆంగ్లేయోద్యోగులు, తుదకు న్యాయ పరిపాలన చేయవలసిన జడ్జీలును క్రైస్తవాభిమానము జూపుచుండిరి. జిల్లా కలెక్టరులు, పోలీసులు అప్రయోజకులుగనున్నను, జిల్లా పరిపాలన మధోగతిలోనున్నను, శిస్తువసూలులో చిత్రహింసలు జరుగుచున్నను ఉపేక్షించుచు మిషనరీలకు తోడ్పడుచుండిరి. చెన్నపట్టణమున నీదుష్పరిపాలనము మితిమీరి ప్రజలు నోరు లేనివారై బాధలుపడుచు ఏమిచేయవలెనో తెలియక పరితపించుచుండగా నీ లక్ష్మీనరసు సెట్టిగారు ప్రజలను రక్షించుటకు నడుముగట్టి తన ధనమునెల్ల ధారవోసి గొప్ప రాజకీయాందోళనమును ప్రారంభించిరి. తమకుగల హక్కులెట్టివో, తామేమి చేయవలెనో తెలియని ప్రజలలో ప్రచారముచేసి

దేశీయులకు గూడ కొన్ని ప్రాతిపదిక హక్కులు కలవని నిరూపించి వానిని సంరక్షించుకొనుటకు పత్రికాముఖమునను, ప్రజా సంఘముల ద్వారమునను, మహాసభల తీర్మానములు గావించియు, పార్లమెంటుకు మహజరులంపియు తమ కష్టములను బాపుకొని రాజకీయసంస్కరణములను పొందుటకు స్వయం కృషి ప్రయత్నములు చేయు క్రొత్తవిధానమును ప్రారంభించెను. త్వరలోనే స్వధర్మ రక్షణమునకే గాక దేశోద్ధరణము చేయుటకుగూడ విధాన ముపయోగించెను. మిషనరీల యక్రమము లరికట్టబడెను. శిస్తుల వసూలులోని హింసలనుగూర్చి 1854 లో విచారణజరిగి అవి నిషేధింపబడెను. 1853 లో పార్లమెంటువారు కుంఫిణీవారికి క్రొత్త పట్టా నిచ్చు సందర్భమున లక్ష్మీనరసుగారీదేశప్రజల కష్టములను, ప్రభుత్వములోని అన్యాయములను వివరించుచు ఈ ప్రభుత్వ విధానమును సంస్కరించ వలయు ననియు, దేశపరిపాలనలో ప్రజాప్రతినిధులకు కొంత పలుకుబడి యుండవలెననియు స్పష్టముగా కోరియుండిరి. ఏవో కొన్ని చిన్న సంస్కరణములు జరిగినను కుంఫిణీ పరిపాలనా విధానము మారలేదు. అందువలన 1857 వరకును లక్ష్మీనరసుగారీవిషయములను గూర్చిన రాజకీయాందోళనమును శాంతియుతముగా చేయుచునే యుండిరి. దేశములోని దుష్పరిపాలనము మితిమీరిపోగా 1857లో ఉత్తరహిందూస్థానమున హింసాత్మక విప్లవము వచ్చిన పిదప 1858 లో కుంఫిణీప్రభుత్వమునురద్దుచేసి క్రొత్తరాజ్యాంగమునుస్థాపించిరి. చెన్నపట్టణమున క్రొత్తగా నిర్మింపబడిన శాసనసభలో లక్ష్మీనరసుగారిని సభ్యునిగా నియమించిరి. ఆయన ప్రభుత్వ గౌరవముల కాసపడి యూరకొనక 1868 లో తానుమరణించువరకును ప్రజలహక్కుల కొరకు పాటుపడసాగిరి. లక్ష్మీనరసుగారు మైసూరురాజ్యము నారాజు కిప్పించుటకును, ఆర్కాటునవాబునకు జరిగిన అన్యాయములను గూర్చియు, తంజావూరు రాజుల జీవన భృతిని గూర్చియు కృషిచేసి వారి కుపకారము చేసిరి.

ఇట్లు లక్ష్మీనరసుగారు చెన్నపట్టణములోని జనసామాన్యముయొక్క రాజకీయ సాంఘిక మతక్షేమములకొరకును, అభివృద్ధి కొరకును తమ జీవితమును ధారవోసి జాతీయ పత్రికా ప్రచురణమునకును, జాతీయసభా నిర్మాణమునకును, జాతీయోద్యమమునకును మార్గదర్శకులై యశఃకాయులైరి.

1868 లో పచ్చయ్యప్ప కళాశాలా భవనమున జరిగిన వీరి స్మారకసభలోను, 1869 లో వీరి ఛాయాపటమును బహిర్గతము చేసిన సభలోను ఉపన్యసించుచు చెన్నపట్టణమున అడ్వకేటు జనరలుగా నుండిన జాన్ బ్రూస్ నార్టనుగారు ఈ లక్ష్మీనరసుగారు తనమిత్రుడని చెప్పుకొనుటకు తాను గర్వపడుచున్నాననియు, ఈయనగా రొక మహాపురుషు డనియు, కేవలము తీవ్రమైనమాటలుచెప్పి యూరకొనిన వాక్శూరుడు కాడనియు, ప్రజలక్షేమ లాభములకొరకు నిర్భయముగా పాటుపడి కృతకృత్యుడైన కార్యశూరు డనియు, దేశభక్తు డనియు చెప్పి అనేక విధములుగా ప్రశంసించిరి. ఈనార్టనుగారు 1842 మొదలు 1871 వరకు చెన్నపట్టణమున నుండి దేశీయ ప్రజల కుపకారము చేసిరి.

లక్ష్మీనరసుగారి జీవితమును జి. పరమేశ్వరం పిళ్లెగారు 'రిప్రజెంటేటివ్ మెన్ ఆఫ్ సదరన్ ఇండియా' అను గ్రంథములోను, 'రిప్రజెంటేటివ్ ఇండియన్సు' అను గ్రంథములోను ఇంగ్లీషులో రచియించియున్నారు. శ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారు నీ మహాపురుషుని జీవిత చరిత్రమును తెలుగున రచియించియున్నారు.

ఈ లక్ష్మీనరసుగారి కాలముతో మన చెన్నపట్టణముయొక్క పూర్వచరిత్రముగిసెననియు, ఇం దొక క్రొత్తయుగ మారంభమైనదనియు చెప్పవచ్చును

మానవుడా!

శ్రీ శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు

రాశిచక్రగతులలో
రాత్రిందివాల పరిణామాలలో
బ్రహ్మాండగోళాల పరిభ్రమణాలలో,
కల్పాంతాలకు పూర్వం కదలిక పొందిన
పరమాణువుసంకల్పంలో
ప్రభవం పొందినవాడా!
మానవుడా! మానవుడా!
సౌందర్యం ఆరాధించేవాడా!

కవితలో, శిల్పంలో-పురుగులో, పుష్పంలో—
మెరుపులో, మేఘంలో
సౌందర్యం ఆరాధించేవాడా!
జీవించేవాడా!
సుఖించేవాడా! దుఃఖించేవాడా!
విహ్వాలుడా! వీరుడా!
ప్రేమించేవాడా!
వియోగీ! యోగీ! భోగీ! త్యాగీ!

ఆలోచనలు పోయేవాడా!
అనునిత్యం అన్వేషించేవాడా!
చెట్టూ, చెరువూ
గట్టూ, పుట్టా
ఆకసంలో, సముద్రంలో
అన్వేషించేవాడా!
అశాంతుడా! పరాజయం ఎరుగనివాడా!
ఊర్ధ్వదృష్టీ! మహామహుడా!
మహాప్రయాణికుడా!
మానవుడా! మానవుడా!

కొట్లాడుకునేవాడా! ఓర్వలేనివాడా! సంకు
చితస్వభావుడా!
అయ్యో! మానవుడా!
ఓహో! మానవుడా!
ధర్మస్థాపనకు యుద్ధం చేసేవాడా!
అన్యాయం భరించలేనివాడా!
ఆదర్శజీవీ! మహాత్మా! మానవుడా!

ఆసియా, అమెరికా, యూరప్,
ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియాలలో,
సముద్ర ద్వీపాలలో,
ధ్రువప్రాంతాలలో
పట్టణాలలో, పల్లెలలో
ధనివో, దరిద్రుడవో,
వృద్ధుడవో, యువకుడవో,
తెల్లని, నల్లని, ఎర్రని, పచ్చని రంగో,
బలవంతుడివో, బలహీనుడివో
బ్రదికేవాడా! పాడేవాడా! మానవుడా!
[మానవుడా!

అవిభక్తకుటుంబీ!
ఏకరక్తబంధూ!
మానవుడా! మానవుడా!
అనేకభాషలు మాట్లాడేవాడా!
అనేకస్థలాలలో తిరిగేవాడా!
అనేక కాంతులు వెదజల్లేవాడా!
సహృదయా! సదయా!
సన్మార్గగామీ!

సముద్రాలు దాటేవాడా!
ఎడారులూ, పర్వతాలూ గడచేవాడా!
ఆకాశాలను వెదికేవాడా!
నక్షత్రాలను శోధించేవాడా!
పిపాసీ! తపస్వీ!

వంతెనలు నిర్మించినవాడా!
వైద్యశాలలు, వస్తుప్రదర్శనశాలలు
గ్రంథాగారాలు, పరిశ్రమాలయాలు,
ధూమశకటాలూ, నౌకలూ, విమానాలూ
నిర్మించినవాడా!
దూరదృష్టి దూరశ్రవణశక్తులు
సాధించినవాడా!
మానవుడా! మానవుడా!

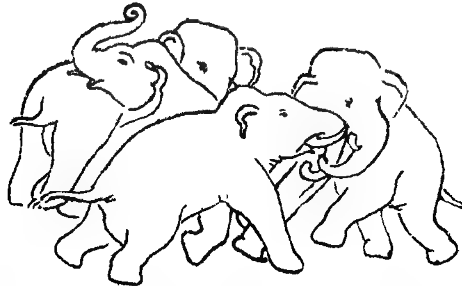
రసైకజీవీ! కవీ! నటుడా! శిల్పాచార్యా!
గానకళాకోవిదుడా! వేదాంతీ!
విజ్ఞానధనీ! భావధునీ!

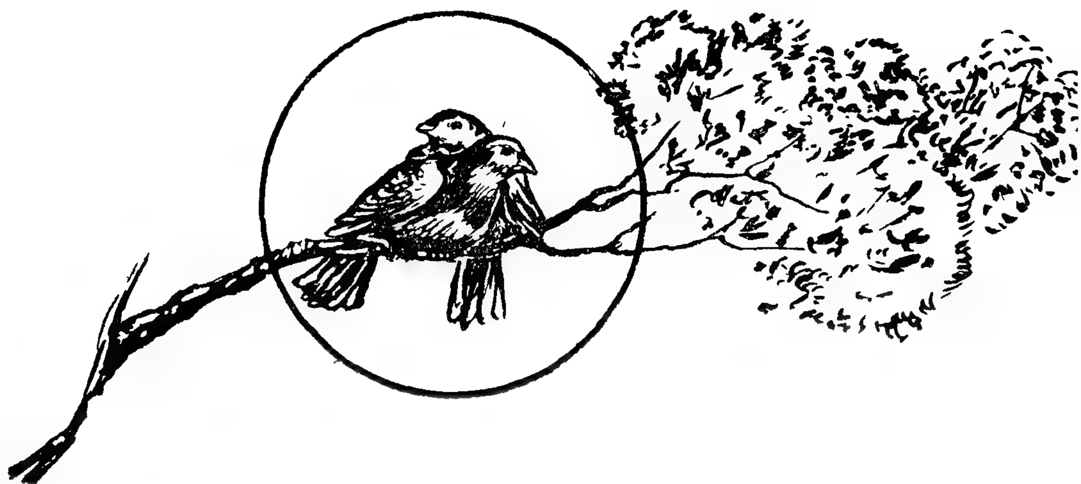
దుఃఖమయా! దయాళూ! పరదుఃఖాసహనశీలీ!
చీమనుకూడా చంపడానికి
చేతులు రానివాడా!

బుద్ధమూర్తీ!
జీసస్!

సంఘపశూ! శ్రమైకజీవీ!
శరీరపరీవృతుడా!
ఘర్మవర్షపయోదుడా!
రక్తకణ సమష్టికుటుంబీ!
కష్టజీవీ! కార్మికుడా! మానవుడా!
కూలీ! మాలీ! రైతూ!
గుడిసెలలో బ్రదికేవాడా!
గంజినీళ్లు తాగి కాలం గడిపేవాడా!
కడుపెడుసంతానం కలిగినవాడా!
ఆకలికన్నూ! మానవుడా!

తిరగబడేవాడా! ప్రశ్నించేవాడా!
అన్యాయాలకు ఆహుతి కావడానికైనా
జంకనివాడా!
ఖైదీ!
రౌడీ!
ఖూనీకోర్!
బేబీ!
మానవుడా! మానవుడా!

చిలక

[కథానిక]

శ్రీ నోరి నరసింహ శాస్త్రి

౧

నేను చక్కనివాణ్ణనే సంగతి అందరికీ తెలిసిన విషయమే. ఈచక్కదనమే నన్నెన్నోసార్లు రక్షించింది. ఎన్నోసార్లేమిటి, ఒక్కసారి తప్ప అన్నిసార్లూనూ నామీద కోపము వచ్చి విరోధులు కాబోయేవాళ్లు కూడా నా ఎదటికి వస్తే చక్కగా మాట్లాడి విరోధా లన్నీ మరచిపోయి వెళ్లుతారు పాపము, ఒక్క మదనమోహనుమాత్రము మరవలేకుండా ఉన్నాడు. అతనైనా నన్ను ముఖమెత్తి తేరిపారచూస్తే మరుస్తాడేమో!

నాకీ చక్కదనము పుట్టుకలోనే వచ్చి ఉంటుంది. కాని ఉన్న అందాన్ని పోకుండా ఆపిపెట్టుతున్నది మాత్రము నాయౌవనము.

నేను యౌవన మున్నవాణ్ణి అంటే నేను చిన్నవాణ్ణి అనుకోరాదు. నాతోకూడా పుట్టినవాళ్లెంతమందో ఈపాటికి ముసలివాళ్లయిపోయినారు. కొంతమందికి సొట్టబుగ్గలు పడి ముఖాలు పీలగా ఐపోయి ముడుచుకొనిపోయినవి; రొమ్ములు ఈచుకొనిపోయినవి. మరికొంతమందికి వినాయకునికివలె బొజ్జలు పెరిగి పర్వతాకారాలు పడ్డాయి. అందరికీ తలలు ముగ్గుబుట్టలైనవి. గడ్డాలు, మీసాలు నెరిసినవి. ఇప్పుడు చూసినవాళ్లెవరైనా నాకూ, వాళ్లకూ ఒకటే ఈడంటే ఎప్పటికీ నమ్మరు. నాజుట్టు తుమ్మెదరెక్కలవలె ఉంటుంది. పళ్లుకూడా ధగధగలాడుతూ ఉంటవి. పాలుగారే నా ముఖమూ, ప్రేమవొలికే నాకళ్లూ, బంగారము కమ్మిపోసినట్లుండే దీర్ఘమైన నా దేహయష్టీ చూసి మాఊళ్లో ఉండే కవి “చిలకకు చిన్నప్పుడు వాళ్ల అమ్మగారు ఉగ్గుబాలల్లో అమృతం కలిపి పోసిందా ఏమి?” అంటాడు. నాదేహమంత మిసమిసలాడుతూ ఉంటుంది! మా అమ్మగారుకూడా చాలా చక్కనిదని పేరు పడ్డది కావడమే కాక ఆమె చనిపోయేదాకా నా అక్కచెల్లెళ్లకంటె చిన్నదిగా కనబడేది. ఒకటి రెండుసార్లు మా అమ్మగారు మా అక్కచెల్లెళ్లతో కలిసి పేరంటానికి వెళ్లితే “ఈమె మీ చెల్లెలా” అని మాఅమ్మగారిని చూపి మా అక్కచెల్లెళ్లను ఒకరిద్దరు అడిగినారట. అప్పటినుంచీ దిష్టిచేటని మా అక్కచెల్లెళ్లతో కలిసి మా అమ్మగారు పేరంటానికి వెళ్లేదికాదు. కాబట్టి మా తోబుట్టువులందరిలోనూ నా కొక్కడికే మా అమ్మగారి నిత్యయౌవనము అబ్బిం దన్నమాట.

కాని మా కవి చెప్పినట్లుగా మా అమ్మగారు నాకు ఉగ్గుబాలల్లో అమృతం కలిపి పోయలేదు. మా అన్నలకంటేనూ, మా అక్కచెల్లెళ్లకంటేనూ నన్నామె ఎక్కువ గారాబంగా మాసేదన్నమాట నిజమేకాని ఆమెకు వాళ్లందరిమీదా అతిశయమైన వాత్సల్యముండేదే. ఆమెకు అమృతములభిస్తే వాళ్లకుకూడా నాతో సమానంగా పోసివుండేదే. అదిగాక ఈరోజుల్లో దేవలోకానికీ, భూలోకానికీ దారులన్నీ పూడిపోయినవంటారుగా!

పెద్ద లంతా యౌవనము నిలబెట్టుకోడానికి మార్గాలు చెపుతూఉంటే నాకు నవ్వు వస్తుంది. సామాన్యంగా వాళ్లు బ్రహ్మచర్యముతోనే నిత్యయౌవనము వస్తుందంటారు. అందుకు నా దొక్కటే జవాబున్నది. ఉన్న ధనము కాస్తా మూటకట్టి భూమిలో పాతివేస్తే సంపద నిలుస్తుందా, దాన్ని వడ్డీలకిచ్చి పెంచుతూఉంటే పెరుగుతుందా? ఈ లోభులనేవాళ్ల పీనాసితనము ఒక్కటే లోకానికి కనబడుతుంది కాని

వాళ్ల ధనముమాత్ర మేమీ అభివృద్ధికాదు. అంతేకాకుండా చాలాకాలము భూమిలో ఉండడమువల్ల ఆ ధనానికి విలవకూడా నెమ్మదిగా తగ్గిపోతూఉంటుంది. తీరా దాన్ని కదిపితే అది సగానికి సగం తగ్గిపోయి ఉంటుంది.

యౌవనముకూడా సరిగ్గా అంతే! ఒక సుందరికి క్రొత్త యౌవనము ఇచ్చామంటే మళ్లీ అక్కడనుంచి ఎంతయౌవనము మనము పుంజుకుంటామో ఎవరికి తెలుసును? నా కెందుకు, నాకుమాత్ర మిది బాగా అనుభవమే. నే నెంతమంది స్త్రీలతో సరససల్లాపాలు జరిపినానో లెక్కలేదు. పదిహేనేళ్లు పదహారేళ్లు వచ్చిన నవోఢలు ఎంతమంది! వాళ్లతో నేను గడిపిన మనోహరమైన రోజులూ, అప్పటి వాళ్ల దివ్యరూపాలూ, ఇప్పటి వాళ్ల క్షీణాకారాలతో పోల్చి ఆలోచిస్తే నాకు కన్నీళ్లుకూడా వస్తవి. వాళ్ల యౌవన మంతా పోయింది. కాని, నాదో? ప్రతిక్షణవిజృంభమాణమై ఉన్నది. ఇప్పటికీ ప్రథమయౌవనంలో ఉన్న లతాంగులకు నామీద పరిపూర్ణకటాక్షమే. నేను బ్రహ్మచర్యం ఎప్పుడు అవలంబించాను?

బహ్మచర్యము అవలంబించమనేవాళ్లు మహానుభావులే. వాళ్లను చూస్తే నాకు గౌరవమే. కాని వాళ్లు వచ్చినడబ్బు కొంత వాడక ఇంట్లో దాచుకోమని సలహా ఇచ్చే లోభులవంటి వెఱ్ఱివాళ్లు. లోహధనముమీద వాళ్లకు నిరసనమే కాని యౌవనధనంలో మాత్రము లోభిత్వముతో ప్రవర్తించి ఉన్న దానివిలవ కొంత పోగొట్టుకోమంటున్నారు. చిన్నప్పుడే సన్యసించినవాళ్లను మన మెంతమందిని చూడడం లేదు? గౌరవంకోసము వాళ్లల్లో బ్రహ్మవర్చస్సు వెలుగుతున్నదని వందనము చేస్తాము. కాని పరీక్షగా చూస్తే, వాళ్ల కాషాయవస్త్రాల కాంతి మరిచిపోయి నిదానించి చూస్తే, వాళ్ల నిజస్వరూపము బయట పడుతుంది. యౌవన మెక్కడ ఉన్నదో, ఎక్కడలేదో కనిపెట్టడములో నా దృష్టి సర్చిలైటువలె ఆరితేరింది. ఇందులో నావలె స్పెషలిస్టును కానివాళ్లుకూడా అవివాహితలుగా ఉండి కట్టెనారిపోయిన పాశ్చాత్య స్త్రీలను వివాహితలతో పోల్చి ఒక్కసారి పరిశీలిస్తే బ్రహ్మచర్యము యౌవనానికి ఎంత ప్రబలశత్రువో వెంటనే తెలుస్తుంది.

కాని ప్రస్తుతము నాకు వనితలతో ఐన సావాసాలసంగతి చెప్పను. అవన్నీ ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క కథ! ఈ చుట్టుపక్కల ఊళ్లల్లోనే కాకుండా నే నెప్పుడూ చూడని పట్టణవాసాలకుకూడా అత్తవారిళ్లకు వెళ్లుతూ పిల్లలు నా దివ్యరూపాన్ని తమ హృదయాలల్లో గాఢంగా చిత్రించుకొని వెళ్లినారు. ఇప్పుడు, పాపము, బుల్లి 'లలిత' జ్ఞాపకము వస్తో ఉన్నది. ఆమె ఇప్పుడు ఏ కల్పవృక్షపు నీడకిందనో కూర్చొని స్వర్గవాసనలు ఆఘ్రాణిస్తూ, వాటికంటే తియ్యనైన మా ప్రణయ విహారాలు తలుచుకుటూ న గులాబి పెదవులతో చిరునవ్వు వెన్నెలలు నందనవనమంతా చల్లుతూ ఉండదనా!

నా యౌవనము నిజంగా నిలవ బెట్టినది ఏమిటంటే, ముఖ్యంగా జ్ఞాపకంవచ్చేవి,— లలిత పెదవులూ, కమల కళ్లూ, రత్నము కపోలములూ — లేత తమలపాకు చేతితో తాకినప్పుడల్లా రత్నము ముట్టుకున్నట్లే ఉంటుంది, వేణీస్తనగుచ్ఛములూ, లక్ష్మీ కరపల్లవములూ, రాజ్యము పాదపద్మములూ, మరీ ఆ సీత నాభి! — ఇటువంటివేగా! మరీ ఆ సీతనాభి ఉన్నదే, అది నిత్యయౌవనపు సరస్సే కాదూ! వెఱ్ఱిపిల్ల, నన్ను చూస్తే వణికేది కాని నన్ను విడిచి ఒక్క క్షణం సేపు కూడా ఉండలేక మళ్లీ వెంటనే పరిగెత్తుకొని వచ్చేది!

౨

బ్రహ్మచర్యం నిలుపుకోమని చెప్పే వాళ్ల మాటల సారాంశము ఆలోచిస్తే, స్త్రీ సహవాసాలు వదిలిపెట్టి పురుష సహవాసాలు చేయమనడంకంటె మరేమీ నాకు కనపడడంలేదు. వాళ్ల మాటలు నాకు సమ్మతము కాకపోయినప్పటికీ అవి తెల్లకిందులుచేసి పురుషసహవాసం వదిలిపెట్టమనను. నా కెందుకు, నేను పురుషులతో చేసే సావాసాలు పురుషులతో చేశాను, స్త్రీలతో చేసేవి స్త్రీలతో చేశాను. ఇంతేకాదు. నాకు నిత్య యౌవనము అబ్బిందంటే ఎప్పుడూ చిన్నవాళ్లతోనే ఉండేవాణ్ణి అనుకోవడము సహజము. కాని అది ఏ మాత్రమూ సత్యము కాదు. డెబ్బై నభై ఏళ్ల వృద్ధులుకూడా నాకు ప్రియులే. వృద్ధాప్యాన్ని చూసి భయపడ సాగినామా, అది మరీ వెంటనే మీదికి పెనుభూతము వలె దూకుతుంది. అట్లాగే చక్కనివాళ్లే గాక అనాకారివాళ్లుకూడా నాకు మిత్రులే. అటువంటి ఒకానొక కురూపితో నాకైన మైత్రిసంగతే ఇప్పుడు చెప్పదలచుకున్నాను. శత్రువులను మచ్చిక చేసుకోవలెగాని విరోధిస్తే చివరకు ఒక వేళ వాళ్లు ఓడిపోయినా ఈ మధ్య పెట్టే చికాకుతో మన శక్తి సహం చంపుతారు అంతమటుకు వాళ్ల జయం నిశ్చయము! నా కెందుకు, నేను మాత్రము చికాకు పడలేను. నా కంతా పూలమీద నడిచిపోతున్నట్లు ఉండవలె. నే నెన్నడూ బొమలు ముడివేసుకొని కాని, కళ్లు ఎఱ్ఱచేసి కాని ఎరగను. ఎప్పుడన్నా ముఖమంతా ఎఱ్ఱవారిన దరుగుదునుగాని అది రాగాధిక్యము వల్లనే కాని మరెందువల్లా కాదు. కళ్లనీళ్లెప్పుడైనా విడవడం కద్దు. నేను హృదయపూర్వకంగానే కంట తడిపెడతాను— ఐనా చూసేవాళ్లకు అది విలాసచేష్టగా ఉంటుందట. అది లలిత నన్ను విడిచి వెళ్లేప్పుడు నాకు మొదట తెలియవచ్చింది. అప్పుడు నేను కన్నీళ్లు పెట్టుకుంటే లలిత నావద్దకు పరుగెత్తుకొని వచ్చి నా కన్నీళ్లు తుడిచి "అట్లా కన్నీళ్లు కార్చినావా అంటే అసలు నిన్ను విడిచి పోలేను చిలకా!" అని తన గులాబి పెదవులతో నా కన్నులు తాకింది.

ఇంగువల్ల నేను చెడ్డవాణ్ణి అనుకోరాదు. అసలు నా ఉద్దేశము అందరిచేతా మంచి

అనిపించుకోడానికే ఈ లోకంలో పుట్టినా మని. ఇక, నాకు తెలిసినంతమటుకు నా అంత మంచి అనిపించుకున్నవాళ్లు ఎవ్వరూ లేరు. నే నెక్కడ అడుగుపెట్టితే అక్కడ సమస్తమూ మధుర మైపోతుంది. అందుకోసమనే మా ఊళ్లో కవి "మన చిలక ఎక్కడ ఉంటే అది ధర్మ యుగములోని ఋష్యాశ్రమ మవుతుంది" అంటాడు. నా హృదయము సముద్రమువలె విశాల మైనది. అందువల్లనే భూమిని అంతా చుట్టుకొని ఉన్న సముద్రంవల్లనే లోకాన్ని అంతా నేను ప్రేమిస్తాను.

ఈ లోక మంటే ఎంత ఇష్టమో నాకు పుస్తకాలలో మనుష్యు లంటే కూడా అంతే ఇష్టము. నేను చదివే పుస్తకాలకు మేర లేదు. వనంలో దుష్యంతుణ్ణి చూసి మోహించిన శకుంతలను గురించి చదువుతూంటే, పాపము, నా లక్ష్మి జ్ఞాపకం వస్తుంది. అట్లాగే రాధ! మరీ ఆపుష్పబాణవిలాసము, అమరుశతకం, గాథాసప్తశతి, ఆర్యాసప్తశతి–అటువంటి కావ్యాలలో నాయికలంటే నాకు మహా ఇష్టము! అక్కడ పద్యానికి ఒక నాయిక ఉంటుంది. ఏమి వాళ్ల మాధుర్యము! రామాయణము, మహాభారతము చదవడంకూడా నాకు ఇష్టమే కాని సీతా, సావిత్రీ, గాంధారీ, అరుంధతీ — వీళ్లంతా మా అమ్మగారిని జ్ఞాపకానికి తెప్పిస్తారు.

ఇక మనదేశపు కావ్యాలే కాక పాశ్చాత్యుల కావ్యాలుకూడా నాకు బాగా పరిచయమే. ఆ హెలెనూ, క్లియొపాత్రా, గినివియరూ, లారా, మార్గరెటూ–వీళ్లంతా నాకు చిరపరిచితలే. పురుషులలో నార్సిససు డార్‌జార్ మరీ నచ్చినారు. బైరను, షెల్లీ లంటేనూ, వాళ్ల కవిత్వా లంటేనూ నా అభిప్రాయం వేరే చెప్పడ మెందుకు! కొంతవరకు ఆస్కారువైల్డు అంటేకూడా నాకు అమితాదరమే. వాళ్లు స్వర్గంలో నుంచి జారిపడ్డ అమృతపు తునకలేకాదూ! అటువంటివాళ్లే వ్రాతలవల్లనే యౌవన మింకా నశించిపోకుండా ఉన్నది లోకంలో. లేకపోతే కమలవంటివాళ్లూ, వేణివంటి వాళ్లూ పుట్టడ మిప్పటి కెప్పుడో మానేసి ఉండేవాళ్లే!

3

నేను స్త్రీసావాసాలూ, పురుషసావాసాలూ చేసినవాణ్ణే ఐనప్పటికీ ప్రస్తుతము స్త్రీసావాసాల సంగతి చెప్పదలుచుకోలేదన్నాను. కాని ఎంత మరుద్దామన్నా మరుపురాక ఆస్త్రీసావాసాలే మాటిమాటికీ జ్ఞప్తికి వస్తున్నవి. కొంతమంది స్త్రీపురుష జాతులలో ఒకజాతికే అందమూ, ఆకర్షణా ఎక్కువ ఉన్న దంటారు. కాని నే నది ఒప్పుకోను. ఐనా నాకు మాత్ర మెందువల్లనో స్త్రీసహవాసాలయందే ఎక్కువ ఆకర్షణ ఉన్న ట్లున్నది. లేకపోతే నా పురుషసావాసాలలో ఒకదానిసంగతి చెప్పబోయి నాలలితసంగతీ, సీతసంగతీ, రత్నముకపోలములసంగతీ–ఇవన్నీ చెప్పడ మెందుకు? నేను పురుషుణ్ణి కాబట్టి కాబోలును, స్త్రీలంటే నా కంత ఎక్కువ ఉల్లాసము! ఐనా ఇట్లా అసందర్భంగా మాట్లాడడము నాకు స్వభావసిద్ధమే. "చిలకా, ఒకటిచెప్పబోయి ఇంకొకటి చెప్పుతూ ఉంటావేం?" అని ఎప్పుడూ అంటూ ఉంటారు నా స్నేహితులంతా. నిజంకూడా అంతే. నాకు వాక్స్థానమందు శని ఉన్నాడని జోస్యు డన్నాడు. అందువల్లనే ఏదితోస్తే అది మాట్లాడుతాను. దుష్యంతుడు చెప్పినట్లుగా అంతఃకరణప్రవృత్తులే సజ్జనులకు ప్రమాణములు! కాబట్టే తోచినపని చేస్తూ ఉంటాను, తోచినమాట అనేస్తూ ఉంటాను. దుష్యంతుని కన్నట్లు నాకు సందేహముమాత్ర మేమీ లేదు.

నేను మాట ఆచనని నా స్నేహితులు నాకు రహస్యాలు చెప్పడానికి భయపడతారు. "మనస్సుకు తోచిందే చేస్తావుకాని కాస్త ఆలోచించవేమి చిలకా!" అంటారు నామీద విశేషాదరం కలవాళ్లు! వాళ్లమాటలకు సామాన్యంగా ఓరునవ్వునవ్వి ఊరుకుంటాను. వాళ్లూ చెప్పి ప్రయోజనంలేదని ఊరుకుంటారు. అట్లా కాకుండా వాళ్లను ఆడించవలెననే బుద్ధే పుట్టిందా, "అవునుబాబూ, నాకది పెద్దలోపమే. ఎంత ప్రయత్నించినా సవరించుకోలేను!" అంటాను. అక్కడినుంచీ వాళ్లు పెద్దపెద్దఉపన్యాసాలుఇస్తారు. "ఆలోచించకుండా ఏకార్యమూ చేయరాదు" అనే తాత్పర్యంగల సామెతలన్నీ ఇంగ్లీషులోవి, సంస్కృతంలోవి, తెలుగులోవి, కన్నడంలోవి, హిందీలోవి, బంగాళీలోవి, కొంతమంది మరాఠీ గుజరాతీ భాషలలోవీ కూడా చెప్పుతారు. నే నవన్నీ చాలా విచారంతో విని "ఇన్ని భాషలు చెపుతున్నా నా లోపము సద్దుకోలేకుండా ఉన్నాను, ఏమిచేయను!" అని నిట్టూర్పు విడుస్తాను. ఐనా ప్రయత్నించి చూడమని వాళ్లు ఎంతో హృదయపూర్వకంగా బోధించి చూస్తారు. "నేను నేటినుంచే తప్పక ప్రయత్నిస్తాను" అంటాను. వాళ్లూ సంతోషించి ఊరుకుంటారు.

కాని చాలామంది అజాగ్రత్తలో ఉన్న వివేకం ఎరగరు. నా అభిప్రాయాలన్నీ నా అనుభవాన్ని బట్టే ఉంటవి. నే నెప్పుడూ తోచిన పని చేస్తూ ఉండడమువల్లనే నన్నంతా "చిలకబుద్ధి అమృతమువలె స్వచ్ఛమైనది. అందులో కల్మషముండదు. అతను ఈకాలపు మనిషి కాడు" అంటారు. నేనే గనక ఆలోచించి జాగ్రత్తగా ప్రతిదీ మాట్లాడుతూ ఉన్నానంటే 'లోపలలోపల స్వయంపాకి' మనీ, 'కూచి'అనీ, 'టక్కరు'అనీ నన్ను లోక మనకపోదు. ఇప్పటివలె లోకము నన్నప్పుడు నమ్మతుందా? ఇక ఆలోచించి చేయడమువల్ల ఫలితమేమున్నది, జనులకు మనమీద ఉన్న విశ్వాసం పోగొట్టుకోవడమే కదా! నాకు ఎన్నడూ అలవాటులేని ఆలోచన చేసి మాట్లాడినందువల్ల నాకైన శాస్తికూడా కాస్తనేపటిలోనే చెపుతాను వింటారుగదా!

నాస్నేహితు లంతా నాకిట్లా జాగ్రత్తగా ఉండమని ఉపదేశాలు చేస్తారన్నమాటే గాని ఏదైనా రహస్యము నాతో చెప్పకుండా దాచుకోలేరు. నన్ను చూడగానే "చిలకా, నీకొక రహస్యము చెపుతాను, ఎవరికి చెప్ప

బోకు!" అని నే నటువంటి వాగ్దత్తమేమీ చేయకముందే ఆ రహస్యము నాకు చెప్పి వేస్తారు. వాళ్లు మాటిమాటికీ నన్ను 'చిలకా చిలకా' అని పిలుస్తూ ఏదో చెప్పతూ ఉండకుండా ఊరుకోలేరు.

ముందిప్పుడు నా పేరు చిలక అని ఎందుకు వచ్చిందో చెపితే బాగుంటుందేమో! నేను చిలకనంటే 'శుకసప్తతి'లో వచ్చి మాట్లాడే పక్షిజాతిలో చేరిన చిలకనని ఆంధ్రపండితులు కూడా ఇంతవరకూ విన్నట్లయితే భ్రమించి ఉండరు. నేను మొదటినుంచీ చక్కగా బట్టలు దిద్ది కట్టుకొని దేహ మెప్పడూ ధగధగలాడుతూ ఉండేట్లు శుభ్రంగా ఉంచుకొని, నాయికాగమనము నిరీక్షించే నాయకునివలె మోహనంగా ఉండేవాణ్ణి. ఇప్పడూ అంతే. ఇంతేకాకుండా నాకు క్షణానికి ఒక రకమైన అలంకారము చేసుకోవడ మిష్టము. నేను ఏ అలంకారము చేసుకున్నా నాకది కుదిరిపోతుంది. అందువల్లనే మావూళ్లో కవి "చిలకకోసమే ఈఅలంకారాలన్నీ లోకంలో పుట్టినవేమో!" అంటూ ఉంటాడు. సరే! ఈ నాఅలంకారప్రియత్వము చూసి ఇంగ్లీషు చదువుకున్న నాస్నేహితులు 'జటరుఫ్లై'కి తర్జుమాచేసి 'సీతాకోకచిలక' అనేవాళ్లు. కాని ఇంగ్లీషు చదువుకోకపోవడంవల్ల దాని చమత్కారం బాగా తెలియని మావూళ్లో కవి "అంతపేరు బాగుండలేదు. 'చిలక' అని మాత్రమే ఉంటే బాగుంటుంది" అన్నాడు. అక్కడినుంచీ నన్నంతా 'చిలక చిలక' అని పిలవడం సాగించినారు. అందుచేత నా అసలుపేరు చెప్పినా చాలా మందికి తెలియదు. నేనే నా అసలుపేరు మరిచిపోయినట్లున్నాను. అది జ్ఞాపకం చేసుకోవడానికి నే నిప్పు డవస్థ పడలేను, ఎందుకూ, దానికోసము వృథా ప్రయాస పడడము!

౪

ఇప్పటికి రెండుసార్లు ప్రయత్నించినా అసలు కథలోకి రాలేక పోయినాను. ముఖ్యంగా మూడోసారి ప్రయత్నంచేస్తాను. ఈ మాటన్నా కష్టం లేకుండా నా ప్రయత్నం సఫలం కాకపోతుందా! ఐనా చూతాము, ఇంతలో ఒరిగిపోయే దేమున్నది! నే నిప్పుడు పరీక్షకు కూర్చోలేదుగా! అంతగా ఐతే ఇంకోసారికూడా అప్రస్తుత ప్రశంసలోకి దిగుతాను!

ప్రస్తుతము నా స్త్రీసహవాసాల సంగతి చెప్పదలచుకోలేదు. పురుష సహవాసాలన్నిటినీగురించికూడా చెప్పడానికి తలపెట్టలేదు. అందులో ఒకదాన్నిగురించిమాత్రమే చెప్పదలచుకున్నాను. అది మదనమోహనంతో నాకు వచ్చిన భేదముసంగతి! అవును, అతనితో నా సావాసముసంగతి కాదు, భేదముసంగతే, నేను చెపుతాను!

నన్ను చూస్తే ఎవరికీ విరోధభావము కలగదు. నేను దూరాన ఉన్నప్పుడు ఒకవేళ కలిగినా నన్ను చూస్తే వాళ్లకది కాస్తా మాయమైపోతుంది. ఇదంతా నిజమే. కాని ఒక్క మోహనం విషయంలో నాకు భేదభావము కలిగిన దన్నమాటకూడా నిజమే. భేదభావము నాకు కలిగిన దనడము పొరపాటు, అతనికే నావిషయంలో ఆ భావము కలిగినది!

నేను చక్కనివాళ్లతోనే గాక అనాకారివాళ్లతోగూడా సమానంగా సావాసం చేస్తానన్నాను. మదనమోహనం పేరు ఎట్లా ఉన్నా నిస్సంశయముగా అతను ఆ రెండో జాతిలో చేరినవాడు. నా స్నేహితులలో అపహసించే స్వభావము గలవాళ్లు "లోకపితరుడైన బ్రహ్మదేవుడు అందం పెట్టకపోయినా, మదనమోహనం తండ్రిగారు మాత్రము పేరులో అతన్ని మోహనాకారుణ్ణి చేసినారు" అని పరిహసించేవాళ్లు. చక్కని రూపమున్నా, ఏ పుల్లయ్య అనో పేరున్నవాళ్లు టక్కరునవ్వులు నవ్వుతూ "నీ కేమయ్యా, ప్రేమావతారమైన పేరున్నది!" అనేవాళ్లు.

కాని నేను మదనమోహనాన్ని ఒక్కమాట ఐనా నా ఎదట అననిచ్చేవాణ్ణికాదు. అనాకారితనంమీద ప్రేమ ఇది నాది తెచ్చిపెట్టుకున్నది కాదు. అది మనస్సులోపలనుంచి స్వయంగా వచ్చేదే. 'కాకిపిల్ల కాకికి ముద్దు' అన్నట్లు అవతలవాళ్ల అనాకారితనం ఆదరాతిశయంవల్ల తెలియకపోవడంకూడా కాదది. ఏది అందమో, ఏది కాదో తెలుసుకోవడం నాకు తెలిసినట్లు లోకంలో మరెవ్వరికీ తెలియ దని ప్రతీతి పడ్డవాణ్ణి. చివరకు చిత్రకారులుకూడా తమ బొమ్మలు చూపి నా సలహా అడిగి నేను గనక బాగున్నదంటే తృప్తిపడి వెళ్లుతూ ఉంటారు. మదనమోహనం రూపములో ఒక్క దంతపంక్తికి తప్ప ఆ బ్రహ్మదేవు డింకెక్కడా అందము కల్పించలేదు. "ఆ అనాకారి ముఖంలో అటువంటి మంచి దంతపంక్తి ఉండడముకూడా ఎక్కిరించినట్లుగా ఉంటుంది" అనేవాళ్లు నా స్నేహితులు! కాని ఆమాటల్లో ఎంతవరకు సత్యమున్నదో నా కింకా నిర్ధారణ కాలేదు. కాని అందంలో ఏమి లోపమున్నా అంతటినీ అతని సరసత్వము మరిపిస్తుంది.

నే నతనితో సావాసం చేస్తున్నప్పటినుంచీ నాపూర్వస్నేహితు లంతా ఆశ్చర్యపడ సాగినారు. ఎందుకో, అతను సరసుడు కాడనికూడా వాళ్ల అభిప్రాయము. "మన చిలక ప్రతిదీ ఆలోచించకుండా చేస్తాడు. చెపితే వినడు. ఏం జేయగలము!" అనుకునేవాళ్లు. కొంతమంది నా వద్దనుంచి కొంచెము దూరంగా తొలిగి ఉండవలెనని ప్రయత్నంకూడా చేసినారట గాని వాళ్లకది సాధ్యము కాలేదు. నన్ను చూడకుండానూ, నాతో మాట్లాడకుండానూ ఒక్క రోజుకూడా వాళ్లుండలేరు.

ఆపైన కొన్నాళ్లల్లో నెమ్మది నెమ్మదిగా నా స్నేహితులంతా మా సావాసానికి అలవాటుపడ్డారు. కాని అప్రయత్నంగా వాళ్లకు మోహనంమీద ఇంకా మిగిలిఉన్న అయి

మంత్రి

[మహారాష్ట్రయుగమునాటికి సంబంధించిన ఒక ప్రాచీనచిత్రము]